

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מכאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

מפתח כללי

להקונטרסים א—ט
שנה א', שנת תשל"ח

יוצא לאור ע"י תלמידי כ"ק
מרן אדמו"ר מכאבוב שליט"א

1533 48th Street
Brooklyn, New York
Tel. 871-6623

מפתח הענינים

מדור אמרי קודש

א-1	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	דרוש לחנוכה
ב-1	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	לפרשת שמות
ג-1	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	לפרשת בשלח
ד-1	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	לפורים
ה-1	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	דרוש לנתינת ספר תורה
ו-1	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	לפרשת אמור
ז-1	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	לשבועות
ח-1	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	דרוש לסיום הש"ס
ט-1	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	לפרשת כי תבא

מדור זכרון לראשונים

א-יא	הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל	בענין עבודה זרה בשיתוף
ב-ה	כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זצ"ל	תשובה בדניי גיטין
ב-ז	הגאון ר' מעביל מליסא זצ"ל	בסוגיא רבנוצח
ב-ט	הגאון ר' מאיר פישל'ס זצ"ל	בענין מעשהו"ג בנשים
ג-ח	הגאון בעל נוב"י זצ"ל	בענין בן השונמית
ג-ט	הגאון בעל ים התלמוד זצ"ל	בענין שלח נעשה ער
ג-יא	הגאון ר' יצחק שמעלקים זצ"ל	מכתב חידו"ת בענינים שונים
ד-ה	הגאון ר"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל	קושיא בענין זקן ממרא
ד-ז	הגאון מהר"ם ברבי זצ"ל	בענין זמני קריאת המגילה
ד-ו	הגאון ר' מאיר פישל'ס זצ"ל	דרוש לפורים
ד-ט	הגאון בעמח"ס הרי בשמים זצ"ל	הערות שונות
ה-ט	הגאון רי"ש נאטאנזאהן זצ"ל	הערות על ס' דברי חיים (מקואות)
ה-יג	הגאון ר' איציקל רוקלער זצ"ל	בסוגיא דחזקי' ור"א
ה-טו	הגאון בעל פרי מגדים זצ"ל	דרוש לפסח
ו-1	(מעוטרת בהערות כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א)	הערות ע"ס דברי חיים (שמות נשים)הגאון רי"ש נאטאנזאהן זצ"ל
ו-טו	הגאון ר' דניאל פרוסטיץ זצ"ל	בענין תנאי במוזנות אשה
ו-טז	הגה"ק רי"ש אבר"ק קלאסנא זצ"ל	אוזוין שיש בראשיהן טשעפיקלעך
ו-יז	הגה"ק רי"ש אבר"ק קלאסנא זצ"ל	כלי פארצילען שהושחרה מנר חלב
ז-1	הגאון ר' זרח איירליץ זצ"ל	בענין תשלומין בתפלה
ז-ט	הגאון בעל עקרי הר"ט זצ"ל	בענין בן סירא
ז-יב	הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל	בסוגיא דשתח"ל, ומחיקת השם
ח-יג	הגה"ק מראפשיטץ זצ"ל	בענין אין בגדין בנותן טעם
ח-יד	הגאון ר' מאיר פוזנער זצ"ל	ישיבים על ספרו בית מאיר
ח-טז	הגאון ר' משה אבר"ק הרימוליב זצ"ל	בענין כל תוספת
ט-ז	הגאון מהר"ם ברבי זצ"ל	בענין ר"ה שחל להיות בשבת
ט-ח	הגאון ר' בצלאל רנשבורג זצ"ל	דרוש לר"ה
ט-יא	הגאון ר' נחום מריכטיש זצ"ל	בענין שתיית דבר מר כיוה"כ

מדור אגרות קודש

א-טו	מהרהגה"צ ר' מרדכי דוב מהארנסטייפל זצ"ל
ב-יא	מהרהגה"צ בעל חס"א מראדאמסק זצ"ל
ג-יד	מהרהגה"צ המגיד מקאזניץ זצ"ל
ג-טז	מהרהגה"צ האוהב ישראל מאפטא זצ"ל
ד-יא	מהרהגה"צ ר' מאיר מפרעמישלאן זצ"ל
ד-יב	מהרהגה"צ ר' דוד אבד"ק קרשאנוב זצ"ל
ה-יז	מכ"ק הרהגה"צ מרן מצאנו זצ"ל
ה-יח	מהרהגה"צ רצ"ה מרימאנוב אל כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זצ"ל
ו-יח	מהרהגה"צ ר"ר מ"מ מרימאנוב אל הרהגה"צ מקאלוב זצ"ל
ז-יט	מהגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל
ז-יג	מהרהגה"צ בעל ישמח משה זצ"ל
ח-כ	מהרהגה"צ בעל תפארת שלמה מראדאמסק זצ"ל
ח-יט	מהרהגה"צ מהארנסטייפל זצ"ל אל הרהגה"צ ר' דוד מטאלנא זצ"ל
ט-יג	מהרהגה"צ ר' יהושע מבעלזא זצ"ל
ט-יד	מהרהגה"צ ר' שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל חי"ד

מדור זכרון לאחרונים

א-טו	הגאון ר' שמואל פיהרער אבד"ק קראס זצ"ל	פלפול בסוגיא דכבתה
א-יז	הגאון רא"י נעבענצאהל ראב"ד סטאניסלאב זצ"ל	בענין קידוש והבדלה על המשקין
ב-יב	הגאון ר"נ וויירענפעלד אבד"ק דאמבראווא זצ"ל	שתי תשובות בענינים שונים
ג-יז	הגאון ר' מאיר אריק אבד"ק טארנא זצ"ל	תשובה בכמה ענינים
ג-יח	הגאון ר"י טייטלבוים דומ"ץ בבארדיוב זצ"ל	בסוגיא דשמא יעבירנו
ד-יג	הגה"ק רמ"י מאוסטראווא זצ"ל	ת"י על קו' הג' מקינצק
ד-יד	הגאון ר"א זאבערמאן אבד"ק יארדינאו זצ"ל	בענין שמא יעבירנו
ה-יח	הגה"צ רא"ח מפלאנש זצ"ל	קו' על סוגית ש"מ מדר"ע תלת
ו-כ	הגאון ר' אליעזר רייטש אבד"ק באניהאר זצ"ל	בענין טבילת כלים
ז-טו	הגאון ר' שמואל פיהרער אבד"ק קראס זצ"ל	חידושים נחמדים
ח-כא	הגאון ר"נ קארניטצער אבד"ק קראקא זצ"ל	בענין חיוב חטאת בעשה שייכ"ב
ט-טו	הגה"צ רא"ש מסטראפקאב זצ"ל	בענין חיתר אכילה לחשאב"ס
ט-טז	הגאון ר' יוסף הירש אבד"ק טארנא זצ"ל	תקון ערובין בשטראסבורג

מדור פלפול והלכה

א-כב	הרב מו"ה חי"י טויבער שליט"א	בענין שכר שבת בהבלעה ולפ"ע
א-כז	ר' שלמה יחיאל גינס נ"י	בענין שחיטת קטן ועכו"ם
א-לא	ר' יהושע פיהרער נ"י	בסוגיא דמהקדש בפירות שביעית
א-לה	הב' שמחה אברהם קארנייך נ"י	בענין תשבינו
א-לח	הב' מנחם מענדל לנרא נ"י	בסוגיא דשנים שעשאוה
ב-טז	ר' שלום יעקב גרינשטיין נ"י	בגדר ציבור בקבלת שבת
ב-יט	ר' מרדכי ברוך בלוס נ"י	בענין סוכה גבוהה מכ'

בענין ברכת שהחינו

בענין איסור נקברין ונשרפין

בענין מקדימים ליום הכניסה

הארות בשו"ע יו"ד

בענין תעשה ולמ"ה

בענין חזקת מרא קמא

בסוגיא דבן תימא

בענין ב"י ודשיל"מ

בענין שחיטת קדשים

על הראשונים ועל האחרונים

בענין קבלת דם

בענין אפקענהו

בענין זמן חיוב פדה"ב

ישובים לקושית הגה"צ מפלאנש

בענין פטור דלקש"פ ממעשר

בענין שלחן בר קיבולי טומאה

בענין ר' ישמעאל קרא והטה

בענין שחט בה רוב שנים

בענין נווי סוכה

בענין צירוף סכך פסול עם כשר

בדין פיוס בין אדם לחבירו

עולת שבת בשבתו

לפרשת תולדות

עה"פ ויגדלו הנערים ויהי עשו

עה"פ ויען יצחק ויאמר אליו

פרשת ויצא

עה"פ וישא יעקב רגליו

פרשת וישב

עה"פ ראה את שלום אחיך

לחנוכה

על הגמ' בעירובין יח:

פרשת מקץ

עה"פ ירא פרעה איש נבון

פרשת ויגש

ויאמר יוסף וגו' אני יוסף

ויאמר ישראל וגו' אמותה הפעם

פרשת שמות

עה"פ ותפתח ותראהו

עה"פ ותקח צמורה צר

פרשת וארא

עה"פ כי בפעם הזאת אני שולח

פרשת בא

עה"פ והיה לך לאות על ירך

הרב מו"ה משה דוד שטיינאווארצל שליט"א

הרב מו"ה כנציון בלוס שליט"א

הרב מו"ה יונתן בנימין גאלרבערגער שליט"א

הרב מו"ה יהושע רובין שליט"א

ר' חיים זלמן אייזען נ"י

ר' אברהם יחזקאל שלאף נ"י

הרב מוהרש"א זעלטענרייך שליט"א

ר' פסח הלוי מיללער נ"י

ר' מררכי צבי פאללמאן נ"י

הרב מהר"ל לעמבערגער שליט"א

הרב ברוך חנה גרינפעלד נ"י

ר' ראובן שמשון שארף נ"י

ר' חיים דוד באקאן נ"י

הרב מוהרב"צ קאהן שליט"א

ר' חיים אלכסנדר וואקסמאן נ"י

ר' שמריהו ציטראנענבוים נ"י

הרב מו"ה יחזקאל גרובנער שליט"א

ר' מררכי איזראעל נ"י

ר' שלמה זלמן נארדאן נ"י

הרב חיים יהודה כהן נ"י

הרב שמואל רובינשטיין נ"י

ג-כא

ג-כה

ד-טז

ד-כ

ד-כד

ד-כז

ה-כ

ה-כד

ה-כו

ו-כב

ו-כה

ו-כז

ו-כט

ז-יח

ז-כג

ז-כז

ח-כד

ח-כז

ח-ל

ט-יח

ט-כב

פרשת בשלח		
ג-ל	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	עה"פ ואתה הרם את מטך לשבת שירה
ג-ל	הרה"ק ר' משה מראזוואדאו זצ"ל	על המג"א ס' שכ"ד ס"ז פרשת יתרו
ג-ל	הגה"ק ר' מרדכי דור מראמבראווא זצ"ל	במד"ר עה"פ וישמע יתרו
ג-לא	הגה"ק ר' יחזקאל שרנא אבר"ק שינאווא זצ"ל	בפרש"י מה שמועה שמע ובא משפטים
ג-לא	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	ברש"י למה נסמכה פרשת דינין לשבת שקלים
ר-לא	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	עה"פ כל העובר על הפקודים פרשת ויקהל
ר-לא	הגאון ר' מאיר אריק אבר"ק טארנא זצ"ל	עה"פ ראו קרא ר' בשם בצלאל לפורים
ר-לב	הגאון בעל גורע ביהודה זצ"ל	במס' מגילה י"ג ע"ב
ר-לג	הגה"צ ר"ח הלברשטאם רומ"ץ רק' סאטמאר זצ"ל	עה"פ כי איכנה אוכל וראיתי פרשת שמני
ר-לג	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	עה"פ ראשיכם אל תפרעו לשביעי של פסח
ה-כט	הגה"ק מהרצ"א מבלאזוב זצ"ל	עה"פ ויהי בשלח פרעה
ה-ל	הגה"ק רא"ח הורוויץ אבר"ק פלאנש זצ"ל	עה"פ מה תצעק אלי
ה-ל	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	עה"פ ואתם תחרישון
ה-ל	הרה"ק ר' משה מראזוואדאו זצ"ל	בליקוט ראובני פ' בשלח פרשת אמור
ו-לא	הגאון בעל חתם סופר זצ"ל	עה"פ ויקוב בן אשה ישראלית פרשת בהר
ו-לא	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	במד"ר בשם ר' לוי אמרו פרשת במדבר
ו-לב	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	במד"ר עה"פ וידבר ר' אל משה ואל אהרן לאמר
ו-לב	כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זצ"ל	פרקי אבות
ז-כט	הגה"ק ר' שלום הלוי אבר"ק קאמינקא זצ"ל	פ"ג מ"ד - הנעזר בלילה וכו' לשבועות
ז-ל	הגאון בעל קול ארי' זצ"ל	במס' שבת דף פ"ח
ז-ל	הגה"ק ר' אברהם גרשון קיטובער זצ"ל	במס' שבת דף פ"ח מגלת רות
ז-לא	הגאון בעל חתם סופר זצ"ל	ויאמר הגואל לא אוכל לגאול בהעלותך
ז-לא	הגה"ק ר"א בע"ש אבר"ק ווירמייזא זצ"ל	עה"פ ויאמר אדני משה כלאם שלה
ז-לב	הגה"ק רמ"י מאסטרואוצא זצ"ל	עה"פ וימצאו איש מקושש עה"פ ולא תתורו אחרי לבבכם פרשת קרח
ז-לג	כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זצ"ל	עה"פ אם כמות כל האדם במסורה וירם
ז-לג	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	

ח-לב	הנאון ר' שמואל פיהרער אבר"ק קראס זצ"ל	פרשת בלק עז"פ תמות נפשי מות ישרים
ח-לג	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	פרשת מטות עז"פ כל נדר וכל שבועת
ח-לג	כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זצ"ל בשם ררשן א'	הפטרת מסעי ההימיר גוי וגו'
ח-לר	הנאון ר' מאיר אריק אבד"ק טארנא זצ"ל	שבת נחמו בהפטורה נחמו נחמו עמי
ח-לר	הרה"ק ר' אליעזר מרזיקוב זצ"ל	פרשת עקב עז"פ והיה עקב תשמעון
ח-לה	הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל	עז"פ את ר' אלקיך תירא
ח-לה	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	עז"פ לא יתיצב איש בפניכם
ט-כג	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	פרשת שופטים אתם תרכיבם היום למלחמה
ט-כד	כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זצ"ל	פרשת תצא לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן
ט-כד	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	פרשת תבא עז"פ והקמות לך אבנים גדולות
ט-כה	הנאון ר' שמואל פיהרער אבר"ק קראס זצ"ל	עז"פ וכל מכה אשר לא כתוב

נוסחאות והערות ברש"י עז"ת (נלקטו מקונטרס, "יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

כ-כד	1) מג-יא בר"ה איפא; 2) שם בר"ה בטנים;	פרשת מקץ
כ-כד	1) מה-יב בר"ה ועיני אחי בנימין;	פרשת ויגש
	1) מח-יג בר"ה את אפרים בימינו משמאל ישראל;	פרשת ויחי
כ-כה	2) מט-יז בר"ה אל תחר כבודי; 3) מט-כב בר"ה שור	
כ-כה	1) א-יט בר"ה כי חיות הנח; 2) כ-כא בר"ה ויאל;	פרשת שמות
כ-כו	1) ט-ג בר"ה הנח יד ר' הויה;	פרשת וארא
ג-לב	1) יכ-י בר"ה והנותר ממנו; 2) ב-יא בר"ה פסח הוא;	פרשת בא
ג-לב	1) טו-ח בר"ה נר; 2) טו-יט בר"ה כי בא מוס פרעה;	פרשת בשלח
	3) טז-יז בר"ה ככפור;	
ג-לד	1) יח-ח בר"ה את כל התלאה; 2) יח-כג בר"ה וגם כל העם	פרשת יתרו
ג-לה	הזה; 3) יט-ד בר"ה אתם ראיתם;	
	1) כג-א בר"ה אל תשת ירך עם רשע; 2) כד-ח בר"ה ויזרוק;	פרשת משפטים
	1) כה-כב בר"ה ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל;	פרשת תרומה
	2) כה-כז בר"ה לבתים; 3) כה-לא בר"ה תיעשה המנורה;	
ד-לג	4) כו-כט בר"ה וצפית את הבריחים זהב;	
ד-לד	1) כח-ד בר"ה תשבץ; 2) כט-ב בר"ה משוחים בשמן;	פרשת תצוה
ד-לה	1) ל-כה בר"ה רוקח מרקחת; 2) לכ-א בר"ה כי זה משה;	פרשת כי תשא
ד-לו	1) לה-ה בר"ה גריב לבו;	פרשת ויקהל
ד-לו	1) בסיום הפרשה;	פרשתפקודי
ד-לו	1) א-א בר"ה ויקרא אל משה; 2) ה-ט בר"ה והזה;	פרשת ויקרא
ד-לז	1) ז-לב בר"ה שוק;	פרשת צו
ד-לז	1) ט-כג בר"ה ויצאו ויברכו את העם;	פרשת שמיני

ד-לח	1) יג-מ בד"ה קרח הוא טהור; (2) יג-מכ ננע לכן אדמדם;	פרשת תזריע
ה-לא	1) יד-ט בד"ה את כל שערו; (2) יד-מא בד"ה הקצו;	פרשת מצורע
	2) יז-טו בד"ה אשר תאכל כל גבלה;	פרשת אחרי
ה-לב	2) יח-ו בד"ה לא תקרבו;	
	1) יט-זח בד"ה ואם האכל; (2) יט-כח בד"ה וכתובת	פרשת קדושים
ו-לב	קעקע; (3) יט-ל בד"ה ובמשורה;	
	1) כג-מ בד"ה פרי עץ הדר; (2) כד-ז בד"ה ונתת על	פרשת אמור
ו-לד	המערכת; (3) כד-י בד"ה ויצא בן אשה ישראלית;	
	1) כה-ו בד"ה לשכירך ולתושבך; (2) כה-מז בד"ה יד גר	פרשת כהר
ו-לכ	ותושב; (3) כה-מח בד"ה גאולה תהיה לו;	
	1) כו-יז בד"ה ודרו בכם שונאים; (2) כו-כ בד"ה ותם לדיק	פרשת כחוקותי
	כחכם; (3) כו-לו בד"ה ונסו מנסת חרב;	
ו-לה	4) כז-כז בד"ה ואם בבהמה הטמאה;	
	1) ג-נ בד"ה חמשת וששים ושלוש מאות ואלף;	פרשת כמדבר
	2) ד-יר בד"ה מזלגות;	
ז-לג	3) ד-כ בד"ה ולא יבאו לראות כבלע את הקדש;	
ז-לד	1) ה-כא בד"ה ולשבועה; (2) ו-כג בד"ה אמור להם;	פרשת נשא
	1) ח-כ בד"ה בהעלותך; (2) ט-ו עה"פ ויהי אנשים אשר היו;	פרשת בהעלותך
ז-לה	3) יא-ח בד"ה לשד השמן; (4) יב-יר בד"ה ואחר תאסף;	
	1) יג-כא בד"ה ממדבר צן עד רחוב לבא חמת; (2) יג-כז בד"ה	פרשת שלח
ז-לז	זבת חלב ודבש; (3) יג-כג בד"ה וישאוהו במוט בשנים;	
	1) טז-ג בד"ה כולם קדושים; (2) טז-ח בד"ה ויאמר משה	פרשת קרח
ח-לה	אל קרח שמעו נא בני לוי; (3) יח-ב בד"ה וילוו;	
	1) יט-ט בד"ה והניח מחוץ למחנה; (2) כ-יז בד"ה ולא	פרשת חוקת
ח-לו	נשתה מי באר; (3) כא-ה בד"ה ונפשנו קצה;	
ח-לח	1) כב-כד בד"ה גדר מזה וגו'; (2) כב-לב בד"ה כי ירט;	פרשת בלק
ח-לט	1) כה-יא בד"ה פנחס; (2) כז-ד בד"ה למה יגרע;	פרשת פנחס
ח-מ	1) לא-י בד"ה שירתם; (2) לב-לט בד"ה ויורש;	פרשת מטות
ח-מ	1) לה-כט בד"ה בכל מושבותיכם; (2) לו-ד בד"ה ואם	פרשת מסעי
ח-מא	1) א-יג בד"ה אנשים; (2) ג-טו בד"ה היתה בם;	פרשת דברים
ח-מא	1) ג-כד בד"ה אתה החלות; (2) ו-ז בד"ה לבניך;	פרשת ואתחנן
ח-מב	1) ז-יג בד"ה ועשתדות צאנך; (2) ז-כג בד"ה והמם;	פרשת עקב
ח-מג	1) יב-ג בד"ה ואבדתם את שמם; (2) יב-י בד"ה ועברתם;	פרשת ראה
	1) יז-ו בד"ה שנים ערים או שלשה; (2) יח-כא בד"ה וכי	פרשת שופטים
	תאמר בלבבך; (3) יח-כב בד"ה אשר ידבר הנביא; (4) יט-ה בד"ה	
ט-כה	ונרחא ירו; (5) יט-יא בד"ה וכי יהיה איש שונא לרעהו;	
	1) כג-כג בד"ה וכרות שפכה; (2) כג-ה בד"ה על דבר;	פרשת תצא
	3) כג-יח בד"ה ולא יהיה קדש; (4) כג-כב בד"ה לא תאחר לשלמו;	
ט-כז	5) כד-א בד"ה כי מצא בה ערות דבר;	
	1) כו-יד בד"ה ולא בערתי ממנו בטמא;	פרשת תבא
	2) כח-כז בד"ה כשחין מצרים;	
	3) כח-סד בד"ה ועברת;	
ט-כח	4) כט-ו בד"ה ותבאו אל המקום הזה;	
ט-כט	1) כט-ט בד"ה אתם נצבים; (2) כט-יב בד"ה למען הקים;	פרשת נצבים

מדור תמיהות וישובים

ג-לו	הרב בנציון כלום	מליאה בדברי הכפות תמרים
ג-לו	הרב נחום מאיר נערמאן	תמי' בספר ישועות מלכו
ג-לז	ר' זלמן הלברשטאם	תמי' בספר ערוך השלחן
ר-לט	הרב נחום מאיר נערמאן	ישוב על צ"ע של רעק"א
ר-לט	הרב נחום מאיר נערמאן	תמי' בדברי הרש"ש
ד-מ	ר' לייבל מאנדלבוים	תמי' בדברי המהרש"א
ד-מא	ר' חיים יעקב מאיר רובין	ישוב לדברי המג"א התמוהים
ד-מא	ר' חיים זלמן אייזען	כתרגום מגלת אסתר
ד-מב	ר' חיים רוד באקאן	תמי' בדברי החת"ס סופר
ד-מג	ר' יחיאל פאפיער	תמי' בדברי ערוך לנר
ה-לג	הרב מאיר ישראל איסר הכהן פרידמאן	ישוב לדברי התוס' יו"ט
ה-לד	הרב ארי' לייב ריינמאן	תמי' בספר פתח הכית
ה-לד	הרב ארי' לייב ריינמאן	תמי' בספר טל תורה
ה-לד	ר' משה חנוך העניך גרינפעלד	תמי' בדברי הגליון
ו-לז	הגאון ר' יעקב שור אבר"ק קיטוב ז"ל	ביאור בדברי התוספתא
ו-לז	הגאון ר' יעקב שור אבר"ק קיטוב ז"ל	תיקון לשון במדרש הנעלם
ו-לח	הרה"ג ר' יעקב הלוי נאלרוואסער הי"ד	שתי תמיהות בדברי רבינו גרשום
ו-לח	הרב מרדכי דוד אונגער	תמי' בשו"ת דברי חיים
ו-לט	הרב מרדכי דוד אונגער	הערה במנחת חינוך
ו-לט	ר' בנציון גאלדמאן	ישוב על דברי ישועות מלכו
ז-לח	הרה"ג ר"י קערנקרויט דומ"ץ דק"ק באבוב הי"ד	תמי' בדברי הראש יוסף
ז-לט	הרב מאיר ישראל איסר הכהן פרידמאן	פליאה במס' שבת
ז-מ	ר' שלום יעקב גרינשטיין	ישוב לדברי הדגל מחנה אפרים
ז-מ	ר' שמחה פנחס שטראהלי	פליאה בשו"ת דברי חיים
ה-מג	הרב ארי' לייב ריינמאן	פליאה בדברי הטורי זהב
ח-מג	הרב נחום מאיר נערמאן	תמי' בדברי רבינו חננאל
ח-מד	הרב נחום מאיר נערמאן	תמי' בדברי הכני יששכר
ח-מד	הרב נחום מאיר נערמאן	ישוב על הגר"י ענגיל

שונות

א-ו	כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד	שיר לחנוכה
א-יט	הב' הק' משה אהרן הלברשטאם הי"ד	נר למאה
ה-לה	ר' רפאל מורינא ז"ל א-מר ב-כו נ-לח ר-מר ה-לה	נס החטיפה וההצלה
ב-לא	(הרבנית מרת רבקה הענא ע"ה)	ט"ו כטבת
ג-מב	והיו ענין רואות את מוריד (כ"ק מרן אדמו"ר מוהרב"צ זצוק"ל הי"ד)	
ר-מז	ב' דר"ח אדר תרס"ו (הגה"ק ר' ברוך הלברשטאם זצ"ל אבר"ק גארליץ)	
ו-מ	מכתב מהב' הק' משה אהרן הלברשטאם הי"ד	
ז-מא	פיוט אקדמות ויציב פתגם — א. מ. ה.	
ח-מב	אשכבתא דרכי (כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש זצוק"ל)	
ט-ל	שיחה יקרה מכ"ק אדמו"ר מוהרב"צ זצ"ל הי"ד הב' ראובן איינהארן הי"ד	

מפתח השמות עפ"י סדר א-ב

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א א-ג, א-ז, א-מג, ב-ר, ב-כ, ג-ר, ג-כט, ג-לא, ר-ר, ר-לא,
ר-לג, ה-ה, ה-ל, ה-לא, ו-ר, ו-לא, ז-לב, ז-ה, ז-לג, ח-ח, ח-לג, ח-לה, ט-ג,
ט-כג, ט-כר.

הגה"ק ר' אברהם גרשון קיטובער ז-ל.

הגה"ק ר' אברהם חיים הורוויץ אבד"ק פלאנשע ה-יח, ה-ל.

הגאון ר' אברהם יהודה הכהן שווארץ אבד"ק בערעגסאז ז-ל.

הגה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מאפטא ג-טז.

ר' אברהם יחזקאל הכהן שלאף ר-כז.

הרה"ק ר' אברהם ישכר הכהן מראדאמסק ב-יא.

הגה"צ ר' אברהם שלום הלברשטאם אבד"ק סטראפקוב ט-טו.

הרה"ק ר' אהרן הלברשטאם אבד"ק צאנז והקרייז א-מב, ב-כב.

הגאון ר' אלטר יחיאל נעכענצאהל ראב"ד סטאניסלאב א-יז.

הגה"ק ר' אליהו בעל שם אבד"ק ווירמייזא ז-לא.

הרב אלי' חיים קארלכאך ב-לה.

הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב ח-לר.

הגאון ר' אליעזר חיים דייטש אבד"ק באניחאד ו-כ.

הגאון ר' אלקנה זאבערמאן אבד"ק יארדינאוו ב-יר.

א. מ. ה. ז-מא.

הרב אפרים גרינבלאט ח-כ.

הגאון ר' אפרים פישל אבד"ק ביאה ר-ה.

הגאון ר' ארי' לייבוש הלוי הורוויץ אבד"ק סטאניסלאוו ר-ט.

הרב ארי' ליב ריינמאן ה-לד, ח-מג.

הרב בנציון בלום ג-כח, ג-לו.

ר' בנציון גאלדמאן ב-לה, ו-לט, ו-מג.

ר' בנציון יהודה לייב טווערסקי ח-נא.

הרב בנציון הכהן קאהן ז-יח.

הגאון ר' בצלאל רנשבורג ט-ח.

הרב ברוך חנה גרינפעלד ו-כה.

הרה"ק ר' דוד הלברשטאם אבד"ק קרשאנוב ד-יב.

הגאון ר' דוד טעביל מליסא ב-ז.

הגאון ר' דניאל טירני בעל עקרי הד"ט ז-ט.

הגאון ר' דניאל פרושטיין אבד"ק פרעשבורג ו-טו.

ר' זלמן הלברשטאם ג-לו.

הגאון ר' זרח איידליץ מפראג ז-ו.

כ"ק מרן הגה"ק חיים הלברשטאם אבד"ק צאנז ב-ה, ח-יו, ו-לב, ז-לג, ח-לג, ט-כר.

הגה"צ ר' חיים הלברשטאם דומ"ץ דק"ק סאטמאר ר-לב.

ר' חיים אלכסנדר וואקסמאן ז-כג.

הב' חיים אלעזר האלפערט ג-כח.

ר' חיים דוד באקאן ג-מב, ד-מב, ו-כט.

ר' חיים זלמן אייזען ר-כד, ד-מא.

הרב חיים יהודה כהן ט-יח.

הרב ר' חיים יעקב יוסף טויבער א-כב.

ר' חיים יעקב מאיר רובין ד-מ.

הרב יהודה לייב לעמבערגער ו-כב.

ר' יהודה ליכטער ה-לח.

הגאון ר"ר יהונתן אייבשיץ ד-ה.
ר' יהושע פירער א-ל, ב-לו.
הרב יהושע רובין ד-כ.
הרה"ק ר' יהושע רוקח אבד"ק בעלזא ט-יג.
הרב יונתן בנימין גאלדבערגער ד-טז.
הפ' יונתן בנימין כץ נ-מד.
הגאון ר' יוסף הירש אבד"ק טארנא ט-טו.
הגאון ר' יוסף נחמי' קארניצער אבד"ק קראקא ח-כא.
הגאון ר' יוסף שאול נאטאנזאהן אבד"ק לבוב ה-ט, ו-ח.
הב' יוסף פפערקארן ח-גא.
הגאון ר' יוסף תאומים אבד"ק פפד"א בעל פרמ"ג ה-טו.
הרב יחזקאל הלוי גרובנער ח-כד.
הגה"ק רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם אבד"ק שינאווא ב-כב, ג-לא.
הגאון ר' יחזקאל סג"ל לנדא בעל נוב"י אבד"ק פראג ב-ה, ד-לב.
הגה"ק ר' יחזקאל שרגא פרענקיל אבד"ק קלאסנא ו-טז.
הגה"ק ר' מאיר יחיאל הלוי מאסטראווצא ד-יג, ז-לא.
ר' יחיאל פאפיר ד-מב.
הרה"ג ר' יעקב הלוי גאלדוואסער מטשעבין ו-לח.
הגאון ר' יעקב יצחק הלוי לנדא אבד"ק דוקלא ה-יג.
ר' יעקב צבי ריבא ז-מו.
הגאון ר' יעקב שור אבד"ק קיטוב ו-לו.
הגאון ר' יצחק טייטעלבוים דומ"ץ דק"ק בארדיוב ג-יח.
הרה"ק ר' יצחק ישעי' הלברשטאם אבד"ק טשחויב ב-כב.
ר' ישכר שלמה נאטאנזאהן ז-מד.
הגה"ק ר' ישראל המגיד מקאזניץ ג-יד.
ר' לייבל מאנדלבוים ד-מ.
הגאון ר' מאיר אריק אבד"ק טארנא ג-יז, ד-לא, ח-לר.
הגאון ר' מאיר ברכי אבד"ק פרעשבורג ר-ז, ט-ז.
הרב מאיר ישראל איסר הכהן פרידמאן ח-לג, ז-לט.
הגאון ר' מאיר פויזנער אבד"ק שאטלאנד במח"ס בית מאיר ח-יך.
הגאון ר' מאיר פישלס מפראג ב-ט, ד-ו.
הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן ר-יא.
הר"ר מנחם בראכפעלד ב-כג, ב-לב, ג-לב, ד-לב, ה-לא, ו-לב, ז-לג, ח-לה, ט-כה.
הב' מנחם מנדל סג"ל לנדא א-לח.
הגה"ק ר"ר מענדיל'ע מרימאנוב ו-יח.
ר' מרדכי איזראעל ח-כו.
ר' מרדכי ברוך בלום ב-יט.
הגה"ק ר' מרדכי דוב טווערסקי אבד"ק הארנסטייפלעל א-טו, ח-יט.
הרב מרדכי דוד אונגער ו-לט.
הגה"ק ר' מרדכי דוד אבד"ק דאמבראווא ג-לא.
ר' מרדכי צבי פאלמאן ח-כו.
הב' הק' משה אהרן הלברשטאם הי"ד א-יט, ו-מ.
הרב משה דוד שטיינזוארציל ג-כא.
הגאון ר' משה אבד"ק הרימולב ח-טז.
ר' משה חנוך העניך גרינפעלד ה-לר.
הגה"ק ר' משה טייטעלבוים אבד"ק אוהעל ז-יג.
הגאון ר' משה יהושע העשיל אורינשטיין אבד"ק טארניגראד בעמח"ס ים התלמוד ג-ט.
הגאון ר' משה סופר (חת"ס) אבד"ק פרעשבורג ו-לא, ז-ל.

הרה"ק ר' משה מראזוואדאוו א-מג, ג-ל.
הגאון ר' נחום וויידענסעלד אבד"ק דאמבראווא ב-יג, ב-טו.
הגאון ר' נחום טריביטש אבד"ק ניקלשבורג ט-יא.
הרב נחום מאיר גערמאן ג-לו, ד-לט, ח-מג.
הגה"ק ר' נפתלי צבי אבד"ק ראפשיטץ ח-יג.
הגאון ר' עקיבא איגר אבד"ק פוזנא א-יא, ו-יט, ז-יב.
הגה"ק ר' פנחס הלוי איש הורוויץ אבד"ק פסד"מ בעל הפלאה ב-כא, ח-לה.
ר' פסח הלוי מיללער ה-כד.
הגה"ק מהרצ"א מבלאזוב ח-כט.
הרה"ק ר' ר' צבי הירש הכהן מרימאנוב ה-יח.
הב' ראובן איינהארן מקראקא ט-ל.
ר' ראובן שמשון שארף ו-כז.
ר' רפאל מודינא א-מה, ב-כו, ג-לח, ד-מד, ה-ל, ח-לה.
הרה"ק ר' שלום אליעזר הלברשטאם מראצפערט ט-יד.
ר' שלום יעקב גרינשטיין ב-טז, ג-מד, ז-לט.
הגה"ק ר' שלום הלוי אבד"ק קאמינקא ז-כט.
ר' שלמה גוטטער ו-מב.
הגה"ק ר' שלמה הכהן מראדאמסק ח-כ.
ר' שלמה זלמן גארדאן ח-ל.
הרב שלמה יחיאל גיפס א-כז.
הב' שמחה אברהם קארנייך א-לה.
ר' שמחה פנחס שטראהלי ז-מ.
הרב שמואל אברהם זעלטענרייך ה-כ.
ר' שמואל אריה רובינשטיין ט-כב.
הרב שמואל עקיבא יפה-שלעזינגער ה-לז.
הגאון ר' שמואל פיהרער אבד"ק קראס א-טז, א-מב, ז-טו, ח-לב, ט-כה.
ר' שמריהו ציטראנענבוים ז-כז.

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה”

בארצות הברית = 10 דאלער לשנה

בארץ ישראל = 150 פונט לשנה

בקאנאדע = 12 דאלער לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בעלגיע = 500 פראנק לשנה

בשאר ארצות מעבר לים = בדואר רגיל 12 דאלער לשנה ובדואר אויר 20 דאלער לשנה

המחירים הללו הוקבעו כפי הוצאותנו אנו

המערכת

From:

KEREM SHLOMO

B.Y.B.Z. of Bobov

1533 - 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

====

Non-Profit
Organization
U.S. POSTAGE
PAID
PERMIT No. 6579
BROOKLYN, N.Y.

ADDRESS CORRECTION REQUESTED

FORWARDING & RETURN POSTAGE GUARANTEED

MR. MOTEL GROSS
1451 52 STREET
BROOKLYN, N.Y. 11219

1957-1958

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מכאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש למלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידות
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

ברוקלין, ניו יארק

קונטרס א', כסליו תשל"ח

יוצא לאור ע"י תלמידי כ"ק
מרן אדמו"ר מכאבוב שליט"א

1533 48th Street

Brooklyn, New York

Tel. 871-6623

מפתח

- ג מכתב קודש וברכה . . . . . כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א
 ד פרוזודור למרקלין . . . . . המערכת
 ו שיר לחנוכה . . . . . כ"ק מרן ארמו"ר וצוק"ל הי"ד

מדור אמרי קודש

- ז דרוש לחנוכה . . . . . כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

- יא בענין עבודה זרה בשיתוף . . . . . הגאון רע"ק איגר זצ"ל

מדור אגרות קודש

- טו מכתב המלצה . . . . . הגה"ק מהרמ"ד מהארנסטויפל זצ"ל

מדור פארי הדור

- טז פלפול בסוגיא דכבתה . . . . . הג"ר שמואל פיהרער זצ"ל הי"ד
 יז בענין קידוש והבדלה על משקין . . . . . הג"ר אלטר יחיאל נעבענצאהל זצ"ל

מדור פלפול והלכה

- כב בדין שכר שבת בהבלעה ולפ"ע . . . . . הרב מוה"ר חיי"י טויבער שליט"א
 כז בענין שחיטת עכו"ם וקטן אי הוי בר חיובא . . . . . ר' שלמה יחיאל גיפסנ"י
 לא בסוגיא דהמקדש בפירות שביעית . . . . . ר' יהושע פירער נ"י

מדור תפארת בחורים

- לה בענין תשביתו . . . . . הב' שמחה אברהם קארנרייך
 לח בסוגיא דשנים שעשאוה . . . . . הב' מנחם מענדל לגרא
 יט נר למאה . . . . .
 מב עולת שבת בשבתו . . . . .
 מר נפ החטיפה וההצלה דשנת שע"ה . . . . .
 מח ברכות והודאות . . . . .

מכתב קודש וברכה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שלמה הלברשטאם

אבר"ק באכוב

ראיתי את כשרון המעשה אשר פעלו ועשו האברכים המופלגים בני ציון היקרים תלמידי בית מדרשנו שהעית' רוחם להגדיל תורה ולהאדירה להוציא לאור ירחון תלמודי ללקט אורות מפי סופרים וספרים חדשים גם ישנים חידושי אוריינתא מגדולי עולם מרגלאין יקרינ מכתבי יד אשר לא ראו מעולם אור הדפוס, וברוך המקום שמסר עולמו לשומרים שעד הנה לא שלטו בהם ידי זרים, שאלו ודרשו אצל אנ"ש ואוספי ספרים עתיקים, וד' אנה לידם אוצרות נחמדים, ושפיר קדמי להחויא כשראיתי העלים לתרופה ברכתי ברכת הנהנין והוא כרכא דכולי' ב'.

ונדרשתי לשאלתם ששאלו כהוגן וקראו אלי להודיע טבעו, והנני אומר יישר כחם וחילם ואקוה שיראו ישרים וישמחו בהלל נרצה ולבי לאוהבי תורה ויראה קנו חכמה קנו בינה להניח ברכה אל תוך בתיכם.

ועל זה באעה"ח יום ב' לס' הקול קול יעקב תשל"ח לפ"ק.

הק' שלמה הלברשטאם

פרוזדור למרקלין

ב"ה.

ברוך ד' אלקי ישראל שעלה בידינו להוציא לאור עולם קובץ הראשון כרם שלמה. באמת זה כמה שנים אשר הביע כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א את השתוקקותו להופעת קובצים מזמן לזמן אשר ירוכז בו חידו"ת ודברי חסידות ודברי ימי קדם ומנהגים שונים וכו' לרוות בו צמאונם של אנ"ש יחיו המפוזרים בכל אתר ואתר. ומחמת סיבות שונות נתעכב הדבר עד הנה. ועתה שנסנו את מתננו בעז"ה ואזרנו כגבר חילים למרות הרבה קושיים שעמדו לנגדנו, ועלה בידנו להוציא הרעיון מכח אל הפועל בחוברת הנוכחית ראשית פרי קודש הילולים, ונקוה שבמשך הזמן נוכל ביצע עליון לשפרו ולכללו פי שנים בכמותו ובאיכותו.

תעודת ומסרת הקובץ הוא כאמור, שיהי' כלי מכבד של חסידים באבוב, ויכיל בקרבן דברות קודש מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א תשובות וחידושים הערות וחקירות ומכתבים מגאוני וקדושי ישראל, גם עובדות מצדיקים הקודמים, שיחות חולין של ת"ח, ידיעות שונות מתולדות קדמוניות עדת ישראל משנות דור ודור, וגם פלפולים וברורי הלכה בהשתתפות רבנים ומורי הוראה וראשי ישיבה ות"ח מובהקים בדורנו, וחידושי תלמידי ישיבותינו די בכל אתר ואתר, לשלב יחד תורה וחסידות, להשביע רצון אנ"ש וידידינו הי"ו.

כמובן שעבודה זו עבודת הקודש היא קשה מאד, וכדי לאפשר לנו לבצע מגמתינו ושאיתנו הנעלה, צריך כאו"א מאנ"ש לילך אתנו שלובי יד ולעמוד לימיננו בכל עוז בכל מה דאפשר, ולכן בקשתנו שטוחה בזה, דאף שיש תח"י חומר רב בכת"י גנזי נסתרות חרשים גם ישנים יקרי הערך הראויים להדפסה, ובלג"ד נוציא מהם פנינים יקרים ואבני חפץ להאיר בהם את העולם ולפאר בהם את הקובץ, עכ"ז צריכין אנו לסיוע ולעזר מאת הקוראים שיחיו, ומי שיש לו או שיודע איפה נמצא דברים המתאימים וראויים להתפרסם בקובצים הללו, יואיל נא להמציאם אל המערכת, וזכות הרבים תלוי בו. גם יעמים כאו"א על עצמו חוב להשתתף בהוצאת הופעת הקובץ, ולשלוח עשרה דאלער לכה"פ על שנת תשל"ח הבעל"ט העשירי ירבה והדל לא ימעט, כי בלעדיו לא נוכל לכלכל הוצאת הדפוס והמשלוח וכו'. ונא לפרוע תיכף מראשית השנה עד אחרית שנה.

הקובץ יתחלק לפי מדורים, מדור מדור לברו, כרי להקל על המעיין.

ואלו הן:

מדור אמרי קודש — דרושים ומאמרים מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

מדור זכרון לראשונים — שו"ת וחידושים מגאוני קשישאי שטרם נדפסו.

מדור אגרות קודש — אגרות קודש יקרי המציאות מצדיקים קדושי ארץ זי"ע.

מדור פארי הדור — תשובות ופלפולי דאורייתא מגאוני הדור הקרום.

מדור פלפל והלכה — חירו"ת מאת רבנים וראשי ישיבה ות"ח מובהקים.

מדור תפארת בחורים — חידושים מתלמידנו המופלגים — בחורי חמד דשיבתנו.

מדור עולת שבת בשבתו — לקוטים יקרים עה"ת ואגדות הש"ס (רובם מכת"י ומפי השמועה).

מדור זכור ימות עולם — זכרון ימי קדם וקודות צדיקים וגאונים ואנשי שם.

מדור מצוה ליישב — פליאות וחמורות והערות קצרות בספרים שונים שמצוה ליישבם.

ונקודה כי במשך הזמן יתוספו מדורים ברצ"ה.

והקב"ה יהי בעזרתנו שנוכה לראות פרי טוב בעמלינו בלי שום מפריע, ויהי נועם ד' עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו שנוכל להפיץ מעיינותינו ולהרחיב גבולי הקדושה בין שדרות עם קודש, ובזכות זה נזכה לישועה האמיתית בב"א.

המערכת

את קוראינו הסליחה! לא נוכל להרבות בתוארי הכבוד כראוי לכאז"א לפי ערכו כמובן, לכן נסתפק במיעוט.

שיר לחנוכה*

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצ"ל הי"ד.

אורה ד' בתוך קהל וערה —
ברחמיו ושובו הצילנו מהמלחמה הכברה —
גם גבר חסרו הא"ל והראה לנו חיבה —
דגלו עלי אהבה ומיעוט החזיק מרובה —
הוא הפך אחד שמצאו החכמים —
והיה בו להרליק אך יום אחד בלבד ולא הרבה ימים —
זה היה נס גדול והיה להרליק המנרה —
ח' ימים דלק הפך וליתודים היה אורה —
ט' הור היה לא נגעו בו יונים בידים טמאים —
י' יהודה נצח בכח מי כמוכה באלים להכניע הגאים —
כ' יאבדו כל איביך ד' ולעולם יהא חסדך זה עלינו —
ל' האביר כל זדים העומדים למולך, לעינינו —

לפ"ק

(*) כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד כתבו בשנת תר"צ לפ"ק, וכל חרוז עולה בנימט' תר"צ, ושובי' גנז' בנוי'.

תודה להאבדך היקר מו"ה חיים לייב ליעבכר ג"י מלונדון יע"א ששלח לנו העתק מהנ"ל ממנזי אביו הרה"ח הנכבד מו"ה מיכל ליעבכר ג"י. תח"ח להם.

א"ק
ל"ח
מל"כ

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דרוש לחנוכה במעלת המחדשין חידושי תורה

בספר תהלים (מזמור כ"ט, ל') ר' עוז לעמו יתן ר' יברך את עמו בשלום, מזמור שיר חנוכה הבית. להבין הסמיכות י"ל כשנדרפה לרעת תחלה הכוונה בדרשת חז"ל (מדרש שה"ש ב') עה"פ ר' עוז לעמו יתן וגו' אין עוז אלא תורה, מדוע נקראת התורה בשם עוז הלא אדרבה התורה מתשת כחו של אדם (סנהדרין כ"ו ע"ב). ונקדים עוד קו' המפרשים על עיקר יו"ט חנוכה שהוקבע על נס פך השמן שנתרבה עד שהרליקו בו ח' ימים, הלא נצחון המלחמה הי' נס יותר גדול שהי' רבים ביד מעטים גבורים ביד חלשים וכו' וא"כ הי' להם לקבוע היו"ט על נס הנצחון.

ולתבין כל זה נקדים מה ראיתא בת"כ פ' בחוקותי, אם בחוקותי תלכו, מלמד שהמקום מתאווה שיהו ישראל עמלים בתורה. ולכאורה נראה כוונת התו"כ שבא ליישב הלשון אם שמשמע דשות ולא קבעו חובה לומר בחוקותי תלכו וע"ז אומר שהקב"ה מתאווה אבל אינו חובה, ולפ"ז צריכין להבין דאם קאי על לימוד התורה הרי זה הוא חובת גברא על כל איש מישראל ללמוד תורה ואין אתה בן חורין להפטור ממנה והרק"ל למה כתב אם בחוקותי שהוא לשון דשות. ועוד יש לדקדק על הלשון שיהיו עמלין בתורה ולא אמר שילמדו תורה. ועוד הקשו המפרשים האיך מבטיח הקב"ה ברכות וכל טוב לישראל אם ילכו בחוקות התורה, הא קיימא לן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

אמנם יתבאר בהקדם דברי הגמרא במס' קידושין (דף ל"ג ע"ב) איבעיא להו מהו לעמוד מפני ס"ת, אמרי ק"ו מפני לומדי' עומדים מפני' לא כ"ש, והקשה הר"ן מהא ראמרין במס' מכות (דף כ"ב ע"ב) כמה שפשאי הני אינשי דקיימו מקמי ס"ת ולא קיימו מקמי גברא רבה בדאורייתא כתיב ארבעים יכנו ואתו רבנן ובצרי לי' חרא, א"כ משמע שם דגברא רבה עדיף מס"ת, והכא משמע דילפינן ס"ת בק"ו מת"ח, ותיריך בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' י"א) דבמס' קידושין איתא מפני לומדי', דהיינו מי שעוסק בתורה אף שאינו מופלג, בזה ודאי ס"ת עדיף מיני', ובמס' מכות קאמר גברא רבה דהיינו אדם גדול, שמגדל ומחדש חידושי תורה להוסיף ולגרוע, כדמייתי שם ראי' מהא דאתי רבנן ובצרי לי' חרא, דאותו ת"ח עדיף כבודו מכבוד ספר תורה, עכ"ד.

עוד נקדים דברי כ"ק אאזמו"ר מהר"ש וצוק"ל, על הא דאיתא במס' ברכות (דף כ' ע"ב) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ר' פניו אליך, אמר

להם הקב"ה וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ד"א והם מדרקקין על עצמם עד כזית ועד כביצה. ומקשים העולם דממה נפשך אם מגיע להם שכר על אותה חומרא מצד הדין א"כ אין זו נשיאת פנים ואם אין מגיע להם שכר בשביל החומרא א"כ הדרא קושית מלאה"ש לדוכתי אמאי הקב"ה נושא להם פנים הא כ' לא ישא פנים. ותי' כ"ק אאזמו"ר זי"ע רלבאורה יש להקשות איך יכלו רבנן להחמיר עליהם לברך בכזית ובכביצה אף מקמי דאכיל כרי שביעה, הלא הוי ברכה לבטלה ועבר על לא תשא, אלא על כרחך צריך לומר דעל זה כתיב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, וכיון דתיקנו חכמים לברך על כזית שוב לא הוי ברכה לבטלה שכן גזרה התורה לשמוע דברי חכמים. דהקב"ה נתן הכח לתלמידיו חכמים דכל מאי דתקון רבנן ליהוי בכלל לאו דלא תסור, והנה איתא בירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) עה"פ ושמרו את משמרת דהקב"ה שומר מצות התורה, וא"כ ממילא שומר גם את גזירת חז"ל. והנה הכהנים הם חכמי התורה כמו שנאמר ויורו משפטין ליעקב ותורתך לישראל, וכשהם גוזרים ישא ד' פניו אליך בוודאי הקב"ה מחויב לקיים גזירתם מדכתיב לא תסור וגו', ובזה יובן מה שאמר הקב"ה למלאה"ש וכי לא אשא להם פנים שכתבתי בתורתך ואכלת ושבעת וברכת, והם מדרקקין עליהן עד כזית ועד כביצה, שכן גזרה התורה לשמוע לדבריהם, ממילא כשהכהנים אומרים ישא ד' פניו מוכרח הקב"ה לציית להם ולישא להם פנים ולהשפיע עליהם כל טוב סלה, עכת"ד.

אמנם י"ל רכח זה שניתן לחכמי הדור לבטל גזירות הקב"ה ולהשפיע ברכות לבניו זהו רק אותן החכמים שמחדשים חידושי תורה וכדברי אא"ז מראפשיין זי"ע בספרו זרע קודש בדברי רש"י בפ' בראשית א"ר יצחק לא ה' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם כו' אלא משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, דתיבת הגיד הוא לשון המשכה, דהקב"ה המשיך לעמו ישראל הכח שעשה הקב"ה במעשה בראשית, שגם להם יהי הכח והממשלה לברוא עולמות, וכמו שאמרו חז"ל (בהקדמת הזוה"ק דף ד' ע"ב) דע"י שמחדשים חידושי דאורייתא בונים שמים וארץ חדשים, וכן אמרו ז"ל בכמה מצות כאילו נעשה שותף במעשה בראשית, ועי' שבונים שמים וארץ חדשים יש להם כח לבטל גזרות רעות, כיון שהם בוראים עולם חדש, ובעולם חדש הזה לא ה' הגזירה כלל, וז"ש כח מעשיו הגיד לעמו כנ"ל שיוכלו לברוא עולמות חדשים, עי' לתת להם נחלת גוים, דפועלים בעולם החדש שעשו לתת להם נחלת גוים כרצונם, עכרה"ק.

ועפ"י יש לפרש הא דאיתא במדרש (קהלת א') מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, א"ר יודן תחת השמש אין לו יתרון למעלה מן השמש יש

לו יתרון. וי"ל בזה ירדע דשמש הוא כינוי לתורה כמ"ש רש"י שם בפסוק הנ"ל עשה"כ כי נר מצוה ותורה אור, ועפי"ז י"ל רהוקשה להמדרש הא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא וא"כ האיך הכטיח לנו השי"ת כמה ברכות וטובות בעבור קיום המצות, וע"ז מתרץ דאח"כ רתחת השמש אין יתרון, כלו' העוסק בתורה ואינו מחדש חידושי תורה דכבודו גרוע מכבוד התורה וכדברי השבות יעקב הנ"ל, ולכן מכונה תחת השמש, שמדריגתו הוא גרוע מהתורה"ק שנקרא שמש, לאותו ת"ח אין לו יתרון דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, משא"כ למעלה מן השמש, דהיינו מי שמקשט את התורה בציצים ופרחים להגדיל תורה ולהאדירה דכבודו עדיף מכבוד התורה, הוא יש לו יתרון, דאף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא עכ"ז הקב"ה מקיים גזירותיו להשפיע חיים ושלו' וכל טוב בעולם הזה.

וזה יש להעמיס גם בכוונת דברי ר' חנני' בן עקשי' (מכות כ"ג ע"ב) דצה הקב"ה ליכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר ר' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. י"ל הכוונה, שהקב"ה מתאוה להשפיע לבנ"י ישועות ונחמות ולישא להם פנים, לכך הרבה להם תורה ומצות, היינו שנתן הקב"ה לישראל את התורה והמצות שהם ירחיבו את גבולה לחדש חידושי תורה ולפענח רזין דאודייתא, דכתיב ר' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, שהתלמידים חכמים יגדילו את התורה ויאדירוה ויעשו סייגים לתורה כדי שיהיו דבריהם נשמעים למעלה, לברכנו בכל טוב.

וזהו אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, דלכאורה ועשיתם אותם נראה כמיותר, אך לפי הנ"ל י"ל דפידושו שתעשו אותם את התורה והמצות, דחכמי התורה הרחיבו את התורה בש"ס בבלי וירושלמי וכו', ולכן ונתתי גשמיכם בעתם וגו' רכיון דאתם תחדשו חידושי תורה יהיו דבריהם נשמעים למעלה וישא ר' פניו אליכם ויחון אתכם במדה טובה ישועה ורחמים. ומעתה תו לא קשה מידי קושית המפרשים דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דאין זו שכר מצוה, דק ע"ז שתחדשו חידושי תורה עי"ז ונתתי גשמיכם בעתם וגו' דהקב"ה מקיים גזירות חכמים המגדילים את התורה"ק ומאדירים אותה בחידו"ת שלהם.

ועפי"ז יתבאר דברי התורת כהנים, אם בחוקתי תלכו מלמד שמתאוה הקב"ה שיהיו ישראל עמלים בתורה וכו', דהנה עיקר חידו"ת באים דק ע"י הדינעיה כדאיאת במס' ברכות (ס"ג ע"ב) מאי דכתיב כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו וכו' זוכה להבחין בין דם טהור לטמא ובין ריב ממנונת לדיני נפשות, הרי דכרי לחדש חידושי תורה צדיכין לעמול וליועג ואז זוכין למצוא פניני ים התלמוד, וזהו עמילן של תורה. אבל מובן מאליו כי לאו כל אחר

מישראל הוא בר הכי להגדיל תורה ולהאדירה ומטעם זה אינה חובה לכל אדם רק רשות, ולכן שפיר כתיב „אם” בחוקותי תלכו וגו'. וזהו שמסיים בתו"כ שהמקום מתאווה שיהיו עמלים בתורה, שכל השכר הזה הנזכר בפרשה כאן הוא רק ע"י החירו"ת.

ובזה יש לפרש הא ראומרים בנוסח התפלה המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, רלכאורה יל"ד הלא אין כל חדש תחת השמש, אך לפי הנ"ל יתבאר שפיר רעל ידי שהתלמודי חכמים עוסקין באורייתא ומחדשים חידושי תורה הם מחדשים בכל יום תמיד את מעשה בראשית, כאמור לעושה אורים גדולים, שמגלים בחידושיהם האורים גדולים הגנוזים בתוה"ק, ומטעם זה נקראו הת"ח בונים שכונים תמיד עולמות חדשים, ועי"ז כי לעולם חסדו, שיוורד שפע של חסדים מן השמים וכדברי הזרע קודש הנ"ל רבעולם החדש לא היו הגזירות. וזה יש לכונן נמי בדברי המדרש(פרשה ל"ה, ד) אם בחוקותי תלכו, חקים שבהם חקקתי שמים וארץ, שהקב"ה מתאווה להשפיע לבנ"י כל טוב ולקיים את אשר הבטיח להם ונתתי נשמיכם בעתם וגו', וכיון רשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, לכן צריכין לעמול ולייגע בתוה"ק לחדש חידושי תורה ולקשט אותה בציצים ופרחים, ועי"ז בורא חוקות שמים חדשים כמו שחקקתי שמים וארץ, ואז שוב לא הוי שכר מצוה, רק שהקב"ה מקיים גזירת חכמים המחדשים חידושי תורה. ועכשיו הדרן לקמייתא, ליישב מה שהקשו המפרשים מדוע קבעו חכמז"ל יו"ט חנוכה על השמן ולא על המלחמה, רידוע רשמן דומז על חכמת התורה כמבואר בספ"ה ק, נמצא רמה שנתרבה השמן בנס דומז על ריבוי חידושי תורה שבה מתגדל ומתרבה חכמת התורה, ובכח זה בונים המחדשים עולמות חדשים, ועי"ז יש בידם לבטל כל הגזירות ויוכלו לעשות נקמה בגוים כרצונם וכדברי הזרע קודש הנ"ל עה"פ כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, נמצא שכל נצחון המלחמה ה' רק בכח החכמים המחדשים חידו"ת, וא"כ מובן מאליו מדוע קבעו ימי חנוכה על נס השמן כי ריבוי התורה הנרמז בריבוי השמן גרמה להנצחון. ועפי"ז יובן ג"כ מדוע נקראת התורה עוז, כי התורה נותנת עוז ותעצומות ללומדי" ע"י שמחדשים חידו"ת שיוכלו להתגבר על שונאיהם ולהאכירם מן העולם. וזהו שהסמך רהמע"ה הני תרי קראי, ר' עוז לעמו יתן, שהקב"ה נתן תורה לעמו ישראל להגדילה ולהאדירה שזה נותן להם עוז וגבורה בשמים, ועי"ז ר' יברך את עמו בשלום, שכל אויביהם יפלו תחתם ויהי' שלום בארץ, ומוסיף והולך, מזמור שיר חנוכה הבית, שענין זה ה' גם בחנוכה שבכח החידושי תורה ביטלו כל הגזירות ונצחו את המלחמה וכמאה"כ כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, וכן בכל דור ודור יש כח ביד המחדשים להדיק כל מיני השפעות טובות לבנ"י עד ביאת גואל צדק כב"א.

בענין עבודה זרה בשיתוף בב"נ

מהגאון האדיר רבי עקיבא איגר זצ"ל

בעזה"י ד' בשבת כ"ג תמוז צ"ז פ"ק פוזנן.

רב שלו' וברכה לבני יקירי קיר לבני הרב וכו' מוהר"ר שלמה נ"י הגאבד"ק קאליש יע"א.¹

אם כי שזה זמן מועט שכתבתי לך איזה פעמים חושש אנכי להכרח עריכת מכתבי דנא, היות שאנשים סוחרים מהסכיכה דשם בחזרתם מיריד פ"פ דרך פה ובאו לביתי לדרוש את שלומי ושאלתי להם אם יש חדשות אמרו ששמעו שבווארשוי רוצים להגיד שהנכרים שלנו לאו עע"ז כי עבודתם לשם ד' אמת אלא שעובדים בשיתוף ואינם מוזהרים על כך ולהם הותר לעשות כן.

א"י לי גוף הענין ולאיה צורך יגידו כזאת ומה יצמח מזה, והדבר זר בעיני, אני דן שתופסים עצמם [ב]דברי הרמ"א בא"ח סי' קנ"ו, ואני בעיני זה ימים רבים שעמדתי על דברי רמ"א, אם נפרש כפשטן דב"נ אין מוזהרים על השתוף היינו לעבור בשתוף, זה תמוה מאד רהיכן מצינו דעבודה זו מותרת לב"נ דלענין עבודת ע"ז אין חילוק בין ישראל לב"נ כדאמרינן סנהדרין דף נ"ו ע"ב בעכו"ם דברים שב"ד של ישראל ממותים עלי' ב"נ מוזהר עלי' וכיון דשתוף ב"ד של ישראל ממותים כדילפינן מקרא דזובח לאלקים יחרם בלתי לד' לבדו למשתף ש"ש ודבר אחר ויחרם היינו מיתה, וכן הוא בסמ"ג לאוין במצוה ראשונה דבלתי לד' לבדו הוא לעונש על שיתוף וקרא דלא יהי' לך אלקים אחרים על פני דעל פני הוא אזהרה לשיתוף. (ובאמת אינו מובן לי דברי הרמב"ם פו"א ה"ב מהל' שבועות שהביא דרשה זו דבלתי לד' לבדו לענין משתף בשבועה וכן הוא בסמ"ג בסדר מנין עשין אות קכ"ג, והא בפשוטו איירי בעבודה ממש בשיתוף כדכתיב יחרם, ואלו לירדור ולשבע בשם אלקים אחרים הוא רק בל"ת כדאיתא בסנהדרין דף ס"ג ע"ב).

וראיתי שקדמוני בתשו' שער אפרים סי' [כ"ד] ובת' מעיל צדקה סי' כ"ב ובפלפלא חריפתא להתי"ט בסנהדרין שהחליטו דב"נ מוזהר על שיתוף, ונרחק

1. הגאון הנ"ל נולד בעיר ליסא בשנת תקמ"ה. למד אצל אביו הגרעק"א. בשנת תקצ"ה נבחר לאב"ד בק' קאליש, וזמן קצר אחר פטירת אביו נבחר למלאות מקומו בעיר פוזנא. נרפס ממנו הנהגות בשם גליון מהרש"א על הש"ס ועל שו"ע יו"ד. והרבה חידושים יש ממנו בתוך ספרי רעק"א. נפטר בעיר פוזנא בשנת תרי"ב.

בכוונת תוס' בסנהדרין ובבכורות והרא"ש בסנהדרין, ואני בעניי לא מצאתי בתוס' והרא"ש לשון זה דלא הוזהרו על שיתוף זולת ברבינו ירוחם שכ"כ, וכוונת תוס' והרא"ש סנהדרין רגיל הייתי לפרש כך, דכתבו להתיר להשביע לנכרים שבזמנינו דמצד שגורם לאחרים שידרו בשמו לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים להזכיר בשיתוף, (אף דלכאורה תמוה דהא דרשינן מקרא דלא ישמע על פיך שלא ידור בשמו ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו והרי הישראל עצמו אסור לידור בשמו אף בדרך שיתוף כמ"ש הרמב"ם והסמ"ג וכן משמע ג"כ בדברי תוס' הנ"ל שכתוב לא אשכחן [דאסור] לגרום לאחרים לשתף, דמשמע להדיא דהישראל אסור לידור בשמו בדרך שיתוף, דתרווייהו לידור ולגרום מחד קרא נפקא משמע דאסור לגרום לב"נ ג"כ לשתף, נ"ל דס"ל דעיקר קרא אתי שלא ידור הישראל בשמו אבל לגרום הוא רק מדרבנן ודרך אסמכתא כמו שנראה מלשון הרמב"ן שבר"ן ספ"ק דע"ז שכ' וקרא דלא ישמע לא אתי אלא לישראל גופי' אזהר רחמנא אבל כה"ג אפי' מדרבנן [לא מיתסר] משמע דבעלמא לגרום הוא דרבנן, ובכה"ג שאין הישראל משיביו אלא הנכרי נשבע מאיליו אפי' מדרבנן לא מיתסר, וא"כ י"ל דתוס' והרא"ש ס"ל כן, וכיון דדק מדרבנן י"ל דלא אסור לגרום לאחרים לשתף), ואח"כ כתבו דלפני עור ליכא דב"נ לא הוזהרו על כך, היינו דעל כך לא קאי על שיתוף אלא דב"נ אינו מוזהר רק על עבודה אבל לא שלא לידור, ולשבע בשמו וכמ"ש הר"ן להדיא ספ"ק דע"ז בדרך אפשר, ודברי תוס' בבכורות דף ב' ע"ב מתפרשים על דרך זה דבתחלה [כתבו] ואע"ג שמשיתוף אין כאן לפני עור דב"נ לא הוזהרו על כך, היינו ג"כ על גוף האיסור דלידור בשמו לא הוזהרו ב"נ, ולדידן לא אשכחן איסור בגרם שיתוף, היינו דגם משום [לפ"ע] ליכא כיון דהוא בשיתוף.

ותה"ל עתה מצאתי את שאהבה נפשי שכוונתי לדעת הגדול ת' ושב הכהן סי' ל"ח דכ"כ לפרש דברי תוס' והרא"ש עיי"ש וכן איתא בחינוך להרא"ה מצוה פ"ו ויש מפרשים שעיקר לאו זה אינו בא אלא בעוסק עם עכו"ם ביום חגו דאזיל ומורה וכו' כלומר שלא יזכירם אחרים על דרך האסורה להם דהיינו לעבוד שהוא אסור להם מה"ת וב"נ מוזהרים מה"ת, והיינו לאפוקי ממ"ש תחלה דאתי למשביע, דעיקר קרא לאו להכי אתי כיון דב"נ עצמו אינו מוזהר מלישבע, ומה דקתני בבדייתא שלא לגרום לאחרים שידרו בשמו צ"ל דהוא מדרבנן ובדרך אסמכתא, וא"כ הדרך מורווח בתוס' והרא"ש דב"נ אינו מוזהר על כך היינו לישבע בשם ע"ז, ודברי הרמ"א שכ' דלא הוזהרו על שיתוף בשם תוס' בכורות דף ב' הוא תמוה, ולזה ע"כ שבקי' ללשון דיו' והרמ"א דרחיק ומוקי אנפשי' במ"ש דב"נ לא הוזהרו על שיתוף היינו לישבע בשיתוף², והיינו כיון דהר"ן כ' כ

בלשון ואפשר רב"נ אינו מוזהר מלידור בשמו לזה כ' הרמ"א דעכ"פ י"ל רב"נ אין מוזהרים מלשבע בשיתוף כיון דיש סברא דאינם מוזהרים כלל על לידור ולישבע בשם ע"ז ממש ממילא יש להקל עכ"פ בלישבע בשיתוף ואפשר דייק כן מלשון תוס' בבכורות רמשמע דמשום לפני עור בעי ג"כ טעמא דנשבעים בשיתוף דלא הוזהרו ב"נ על לישבע בשיתוף אבל לישבע בע"ז ממש בלא שיתוף לא פסיקא להו דאין מוזהרים ולזה בעכו"ם אין מקום לומר רב"נ אין מוזהרים על עבודה בשיתוף וכאשר החליטו גדולי רבותינו תשו' שער אפרים, מעיל צדקה, התי"ט בפלפלא חריפתא, תשו' ושב הכהן.

באמת ה' רצוני לכתוב כן להרב הגאב"ד דשם² נ"י ד' יאריך ימי וישנותיו בטוב, אבל חוששני שיהי' זה בדרך פגיעת כבוד לכבודו הגדולה שאורה באתרי' ידירי' ח"ו ואיני כדאי אף להרהר על תוראותיו אפי' להחמיר, ואף אליך בני לא הייתי כותב אילו ידעתי שכבר יצא ההוראה מפי הגאב"ד נ"י להתיר, אבל אחרי שמסתפקנא ורחוק ממני שהחליט הגאב"ד להתיר, ואין ידוע לי עד היכן הרברים מגיעים לזה אני כותב אליך ותשא ותתן בזה עם הגאב"ד דשם, ואני רק בדרך הערה, וההוראה מסורה להגאב"ד דשם נ"י.

ידיך אביך דש"ת מעתיר בערך,

הק' עקיבא כהרב מוהר"ם גינז מא"ש

ד"ש לירידי מחו' הרב וכו' מו"ה חיים נ"י גם אליו תטוף מלתי הנ"ל, לישא וליתן בזה עם הגאב"ד נ"י באם עדיין לא יצאה הוראה מוחלטת ממנו.

2. עיין בפתחי תשובה יו"ד סי' קמ"ז סק"ב שהביא גם משו"ת נוב"י מהדו"ת יו"ד סי' קמ"ח (בתשובת בן המחבר) שהעמים בכוונת הרמ"א דקאי על שבועה. וכתב דאף שרבר זה מורגל בפי כמה חכמים שאין הנכרים מצווים על השיתוף וגם בכמה ספרים מדרשות ואגדות השתמשו בהקדמה זאת, טעות הוא בירם. אמנם הפת"ש דחה זה ממה שכ' הרמ"א בעצמו בד"מ הובא בש"ך יו"ד סי' קנ"א סק"ז עיי"ש. ועיין בישובות יעקב באו"ח סי' קנ"ו.

3. הוא הרב הנאון המפורסם מו"ה שלמה זלמן ליפשיץ בעמח"ס שו"ת וחיידושי ודרושי חמדת שלמה שהי' אז אבד"ק ווארשא יע"א, אשר שקל ושרי הרבה עם הנאון רעק"א. נפטר י"א ניסן תקצ"ט בווארשא ושם מנ"כ.

צילום מכתב "ק הנדעק" א צ"ל, סיום התשובה וההתימה שנדרסה בעמוד "א"י"ג

אשר הולך ונמצא לפרסם...
 יג יתכן כי...
 על האדמה...
 החלטה...
 אברהם...
 עם המלך...
 יתכן...
 אברהם...
 המלך...

צילום מכתב "ק הנה"ק מהארנסטיופל צ"ל הנדרס בעמוד ט"ו

כח שיש...
 תמורה...

אשר...
 כל...
 אברהם...
 המלך...
 אברהם...
 המלך...
 אברהם...
 המלך...
 אברהם...
 המלך...
 אברהם...
 המלך...

מכתב הגה"ק מוה"ר מרדכי דוב טווערסקי מהארנסטייפל' יע"א.

רב טוב לכ"ק ניסי הרב הצדיק המפורסם פאר הרור עטרת תפארת
ערדנו ועמו, מקורו קדוש וברוך, כש"ק מו"ה דוד² שליט"א.

אחדשה"ט. הנני בא לבקש עבור האי גברא יקירא מהתם בנש"ק ש"ב הרב
וכו' מו"ה יצחק ואהל הנוכחי אשר בעורו הי' במדינתנו הנה מלבר ערכו ויחוסו
עור הי' תמיד מבורך בעושר, ורבים הי' הוא מהנה בטובות, ובעת אשר שם ררכו
להתם, והתראה אתי קודם נסיעתו ונתתי לו אז מכתב בקשה להח"ג מהרי"א
אישינא מלכוב,³ ממונה ראוסטרייך, בטענה כאשר יש הרבה אנשים ממדינתם
עומדים מ"ק בכולל שלנו, אי לזאת לפי ערכו ויחוסו [של] האי גברא ישים אותו
איזה מ"ק בכולל שלהם, והנה הרב הנ"ל לא [האזין] למכתבי אז, לזאת אבקש את
כ"ק ניסי שי' אם אפשר שיתן מכתבו להח"ג הנ"ל עבור האי גברא יקירא לפקדו
במירה טובה, אנא בזה. ואברך את כ"ק ברב טוב וחיו"ש עה"ע כרצון לבכם
ולכב ניסו הרוש"ק מלונ"ח.

מרדכי דוב כאמו"ר הרמ"ז שליט"א

1. הגה"ק מו"ה מרדכי דוב זצ"ל הוא בנו של הרח"ק ר' משולם זושא מטולמטש זצ"ל
מגזע טשערנאביל, וחתנו של כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע. ואלו הן הספרים שנרפסו
ממנו, שו"ת עמק שאלה, חיבר לטהרה על הל' נט"י ומקואות, תורי זהב על הל' רבית,
עמק החכמה עה"ת, וזה לא כביר נרפס ממנו ס' פלא יועץ ע"ס בראשית ושמות. — ניסו
הרח"ק מו"ה שלו' אליעזר הלברשטאם מראצפערט זצ"ל הי"ד אבי אמו של כ"ק מרן
ארמו"ר שליט"א הי' חתנו — נפטר ביום כ"ב לחודש אלול תרס"ג.
2. הוא הרח"ק מהר"ר דוד הלברשטאם זצ"ל אבד"ק קרשאנוב בנו של כ"ק מרן הגה"ק
מצאנז זי"ע. נפטר ביום כ"ה לחודש אלול שנת תרנ"ד לפ"ק בעיר קרשאנוב ושם מנ"כ.
3. הוא הנאון מו"ה יצחק אהרן הלוי אישינא אבד"ק לכוב בעמח"ס שו"ת מהרי"א הלוי
ב"ח והי' נשיא הכולל של רמבעה"נ למדינת עסטרייך, בן הרב הנאון מו"ה מרדכי זאב
הלוי אישינא בעמח"ס מפרשי הים ועוד. נפטר ז' שבט תרנ"א בעיר לכוב.

אפריון נמטי' לירידינו הרב מו"ה ברוך דוד הלברשטאם שליט"א נכר כ"ק מרן
ארמו"ר זצוק"ל הי"ד, שהואיל בטובו למסור לנו מכתב זה לפרסמו.

פלפול בסוגיא דכבתה

מאת הגאון המובהק מוהר"ר שמואל פיהרער זצ"ל הי"ד
אבר"ק קראס יע"א.¹

במס' שבת (רף כ"א ע"ב) פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מרליקין בהן בשבת מרליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת א"ר ירמי' מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה אמרו רבנן קמי' ראביי משמי' דר' ירמי' ולא קיבלה כי אתא רבין אמרו רבנן קמי' ראביי משמי' דר' יוחנן וקיבלה. ותמחו כל המפרשים וכי משא פנים יש בדבר דרוקא כשאמרו משמי' דר' יוחנן קיבלה.

ויש לומר בדרך פלפול, דהנה הפני יהושע הקשה לפימ"ש דש"י לעיל טעמא דרב הונא דסבר כבתה זקוק לה דחייש שמא יפשע א"כ רב נמי מצי סבר דכבתה זקוק לה. אלא דלא חייש לשמא יפשע, עכ"ק. אמנם יש להוכיח לכאורה דס"ל כבתה אין זקוק לה, דנודע קושית השער אפרים (בס"ל ל"ח) על הא דאמר רב דפתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מרליקין בהן בשבת מרליקין בהן בחנוכה הלא בין השמינים של שבת נזכר ג"כ שמן שריפה והרי בוודאי אסור להרליק נר חנוכה בשמן שריפה רהא מסקינן דנר חנוכה צריך עכ"פ לכתחלה שיעורא והך שמן כיון דלשריפה עומד הרי כל העומד לשרוף כשרוף דמי ונימא כי' כתותי מיכתת שיעורי'. ובספר ישועות יעקב בהל' חנוכה² תירץ דכיון דכבתה אין זקוק לה הגם דצריך ליתן לכתחלה כשיעור מ"מ לא שייך כתותי מיכתת שיעורי' עיי"ש, וממילא מוכרח דרב ס"ל כבתה אין זקוק לה.

אמנם יש לדחות, עפ"י מה שאמר לי חכם א' (הה"ג מו"ה וואלף שמערן מביליטין) לתרץ קו' השער אפרים הנ"ל, דהנה בנוב"י מהר"ת סי' צ"ו (בהג"ה מבין המחבר) הקשה האיך אפשר להרליק כלל נר חנוכה בשמן שריפה הא כלילא (המשך בעמוד יח)

1. הי' מגדולי חסידיו באבוב, ותלמיד מובהק להגאון בעמח"ס שו"ת בית יצחק ולהגאון בעמח"ס בית לוי עמ"ס גיטין. — הי' אבר"ק מילאווקין ואח"כ נתמנה לר"מ בעיר קראקא, ואח"כ נעשה אבר"ק קראס. כתב תשובות לאלפים ונשרפו בשנות השואה בעורו בחייו והי' מצטער ע"ז מאד עד שעלתה נשמתו השמימה. נרפס ממנו ספר הר שפר על מס' הוריות. נהרג עקיה"ש ביומי דחנוכה שנת תש"ג בעיר קראס ושם מנ"כ.
2. לא מצאתי תירוץ זה בישועות יעקב שם. ואדרבה כמה אחרונים כתבו להיפך דלמ"ד כבתה אין זקוק לה שייך כתותי מיכתת שיעורי'. עיין שו"ת קול ארי' סי' ל"ד ד"ה עור. ובספר החיים להגאון מהרש"ק בס"י תרע"ג.

תשובה קצרה מהרב הגאון ראבד"ק סטאניסלאב זצ"ל¹

אלטר יחיאל נעבענצאהל

ראב"ד

דק"ק סטאניסלאב והגליל

ב"ה ד' ויגש תרפ"ט סטאניסלאב

לכבוד ידידי מחותני הרב הגדול חו"ב כו' כש"ת מו"ה שמואל מאיר
האלענדער² נ"י דומ"ץ דק"ק טשערנאוויטץ.

יקרתו מיום ה' וישב הניעני והנני להשיבו מפני הכבוד, מה שמפלפל אי
קידוש היום דאורייתא או דרבנן ואם על היין דאורייתא, כבר הלכו נמושות בענין
זה והדברים עתיקים וכבר פלפלו אחרונים בזה ולא הניחו מה לחדש. ומה ששאל
אם אין לו יין בליל ש"ק מהו לקדש על שאר משקין, דע דמנהג העולם שאין
מקדשין בליל שבת על שאר משקין רק על לחם משנה, אמנם ביום ש"ק המנהג
בין חסרי סאנו שאף שיש לחם יין מקדשים על יין שרף וכן. אני נוהג כי ראיתי
אצל אדמו"ר הגה"ק מסאניץ זצ"ה שגם הוא קידש על יין שרף³ אמנם הבדלה
מנהג העולם שאין מקפידים על יין ומבדילים על שכר או יין שרף וכן אדמו"ר
הגה"ק מסאנו במויו"ט של פסח הבדיל על שכר כמ"ד בגמרא מבדילין על שכר.
אמנם להבדיל על טייא או חלב ראיתי בספר ברכי יוסף שצווה על האנשים
המבדילין [עליהם] דלא הוי חמר מדינה ואין הספר קעת תחת ידי אלא שזכרתי
היטב שזה יותר משלושים שנה שראיתי זאת בספר הנ"ל, ופעם אחת ה' לי
וויכוח עם ת"ח אחד שהבדיל על חלב והראיתי לו מספר הנ"ל שאוסר.

1. הרב הגאון הנ"ל הסתופף בצל כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע ואח"כ אצל כ"ק מרן
הגה"ק מהור"ש מבאבוב זי"ע. בערך בשנת תר"ן נתמנה לדומ"ץ בק"ק ווישניצא יע"א
בעת אשר כיהן שם ברבנות כק מרן זצ"ל, ואח"כ נעשה ראבד"ק סטאניסלאב. חיבר ספר
„מנחת יחיאל ופרי העץ" על שו"ע יו"ד ר' חלקים. ושו"ת מנחת יחיאל ג' חלקים.
2. הרה"ג הנ"ל ה' בנו של הרב הה"ג מו"ה נתן רור הכהן האלענדער אבר"ק אמסאנא.
ותלמידו של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע. ה' דומ"ץ בטשערנאוויץ ער פרוץ מלחמת
העולם ואחר המלחמה נתיישב באח"ק. חיבר שו"ת שם הכהן וספר מהרש"ם הכהן
עה"ת. ועוד נשאר הרבה בכתובים. יש אליו תשובות ברוב ספרי גדולי דורו.
3. בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קע"ה כ' דכן נהגו הצדיקים הקורמים, וא"צ שיעור כוס
עיי"ש.

ומה שהקשה על הרמב"ם בפ"י מהל' ק"פ שפסק דשובר עצמות מפסח נא או מבושל דלוקה, והקשה כ"ת עליו מאוקימתא דר"ש ברי' דר' אירי דדוקא בנא פליגי, ולא ידעתי היאך העבדת עין מסוניה (פסחים פ"ד:) דנרחה שם אוקימתא זאת כמו דמסקינן שם תניא כדבכעה מינייהו וחד מהם הוא אוקימתא דר' יוסף דפליגי בהי' לו שעת הכושר ונפסל דלרבנן לוקה וכן פסק הרמב"ם ז"ל כרבנן וכאוקימתא דר"י ממילא דלירידי' אין חילוק בין נא למבושל דכיון דהי' לו שעת הכושר רק דנפסל כמה שבישלו לוקה וזה פשוט וברור.

ירידו הרו"ש בלונ"ח,

אלטר יחיאל נעבענצאהל

(המשך מעמוד מז)

אסור לשרוף קרשים ותרומה, ותידיך דמה שאין שורפין בלילה הוא רק מדרבנן נזירה תרומה אטו קרשים ובמקום מצוה שהוא לפרסומי ניסא לא גזרו רבנן. וממילא מיושב קו' השער אפרים דליכא למימר כל העומר לשרוף כשרוף דמי דהא מצות נר חנוכה היא בלילה ואין שורפין קרשים בלילה א"כ אינו עומר כעת לשריפה, רק דצריכין לומר דרנן בזה כאילו הוי ביום, וביום שפיר הוי אמרינן כל העומר לשריפה כשרוף דמי, אבל אי אפשר לומר כן, דזה הוי תרי דואין, א' כאילו הוי ביום, והב' דכשרוף דמי, ותרי דואין לא אמרינן כמבואר בעירובין דף י"ט ע"ב, ואף דלענין מצוה יכול להדליקו, מ"מ לענין שיהא נחשב כנשרף אמרינן דכיון דהוי בלילה אינו עומר לשריפה, עכ"ר.

ולפי"ז שוב אינו מוכרח דרב ס"ל כבתה אין זקוק לה מחמת קו' השער אפרים, דשפיר י"ל דלכך מותר להדליק בשמן שריפה משום דהוי תרי דואין וזה לא אמרינן. אמנם ר' יוחנן ס"ל (חגיגה ט' ע"ב) דלילה לא הוי מחוסר זמן, וא"כ נסתר תירוץ הנ"ל דשפיר הוי עומר לשריפה, ולירידי' עכצ"ל הטעם משום דכבתה אין זקוק לה, לכן כשאמרוהו רבנן קמי' דאביי משמי' דר' יוחנן קיבלה.³

3. ועפי"ז יובן נמי מדוע כשאמרוהו רבנן קמי' דאביי משמי' דר' ירמי' לא קיבלה, דהשר"ח במערכת המ"ם כלל קס"א הביא בשם שו"ת ענג יו"ט סי' נ"ב שהוכיח דר' ירמי' סובר דלילה יש בו משום מחוס"ז מדלא משני ר' ירמי' שם בחגיגה ט' סוף ע"א כר"פ דלילה לא הוי מחוס"ז ש"מ דלא סבירא לי' הכי. וא"כ אינו מוכרח הטעם דכבתה או"ל ד"ל הטעם משום דהוי תרי דואין, ולכן לא קיבלה.

נר למאה

נר ד' נשמת אדם (משלי כ')

ליקוט איזה ענינים יקרים שנשארו כשרירי אש מהבחור כארזים אוצר החכמה והיראה החרוף ובקי בכחרר"ת ומושלם במעלות ומרות נשגבות כש"ת משה אהרן הלברשטאם הי"ד בנו הצעיר של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצ"ל הי"ד.

— ציון לנפש יקרה —

דל העט לתאר עלי גליון תוקף תהלות תפארתו של הנפש המנוח הזה, יחד עם זה אין די מילין לשרטט גודל הכאב והצער של אבדון אבן יקר כזה בהיותו עוד באבי ימיו, עכ"ז חוב קדוש מוטל עלינו להנציח שמו הנערץ והנקרש. ובקיצור נמרץ ננסה לחרוט קטעים אחדים מקורות ימי חייו המועטים. בש"ק פ' לך שנת תר"פ לפ"ק בעת סעודת רעוא דרעוין *) נולד בן לכ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד בעיר קראקא ויקרא שמו בישראל משה אהרן. בוצין בוצין מקטפי ידוע, ותיכף בשחר ימיו התנכר הנער בכשרונותיו ובמעלותיו עד להפליא, והי' ילד שעשועים אצל אביו כ"ק רבינו הגדול זצ"ל ונתחנך על ברכיו ולמד תורה בשקידה נפלאה, הי' מותיב ומפרק והגדיל על כל בני גילו בכל מעלה ומדה, והי' ניכר מכל תהלוכותיו כי זרע קודש הוא, ונוסף לזה הי' הצנע לכת ונחבא אל הכלים. — ביום ג' לך תרצ"ג כשנעשה בר מצוה נערכה סעודה גדולה בעיר משעבין יע"א (ששם הי' אז איתן מושבו של כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד) והשתתפו בו גדולי ישראל כמו הנאב"ר משעבין, והנאב"ד קרשאנוב, ובי רינא דעיר קרשאנוב ועור רבנים מהגלילות וכולם שבחו והורו לשמו בהתפעלות עצומה.

במשך השנים אח"כ נתגלו עוד יותר כשרונותיו ושכלו הבהיר, והתחיל לרשום החידו"ת שלו, כי הי' ספרא רבא בכתב מהודר ונפלא. גם הי' מחונן בקול

(*) כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א סיפר, כי בערך שבוע לפני זה, שמע באמצע הלילה איך קרא כ"ק אביו הגה"ק זצ"ל את הרה"ח מו"ה יחזקאל ראטענבערג הי"ד, ואז חיבר כ"ק מרן זצ"ל את הניגון על החרוז „גודה לשמך" וגם על „הרחמן" שאומרים בבחמ"ז של סעודת ברית מילה.

ערב, והי' לב טוב ונפש עדינה ואהוב לכל, וכל מכיריו העידו עליו גדולות ונצורות. — בשנת תרצ"ו כשלמד בעיר באבוב אצל אחיו הגדול כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א פנה אל כ"ק אביו זצ"ל למשעבין בשאלתו אם לבא בחליפת מכתבים בחידו"ת ופלפולים עם גדולי הדור, וכ"ק אביו זצ"ל ענהו בחיבה יתירה אגרת נעים כנרפס בס' מכתבי קודש ח"ב מכתב ט"ז עיי"ש. ובא אז בחליפות מכתבים עם הגאון האדיר אבר"ק קראס זצ"ל הי"ד.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א סיפר לנו, שראה בעזבון אחיו הצעיר הי"ד שני קונטרסים אשר פיו יקבנו בשם נר למאה (מא"ה ר"ת משה אהרן הלברשטאם). חלק א' על הויות דאביו ורבא בחריפות ובקיאות וח"ב על דרך דרוש על תנ"ך ואגרות הש"ס, ונאברו בימי מלחמת העולם. ביחוד נתגלה מיטב מדותיו עומק חכמתו וסוד בינתו ולבו הטהור בימות הזעם בהיותו יחד עם כ"ק אביו זצ"ל בעיר לבוב, וכמעט שלא זו מפתח ביתו, עד שבא יום המד והנמחר עש"ק פ' מסעי ר"ח אב, שהי' יחד עם כ"ק אביו זצ"ל, ושמע שהרוצחים באים, ועלה בידו להטמין א"ע אחורי ארגז גדול, אך כשראה שנתפס כ"ק אביו זצ"ל, לא הי' יכול להתאפק ויפרוץ ממקום מחבואו להיות יחד עם כ"ק אביו זצ"ל, וככה הלכו יחד בשבי וסבלו יחד עד יום שחשכו המאורות ונצחו אראלים את המצוקים ויצאה נשמתם כאחר עקיה"ש ביום ד' מנחם אב שנת תש"א לפ"ק ביער סמוך לעיר לבוב. הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו.

ווי להאי שופרא דבלי בארעא.

השם ינקום דמו ותנצב"ה.

לזכרון נשמתו הוקם ביהמ"ד רחסידי באבוב בעיר בני ברק על שמו — בית משה ואהרן.

א.

יש להעיר דבפרשת עקב (דברים ח"י) כתיב ואכלת ושבעת וברכת את ד"א, ובפרשה הקודמת בואתחנן (דברים ו"י"א) כתוב, ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וגו' ואכלת ושבעת, אמאי לא כתיב שם וברכת את ד"א. ויש לומר על פי מה דאמרינן בחולין (דף י"ז ע"א) דבשבע שכבשו וחלקו אפי' כתיב דחזירי אישתרי להו דכתיב ובתים מלאים כל טוב. והנה הטו"ז באו"ח ס' קצ"ו סק"א העלה בשיטת הרמב"ם דבאיסורין שהותרו לחולה שיש בו סכנה אין מברכין עליהן (ועיין מג"א ס' ר"ד ס"ק כ"א). ומש"ה בפרשת ואתחנן דקרא

מיידי בדברים אסורים שהותרו להם אז בשבע שכבשו וחלקו, לא כתבה תורה וברכת את ד"א, דאין טענין ברכה.

ב.

במס' קידושין (דף ז' ע"א) חצי"ך מקודשת לי אינה מקודשת. ואפשר לומר קצת טעם דהר"ן כתב בנדרים דף ל' ע"א דקידושי אשה היינו דהאשה משוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר והבעל מכניסה לרשותו. והנה השטמ"ק במס' ב"מ (דף כ"ו ע"ב) הביא בשם תוס' שאנ"ץ דאין הפקר מועיל למקצת חפץ עיי"ש.¹ ולפי"ז שפיר מובן אמאי אינה מקודשת דאין הפקר מועיל על חצי דבר, ודו"ק.

ג.

אמרינן במס' פסחים (דף ל"ה ע"ב) אין יוצאין במצה של טבל שנא' לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ בלבד יצא זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ בלבד אלא אף משום כל תאכל טבל. ויש להעיד, דכל האוכל חמץ ביו"ט יש בו עוד איסור מחמת מלאכת יו"ט, דהלא נודע שיטת בעל המאור דבאכילת חמץ מקיים מ"ע דתשבותו, וידוע מש"כ דש"י במס' פסחים (מ"ו ע"א) ובמס' ביצה (כ"ז ע"ב) דכשם שאין שורפין קדשים ביו"ט כמו כן אסור להאכילה לכלבים, דרחמנא אחשבי' למלאכה, כיון דמקיים בזה מצוה. וא"כ הכא נמי אם אוכל חמץ בפסח הלא חוץ מאיסור חמץ עובר משום לאו דמלאכה, דכיון דמקיים המצוה דרחמנא אחשבי' למלאכה, ולא הוי איסורו משום כל תאכל חמץ בלבד, והיא קושיא מושכלת.²

ד.

במס' פסחים (דף ג' ע"ב) בתוס' ד"ה מאלו, הקשו מדוע לא הקדיב רבי יהודה בן בתירא קרבן פסח, ותידצו שהי' פטור כיון שהי' דר בחו"ל. ותמה המל"מ בריש הל' קרבן פסח מנא להו להתוס' הא מילתא דמי שדר בחו"ל פטור ממצות ראי'. ואפשר להביא ראי' מהימנא לדברי התוס' דבחו"ל פטור מדאי'

1. באמת בשטמ"ק שם כתב זה לגבי יאוש, אמנם אם נימא דיאוש מטעם הפקר ניהא. ועיין בספר דברי חיים להגאון מו"ה יצחק אויערבאך בחו"ר סי' נ"ו בסוף התשובה בהערה שם שמהדרש דאין יכולין להפקיר חצי חפץ עיי"ש שהביא מדברי השטמ"ק הנ"ל.
2. יש להעיר ע"ז מהא דמבואר בנוב"י מהדו"ת חאו"ח סי' צ"א בדרוש לבן המחבר (בר"ה אמנם) דאפי' לדעת בעל המאור דבאכילת חמץ מקיים מ"ע דתשבותו, היינו רק לפני זמנו אבל בתוך הפסח בוודאי ליכא שום ה"א דמקיים העשה דתשבותו באכילת האיסור עיי"ש.

בענין שכר שבת בהבלעה ולפני עור

חיים יעקב יוסף טויבער
חתנא רבי נשיאה ורומ"ץ רקהל באבוב
בדוקלין, ניו יארק

נשאלתי מא' שיש לו בית גדול עם הרבה ריזרים יהודים ואינם יהודים ובמרתף עומד מכונת כביסה (וואשמאשין) של הבעה"ב שמשתמשים בו כל הריזרים בעת צורכם ובכל פעם שרוצים לכבס זורקים מעות שכר הכביסה אל המכונה, איך הרין לגבי שבת אם יש בזה משום איסור שכר שבת. ועור יש להסתפק כיון רבין הריזרים יש ישראלים מומרים המחללים שבתות ולפעמים שהם משתמשים בו בשבת אם יש בזה חשש מחמת לפ"ע שגורם שישראל יכבס בו בשבת. זת"ר השאלה.

תשובה. הנה רין שכר שבת מבואר כגמ' (ב"מ נ"ח ע"א) השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את התינוק לשמור את הזרעים אין נותנין לו שכר שבת וכו' ה' שכיר שבת שכיר חורש שכיר שנה שכיר שבוע נותנין לו שכר

מרבדי הגמ' גיטין דף ד' ע"ב, ממרינה למדינה בארץ ישראל נמי לא צריך דכיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי עיי"ש. ולכאורה קשה רהא מחוץ לארץ נמי איכא עולי רגלים ואמאי צריך לומר בפ"נ ובפ"ג, ועכצ"ל כדברי התוס', ודו"ק היטב.³

ה.

בפרשת פסח שני (במדרב ט"ז) ויאמרו האנשים גו' אנחנו טמאים לנפש אדם, ובגמ' סוכה כ"ה: איתא בזה"ל אותן אנשים מי היו נושאי ארונו של יוסף הוא עיי"ש. ולרעתי יש לרמוז זאת בתיבת האנשי"ם שהוא ר"ת מי היו, נושאי ארונו של יוסף, והוא רמז נכון בעזה"י.

---

3. עיין בשו"ת שו"מ מהר"ק ח"א סי' כ"א שהביא דא"י זו בשם אחד ממלמדי למד. — אבל משנה לא זוה ממקומה. ועיין בנחל קדומים עה"ת להרחיד"א בפ' אמור שהעיר מרבדי רש"י עה"פ מוערי ד', שכתב משה מועדות וגו' על גלויות שנעקרו ממקומן לעלות לרגל, ולפום דיהטא הוא היפך דברי התוס' הנ"ל.

שבת. וכן איפסיק להלכה בשו"ע או"ח סי' ש"ו סעיף ר', דשכר שבת בהבלעה שרי. ובנידון דידן לכאורה הוי שכר שבת שלא בהבלעה כיון שהמשתמש בו פורע עבור כל כביסה וכביסה בפ"ע נמצא דהוי שכר שבת בפ"ע דאסור, ולכאורה ה' יכולים לומר דכיון דהבעה"ב נוטל משם המעות מכל השבוע או מכל החודש ביחד הוי שכר שבת בהבלעה. אמנם באמת ז"א דהא תיכף כשזורקים המעות לתוך המכונה נקנה לבעה"ב דכליו של אדם קונים לו שלא מדעתו וכשקונה המעות בשבת הוי שלא בהבלעה עם שאר הימים. אבל ראיתי בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' ל"ד כשרן בענין כלי אוטומאטית העומד למכירת מאכלים שצריך לומר בפירוש קודם השבת שאינו רוצה לקנות המעות עד מוצש"ק דאל"ה יש חשש מחמת שבעל הכלי קונה המעות בשבת ומבואר בשו"ע שאסור לעשות קנין בשבת, עיי"ש. ולפי דבריו גם בניד"ד בעל המכונה צריך לומר שאינו רוצה לקנות המעות עד אחר השבת וא"כ יש לו עצה לומר שאינו רוצה לקנות המעות עד שיפלו לתוכו מעות גם כימות החול וממילא יקנה שכר השבת בהבלעה.

אמנם באמת הא לא עדיף מהא דמבואר במג"א שם סק"ז לענין רבית דהמלוים ברכית צריכים להלות בענין שאם יפרע באמצע שבוע יפרע מכל השבוע כולה או לא יפרעו כלל ולא יחשוב לימים, הרי דלא מהני מה שמקבל הכל ביחד רק צריכין לחשוב על כל השבוע ולא על כל יום בפ"ע. וכן הוא בהדיא בשו"ע הרב סי' ש"ו ס"ט שכתב וז"ל אע"פ ששכרו לחרש אם התנה עמו לשלם לו כך וכך בעד כל יום ויום אע"פ שמשלם לו בסוף החדש שכר השבתות בהבלעה עם שאר הימים אין זה כלום שלא נקרא הבלעה מה שמבליע לו יום השבת בשעת הפירעון אלא כשהי' שכר השבת מובלע בשכר שאר הימים וכו' עכ"ל, וכן כתוב בכיאות הגר"א שם.

והנה ראיתי בשו"ת חת"ס חאו"ח סי' נ"ט שכתב לענין להשכיר מרחץ בקבלנות דמותר בהבלעה דהיינו שישלם לו ממספר היסק מרחצאות אימתי שירצה ולא יזכיר לו הימים הפרטיים שהסיק לאמור ביום פלוני כך וביום פלוני כך דא"כ יזכיר היסק של שבת בהדיא וזה אסור אך יכליע החשבון בסתם כך וכך הסקתי ויגיע שכרו כך וכך עיי"ש. ולכאורה נראה מדבריו דמה שהפרעון נעשה ביחד זה מיקרי הבלעה, אבל צע"ג להבין דבריו דלכאורה כיון דשכר שבת מגיע לו עבור שבת בפ"ע בלא שאר הימים איך מיקרי זה שכר שבת בהבלעה. ובשו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סי' צ"ו תמה בזה על רבו החת"ס דכי משום דמערב המעות נעשה היתר, והניחו בצ"ע. וראיתי בשו"ת מהרש"ג חלק ב' חאו"ח סי' ל"ג ול"ה שרוצה להביא סמך להיתר זה מדבריו המג"א סי' רמ"ה שמשמע דזה מיקרי בהבלעה. והנה לא ציין שם לאיזה דברי המג"א נתכוון, ולכאורה אחר העיון בס'

רמ"ה נראה שכוונתו לדברי המג"א שם בסק"א בישראל ועכו"ם שיש להם תנור או מרחץ בשותפות והמשתמשין בהם נותנין שכירות דאע"ג דהישראל אסור לקבל השכירות משום שכר שבת מ"מ רשאי לחלוק סתם בהבלעה, דהיינו שיתן הנכרי לישראל חלקו בריוח של כל השבוע ביחד דאז מקבל שכר שבת בהבלעה. אמנם באמת לא הבנתי דבריו דשם שפיר מתירין לו לקבל השכר בסתם של כל השבוע דכיון שהיה שותף ולוקח רק החצי שפיר יכולין לתלות שלוקח שכר של ג' ימים הראשונים בשבוע וכיון שאינו אומר לו בפירוש שהוא נוטל חלקו בימי החול כנגד מה שהעכו"ם נוטל בשבת מהאי טעמא מותר, משא"כ בניד"ד דהוי שכר שבת בפ"ע שלא בהבלעה מאי מהני מה שמקבלן ביחד.

אמנם יש מקום להתיר בניד"ד מדברי הנוב"י מהדו"ת חאו"ח סי' כ"ו שכתב טעם להתיר ליטול שכר במרחץ, שהרי שכר העצים שמסיקים בהם בודאי מותר ליקח דאטו מי שלוקח דבר מחבירו בשבת לא יפרע לו בחול וא"כ רשאי ליטול שכרו בהבלעה יחד עם שכר העצים עכ"ד. ולפי"ז בנידון דידן כיון דשכר תשמיש המכונת כביסה כולל גם שכר גאז ועלעקטריק, הוי דומיא דשכר עצים ושפיר הוי שכר שבת בהבלעה דמותר. ולכאורה עפי"ז ה"י שרי ליקח אפי' שכר יום השבת בפ"ע, אבל מדברי החת"ס הנ"ל אפשר לדיוק דלא סבר כדברי הנוב"י להתיר מחמת שכר העצים כיון דלא התיר רק באופן שמשלם השכר בעד כל השבוע יחד, לכן בצירוף שני ההיתרים דהיינו שיגלה דעתו שאינו רוצה לקנות השכר בשבת עד שיפלו לתוכו מעות בימות החול וגם ההיתר דבלא"ה מניע לו שכר בעד הגאז ועלעקטריק נוכל להתיר כאן דהוי שכר שבת בהבלעה.

(ב) ובמה שנסתפק אם שייך בזה לפ"ע לגבי ישראלים מומרים, תחלה צריכין לבאר כיון דיכול לילך ולכבס במקום אחר אם זה מיקרי חד עברא דנהרא או תרי עברי דנהרא, והנה מדברי הפוסקים נראה דלאו דוקא בכה"ג שאינו יכול ליטול מעצמו מיקרי תרי עברי דנהרא אלא כל שאין האיסור מזומן לפניו וצריך להטריח א"ע להשיגו והשני מביאו לביתו ומזמינו לפניו הוי כתרי עברי דנהרא עיין ביד מלאכי סי' שס"ג ובתשו' חו"י סי' קפ"ה, ובנ"ד אע"ג דיש ברירה בידו לכבס במק"א, מ"מ כיון שמזמינו אצלו ומביאו לביתו שייך לפ"ע. אבל נראה דבנ"ד לא שייך לפ"ע כיון דהמכונה כבר נתונה במקומו בהיתר גמור רק השאלה היא אם צריך לסגור קודם השבת, ולכא"ו כיון דאינו מכשילו בידים רק יש בידו למנוע חבירו מאיסור זה לא הוי בכלל לפ"ע.

והנה בגמ' מו"ק דף ה' ע"א לכא"ו מבואר היפוך מדברינו דאיתא שם רמז לציון קבירות מה"ת מנין אביי אמר מהכא ולפני עור לא תתן מכשול, הרי דאפי' היכא דאין מביא המכשול רק דבירו לסלקו חייב לסלקו משום לפני עור. וכן הוא במל"מ פ"א מהל' כלאים ה"ו דכל שבירו למנוע מעבירה ואינו מונע עובר משום

לפני עור, עיין פרי מגדים באו"ח סי' תמ"ג בא"א סק"ה שמביאו ומסיים והוא הדין אם מומר לוקח משל ישראל בשבת ועושה מלאכה לעצמו אם ויכל הישראל למחות שלא יקח עובר משום לפ"ע לא תתן מכשול עכ"ל. אבל בדרישה ביו"ד סי' רצ"ז מבואר דהיכא דאינו מכשילו בידים רק שבירו לסלק האיסור אינו עובר אלפני עור.

אמנם נראה דאפי' לפי"ד המל"מ דמחויב לסלק האיסור היינו רק כשודע בודאי שאיש אחר יעשה איסור אבל באינו יודע אין עליו חוב לעשות פעולה למנוע האיסור, דאפי' בלפני עור נמור היכא דנותנו בידים יש קצת ראשונים שסוברים דאינו אסור רק ביו"ד ווראי שיעשה האיסור אבל בספק ליכא לפני עור, וא"כ בנידון של המל"מ היכי דאינו מכשילו בידים רק בירו לסלק האיסור שסובר המל"מ דגם בזה שייך לפ"ע, והאחרונים נלאו למצוא המקור לחידוש דין זה, א"כ אין לך בו אלא חידוש, דדוקא ברואהו ויש בירו למחות חייב לסלק המכשול אבל כל זמן שאינו יודע אין עליו חוב מה"ת לסלק המכשול. ולא תקשה מגמ' דמו"ק הנ"ל דמשמע דחייב למנוע אפי' באינו יודע דהא לשיטת הדרישה עכצ"ל דדין ציון קברות הוי רק מדרבנן כמו שתירצו האחרונים, וכמו כן נוכל לומר אפי' להמל"מ דדין ציון קברות הוי רק מדרבנן כיון דאינו יודע. וממילא אין סתירה לדברינו מגמ' דמו"ק הנ"ל.

יהי' איך שיהי' לכל היותר לא הוי כאן הבעה"ב יותר ממסייע לירי עוברי עבירה, והנה יש מחלוקת בגדולי האחרונים אם במומר יש איסור במסייע, ועיין ש"ך יו"ד סי' קנ"א סק"ו שכ' דבמומר לית ב' משום מסייע (עיין במנחת פתים שם בסי' קנ"א שהחזיק בדבריו) ואף דיש מחלוקת האחרונים בזה, מ"מ מבואר במג"א סי' שמ"ז סק"ד דהיכי דאפשר לתלות דלא יעשה איסור אין בו משום מסייע וז"ל ואסור להשאיל לאדם כלי מלאכה אם הוא חשוד לעשות מלאכה בשבת אם לא שיש לתלות שיעשה כה מלאכת היתר עכ"ל הרי מבואר מדרביו דאע"פ דחולק על הש"ך בכה"ג אין בו משום מסייע א"כ בנדר"ד נמי יש לתלות שייכנס בימות החול וממילא י"ל דהכל מודים דאין בו משום מסייע. ולכן אחר כל הנ"ל. (א) שי' הדרישה ושאר פוסקים דלסלק המכשול בכלל הוי רק מדרבנן (ב) דאפי' המל"מ יורה בנדר"ד דהוי רק מדרבנן (ג) שי' הש"ך דבמומר אין בו משום מסייע (ד) דכיון דיש לתלות בהיתר לא הוי משום מסייע כלל, נלפענ"ד להקל בזה. והנה ראיתי בשו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' ק"ב שדן בשאלה כעין שלנו בנידון מכונה אוטומאטית לצילום דהיינו שזורקים מטבע להמכונה כשרוצים להצטלם, ורוצה לאסור משום דנוגע לחשש איסור דאורייתא דצילום חייב משום כותב, עיי"ש. ולכא"ל לפענ"ד לא הבנתי דבריו כלל דמה איכפת לן אם יעשה איסור תורה ע"י המכונה דהא אנן קיי"ל דאפי' מלאכה דאורייתא הנעשית

בעצמה בשבת מותר כמבואר בשו"ע או"ח סי' רנ"ב ס"ה, עיי"ש. ומה שרן בזה משום רבשעה שאדם מניח מטבע שלו לתוך הכלי, הכלי נשכר לו, וא"כ הוי גמר שכירות בשבת, ג"כ לא הבנתי דהא הוא בעצמו מבאר שם לעיל דאין לאסור משום האי טעמא אם המשכיר לא קבע שיוגמר השכירות דוקא בשבת, וא"כ בנידון דידר' ג"כ לא קבע המשכיר שישתמשו בכלי שלו בשבת דוקא דמצדו אפשר להצטלם בימות החול. ולפענ"ד איני רואה טעם לאסור בזה יותר מכלי אוטומאטית העומדת למכירת מאכלים וכדומה שהוא בעצמו הסכים להתיר.

ומה שמשמע מתוך דבריו ומתוך דברי השו"ת מנחת יצחק שהבאתי לעיל רכלי מכירה אוטומאטית מותרין דוקא כשאין שם ישראל נקרא עליו דאל"כ יש לאסור משום מ"ע, לכא' בש"ע או"ח סי' רנ"ב ס"א ברמ"א מצינו דרך אסור להניח לעכו"ם להוציא חפצים מרשות ישראל משום מ"ע שיאמרו שישאל מכרו לו בשבת אבל אם הכלי עומד שלא ברשותו והעכו"ם יקח חפץ מכלי של ישראל בשבת מה מ"ע שייך בזה, ולאחר העיון בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קי"ז נראה מתוך דבריו שאם אינו עומד ברשות ישראל אפי' כשיודעים שהוא של ישראל מותר ואוסר דוקא כשעומד ברשות ישראל משום מ"ע. עיי"ש. ונראה דבנר"ד ככלי כביסה הכל מורים דאין לאסור משום מ"ע כיון דבזמנינו אין דרך להכשיר כלי כביסה כלל רק באופן כזה שמעמידים מכונה וכל מי שרוצה כובס בגדיו בלי ידיעת בעה"ב כלל וכבר ביארנו לעיל שאם המשכיר לא קבע שיוגמר השכירות בשבת אין לאסור.

כל זה נלפענ"ד להלכה, אבל למעשה הואיל שמצינו שבשבת החמירו חז"ל בכמה חומרות וכן מצינו באחרונים שכרי שלא לזלזל בקרושת שבת החמירו בכמה ענינים, וגם הענין של לפ"ע ומסייע מבוכה גדולה בהפוסקים (עי' בשד"ח מערכת וא"ו כלל כ"ו), יותר טוב ונכון לעשות שטר מכירה לעכו"ם על הכלים האלו עפ"י הוראת מורה הנרואה. — אמנם במכונות כביסה העומדים במקום פרחסא (הנקרא לאנדראמעט) חלילה להקל בזה כלל.

כוס תנחומין

לידירינו הרבני החסיד המופלג מו"ה חיים דוב גרינפעלד נ"י מנהל מתיבתא עץ חיים דבאכוב ברוקלין. ולאחיו הרבני החסיד המופלג מו"ה משה חנוך גרינפעלד נ"י משב"ק מרן אדמו"ר שליט"א על פטירת אדם ע"ה. המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא יוסיפו לדאבה עוד. המערכת.

ביאור בדברי הרמב"ם בדין שחיטת עכו"ם וקטן אי מיקרי מחויב בדבר

שלמה יחיאל גיפס

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

הנה ידוע המחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש במתני' חולין י"ג דשחיטת עכו"ם נבלה הרמב"ם כפ"ד מה' שחיטה סובר דשחיטת עכו"ם אסור משום שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחך (שמות ל"ד) מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחך אתה למד שזבחך אסור. והרא"ש בתחילת חולין כתב על הרמב"ם בזה"ל ואינם דברים של טעם שהתורה הזהירה כשיקרא לך שלא תאכל מזבחך ממה שזבח בתוך ביתו, רק סובר הטעם כר"י בדף ג' ע"ב ד"ה קסבר דכתיב וזבחת ואכלת (דברים י"ב) אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחך. ונפק"מ להלכה בין הטעמים ע' בט"ז יו"ד סי' ב'.

ובאמת בתוספתא ריש חולין איתא בהדיא כר"י ורא"ש דשחיטת עכו"ם פסולה שנאמר וזבחת ואכלת, ולכאורה הוא פלא על הרמב"ם דלא הביא הלימוד הזה וע' בכסף משנה פ"ב מאה"ט דלרמב"ם הוה האי תוספתא אסמכתא בעלמא (וע' ש"ך ס' ב' ס"ק ב') וצ"ב למה לא קיבל הרמב"ם טעמא דתוספתא, וע' בבית האוצר כלל ט"ז ד"ה ורע, דהרמב"ם סובר רעכו"ם חשוב בר זביחה וע"ש ראייתו וע' בכת"ס יו"ד סי' שכ"א וא"כ פשוט ראינו יכול לאסור עכו"ם מוזבחת ואכלת.

ולפענ"ד נראה להסביר דברי הרמב"ם רבאמת על שיטת הר"י ורא"ש קשה למה איתא בתחילת חולין רחש"ו ששחטו שחיטתן כשירה באחרים רואין אותן הלא אינם ב"ז והוה כמו עכו"ם רפסולה אפילו כשאחרים רואין אותו וכבר הרגיש בזה הש"ך ביו"ד סי' א' ס"ק כ"ז וכתב דקטן מיקרי מצווה בזביחה שהרי אסור לו לאכול בלא שחיטה ולכן הוה ב"ז ולא הוה כנכרי. (וע' שם בפמ"ג אורות חש"ו וע' ת' שיבת ציון סי' ר') וע' באחרונים שהקשו על הש"ך הלא בעצם אין איסור על הקטן לאכול נבילות רק ראסור להאכילו והחיוב על האב ולא על הקטן, וכן הוא ברמ"א הל' שבת ס' שמ"א דקטן שעבר עבירה בקטנותו אין מחויב בתשובה כשיגדל דאין שום חיוב על הקטן ולמה מיקרי ב"ז (וע' מחלוקת רש"י ותוס' ברכות מ"ח).

והעלו האחרונים דלכך מיקרי קטן ב"ז משום דכשיגדל יהי מחויב בדבר מיקרי עכשיו ב"ז וכן כשישתפה השוטה וכשיתפקח החרש יהיו מחויבים בדבר מיקרי ב"ז וכן הוא בתוס' גיטין כ"ב דחש"ו מיקרי בני כריתות בגט הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה (וע' בשלמי גבורים סי' ל"ט ובת' כת"ס או"ח סי' א' וט' ובבינת אדם ה' שחיטה). היוצא לנו מזה דמשה כשר קטן לשחוט כשיגדול ע"ג דהוה בכלל וזבחת כשיגדיל.

והנה בכלל הזה דקטן מיקרי בר חיובא משום דכשיגדיל יהי ב"ח ציין הג"ד יוסף ענגיל זצ"ל בספרו ציונים לתורה כלל ח' וז"ל חש"ס מסופק בזה דאיתא בתמורה דף ב' בעי רמב"ח קטן מהו שימיר וכו' מדאקדושי מקדיש אמורי נמי ממיר או דילמא כיון דלאו בר עונשין הוא בתמורה לא מיתפס. ופרש"י תמורה כתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו והיה הוא ותמורתו כלומר מאן דאיתי' בכלל לא יחליפנו ולא ימיר כגון בר עונשין איתי' נמי בכלל והי' הוא ותמורתו יהי' קודש דמתפס בתמורה לאפוקי קטן דלאו ב"ע הוא, הרי דחש"ס מסופק בזה אי קטן חשיב איתי' בכלל לא יחליפנו מפאת דאיתי' לכלל וכו', עכ"ל.

ולכא להביא ראי' דקטן לא מיקרי ב"ח מהא דגיטין דף מ"ה דקטן פסול לכתוב תפילין משום דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה וקטן אינו בקשירה ולא אמרינן מכיון דלכשיגדל יהי' מחויב בקשירה מקרי ג"כ עכשיו בר קשירה ומותר לכתוב תפילין משום דבתפילין מכיון דאיכא חיוב תפילין בכל יום א"כ כשהתורה כתבה וקשרתם היינו רוקא מי שמקיים עכשיו הוא כשר לכתוב ולא סגי לן מה שהוא בכלל קשירה כשיגדל ולכן פסול קטן ומהאי טעמא פוסלין מומר מלכתוב תפילין מכיון שפרקו עול מעליהם כמו שכתב רש"י שם אע"פ שהוא מצווה על קשירה אבל כיון שלא מקיים קשירה אינו בר כתיבה (וע' תוס' ע"ז כ"ז), משא"כ בגט שצריך להיות בר כריתות משום שנאמר וכתב ונתן (ע' רש"י גיטין ט') מי שהוא בכלל נתינה ישנו בכלל כתיבה ליכא למימר מי שמקיים נתינת הגט דאין זה חיוב רק מי שהוא בכלל נתינה א"כ י"ל שפיר דקטן מיקרי ב"כ כשיגדיל וכן בזביחה כשנאמר וזבחת ואכלת מי שהוא בכלל וכו' ל"ל מי שמקיים זביחה דאם אינו רוצה לאכול בשר אין צריך לשחוט וא"כ וזבחת הוא דמי שהוא בכלל זביחה יכול לשחוט, וא"כ קטן ג"כ בכלל כשיגדל, וע' בט"ז שם דמומר מיקרי ב"ז שעכ"פ נצטווה בזביחה משום רבזביחה סגי לן דהוה בכלל זביחה אפילו אינו מקיים. וע' באחרונים בסברא זו.

ונחזור לעניננו לפי דברי הגדו"ע דחש"ס מסופק בזה הכלל וברמב"ם ה' תמורה פ"א ה"ח פסק קטן שהמיר יש בו ספק אם עושה תמורה או אינו עושה

תמורה (וע"ש בכ"מ שתמה על הרמב"ם למה לא פסק כאת"ל דעביר תמורה כדרכו לפסוק כאת"ל, ובוזה נוחא לן דברי תוס' בגיטין ושאר אחרונים דפסקו דקטן מיקרי ב"ח משום כשיגדיל דפסקו כאת"ל, והבן) הרי שלך לפניך דהרמב"ם היה מסופק בזה הכלל אי קטן מיקרי ב"ח, ובוזה מוכן הרמב"ם שהתחלנו, דאם נאמר טעם דשחיטת עכו"ם פסול משום וזבחת ואכלת מי שהוא ב"ז וכו' א"כ יקשה למה קטן כשר הא לא הוה ב"ז וליכא לתרץ דמיקרי ב"ז כשיגדיל דהרמב"ם מסופק בזה ולכן היה מוכרח לומר דהוה אסמכתא בעלמא ושחיטת עכו"ם פסול מקרא וקרא לך ואכלת מזבח.

וראיתי בפנ"י מס' גיטין דף כ"ג ד"ה אבל, שרוצה לצדד דלדברי הרמב"ם חש"ו לא מיקרי ב"ח. ולכאורה קשה דהרמב"ם פ"ג דגירושין כתב הכל כשרין לכתוב את הגט חוץ מחמשה וכו' ולמה אין כותבין וכו' עכו"ם על דעת עצמו הוא כותב, וחש"ו אינן בני דעת והעבר אינו בתורת גיטין וקידושין ע"כ. ולפי דברי הפנ"י למה לא כתב הרמב"ם בחש"ו הך טעמא כמו שכתב בעבד דאינו בתורת וכו' ולמה לי' הטעם ראינן בני דעת (וזהו היא כקושית התוס' בגיטין הנ"ל ותידעו על זה דמיקרי ב"ח כשיגדיל) אלא לכאורה הא גם כן קשה למה לי' למימר טעם דעכו"ם פסול דאדעתא דנפשי' קעביר ולא אמר שאינו בתורת גיטין ותיירץ הלחם משנה דהך סברא שאינו בתורת גיטין איכא מאן דאתקיף עלי' ומשום הכי נקט טעמא רויחא דאדעתא דנפשי' וא"כ אנן נמי נימא הכי דרמב"ם נקט טעמא בחש"ו דאינן בני דעת טעמא רויחא.

אבל אחד העיון שבתי וראיתי דלא רויחא כולי האי דתוס' במס' חולין הקשו גבי גט למה לא אמרינן דכשר בלי גדול ע"ג דקטן יש לו מעשה להוכיח על מחשבתו הגם דהרמב"ם אינו סובר סברא זו להקל דק להחמיר ע' פ"א מפסולי המוקדשין ועוד, וא"כ לא יכשיר הגט מתוך מעשיו, אבל הטעם דאין בו דעת לא רויחא יותא מהטעם דאינו בתורת גיטין וקידושין וקשה עליו קושייתי הנ"ל דלמה לא נקט טעמא דלאו ב"ח ניהו. ולפי דברינו דהרמב"ם ספוקי מספקא אי קטן עושה תמורה דדילמא מיקרי ב"ח א"כ יש ליישב כונת הפנ"י בדברי רמב"ם דלא סבר כתוס' דמיקרי בוודאי בר כריתות דק ספוקי מספקא בזה ואולי מיקרי ב"ח וכשר לכתוב גט לכך נקט דלאו בני דעה ניהו ופשוט. (והא דמתיר לכתוב לכתחלה הטופס בגדול ע"ג הגם דאינן ב"ח ע' פנ"י שם).

בסוגיא דהמקדש בפירות שביעית

יהושע פירער

חבר כולל עץ חיים רבאבוב

ומניר שיעור בישיבת בית יצחק

ברוקלין, ניו יארק

בקדושין (דף נ:) במתני' מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים ושלחן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה אחת מהן על ידי כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות עכ"ל המתני'. ובגמ' (דף נב.) אמר רב ש"מ ממתני' ארבע (ונקט רב בידה תלת) ש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת, וש"מ קידשה בגזל אינה מקודשת אפילו בגזל דירה, ממאי מרקתני שלהם היתה ושל שביעית היתה טעמא דשביעית דהפקר הוא הא רשאר שני שבוע לא. וש"מ אשה נעשית שליח לחברתה ואפילו במקום שנעשית לה צרה. עכ"ל הגמ'.

והקשה האור חדש מנ"ל לרב ראשה נעשית שליח לחברתה אפילו במקום שנעשית לה צרה דילמא איירי מתני' שקיבלה אחת מהשתי אחיות שאין האחיות מקודשות ואין נעשית להן צרה ולהכי נעשית שליח לשאר נשים אבל היכא דנעשית צרה מנ"ל דנעשית שליח (עיין בית יצחק חאו"ח בקונטרס מנחת אהרן ס' ד').

ואפשר לתרץ בהקדם מה שנ"ל ליישב קושית המקנה שהקשה לפי פירוש שני של תוס' (ד"ה המקדש) שיש איסור לקדש אשה בפירות שביעית משום לאכלה ולא לסחורה א"כ למה מועיל השליחות שקיבל אשה אחת בשביל צרותי' והא אין שליח לדבר עבירה וכל השליחות בטל. (עיין נו"ב מה"ק חאה"ע ס' ע"ו שהקשה הגאון מהר"י מהאמבורג להנו"ב קושיא זו). ונ"ל לתרץ לפי דברי הישועות יעקב (מובא בשו"ת השיב משה ס' צ"ה, צ"ו, צ"ז) שכתב לתדן דברי הסור שכתב (בחו"מ ס' ש"ג) האומר לחבירו שחוט בשבת כתב הרמב"ם דחייב המשלח על הטביחה דאף ראין שליח לדבר עבירה מ"מ כיון דבטביחה רבין דישלד"ע חייב. והקשה עליו המ"ל (פ"ג מה' גניבת ה"ו) דלשון שהביא הסור מהרמב"ם אינו מדויק דבכה"ג דשלח השליח לשחוט בשבת ווראי אין המשלח עובר דהא רמזעיל שליחות בטביחה ומכירה הוא משום דגלי קרא או לרבות את השליח וכיון דחידוש הוא אין לנו אלא היכא שאין מצטרף איסור אחר בשליחות זה דלא עשאו שליח כי אם על הטביחה אבל היכא דעשאו שליח שישחוט בשבת

דלגבי שבת פשיטא דאין שלח לדבר עבירה ממילא בטל השליחות לגבי הטביחה, וראה לזה ממ"ש הרמב"ם (פ"ו מה' מעילה) וז"ל במה דברים אמורים בשעה החתיכות מקדשי בך הבית אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה ובכל התורה אין שלח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה שלא נתערב עמה איסור אחר. ע"כ תוכן קושית המ"ל. ותירץ הישועות יעקב דהנה ההפלאה (בכתובות דף לג:) כתב הטעם דהיכא דנתערב בו איסור אחר לא אמרינן יש שלח לדבר עבירה הוא לפי מה שכתבו התוס' (ב"מ דף י: ד"ה דאמר לישראל וכו') דהיכא דאמרינן אשל"ע כל השליחות בטל (וזהו שיטת הנו"ב מ"ק אה"ע ע"ה) א"כ כיון דבטל שליחותו לגבי חר עבירה ע"כ בטל כל השליחות אפילו לגבי טביחה או מעילה. והנה בהא דקיי"ל אין שלח לדבר עבירה יש שני טעמים (א) משום דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין (ב) רלא ריבתה תורה שליחות אלא בהני דרמי לקדשים וגרושין והסביר הפ"י (בקדושין דף מב:) דבקדשים וגירושין ליכא שום צד חוב למשלח אבל בדבר עבירה יש בו צד חוב למשלח שהוא עובר עבירה. וא"כ לפי שני טעמים הללו ביחד אפשר לומר דרזקא בשונג היינו היכא דהשלח לא ידע שמעשה זו היא עבירה שייך לומר דהשליחות בטל כיון דלא שייך דברי הרב ודברי התלמיד וכו' א"כ אי הוי אמרינן דהשליחות קיים מתייחס מעשה העבירה להמשלח והוי חוב לו וממילא אינו דומה לקדשים וגירושין, משא"כ היכא דהשלח ה' מזיר וידע שמעשה זה עבירה היא א"כ אפילו אם העצם שליחות קיים מ"מ העבירה וודאי אינה מתייחס להמשלח דדברי הרב ודברי התלמיד וכו' וא"כ ליכא שום צד חוב להמשלח בשליחות זו ושפיר דמי לקדשים וגירושין וממילא השליחות קיים. ולפ"ז ניהא דטביחה איירי דהשלח ידע שהיום שבת והוי מזיר ולהכי אין השליחות בטל לגבי שבת וממילא לא בטל לגבי הטביחה ושפיר חייב המשלח על הטביחה, משא"כ במעילה דאינו אלא בשונג ודאי השליחות על איסור אכילת בשר עולה מתבטל, כיון דהוה חוב למשלח, וממילא בטל נמי השליחות לגבי איסור מעילה ושפיר פסק הרמב"ם דאין המשלח עובר עכ"ד הישועות יעקב.

ולפ"ז שפיר מיושב קושית המקנה למה אין השליחות בטל והשלש נכדיות מקודשות דכיון דע"כ ידעו הנשים שפירות שביעית הן דהא שלהן היו ואי לא ידעו דשל שביעית הן ודאי לא הפקירו הפירות והיו גזל בידי האיש והמקדש בגזל ידדה אינה מקודשת כמבואר בסוגיין וכמו שפרש"י דלא מחלה, אלא וודאי ידעו דשל שביעית הן והוי השליח מזיר ולא אמדינן השליחות בטל ושפיר הן מקודשות ודו"ק. (ובאמת כל זה ניהא לשיטת הב"י שסובר דמצות עשה של תשמטה הוא

חיוב על כל אחר ואחר מישראל' להפקיר פירותיו א"כ ע"כ ירעו הנשים שהם של שביעית והיו השליח מזיר אבל לשיטת המהרי"ט ח"א ס' מ"ב (ועיין במנ"ח מ' פ"ד שמביא מחלוקת זה באריכות) שסובר דלאו אקרקפתא רגברא הוא אלא אפקעתא דמלכא הוא שכיון שבא שנת השמיטה נעשים הפירות של כל אחר מישראל הפקר מאלו אין ראוי שהנשים ירעו שהפירות הם של שביעית ויכול להיות שהשליח הית' שוגג, ע"כ צריך לומר דהוא מפרש הגמ' כפירוש א' של תוס' ד"ה המקדש וכו' ורש"י, דה"א דלאו ממנו הוא לקדש בו את האשה ולפרושם יכולין לומר דליכא איסור לקדש אשה בפירות שביעית כשיטת תוס' ע"ז דף סב. ד"ה נמצא, ולא שייך שליח לדבר עבירה.

ואחר קצת עיון חשבתי שפירוש זה ע"כ סובר כשיטת המהרי"ט ולא כב"י, לפי מה שראיתי בפ"י שהקשה על פ' זה מה היתה הה"א דלאו ממנו הוא לקדש בו אשה אע"ג שהפירות הם הפקר מ"מ זכה בהם ובודאי הם ממנו ולמה אינו יכול לקדש בו אשה, וכתב לתדן דאיירי בפירות שביעית בזמן הזה דלא הוי אלא איסור דרבנן וה"א כיון שמן התורה הפירות הם של הנשים לא הוי מקודשות קמ"ל כיון דמדרבנן הם הפקר הוי הפקר ב"ד הפקר ומקודשות מן התורה. והנה זה נראה דוקא לשיטת המהרי"ט שסובר דאפקעתא דמלכא הוא א"כ בפירות שביעית רבנן החיוב הוא על הב"ד ושפיר קמ"ל שאע"פ שמן התורה אין הפירות הפקר מ"מ הם מקודשות אבל לשיטת הב"י דכל אחר מפקר פירות שלו א"כ כיון דנשים הפקירו הפירות וראי הם הפקר לגמרי ולמה לא יהי' הקידושין מן התורה. ולפ"ז רש"י ופירוש א' של התוס' סבירא להו דוקא כשיטת המהרי"ט, ופרוש הב' של תוס' ע"כ סובר כשיטת הב"י ודו"ק.

והנה בפ"ק דב"מ יש מחלוקת רבינא וד' סמא דרבינא סבר היכא אמדינן אין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא הוא אבל בחצר דלאו בר חיובא מחייב שולחו ורב סמא אמר היכא דאי בעי עבד ואי בעי לא עבד אשלד"ע אבל חצר דבעל כרחיה מוטיב בה מחייב שולחו וקאמר הגמ' מאי בינייהו איכא בינייהו כהן דאמר לישראל צא וקדש לי אשה נרושה וכו' וכתבו שם התוס' ד"ה דאמר וא"ת ואפי' אמר לכהן נמי וי"ל דכהן מיקרי בר חיובא הואיל ואם מקדשה לעצמו חייב והריש"ב"א בקדושין (דף מב:) חולק על תוס' וסובר דאפילו כהן שאמר לכהן נמי לא מיקרי בר חיובא כיון דבמעשה זו אינו עושה איסור לעצמו אף שהוא נמי מצווה על לאו זה. (עיין מ"ל פ"ה מה' מלוה ולוה הל' י"ד) והנה הטעם למה באינו בר חיובא העבירה מתייחס למשלח הוא דאין שייך לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, א"כ לכאורה לפי דברי הישועות יעקב הנ"ל דבשוגג כיון דלא שייך הטעם של דברי הרב וכו' ע"כ המעשה בטל כיון דאינו דומה

לקדשים וגירושין א"כ ה"ה היכא דהשלוח אינו בר חיובא דלא שייך דברי הרב וכו' נמי הדין דנתבטל כל השליחות, ולפ"ז ע"כ צ"ל דבסוגיין מיירי שקיבלה אחת מהשלש נכריות הקידושין דאי קיבלה אחת מהשתי אחיות הא אינהו לא מקריין בה חיובא לגבי מעשה זו כיון דאינם עוברים איסור בקדושין אלו ואין להם הנאה מהפירות שביעיות הוי כל הקדושין בטל משום אין שלוח לדבר עבירה אלא ודאי אחת מהשלש קיבלה הקידושין וגבי דידה שייך לומר דברי הרב וכו' וע"כ אין העבירה מתייחסת להמשלח וליכא שום חוב למשלח והוי שפיר דמי לקדשים וגירושין ולהכי מועיל גם הקידושין לצרותי, וממילא שפיר הביא הגמ' ראי' ראשה נעשית שלוח לחברתה אפילו במקום שנעשית לה צרה ודו"ק.

ויש להוסיף נופך לפרש ההמשך של השלשה דברים שלמד רב ממתני' זו שאחד תלוי בחבירו ודוקא על סדר זה. דעל ש"מ הא' דהמקדש בפירות שביעית מקודשת קשה הא במתני' איירי דמקבל שלוח ואין שלוח לדבר עבירה והמעשה בטל. ועל זה הביא ש"מ הב' דקידשה בגזל אינה מקודשת אפילו בגזל דידה מ"ט דלא מחלה א"כ ע"כ איירי במתני' דידעו הנשים שהפירות הם של שביעית דאל"ה הוי גזל ביד האיש וכיון דהם מזירים וודאי השליחות לא בטל ושפיר הם מקודשות. ולפ"ז שפיר יש להביא ש"מ הג' ראשה נעשית שלוח לחברתה אפילו במקום שנעשית לה צרה ולא קשה דילמא קיבלה אחת מהשתי האחיות הקדושין דהא הם בגדר אינם בר חיובא לגבי קדושין אלו כמו שכתב הרישב"א והוי הדין כמו שלוח לדבר עבירה בשוגג דהמעשה בטל אלא ע"כ קיבלה אחת מהשלש נכריות הקדושין ש"מ אשה נעשית שלוח וכו' ודו"ק.

ולפי הנ"ל נ"ל לפרש דברי התוס' בסוגיא זו ד"ה המקדש שכתבו לפירוש השני דבריעבד האשה מקודשת אע"ג שיש איסור דלאכלה ולא לסחורה וסימיו וכן משמע לקמן במתני' דקתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת עכ"ל ולכאורה קשה קצת הדמיון דהא שם אין האיש עובר איסור בזה הקדושין אלא בשעת מכירת האיסור הנאה והשתא בעת שקידש האשה ליכא שום איסור (עיין בע"ז דף נד: דש"י ותוס' ד"ה מכרן וכו') ומאי ראייה מביא תוס' משם, ולפי מה שכתבתי לעיל אפשר ליישב דברי התוס' בהקדם מה שאמרת ליישב דברי התוס' בע"ז (דף סב.) ד"ה בדמיהן וכו' שכתבו על הך משנה מכרן וקידש בדמיהן מקודשת וז"ל משמע הא בגוף הערלה אסור לקדש וטעמא משום דלית ביה שוה פרוטה וקשה בגופה נמי איכא שוה פרוטה שלא כדרך הנאתן או באפרן כדתנן וכו' והקשה האבני מלואים (בתשובה סי' כ"א) אמאי איצטריכא למידק מסיפא בדמיהן אין אבל בגופן לא והא בהדיא תנן ברישא דהך משנה המקדש בעדלה אינה מקודשת. ונ"ל לתרץ דהאחרונים הקשו על תוס' דמה מקשים דאיכא שוה

פרוטה שלא בדרך הנאתן הא י"ל דאיירי שהאשה לא ידעה שאיסורי הנאה הוא וחשבה שזה שזה יותר ולא ידעה שאינו שזה אלא פרוטה וממילא לא סמכה דעתה להיות מקודשת בפרוטה (ובאמת התוס' בקדושין נו: תרצו כן ולמה הוצרכו לחזק בתרוץ אחר) ונ"ל ליישב בהקדם דברי ר' עקיבא איגר (סי' ק"ס) שכתב לתרץ דברי הרמב"ם (פ"ב מהל' בכורים) שפסק רמכר פטר חמור רמיו אסורין והקשו האחרונים ממתני' מפורשת (קדושין נו:) דבאיסורי הנאה מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ואחד מהם הוא פטר חמור, (והרמב"ם נמי סובר כן), רמשמע דאיסורי הנאה אין תופסין את דמיהן ולמה פסק כאן דמיו אסורים. וכתב הרע"א לתרץ דלכאורה קשה על הרמב"ם הנ"ל הא קי"ל דפרוין פטר חמור בשה כל שהוא או בכל מילי בשוויה ולכאורה אין חילוק אם מזכיר שם פריון או שם מכר כמו נבי הקדש המתחלל בין דרך מקח ובין דרך פריון (סוכה מ:) א"כ במכר פטר חמור למה לא מועיל המכירה בתורת פריון ויהיו הפטר חמור והדמים שנתן ללוקח מותר כמו בכל פריון פט"ח וי"ל דהא דמועיל המכירה בתורת פריון אינו אלא היכא דהלוקח ידע שזה הקדש ומסכים שיהי' מתחלל על ידו וא"כ י"ל דהרמב"ם מיירי דהלוקח לא ידע והמתני' בקדושין שכתב בפט"ח שמכרן וקידש ברמיהן מקודשת איירי היכי דהלוקח ידע ולהכי מועיל בתורת פריון עכת"ד. ולפ"ז מיושב היטב למה צריך התוס' בע"ז לדייק ממכרן וקידש ברמיהן מקודשת דבלאו הכי היו יכולים לתרץ רמיידי רלא ידעה האשה שזה איסורי הנאה ולהכי אין מקודשת רלא סמכה רעתה אבל השתא רתנא כסיפא רמתניתין מכרן דמיו מותרין וקאי נמי על פטר חמור רקתני בהך מתני' וע"כ איירי דהלוקח ידע שאיסור הנאה הוא ראל"כ לא מועיל הפריון כמ"ש הרע"א וא"כ רישא רמתני' מסתמא נמי איירי שהאשה ידעה א"כ שפיר הקשו התוס' למה אינה מקודשת הא יכול ליהנות שלא בדרך הנאתן ודו"ק.

ואפשר שזהו כוונת התוס' שהביאו רמיון לסוגיא שלנו, דלפי מה שכתבו התוס' ריש איסור לקדש אשה בפירות שביעית קשה ראין שליח לדבר עבירה וע"כ כמו שאמרנו לעיל דאיירי רהנשים ידעו שפירות שביעית הן, ומביא תוס' רמיון דהמתני' לקמן נמי איירי שהאשה והלוקח ידעו שאיסורי הנאה הן וממילא כאן נמי איירי כן, ודו"ק.

בענין תשכיתו

שמחה אברהם קארנרייך
תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

פסק הרמב"ם (הלכות חמץ ומצה פ"א ה"ג) קנה חמץ בפסח לוקח על בל יראה ובל ימצא. והקשה הבית אפרים (סי' מ"א) ועוד אחרונים, הלא קי"ל כרבא דס"ל (תמורה ד:): כל מילתא דאמר דחמנא לא תעביר אי עביר לא מהני, וא"כ איך מהני הקנין גבי חמץ.

אך באמת יש לתמוה לכאורה על עיקר תקושיא, דהלחם משנה (הלכות בכורות פ"ה ה"ה) כתב דרעת הרמב"ם היא כאביי דס"ל אי עביר מהני, ולפי"ז לק"מ דהרי הרמב"ם ס"ל כאביי. איברא דהאחרונים שקלו וטרו הרכה ברעת הרמב"ם מהו בהך פלוגתא, דהרי פסקינן בכל דוכתא כרבא בר מיע"ל קנ"ם, ובפרט לרעת המשנה למלך (הלכות מלוה ולוה פ"ח ה"א) דרעת הרמב"ם היא בפשטות כרבא דאי עביר לא מהני א"כ עדיין קשה קושיא הנ"ל איך מהני הקנין גבי חמץ, נימא אי עביר לא מהני.

ויש לומר לתדק קושיא זו דהנה בחתן סופר הביא דעת המהרי"ט (סי' ס"ט) דלא אמדינן אי עביר לא מהני דק היכא דהאיסור הוא ממושך לזמן זמנים טובא, וכדאמרינן אי עביר לא מהני יתוקן עכשיו מיר, משא"כ היכא דהאיסור הוא ממילא רק לזמן קצר, ל"א בזה אעל"מ כי מאי דהוי הוי והמעשה מהני עכתו"ד. ולפי זה יתיישב מה שהקשינו לרעת הרמב"ם האיך מהני הקנין בחמץ נימא אי עביר לא מהני דהרמב"ם אזיל לשיטתו דפסק (הלכות חו"מ פ"א ה"ד) כר' שמעון דחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה, ונמצא דהוי איסור דק לזמן קצר, ובזה ל"א אי עביר לא מהני, וכדברי המהרי"ט הנ"ל.

והנה בשו"ת אבני חפץ (סי' ע"ה) הביא קושיית המפרשים על דברי הרמב"ם הנ"ל דלכאורה הלא אין קנין וזכי' לאיסורי הנאה וא"כ האיך מהני הקנין (עי' ב"ק מ"ה ע"א בשור הנסקל שגמדר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש משום דאין קנין וזכי' לאיסורי הנאה, ועי' עונג יו"ט או"ח סי' כ"ד). ומתרג' באבני חפץ הנ"ל, דזה יהא תלוי אי פסקינן כר' שמעון דחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה, אז מהני הקנין כי אינו דומה לשאר איסורי הנאה שאיסורם איסור עולם, משא"כ אם פסקינן כר' יהודה דחמץ לאחר הפסח אסור בהנאה אזי דומה

בזה לשאר איסורי הנאה ולא מהני הקנין, לכן מוכרחים לומר דהרמב"ם לשיטתו
אזיל רס"ל חמץ לאחר הפסח מותר בהנאה, ולכן מהני הקנין עכתו"ר.
ונראה לי להסביר את דבריו במ"ש ליישב דעת הרמב"ם רמזשם רחמץ
מותר בהנאה לאחר הפסח לכן מהני הקנין, עפי"ר הגאון מראנאטשוב ז"ל
שהאריך בענין מהות איסור חמץ (עי' מזה בקונטרס השלמה שלו עמוד ס"ה
ובשו"ת צפע"נ סי' נ') אי איסור חמץ הוא איסור בעצם החפצא, או דילמא הוא
רק תואר של איסור ולא איסור בעצם החפצא. ומבאר דזהו תלוי במחלוקת ר'
יהודה ור' שמעון אי חמץ לאחר הפסח מותר בהנאה או אסור, דר"י ס"ל
דהאיסור חמץ הוי איסור בעצמיותו וע"כ אף לאחר זמנו אסור בהנאה, משום
דנשאר על מעמרו ומצבו שהוא אסור, משא"כ דעת ר' שמעון היא דלא הוי
איסור בעצם רק „תואר“ של איסור בעלמא, ועל כן כשעבר זמנו בטל תוארו
ומותר בהנאה.

ולפי זה יש לומר דרעתי דכיון דהרמב"ם ס"ל חמץ לאחר הפסח מותר
בהנאה כר"ש וכנ"ל, וא"כ ס"ל דחמץ הוי רק תואר של איסור בעלמא וכשעבר
זמנו בטל תוארו, אבל לא הוי איסור בעצמיות החפץ ולכן שפיר פסק רקנה חמץ
בפסח לוקה אף דבכל מקום אין קנין וזכ' באיסורי הנאה אמנם כאן הלא הוא רק
תואר של איסור ולא איסור בחפצא ע"כ יש לו קנין וזכ' ואינו דומה לשאר
איסורי הנאה שהם איסור מחמת עצמיותם ודו"ק.

ורא' חזקה דרבנינו אלה יש להביא ממ"ש הצפנת פענח שם עור, דרבר זה,
אי החמץ הוי איסור בעצם או שהוא רק תואר, יהא תלוי במחלוקת ר' יהודה
וחכמים אי אין ביעור חמץ אלא שריפה, או השבתו בכל דבר כחכמים (פסחים
כא). דר' יהודה לשיטתו אזיל דהחמץ הוי איסור בעצם (אשר מטעם זה פסק
רעבר זמנו אסור בהנאה) ולכן ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה, כי הוי איסור
בעצם לכן העצה היחידה היא להעבירה לגמרי מהעולם על ידי שריפה, משא"כ
חכמים סבירא להו דלא הוי איסור בעצמיותה רק תואר של איסור, ולכן גם על ידי
ההשבתה בכל דבר בטל תוארו, וכן היא שיטת ר' שמעון כנ"ל, עכתו"ר. — ובה
מיושב ממילא פסק הרמב"ם, דיש לומר דאזיל לשיטתו רס"ל השבתו בכל דבר
כחכמים (הלכות חו"מ פ"ג הי"א) וגם מזה יהא ראי' נוספת דס"ל דלא הוי רק
תואר של איסור, אבל לא איסור בעצמיות החפץ, וע"כ מהני שפיר הקנין וזכ'
באיסור חמץ, ולכן קנה חמץ בפסח לוקה.

ובלכתנו בדרך זה יש לפרש גם מחלוקת רש"י ותוס' בפסחים (ד: דרש"י
ס"ל דביטול היינו תשבתו דהרי לא כתבה תורה תבערו אלא תשבתו ולכן מהני
מראורייתא בביטול בעלמא, ודעת התוס' שם דביטול הוא מטעם הפקר, ומה

שאמרה תורה תשכיתו, היינו שריפה, כרברי ר' עקיבא שם שאמר ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה.

ולחנ"ל יש לבאר מחלוקתם, דהנה הרמב"ם ס"ל כרש"י דתשכיתו היינו ביטול, (עי' הלכות חו"מ פ"ב ה"ב) ויש לומר דרש"י ס"ל ג"כ דהאיסור הוא רק בתואר, אבל לא שיהא איסור בעצמו וע"כ די כמה שמבטלו כי ע"י הביטול בטל „תואר” החמץ שעליו ונשאר כעפרא דארעא בעלמא, (וכמ"ש גם הרמב"ן בפסחים שם וז"ל: שהביטול מועיל להוציא מתורת חמץ ולהחשיבו עפר שאינו ראוי לאכילה). אך רעת התוס' היא איסור בעצמיות החפץ, וע"כ לא מהני מה שמבטלו סתם שיקיים בזה מצות תשכיתו רק צריך שריפה, וגם ביטול מהני מטעם הפקר בלבד כי ע"י שמפקידו מוציאו לגמרי מדרשותו (כרעת כמה פוסקים דהפקד מוציא מדרשות האדם לגמרי) ואף שנשאר באיסור חמץ מכל מקום לא הוי שלו רק של הפקר.

ובזה יומתק מאד מה שהביאו התוס' דאי' מרברי ר' עקיבא שאמר ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה, דהנה דע"ק סובר ג"כ כשיטת ר' יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה וכרברי רבא (שם ברף ה:), וא"כ ס"ל כר"י שיש איסור בעצמיות החפצא ולכן לא מהני השכתתו בכל דבר, כי יש איסור בעצמיותו וצריך להעבירו מהעולם כליל, והיא היא שיטת התוס' ודו"ק.

והנה כמה שכתבנו לעיל ברעת רש"י דס"ל כחכמים דהשכתתו בכל דבר, דהוי רק תואר ולא עצם האיסור, משא"כ שיטת התוס' היא כר"י ורע"ק דאין ביעור חמץ אלא שריפה, עלה ברעתי קעת להביא עוד ראי' לדבר זה, והיא דהנה כבר כתבתי דלר"ש דס"ל דחמץ לאחה"פ מותר בהנאה, נמצא דהוי רק תואר וכן היא שיטת חכמים דסבירא להו דהשכתת חמץ בכל דבר היא, ויש להביא ראי' נכונה על זה דשיטת רש"י בפסחים הנ"ל רביטול היינו תשכיתו היא כר"ש דס"ל חמץ לאחר הפסח מותר בהנאה, והיא דהנה הר"ן מקשה האין מהני ביטול בלב הא הפקר לא מהני רק בפני ג' (עיי"ש בתוס' הנ"ל בסוף רבדיהם) ומתרץ הר"ן דכיון דהחמץ בלאו הכי לא הוי ברשותו של אדם, רק דעשאן הכתוב כאילו היא ברשותו, ע"כ בנילו רעת בעלמא דלא ניחא לי' בהחמץ, סג.

אמנם לכאורה לשיטת ד"ש דחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה, שוב לא שייך דברי הר"ן שכתב, דלא הוי ברשותו ולכן בנילו רעת בעלמא מהני, דהרי באמת היא קצת ברשותו כיון דלאחר זמנו מותר בהנאה, וממילא שוב קשה האין מהני ביטול הרי לא שייך אליבי טעמי דהר"ן, אלא על כרחך מוכרחים לומר דר"ש ס"ל רביטול מטעם תשכיתו, ואין להקשות בזה קושית הר"ן רבעי ג', כיון דגזירת הכתוב היא דמהני הביטול, מחמת תשכיתו, משא"כ לר"י דס"ל דחמץ לאחר

בירור בסוגיא דשנים שעשאוה פטורים

מנחם מענדל סג"ל לאנדא
תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

בויקרא ו' פסוק כ"ז ואם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה, ודרשינן בשבת צ"ג ע"א שיש שלש מיעוטים א' נפש שמשמעו רק אחד, ב' אחת, ג' בעשותה. ויש מחלוקת שם בגמ' למאי אתיא כולהו ר"ש סובר חר לזה עוקר וזה מניח ב' לשנים שעשאוה בזה יכול וזה יכול וג' לשנים שעשאוה בזה אינו יכול וזה אינו יכול ור"י סובר שזא"י וזא"י חייב ומיעוט ג' אתיא ליחיד שעשה בתוראת כ"ד דפטור ור"מ סובר דאף בז"י וז"י חייב שסובר שאין כאן רק שני מיעוטים דנפש אחת היא חד שכן דרך הקרא, ולהלכה נפסק כר"י.

והנה יש להסתפק אי הפטור דשנים שעשאוה היא פטור בכל התורה כולה ולענין מצות ולאווין ג"כ שייך או הוא רק פטור בחטאת, ומצינו בזה מחלוקת בראשונים ובגרולי האחרונים, הרישב"א בקידושין מ"ג ע"א סובר דשייך ג"כ בכל לאווין וכן דעת המהר"ם די בוטין ס' ס"ג אבל ברמב"ם פ"ט מהל' כלאים הל' ט' נראה שסובר שאינו שייך וכן דעת הט"ז וז"ד ס' קצ"ח ס"ק כ"א והחכם צבי ס' פ"ב והמקור חיים בהגהות לשו"ע ס' רס"ו ומנחת חינוך מצות ט"ז, ונראה להביא כמה ראיות מהש"ס לפשוט ספק זה.

(א) בפסחים פ"ה ע"ב ובזבחים ק"ד ע"ב איתא במתני' פרים הנשרפים היו סובלין אותו במוטות יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה וכו' ר' שמעון אומר

זמנו אסור בהנאה, א"כ ממילא הוי שלא ברשותו לגמרי, ולדירי' נוחא תירוי' הר"ן דבגילוי דעת דלא נוחא לי' מהני, כיון דבעצם לא הוי ברשותו דהא אסור בהנאה אף לאחר הפסח, וממילא אין הכרח לומר דביטול מטעם תשכיתו רק דהוא מטעם הפקר.

ולפי זה שוב שנית באנו לירי כך דרש"י דס"ל דאיסור חמץ הוי רק תואר בעלמא ולא עצמיות האיסור וכנ"ל, שפיר סובר כר' שמעון, דר"ש ג"כ ס"ל דהאיסור הוי רק תואר, וכמ"ש הצפע"נ להדיא, ועל כן כתב דביטול מטעם תשכיתו כיון דבלאו הכי לא מהני ביטול וכקושיית הר"ן הנ"ל, והיא היא שיטת הרמב"ם ג"כ שפסק כר' שמעון דחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה ודו"ק.

אינם מטמאין וכו', ובפרים הנשרפים יש חיוב להוציא מן התורה כרתיב והוציא את הפר, ואי נימא דשייך בכל התורה כולה א"כ אינו מקיים המ"ע של הוצאה, ולכאורה שם אפשר לומר דאיירי בזא"י וזא"י ושפיר מקיים, אך א"א לומר כן דר"ש חולק בסיפא ולדיריה אף בזא"י וזא"י פטור, וא"ל רמה דאמרינן דשנים שעשאוה פטורים וממילא במצוה אינו יוצא אינו אלא במקום שהתורה הקפידה על המעשה אבל במקום שהעיקר הוא הדבר בנפעל אין חסרון אם עשאו ע"י שנים, וממילא שם העיקר היא התוצאה ושפיר מקיים המ"ע על ידי שנים ודו"ק.

(ב) והנראה שמחלוקת הנ"ל תלוי בפלוגתת רש"י ותוס' בשבת צ"ג ע"א דאיתא שם היה יושב (הזב) ע"ג המטה וארבע פליות תחת רגלי המטה טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על ג' ור"ש מטהר ופירש"י דר"ש לטעמיה דסובר דזא"י וזא"י אינו אלא כמסייע ופטור וכן מפרש הרשב"א, ומק' תוס' בד"ה ור"ש מטהר מה שייך כאן דר"ש לטעמיה דשאני התם דגלי דחמנא דאיכא קרא לפטור, ולכאורה נראה שמחלוקת תלוי בזה אי הפטור שייך בכל התורה כולה או לא. (ג) היש"ש בחולין פ"א ס"ז מביא מחלוקת הראשונים באם שחטו ישראל ועכו"ם בהמה ביחד אי כשרה או לא, האור זרוע סובר דכשירה, אבל תוס' דף י"ד ע"א והרשב"א בתורת הבית סוכרין שפסולה, ובפשטות הסבר מחלוקתם היא אי שחיטת עכו"ם היא פסלות בשחיטה פי' שפוסל את השחיטה או נימא שאין לו כח המתיר, שבהמה צריכה להיות נשחטה שיהא דאוי לאכול ואם עכו"ם שחטו אין לו כח המתיר, הא"ז יסבור שאין לו כח המתיר לפיכך אם שחטו עם ישראל כשירה אבל תוס' והרשב"א סוברים שעכו"ם היא פסלות בשחיטה ולכן אפי' מסייעו ישראל ג"כ פסולה, אבל א"א לומר כן דיש מחלוקת תוס' והרמב"ם מאיפה נלמד ששחיטת עכו"ם פסולה התוס' ברף ג' ע"ב ד"ה קסבר סובר משום וזכחת ואכלת מה שאתה זוכה אתה אוכל אותו שהוא בר זביחה לאפוקי עכו"ם דאינו בר זביחה, והרמב"ם פ"א מהל' שחיטה הל' י"א סובר דהיא גזירת הכתוב וקרא לך ואכלת מזבחך, והנה לשיטת התוס' פשיטא שאינו מטעם פסלות רק דאין לו כח המתיר אבל להרמב"ם אפשר לומר שהיא פסלות בעצם וא"כ תוס' לשיטתיה סובר שאינו פסלות ע"כ א"א לומר כנ"ל.

והנראה לומר דתלוי במחלוקת דרש"י ותוס' הנ"ל אי הפטור שייך בכל התורה, דרש"י והרשב"א שם סוברים דשייך בכל התורה כנ"ל אות ב' לפיכך סובר הרשב"א כאן שהיא פסולה אבל הא"ז יסבור כדעת תוס' דאינו שייך בכל התורה לפיכך כשירה ודו"ק.

(ד) בפסחים פ"ה ע"ב איתא א"ר אמי המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח הוצאה כתיב כי שבת מה שבת עד דעביר עקירה והנחה אף הכא נמי עד דעביר עקירה והנחה, ולכאורה יש להקשות על אותן שיטות דסוברין

רשייך רבכל התורה כולה אמאי מצריך הגמ' להביא הוצאה כתיב כי שבת, נימרו בסתם שפטור משום רשייך בכל התורה.

ונראה לתרץ רתום' בשבת צ"ג ע"ב ר"ה חר כתבו אמאי צריך כאן קרא לפטור זה עוקר וזה מניח ובכתיבה לא איצטריך קרא בכל אחר עשה חצי מלאכה רה"א הוצאה והכנסה קפיר קרא ולחייב אף בלא הנחה קמ"ל, א"כ הכא נמי נימרו הוצאה והכנסה קפיר קרא וחייב אף בלא הנחה ואין כאן שנים שעשאוה לפיכך צריך הגמ' לאתויי הוצאה כתיב כי שבת ואין שייך כאן הפטור רשנים שעשאוה שהתורה לא הקפירה על ההנחה, אך אכתי יש לשרות נגזר ררש"י כתב ברף ג' ע"א ר"ה ירו לא נייח ראין ררך הוצאה בלא עקירה והנחה וא"כ אי עקירה בלא הנחה הוה שלא כדרך הרי זה שייך בכל התורה אף במוציא בשר פסח, ויש לתרץ בהקדם מש"כ האגלי טל בפתיחה אות ג' שהביא רבדרי הח"מ והב"ש ופר"ח באהע"ז ס' קכ"ג שכתבו גנט שנכתב בשמאל כשר ורק בשבת פטור משום מלאכת מחשבת, ומק' עליהם הא מצינו כמה פעמים פטור שלא כדרך לאו כלום, ומבאר ריש שני גוויי שלא כדרך א' שבנפעל יש שינוי והוה שלא כדרך כגון אם זרע בעציץ שאינו נקוב שלא נזרע כדרך והוה שינוי בהנפעל וב' שאינו שינוי רק בהפועל כגון אם כתב בשמאל, ושינוי בנפעל הוא פטור בכל התורה אבל שינוי בפועל אינו פטור רק בשבת לפיכך כתיבת גנט בשמאל כשר עכת"ר. ממילא מתורץ קושיא הנ"ל דאף רכתב רש"י רהוא שלא כדרך מ"מ לא הוה רק בהפועל ולא בנפעל וזה אינו חסרון במוציא בשר פסח כנ"ל, אך לפי זה עריין צ"ע אמאי צריך הגמ' בשבת לקרא על זה עוקר וזה מניח פטור מטעם שלא כדרך, אך מה שכתב רש"י רהוא שלא כדרך אינו אלא אם לא עשה בכלל הנחה אבל בגמ' איירי שחברו עשה ההנחה לפיכך צריך לאתויי קרא ור"ק.

(ה) אמנם ברש"י שם בפסחים פירש מה ראיתא בגמ' שם כי שבת רבעיין עקירה והנחה דער שינוי לא נגמרה מלאכה וגבי שבת וכל חיובי חטאת כתיב בעשותה בעושה את כולה ולא בעושה מקצתה והאי נמי אע"ג דלאו בר חטאת היא הוצאה כי התם בעינן עכ"ל, ולכאורה סותר פירושו בשבת שמשמע משם רהוא פטור בכל התורה וכאן מפרש שאינו פטור רק בחטאת, וכן נראה מפירושו בסנהדרין ע"ח ע"א ראיתא שם ת"ר היכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות ומת בין בזה אחר זה בין בבת אחת פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקורב את מיתתו. אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד ררשו ואיש כי יכה כל נפש אדם רבנן סבדי כל נפש ער ראיכא כל נפש ור' יהודה בן בתירא סבר כל נפש כל רהוא נפש ופירש"י כל רהוא נפש אפי' מקצתה ומיהו היכא דהכהו בבת אחת לא קטלינן לכולהו דאיש כי יכה ולא שנים שהכוהו עכ"ל הרי שצריך קרא מפורש ברציחה דפטור בשנים.

ומצאתי בת' הרשב"א ח"א ס' כ"ח שכתב וז"ל ועוד מסתברא שלא נאמרו דברים הללו של מסייע אלא לענין שבת ולענין זב וכו' אי נמי בזב משום דבעי שינשא רובו עליו והיינו טעמא דכל הני מתניתין דהיה רכוב על גבי בהמה וארבע טליתות עכ"ל הרי שכתב שדין של שנים שעשאוה לא נאמר כ"א בשבת וזב ושפיר כתב רש"י בשבת צ"ג ור"ש למעמי' רגם בזב מודה אבל לא בפסח ורציחה, והרשב"א הנ"ל המובא באות ג' צ"ל דס"ל בשחיטה הטעם שפסול משום ששחיטת עכו"ם היא פסלות בעצם וסובר כרעת הרמב"ם, והחולקים על רש"י יסברו ברציחה שאין צריך קרא מיוחד אלא הוא מטעם הפטור של כל שנים שעשאוה, והא דאצריכו רבנן קרא, הוא לזה אחר זה, והרמב"ם שמביא קרא כבר כתבנו לעיל שסובר שאינו שייך בכל התורה ודו"ק.

(ו) ועוד יש להסתפק אי שייך הפטור דשנים שעשאוה גם איסור עשה או רק על חטאת, וכעין זה מסתפק רע"א בחידושו על הרמב"ם פ"א מהל' שבת הל' ט"ז עיי"ש, ומצאתי בשו"ת דובב מישרים ח"א ס' ט"ג שמביא בזה מחלוקת, דהמקור חיים ס' רס"ו סובר שיש איסור עשה ובפנים יפות פרשת נשא על פסוק ביום כלות משה סובר שאינו רק איסור דרבנן.

ונראה להביא ראי' מירושלמי חגיגה פ"ב הל' א' דאיתא שם בשעת השמר היו מטעינין לן מטלילין והוון מתכוונין מיטעין תרי חד מטול משום שנים שעשאוה אמר אטעיננון יחיד אין אזלין ואטעיננון יחודיין והוון מתכוונין לפרוק בכרמלית שלא להוציא מרה"י לרה"ר עכ"ל ופירש בקרבן הערה דשנים שעשאוה אינו רק איסור דרבנן, וכן יש לדיוק בדברי הירושלמי עצמו שלמען ברה"י ולפרוק בכרמלית ודאי אינו רק איסור דרבנן ואי בשנים שעשאוה איכא איסור דאורייתא אמאי לא עשו לכתחלה עצה השנייה אלא ודאי אינו רק דרבנן ודו"ק.

(ז) ונראה לומר שספק זה תלוי במחלוקת הנ"ל אי שייך הפטור בכל התורה, ומקורם נבאר המחלוקת בזה דמאן דסובר דשייך בכל התורה יסבור שז"י וז"י זה כולה מעשה עביר וזה כולה מעשה עביר לפיכך אם אנו באים לחייבו כיון שבלעדו היה נעשה כל המעשה לא נחשב כ"א כמסייע כיון שהמעשה היה נעשה בלעדו וכן לגבי אירך, לפיכך שייך בכל התורה, שגם במצוה אינו יוצא שא"א לחשוב המצוה לשום חר מיניהו, אבל החולקים סוברים שהפטור הוא על הקרבן שאין שייך להביא שני קרבנות על מעשה אחד לפי שכל אחד עשה הכל א"כ ע"כ צריכים לחייב כל אחד מהם קרבן וא"א לחייב שני קרבנות על מעשה אחד, והא דמחייב בזא"י וזא"י משום ששם כל אחד לא עשה כ"א חצי המעשה א"כ כל אחד מחייב על חציו ואין מחייבין כל אחד על מעשה שמתחייב חברו אלא כל אחד על מעשה אחד ור"ש סובר שגם בזה א"א לחייב שנים על מעשה אחד כראיתא בתוספתא שא"א לחייב שנים על מעשה אחד, ממילא שפיר מוכן אמאי

עולת שבת בשבתו

תחת כותרת זה נקוה בעז"ה להדפיס בכל קובץ מילי דאגדתא פטפוטי דאורייתא השייכים לפרשיות השבוע ולמועדי השנה במועדם.

תולדות

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים. ויל"ד על כפל הלשון אי"ש יודע ציד אי"ש שדה. וי"ל דהנה רש"י כתב דתיבת ציד יתכן לפרשו לצוד בדברים. ועפי"ז י"ל דעשו ה' כחו בפיו לצוד אנשים ברשתו, אמנם כחו ה' מוגבל לצוד רק אנשים גרועים ופחותים כמוהו דהיינו אנשי שדה, ולעומת זה יעקב אבינו ה' לו ג"כ כח גדול בפיו והשתמש בו להכניס אנשים תמימים וישרים תחת כנפי השכינה, שיהיו יושבי אהלים של תורה. וזהו, ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, כמו לאיש שדה, שכחו ה' לצוד בפיו רק את אנשי השדה להפילם במכמתו, ויעקב איש תם, כמו לאיש תם, שהשפיע עליהם להיות יושבי אהלים.

(הגאון מוה"ר שמואל פיהרער אבד"ק קראס זצ"ל הי"ד)¹

ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהי מושביך ומטל השמים מעל. ודקדקו המפרשים הלא כבר ברח יצחק את יעקב ויתן לך אלקים מטל השמים. וי"ל דבאמת בירך יצחק רק את יעקב בברכת מטל השמים (דהיינו רוחניות) ולעשו אמר משמני הארץ יהי מושביך (דהיינו הגשמיות), ומה שאמר

1. בס' רבש וחלב (להרה"ג מו"ה מנחם מאנרל קרענגיל מקראקא) בשמו.

הוא איסור דאורייתא שהפטור אינו אלא על הקרבן, אבל להשיטות דהוי פטור בעצם המלאכה שפיר יכול להיות שאינו איסור דאורייתא כ"א מדרבנן ודו"ק. ומצאתי סברא זו בשמלה חדשה סוף סי' ב' וז"ל ואפילו שניהם או חוץ בסכין ושוחטין כיון דכח שניהם פסולה דהו"ל כאלו כל אחד שוחט חציו ואפי' את"ל דה"ל כאילו שחט כ"א כולו מ"מ מה חזית דאזלת בתר הכשר זיל בתר הפסול וה"ל נבילה עכ"ל הרי הסברא שהזכרנו. — והנה לפי הסברא שהזכיר שנחשב כאילו כ"א עשה חצי אז נובל לומר שהוא פטור בכל התורה ואעפ"כ יש איסור מן התורה דמ"מ נחשב כאלו עשה חציו ולכן אסור מן התורה ודו"ק.

לעשו ומטל השמים מעל, כוונתו בלבו חי, דברכת מטל השמים זה יהי מע"ל, למי שלמעלה ממך דהיינו יעקב ולא לעשו.

(הרה"ק מוה"ר אהרן הלבדשטאם אבר"ק צאנו והקריינו זצ"ל)²

ויצא

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. וברש"י בשם המדרש, משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. ואפשר לרמז בזה, דהנה ידוע דשם יוה"ך היוצא מס"ת של הפסוק כי מלאכיו יצוה לך מסוגל לשמירת הדרך, וחסופי תיבות של רגליו וילך ארצה בני המה אותיות יוה"ך בשם הנ"ל, לרמז שהובטח בשמירה.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

וישב

לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן. י"ל ע"ד הרמז דנודע מה שכתבו הקדמונים איך אפשר לאדם לקיים כל התרי"ג מצות הלא יש מצות הנהגין בישראל ולא בכחנים וכן להיפך, וחזק מזה יש מצות שאין כל אדם יכול לקיימן כגון מצות פדיון הבן ויבום וחליצה, וכתבו דהעצה היא שיקיים כאו"א מצות ואחבת לרעך כמוך להיות בשלום וריעות עם כל בני אדם ועי"ז נחשבים כל ישראל כנפש אחד, וממילא נחשב כאלו קיים כאו"א כל התרי"ג מצות. וזה יש לרמז כאן בפסוק א'ת ש'לום א'חיך ו'את ש'לום ה'צאן. הר"ת עולין בגימט' תרי"ג, לרמז דאם אוחזין במדת השלום להיות באחרות ובאחוה עם שאר בני אדם וכשבוע הצאן שהם תמיד באגודה אחת (עיין נועמ"ג בדרושים בסוף הספר עה"פ צאי לך בעקבי הצאן), אז נחשב כאלו קיים כל התרי"ג מצות.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

לחנוכה

איתא בגמ' (עירובין י"ח ע"ב) אמרה יונה לפני הקב"ה רבש"ע יהיו מזונותי מרורין כזית ומסודין בידך ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד כשר ודם. יש

2. מכת"י הרה"ג מו"ה שמואל מאיר האלענרער רומ"ץ בשערינאוויץ.

להעמים כוונה ברברי חכמו"ל הללו, דנודע מספדי צדיקים דגמר החתימה היא בחנוכה, וגורל מעלתה היא, רבימי הנוראים הכתיבה והחתימה היא לפי מעשה בני אדם כנוסח תפלתנו במוסף דר"ה ואתה דורש מעשה כולם, אבל ביומי רחנוכה גמר החתימה אינה לפי מעשיו של אדם, כי אם מצד חסדו ורחמנותו של הקב"ה כמאה"ב (שמות ל"ג) וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם ודרשו רז"ל (ברכות ז' ע"א) אע"פ שאינו הגון. וזהו, אמרה יונה לפני הקב"ה, ע"ד אוז"ל יונה דא כנסת ישראל, שכנס"י אומרים להקב"ה, רבש"ע יהיו מזונותי מרורין כזי"ת ומסורין בירך, שמוטב לי שיהא גמר החתימה שלי בימי חנוכה בעת שמדליקין בשמן זי"ת ויהיו החתימה ביד הקב"ה וכן"ל, ואל יהיו מתוקין כרב"ש ותלוין ביד בשר ודם, שלא יהא גמר חתימתנו בימים הנוראים בעת שאוכלים החלה ותפוח ברבש, שאז החתימה תלוי ביד בשר ודם, היינו כפי מעשי בני אדם.

(הרה"ק מוה"ר משה מראזוואראו זצ"ל)

החטיפה וההצלה בשנת שע"ה

כרי להקל על הקורא נכתוב בתחלה בקיצור נמרץ תוכן מגילת הנס של החטיפה וההצלה משנת שע"ה לפ"ק. — מעשה זו אירע בשנת הנ"ל במדינת איטאליע, אשר ר' רפאל מודינא עם מוה"ר אברהם יגל גאליקו נחטפו על ידי שודדים, ושאלו פריון נפשם עשרת אלפים דוקאטו זהב שזה הי' הון רב, ועל ידי מעשה נס שעשה הקב"ה בכח תפלת הצדיקים והרבנים מרור ההוא כמו הרמ"ע מפאנו זר' יצחק מודינא ועוד ועוד, ובסיוע מהדוכוס ואחיו החשמן ניצלו מירם ונעשה בהלסטים משפט כתיב, ומדינת איטאליע צהלה ושמחה.

המגילה הזאת נכתבה ע"י ר' רפאל מודינא הנ"ל אשר הוצק חן בשפתיו להעלות תוקף הנס עם הפרטים על ספר בלשון צח ונעים כאשר יראה עין הקורא, והעתקנוה מעצם כתב ידו והוא כתב ידו נושן אשר לא ראה עוד אור הרפוס, ומחמת אריכותו, נרפים אי"ה את כל המגילה בהמשכים. (איזה שורות נשטטשו מחמת יושנו ובמקומות אחרים רק תיבה אחת או שתיים, והוצבנו במקומם נקורות. והקורא יבין מאליו).

מגילת הנם לר' רפאל מודינא

הללויה הללו את ה' נפשי, נפשי צור ישעי וכבודי ברכי, ברכי את ר' . . .
אונים ועצמה תרבי, תרבי לזמר לשם עליון, עליון ועולה על כל ברכה ותהלה,
מהולל מאד ולגדולתו אין חקר, חקר אלוקי מי ימצא, נמצא ואין עת אל מציאותו,
מציאותו ממציא כל נמצאים, נמצאים על ירי מציאותו ונפלאים. נפלאים מעשי ה',
ה' מלך ה' מלך לעולם ועד ה' ימלוד, ימלוד ה' לעולם אלקיך ציון לרור ורור
הללויה.

הללויה לאלקי כי טוב אזמר, אזמרה לשמו כי נעים, נעים נאווה תהלה,
תהלה ותפארת, תפארת ועז, עזי וזמרת ייה ויהי לי לישועה, הושיעני אלקי ישעי
תשועה גדולה, יתגדל ויתקדש שמו לעד, לעד בצור לבבי אחקקנה ועל לוח לבי
אעלנה, אעלנה עתה על שפתי, שפתי אפתח ובפי אניר חסריו, חסרי ה' ידבר פי,
בפי ובלשוני ארנן צרקתו, צרקתו צרק לעולם ומשפטיו אמת, אמת יהנה חבי,
ולחכי הם כממתקים מתוקים מרדש ונפת, נפת תטפנה שפתותי, שפתי קמי
והגיונם, הגיון לבם לב הותל הטם, הטו ארבעה רשעי ארץ שכס אחר, אחר אל
אחר ננשו, ננשו להקדים בערי רעה, רעה חשבו לרחות פעמי, ותפעם רוחם, רוח
עושים להשיג ולחלק שלל, שלל והון יקר שאלו, שאלו שלא כהונן עשרת אלפי
כסף, כסף פריון נפשי, נפשם למלאות בתיהם, בית מלא זבחי ריב, ולריב נצב ה'
ורב ריבי נפשי, ונפש רשעים שאוותה רע, רוע התרועעה רעת מחשבתם,
ומחשבת רעתם עלתה על ראשם, ראש ולענה ממרת הדין הושקו, הושקו מי שור
ושבר, שבר ר' מטה רשעים, רשעים בעונם אתם נמקו, למק ה' בשרם, בשרם
לעיט השמים הושלך, הושלכו על פני השרה, שרה מנרש עריהם, ערים ששמה
לאחרים סיר וקדרה, בקדרה שבשלו בה נתבשלו, בושל בושלו במי זרונם, זרון
לכם שהשיאם, השיא מות עלימו, עלימו כוס התרעלה עברה, ותעבור במחנה
רינה, רינה וגיל נשמע בארץ, מהארץ תמו חטאים ורשעים עוד אינם, ברכי נפשי
את ה' הגדול והנורא, יראו את ה' קדושו, קדוש ונורא שמו, שמו נאה לו, ונאה
הוא לשמו, שמו הגדול הגדיל לעשות, עשה ויעשה כן לכל, משפטים בל ידעום
הללויה.

הללויה הללו את ה' מן השמים, מן השמים ממלך מלכי המלכים, ממליך כל
מלך, המליך עלינו לנאה לו המלוכה, לרוממות ארוננו הרוכס דון **ציסארי**
מאיסטי יר"ה כי לו נאה כי לו יאה הממלכה, מלך חסיד לגמול לאיש חסד
כמפעלו, אוהב צדק ומשפט להעמיד ארץ במשפט ולתת לרשע רע כרשעתו, ולא
ישא פני כל כפר, ולא יאבה כי ירבו שחר, כי טוב לו תורת המשפט מאלפי זהב

וכסף, יחי המלך, יחי המלך, מלכי צר"ק מלך של"ם, אשריך ארץ שמלכך בן חורים, אשרי העם שככה לו להסתופף בצל קורתו, אשריכם ישראל שבאברתו יסך לכם, ותחת כנפיו תחסו צנה וסוחרה אמתו ומי ימלא תהלות ותשבחות הוד והטהור לב מעלת אחיו **החשמן יר"ה** כי אין להם קצה וסוף, ריח שמניו טובים שמן תורק שמו, מקצה הארץ ועד קצה הארץ, ואתה הקורא אם לא ירעת או לא שמעת פעולותיהם ומרותיהם הטובות, צא נא בניני וקרא במגלה הזאת, אפס קצתם תראה, וכלם לא תראה, כי לא יכילם ספר וקלף, הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד היו תאומים ותמימים להגדיל עצה ולהמציא תושי' להוציא ממסגר נפשי, ולהשיב גמול הרשעים בראשם, יהא דעוא מן קדם מהקם מלכין, דתוקפא חנא וחסדא וחסנא ויקרא איתיהיב להון ולבניהון ולבני בניהון עד עלמא, ויסכון עד דיתעבדון שופרהון סומקן כהדין דקקא, וא"ל עליון יעלם על במתי כל ההצלחות והמעלות, וכסא כבוד רוממות אדוננו הדוכוס יהי' כשמש וירום מלכותו ומלכות צאצאיו וצאצאיו וצאצאיו עד גבחי מרומים וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו **הללוי"ה**:

הללוי"ה אשירה לה' שיר חדש ובכל חדש בחדשי השנה גיל יתחדש בקרבי בהעלותי על לבי בזכרי עת הייתי שלו, בחדש כסלו ויסרני ה' אך במשפ"ט בשבטיו שבטי י"ה עדות לישראל שהם עם קרובו לאמץ ולחזק וזרועותם בגדול"ה וגבור"ה ותפאר"ה, לכן צדקתו שעשה עמי לא אכסה בתוך לבי אמונתו ותשועתו אומר, לא אכחד חסדו ואמתו מקהל רב, ודיע להוי לכון שלומי אמוני בני ישראל כי ביום ראשון של ראש חדש כסלו בשנת רנו שמים כי **עשה** ה' לפ"ק שהי' בראשון בשבת, סגדק הייתי לכן שגולד לגיסי היקר והנעים כמהר"ר אלחנן ידידי' ריאטי יצ"ו תושב לוצאר"ה הוא ילדתי אחותי המעטירה מב"ת לאבוד"ה ואבי אבי הבן האלון כמוהר"ר **חנני"ה אליקים** הי' המוהל, ובשני בשבת אחר שהשבעתי בצחצחות נפשי לאך טו"ב שעות ביום, **אברהם יגל גאליקו** ואני

1. ר' חנני' אליקים די ראיטי בן ר' עשאל רפאל ממנוסובה, חיבר תפלות וסליחות להו"ר בשם „מקיץ דרומים" נדפס במנוסובה בשנת ת"ח. גם חיבר מנחת חנני' כולל פיוטים והוא בכ"י באוקספורד. ובס' אילת השחר (תפלות ופיוטים) שנדפס בשנת שע"ב לחברת שומרים לבוקר במנוסובה, נדפסו ממנו כמה פיוטים, כאמור שם מבנו ר' אלחנן ידידי' הנזכר כאן. ולהלן במגילה זו הובא שחיבר תפלה על מאורע זו.
2. ר' אברהם יגל בן ר' חנני' ממונצילצי ממשפחת הנאליקו חיבר ס' לקח טוב וס' אשת חיל וס' מושיע חוסים ועוד. ספרו לקח טוב נדפס עד שנת תקט"ז כ"ו פעמים ובתרגומים שונים איריש רומית גרמנית. — בספר הק' של"ה בשער האותיות ערך כריות הביא רבריו. (ואגב יש שם ט"ס ברוב הדפוסים שנדפס ר' אברהם סג"ל וצ"ל ר' אברהם יגל).

יצאנו משם ללכת ללון בערב לריו"ו כדי לילך למחרתנו לססילו, ואחר שתפסנו בדרך נמלכנו עם קוננו ובאנו בשלום עד שעברנו האושפיזא הנקרא מאנייאנ"ו, לא הרחקנו ממנו כמטחוי קשת נשא אברהם יגל את עינו וירא והנה מרחוק אנשים באים לקראתינו חגורים כל כלי מלחמה והכרת פניהם ענתה בם שהיו אנשי רמים ומרמה, וירא ויאמר לי, יתמך דברי לבך כי אין אלו אלא קשר של רשעים ולסטים ויאהל נא אלוקי שלא יזיקו ולא ירעו לנו, ואני בלב בושח השיבותי לו שלא יירא ולא יפחד כי שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן ואוי ואבוי למי שמצערן, ויהי אנחנו הולכים הלך ורכוב והמצרים הקדיבו עצמם אלינו עד שהקיפנו מפה ומפה ארבעה אבות ניזוקין, נקראו בשמותם שם רשעים ירקב, הראש והלענה שבהם יוא"ן בטיסט"א קיאורול"ו מליג"ו, והשני לו זקן אשמאי אינפוליט"ו מנפריד"י מריו"ו, השלישי סבסטיא"ן ספונט"ו מבולוניי"א, הרביעי בטיסט"א מרגנול"א מלאסטיל"א, ובידם כל כלי משחית לחבל, שנים רוכבים על עממם ולא ירעו ולא ישחיתו לנו, ואברהם יגל השיב להם שלמה זה ועל מה זה רוצים לעקם עלינו את הדרך, ושאין אנו רוצים למנוע רגלינו מנתיבתנו וללכת אתם, ואם רוצים המעות הנמצאים אתנו נתון נתן להם, אך בזאת שיאותו לנו שלא לאחר את דרכנו, אז הפכו כלי קרב לנגדינו ואמרו לנו אם צייתיתו וואם לא נגירו בכו גירי ומחינא לכו בסילוא דמבע רמא, ושלא לכספינו וזהבנו הם צריכים רק שלא נהי' סרבנים ללכת אתם, ובשמעי כך אמרתי אני בלבי על זה ודאי נאמר ולא יהי' סרבן באותה שעה, ולאחר שנשאתי לבי למרום ותפלה קצרה בקול רממה אמרתי אנא ה' הושיעה נא, ופנית אליהם ובלב נשבר ונדרכה אמרתי הנני ועלינו אל המקום אשר יהי' שמה הרוח רצונכם ללכת לא נסב בלכתנו ימין ושמאל.

(ההמשך בחוברת הבאה אי"ה)

יש ספר גיא חזיון שנרפס בנא אמון בשנת תר"מ ומיחסים אותו לר' אברהם יגל הנ"ל. וכרשימה אחת הובא שחיבר ס' בית יעד הלכנון (כת"י) ושם שקיל וטרי עם הרמ"ע מפאנו.

ברכה לראש משביר

הננו לקדם בקול תורה ותהלה את האי גברא דמרי' סיעי' הרבני הנגיד
החסיד המופלג היקר והנכבד איש אשר שמו הולך לפניו בכושר מפעלותיו רודף
צדקה וחסד ביד פתוחה כש"ת מו"ה שאול הוטערער נ"י מעיר אנשווערפען
יע"א אשר נדב לבו אותו לתרום סכום הגון ליסוד קרן קובצנו, ועומר הכן לסייע
לנו להלאה.

יברכהו ד' בעוז ותעצומות לתורה ולחסידות, תרב גדולתו ותשגב שלותו
וישבע אושר ועושר עד בלי די, יחד עם גות ביתו העומרת לו לעזרתו. — יהי' ד'
עמם שיוזכו לעסוק במצות ובמעש"ט לאריכת ימים ושנים כאוות נפשם, אמן.
המערכת

ובהזרמנות זה חובה עלינו להזכיר אחת ממפעלותיו הארירים של ידידינו
הר"ר שאול הנ"ל, אשר בנה ביהמ"ד מורחב במחנה שלוח דבאכוב בפאלסבורג
— ניו יארק, מעון הקיץ לתלמידי הישיבה, ונקראת על שמו „יד שאול" והיא בנין
גדול ומפואר מוקדש לתורה ולתפלה ולחסידות גולת הכותרת של המחנה שלוח
אשר כל רואיו יעידון ויגידון פארו ותהלתו. — הנה כי כן יבורך גבר ירא ד'
שיוזכה להרחיב גבולי הקדושה ביתר שאת וביתר עז להרבות כבוד שמו ית'
בעולם. ובהזרמנות אחר נקוה אי"ה לתאר גודל ההצלחה במחנה שלוח במדה
גרושה. הן לתלמידי הישיבה והן לקרב רחוקים. ועוד חזון למוער.

ואלה יעמדו על הברכה

ברצוננו לבשר תמיד בשורות טובות ושמחות אצל אנ"ש יחיו, לכן נבשר
כאן השמחות החל מראש השנה תשל"ח לפ"ק.

ברכת מזל טוב

לכבוד הרבני החסיד הנכבד מו"ה ליבוש שארף נ"י מעמודי התוף של מוסדות
באכוב באה"ק לנישואי בתו תחי' עם האברך היקר ר' וואלף בעער נ"י
מאנשווערפען. יעזור ד' שיוזכה לראות מהם דורות ישרים מתוך עושר ואושר
וישבע רב נחת מכל יו"ח.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אשר הלוי גאלדשטיין נ"י להולדת הבן.
 להאברך היקר ר' בן ציון שפריי נ"י להולדת הבן.
 להאברך היקר ר' חיים יהושע בניקור נ"י להולדת הבן.
 להרבני החסיד הנכבד מו"ה יעקב קארנוואסער נ"י
 אבן יקרה בלאס אנושעלעס להולדת הנכד.
 להאברך היקר ר' יעקב דוד גארדאן נ"י להולדת הבן.
 להאברך היקר ר' ישראל צבי היימפעלד נ"י להולדת הבן.
 להאברך היקר ר' מנחם מענדיל קנאבלאך נ"י להולדת הבן.
 להאברך היקר ר' מרדכי איזראעל נ"י להולדת הבן.
 להאברך היקר ר' משה גאלדמאן נ"י להולדת הבן.
 להאברך היקר ר' משה יוסף שטיינפעלד נ"י להולדת הבן.
 להרבני החסיד הנכבד מו"ה נחמי' גוטטער נ"י להולדת הנכד.
 להרבני החסיד הנכבד מו"ה ניסן לעזער להולדת הנכד.
 להאברך היקר ר' צבי פריץ הכהן באטניק נ"י להולדת הבן.
 להרבני החסיד הנכבד מו"ה שלמה קנאבלאך נ"י להולדת הנכד.
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך רב נחת והרחבה לאויט"א.

להאברך היקר ר' אהרן נפתלי פאללמאן נ"י להולדת הבת.
 להאברך היקר ר' אלימלך דוב הכהן גראדזינסקי נ"י להולדת הבת.
 להאברך היקר ר' דוד בועז לעזער נ"י להולדת הבת.
 להרבני החסיד הנכבד מו"ה זאב ירמ' וואקסמאן נ"י להולדת הנכדה.
 להאברך היקר ר' חיים הלוי פאזנער נ"י להולדת הבת.
 להאברך היקר ר' חיים אליהו בערגמאן נ"י להולדת הבת.
 להאברך היקר ר' שמואל וואקסמאן נ"י להולדת הבת.
 להאברך היקר ר' יוסף שלמה איצקאוויטש נ"י להולדת הבת.
 להאברך היקר ר' יעקב פיהרער נ"י להולדת הבת.
 להרבני החסיד הנכבד מו"ה ניסן לעזער נ"י להולדת הנכדה.
 להאברך היקר ר' קלונימוס קלמן ראזענבערג נ"י להולדת הבת.
 להאברך היקר ר' שלמה שטיעל נ"י להולדת הבת.
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכ"ר.

ברכת מזל טוב

לכבוד הרב המפורסם וכו' מוה"ר יהודה ליב לעמבערגער שליט"א אבר"ק סערעניטש וזו' הרבנית תחי' בת כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד לאירוסיו נכרתם תי'.

להרבני החסיד הנכבד מו"ה אברהם שמואל בלוי נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' שלום נ"י תלמיד ישיבתינו.

להרבני החסיד הנכבד בנש"ק מו"ה אלתר זאב הלברשטאם נ"י לאירוסיו בתו תי'.

להרבני החסיד הנכבד מו"ה ארי' רייפער נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' דוד נ"י תלמיד ישיבתינו.

להרבני החסיד הנכבד מו"ה דוד וואלדנער נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' פנחס נ"י תלמיד ישיבתינו.

להרב מו"ה חיים צבי הלברשטאם שליט"א נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד לאירוסיו בתו תי'.

להרבני החסיד הנכבד מו"ה יהושע העללער נ"י מבני ברק מעמודי התוף של מוסדות באבוב באה"ק לאירוסיו בתו תי'.

להרב ר' יצחק גראסס שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב לאירוסיו נכרתו תי'.

להרבני החסיד הנכבד מו"ה יצחק הכהן ראזענגארטען נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' שמעון שלום נ"י.

להרבני החסיד הנכבד מו"ה לייבל ציטראנענבוים נ"י מאנטווערפען לאירוסיו בנו הב' הח' אברהם שבתי עבער נ"י.

להב' החתן הנעלה כמר אלכסנדר ישעי' זיסקינד האכהייזער נ"י תלמיד ישיבתינו לאירוסיו.

להב' החתן הנעלה בנש"ק כמר יהוסף ראטטענבערג נ"י תלמיד ישיבתינו לאירוסיו.

יהא רעוא שיהא קשר של קיימא ובנין ערי עד למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת.

Printed in the U.S.A. by
Simcha Graphic Associates

4914 13th Avenue, Brooklyn, N.Y. 11219. (212) 854-4830

הננו מתכבדים להזמין את כל ידירינו
ומעריצינו חובבי תורה ותומכי' למסיבה

מלוח מלכה השנתית

לשובת ישיבתינו הק' ישיבת בא"ב בני ציון
שתתקיים אי"ה מוצש"ק פ' ויגש תשל"ח
(רעצמבער 17 למספרם)

בשעה שמונה

באולם מנורה

5000 14טע עוועניו, ברוקלין, ניו יארק

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יפאר את המסיבה.

בברכת התורה וברגשי כבוד

הנהלת הישיבה

From:

KEREM SHLOMO

of Bobov

1533 - 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

=====

ADDRESS CORRECTION REQUESTED

Non-Profit
Organization
U.S. POSTAGE
PAID
PERMIT No. 6579
BROOKLYN, N.Y.

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

ברוקלין, ניו יארק

קונטרס ב', טבת תשל"ח

יוצא לאור ע"י תלמידי כ"ק

מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1533 48th Street

Brooklyn, New York

Tel. 871-6623

מפתח

ג פתח דבר . . . . . המערכת

מדור אמרי קודש

ד לפרשת שמות . . . . . כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ה תשובה כדני גיטין . . . . . כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זצ"ל

ז בסוגיא דרבוזה . . . . . הגאון ר' טעביל מליסא זצ"ל

ט בענין מעשהז"ג בנשים . . . . . הגאון ר"מ פישלס זצ"ל

מדור אגרות קודש

יא מכתב תוכחה למען השלום . . . . . הגה"ק בעל חסל"א מרדאמסק זצ"ל

מדור פארי הדור

יב שתי תשובות בענינים שונים . . . . . הג"ר נחום וויירענפעלר זצ"ל

מדור פלפול והלכה

יז כגדר ציבור בקבלת שבת . . . . . ר' שלום יעקב גרינשטיין נ"י

יט בענין סוכה גבוהה מכ' . . . . . ר' מרדכי ברוך בלום נ"י

כ עולת שבת בשבתו . . . . . המערכת

כג נוסחאות והערות ברש"י עה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלר שליט"א

מדור זכור ימות עולם

כו החטיפה וההצלה דשנת שע"ה . . . . . ר' רפאל מודינא ז"ל

לא ט"ו טבת . . . . .

לג מכתבים אל המערכת . . . . .

לז ברכות והודאות . . . . .

כל הזכויות שמורות אל המערכת

Copyright © 1977

by Cong. Shaare Zion

פתח דבר

בשבח והודי' לר' הננו מוציאים לאור בעז"ה קובץ השני „כרם שלמה“. הגם שלא עברו אלא ב' שבועות מעת שנשלחו קובץ הראשון אל הקוראים, כבר הגיעו אלינו דברי חיוזק וברכה לרוב הן בכתב והן בע"פ, וזה נותן לנו עידוד להמשיך הלאה בעבודתנו. גם נענו כמה מאנ"ש לבקשתנו למסור לנו מנגזי אוצרותיהם דברים יקרים חידו"ת ואגרות קודש אשר ברעתנו להדפיסם אי"ה בחוברות הבאות, וראויים להזכירם על הטוב ולתהלה, וביניהם הני תרי צנתרי דרהבא מו"ה נחום מאיר גערמאן נ"י ומו"ה ברוך חנה גרינפעלד נ"י מקרית באבוב שהעניקו לנו אוצרות נחמדים. ישלם ד' פעלם הטוב ויגן עליהם זכות המצוה להתכרך בכל מילי דמיטב. ומהם ילמדו וכן יעשו.

ברם זכור לטוב האיש המורם מעם הרה"ח המופלג כש"ת מוה"ר מנחם מענדל בראכפעלד שליט"א שנעתר לבקשתנו לפאר את קובצנו בפרי מעלליו אוצר יקר ונחמד „הערות ותיקוני נוסחאות בדברי רש"י על התורה“ להאיר עינינו בדברי רבן ומאורן של ישראל בפירושו על התורה. יישד כחו וחילו לאורייתא לאורך ימים ושנים, אמן.

המערכת

ברכת תודה

לידידנו האברך היקר והחשוב המופלג בתו"י מו"ה אשר לערנער נ"י אשר נדבה לכו אותו לתרום סכום חשוב מאור להדפסת קובץ הנוכחי לעילוי נשמת אביו מו"ה חיים יהודה ב"ר שלום לערנער ע"ה מאנשווערפען. נפטר כ"ג טבת תשל"ג לפ"ק תנצב"ה.

יעזור לו השי"ת בהצלחה מרובה בכל אשר יפנה ורב נחת מיוצ"ח, אכ"ר.

המערכת

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת שמות

וישב משה אל ד' ויאמר וגו' ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך. ויש לדרק רמאחר שאמר הרע לעם הזה א"כ בודאי שלא הצילם ולמה לו לומר עוד והצל לא הצלת. ונקדים לבאר הפסוקים (תהלים ק"ו) וילחצום אויביהם ויכנעו תחת ידם פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימוכו בעונם וירא בצר להם בשמעו את רנתם וגו'. וצריך להבין מהו הטובה שהצילם פעמים רבות וכי לא ה' טוב יותר שיצילם פעם אחת בגאולה שלמה, ומה גם אומרו וירא בצר להם בשמעו את רנתם, במקום רנה שם היתה צריכה להיות תפלה או זעקה או שועה, לשונות אלו שייכים בצר להם ולא לשון רנה.

ויתבאר הכל ע"פ דברי הרב בית שמואל אחרון שכתב בפרשתו לפרש רברי המדרש בפרשת וישלח עה"פ ורוח תשימו בין עדר ובין עדר אמר יעקב לפני הקב"ה רבש"ע אם יהיו צרות כאות על בני לא תביא אותם זו אחר זו אלא הרווח להם מצרותיהם. והכוונה הוא דהצרות והיסורין הבאים עלינו הם רק לעוררנו לתשובה ולתקן מעשינו אמנם בגמרא איתא (כתובות ס"ב ע"א) אנחה שוכרת גופו של אדם, הני מילי בחרתא אבל בעתיקא כיון דרש דש. היינו דכיון שהאדם מתרגל בצרותיו שוב אינו מרגיש בהם ולא יבוא לתכלית הנרצה מן היסורין שיתעורר לשוב בתשובה דכיון דרש דש, ע"כ התפלל יעקב אבינו שירווח להם בין הצרות ואז על כל צרה שלא תבא הרי היא חדשה אצלם ותעוררם לתשובה. הנה כי כן כל ענין התרווחה הבאה עלינו בגלותנו היא רק לעוררנו לתשובה ולבקש מאת הקב"ה שיגאלנו גאולה שלמה, כי כל עוד שעבדי אחשורוש אנן לא תועיל לנו ההקלה וההתרווחה כיון שעוד ידם נטוי' להכביר עול גלותנו, רק זה מרוב רחמיו וחסדיו לעוררנו משינת האולת, הגם שיש אופן אחר לעוררנו והוא כאשר אמרו חז"ל (ברכות י"ג ע"א) שצרות אחרונות משכחות הראשונות, היינו שכובד הגלות מתגבר והולך בגזירות חרשות ואכזריות שלא הרגילו בהם, מ"מ הקב"ה בוחר בדרך הראשון לעוררנו ע"י הקלת הגלות, אבל דא עקא שרכים מבני עמנו כאשר רואים הקלת השיעבוד והאומות מראים להם פנים שוחקות, הם מתחברים עמהם ומתרמים אליהם ולא שמים על לב להתבונן לשוב אל ד' ולבקש על גאולתנו ועל פדות נפשנו.

וזה יש להעמים בכוונת הפסוקים הנ"ל ויתנם ביד נזים וימשלו בהם שונאיהם וילחצום אויביהם ויכנעו תחת ידם, היינו שרדיית ולחיצת שונאיהם נעשה להם הרגל כל כך עד שהכניעו עצמם תחת ידם ואינם מרגישים עוד בצרת הגלות, וממסע זה לעוררנו מתרדמתנו, פעמים רבות יצילם בהתרווחה והצלה פורתא שישוכו בתשובה ויזכו לגאולה, אבל בעוה"ר המה ימרו בעצתם הנבערת להתרמות לאומה"ע וימוכו בעונם ויתערכו בגוים וילמדו מעשיהם, וזה הגורם לנו

אורך הגלות ושיתחדשו גזרותם עלינו, וזהו מש"כ וירא בצר להם, שהקב"ה רואה את הצרות והפורעניות המתרגשות לבא, בשמעו את רנתם ששמחים ומרגנים אל גיל כעמים ואינם שמים על לב שכל ההקלה וההרווחה שבאה להם הוא רק מחמת וינחם כרוב חסריו ויתן אותם לרחמים שיתעוררו לשוב מתוך ההרווחה, כי הקב"ה בוחר ומקרים אופן זה לפני כל שוביהם שלא יצטרך לעוררם במלך קשה כהמן בגזירות נוראות. וע"ז מסיים דוד המלך הושיענו ד"א וקבצנו מן הגוים וגו' שנזכה לגאולה שלימה ואמר כל העם אמן הללויה. ועפ"ז יתפרשו הפסוקים שהתחלנו, שכשאמר פרעה תכבד העבודה וגו' והכביר עולו יותר ויותר, הבין משה רבנו שזהו לעוררם לתשובה כי כבר היו מורגלים בצרות הראשונות ולא שמו אל לבם לשוב, והוא על דרך השני הנ"ל, ע"כ בא בטענה מרוע רבש"ע בחרת בדרך הזה לעוררם, וז"ש ומאז באתי לדבר בשמך הרע לעם הזה, ומדוע אינך מעוררם באופן הא' היינו שיהי' הרווחה והצלה פורתא בנתיים שעי"ז יתעוררו לתשובה, וזהו שאמר והצל לא הצלת את עמך, ברווח בין הצרות כבקשת יעקב אבינו, הלא זה ררכך אלקים לעורר לתשובה ברוב רחמים ולא ע"י הכבדת הגלות, והשיב לו הקב"ה עתה תראה, שהישועה צריכה להיות עת"ה ואין יכולים להתמהמה כי ח"ו ישתקעו, וברוך הראשון יש חשש סכנה שלא ישתקעו ח"ו בטומאת מצרים, ע"כ צריך להשתמש כאן ביד חזקה בהכבדת הגלות כדי שיזכו תיכף לגאולה, וזהו שמסיים כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו.

תשובה בענין גט

מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע⁽¹⁾

ב"ה

אורך ימים ושנות חיים ושלוש לכבוד ידידי ש"ב הרב הגאון המפורסם נ"י ע"ה פ"ה שלשלת היוחסין מופ"ה והדרו פאר הזמן כש"ת מו"ה יוסף שאול סג"ל נ"י האבד"ק לבוב יע"א והגליל יצ"ו.

הנה אשה אחת באה לפני בנידון הגט הנשלח לה ממדה"י, וכבר גליתי

(1) הועתק מעצם כת"י שלא נרפס מעולם. — מתיבת מחמת חולשתי ואילך (בסוף התשובה) הוא גוף כתי"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע.

נמסר לירדנו ע"י האבד"ק היקר ר' שמחה פנחס שטראהלי נ"י מקובץ התשובות שישנם תח"י שיודפסו בעו"ה בקרוב במהדורא החדשה של שו"ת רברי חיים שיכיל בקרבו שלשים תשובות שלא נרפסו עדיין ברברי חיים והוספות רבות ונכבדות ותיקונים שונים ומפתח כללי ועוד. תשואח"ח לו.

רעתי, אך אין רצוני כעת לפסוק להלכה כי כן שמעתי שהגאון הנב"י ז"ל לעת זקנתו לא רצה לגלות דעתו למעשה, ורק הב"ר רשם העלימו המעשה ממנו ורק פלפלו עמו בהלכה זו וממילא הבינו האיך רעתו נוטה², ומכ"ש אנן יתמי ריתמי מה נעשה, לזה אינני סומך עלי אפילו שאלה בביתי, וצויתי לכתוב להגרולים, וכבר ה' הרבר לפני הר"ג ולא רצה להחליט להקל, והנה כבר כתבה להתם כאשר צוה הר"ג ואין השב, והאשה רכה בשנים והיתה אצלי כמה פעמים ונכמרו רחמי מאד על ימי נעורה והבטחתי לה שאכתוב להר"ג, ומסתמא יכברני בתשובתו מחרה, והיא תשב פה ער בא תשובתו לכאן.

והנה מ"ש בטעות היום של הגט, הנה בוראי לא שכיח שמה כשמה ושליח כשליח והסימנים שבגט מוכיחי' שזה הוא, ואי שהעירו שקר ע"ז אומרים ע"ז לא חתמנו וכמבואר בארוכה בס' רברי חיים, אך מה שנתחדש עוד ספק, כי שטרי הרשאה כמדרומה שלא ה' או לפני או שלא קריתי' כי השבתי רק מה שנשאלתי מפי המ"ץ על הזמן שנכתב בטעות, ועתה נתוסף הספק שכתבו הב"ר שבפניהם עשה השליח פא"פ, ובאמת לא ה' השליח עמו, ונסתפק הר"ג אם כל השליחות בטל מחמת ערים שהנירו שקר.

והנה לפע"ד י"ל לפמ"ש הריב"ש תע"ט זז"ל, ואם מפני ערות ר' יוסף שאמר לכלה הרי בתך מקורשת לי ולא אמר לה הרי את אין בכך כלום שכיון שהקדושין חלין מכח אבי' ומטעמו מקבלת אותם הרי הוא כאלו מדבר עם אבי' עכ"ל, אלמא ריכול לומר בתך כיון שבאת מכח האב, כמ"כ בנ"ר רבאמת הבי דואר עושה רק מעשה קוף והשליח הראשון כמו מדבר עם הבעל כמבואר בפוסקים, ובפירוש ראיתי בהרשאה אחת משם, זה איזה שנים וכתוב בגווה שהלך השליח להב"ר ואמר לפני עדים שם, נט זה אני שולח לפ' שיהי' שלוחי וכו' והגט נכתב ונחתם בפני ב"ר, וא"כ יש לתרץ הב"ר שכיוונתם לפניהם מסר לפ' להיות שליח, היינו שהגיע נט לידו ע"י הקוף היינו כי דואר הנ"ל, ולתרץ העדים מתרצין אפילו בדוחק כידוע.

ועוד י"ל דנהי שמה שאמרו שבפנינו מסרו לשלוחה שקר, מ"מ מה שאמרו מתחלה ועפ"י הרשאה זו מינה לשליח פב"פ הוא אמת ופ"ד (ופלגין ריבואר) וכדברי הרא"ש והריטב"א ז"ל במס' מכות דרבר שא"צ לעיקר העדות הוי כלא אמר, ובוראי זה א"צ לומר שמסרו לו רק שעשה שליח לפני ב"ר וא"כ בזה מה שהוסיף לומר שנתנו פא"פ לא . . . כלל ולענ"ד יש לסמוך על היתר זה, רק אינני סומך ע"ד בשום אופן רק כאשר יגיר הר"ג כן יקום, רק יראה נא להשיבני תיכף. ומה שיש לחוש שהמסדרים המה עמי הארץ, האירנא שהכל כתוב בספר על סדר נכון יש להקל בזה כמבואר בפנים מאירות, כנ"ל להעיד בזה אבל לא להלכה.

(2) עיין גם בשו"ת רברי חיים ח"ב אהע"ז סי' קמ"ז שכתב כן.

מחמת חולשתי לא אוכל להעריך דברים כראוי לכן קצרתי וכתבתי דק למען המצוה להתיר ענונה מכבלי העיגון שהוא כבונה אחת מחרבת ירושלים ... כנאמר בתש"ו פ"ו ז"ל, וה' הטוב יזכנו לראות בבנין ירושלים במהרה. והי' שלום כנפש ש"ב מחו' א"נ הרשה"ט, הק' חיים הלברשטאם

בסוגיא דרבוצה

מהנאון מוה"ר דוד טעביל זצ"ל אבר"ק ליסא¹

בחולין דף מ' ע"א אמר רב הונא היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עבודת כוכבים כיון ששחט בה סימן אחד אסרה סבר לה כי הא דאמר עולא אמר ר' יוחנן אעפ"י שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה, עשה בה מעשה אסרה, ופירש"י דבהמת חבירו נמי אע"ג דפשיטא לן דאין ארס אוסר דבר שאינו שלו אשמועינן רב הונא דאסר לה במעשה כל דהו. רב נחמן אמר אין ארס אוסר דבר שאין שלו, ופי' רש"י אפי' בגמר מעשה, ופריך הש"ס אר"נ מההוא רשנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשום דבר כשר שחיטתו פסולה, ואי אין ארס אוסר דבר שאינו שלו אמאי יהא שחיטתו פסולה, ומשני כגון דאית לי' שותפות בגווה, וחדר פריך הש"ס על ר"נ מההוא דהמטמא והמדמע והמנסך יין של חבירו בשוגג פטור מלשלם, במזיד חייב לשלם ופי' רש"י ואע"ג דקיי"ל דמזיק בשוגג חייב משום דאדם מועד לעולם בין ער ובין ישן בין שוגג ובין מזיד מ"מ הכא היזק שאינו ניכר הוא ולא שמי' היזק יעו"ש ברש"י, ואי אין ארס אוסר דבר שאינו שלו אמאי קא מחייב, ומשני הב"ע בראית לי' שותפות בגווה, ע"כ בגמרא.

והנה רש"י מביא שם (בד"ה אין ארס) אית דמפרשי הא רר"נ דאמר אין ארס אוסר דבר שאינו שלו דהוא דוקא במעשה כל דהו, אבל במעשה רבה מודה ר"נ דאוסר, והשיג רש"י עליהם דא"כ מאי מקשה הש"ס אר"נ מהמנסך יין של חבירו דהא התם הוי מעשה רבה יעו"ש. והנה הרא"ש מביא נמי בשם רבינו

1) נולד בבראדי לאביו הנאב"ד רשם. בתחלה הי' אב"ד בק"ק הארחוב ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בעיר ליסא. נמנה בין גדולי הדור בימיו שהי' דוד דעה. ומגדולי תלמידיו הי' הנאון בעל ברוך טעם. — נרפס ממנו ספר נפש דוד עה"ת ובסופו קונטרס מכתב לדוד על כמה סוניות. — נפטר בליסא ט"ז טבת שנת תקנ"ב לפ"ק ושם מנ"כ.

* * *

ר"ז הועתק מכת"י נכדו הר"ר צבי הירש מליסא. ונחזיק מלא חפנאי טיבותא להרבני החסיד הנכבד המפורסם מו"ה שאול הושערער נ"י מאנטווערפן אשר הואיל בשוב לבבו למסור לנו הכת"י להרפיסו.

חננאל דמפרש דדוקא במעשה כל דהו סבר ר' נחמן דאין יכול לאסור, אבל במעשה רבה מודה דאוסר, ומתרץ הרא"ש קושית רש"י בדוחק דשפיר מקשה הש"ס מהמנסך, כיון דהיוזק שאינו ניכר הוא ולא שמי' היוזק לא חשוב מעשה גמור, והדר מדרחה הרא"ש תירוצו, וכתב מסתברא כפי' רש"י דנהי דלענין תשלומין פטור דלא מיקרי היוזק מ"מ לענין איסור מעשה גדול עשה, יעו"ש בהרא"ש.

ונראה ליישב שיטת ר"ח מקושית רש"י דלק"מ דע"כ מוכח דאף לענין איסור מעשה כל דהו עשה, דהנה תוס' ד"ה שנים או חזין כתבו וז"ל, משמע הכא דרב הונא ועולא דלעיל אסרי אף להדיוט וכו' והשתא הא דמיתתי רא"י בפרק רבי ישמעאל (ע"ז נ"ד ע"ב) מכלים שהזניח המלך אחז דאמר מר הכננים שגנוזם והקדישו אחרים תחתם הוי אסור אף להדיוט, ותימה דהתם כהאי פרקא (דף נב:) בעי מיני' ר' יוסי בן שאול מרבי כלים שנשתמשו בהן בבית חונוי מהו שישתמשו בהן בביהמ"ק אליבא דמ"ד עבודת כוכבים הוא לא תיבעי לך דהשתא להדיוט אסירי כו' ומסיק דאסורין ודריש ל' מקרא דהכננים שגנוזם ומה ראיי' היא התם אסירי אף להדיוט כלים שהזניח אחז והנך דבית חונוי שרי להדיוט למ"ד לאו עבודת כוכבים הוא. ומתרץ התוס' דקרא דכל הכלים ודאי איירי לגבוה (מדרבנן, דמדאורייתא ליכא לחלל בין לגבוה או להדיוט), ומיתתי מיני' רא"י לעולא דכיון דאסירי אע"פ שלא עשה בהן אחז שום שינוי אלא שנשתמש בהן לע"ז, א"כ היכא דעבד מעשה גמור שמתחיל לשחוט הבהמה אית לן למימר דאסור אפי' להדיוט, עכ"ל התוס', פירוש לפירושה דאי לא אסרי במעשה כל דהו ע"י שינוי להדיוט מדאורייתא לא הוי אסרינן לגבוה מדרבנן לכלים דאחז בלי שום שינוי, כן נראה לפרש דברי התוס', ונכון הוא.

ולפי"ז קשה נמי קושית הש"ס מהמנסך על עולא ור' הונא, דהתם ליכא שינוי, ואמאי אסור אף להדיוט, וע"כ צ"ל דלא קשה מיני' אעולא ואר' הונא משום דלדידהו מעשה כל דהו בהתחיל לשחוט ע"י שינוי ומעשה רבה שלא ע"י שינוי כמו מנסך שווין חמה, דגבי מנסך סבירא להו נמי דאסור אף להדיוט מדאורייתא אף בלי שום שינוי, וגבי שחיטה אסרי אף להדיוט, משום דמעשה כל דהו ע"י שינוי ומעשה רבה שלא ע"י שינוי הם שווין ושניהם אסירי אף להדיוט, וא"כ לק"מ אעולא ואר' הונא מהמנסך משום דהתם הוי מעשה רבה בלא שינוי והוי כמו מעשה כל דהו ע"י שינוי ולק"מ. וא"כ לפ"ד רבינו חננאל שכתב דר' נחמן סבירא ל' אין אדם אוסר דבר שאינו שלו היינו דווקא במעשה כל דהו אבל במעשה רבה מודה דיכול לאסור, ע"כ הכי פירוש, דוקא בשחיטה דהוי בשחט ב' סימנים דהוי מעשה רבה ואף ע"י שינוי, דוקא בזה סבר ר' נחמן ומודה דאסור משום דהוי מעשה רבה ואף ע"י שינוי אבל במעשה רבה שלא ע"י שינוי ומעשה כל דהו ע"י שינוי דשוין חמה כמו שאמרנו, סבירא ל' לר"נ דאין אוסרין, ולפי"ז מקשה הש"ס שפיר מהמנסך דהתם הוי מעשה רבה ולא ע"י שינוי ואפ"ה אסור

אף להדיוט, וזהו אפי' למ"ד היוזק שאינו ניכר שמי' היוזק, וא"כ חשיב מעשה גמור, מ"מ בלי שינוי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו לענין איסור, ומעתה מוכח דאפי' לענין איסור הוי מעשה כל דהו, כדברי ר"ח, ולק"מ קושית רש"י, ודו"ק כי נכון הוא.

בענין עשה דוחה ל"ת בנשים

מהגאון מוהר"ר מאיר פישלס זצ"ל ראש אב"ד בפראג¹)

(תשובה לחכם אחד על שאלתו ותמיהתו בדברי בעל כסף משנה,
והשאלה מובנת מתוך תשובתי)

הנה קבלתי כתב ידו מט"ו סיון וראיתי מה שהקשה על חכ"מ בדברי הרמב"ם פ"ג מהלכות ציצית, ונשים ועבדים פטורים ואם רצו עושין ציצית ואין מברכין. והראב"ד כ' שיכולין לברך, ודוקא בגדים שאין בהם כלאים כו', וכ' חכ"מ דדבר פשוט הוא ולא הוצרך הרמב"ם לכתבו וכו', וע"ז כתב מכ"ת דפשיטותי' דהכ"מ הוא נגד דברי תוס' בקדושין דף ל"ד ע"א ד"ה מעקה כו' וי"מ דמכל מקום איכא נפקותא דאם יהי' לאשה לקיים מ"ע וכו' דאי ה"א דנשים פטורים ממ"ע שלא הזמן גרמא ירחה עשה לל"ת וכו' מוכח דאפילו שלא יהי' מצווים, אם רוצים לקיים המ"ע רשאים לדחות הל"ת, וי"ל דהרמב"ם נמי ס"ל הכי, ואם יש להכ"מ הוכחה מהרמב"ם ממקום אחר לא הי' לו לסתום ולעשות פשיטות, ע"כ דבריו.

ועתה אשיב למכ"ת כי דברי רבינו בכסף משנה אין צריכים חיווק לפע"ד והרי סדין בציצית שחייב בציצית ותכלת מן התורה דמצות ציצית דוחה כלאים, ואסרו חכמים משום גזירה רכסות לילה שפטור מציצית דלמא רמי בי' תכלת והעמידו דבריהם משום הך גזירה דכסות לילה שפטור באיש אע"ג דגברא בר חיובא בכסות יום, ולהרמב"ם אף באותו בגד אם לובשו ביום חייב, ומ"מ אם לבשו בלילה עם תכלת עובר משום כלאים וא"כ להרמב"ם ה"ה באשה דלית בה חיובא, ואע"ג דלענין ברכה מצינו הרבה פוסקים שהנשים מברכין על כל מ"ע

(1) הגאון ר' מאיר פישלס (הנקרא ג"כ ר' מאיר בומסלא) הי' תלמידו של הגאון מוהר"ר יהונתן אייבשיץ. הי' ראש אב"ד בפראג בימי הנורע ביהודא, ונזכר בשו"ת נוב"י כמה פעמים. ועיי"ש במהרו"ק חיו"ר סי' פ"ב שכתב לו הגוב"י — רום מעלתו יאיר עיני בהלכה כי כל דז לא אניס לי'. הי' לו ישיבה גדולה בפראג עם הרבה תלמידים, והוא כלכל בעצמו את התלמידים בכל הצטרכותם כי הי' עתיר נכסין. בספר חכמת בצלאל (עמ"ס נדה) להג"ר בצלאל ראגשבורג כותב בהקדמתו שיש תח"י כתי"ק חידושים של הג"ר מאיר פישלס. — נפטר י"ז כסלו שנת תקכ"ט.

עם הי"מ, דעת הרמב"ם כדעת הר"י ולא כדעת הי"מ כמ"ש בספר פר"ד דף ע"א ע"ד בפ' אמור יעו"ש.

וגם אני תמה על מכ"ת שרצה להקשות על הכסף משנה מתוס' בקידושין לפי פירושו של מכ"ת בדברי התוס' שאינו רק משמעות בעלמא, ולמה הוצרך לכל זה והרי הרא"ש בהלכות ציצית מביא בפירוש בשם רבינו תם דיכולה אשה ללבוש ציצית של כלאים ומביאו בב"י סי' י"ח והיינו במלבוש של איש, אבל במלבוש המיוחד לאשה משמע התם דלא דמי לשל איש, ועיין בפרק התכלת דף מ"א בסוף הדיבור ובכרכת הזבח שם.

אח"כ ראיתי בספר עצמות יוסף למס' קידושין דף ל"ד בדברי תוס' הנ"ל על מ"ש רנפא מיני' דאם יהי' לאשה לקיים מ"ע כו' וזה לשונו, כגון צפורי מצורעת שהיא מ"ע לטהרתה ולקחה האם על הבנים דאי מחויבת בעשה רשלוח הקן לא אתיא מ"ע דמצורע ודחי עשה ול"ת רשלוח הקן, עד כאן לשונו. הרי להדיא כמו שכתבתי.

אבל מצאתי בספר החינוך לרא"ה פ' צו מצוה קמ"ג וז"ל ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה כי להם העבודה עכ"ל, הרי להדיא שאין האשה מוזהרת על שריפת קרשים.

מכתב הרה"ק בעל חסד לאברהם זצ"ל מרדאמסק יע"א⁽¹⁾

ב"ה יום ה' פרשת משות שנת תרכ"ח לפ"ק פה ראדמסק.

החיים והשלום לכבוד ידידיי ה"ה הרבנים המופלגים החסידים כש"ת מהו' קלמן נ"י וה"ה מהו' נתן נטע נ"י ולכל הנלוים עליהם לטובה.

הנה שמעתי וגם ידעתי ע"י מכתב מן אנשי ידירנו ה"ה הרבני הנגיד המו' וכו' מהו' משה הירש נ"י שנתעורר אצל אנשי ידירנו מחלוקה גדולה, ע"כ באתי לבקש מכם להשקיט את המחלוקה כי עליכם מוטל לקיים את המצוה של עזוב תעזוב כתרוממו משבק שבוק מה דבליבך עלוהי ותפרק עמי', עוד לפייס את האנשים אנשי שלומינו ולדבר עמהם שאיש את רעות רעהו אל תחשבו בלבבכם כי כל לב יודע מרות נפשו וצריך כ"א לתקן זאת ולא להשיב על אחרים, והשי"ת יתן לכם אהבה ואחוה ושלום וריעות כמשה למען אחי וריעי אברה נא שלום

(1) הרה"ק מוה"ר אברהם ישכר הכהן מרדאמסק זצ"ל הוא בנו השלישי של התפארת שלמה מראדאמסק זצ"ל, והוא הי' הממלא מקומו. הסתופף בצל מרן הגה"ק מצאנז זי"ע. נרפס ממנו ספר „חסד לאברהם" עה"ת ועל המועדים. (עיין בספה"ק קדושת ציון ח"א פ' יוקהל). נפטר בראדאמסק י"ג אלול שנת תרנ"ב ושם מנ"כ.

בך, ואם האמת שהתדיו נגד כבוד אאמו"ר זצלה"ה הנה שמעתי מר' חיים שיחי' שרוצה לקבל על עצמו פיוס ככל מיני פיוסים ואח"כ יהי' כאחיהם, ונא למהר את הדבר לנכון כי ידעתי שע"י זה הי' ביטול תורה ותפלה רבנים, ובזכות השלום יתברכו כולם בשפע ברכה והצלחה ובכ"ט.

כה דברי המבקש למען השלום,

אברהם ישכר בער הכהן בהה"ק זצלה"ה

שתי תשובות מהגאון אבד"ק דאמבראווא זצ"ל⁽¹⁾

נחום ווידענפעלד

אבד"ק דאמבראווא

ב"ה ב' וירא תרצ"ז.

שוכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג החרף ובקי כו' כש"ת מו"ה משה

זיידנער נ"י אבד"ק וואשינאווא.⁽²⁾

לתשובת מכתבו עם שאלתו בישראל הרר בשכירות אצל עכו"ם וכעת בא המשכיר להעמיד תנור בבית המושכר אם מחויב השוכר למחות בו. וכ"ת נשא ונתן בדברים לענין שכירות לא קניא אי גרע שכירות מקנין פירות כמו"ש בבי"צ או"ח סי' ל"ג ואמרי יושר ח"ב סי' קנ"ד, אבל כ"ז אך למותר דפשיטא דכיון שהמלאכה נעשה בבית ישראל דאסור ומחויב למחות, והרי אפי' בדבר תלוש בבית ישראל אסור אפי' בקבלנות כמו"ש בס' התרומה הביאו בנשמת אדם (הל' שבת כלל ג' אות ה') דאין היתר קבלנות כ"א בתלוש ובביתו של נכרי וע"כ כתב בח"א דאסור להניח להעמיד תנורי בית החורף, וכבר ראה כ"ת באמרי יושר סי' מ' שהשיג על מה שכתב בח"א להתיר לישראל בבריאהויו או צינעלנע לשכור פועלים נכרים בקבלנות, והק' ע"ז דכיון שהבית הבריאהויו מושכר לו הוי ביתו של ישראל דאסור, והרי הרבר מכואר וכש"כ הוא בהעמדת תנור שהוא מלאכת מחובר וז"פ.

(1) הגאון אבד"ק דאמבראווא הי' מגדולי הדור בדור הקדום. תלמיד לאביו הגאון האדיר מוהר"ר יעקלי אבד"ק הדימוליב בעמח"ס שו"ת כוכב מיעקב. — גרפס ממנו שו"ת חזון נחום על או"ח ויו"ד וקונטרס משמרת להבית בענין שמיטה. גם גרפסו קצת מתשובותיו בשו"ת דובב מישרים בסוף ח"ג. יתר כתביו נאבדו בשנות הזעם. — נפטר ב' כסלו שנת ת"ש והובא לקבורה בעיר שינאווע ומנ"כ סמוך לקברו של הנה"ק משינאווע זי"ע.

(2) הי' תלמיד להגאון בעמח"ס אבני נזר ואגלי טל. בתחלה הי' מו"ץ בק' ווייסליץ ואח"כ נתמנה לאבד"ק וואשינאווא במדינת פולין. נזכר בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' י"ט ובשו"ת ארץ צבי (להג"ר ארי' צבי פרומער מקאזענלוב הי"ד) סי' ק"ד.

אודות מזוזה שתיבת מזוזות שצריך להיות חסר ויו קמא ונכתב מלא מסתפק כ"ת שיהי' כשר לקובעה רהוי כמו בס"ת שאין להוציא ספר אחר בטעות בחסירות ויתירות, מאוד תמוה רגמ' מפורשת היא במנחות מ"ב: רמזוזה יש להן בדיקה ונקחין מכל אדם, ופירש"י דהבדיקה היא משום חסירות ויתירות.

ואודות מזוזה שנתפשטו הקמטים ונראה סדק באות ואחר שחזור הקמט למקומה נראה האות בשלימות, הרבר פשוט לפסול שהרי אפי' מקצת האות כתוב על היריעה ומקצת על הטלאי כתב הש"ת ביו"ד סי' ר"פ רפסול דכשתחלק הטלאי נמצא חצי אות כאן וחצי אות כאן כב' חתיכות כו'.

וע"ד אשר חקר בהמבואר באו"ח סי' רמ"ט סעי' ב' ברמ"א במורד הנאה מלולב שאינו יוצא בו, ובפמ"ג כתב רהוא רק מספק ע' מג"א סק"כ אבל באתרוג אינו יוצא בו כל ז', איך הדין אם נשאל על נדרו אחר שנטלו אם יצא למפרע. וטובה הערת כ"ת מש"ע יו"ד סי' רל"ח סעי' י"ז בנשבע על דבר וחזר ונשבע לבטל שבועה הראשונה ונשאל על שבועה ראשונה יש להסתפק אי אמרי' שיפטר מידי שבועת שוא ותחזור שבועה שני' משבועת שוא לשבועת ביטוי כיון שמצאה מקום לחול והכ"נ אם בירך על האתרוג קודם שנשאל עליו הוי ברכה לבטלה והרי הוא כנשבע שבועת שוא כמו"ש המחבר באו"ח סי' רט"ו שוב נאמר דלא אהני מה שנשאל עליו להוציא משבועת שוא. והגם שי"ל דהתם ביו"ד סי' רל"ח איכא טעמא אחרינא כמו"ש בב"מ שם ע"פ המבואר בש"ך סי' רל"ט סק"ל דכל נדר או שבועה שלא חלה בשעה שיצאה מפיו לא חלה בטר זימנא וע"כ אי אפשר ע"י שנשאל שנפטר משבועת שוא ותהי' לשבועת ביטוי רכל שלא חלה הבטוי לשעתה לא חלה בטר זימנא עיי"ש. אבל הרי בשו"ת הרשב"א סי' תש"ב שהוא מקור הדין בש"ע סי' רל"ח הנ"ל לא נחית לזה רק דתלי ספיקו אי קי"ל כדרבא בנשאל על הראשונה שני' חלה עלי' או אית לן כריחוי בש"ס שבועות כר: דלא רמי למי שנדר ב' נזירות כו' דהכא שבועה שני' מי איתא כלל.

וקצת י"ל עפמ"ש הרישב"א חולין ק"ו לענין אם בירך על נט"ו ונמלך אח"כ שלא לאכול ל"ה ברכה לבטלה הרי דתלי בשעה שיצאה הברכה מפיו כיון דאז ל"ה לבטלה, ועי' ח"ס יו"ד סי' ש"כ לענין ברכת הפרשת תרומה וחלה ראם נשאל אח"כ ל"ה ברכה לבטלה. לפי"ז י"ל גם לאורך גיסא בני"ד דבשעה שיצאה הברכה מפיו שהי' ברכה לבטלה לא יועיל ג"כ שאלה אח"כ להוציא מזה, רק בצל"ח ברכות ל"ז נראה שלא כהח"ס.

עור אימא בה טעמא שלא יועיל ע"י שאלה לצאת למפרע באתרוג הנדרו לפמ"ש הר"ן נדרים פ"ה ע"ד הרשב"א שם שמסתפק לפי שמשעה שאסרו על עצמו הפקידו וכל שזכה בו אחר קנה כזוכה מן ההפקד, ואע"פ שאיסור שבו הלך ע"י שאלה קנין ממנו של זה אינו בטל שאינו מוצא שאלה בהפקד עכ"ל, ועיין בנה"מ סי' ער"ה [ובקונטרסי משמרת להבית סי' ר' סעי' ח' מה שכתבתי בזה בדברי הר"מ בהפקד מטעם נדר ומ"ש בקצה"ח סי' רע"ג] וא"כ הכ"נ במורד

הנאה מאתרוג רבשעה שבידך עליו הוי הפקר שאינו ברשותו, ולפמ"ש המג"א סי' תרנ"ח סק"ג בישוב הקו' מה שאין יוצא באתרוג השאול רמאי שנא מקידושין באע"ז סי' כ"ח ראמרי' מסתמא נתנו לו שיהא במעמ"ל, ותי' רשאני בקידושין דסני שלא יהי' גזל ביד האשה משעת מתנה ואילך אבל באתרוג רבעי לכם לא מהני מה שנתנו במתנה אח"כ דמ"מ בשעת נטילה ל"ה לכם ולא יצא, ובשע"ת שם סק"ו הביא משו"ת משאת משה דבגזול אתרוג יועיל אח"כ המחילה לצאת למפרע, אבל הרי בסוטה מ"ג אמר ראפי' עכיר תשובה ויהב דמי ל"ה לי' לוקח להיות חוזר מעורכי מלחמה כיון דמעיקרא בתורת גזילה אתא לירי', א"כ מכש"כ בזה דלא יצא למפרע, לפי"ז הכ"נ במורד מאתרוג כיון רבשעה שבידך הוי הפקר לא מהני מה שנשאל אח"כ לצאת בו למפרע כדברי המג"א רהיכי רבעי לכם לא מהני מה שנעשה שלו למפרע.

ועוד י"ל דרמי זה להא ריבמות נ"ב באמר ללבלר כתוב גט לפלונית לכשאנסנה אנרשנה שאינו גט, וכתב הר"מ בפ"ג מה"ג מפני שלא היתה בת גירושין ממנו כשנכתב ונמצא שנכתב שלא לשם גירושין, והכ"ג בזה הוי נטילה שלא לשם מצוה.

ובמה שכתבתי לעיל רכיון שבשעה שיצאה הברכה מפיו הוה לבטלה לא יועיל מה שנשאל אח"כ להוציאה למפרע שלא יהי' לבטלה, יש לרון ע"פ פלפול קצת, הנה בתוס' גיטין ל"ג הק' בנזיר שהי' שותה יין אמאי לוקה הא הוי התר"ס שמה ישאל על נזירותו ותי' דאוקמי אחזקה שלא ישאל. וכבר הקשו באחרונים דהרי חזקה לא מהני על להבא כמו בשמא ימות חיישינן וכדברי התוס' קידושין מ"ה בשם הר' מנחם מייני ועי' נו"ב קמא סי' נ"ו. וגראה שיתכן ע"פ חירוש סברת התוס' זבחים ג. ר"ה כתב רהיכי שנמלך מסתמא גם מתחלה כתבו ע"מ כן כו'. וכעיי"ז בתוס' שבועות ה. ר"ה ונעלם רכיון רשכח מוכיח שלא הקפיד ולא חשיב מנוקה מעון. ולפי"ז גם בשאלה ע"י חרטה מסתמא כבר עלה קצת בלבו בשעת הנדר החרטה בלא הודע ולא הרגש, ע"כ מה ראמרי' חזקה שלא ישאל אין זה חזקה להבא רק למפרע ראמרי' חזקה שאין שמון בלבו דההורד חרטה והוי חזקה על למפרע. ומעתה אם כן נאמר אפשר נ"כ שיועיל שאלה להוציא מכלל ברכה לבטלה למפרע, כיון שנאמר שגם בשעת הברכה כבר הי' סוער בלבו דההורד השאלה. כתבתי זה אך דרך הערה קצת הגם שיש לרון בזה.

והנני ירירו רוש"ת,

נחום וויידענפעלד

נחום וזיידענפעלד
אבר"ק דאמבראווא

ב"ה. ר"ח אדר"ב תרח"ץ.

שוכ"ט לכ' הרב המאוה"ג החרוף ובקי כש"ת מו"ה משה זיידענער
נ"י אבר"ק וואשניאוו.

אני עמוס בטירדא ע"כ לא השבתי על מכתבו הראשון וכעת אינו מוכן לפני
למען אוכל לדון בו, אבל זכורני אודות מה שכתבתי לפסול סדק הנראה להדיא
אחר התפשטות הקמטים, וכ"ת הביא נגד זה ממחרש"ם ח"א קנ"ג, ולא דמי
דהתם לא איירי בקמט, רק שגם ברגילות לא ניכר ההפסק זולת כשפושטין הגוויל
וזה מקרי לא נראה להדיא ע"כ הכשיר שם משא"כ בנ"ד ע"י קמט וכשפושטין
יש ריחוק גדול והרי נראה להדיא.

ומ"ש במכתבו היום במה שהבאתי מגמ' מנחות מ"ב, שהרי גם ס"ת יש לו
בדיקה, לא אדע מהו שהרי גם ס"ת רק בדיעבד שלא להוציא ספר אחר אבל
לכתחלה צריך בדיקה ותיקון וא"כ במזוזה לקובעה לתמידות הוי לכתחלה [ועיין
מ"ש בד"מ יו"ד סי' ע"ו ממחר"ק שורש ל"ט דבדיעבד הוי רק הנעשה במקרה
וכן הוא בש"ע או"ח סי' תקי"ז סעי' ב'].

במה רמבואר בש"ע או"ח סי' קל"ה אם בטלו שבת א' הפרשה בציבור
קורין אותה לשבת הבאה, ובדג"מ באם במנחה כבר מצאו מנוחה יקרו כל הסדרה
במנחה כי כל היום הוא זמן הקריאה, ע"ז כתב כ"ת מזוה"ק פ' ויקהל מ"ש
רבמנחה זו בעשרה פסוקין או יתיר אבל לא שלימו בפרשתא דלא הוי אלא
בימינא וימינא תלי' עד שעתא במנחה עכ"ל. הנה כבר זכה במציאה זו בשו"ת
חיים שאל ח"ב סי' ט"ז וסיים ע"ז וז"ל ומשם בארה רע"ר האמת נמי אין לקרות
הפרשה שלימה במנחה עלץ לבי ודוק היטב עכ"ל. ובשער אפרים שער ז' סעי'
ל"ט הכריע בזה דאם כבר התחילו מנחה אשרי ובל"צ וקדיש יש לקרות כשאר
מנחת שבת ואם עריין לא התחילו יכולין לקרות הסדרה בג' גברי אע"פ שהגיע
כבר זמן מנחה.

ומה שנסתפק לו אם בב' וה' שבטלו הקריאה שחרית ע"י אונס אם יכולין
לקרות במנחה או אפי' שלא בזמן תפילה כיוון רקרה"ת הוא ענין אחר מתפילה
כמבואר בש"ע סי' נ"ה סעי' ג'. נראה פשוט שיכולין לקרות כל היום ודוקא שלא
בתפילת מנחה³) רק מקורם משום דכל היום הוא זמן הקריאה. ונזכרתי הלכה

(3) מעשה רב ידענא כי בשנת תשל"ג לפ"ק בחודש תמוז כשנסע כ"ק מרן אדמו"ר
שליש"א עם קיבוץ גדול חסידים ואנשי מעשה למדינת פולין להשתטח על קברי צדיקים
ולהעמיד מצבה על קברו של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע בעיר באבוב, הי' אז יום
הנסיעה ביום ב' בשבוע יום הקריאה ולא הי' להם ס"ת בבוקר לקרות בו, וכשהגיעו לעיר

בגדר ציבור בקבלת שבת

שלום יעקב גרינשטיין
ברוקלין ניו יארק

במס' שבת (דף לה:) תנא רר"י שש תקיעות תוקעין ע"ש וכו' ותוקע ומריע ותוקע ושובת אריב"ח שמעתי שאם בא להרליק אחר שש תקיעות מרליק שחרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו א"ל א"כ נתת רבריך לשיעורין אלא מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין ממלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות ע"כ. ובמרדכי סוף פ' ב"מ הביא רברי הריב"ם שרוצה להביא ראייה משמעתין רכשה ציבור קיבלו שבת אז נגדר היחיד אחריהן אפילו באיסור שבות מרנתנו חכמים שיעור לחזן להוליך שופרו משמע דאם אחר אסור רנגדר אחר הציבור רלאחר גמר השש תקיעות כבר קבלו שבת (ועי' במג"א רס"א ס"ק י"א ובמחצה"ש שם). ובתשו' חכם צבי (סי' י"א) תמה על הריב"ם דמסוגיין אין שום ראייה דהא אריב"ח דאם נתנו זמן לחזן הכנסת להוליך שופרו כולם מותרין לא רק בשבותין אלא אפילו בהרלקת הנר מותרין אלא ע"כ דלסלקא דעת' דשמעתין לא מקרי' קבלת שבת עד תשלום זמן הולכת החזן את שופרו לביתו, וכן תמה שם בפ"י בגרי ישע אשר סביב להמרדכי (מבעל שלה"ק). ובסדרי טהרה (סי' קצ"ז ס"ק ט') מתרץ השגת הח"צ על הריב"ם ומפרש דראיית הריב"ם הוא דאיך סלקא דעת' רר"י ב"ח להתיר לשאר הציבור להרליק כל זמן שהחזן לא הוליך שופר אפשר שהוא לא קיבל שבת עדיין והם כבר קיבלו אלא ע"כ צ"ל דכיון דמותר להחזן להוליך שופרו מוכרח

ומעשה רב שנתועדתי על שמחת נשואין בווארשא עם כמחו' הגה"צ ר' חיים סאלווייטשיק זצ"ל אבר"ק בריסק שבא לאכסניא יום ה' עת מנחה, והובא לו ס"ת והיו קורין בעשרה.

ירידוש"ת,

נחום וויידענפעלד

קראקא אחה"צ, נכנסו לביהכנ"ס של הרמ"א להתפלל תפלת מנחה ואחר אמירת אשרי קודם תפלת השמ"ע הוציאו ס"ת וקראו בו. — ועיין בשו"ת מהרי"א אסאד חאו"ח סי' נ"א שכתב בתשובה לבנו, דבשנת תר"ה לפ"ק בחורש אלול ה' בווער הרבנים בק"ק פאקש, והי' אז יום ב' בשבוע ו שמע קרה"ת בשחרית, וכשהגיע לשוב יחר עם עוד ב' רבנים, כמו ג' או ד' שעות אחר חצות היום, קבצו מגין עשרה לתפלת מנחה וקראו בתורה פרשת השבוע בין אשרי לתפלת שמ"ע. וסיים שם בסוף התשובה בזה"ל: אם ע"י איזו סיבה נתבטל התמיר של שחרית בקדה"ת ברבים קורין במנחה. — ועיין בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קנ"ח שכ' דקריאת ס"ת אין זמנו קבוע ביום.

דגם הציבור לא קיבלו שבת דאם הם כבר קיבלו שבת היה החזון נגדר אחריתם דהיחיד נגדר אחר הציבור אפילו באיסור שבות ושפיר יש ראייה לדברי הריב"ם. אמנם נראה דהח"צ מ'אן בהסבר זו דלרעתו א"א לומר דיש אפשרות שהציבור יקבלו שבת והחזון בעצמו לא יקבל, דכיון שהוא השליח לתקוע הו' תקיעות שתקנו לתקוע קודם קבלת שבת ע"כ שהוא יהיה מהראשונים לקבל עליו שבת ולא מטעם גרירה אחר הציבור אלא ע"כ רלהסלקא דעת' רמותר הוא בהולכת השופר אין זמן קבלת שבת אלא לאחריו וער אותו זמן כולם מותרים בכל המלאכות. ונראה רמחלוקת הריב"ם (לפי' הסד"ט) והח"צ תלוי בהגדרת מהותו של ציבור שקבלו שבת, ד"ל ראינו אלא בבחינת מנהג שנהגו והתקינו שכל אחד יקבל שבת בתוספות זמן מרובה כמו הך דבני ביישן רנהוג דלא הוה אולין מצור לצירון במעלי שבת במס' פסחים (דף נ:) וכדומה, דכל יחיד מהציבור היה מחויב כששמע אלו הו' תקיעות בזמנם או ברכו בזמננו לקבל עליו שבת ולשבות ממלאכה משום תקון הקדמונים דכ' ואל תטוש תורת אמך (עיי"ש בפסחים ובירושלמי שם) ומטעם זה לבד נגדר היחיד אחר הציבור. או דאפ"ל רקבלת שבת ע"י הציבור הוא בבחינה אחרת לגמרי ריש כח מיוחד בציבור לקבל עליהם שבת וכיון דקבלו רוב הציבור והוה רובו ככולו ממילא נגדר עמהם המיעוט שהולכים אחרי הרוב וכדמצינו בטומאה שהותרה בציבור או בפר העלם דבר דהולכים אחר רוב הציבור (עיי' פסחים פ' כיצד צולין ובמס' הוריות ג.) ואין כל יחיד ויחיד צריך עוד לקבלה בעצמו ואפשר עוד דהענין של רוב ציבור בענינינו לאו מטעם רובו ככולו הוא אלא כמו דשיעור ציבור לגבי אמירת דבר שבקדושה הוא עשרה בנ"א, כ"כ שיעור ציבור אצל קבלת שבת הוא רוב הקהל וכשיש רוב ציבור הוה בקבלתם כח לחול על כל הציבור וכל יחיד נגדר עמהם. ולפי"ז י"ל דהח"צ סובר דקבלת הציבור אינו אלא מכח תקנה ומנהג שנהגו, א"כ כל יחיד כששמע הו' תקיעות היה צריך תומ"י לקבל על עצמו קדושת שבת וא"כ א"א לומר דהחזון בעצמו לא יקבל שבת והקהל כבר קיבלו דהלא הוא בעצמו בעל המעשה שמסמן זמן הקבלה ומיד שמסיים לתקוע בודאי יקבל שבת ואפשר דזה גופא מה שמסיים לתקוע היתה קבלת שבת שלו ואי הוא כבר קיבל שבת עליו אמאי מותר להוליד שופרו אלא ע"כ רלהסלקא דעת' המנהג שהנהיגו היה לקבל שבת אחר שהחזון כבר הוליד שופרו ומשום זה אר"י ב"ח שיש עוד זמן לכל הקהל לעשות מלאכה, משא"כ הריב"ם (לפי' הסד"ט) יסבור דקבלת הציבור הוא קבלה מיוחדת לעצמה א"כ אפשר שרוב הציבור כבר קיבלו שבת עליהם כששמעו הו' תקיעות משא"כ החזון עוד לא קיבל עליו רלאו משום תקנה הוא רק אם רוב הציבור קיבלו שבת ע"כ חל עליו קבלתם או מטעם רוב או מטעם דהוה שיעור ציבור וא"כ לההוה אמינא דחזינו דהחזון מותר להוליד שופרו ע"כ אר"י ב"ח דהציבור לא יקבלו עליהם שבת ומותרין במלאכה דאל"כ היה החזון נגדר אחריתם וא"כ שפיר יש להביא ראייה משמעתין לדברי הריב"ם דהיחיד נגדר אחר הציבור.

והנה יש מחלוקת בפוסקים הראשונים כשהיה היום מעונן ורוב ציבור קיבלו שבת בעוד היום גרול, דהרא"ש והרשב"א ותד"י במס' ברכות (דף כז: כז) מובא דבריהם בב"י סי' רס"ג סוברים דכל הקהל מותרים במלאכה בין אותם שקבלו עליהם שבת ובין אותם שלא קיבלו עליהם, וכן הוא הכנת הב"י בדעת המרדכי במס' שבת סוף פ' ב"מ. ודעת ספר המקצעות בשם רב שרירא גאון הובא שם במרדכי דאותם שקבלו שבת חל עליהם שבת ואסורים במלאכה אבל שאר אנשי העיר מותרים במלאכה, וכן הוא הכנת המהרמ"ט בדעת המרדכי (הובא במג"א סי' רס"ג עיי"ש), אבל בא"ר סי' רס"ג הבין אחרת ברעת המרדכי דכשהתפללו הציבור של שבת בשעות אפילו אותם שלא קבלו עליהם שבת ולא התפללו נגדרים אחר רוב הציבור ואסורים במלאכה וכ"כ בגדולת מרדכי (מובא בחדושי אנשי שם אשר סביב להמרדכי) ובגליון מהר"ם טיקטין ומבואר כן בפסקי ראקנטי סי' פ"ח. ונראה דמחלוקת זו סובבת עפ"מ שביארנו מהותו של קבלת שבת ע"י ציבור, דיי"ל דשיטת הרא"ש הוא דקבלת הציבור אינו אלא משעם תקנה ומנהג וכל יחיד ויחיד צריך באותו זמן הקבוע לקבל שבת על עצמו וא"כ אם קיבלו רוב הציבור שבת בשעות אין זה יותר מכי אם כל יחיד ויחיד קבל בעצמו, וקבלת שבת ע"י יחיד בשעות אינו כלום (עיי' ברכות כ"ז) א"כ כולם מותרין במלאכה, משא"כ שיטת הגאונים הוא דקבלת ציבור קבלה מיוחדת היא ואע"פ שקבלת היחיד בשעות אינו כלום מ"מ קבלה ע"י ציבור עדיפא דאפי' בשעות קבלתם קבלה ודבר זה מבואר ברשב"א בסי' ק"ע וז"ל, אבל ציבור בין מרעת בין בשעות הויא קבלה גמורה עכ"ל שם. אבל זהו דוקא אצל אותו הרוב שקיבלו שבת עליהם אבל המיעוט שלא קיבלו שבת א"א לומר שהם יגררו אחר הרוב משעם שהולכים אחר הרוב דמ"מ קבלת הרוב היה בשעות דאע"פ דאצלם יש כח הקבלה משעם רובו ככולו מ"מ לומר דהמיעוט נגרר אחרי הרבים בשעות לא אמרינן. אולם לפי הכנת הא"ר וסיעתו בדברי המרדכי דגם המיעוט שלא קיבלו שבת נגרר אחר הרוב שקבלו בשעות צ"ל דסברתם הוא דתוקף קבלת שבת ע"י רוב הציבור לאו מכח רובו ככולו הוא אלא דזהו שיעור בציבור דיהיה רוב ואז הוה קבלתם קבלת ציבור וכיון שהיה כאן קבלת ציבור אע"פ שהיה בשעות מ"מ נכלל המיעוט בקבלת הרוב וחל הקבלה על כולם.

אלון בכות

על השמועה המדאיבה של פטירת הרבני החסיד המפואר מו"ה יצחק טורנער ע"ה מחשובי עיר לונדון. תנצב"ה.
המקום ינחם את כל משפחתו ובלע המות לנצח.

המערכת

בענין סוכה שהיא גבוהה יותר מעשרים אמה

מרדכי ברוך בלום
חבר כולל עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

מתני' סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה פסולה ואמרינן בגמ' (דף ג' ע"ב) היתה גבוהה מכ' אמה ובא למעשה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט ואע"ג דבטלינהו משום דבטלה דעתו אצל כל אדם תבן ובטלו הוי מיעוט וכ"ש עפר ובטלו וכן פסק המחבר בש"ע (סי' תרל"ג ס"ד) וכתב עליו המג"א בסק"ד ע' סי' שע"ב סט"ז די"א דבעי בשול לעולם, דהיינו דמבואר שם חריץ שבין שתי חצירות עמוק י' ורחב ד' אין יכולין לערב יחד אא"כ מלא החריץ בתבן או עפר והרמ"א הביא שם שתי דיעות די"א דרי אם מניחו שם לשבת אחת אף אם חוזר ולוקח את התבן או עפר הוי ביטול ואותה שבת ולדיעה זאת בסוכה די כשבטלו לשבעת ימי החג אבל יש חולקין וס"ל דלא הוי ביטול אא"כ אין עתיד לפנותו לעולם מן החריץ אבל אם דעתו לפנותו לא חשיב בשול ולפי"ז גם בסוכה בעי ביטול לעולם, זאת כוונת המג"א. והקשה הפמ"ג וז"ל צ"ע דמה בכך שיטול לאחר שבעת ימי החג, דהא סותר כל הסוכה, וכוונתו איך אפ"ל דקרקע הסוכה יש לה דין חמור מדפנות וסכך הסוכה, דהא מותר לסתור כל הסוכה אחר יו"ט ואיך אפ"ל דקרקע הסוכה צריך ביטול לעולם.

ונראה דעל תבן דראוי לבהמה ולהסקה או לשיט (כדפרש"י בסוגיא) אין שום קושיא דלאותה דיעה דצריך ביטול לעולם נבי חריץ גם גבי סוכה צריך ביטול לעולם דאם אינו מבטלו לעולם אין על התבן שם קרקע הסוכה רק הסוכה היא עדיין גבוה מכ' אמה כמו כשמעשה בכרים וכסתות דאמרינן דבטלה דעתו וקרקע הסוכה היא מה שמתחת הכרים וכסתות וסוכתו עדיין גבוה מכ' אמה רק שהיא קירב את עצמו להסכך ולפיכך אינו יוצא ידי חובתו, כך אם אינו מבטל התבן לעולם, אז קרקע הסוכה היא מה שמתחת להתבן דהתבן ינטל אחר החג לבהמה או להסקה ורק שהוא קירב את עצמו להסכך אבל אין על התבן שם קרקע הסוכה כ"ז שלא ביטלו לעולם, ואין שייך להקשות איך אפ"ל דקרקע הסוכה חמורה מדפנות והסכך כיוון שלא ביטלו לעולם אין לה שם קרקע הסוכה כלל, אבל אפ"ל דקושיית הפמ"ג תשובב על עפר רעפר היא דבר שדרכו לעשות ממנו קרקעית הבית וכדומה, וא"כ יפה הקשה הפמ"ג אף אם אינו מבטלו שם לעולם רק על ז' ימי החג אמאי אינו יוצא ידי חובתו דאחר יו"ט סותר כל הסוכה וביו"ט יהי העפר קרקעית הסוכה אף אם ישלנו משם אחר יו"ט.

וג"ל לתרץ דהנה הקשה הראב"ר בספר תמים דעים לרבא דתלי טעמא דסוכה שהיא גבוהה מכ' אמה בדירת קבע א"כ עיקר הפסול הוא משום דדירת

קבע הוי, וא"כ מה מועיל הביטול מתחתיו בתבן ועפר ס"ס יש לו רפנות קבועות, ותירץ הפנ"י דכשממעט האויר ומגלי דעתו' דלא ניחא לי' בחאי גובת, לפי מה שרוצה להשתמש בסוכה זו אותה גובה אינו צריך למחיצות קבועות דהו' יכול להעמיד מחיצת עראי על הדבר שביטל להקרקע א"כ תו לא שייך פסולא דדירת קבע דהא כל היכא דמצי למעבר לה עראי כי עביר לה קבע נמי נפיק ביה. והנה המחבר פסק כרבא לעיל בס"א דסוכה דירת עראי בעינן, וא"כ יש לומר דסוכר המג"א דלאותה ריעה דאית לה לענין עירוב גבי חריץ רבעי ביטול לעולם ואם לא ביטל לעולם הוי תחריץ עריין עמוק י' ורחב ד', כמו כן גבי סוכה אם ינטל קרקע הסוכה אפילו אחר יו"ט חלא אז ישארו הרפנות גבוהים כ' אמה א"כ גם ביו"ט כשיש שם עפר חשבינן הרפנות כגבוהים כ' ואין מועיל ביטול מתחתיו למיחשב הרפנות כעראי אא"כ ישאר העפר שם כל זמן שישארו הרפנות דאז הוי ביטול לעולם ונעשו המחיצות עראי, ואה"נ אם מקודם יסתור הרפנות או ימעטן מעשרים מותר ליטול העפר משם, אבל אם יטול העפר אחר ז' ימי החג, אע"ג דמותר לסתור כל הסוכה, מ"מ הרי ישארו המחיצות גבוהים כ' אמה וא"כ גם ביו"ט נחשבים כקבועים כמו גבי חריץ דכיון שינטל העפר אחר השבת, נחשב תחריץ כעמוק י' ורחב ד' אפילו באותה שבת שביטל העפר שם.

עולת שבת בשבתו

מקץ

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישתיהו על ארץ מצרים. י"ל בזה ע"ד הרמז, דהנה אע"פ שפתרון החלום הו' שאחר ז' שני השובע יהיו ז' שני הרעב מ"מ בעת שבא יעקב למצרים כלה הרעב וכמו שהביא רש"י להלן בפ' ויגש (בראשית מ"ז, י"ט) בשם התוספתא דמס' סוטה דמכיון שבא יעקב למצרים באה ברכה לרגליו והתחילו לזרוע וכלה הרעב. ומבואר שם עוד בתוספתא דכיון שמת יעקב אבינו חזר הרעב ליושנו. נמצא שזכות יעקב אבינו הועיל להסיר הרעבון. וזהו שנתכוון יוסף באומרו ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם, ב' תיבות הללו נכו"ן וחכ"ם עולה בגימט' כמספר תיבת יעק"ב במכוון, לרמז דבביאת יעקב למצרים יתמו ימי הרעב.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ויגש

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי. כבר כתבתי במ"א מה שאמר ואחיו מת הוא שסבר כן, מפני שיעקב שכח קצת מיוסף, שמה שאין מקבלים תנחומין על החי הוא מפני כמים הפנים וגו' שהאכה באור חוזר משא"כ במת,

ולרעתי זהו שאמרו שנגזר על המת שישתכח מן הלב ומה זה גזרה על המת, הול"ל שנגזר שישתכח המת מן הלב, אך הענין, רע כי אמרו חז"ל שלשה לבני וכו' מכאן ואילך אי אתה רחמני יותר וכו' ואפילו באבילות חייב בכל המצות רבעי ליתובי רעתי נמצא זה מן המצות לקבל באהבה ולא לזכור האבילות, ובכל דבר מצוה צריך להיות בחירה ראל"כ אין בו שכר, והרי באהרן וירוש אהרן קיבל שכר על שתוקתו, ולא שייך בו גזירה. אלא באמת בחי הוא מן הנמנע מחמת אור חוזר, כמ"ש בפסוק צמאה נפשי וגו' מתי אבוא ואראה וגו' ובפסוק תעיתי כשה אובר וגו'¹) אבל כמתים חפשי ואינו בעל בחירה ויגזור עליו שישתכח ע"י שכחתו, ולכך במתים הוא נמילת חסר של אמת שאינו בא בחזר משא"כ בחי כל האהבה הוא בנמול להיפוך, וז"ש בישראל שכלנו אחד לכך קרויים אדם ולא האדם כמ"ש חז"ל, שהאדם משמע פירוש אותו האדם, משא"כ בישראל אדם אחר הם, והטעם מפני שכלם (האו"ה) בחינת מתים נפרדים כמ"ש כ"א המות יפיר, משא"כ ישראל כלם חיים כמ"ש ואתם הרבקים וגו' וכיון שיש לנו תורת חיים לכך יש בנו אהבת חסר, כמ"ש בתפלה בברכת שים שלום.

והנה כתיב הלא משנאיך ה' אשנא יש לדרקק רהול"ל הלא שנאיך, אבל הענין שבאמת הקב"ה נותן האמונה לישראל במתנה משא"כ באומות כמאה"כ אשר חלק ה' אלקיך לכל העמים כרי להטעותם, נמצא הקב"ה עושה אותם לשונאיו וזהו משנאיך, וכיון שאני רואה שאתה רוצה שישנאוך, גם אני עושה כן ואני שונא אותם תכלית שנאה, עד שאני גורם שלאויבים היו לי. נחזור לענין שאמר שאחיו מת שסבר מפני שיעקב שכח קצת מחמת צרת שמעון וסבר שמסתמא מת יוסף. וז"ש להם יוסף בהתורעו אני יוסף העור אבי חי, אף שאמרו לו כבר שחי אלא שסבר ג"כ מפני שגם הוא באור חוזר שכח קצת וסבר שמא מת אביו, ויתורה כיחש בזה שהרי מ"ש ואחיו מת הוא שקר, וז"ש אני יוסף חי וא"כ מה שגשכח קצת שמא אבי מת וז"ש העור אבי חי.

וז"ש קול ברמה נשמע, נשמות הצדיקים ברומו של עולם מתאוננים מחמת שדחל שהיא בגלות מבכה לשון הפעיל שגורמת בבכיתה למעלה בכי' וחוזר משם אליהם כי הם נקראים חיים וחבל על ראברין ולא משתכחין, והם זוכרים אותנו להושיענו מצרותנו לכך מאנה היא להנחם כי איננה כרכתיב בחנוך שעלה בחיים ואיננו כי לקח אותנו אלקים.

(הנה"ק בעל ההפלאה זצ"ל²)

ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראיתי את פניך כי עורך חי. והקשו המפרשים מה לו להזכיר המיתה בעת שמחתו על ראיית פני יוסף. וי"ל

(1) חובא בספרו פנים יפות עה"ת בפ' וישב עה"פ וימאן להתנחם ועיי"ש.

(2) חזקת מנוף כתי"ק.

עפי"ר חכמו"ל הובא ברש"י כאן רבשעה שפגש יעקב עם יוסף הי' יעקב קורא קר"ש, וכווראי קרא קר"ש עם ברכותי' והתפלל תפלת שמ"ע כרי להסמך גאולה לתפלה כרינא, ובכל משך הזמן לא הי' יכול יוסף לרבר אליו, ואחר שגמר תפלת שמ"ע רצה יוסף לרבר אליו, ויאמר לו ישראל אמותה הפעם, ע"ר שאמר הבעש"ט הק' זי"ע שאין לומר נפילת אפים רק בעת שמרגיש בנפשו שהוא נקי מכל חטא ומוכן למסור נפשו ונשמתו להשי"ת אבל כל זמן שמרגיש בנפשו איזה פגם לא יאמר תחנון. והנה יעקב אבינו כל הכ"ב שנים שהי' סבור שמת יוסף רימה בנפשו שירר לגיהנם כאו"ל ולא אמר אז תחנון, ולכן עתה כשראה פני יוסף, אמר אמות"ה הפעם שעתה שוב הגיע העת לומר תחנון בראותי כי עורך חי וא"כ אוכל למסור נפשי להשי"ת בלי שום פגם, ולכן תצטרך להמתין ער גמר אמירת תחנון.

(הנה"ק מוה"ר יחזקאל שרגא הלברשטאם אבר"ק שינאווא זצ"ל³)

שמות

ותפתח ותראהו את הילר והנה נער בוכה ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה. וצריכין להבין איך הכירה שהוא מילדי העברים. וי"ל עפ"י מה ראיתא בגמרא (יבמות ע"ט ע"א) שלשה סימנים יש באומה זו רחמנים וביישנין וגומלי חסדים, אבל אומה"ע אכזרים המה. והנה ידוע מה שכ' בספה"ק דאם מקבלין פני צדיק הדור נמשך קדושה מהצדיק אל המסתכל בפניו, ולכך בראותה כי בפתחה את התיבה וראתה את הילד נתמלאה רחמים עליו, תמהה איך הגיע לה מדת החמלה שהיא נגד טבעה, ומזה הבינה כי ראית הילד גרמה לה זאת, ועי"ז ידעה כי בוודאי מילדי העברים זה.

(הרה"ק מוה"ר אהרן הלברשטאם אבר"ק צאנז והקרייז זצ"ל⁴)

ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה. ותמהו המפרשים מדוע לקחה דוקא צר. וי"ל שהפסוק בא לרמז דלקחה והסירה אותיות צ"ר משמה צפר"ה ונשארו אותיות פ"ה כמספר תיבת מיל"ה.

(הרה"ק מוה"ר יצחק ישעי' הלברשטאם אבר"ק טשחויב זצ"ל הי"ד⁵)

(3) קובץ הנשר שנה י' כנף ה' סי' נ"ט.

(4) פתנמי אורייתא אות י"ג (להרה"ג מו"ה אברהם אישינגא).

(5) מפי השמועה מהרב הג' אבר"ק שטשאקאווא שליט"א ששמעו מפ"ק בהיותו בש"ק פ' שמות בוואדאוויטץ.

וארא

כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך ובעבדיך ובעמך, ופירש"י למדנו מכאן שמכות בכורות שקולה כנגד כל המכות. ולכאורה דבריו מחוסר הבנה ראיפה נרמז כאן מכת בכורות. ונראה לפרש דהנה הבעל הגדה סידר ובזרוע נטוי זו החרב, ובאמת לא מצאנו שום חרב במצרים, רק ד"ל דוהו החרב שהרגו בכורי מצרים את מצרים כמבואר במדרש שניא' למכה מצרים בבכוריהם דהבכורים אמרו על ידכם אנו הולכים למות (עי' תוס' שבת פז: ד"ה ואותו). והנה מכת בכורות ה' חוץ למערכת המזלות כי בחודש ניסן ובלייל ט"ו שהלבנה במילואה אז עיקר כח מזל טלה שהוא הבכור שבמזלות ובאותה שעה יהרגו הבכורים והו דבר שכמעט אי אפשר ה' להאמין למצרים, וא"כ לכאורה לא היו ראויים הבכורים להתיירא מן המכה הזאת, רק הרמב"ן מפרש דבר במצרים ה' כמעט דבר חידוש שלא ה' לעולם ולכן נאמר למן היום הוסדה ועד עתה, וגם ארבה ה' במצרים חוץ לשבע ולכן ע"י מכות ברד וארבה שהיו חוץ לשבע נכנס המורא בלב הבכורים להאמין שאפשר מכת בכורות לכוא אף שהוא חוץ לשבע, ולכן נאמר כאן אני שולח את כל מגפותי אל לבך ובעבדיך ובעמך, שע"י כן יכנס מורא בלבבם להאמין אפי' מה שחוץ לשבע ועי"ז יעמדו הבכורים על נפשותם ויהרגו במצרים כפלי כפלים יותר ממספר הבכורים כמבואר במדרש, נמצא שעיקר מכה זו היתה הכנה על מכת בכורות, וצדקו דברי רש"י ודו"ק.

(הגאון בעל חתם סופר זצ"ל⁶)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

נדרשתי מאת עורכי קובץ „כרם שלמה" ללקט להם הערות על פירש"י עה"ת מקונטרסי „יוסף הלל" הכולל שנויי הנוסחאות שבין פירש"י שבספרים שלנו נגד מה שנדפסו בדפוס הראשון שנדפס בריגא די קלבריא בשנת רל"ה לפ"ק והוא הספר הראשון שראה אור הרפוס, ואספתי ממנו לערך ארבעה אלפים שנויים. והרבה מאד מהם שמאירים את העינים בהבנת דברי רש"י ואף גם במקומות שנתחבטו המפרשים לירד לעומק כוונתו לפעמים בשנוי תיבה אחת או אפילו אות אחת, אוד חדש מתנוצץ בכוונתו הקדושה ודבריו מאירים כספירים, כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים בהאחדים אשר נביא מירי חודש בחדשו בקובץ הזה על הפרשיות שנקראות בחודש הזה.

קראתי שם הקונטרס יוסף הלל, לזכרון שם אבי שנהרג ע"י הנאצים הגרמנים ימ"ש"ו השם ינקום דמו ודם כל עבדיו שנשפך כמים וגם קבורה לא היתה להם ויהי זה למצבת זכרון.

מנחם מענדל ב"ר יוסף הלל בראכפעלד
ברוקלין, ניו יארק

פ' מקין

קאפ' מ"ג פסוק י"א.

אם כן אזדקק לעשות שאשלחנו עמכם צריך אני לחזור ולבקש אי' פה תקנה ועצה להשיאכם.

תיבת לחזור אין לה מובן כאן שמשמעותה שכבר בקש תקנה ועכשיו צריך לחזור ולבקש פעם אחרת. אבל ברפוס הראשון הנוסחה היא לחזור ולבקש.

שם.

בטנים לא ידעתי מה הם, ובפירוש א"ב של ר' מכיר מצאתי פישטציא"ם ודומה לי שהם אפרסקין.

ותמוה שאם לא ידע מה הם היאך שייך לומר שדומה לו שהם אפרסקין ואין לומר שעל הלע"ז של ר' מכיר כתב רש"י שדומה לו שהם אפרסקין שהרי רש"י לעז על אפרסקין פירסק"י בלע"ז (בשבת דף מ"ה) והנראה מרש"י בחולין דף נ' ע"ב שהביא שם הא"ב של ר' מכיר לענין סניא ריבי שהלע"ז של ר' מכיר הוא ג"כ מלשון צרפת כמו הלע"ז של רש"י. אבל ברפוס הראשון הנוסחה הוא בטנים לא ידעתי מהו ובפירושי אל"ף ב"ת של ר' מכיר ראיתי פישטציא"ש ודומה לו שהן אפרסקין, והפירוש שהבטנים הם פישטציאס ודומה לו, היינו פרי הדומה לו, שהם אפרסקין (ואולי כוונתו על הגרעינים).

ויגש

קאפ' מ"ה פסוק י"ב.

ועיני אחי בנימין השוה את כולם יחד לומר שכשם שאין לי שנאה על בנימין אחי שהרי לא הי' במכירתי כך אין בלבי שנאה עליכם.

ובשפתי חכמים הקשה מאי קישור יהי' לזה עם כי פי המדבר אליכם בלשה"ק. [נח"י]. ובאמת בגמרא (מגילה יז:) שמשם הביא רש"י דרשה זו מסיים בה כי פי המדבר אליכם כפי כן לבי. ובדפוס הראשון חוסף רש"י וביאר וז"ל כשם שאין בלבי שנאה להתל בבנימין אחי שלא הי' במכירתי כך אין בלבי עליכם. הרי שבא להוציא מלבם שמהתל בהם ושפיר מתקשר, כפי כן לבי.

ויחי

קאפ' מ"ח פסוק י"ג.

הבא לקראת חברו ימינו כנגד שמאל חברו וכיון שהוא הבכור מיומן לברכה. לפי נוסחה זו שרש"י בא ליתן טעם כיון שהוא הבכור, ה' צריך לסיים לפיכך הוא מיומן לברכה. או עכ"פ הול"ל וכיון שהוא הבכור הוא מיומן לברכה. — אבל נוסחת רפוס הראשון הוא: וכיון שיהא הבכור מיומן לברכה. (כיוון מל' כוונת), היינו שיוסף נתכוון בזה שהעמירם כן שיהא הבכור מיומן לברכה ועולה הלשון כהוגן.

קאפ' מ"ט פסוק ו'.

אל תחד כבודי, שם אל יתיחד עמהם שמי.

לפי נוסחה זו הוא סותר למה שכתב להלן שעל כרחק צריך לפרש כמרבר אל הבכור ואומר אתה כבודי אל תתיחד עמהם. ובנוסחת רפוס הראשון הוא — שם אל תתיחד כבודי ושמי עמהם, והוא נכון.

שם פסוק כ"ב.

והוא שברכו אביו בן פורת, הגדלת עצמך יוסף, עלי עין של עשו לפיכך זכית לגדולה: ואח"ז מתחיל הריבור, בנות צערה עלי שור, להסתכל כך בצאתך על מצרים. ועוד דרשוהו וכו'.

והוא תמוה מאד מה בא לפרש כאן את הפסוק בנות צערה הלא כבר פירשו לעיל במקומו באדיקות. — אבל ברפוס הראשון הנוסחא היא: לפיכך זכית לגדולת בנות צערה עלי שור וכו', והכל הוא ריבור אחד, ונכון הוא.

שמות

קאפ' א' פסוק י"ט.

כי חיות הנה, בקיאות כמילדות.

וכתב הרא"ם שיחסר כ"ף הרמיון ממלת חיות, וה' צריך לכתוב כי כחיות הנה. — אבל ברפוס הראשון הנוסחה היא: בקיאות כמילדות, (והוא"ו הוא במלאפוס ולא בחולם). היינו שהן בקיאות באומנות המילדות וכל אחת מהן היא מילדת ולפ"ז אין חסר כלום.

קאפ' ב' פסוק כ"א.

ויואל, בתרגומו ודומה לו הואל נא ולין. ולו הואלנו. הואלתי לדבר.

הנה רש"י פירש שם כיהושע ז' על הפסוק ולו הואלנו ונשב בעבר הירדן הלאוי נמלכנו לשבת בעבר הירדן נראה שהוא מפרש הואלנו מלשון התחלה כמו שפירש על הואיל משה (רברים א') אכן המצודות פ' ולו הואלנו לשון רצון ולקחו מרש"י שבכאן. — אמנם ברפוס הראשון הנוסחה היא הואל נא ולין, הואלתי לדבר, והראי' מפסוק ולו הואלנו ליתא.

וארא

קאפ' מ' פסוק ג'
 הנה יד ד' הוי' לשון הוה, כי כן יאמר בלשון נקבה על שעבר היתה, ועל העתיד תהי', ועל העומד הוה כמו עושה רוצה רועה.
 הלשון תמוה שמאחר שפירש שהוא לשון הוה למה הוסיף העבר והעתיד, ובפרט שהוא סותר דבריו שאם העומד הוא הוה למה נאמר כאן הוי'. — אבל נוסחת דפא"ר היא מדויקת, כי שם הנוסחה היא: הנה יד ד' הוי', לשון יהי' תהי', כי כן יאמר בלשון נקבה על שעבר היתה, ועל העתיד תהי', ועל העומד הוי', כמו עושה רועה. — הנה בתחלה פירש שמלת הוי' היא מלשון יהי' תהי' ואח"כ פירש שהוא עומד.

החטיפה וההצלה בשנת שע"ה ר' רפאל מודינא ז"ל

(המשך מחוברת הקדום)

ובכן העמיקו העקימו עלינו את הדרך והולחנו בארחות עקלקלות דרך שכבשוה לסמים כמותם, עד שבאנו לבית אחד סמוך לנהר הנקרא טסוניו, ושם שאלונו שובינו המעות הנמצאים אתנו והחותם שהי' בירי, ובראותנו כי נטו צללי ערב התפללנו תפלת המנחה, וסמוך לשקיעת החמה נסענו מן המקום ההוא ועברנו בבנייול"ו, ועברנו חוץ לעיר ריי"ו שחשך ועלטה הי', והולחנו עלי הרים וגבעות עד שהגענו לאושפיזא הנקראת ויקי"א שהי' בחצות הלילה.

ויהי הבקר ביום השלישי אינפוליט"ו לקח הסוסיא שלו והלך לו כאשר הלך, ובשובו לבית פגע בתפשני ריי"ו שיצאו לאסור אנשים אחרים ולהביאם אל בית הסהר ועמהם הי' תפושן אחד שלימים עברו הי' עומד בססול"ו והכיר הסוסיא שלו שהיתה מקורם מאיש אחר תושב ססול"ו אבל לא היו יודעים כלום מתפיסתי שלא נתגלה הרבר עד יום חמישי וגם לא הכירו מי הרוכב עלי' שהי' מעומץ כעטיפת הישמעאלים ועל גבי דיקנא וכסבורים שהי' איש מססול"ו, קראו לו פעמים וגם שלש בשם היחס לאמור אם מססול"ו מהיכן ולאין הרגלים והוא כפתן חרש יאטם אזנו וכאלם לא פתח פיו כי נתירא לנפשו שהי' יצאני מריי"ו, וכראות התפשנים כך חששו אולי גנב הסוסיא ורדפוהו וכתרוהו ויורו בו שלשים וששה בליני"ו מארקיבוש"ו בכתפיו עד שהניח שם הסוסיא וכלי זיין שהיו בידו השליכם בחפזו לנום ולהמלט על נפשו והניח שם הטבאר"ו*) שהי' מאברחם יגל והכובע והשלך

(*) היינו אדרתו.

עצמו מצוק קשה וגבוה שהי' הפלא ופלא בעיני כל רואיו איך לא נעשה איברים
איברים עד שלא הגיע לחציו כשעיר המשתלח, עם כל זה אפילו איבריו לא
נתרסקו שהי' איש בריא וחזק וחסון כאלונים, וכאחר הצבאים קל ברגליו רץ עד
שבא אל אחיו אל המקום שהיינו שם ויספר את כל אשר קרהו וחבשו המכות
שהי' בכתפיו וגם אני סייעתי לחבשם, והי' שמח ואמר לחבריו אחר שנעשה לו
גם גרול כזה שלא מת הפעם, זה אות לו שיחי' עוד שנים רבות, והתפשנים שלא
יכלו לידר מההר ההוא לא ררפו אחריו רק הכירו שהוא אינפוליט"ו מנפריד"ו
ולקחו הסוסים וכלי זיין והטבאר"ו והכובע ויבואו העירה.

ושם באושפיזא מהוויקיי"א ישבנו כל הלילה ושינה בעיינינו לא דאינו כי כל
הלילה עמרנו במתנים חגורים ובגרי הרכיבה עלי כי מתני הלסטים אחזה חלחלה,
וגם לבי חלה שהיו חושבים עלי רע שהיו יראים שהרוכס יר"ה ישלח אחריהם
ולא היו יורעים מה לעשות, עד שסמוך לאור היום בחרו ליסע משם ובאנו למקום
קרוב סמוך מיל ושם ישבנו כל יום הרביעי בלחם צר ומים לחץ, ולפנות ערב נסענו
משם ובאנו למקום הנקרא איי"ע סמוך לסקנדיא"ן אלפים אמה, ושם ישבנו כל
יום החמישי, וכל הימים והלילות הללו גשם הי' על הארץ נשם משרת עזו, יום
ולילה לא שבתו עד כי כל הנהרות היו מלאים על כל גדותיהם מפה אל פה וגם
הדרכים היו מכוסים מים עד כי אין דרך לנשות ימין ושמאל, וכל (מאן) [מה]
דעביר רחמנא לטב, שכלם היו להנאתי ולטובתי שכוונת הרשעים ההמה הי'
להוליכני על ההרים הרמים שבהרי לוק"ה, ואתייקורי קא מתייקרי בי שהיו
משיבים לכל שואלם דבר מה שיכו של עובר זה, שאני בן גדיכים קרובם
ושמוליכים אותו אל בית הספר במקום ועד לחכמים, ובו ביום אמרו לנו שצדיכים
אנו לרכוב ביום השבת וללכת אל מקום פלוני אלמוני, וכתעלא בעידני' סגינא
להו ובלשון רכה ותחנונים הרבינו אליהם תפלה שמא יגברו חסדם עלינו ויניחו
לנו לשבות ביום השביעי כי ניתן לנו למנוחה ולא להליכה ויום ולילה לא נשבות
ללכת ולרוץ לפניהם כאשר ירצו, אך בזאת שיאותו לנו שלא נצא ממקומינו ביום
השבת וכן הבטיחו לנו לעשות וכן עשו כי באותו היום סמוך לערב נסענו משם
ובאנו אל מקום הנקרא ווייצ"א ועברנו סיקיי"א והמים באו עד נפש, ולשומע
תפלה התפללתי הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש, והמראנול"א לפי שלא
יכול לעבור נשאר מהלאה לעבר הנהר ונפרד מאחות מרעהו כי לא נתורע לו עוד
מקומם איו, ובלילה ההוא עברנו מחוץ לססול"ו והלכנו לעבור פאנאר"א סמוך
לספילימבירט"ו וגם היא היתה מלאה על כל גדותי' ורכבנו כל הלילה. וכל יום
הששי עד חצות ונחנו במקום אחד במעמד ויניול"ה ושם ישבנו ביום השבת,
וברוך אל עליון המרחם והחונן והגומל חסדים טובים לעמו ישראל שנתננו לחן
ולחסד לעיניהם והם כעבדים שרתונו וכל אשר שאלנו מהם לא מנעו ואצלו ממנו,
ומעולם לא העבירו מעלינו דת יהודית וזמנין תלתא ביומא לשעות מיוחדות
התפללנו כדון וכתורה בטלית ותפילין והכינו לנו תמיד מזון וצידה המותרים לפינו

כפי אשר מצאה ידם ולפעמים היו הולכים מיל או יותר למצוא לי ביעתא בת יומא, ודבריו נעים וזמירות ישראל תמיד היו בפינו, ומזה לבשנו מהם הור וחדר, הדר הוא לכל חסידיו הללויה.

הללויה הללו אל בקדשו, קדוש יושב תהלות ישראל, ישראל גוי אחד, אחד ומיוחד, יחר כלם אהובים וכל אחד צר לו בצרת חבירו, חברים הם ישראל שכלם נבהלו ונתאבלו כשהגיע לאזניהם הדבר הרע הזה שנתפשתי מהלסטים ונודע על ידי אומדנות המוכיחות כי בביתי בססולו היו מצפים ביאתי ביום שני, כשראו כי אחרו פעמי לבא בצפייתם צפו והמתינו כל יום שלישי ורביעי כי אמרו אולי מפני רוב הגשמים שהיו יורדים לא יכולתי לבא, ויחילו עד כי לא יכלו עוד להתאפק, וביום החמישי שלחו הוקר כמה"ר **יוסף סוליאני** ה"ו שילך ללוצאר"ה לראות למה זה ועל מה זה בושש ביאתי לבית, וכשהגיע כמה"ר יוסף לריו"ו שמה מצא שליח ששלח האלוף כמוהר"ר חנני אליקים מריאטי לראות אם עברתי דרך שם כי אכרים עובדי אדמה הגידו לו לאמר כי כדמות שני אנשים עברים רוכבים על סוסים שסימנם כך וכך נראו שהיו הולכים עם ארבעה מראות נגעים תואר לסטים להם לא ידעו מי המה, ואז כ"מ יוסף סוליאני ביד איש עתי הודיע הדברים לאנשי ססול"ו, כשמעם ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד, ובלילה היו נדרה שינה מעיניהם ויפג לבם כי לא ידעו מה לעשות בדבר הזה להיותי ככל יראה וכל ימצא.

הבקר אור יום הששי ויקם המשכיל יקר רוח איש תבונה הנעלה כמה"ר **שאלתיאל חזקיה** יצ"ו ממורדינא⁽¹⁾ וישלח סיניו"ר פוליו"ו בירטוליו"א לבקשני סביב לאותם המקומות שנתפסתי, והוא כוזדי במלאכתו בא לו למורדינא"ה להתייצב לפני הדוכוס יר"ה ויבא עד לפני שער המלך ויקרא בקול גדול לאמר הושיעה אדוננו המלך הושיעה אדוננו המלך, ויאמר לו הדוכוס יר"ה מה לך, ויגד לו את אשר קרני, וכשמעו הדברים ההם חרה אפו עד מאד, וברוך יהי מפי המבורך והמבורך כל שבפה מלא הבטיחו להיות לו לעזר ולהועיל עד מקום שיד מלכותו מגעת, ונתן לו רשות לישא וליתן עם יצואים, ובו ביום בססול"ו שלחו גם כן קריסטופר"ו נפח לבקשני ובא לו עד המאנייאנו ובקש בכל הדרך שאפשר לחשוב שהולכיני שם וחשש באולי ח"ו המיתוני והשליכוני באחת הפחתים ויחפש בכל הפחתים והגאיות ובכל הדרכים אולי נמצא מראית או רושם דם ויבקש שלשה ימים ולא מצא כלום, ובססול"ו מלמדי להועיל כמוהר"ר **אברהם מלדיקיוו** נד"ו⁽²⁾ עם כל הקהל נקבצו בבית הכנסת ושם הרבו תפלות ותחנונים

(1) הג"ר שאלתיאל חזקיה מורינא ב"ר אברהם יש לו תשובה משנת תל"ב בשו"ת הרמ"ז להג"ר משה זכות בס" מ"א.

(2) הנ"ר אברהם דיל ויקיו (פ' מהזקנים) ב"ר שבתי ה' יליד מנטובה. יש ממנו ספר תיקונים — הנהגות על הרי"ף ועודנו בכת"י ונקרא תיקוני הרי"ף. הרחיר"א כתב בשה"ג שראה ספרו ליקוטי אורות בכת"י. ובשו"ת דבר שמואל סי' י"ט בא על החתום. גם נדפס ממנו ב' תשובות בספר „פחד יצחק" בערך ערלה ובערך מנהג מבטל הלכה יעווי"ש.

לכחם, ונאס מחסיה. גמלם יסן ברכי יוסף סוליאנו יהי ש. ח
לחם יסן למוח לברס וכל ברס בוס באחתי לחי ונאס יסן יסן
לחין אס חס עלם של סרס ברכי חסן לרס חסן למוח יסן

ס' וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד
ביום הזה יתקיימו כל המצוות אשר צוה ה' את ישראל

וְהָיָה כִּי יֵרָאֶה אֶת הַמַּלְאָכִים וְהָיָה כִּי יֵרָאֶה אֶת הַמַּלְאָכִים

פירוש י"ד ר' חייא וי"ג ר' אבהו בר כהנא וי"ב ר' אבהו בר כהנא וי"א ר' אבהו בר כהנא

[illegible]

בן ברוך שמשך אלוהים שם וחסד אמונה מר בפרשת נח ושלח
באמת בפרשת ויחצבנוך בן ברוך שמשך אלוהים שם וחסד אמונה מר בפרשת נח ושלח

אברהם מלכות

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל וְהָיָה
 כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל וְהָיָה

וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַר אֶת אֲמָרֵינוּ וְיִשְׁמַר אֶת אֲמָרֵינוּ
וְיִשְׁמַר אֶת אֲמָרֵינוּ וְיִשְׁמַר אֶת אֲמָרֵינוּ וְיִשְׁמַר אֶת אֲמָרֵינוּ

שְׁמוֹת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם

הרוב נהגו כד' ארס לנפש ורש"י א"ל ורש"י א"ל ורש"י א"ל ורש"י א"ל
לד"ר פ"י א"ל ורש"י א"ל ורש"י א"ל ורש"י א"ל ורש"י א"ל ורש"י א"ל

[illegible]

וכל הקהל ענו בצום נפשם אנשים ונשים וטף, וככה עשו גם ביום הראשון ושני וחמישי ושני שבא אחריהם, וכן נעשה גם כן במורינו"א מנשוב"א ופיראר"א ובכל עיר ועיר שהגיע לאזנם הדבר הרע הזה, ויזכור ה' להם לטובה, ובריי"ו התפללו בעדי גם ביום השבת מטעם האלוף כמוהר"ר מ"ע מפאנו נר"ו⁽³⁾ כדין יחיד הנדרף מפני עכו"ם⁽⁴⁾, והאלוף כמוהר"ר חנני' אליקים ריאטי⁽⁵⁾ יסר תפלה על ככה, וכן עשה ג"כ המשכיל כמוהר"ר אהרן ברכי' ממודינא⁽⁶⁾ ויזכור ה' להם לטובה, והמטיב לכל יגמלם כל טוב סלה אמן.

כשהגיע לריי"ו חסי' פיליפ"ו בירטוליי"א נודע לו כל אשר עשו תפשני ריי"ו והראו לו את הסוסיא והוא תיכף הכירה שהיא הסוסיא שלי והגידו לו ששם מי שהי' רכוב עליו אימפולט"ו מנפריר"י, ובחשבו כי אלו הרברים יהיו לבשורה טובה לאנשי ביתי, מצורף כי הגשמים רבו מאד מאד על הארץ, חזר לו לעת ערב לבית להגיד אשר ראה ואשר שמע. וביום שבת כי נתמלא כל ארץ ססול"ו מבשורה זאת, אליסנדר"ו קוקאפאנו"ו ואנייול"ו סדול"ו שניהם פססול"ו והיו המרגלים והמוסרים שמסרוני ביד האנשים, כשמעם עשו עצמם כחרשים וכמיצרים בצרתי אמרו לאנשי ביתי שאם ינתן להם מעות וסוסים ילכו אנה ואנה לבקשני שיודעים כל חורים וסדקים שנסתרים שם הלסטים בנקרת צורים ובמחילות עפר ושאימפולט"ו הוא אהובם מימי קדם קדמתה ושם לא יועילו לא יזיקו, כשמעם אנשי ביתי כך לא אחרו על הדבר והמחום אצל שולחני אחד שיתן להם כל אשר ישאלו והם נראו כהולכים לבקשני ולא שבו עד יום הרביעי שאמרו שבקשו ולא מצאו, וגם אנשים אחרים נשלחו מריי"ו ומלוצאר"ה ומלאמיראנדול"א וכלם לעומת שהלכו כן באו ולא נודע מקומי איו, ויזכור אליקים לטובה לנעלה כמה"ר משה מסורא שבלמש"ק (שבילל מוצאי שבת קודש) באישון לילה וגשמים היו יורדים בזעף נסע לו ממודינא"א בחברת כמה"ר

(3) הוא הגאון המקובל המפורסם ר' מנחם עזרי' מפאנו בן הר' יצחק ברכי' וחתן הג"ר יצחק פואה ממנשובה. הי' לו ישיבה בריניו עם הרבה תלמידים. חיבר הרבה ספרים ומהמפורסמים הוא ספר עשרה מאמרות ושו"ת הרמ"ע מפאנו. ועיין בשו"ג במערכת ספרים — כנפי יונה. ועיין עוד בשו"ג שהביא מה שכתב הג"ר יצחק מלימברוזה (רב בעיר תוניס ומח"ס זרע יצחק) בפירושו ריש איוב שראה ושמע אצל רבו הרמ"ע מפאנו שהי' לו מניד. נפטר ביום ד' לחודש מנחם אב שנת ש"פ במנשובה ושם מנ"כ.

(4) תענית כ"ב ע"ב ת"ר וכו' וכני' הרי"ף והרא"ש והמהרש"א יעו"ש. וכן איפסיק להלכה בשו"ע או"ח סי' תקע"ו סעיף י'.

(5) ראה אודותיו בחוברת הקדום.

(6) הגאון המקובל ר' אהרן ברכי' ממודינא ב"ר משה הי' תלמיד הרמ"ע מפאנו. חיבר הרבה ספרים וביחוד נתפרסם ספרו „מעבר יבוק". הרחיד"א כותב בס' מעגל טוב שראה במודינא כמה ספרים ממנו בכ"י, פי' על תקוני זהר, ושמן משחת קודש, ושתייל פורח. ובספרו שה"ג הביא ג"כ זה וכתב שם ששמע שהי' לו מניד. נפטר כ"ו לחודש תמוז שנת שצ"ט.

שאלתיאל חזקי' והניע לססול"ו לארבע שעות בלילה, ובגדים שעליהם היו כל כך מלאים מים עד שהוצרכו לסחטם להוציא מימיהם ולמחרת בהשכמה הלך לו אלקסטי"ל נובו"ט על ההרים הרמים עם שני אנשים עמו לראות היכול לדעת אנה אני נמצא ע"י אנשים נאמנים אצלו וכל זה לא שוה לו, לתהו והבל יגע ולדיק עמל ולא נורע היכן אני נמצא.

ואיה דעה ולשון למורים לדבר ולספר ולחבר כל פרטי הדברים שנתהוו בימים ההם כי בכל שעה ובכל רגע היו באים אנשים מכני ברית ושאינם בני ברית, וזה אומר ראוי לעשות כך, וזה אומר ראוי לעשות באופן אחר, ובני ביתי היו [עושים] כרצון איש ואיש עד שהזהובים היו פורחים כזבובים אין כסף נחשב לכולם, מצורף לזה כי כל הדברים שלא נתבררו לי כסדרן וכהלכתן וכשאינן לצורך הנס אחשב כסרח העורף, וביריעת המגילה הזאת לא אעלם כי ראש תוך וסוף כוונתי בקל קולמסא, וקל מגילתא הדיון לא היתה רק למען לא ימושו מפי ומפי זרעי חסדי ה' שגמל עלי ולהודות לשם קדשו עליון ומרומם על כל ברכה ותהלה, ולומר ולרומם רוממות מעלת הדוכוס יר"ה ומעלת אחיו החשמן יר"ה כמה דאמינא בריש מילי, ולהודיע לכל עמי הארץ כי הן על לוח לבי חקוקים בכתובת קעקע כל תגמולי אנשי שם ומעלה שעמלו בפיקוח נפשי, והטוב שהטיב ומטיב ויטיב לכל טוב יגמלם כל טוב סלה אמ"ן.

רק זה אנידה לכם אוהבי ורעי ואספרה כי בלילה מוצאי ש"ק, שהי' ליל שמחרתו ז' כסלו שמתי פני כחלמיש נגד הלסטים ואמרתי להם (אי) [עד] אימתי ארבר ואזיל בהדין רוחקא וקצתי בחיי צער כאלה, והנה היום ששה ימים שאנו בידם ומנוחה לא מצאנו ומה רוצים ממנו, והם בלשון רכה השיבו לנו שלא נירא ולא נפחד כי ירחקו קץ העסק הזה במהרה ובעוד ימים מועטים נשוב לבתינו בשמחה ובטוב לבב.

(ההמשך בחוברת הבאה אי"ה)

ט"ו טבת

חמשה עשר יום לחודש טבת הוא יום פטירתה של הרבנית הצדיקת מרת רבקה הענא ע"ה אשת חבר כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל ואמו של כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד. היא היתה בתו של הגה"ק מו"ה יהושע זצ"ל אבד"ק קאמינקא אשר לקח את כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל לחתן עבור בתו הנ"ל בהיותו עוד ילד קטן. החתונה היתה בחורש סיון שנת תרכ"א בעיר רזיקוב בהשתתפות

כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע. (ראוי לציין כי כבר היו קרובים עוד קודם השידוך כי אמו של כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל הרבנית הצדיקת מרת בילא ע"ה היתה בתו של הגה"ק מו"ה אליעזריל מדזיקוב זי"ע שהי' חתן הרבני הקצין מו"ה יחיאל מיכל הלוי גראף מראווא, ואבי אביו של הגה"ק ר' יהושע'לע מקאמינקא הי' הר"ר יעקב יוסף הלוי אחיו של הר"ר יחיאל מיכל הנ"ל).

הרבנית מרת רבקה הענא ע"ה היתה מפורסמת בצדקתה וחכמתה וצניעותה ונוסף לזה היתה מלומדת שירעה בע"פ תורה נביאים וכתובים וכל התפלות עם היוצרות ופיוטים. וכדאי להביא כאן מה שסיפר כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א, שפ"א כאשר בא הרב הגאון מו"ה ישראל שרייבער אבד"ק יארדאנאוו (חתן אחותו של כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע) להסתופף בצל כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל, נתגלגל תחת אחד השיחים ששאל הגאב"ד יארדאנאוו את כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל מאי האי דאמרי אינשי „מלאכים שלאפען נישט" ואמר כ"ק מוהר"ש זצ"ל כי מסתמא יש איזה מקור שממנו נובע מאמר זה. והמשיכו לרבר בענינים אחרים. והרבנית רבקה הענא ע"ה ישבה אז בחדר הסמוך ושמעה את המדובר, ורמזה לבנה, כ"ק מרן ארמו"ר מוהרב"צ זצ"ל, שהי' אז עוד ילד קטן, שיבא אל חדרה, וכאשר נכנס לחדרה, אמרה לו, לך אמור לאביך שהמקור לפתגם העולם הוא במחזור לסוכות ביוצר לשחרית יום ב' רסוכות (ביוצר המתחיל כי אקח מועד וכו') שיסר הפייטן שם, ושינה אין ברפידתם (המלאכים) ותנומה אין ברכיזתם כו'. וסיימה בענותותה וצניעותה, זכור שלא תגיד לאביך שאני אמרתי לך זה. ותיכף נכנס כ"ק מרן זצוק"ל לחדר כ"ק אביו בנוכחות הגאב"ד יארדאנאוו ואמר מקור הנ"ל מיוצר לסוכות. ושאל לו כ"ק אביו בהתפעלות מי אמר לך דבר זה, ושתק כי פקורת אמו שמר לבל יאמר. אמר לו כ"ק מרן מוהר"ש אני פוקד עליך בגזירת כיבוד אב שתגיד לי. ענה הילר בחכמה, כבוד אמי פקדה עלי שלא אניר, והבינו שהרבנית גילתה רז זה.

בנודע הי' כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל בעל חוב גדול בעת שכיהן בווישניצא כי הוצאות החזקת הישיבה שלו התגברו מיום ליום, וגם מחמת צדקת פזרונו אשר הי' בהפלאה יתירה, וכמובן שהרחקות בצרכי הבית הי' נרגש בעיקר אצל הרבנית, ועכ"ז הסכימה לסבול ולהצטער וגם היתה ממשכנת תכשיטי' לטובת תלמידי הישיבה.

בשנת תרס"א נחלתה וקודם חנוכה שנת תרס"ב נברה מחלתה וביום ט"ו שבת תרס"ב נפטרה בעודה באבה בחיותה בת נ"ר שנים, ונקברה בעיר באבוב סמוך לחמותה הרבנית הצדיקת מרת בילא ע"ה בתו של הגה"ק מוה"ר אליעזר מדזיקוב זי"ע.

בשנות מלחמת העולם נתקלקלה המצבה ונעקרה ממקומה, ובקיץ שנת תשל"ג כשנמסע כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א בפעם הראשונה אחרי המלחמה יחד עם קבוצת אנ"ש לפולין לחדש מצבת זקינו כ"ק מרן מוהר"ש זצוק"ל נתגלתה

גם מצבה זו והועמדה במקומה, אבל רוב התיבות בהמצבה נשטטשו, ונביא כאן עכ"פ מה שהי' אפשר לקרות:

מגזע גאונים בעל סמיכת חכמים
ובהמח"ס מעשה רקח
בעל תבואות שור ... הלכה לעולמה
מ"ו טבת תרס"ב תנצב"ה

מכתבים שנתקבלו במערכת

ב"ה יום ג' לסדר הבשילו אשכולות ענבים תשל"ח לפ"ק.
אל כבוד המערכת, "כרם שלמה" הי"ו.

אשריה נא לירידי שירת רווי לכרמו, ברוב תורה קבלתי את החוברת הראשונה של הכרם ונתמלא ביתי אורה זו תורה חרשים גם ישנים הנטועים בקרן בן שמן, וקבלו נא את ברכתי שחכרם יפרח וישנשג ואיש יביא בפריו אלף כסף להגריל תורה ולהארידה כחפץ נפשכם, וחפץ ר' בירכם יצליח להרחיב גבול הקרושה בהוצאת פנינים יקרים לאור עולם אכ"ר.

ואמרתי אעלה בתמר אוחזה בסנסנו בשיר לחנוכה מאת כ"ק מרן ארמו"ר הק' זצ"ל הי"ר שהבאתם בשורות הכרם המשמח א' ואנשים, ואם שירוע הוא כי מאד עמקו מחשבותיו ורמוזים בו תלי תלים של הלכות על כל קוץ וקוץ ומי יוכל לגלות מצפוניו, מ"מ האורות המתנוצצים ומבריקים לעין כל ובוראי כל אחר יראה בהם רמזים שונים, אמרתי להוריע לחבירי מה שראיתי בו וממני ידאו וכן יעשו להוריע בשערי הכרם מה שראו הם. וזהו החלי:

באות א' ובאות ב' אודה ד' בתוך קהל ועדה, ברחמי וטובו הצילנו מהמלחמה בבדה — נרמז בזה, מה שכתב הלבוש למה תקנו בפורים משתה ושמחה ובחנוכה הלל והוראה, שגזירת המן היתה על הנופים להשמיר ולהרוג ע"כ תקנו משתה ושמחה אבל גזירת היונים היתה להשכיחם תורתך ולהעבירם על הדת ע"כ תקנו הלל והוראה, שההלל והוראה הם על הצלת הנפש ונצחנו את האויב המכשלו מעבודתו ית"ש והוא כענין מלחמת האדם עם יצרו האויב הפנימי העומד עלינו בתחבולותיו לכשלו מעבודת השם. והנה ירוע מאמר החסיד, שאמר לשר הצבא השב מן המלחמה שנצח, ואמר לו כאשר נצחתם המלחמה הקלה כן תנצחו את המלחמה הכבדה והמה ראו כן תמהו ביורעם שזו היתה מלחמה גרולה וכבדה ושאלוהו אם זאת מלחמה קלה מה זו מלחמה כבדה ואמר להם המלחמה כבדה היא מלחמת האדם עם יצרו (ע') חובת הלכות שער יחוד המעשה פ"ה).

וע"ז רמז מרן זצ"ל בשירו, אודה ד', בפרסום הנס בתוך קהל ועדה בהלל והוראה שהוא על הצלת הנפשות שהצילנו מהמלחמה הכבדה שנצחו את היונים שרצו להעבירנו על הדת ונתעוררו בני ציון על בני יון וגברה חכמת התורה על חכמה היונית. וכן נזכה שהקב"ה יעזור לנו ויסיר לב האבן מאתנו.

באות נ' גם גבר חסדו הא' והראה לנו חיבה. נרמז בזה דברי החכ"צ והפני יהושע שהקשו הלא טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא. ותירצו שכל תוקף הנס ה' רק להראות חבתן לפני המקום ונעשה להם זה הנס בענין הנרות שהוא עדות שהשכינה שורה בישראל כדררשינן נמי לענין נר מערבי, וזהו ה' מחסד עליון להראות לכל באי עולם שחזרו לחבתן והשרה שכינתו בתוכם.

באות ד' דגלו עלי אהבה ומיעוט החזיק מרובה — הוא המשך על שלמעלה שהראה הקב"ה חבתן לפניו והשרה שכינתו והוא ע"פ רברי הגמ' בסנהדרין רף ז. כי רחימתן הוי עזיזא אפותי' דספסירא שכיבן השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן. שכשהי' אהבת הקב"ה עזה לישראל השרה שכינתו וצמצמה בין בדי הארון ולבסוף כשלא היתה האהבה עזה נאמר איזה בית אשר תבנו לי, עיי"ש. הרי שבאהבת הקב"ה לישראל הוא מצמצם שכינתו בינינו ומיעוט מחזיקו. וע"ז סובב הולך השיר כשהראה לנו חבתו, ודגלו עלי אהבה השרה שכינתו בכחמ"ק כעדות הנרות, כמיעוט המחזיק את המרובה.

באות ה' הוא הפך אחד שמצאו חכמים — נרמז בזה לתרץ דקדוק א' בדברי הגמ' שאמרו שמצאו פך אחד ולכאורה תיכת אחד נראה כמיותר והי' רי לומר שמצאו פך שמן ולא ה' בו להדליק וכו' אך לפי האמור שבזכות זה שמסרו נפשם להגביר חכמת התורה זכו לגס זה בריבוי השמן שהשמן זית רומז לחכמת התורה ונעשה להם הנס כמנורה להראות לכל באי עולם שחזרה חבתן שאע"פ שמימות שמעון הצדיק פעמים שכבה הנר מערבי, עכשיו ע"י מסירת נפשם על התורה חזרה חבתן לכמות שהי' וע"ז רמזו חז"ל שבמצאת הפך מצאו את האחד יחיד ומיוחד שהשרה שכינתו ביניהם וזהו שרמז הוא הפך אחד שמצאו החכמים חכמי התורה שהגבירו חכמת התורה ועי"ז זכו להשראת השכינה.

ראיתי כי נתארך מכתבי יותר מדאי ע"כ אשים קנצי למלי ואסתפק בחמשה אותות וישמע חכם ויוסף לקח.

ואסיים בברכת חזק ואמץ, ויירכם,

מנחם בראכפעלד

ברוקלין, ניו יארק

ב"ה

לכבוד מערכת הקובץ „כרם שלמה" עלו והצלחו!

קבלתי את הקובץ ואני מביע לכם את תודתי על החוברת הראשונה כה תוסיפו אומץ להרבות חיילים ולהביא ברכה אל בתינו מפרי כרמכם כמה נאים ומתוקים פירות אילן זה ואברך ברוך ששכח לו בעולמו.

בראותי השיר הנפלא שרשם כ"ק מרן אדמו"ר נבג"מ לא אוכל להתאפק ולומר כי אלו לא בא הקובץ אלא בשביל זה דיינו. — ובראשית החשקפה אמרתי שבמש"כ שם ומיעוט החזיק את המרובה, כוונתו לתרץ קושית הב"י שהקשה למה עושין ה' ימים חנוכה הלא ה' בפך להדליק יום אחד ולא ה' הנס רק ז' ימים, והב"י תירץ נ' תירוצים, א' שחילקו השמן לח' חלקים, ב' שנתמלא הפך אחר שמלאו את המנורה, ג' שבבקר מצאו הנרות מלאים שמן, והקשה עליו הפך"ה הלא מצווין לתת כמרתה והיאך היו רשאים לחלק השמן ועל שני התירוצים האחרים הקשה שלא ה' נס בלילה האחרונה. אבל מדברי כ"ק אדמו"ר זצ"ל נראה שהי' הפך מיעוט המחזיק את המרובה, וכמו שהי' הנס באסוף השמן

של אלישע, וכששפכו ממנו רק שמינית נתמלאה המנורה וכן בכל לילה נתמלאה המנורה בחלק שמיני שבפך ולפ"ז הי' גם בכל לילה וכדברי הפר"ח יעו"ש. אבל ירעתי נאמנה שיותר ממה שאמרתיו כתוב שם.

ועל זה באתי על החתום ג' לסדר מלאות וטובות תשל"ח לפ"ק. פה הולסייר, ניו רושורוי — סמעטן איילאנדר, ניו יארק.

מנאי בברכת הצלחה רבה ואריכת ימים, באהבה וידידות רבה,
אלי' חיים קארלכאך

אל כבוד חברי מערכת כרם שלמה ה' עליהם יחי.

הנני להביע לכם תודתי על עבודתכם החשובה בהוצאת הקובץ, ומאחל לכם הצלחה מרובה לאורך ימים ושנים.

מרי עברי בין בתרי הקובץ הראשון עלו בלבי כמה הערות באיזהו מקומן והנני להעלותם אחת אל אחת.

(א) ברף כ"א אות ג' מובא קושיית הכחור המופלא משה אהרן ז"ל הי"ד על דברי הגמרא פסחים (לה:): ראינו יוצאין במצה של טבל משום שאין איסורו משום כל תאכל חמץ בלבד, והרי כל אוכל חמץ במוער עובר עוד איסור לשיטת בעל המאור דמקיים כזה תשכיתו, בצירוף שיטת רש"י (שם מו.) ראסור להאכיל תרומה טמאה לכלבים דקיום המצוה אחשבי' למלאכה, אם כן כל אוכל חמץ במוער עובר משום חילול יו"ט ולא משום כל תאכל חמץ בלבד ע"כ קושייתו. ולענ"ד נראה דלרש"י לשיטתו לק"מ, רידועים המה דברי הפנ"י (שם ה: ד"ה בפירש"י) דלא שייך לומר דאכילת כלב היא כשריפה רק במידו רבעי לכתחילה שריפה בזה אמרינן דאכילת הכלב נחשב כשריפה משא"כ למ"ד שהשבתתו בכל רבר א"כ מחיכי תיתי לומר דאכילת כלב מיקריא שריפה ולא אכילה סתם עיי"ש. והנה ברף י"ב ע"ב מבואר שיטת רש"י דלאחר זמן איסורו לכו"ע הוי השבתת חמץ בכל רבר עיי"ש א"כ מבואר התירוץ מאלו דלרש"י לא מחשב אכילת חמץ בפסח לאיסור יו"ט משום דאז הוי השבתתו בכל דבר והבן.

ובהעמיק יותר מובנים דברי הפנ"י עפ"י דברי הג"ר חיים הלוי מבריסק בחירושו על הרמב"ם (הל' חו"מ פ"א ה"ג) דלמ"ד אין ביעור חמץ אלא שריפה הוי מצות תשכיתו „מצות" עשה, אבל למ"ד שהשבתתו בכל רבר לא הוי תשכיתו רק „איסור" עשה דהיינו שנוסף על הלאוין רכל יראה וכל ימצא מוזהר הוא בעשה ג"כ אבל אינו מקיים מצוה בהשבתתו עיי"ש באריכות. א"כ לא שייך לומר דהמצוה אחשבי' כשריפה דהרי ליכא כלל מצוה רק איסור גרידא, ולכן בתוך ימי הפסח רליכא דלרש"י רק איסור עשה ולא מצוה אינו עובר באכילתו באיסור יו"ט.

(ב) ברף ל"א מביא ירדני האברך מוה"ר יהושע פירער נ"י דברי ההפלאה (כתובות לג:): שהסביר דברי המ"ל עפ"י שיטת תוס' בב"מ רף י: ראשלו"ע מבטל השליחות לגמרי עיי"ש, לפי זה נחה שקטה הרעש שהרעיש הנאון בעל נוב"י בספרו (מהדו"ק אהע"ז סימן ע"ו) על הגאון ד"י מהמבורג שייחס שיטה זו לבעל המשנה למלך וכתב עליו הנובי"י שיגע וחיפש ולא מצא בדברי המשנה למלך שיאמר כן, והרי לעניינו דברי ההפלאה שמרברי המ"ל בהלכות גניבה (פ"ג ה"ו) מוכח להדיא שסובר כן.

(ג) ברף י"ח — ברברי הנאון אבר"ק קראס, רלר' יוחנן דס"ל רלילה לא הוי מחוסר זמן עכצ"ל דככתה אין זקוק לה ולכן כשאמרוה רבנן קמ' דאביי משמי' דר' יוחנן קיבלה.

ולכאורה יש לתמוה מהא דמבואר בגמ' (זבחים י"ב ע"א) דאביי ס"ל דרך בו כיום לא הוי מחוסר זמן אבל לילה הוי מחוסר זמן עיי"ש, א"כ איך קיבלה אביי.
ובזה אחתום בכרכה יה"ד שחפץ ה' בידכם יצליח להגדיל תורה ולהאדירה ותחול על הקובץ ברכת הכתוב תשלח קצירי' עד ים ואל נהר יונקותיה, כו"ד.
ידידכם נצח,

בן ציון גאלדמאן
ברוקלין, ניו יארק

לכבוד חברי המערכת שיחיו.

הנני לבקשכם לתת מקום בירחונכם החשוב לשודותי אלו. העידוני כמה קוראים על מה שהבאתי בירחון הקורם רבדי הפנ"י שכ' רהטעם שאשלד"ע הוא משום דלא רמי לקרשים וגירושין משום שחוב הוא למשלח, והקשו רא"כ מדוע היכא שהשליח אינו בר חיובא או היכא רבע"כ עביר אמרינן ישלד"ע, הרי סוף סוף הוי חוב למשלח, לזאת אני אומר לחומר הנושא דמוכח לרבדי הפנ"י דמן הפסוק המצא תימצא ילפינן לימוד חדש בשליחות לד"ע היכא רלא הוי בר חיובא או היכא דעביר בע"כ, ובזה אה"נ ריכול להיות חוב למשלח ודו"ק. ומה שכתבתי שם דכשהשליח אינו בר חיובא אמרינן רכל השליחות בטל, כונתי לשיטת רב סמא דהעיקר תלוי בבועי עביר או לא, ולרירי' היכא דהשליח לא ה' מוכרח לשמוע למשלח דאז הרי אמרינן אשלד"ע יהי' נ"מ בין אם השליח בר חיובא או לא, רבבר חיובא קיים השליחות והשליח חייב ובאינו בר חיובא בטל כל השליחות, דאף רב סמא יסבור דבאינו בר חיובא ליכא לימוד רבדי הרב וכו' וממילא דומה לשונג רבטל השליחות לגמרי משום דאינו דומה לקרשים וגירושין, ומחצר ליכא למילף דהרי אין השליח מוכרח במעשהו ודו"ק היטב.

יהושע פירער
ברוקלין, ניו יארק

כל מי ששמחה במעונו נא להודיע אל המערכת.

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם זילבערשטיין נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אליהו ראזענפעלד נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים ראדזינסקי נ"י מלונדון להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים צבי קויפטיהל נ"י מירושלים להולדת הבן
 להאברך היקר בנש"ק ר' יהושע רובין נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להאברך היקר בנש"ק ר' יעקב קופפערמאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יעקב רייז נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יעקב שמרי' גרינבערג נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מרדכי יעקב בר"א עליאס נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' משה דוד הלוי מייזעלס נ"י להולדת הבן
 להנה"ח הנכבד מו"ה משה בוקסבוים נ"י מטאראנטא להולדת הנכד
 להאברך היקר בנש"ק ר' נחום עזריאל אלימלך וויינבערגער נ"י להולדת הבן
 להרבני הנה"ח הנכבד מו"ה צבי פארשער נ"י מבני ברק להולדת הנכדים
 להאברך היקר ר' שמואל סג"ל הורוויץ נ"י מלונדון להולדת הבן
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך רב נחת והרחבה לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' בן ציון בלום נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' טובי' יוסף הכהן פרעזער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' צבי גרובער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שלמה גייגער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שמואל פארגעס נ"י להולדת הבת
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם שלום הלוי לאנדוי נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 להאברך היקר ר' אליעזר שליט"ל נ"י תלמיד ישיבתנו בלונדון לנישואיו
 להאברך היקר ר' יוסף ברוך דעווידסאהן נ"י תלמיד ישיבתנו בלונדון לנישואיו
 להרב המפורסם וכו' מוה"ר יצחק שטערנהעלל שליט"א רב רקחל שארית הפליטה
 בבאלימאר ומח"ס כוכבי יצחק לנישואי בנו
 להאברך היקר ר' יצחק מאיר הכהן גראדזינסקי נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
 לנישואיו

להנה"ח הנכבד מו"ה ישכר קאננער נ"י מקרית באבוב לנישואי בתו
 להאברך היקר ר' ישראל ליב הערבסט נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 להאברך היקר ר' מנחם יהודה שטערנהעלל נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 להאברך היקר ר' מנחם מענדיל שטערנהעלל נ"י מבאלימאר לנישואיו
 להנה"ח הנכבד בנש"ק מו"ה מרדכי פעלבערמאן נ"י לנישואי בתו
 להאברך היקר ר' מרדכי טירקלטיוב נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 להרבני הנה"ח הנכבד מו"ה משה צבי וואקסמאן נ"י לנישואי בתו
 להאברך היקר ר' משה רובין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

יעזור ד' שיזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך התורה והמסורה
 מתוך עושר ואושר והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב המפורסם וכו' מוה"ר אברהם יהושע העשיל באראן שליט"א מירושלים-
 קאמינקא לאירוסיו בתו
 להרבני הנה"ח הנכבד מו"ה יהושע זאב זאפערן שליט"א הכותב בבית כ"ק מרן
 ארמו"ר שליט"א לאירוסיו בתו
 להנה"ח הנכבד מו"ה ישכר פונדער נ"י מבני ברק לאירוסיו בתו
 להנה"ח הנכבד מו"ה מרדכי גייגער נ"י גבאי ביהמ"ד דחסידו באבוב
 במאנטרעאל לאירוסיו בתו
 להב' החתן הנעלה כמר יהודה ליכטנשטיין נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו לאירוסיו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
 למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הנח"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב וצ"ל

קובץ מוקדש לסלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחי"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמר הי"ו.

ברוקלין, ניו יארק

קונטרס נ', שבט תשל"ח

יוצא לאור ע"י תלמידי כ"ק
מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1533 48th Street
Brooklyn, New York
Tel. 871-6623

מפתח

ג	פתח דבר . . . . . המערכת
	מדור אמרי קודש
ד	לפרשת בשלח . . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
	מדור זכרון לראשונים
ה	בענין בן השונמית . . . . . הגאון בעל נוב"י זצ"ל
ו	בענין שליח נעשה קד . . . . . הגאון בעל ים התלמוד זצ"ל
ז	מכתב חידושי בענינים שונים . . . . . הגאון ר' יצחק יהודה שמעלקים זצ"ל
	מדור אנרות קודש
ח	מכתב נפלא לא' שכנה בית חדש . . . . . הגה"ק מקאזניץ זצ"ל
ט	בענין הגזל . . . . . הגה"ק מאפסא זצ"ל
	מדור פארי הדור
י	תשובה במה קנינים . . . . . הג"ר מאיר אריק זצ"ל
יא	בפניא רשטא יסבירנו . . . . . הג"ר יצחק טייטלבוים זצ"ל הי"ד
	מדור פלסול והלכה
יב	בענין מלכות שהחיינו . . . . . הרב מו"ה משה דוד שטיינווארצל שליט"א
יג	בענין איסורי נקבין ונשרפין . . . . . הרב מו"ה בן ציון בלום שליט"א
	מדור תפארת בחורים
יד	בענין מלחמת כדרכנו . . . . . הב' חיים אלעזר האלפערט נ"י
טו	עולת שבת בשבתו . . . . . המערכת
טז	נומחאות והקרות ברשי" קה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א
	מדור תמיהות וישוכים
יז	הקרות שונות . . . . .
	מדור זכור ימות עולם
יח	נס החמישה והחצלה רשנת שק"ח . . . . . ר' רפאל מודינא ז"ל
יט	והו ענין רואות את מוריד . . . . .
כ	מכתבים אל המערכת . . . . .
כא	מכתב יהודאות . . . . .

פתח דבר

תל"ת שהגענו עד הלום בהדפסת חוברת השלישית של קובץ „כרם שלמה“. ידוע דבתלת זימני הוי חזקה לכו"ע. (יבמות ס"ד ע"ב). על כן נקוה לר' שכאשר זכינו לסדר את הקובצים עד הנה לשביעת רצון הקוראים כן נזכה להמשיך בעבודתנו להוציאם לאור תמידין כסדרן.

בגליון זה התחלנו להדפיס „מדור תמיהות וישובים“ כאשר יעדנו בקובץ הראשון. ונבקש בזה שכל מי שיעלה בידו ליישב פליאות הללו, או מי שיש לו ישובים על קושיות חמורות בסוג זה המובאים בספרים, ישלחם נא אל המערכת כדי להגדיל תורה ולהאדירה, זה מותיב וזה מפרק. גם פה מקום אתנו לעורר את כל מי שיש לו הערות בספרי כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע או ישובים על הערות שכבר נתקשו בהם בספרים, יכתבו להמערכת ועי"כ יתבררו ויתלבנו דבריו הקדושים.

המערכת

ברכת תודה

האחים היקרים האברכים החשובים המופלגים
מו"ה מנחם נ"י ומו"ה שלום נ"י ואמם החשובה תחי'
ממשפחת גרינהוט מאנטווערפן
אשר נרבה לכם אותם לתרום סכום חשוב מאוד
להדפסת קובץ הנוכחי
לעילוי נשמת אביהם ובעלה
מו"ה שלמה יהודה כ"ר מנחם מענדל גרינהוט ע"ה
מאנטווערפן.
נפטר ח"י שבט תשל"ו
תנצב"ה
יעזור להם השי"ת בהצלחה מרובה בכל אשר יפנו
ורב נחת מכל יוצ"ה, אכ"ר.

המערכת

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת בשלח

ויהי בשלח פרעה את העם, איתא במדרש פרעה צווח וי' וי, ולכאורה יפלא הלא פרעה בעצמו גירשם ממצרים ואמר קומו צאו מתוך עמי, וא"כ למה צווח וי' עוד צריכין להבין מה שסמך הכתוב אח"ז ויקח משה את עצמות יוסף עמו, איזה שייכות יש לפסוק זה עם ויהי בשלח פרעה, ולעיל כפ' בא גבי ויסעו בני ישראל מרעמסס סכותה ה' צריך לכתבו. גם צריכין להבין סמיכת סוף פרשת בא לפרשת בשלח.

ונקדים לבאר הפסוקים בסוף פרשת בא, וכל פטר חמור תפדה וגו' וה' כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו ד' ממצרים וגו'. וקשה מה נשתנה מצות פטר חמור מכל המצות, שצוה הקב"ה דוקא מצוה זו טרם צאתם ממצרים. גם איכא למידק על לישנא דקרא ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו וגו', מה כוונת הכתוב בחוזק יד הול"ל בתוקף ועוז או בכח גדול הוציאנו ד' ממצרים.

וכרי לתרץ כל הנ"ל נקדים דברי הגמרא במס' בכורות (דף ה' ע"ב) אמר ר' חנינא שאלתי את ר' אלעזר בבית מותבא רבא מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים, א"ל גזיה"כ היא ועוד שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים שאין לך כל אחר ואחד מישראל שלא ה' עמו תשעים חמורים טעונים מכספה וזהבה של מצרים, ועוד שאלתיו מאי לשון רפידים ואמר לי רפידים שמה, כתנאי ר"א רפידים שמה ר' יהושע אומר שריפו עצמן מדברי תורה, וכן הוא אומר לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים (וברש"י שריפו ידיהם מן התורה, וכן הוא במכילתא בפרשתן אין רפידים אלא רפיון ידים לפי שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה לכן בא שונא עליהם לפי שאין השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה), ועוד שאלתיו מאי לשון שטים ואמר לי שטים שמה, כתנאי ר"א אומר שטים שמה ר' יהושע אומר שנתעסקו בדברי שטות. וראוי לשים לב להבין השייכות של ג' שאלות הללו אהררי.

ולחבין דברי חכמים וחידותם נקדים עוד דברי הזוה"ק בפרשתן עה"פ ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפירים, רבי יוסי פתח (ישעי' ל"ב) אשריכם זורעי על כל מים. וצ"ב הקישור של פסוק זה לכאן. אמנם יתבאר עפ"ימש"כ בזוה"ק פ' וישלח עה"פ ויגע בכף יריכו וז"ל, מאן דלעי באורייתא ולית מאן דסמך ל' ולא אשתכח מאן דאטיל מלאי לכיס' לאתקפא, על דא אורייתא קא משתכחא בכל דרא ודרא ואתחלש תוקפא דאורייתא כל יומא ויומא בגין דלית לון לאיגון דלעאן בה על מה דסמכין, ומלכו חייבא אתתקף בכל יומא ויומא וכו' איהו (שרו של עשו) הוה ירע רכתיב הקול קול יעקב והירים ירי עשו דאי פסיק קלא דיעקב כדון והירים ירי עשו, בגין כך אסתכל לכל סטרין לאבאשא ל' ליעקב ולאפסקא קלי

וכו' וירא כי לא יכול לו, מה עבר מיד ויגע בכף ירכו, אמר כיון דאתברו סמכין דאורייתא מיר אורייתא לא אתתקף וכו' עכ"ל. הרי שע"י שתומכים את הלומדי תורה מתגברין על הס"א, וק"ו להיפוך כשאין רוצין להיות תומכין דאורייתא, מתגבר עי"ז הס"א.

ועפ"י יובן היטב הלשון רפידים, שדרשוהו רז"ל שרפו יריהם מן התורה, דלכאורה מה ענין רפיון ידי"ם בתורה, הול"ל שרפו עצמם מן התורה, אך עפ"י דהוה"ק פ' וישלח הנ"ל י"ל הכוונה של רפיון ידים דקאי על יריהם של התומכי אורייתא, דכשרפו יריהם מלסמוך ולעזור ללומדי התורה, נחלש כח התורה ועי"ז בא עמלק וכרברי הוה"ק רבזמן שאין תומכין הלומדי תורה אז מלכו חייבא אתתקף.

ועד"ז נוכל להבין נמי מה שכ' בשו"ך עה"ת וכן הוא בשאר מפרשים, שהפסוק ואחרי כן יצאו ברכוש גדול קאי על התורה שקבלו ישראל אחר צאתם מארץ מצרים, ולכאורה מדוע הוציאו המקרא מפשוטו, ולהנ"ל י"ל דלהורות בא דרא ורא אחת היא, דלולא הכסף וזהב שהוציאו ממצרים לא הי' קיום ח"ו ללומדי התורה וכאז"ל (חולין צ"ב ע"א) אילמלא עליא לא מתקיימין אתכליא.

הוציא לנו מכל זה דהרכוש גדול שהביאו עמהם ממצרים הי' העיקר בשביל קבלת התורה, כי בלעדו לא היו יכולים לעסוק בתורה כראוי, נמצא שהחמורים שהיו טעונים מכספה וזהב של מצרים זכות גדול הי' להם שעל יריהם הי' אפשר לישראל לקבל את התורה. ועפ"י יש לפרש הכתוב (בראשית מ"ט) יששכר חמור גרם, דנודע דיששכר הוא כינוי ללומדי תורה, וזהו יששכר חמור גרם, שכל כוחו וחילו של יששכר שיכול לעסוק בתורה, נגרם ע"י חמורי מצרים שהביאו עמם רכוש גדול לפרנסם ולהחזיקם.

והנה התומכי אורייתא צריכין לירע דבעת שעוסקים במסחר ומצליחים, לא יהי' כוונתם למלאות תאוותם לאסוף חמרים אוצרות כסף וזהב, רק כל כוונתם יהי' לשם זה לקיים מצות התורה בהידור ולהיות עוזרים וסומכים ללומדי התורה. ועד"ז פי' כ"ק אאמו"ר וצוק"ל הי"ר רברי המדרש בפרשתו, ויקח משה את עצמות יוסף עמו, ובמדרש עליו הכתוב אומר חכם לב יקח מצות שכל ישראל היו עסוקים בכסף וזהב ומשה הי' עסוק בעצמות יוסף וכו'. ולכאורה איזה חכמה יתירה יש בזה שעסק משרע"ה בעצמות יוסף שמכנה אותו הכתוב חכם לב, הוה לי' לכנותו בשם חסיד או צדיק, וגם יל"ר הלא גם בני ישראל בשעה שהיו עסוקים בכסף וזהב קיימו בזה מצות השי"ת שציווה על כך. ועור למה לא קיים משרע"ה מצוה זו. ואמר כ"ק אאמו"ר וצ"ל הי"ר הכוונה, שיוסף בעת שליטתו את כל הכסף במצרים הי' הכל על כוונה זו רכשעלו בני"י משם יתקיים הבטחת הקב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול כמבואר בגמרא (פסחים ק"ט). וברכוש זה יבנו את המשכן ויעסקו במצות ובמעש"ט, וזו בלבר היתה עצמותו של יוסף וכוונתו בלקיפת הכסף, וכן משרע"ה בשעת לקיחת הכסף וזהב כמו שצוה ר' היתה כוונתו רק

לקיים בו מצות ד' וכמו שהיתה כוונת יוסף, לא כן בני בעת שהיו עוסקים בכסף וזהב לא שמו אל לבם לחשוב תכלית הנרצה מזה, ולכן דוקא משה מכונה בתואר חכם לב, כי חכמה יתירה אית בי' שהי' עסוק בעצמו"ת יוסף, כלו' בעצ"ם כוונתו של יוסף באסיפת הכסף על תכלית קדוש של מצות ומעש"ט, עכת"ד. (עיין קדושת ציון ח"א פ' בשלח).

ועפ"י"ז נוכל לבאר גם דברי הנמ' (ב"ק י"ז ע"א) א"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור, כל העוסק בתורה ונמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים, דהיינו יוסף ויששכר, ואית דאמרי אויביו נופלין לפנינו שנא' בהם עמים יגנח ונו'. ויל"ד למה ישלם ד' פעלו ומשכורתו נחלת שני שבטים אלו רייקא, אמנם עפ"י דברינו יבואר היטב, דהנה הרחיד"א זלה"ה כ' בביאור הכתוב אשריכם זורעי על כל מים, דהכוונה על החסד והצדקה שעושים עם התלמידי חכמים העוסקים בתורה, דזריעה היינו צדקה ומים היינו תורה, וא"כ זורעי על כל מים פירושו צדקה שעושים ללומדי התורה, וכמ"ש חכמז"ל אם חפצת לעשות צדקה עשה עם העמלים בתורה, ולפי"ז מובן היטב ענין נחלת שני השבטים, דאם כל עסקו כמו"מ הוא עבור התכלית הנרצה להחזיק ולתמוך לומדי התורה, לו יאתה נחלת יוסף הצדיק שזהו עצמו"ת יוסף ועבודתו שכל כסף וזהב שליפט במצרים הי' למען יוציא ד' את עמו בששון בכסף ובזהב וממנו יקחו ישראל לעבוד את ד' ולעסוק בתורתו, ועוד יזכה לנחלת יששכר דכתיב בי' יששכר חמור נרם המורה על בחינה זו, שהחמורים שנשאו הכסף והזהב של מצרים נרמו ליששכר שיוכל לעסוק בתורה ולהרביץ תורה בבני ישראל, ולכן ההולך בעקבותיהם זוכה לנחול נחלת שניהם. וזהו מה שהוסיפו אית דאמרי שאויביו נופלים לפניו, וכדברי הזוה"ק הנ"ל דהעדר תומכי תורה נורם דאתתקף מלכו חייבא, וע"י החזקת התורה נורם שאויביו יפלו לפניו.

ומעתה מה מאד יומתק דברי הזוה"ק המובא לעיל, ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים ר' יוסי פתח אשריכם זורעי על כל מים ונו', להורות בא הסיבה אשר בגללה התגבר כח עמלק והם"א, שהוא עבור היותם ברפידים כאו"ל שרפו ידיהם מן התורה, ועפ"י דרכנו הכוונה היא על שנרפו ידי התמכין דאורייתא, ולפיכך בא עמלק עליהם. ומטעם זה בא הכתוב להזהירם לבל יכשלו עוד, ולז"א אשריכם זורעי על כל מים, לתת צדקה להעוסקים בתורה, ובהם עמים יגנח ואויביו יתמו לנצח.

ומעתה מה מאד יונעם נ' מאמרי ר' חנינא הנ"ל במס' בכורות, ששלשתן עולים בקנה אחד להזהיר את בני ישראל על גודל המכשול המצוי במי שמרבה לו כסף וזהב, ורק אם יתן יד ללומדי התוה"ק וזורעו תאמצם, אז הוד והדר פעלו והרי זה משובח, ולהיפך אם לתאוו ולמותרות יבקש למלאות ביתו כסף וזהב, ומרפה ידיו מלהיות תומך ללומדי התוה"ק, אז מגונה הוא. — וז"ש מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים ונמלים, לפי שסייעו לישראל בשעת יציאתם ממצרים,

שאינן לך כל אחד ואחד מישראל שלא הי' עמו תשעים חמורים טעונים מכספה וזהבה של מצרים, הענין הוא כאמור שהחמורים הי' זכותם גדול שסייעו בהחזקת התורה, וקבלת התורה הי' תלוי ברכוש גדול שהוציאו ישראל ממצרים וכמבואר לעיל עה"פ יששכר חמור גרם, ובזה טמון מוסר גדול להתבונן ולשים לב שאף חמורים חסרי מדע הי' משכורתם שלימה מעם ד' עבור טענם ומשאם כסף וזהב שהי' סיוע למתן תורה, וא"כ על אחת כמה וכמה מה יקר בעיני ד' החזקת התורה של בני אדם, ומה גדול שכרם בזה ובבא.

ואח"כ ממשיך ר' חנינא לדבר בנגות ושפלות אנשים הצוברים ממון למלאות תאוותם, וז"ש, מהו רפידים, שרפו ידיהם מן התורה, הכוונה כאמור שנרפו ידי התמכין דאורייתא, ועל דא אורייתא קא משתכחת מישראל ואתחליש תוקפא דאורייתא ומלכא חייבא אתתקף בכל יומא, ולכן מיד ויבא עמלק. ואח"כ מוסיף והולך מהו לשון שטים, ר"י אומר שנתעסקו בדברי שטות, ור"ל צא ולמד מה הי' סופם ואחריתם של ישראל שנשתטו אז בתאוות הממון כמבואר במדרש (פ' בלק) שחמדו כליהם ובגדיהם של בנות מואב, שאחריתם עדי אובד שנפלו במעשה שטים, והכל הי' בשביל שלא הי' כוונתם בממונם להגדיל תורה ולהאדירה, רק נתעסקו בדברי שטות והבלי עוה"ז, ולכן נכשלו בשטים.

ומעתה ניתנה ראש ונשובה לביאור הפסוקים סוף פרשת בא, וכל פטר חמור תפרה בשנה וגו' והי' כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, ודקדקנו למה ציוה ד' לעסוק במצות פטר חמור ר"י קא טרם צאתם, אכן עפ"י האמור יתכן הכוונה, כדי שישאלו הבנים שאלת ר' חנינא הנ"ל מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסיס וגמלים, ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ד', ולא אמר בנבורה או בכח אלא בחזק יד, רצונו בזה דלפיכך נבחרו החמורים להתקדש בקדושת בכורה בשביל שנשאו את ביות מצרים, וזהו בחזק יד, למען יהיו ידי התומכי תורה חזקים בלי שום רפיון חלילה ומהאי טעמא שילם להם השי"ת פעלם תיכף שנתקדשו בקדושת בכורה.

וזהו המשך הפרשה אח"ז, ויהי בשלח פרעה את העם, ואמרו במדרש שפרעה צווח וי וי, והוא כאמור רכשזרעים ישראל על כל מים, וכוונת רכושם הוא כדי להגדיל התורה ולהאדירה, אז אויביו נופלין לפניו וצועקין הרשעים וי וי. ובזה מבואר היטב המשך אומרו ויקח משה את עצמות יוסף עמו, וכדברי כ"ק אאמו"ר זצ"ל שהי' משה עסוק בעצמות יוסף בשעה שהי' לוקח כסף וזהב בביות מצרים, וכמו יוסף הצדיק שעצם כוונתו בלקיטת כל כסף וזהב שבעולם הי' כדי שיתקיים הבטחת ד' ואח"כ יצאו ברכוש גדול, שהוא למען יהי' להם הרחבת הדעת לקבל את התורה, כמו כן הי' כוונת מרע"ה בעת שהיה עסוק בביות, למען יוכלו לעסוק בתורה ולקיים מצותי' בהידור ובהרחבה.

חידושים

מהגאון מוהר"ר יחזקאל סג"ל לנדרא זצ"ל

אב"ד ור"מ בפראג בעמח"ס נודע ביהודה וצל"ח¹

במס' נדה רף ע' ע"ב, בן שונמית מהו שיטמא אמר להן מת מטמא ואין חי מטמא. ולכאורה קשה אמאי לא שאלו מבן הצרפית שהחי' אליהו רהוא קרום (מלכים-א, י"ז). וי"ל רהנה מבואר במס' בבא מציעא (רף קי"ד ע"ב) דאליהו כהן הוא, וא"כ קשה מהא דכתיב בבן הצרפית ויקחהו מחיקה ויעלהו אל העלי' וגו' איך נשא את הילד המת כיוון שכהן הוא². אמנם י"ל עפימש"כ התוס' במס' כתובות (רף ק"ג ע"ב) דהרב רבי חיים כהן הי' אומר אילמלי הייתי כשנפטר רבינו תם הייתי מטמא לו וכו' ובהדיא אמר בירושלמי רמס' ברכות דכשמת רבי אמרו אין כהונה היום עיי"ש, הרי רצדיק גמור אינו מטמא, וא"כ שפיר מוכן מדוע לא שאלו מבן הצרפית, רכיון דאליהו שהי' כהן נשאו אל העלי' ע"כ מוכרח רצדיק הי'³ ראל"כ האיך הי' רשאי לנשאו, וממילא ליכא למיבעי אם מטמא אח"כ אבל מבן השונמית שפיר קא מיבעי דכיון שהי' בן שנה⁴ ליכא למימר רצדיק הי', ודו"ק.

שם. בתור"ה מתים לעתיד לבא, הקשו אמאי לא בעי תך בעיא על בן השונמית דאיירי בי' אם צריך הזאה. ויש לתרץ, רהנה כל הטעם ששאלו שמתים לעתיד לבא יהא צריכין הזאה י"ל רהוא רק משום דנוגעין בעצמן, א"כ התינוח במתים לע"ל שפיר איכא למיבעי דלא יצטרכו הזאה כיון דקורם תחיית המתים כל אחד ישוב לעפרו ונכרא ממנו גוף חדש ולא שייך תך דנוגעין בעצמן, אבל בבן השונמית פשיטא דבעי הזאה רהא הוא לא שב לעפרו ואין כאן גוף חדש, ודו"ק⁵.

(1) הועתק מקונטרס כת"י שנכתב ע"י אחד מתלמידיו שלא נדפס עדיין.

(2) קרוב לזה הקשו התוס' שם בב"מ ד"ה אמר יעו"ש.

(3) עיין תוס' ב"מ שם בסור"ה מהו, שהביאו בשם סדר אליהו רבה דאיתו תינוק משיח בן יוסף הי'.

(4) בליקוטי תורה להאר"ז ל' פ' וירא כ' דאיתו הבן חבקוק הי' ומת בשנה הראשונה.

(5) עיין שו"ת חת"ס חיו"ד סי' של"ז ד"ה והנה, שכוון לדבריו.

מהגאון בעמח"ס „ים התלמוד" וצ"ל⁽¹⁾

והשתא שפיר קאמר הרמב"ם סתם דאם עשה שני שלוחים לקרש את אשה כו' ולא מחלק בין קידושי כסף לשטר, דבשניהם מהני הערות לענין אם היא מודה ברבר, ולולא עדותן לא הוי קידושין אפי' אם היא מודה ברבר, והא דל"מ

(1) הגאון האמיתי מוה"ר משה יהושע העשיל אוריגשטיין זצ"ל נולד בשנת תקל"ד לאביו הגאון מוה"ר מרדכי זאב אבד"ק לכוב. אחיו ה' תנאון בעל ישועות יעקב אבד"ק לכוב. — כיהן כאב"ד בטארניגראד ובעוד כמה קהילות. ה' רבו מובהק של מרן הגה"ק מצאנז זי"ע, וראה בשו"ת דברי חיים ח"א חו"מ סוף ס' כ"ג שכ' זו"ל, אם כי אני זעירא דחברייא קבלתי ממו"ח זלה"ה שה' גאון עולם ומהגאון בעמ"ה ים התלמוד והם סמכוני להורות ולדון כאשר ה' אתי בכתובים אשר ידוע שהם קבלו איש מפי איש עד רש"י ז"ל כידוע לכל, ורש"י ידוע שקיבל איש מפי איש עד מרע"ה כמבואר ביוחסין ושאר ספרי יחוס עכ"ל"ק. — נדפס ממנו ספר ים התלמוד עמ"ס בבא קמא, והגאון בעל שואל ומשיב יחד עם גיסו הגאון מוה"ר מרדכי זאב איטינגא עיטורוהו בקורות יקרות בשם „מפרשי חים". — נפטר בשנת תקפ"ד.

חידו"ת הללו נרפסו מהעתק גוף כת"י הגאון הנ"ל ששרם גרפם.

הרמב"ם וכתב אם היא כופרת שלא קיבלה הקידושין דל"מ עדותן משום דהוי נוגעין בעדות, היינו משום דכ"כ וביאר זה בהל' שלוחין דבר"מ הוי נוגעין בעדותן, ומה צריך לכפול הדבר ולשנות, וזה שייך שם, אבל לענין קידושין קמפרש עיקר מילתא דהן הן שלוחיו וכו', ולא אמדינן דשליח של אדם כמותו והוי רק בע"ד, וקמ"ל דלא אמדינן הכי, ונ"מ אפי' בקידושי כסף היכי דהיא מודה בדבר וכנ"ל, וכמ"א בדא"ש והביא בשם ר"י כהן ז"ל דכ' דהא דאיתא בירושלמי דבקידושי כסף לא אמדינן הן הן שלוחיו וכו', היינו היכא דהיא כפירת ממון, אבל היכא דליכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לפיקדון נתנו לי אז מהני עדותן. ומיהו דע"ז איכא קצת מדבוותא החולקים, היינו היכא דהיא כופרת עכ"פ ואומרת לפיקדון, אבל היכא דהיא מודה בכל דבר שקיבלה אז בודאי כ"ע מודים דהן הן עדיו ולק"מ, ומיושב דברי הרמב"ם על נכון ודו"ק. ואף דאיתא בש"ע אה"ע סי' ל"ה סעיף י"ב דהביא הח"מ וב"ש דיעות בזה היכא דהיא מודה, מ"מ לפענ"ד היא ברור דאם היא מודה דאחזיק עדות השלוחין כיון דהם אינם נוגעים בעדותן כדפי' תוס' רק דהוי עד הצריך שבועה, וכיון דהיא מודה בודאי ל"ש זה וכנ"ל, וזה היא דעת הרמב"ם, והוא ברור בלי שום גמגום בעולם.

ואיירי דעסקינן באותו סוגיא אכתוב מה שעלה במצורת שכלי בעזה"י דברים נכונים וערבים לשומעין. הקשו התוס' בד"ה ע"כ לא פליגי אלא בג' אבל בב' ד"ה לא וכו', והק' כי נמי פליגי מי לא פריך שפיר ממילתי' דב"ה, ונלפע"ד ליישב, דהנה אי' בש"ך חו"מ סי' ע"ז ב' דיעות גבי שנים שקבלו פקדון ביחד אם אחד ערב בעד חבירו או לא. והנה בעין שכלי נראה להוכיח בדעת ובמועצות בסוגיא זו, ששנים שקבלו פקדון ביחד דאחד ערב בעד חבירו, דאי' בתוס' ע"ב ד"ה לעולם קסבר, תימא דאפילו למ"ד צריך לפרעו בעדים אינם נוגעים בעדות נינהו, דהא המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזירו בעדים משום מיגו דנאנסו וכו', וי"ל דמ"מ אפי' גבי פקדון אינם נאמנים אלא בשבועה וכל עד הצריך שבועה אין ממש בעדותו. ואם איתא דאין אחד ערב בעד חבירו א"כ קושיית התוס' במקומה עומדת, ואי משום דצריך שבועה, הא קי"ל דער המסייע פוטרי משבועה וא"כ יש לו מיגו דנאנסו וכמ"א יהי' מסייע לחבירו ויפטור את חבירו משבועה, דהא לפטור מממון אמדינן מיגו בשנים כמ"ש תוס' לקמן, אע"כ מוכח מכאן דשנים שקבלו פקדון ביחד דאחד ערב בעד חבירו, וא"כ הוי נוגעין בעדותן אם יאמרו נאנסו והוי כאחד מסייע לחבירו מסייע שאין בו ממש, והיא ראי' מוכחת והבן.

והשתא י"ל קו' תוס' הנ"ל, דא"א להקשות מב"ה דקאמרו כולן שלוחין הן ואין שליח נעשה עד די"ל דכולהו ס"ל דשליח נעשה עד ופליגי בקדושי כסף ומעמייתו דב"ש דלא עשה שליח כ"א אחד ושנים עדים וא"כ אינו חייב לשלם רק זה השליח שקיבל המעות, והשנים האחרים אינם רק עדים ואינם ערבים כלל בעד השליח ומש"ה כשרים להיות עדים וכ"ה סברו דכולן שלוחין הן וא' ערב בעד חבירו וא"א להיות עד מסייע וכנ"ל, אבל מדין שליח נעשה עד מזה לא איירי

כלל. וע"כ מקשה ומדייק הגמ' מב"ש דע"כ לא פליגי אלא כג' אבל בב' ד"ה לא, להשתא א"ל טעמא דב"ש משום דלא עשה שליח כ"א אחד וא"כ איגם ערבים זל"ז, וא"כ יכול כ"א להיות עד מסייע דא"כ ה' סגי בשנים וכל אחד יהי' עד מסייע לחבירו דע"א יכול לפטור את חבירו משבועה וכיון שהוא פטור משבועה ממילא הוי שניהם עדים לענין הקידושין, בשלמא אי טעמא דב"ש משום דאין שליח נעשה עד משום דשלוחו של אדם כמותו דהוי לי' כגופי', שפיר מצריך להיות שלשה דשליח אינו מהימן כלל וצריך עוד שני עדים, אבל אי סבר שליח נעשה עד אלא משום דהן נוגעין בעדותן ה' סגי בשנים דכ"א מסייע לחבירו. ודוק הדברים היטב הדק כי ברור וצלול הוא בעזה"י.

מכתב חידו"ת

מהגאון בעמח"ס „בית יצחק" זצ"ל¹

בעז"ה יום ד' י"ג סבת תר"א לפ"ק פה לבוב הבירה יע"א.

ותירב חכמת שלמה ה"ה הרב המאה"ג גאון הגאונים נזר ישראל
רשכבה"ג החריף ובקי חסיד ועניו כ"ש מפואר בכל קצוי הארץ מה'
(שלמה נ"י) אב"ד דק' בראד יע"א.

אחד"ש הטוב. אמרתו הנכבד הגיעני יום תמול כי יעבור, וטרם פתחנו אותו
הי' לנו גיל וששון כמים קדים על נפש עייפה. אכן כאשר פתחנו אותו נהפך לנו
גילינו לדאבת נפש, בראותנו איך חשב רבינו אותנו לשועים, ונוטים מדרך האמת,
ולדעתינו לא רבתה אשמתינו בכל הדברים אשר תפל עלינו רבינו, לכן הננו באנו
למחות אשמינו אחת לאחת בעזר צורנו.

(1) הגאון האדיר ר' יצחק יהודה שמעלקיס זצ"ל בנו של הר"ר חיים שמואל ז"ל, הי'
אב"ד בק' ברעזאן ואח"כ בעיר פרעמישלא ולבסוף בעיר הבירה לבוב יע"א. נרפס ממנו
שו"ת בית יצחק ו' חלקים על ד' חלקי שו"ע אשר בו נתגלה עוצם גדולתו ותרופתו.
נפטר בליל יוה"כ שנת תרס"ו בעיר לבוב ושם מנ"כ.

(2) הגאון האדיר מוה"ר שלמה קלוגער זצ"ל נולד בשנת תקמ"ו לאביו הנ"ר יהודה
אהרן אבר"ק קאמרוב. בשנת תק"ע בערך נתקבל לאבר"ק קאלקוב, ואח"כ כיהן ברבנות
בעיר יוזעפוף. משם הוזמן בשנת תק"פ לעיר המהוללה בראדי לכהן שם בתור ראב"ד
ומו"ץ. נרפס ממנו כשלשים ספרים בכל מקצועות התורה. ועור נשאר ממנו בכת"י יותר
ממאה חיבורים. נודל התקרבותו והערצתו של הנ"ר יצחק שמעלקיס אל הגאון מהרש"ק
נוכל לראות ממכתבו שנרפס בקונטרס „לשון צדיק" בראשו. וחיבר קונטרס מיוחד „שיח
יצחק" מספר תמרורים על הג' מהרש"ק. — נפטר ביום א' דר"ח תמוז שנת תרכ"ט
בעיר בראדי ושם מנ"כ.

הנה בנידון ההערה בסוגיא דכבתה זקוק לה דאם הי' לו נר אחר, לא נפלפל עוד, כי אחר כתבנו אגרתינו ראינו כי כבר דשו בה רבים הגאון בעל תו"ש סי' רס"ד והגאון בעל קרבן נתנאל.

ובנידון ההערה מה שהשיג עלינו רבינו בתורף קושית המזרחי ע"ד קושית הב"י דחרא מתורצת בחבירתה, דהא קימ"ל כל ספיקא לקמן שדינן וביאר לנו אימתי הי' ימי חנוכה לפ"ז כאילו לא למדנו מס' ר"ה ולא נדע הפי' של ספיקא לקמ' שדינן, חי ראשנו כי ידענו הישב מזה רק כוונתינו היא בהא דהב"י תירוץ דהנם הוה ניכר גם בלילה הראשונה דאחרי שנתנו שמן הפך כולה במנורה, מצאו תיכף הפך מלא, וע"ז תמה הפר"ח דעדיין אמאי עושין ח' ימים דהלא בליל ח' לא הי' צריכין לנס דהפך הי' מלא מליל ז', וע"ז שפיר התירוץ דליל ח' עושין משום ספיקא דיומא, והוי שפיר כל ס' לקמ' שדינן³). רק זה עולה שפיר רק לדעת הראב"ד ה' חנוכה דס"ל דס' דרבנן בעי ברוכי, משא"כ להרמב"ם (למה מברכין) אאל"כ דא"כ תיקשי למה מברכין בליל ח', הן אמת שלפי מכתבינו אינו מבואר כן, ימחול רבינו על גימגום לשונינו.

ובענין עיר הנדחת אשר כתב רבינו שטעינו טעות גדול, הנה אנו אומרים במקומינו אנו עומדים, דמ"ש רבינו דטעמא דאין הולכין בע"ה [בתר] רוב דהוי נגד החזקה, הנה מי יכחיש זאת דטעמא משום דהוי נגד החזקה, רק כאן הקושיא, דאם נאמר דאין המדיחין מאותו שבט, אנשי העיר נסקלין וממונם ליורשיהם כמבואר ברמב"ם ז"ל פ"ד מהל' עכו"ם, והיורשים מיקרי מוחזקים כמבואר ב"ב קנ"ז. ואם נאמר דהמדיחין הם מאותו שבט אנו מוציאין הממון מחזקת היורשים ומעמידין אותו בחזקת אנשי העיר ומאבדין הממון משום רובא, והוי ממש כמו בעלמא, משום דהוי נגד החזקה.

ומ"ש רבינו דבאיסורי הנאה הולכין אה"ד, לא ידענו כוונתו. ומ"ש דהש"ס לא מצו להוכיח דאזלינן ב"ר מעיר הנדחת משום דמצינן למימר דמיירי דהוי אביו ואמו חבושין בבית האסורין והשומר הי' ג"כ מאותו השבט, [היא] תמוה דאכתי תיקשי גם על השומר דלמא אינו מאותו השבט.

... בעדים זוממין של עיר הנדחת מה הדין בממונם, וכ' רבינו שלא מצא מקור לרין זה ... וכ' שהי' לנו לשאול על נשים וסף של העדים⁴ עכ"ל בקיצור. (כאן חסר כשמונה שורות). ועתה נראה לנו דאי' ברורה מגמרא ערוכה דממונם פלט, מהא דגרסינן סנהדרין דף מ' ע"ב עיר הנדחת להנך תרתי ל"ד שכן ממונם פלט ע"ז להנך תרתי ל"ד שכן בסוף, והקשו רש"י ותוס' דהא יש עדים זוממין שהן בסקילה ועיי"ש מה שתירצו, וא"כ תיקשי למה לא הקשו רש"י ותוס' קושיא זו בעצמה על מה דאמרינן קודם, עיר הנדחת להנך תרתי לא דמיין [שכן ממונן]

(3) בספה"ק ערבי נחל בררוש לחנוכה (ס"פ ויחי) קדמו בזה יעו"ש.

(4) במנחת חינוך מצוה תס"ד נסתפק ג"כ בב' ספיקות הללו, עיי"ש מש"כ בזה.

פלט, הא משכחת גם ערים זוממין דממונם אבר כגון עיר הנדחת, א"ו דגם בערי עיר הנדחת ממונם פלט, ודו"ק.

עתה נשיב ידינו שנית לישאל את כפו הטהור על דבר הירושלמי בפרק כל ישראל, בעי שנים שהריחו את שנים אותם שנים שהריחו את שנים מאי ליתן עליהם תורת מדיחין תורת נידחין עכ"ל. וכתב בעל פני משה וזה לשונו, מפני שעיר הנדחת צריך שנים דכתיב יצאו אנשים וגו' אם לא הריחו אלא שנים והשאר הריחו אחרים, אותם שנים מתהא עליהם אם נותנין עליהם תורת מדיחין שהם בסקילה או דלמא תורת הנידחין עליהם הואיל ולא הריחו אלא שנים אין תורת מדיחי עיר הנדחת עליהם אלא בכלל הנדחין ובסיף הן עכ"ל, ותמחנו האיך נוכל לומר שהירושלמי בעי על שנים הראשונים אם יש להן תורת מדיחין או דלמא תורת נדחין, וקשה האיך יכול ליתן אלא תורת נדחין עליהם, ולא יהא אלא מסיתין ומסית נמי בסקילה. ועוד קשה לנו מאי קאמר או דלמא תורת נדחין ובסיף הן, מי היו מדיחי שלהן שיהו עליהם תורת נדחין וצ"ע.

ואנו רוצים להגיה בירושלמי ב' שהריחו ב' ואתן ב' הריחו את ב' מאי ליתן עליהם תורת מדיחין ותורת נדחין, לענין מיתה פשיטא לן דנותנין עליהם תורת מדיחין ובסקילה כמבואר בפ' הנשרפין דמי שעבר ב' מיתות נידון בחמורה, אלא מיבעיא לן אי לענין ממונא יהבינן להו תורת נידחין וממונא אבר, א"ד ממונא פלמ"ט. אבל מה נעשה שאין לנו על מי לסמוך, לכן בקשנו מרבינו שיכתוב אם הפשט הוא כן או לא וצ"ע.

וכרי שלא להוציא הנייד חלק נכתוב למעכת"ה מה שהקשינו בסוגיא דגישין דף ג"ר ע"ב מתני' הכהנים שפיגלו מזירין חייבין. וקשיא לן אמאי נעשה הבחמה פיגול הא אין ארם אוסר רבר שאינו שלו⁵ דביבמות דף פ"ג ע"א אהא רתנן המסכך נפנו על תבואתו של חבירו אינו קדוש משום ראין ארם אוסר רבר שאינו שלו הקשו בתוס' ומ"ש מנותן נבילה או חלב בתבשיל של חבירו שנאסר ותרצו דרבר התלוי במחשבה אפילו עשה בה מעשה נמי לא אסרה כראמרין בספ"ב דחולין, והכא בפיגול נמי תלוי במחשבה [למה] הוי פיגול, בשלמא על השחיטה נוכל לתרץ כמ"ש הר"ן דאף ראין ארם אוסר רבר שאינו שלו לאו איהו קא אסר לה אלא דלא שרי לה והוי כלא נשחטה ומתה מאלי', אבל על הזריקה [קשה, ואפשר] לתרץ כיון דבעלים נותנים לו המתנות א"כ הוי כאילו יש לו שותפות בגווה ובשותפות ארם אוסר רבר שאינו שלו, כל זה לרעת רש"י, אבל להתוס' דסברו דאף בשותפות אמרינן אין ארם אוסר רבר שאינו שלו הקשיא במקומה עומרת, וצע"ג.

(5) עיין בקרבן העדה שם שגרים כן, ועיין גם בשירי קרבן שם.

(6) עיין בחירושי פני אר"י על ב"ק דף ה' ע"ב שכו' דלגבי הכהן הוה שלו כיון לתיקון בין לעיוות דכתיב לא יחשב. ועיין בנדרים ל"ו ע"א. ובנמוק"י שם שכו' שהקרבן הוא ביום כאילו ה' שלהם, יעווי"ש.

מכתב נפלא מהגה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל

ב"ה

שלום וי"ר לה"ה האלוף הראש הנגיד האדיר המפורסם המופלג
כש"ת מו"ה יחיאל מיכל נ"י.

מכתבו מפ' ויגש העבר, ומה שהי' מונח בתוכו קבלתי לנכון, וחלילה לי
מחדול להתפלל עבורם, ותפילתי על חיקו תשוב ככל הצטרפות יהי' לו הרווחה
וביחוד שיזכה לכן זכר, ורצוף פה קמיע קטנה עבור זה. ונידון דעתו לבנות בית
חומה, יגמור לטובה, וכשיוגמר אי"ה יחזיק בביתו תרנגול ותרנגולית שיהי' שמה
תדיר, ואם ימותו יקחו אחרת ואם ימות אחד יקח זוג לשני, ותחת כל אסקופה
יניח פענריל ובכל פענריל שבעה מחטין ומעט בכסף חי בכל פענריל, גם תחת כל
כרעי המיטה של אשתו יניח ג"כ א' פענריל כנ"ל, ולח' הישועה, ועל עמו ברכתו
סלה, כרוב עוז ותעצומות שיצליח בכל אשר יפנה בכל עת ועונה.
כ"ד הדורש שלום כל ישראל עד ביאת הגואל כ"ד או"נ, והנני שולח לו גם
בורן שטיין לעשן בכל פעם מעט, ידירו או"נ, ובעת שיכנים התרנגול והתרנגולית
יאמר שהרב המגיד אמר שיהי' פה לכפרות ולמשמרת¹, דברי או"נ,
נאום ישראל בהמנוח הר"ר שבתי ז"ל מ"מ דפ"ק קאזניץ

(1) מכתב קודש זה הוא הפלא ופלא מרישא עד גמירא. ומצאנו לנכון לצייין כאן
מש"כ בצוואת רבינו יהודה החסיד (אות י"ז), לא יבנה אדם בית של אבנים אלא יקנה
ואם בנה לא ידור בו וכו'. ובשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קל"ח הביא ע"ז מה דאמרי אינשי
להניח בהבית תרנגול זכר ונקבה ולשוחטם שם, וכתב שם ואני אומר החוששים לרבדים
אלו שנאמרו משמו של הגאון ז"ל (ריה"ח) דימו שאם יניחו שם זמן מה זוג תרנגולים
חיים הנקראים גבר ה"ל הגברים האלו הדיורים שבבית והראשונים שבבית ובשחיטתם היינו
מיתתם, ובזה כבר מתו הדיורים הראשונים שבבית והמה פדיון נפש בעלי הבית, רונמת
הכפרות שנוהגים וכו' יעו"ש. ועיין בדרכי תשובה סי' קע"ט ס"ק כ"ז שהביא בשם שו"ת
חיים ביד סי' ל"ב שכ' שיקח תרנגולים זכר ונקבה כמנין בני הבית שבאותו הבית הבונה,
ויניחם שמה לילה א' שילוונו שם במקום ההוא, ובבוקר יקרא לשוחט וישחטם שם לשם
כפרה תרנגול לזכר ותרנגולת לנקבה כמו שעושים בעיו"כ וכו', וכה יעשה גם בחינוך
הבית בכפרות הללו עיי"ש.

מכתב מהגה"ק בעל „אוהב ישראל” זצ"ל

בעז"ה יום ב' ג' ניסן תקס"ט לפ"ק פק"ק אפטא

כאור בוקר יזרח שמש בכל יום יהי ברכתו מרובה משל אמש, לה"ה
אהו' יירי האלוף התודני הראש הנגיד הקצין וגריב ירא וחרד לדבר
ה' כ"ש מ' יחיאל מיכל נ"י.

מכתביו הגיעו לידי על נכון פעם אחר פעם, גם החמשים מה' רייניש הרצוף
בתוך האגרת שלי, וגם החמשים מה' רייניש לכבוד הרב המגיד מקאזניץ, וידע יירי
כי אנכי כאז אשא את שמו על שפתי, ודבריו וענייניו חקוקים על לוח לבי ועל
זכרוני לא אסור מני, ויהי ירי אמונה בכל עת עבודו, ובעת היותי בק"ק קאזניץ על
שבת פ' פרה העבר, הרבה הרציתי רברי עם כבוד איש אלקים הרב המגיד משם
אורותיו, ונידון השמירה לשמור את הבית אל נא יחרול מלהחל לבנות, תבנה
ותכונן ביתו ויכן כמו רמים בנוי לתלפיות כחפצו אשר יחשוק לבנותו, ייסרו ויבנה
ויצליח ובטרים יקבע דירתו בו, עת לשמור משמרת להיות נשמר מכל רבר דע,
וישתמר חוקות אמרי, כבואי אי"ה לשם אורחו מה יעשה להיות ערוכה בכל
ושמורה, אחרי אשר יהי נבנה על תלו, ה' ישמרהו ויחיהו יאושר בארץ בכל מיני
אושר וטוב עושר וגדולה.

הטלית אשר שלח רו"מ לכבוד הרב איש אלקים מ' מנחם מענדל (נ"י מסרו
יפה יפה בני הרבני מ' יצחק מאיר נ"י מידו לידו, ומה מאוד השתעשע ושמח
ונהנה בו, גם כבוד הרב המגיד מקאזניץ דרש ושאל מירי אודות הטלית אשר
הובטח.

ז"ז אבקש מירי ישים גם לבו להקים דברי שאלתי לנגידי הקהל דרש
ובפרט נידון הדירות לבלי היות קצר המצע מהשתרע ובהיות כי אי"ה תיכף אחר
הפסח הבע"ל אבוא בעצמי לשם אקצר. הכ"ר אהובו הרש"ת וחפץ בגדולתו
ומעתיר בעדו ובעד ביתו.

הק' אברהם יהושע העשיל החפ"ק אפטא יע"א

והאב"ד דק' יאס הבירה

מזוגתי הרבנית הצנועה תי' שלו' לזוגתו הנגידה הגבירה תי' עם כב"ב.

בני וחתני הרבנים המופלגים נ"י ד"ש הטוב.

הרבני מ' ליבוש סופר ד"ש הטוב.

יפרוס נא בוני בשלו' כבוד הרבני המופלג החרף מ' ליבוש נ"י.

תשובה

מהגאון מוהר"ר מאיר אריק זצ"ל אבד"ק טארנא⁽¹⁾

ב"ה יום ועש"ק חקת התרפ"א לפ"ק וויען

שו"ר לכבוד ירירי הרב הג' החרוף ובקי פאר היחס והמעלה מוה"ר
שמואל מאיר האלענדער נ"י מו"צ בטשערנאוויץ⁽²⁾.

יקרתו הגיעני.

(א) ברבר שאלתו בענין פינוי המתים שנקברו בקבר א' עם נכרי וכן יש נקבר
לברו רק בקברות נכרים, לית דין צריך בושש כלל שרשאי לפנות ומצוה לפנותם
ומצוה רבה עברו בזה כמו"ש ח"צ סי' נ' ונוכ"י מהר"ק יו"ד סי' פ"ט.

(ב) וברבר השאלה במקוה שכנה לו אחד והקהל בצידוף הב"ד אסרו את
המקוה הזאת ששום אשה לא תלך לטבול לשם. — הנה מ"ש כת"ר בענין תקנת
הקהל במירי ראיכא הווחא להאי ופסידא להאי, הנה הדברים עתיקין ובמחלוקת
שנוי, ואף להאומרים דגם בכה"ג יוכלו הקהל לתקן צל"ע כיון דבנ"ד שאין הדבר
נוגע כלל לשום איש רק לנגוע כח זה היחיד שעשה לו מקוה וכמ"ש כנה"ג סי'
י"ג דאם יסכימו כולם לגרוע כח אחד נעשו כולם נוגעין בדבר והובא בתשו'
חת"ס חחו"מ סי' ס"א יעו"ש, ומכ"מ אם הדבר למיגדר מילתא בוודאי כח ביד
הקהל אף לאסור יינו של היחיד כראי' ביו"ד סי' ד"ה, וזה הוא הענין שבתשו'
הרא"ש והובא ביו"ד סי' א' סעיף י"א בקהל שגזרו שלא ישחוט רק טבח ידוע
יעו"ש דוראי ה' ענין תקנה לאפרושי מאיסורא, ובנ"ד כפי שכ' כתה"ר שהיחיד
עושה זיעה בשבת בודאי בכה"ג הוי למיגדר מלתא ויכולין לאסרו.

(ג) וברבר הרחיצה לכהנים לדוכן שנוטלין ידיהם מהוואססער-לייטונג,
שפקק כת"ר ע"ז דאינו כלי ודאי, והביא מדברי המש"ז או"ח סי' קנ"ט ס"ק

(1) נולד בעיר הרימוליב בשנת תרט"ו לאביו הר"ר אהרן יהודה. רבו המובהק ה'י'
הגאון האדיר מוה"ר יעקלי וויירנפעלד אבד"ק הרימוליב מח"ס שו"ת כוכב מיעקב.
ראשית רבנותו ה' בעיר יאזלאוויץ ואח"כ ה'י' אבד"ק בוטשאטש ומשם נתקבל לאב"ד
בעיר טארנא. ה' עמוד ההוראה בדורו. כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל ה"ד העריצתו עד למאור,
וה' ביניהם קשרי ידידות. ואלו הן הספרים שחיבר, שו"ת אמרי יושר ב"ה, מנחת פתים
על ד"ח שו"ע, טל תורה על ש"ס בבלי וירושלמי, שירי טהרה על סדר טהרות, וס' מנחת
קנאות עמ"ס סוטה. נפטר ליל א' דסוכות שנת תרפ"ו בעיר טארנא ושם מנ"כ.

* * *

תשובה זו הועתקה מכת"י הרה"ג מוה"ר שמואל מאיר הכהן האלענדער שאליו
נערכה התשובה. ברכת תורה לאלמנתו תי' ולבנו הרה"ח מו"ה זאב הכהן נ"י מבני ברק
על אדיבותם לשלוח לנו העתקה זו להדפיסו בקובצנו.

(2) ראה אורותו בקובץ הראשון עמוד י"ז.

י"א, הנה הוואססער-לייטונג הוא צינורות פתוחים מכ' הצירים המושכים מים מן מעיין היוצא מהר, רק בסופו יש כעין ברזא סתומה לפתוח ולסתום, ובג"ט בתשו' סי' ט"ו חש בזה לומר רהוי כלי לפסול את המקוה כיון שהברזא נעשה לצורך זה להחזיק המים. ולענין נט"י לאכילה בודאי אין לסמוך ע"ז, אך לנט"י לכהנים כיון דגוף הרבר אם בעינן לזה כלי וכח גברא לא ברירא לי' למג"א סי' קכ"ח, יש להקל משום ס"ס.

אכן נראה באם הברזא הלזו נעשה בעת שנקבע כבר הצינור ככותל מחובר הו"ל קבעו ולבסוף חקקו דלא הוי כלי כלל. ולענין נט"י ג"כ אינו כלי כמבואר באו"ח סי' קנ"ט, ואפילו לדעת הנוב"י מהר"ת חיו"ר סי' קמ"ב שחוכך להחמיר בכלי שנקבע בתלוש ודעתו לקבוע בנקב ברזא לכשיתחבר לארץ לא נתבטל מתורת כלי יעו"ש, היינו כיון שעכ"פ ה' עשוי כלי טרם שיקבעו, אבל צינורות פתוחים דלא הוי עליו שם כלי מעולם אף שדעתו לקבוע בהם ברזא כמחובר וקבע הוי כקבעו ולבסוף חקקו דאינו כלי כלל כמבואר בנוב"י שם, ובשגם שבעיקר דברי הנוב"י הנ"ל רבו החולקים עליו. אך לענין נט"י צירד כפרמ"ג שם לומר דיוכל להניח ידיו ויטבול במים מטעם חיבור למעיין רלענין נט"י גם ניצוק וקטפרס הוי חיבור, והעתיקו גם בסידור דרך החיים ה' נט"י, אבל הרי כתב שם דיניח ידיו במים הסמוכים לארץ ראל"כ הוי כטובל כפיפין יעו"ש, וזה לא יתכן בוואססער-לייטונג כי תחת הברזא עומד כלי כמו בעקין מחובר ול"מ טכילה בכלי המחובר לקרקע אף בקבעו לבתר שחקקו כמבואר סי' קנ"ט סעיף י"ג, ע"כ אין להקל כלל בזה אף לנט"י לכהנים ומכ"ש בנט"י לאכילה.

והנני רוש"ת בלונ"ח,

חק' מאיר אריק אבר"ק בוטשאטש

בסוגיא דשמא יעבירנו

מאת הרב הגאון מוה"ר יצחק טייטעלבוים זצ"ל הי"ד
דומו"ץ דק"ק בארדיוב*)

המהר"ם פארווא הקשה למה הוצרכו חז"ל (ר"ה כ"ט ע"ב) לאסור לתקוע ברה"שחל להיות בשבת משום שמא יעבירנו, הא תקיעה שבות היא גזירה שמא יתקן כלי שיר וא"כ לימרו דאסור משום האי גזירה, ותי' רהאי גזירה לא גזרו בתקיעת שופר דר"ה דא"כ לא יתקעו לעולם דגם כיו"ט שייך שמא יתקן ונמצא שיעקרו מ"ע אבל גזירה שמא יעבירנו לא שייך אלא בשבת ושפיר גזרו. והקשה המג"א (סי' תקפ"ח סק"ד) דלפי מ"ש הר"ן בפ"ד רסוכה הטעם שרוחין התקיעה

*) ה' תלמיר של הגאון בעמח"ס קול ארי' והגאון מהר"ם שיק. חותנו הר"ר משה זלמנאוויץ ה' חתן הרב הגאון מוה"ר חיים אברהם ארענשטיין אבר"ק בארדיוב בעמח"ס

מפני נזירה שמא יעבירו היינו דוקא משום דגם אין אנו בקיאים בקביעא דירחא, הדרא קושיא לרובתי' נימא דהנזירה הוא שמא יתקן כ"ש כמו בכל תקיעות דרשות, ומאי דשרי ביו"ט, משום דממ"נ מותר, אי יו"ט הוא עבדינן מצוה ואי חול הוא לא עבדינן ולא כלום משא"כ בשבת שייך לגזור דלמא אין יו"ט היום ודלמא יתקן כלי שיר ויעבור על איסור שבת.

ועיין בר"ן דפ"ר דר"ה שהקשה למה מילה שריא בשבת ולא גזרינן שמא יעביר התינוק או איזמל ד"א ברה"ד ותירץ דבשופר לולב ומגילה גזרו לפי שהכל טרודים בהם ולא מרכיז חד אחברי' משא"כ במילה אין הכל טרודים, ומקשין העולם להר"ן לשיטתו דבשופר לא גזרו אלא משום דהוה ספק מצוה דלמא אין יו"ט היום א"כ במילה דהוה ודאי מצוה לא רצו לגזור שמא יעבירו, ולמה הוצרך לחלק בין הכל טרודים לאין כולם טרודים.

ונראה בעז"ה דכתב הטעם"מ (בהל' שופר) בסברת הר"ן דלא גזרו ש"י אלא בספק מצוה, דבוראי מצוה י"ל דאפי' יעבור ד"א ברה"ד הוה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה דפטור מחטאת אבל בספק מצוה כגון היכא דאין בקיאים בקביעא דירחא גזרו שמא יעבירו דאז הוה טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה דחייב חטאת. והנה לכאורה קשה אם יעבור השופר ד"א, אפילו אי הוה ודאי מצוה לא הוה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה דהרי הוא מצוה הבאה בעבירה ולא קיים המצוה, אלא דלפי מש"כ התוס' בר"פ לולב הגזול (דף ל' ע"א תוס' ד"ה משום) דלא הוה מהב"ע אלא היכא דמחמת עבירה באה המצוה לק"מ רכאן אין המצוה באה ע"י העבירה דגם בבית ה' יכול לקיים המצוה. אבל הא תינח דוקא לענין נזירה דשמא יעבירו אבל אי הוה גזרינן לתקוע משום שמא יתקן כ"ש, א"כ אפילו היכא דבקיאי בקביעא דירחא דהוה ודאי מצוה הוה גזרינן דאז לא הוה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה, דהוה מהב"ע כיון דהמצוה באה ע"י העבירה שהרי ע"י שמתקן השופר יכול לקיים המצוה, וא"כ שייך לגזור אפילו בוראי יו"ט. (אנ"ה: לכאורה י"ל על דברי אא"ז מירושלמי שבת פרק האורג רמחלק בין מצה גזולה דאין יוצא בה ידי חובתו לקודע בשבת דיצא ידי קריעה וקאמר תמן (במצה גזולה) הוא גופה עבירה ברם הכא (בקודע בשבת) איהו הוא דקעבר עכ"ל משמע דבאיסור זמני כמו עשיית מלאכה בשבת ויו"ט כיון דאיסור גברא הוא והמעשה בעצמותה מותרת לא מיקרי מהב"ע. אך עיין בשעה"מ הל' לולב (פ"ח הלכה ה') דהביא כמה אחרונים דסברי דגם באיסור זמני מיקרי מהב"ע, וע"ש בהנהגות מעשה חשב דכתב דאפ"ל בכוונת הירושלמי כיון דבגוף המלאכה עצמה

„דברי אברהם" שהי' מגדולי תלמידי חת"ס. — הג"ד יצחק הנ"ל נסע להנה"ק משינאווע זצ"ל. וכ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל העיר עליו שלומר תורה לשמה. — נהרג על קירח"ש בשנות מלחמת העולם.

* * *

תורתנו להרב מו"ה בן ציון בלום שליט"א חרב"נ כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א ונכר הרב הגאון ר' יצחק הנ"ל, שמסר לנו העתק מפלפול זה להדפיס.

ליכא איסורא שהרי מקלקל הוא אלא משום כוונתו בה לקיים מצוה הוא דעבר אינה מהב"ע ולפ"ז יעלו דברי אא"ז לנכון. גם רברי אא"ז הם רוקא אם גם כשאין בעשיית המצוה סרך עבירה רכבר כלתה העבירה מיקרי מהב"ע ועיין בשעה"מ הנ"ל ובאחרונים שהאריכו למעניתם בענינים אלו).

ולפ"ז שפיר תירץ המהר"ם פארווא דלא גזרו בשופר שמא יתקן כ"ש, דא"כ יעקרו מ"ע, ואין להקשות דביו"ט ממנ"פ שרי דאי יו"ט הוא עבדינן מצוה ואז אין לגזור, דז"א דאפי' אי יו"ט הוא גזרינן שמא יתקן כ"ש דהוה טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה דהוה מהב"ע. ובזה מיושב דברי הר"ן רלא רצה לתרץ דבמילה לא גזרו משום דהוי ודאי מצוה דהא תינח לענין גזירה דשמא יעבירו אבל מ"מ יקשה נגזור שמא יעשה איזמל דגזירה זו שייך אפילו בוראי מצוה דאז הוה מהב"ע והוה טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, (והר"ן דנקט גזירה שמא יעביר התינוק או איזמל ברה"ר, לישנא דנמרא נקט אבל באמת קשה דנגזור ג"כ שמא יעשה איזמל) וע"כ הוכרח לתרץ משום דאחר יזכירו. (אנ"ה: נ"ל דגם בלא גזירה שמא יעשה איזמל שכתב אא"ז אפשר דהוה מצוה הבאה בעבירה גבי מילה כגון שהתינוק בבית שאין שם שום איזמל וא"א לקיים מצות מילה אלא באיסור הוצאה (או התינוק אל האיזמל או להיפוך) דהמצוה נתיקם ע"י העבירה. ובזה א"ש לישנא דהר"ן דנקט שמא יעבור התינוק או האיזמל).

ועתה אבוא ליישב הנמרא בפ' כסוי הדם (חולין דף פ"ד ע"ב) דגרסינן התם אמרו לו תקיעת שופר בנבולים תוכיח שאין ודאח דוחה שבת וספיקה דוחה יו"ט (והקשו האחרונים לדברי הר"ן הנ"ל מאי קאמר שאין ודאח דוחה שבת הלא אי הוה ודאי ה' תקיעת שופר דוחה שבת, דכל הטעם שאינה דוחה שבת היא רק משום דאנן לא בקיאים בקביעא דירחא). וע"ש בתוס' ד"ה תקיעת שופר בנבולין תוכיח וז"ל וא"ת והא טעמא דשופר בשבת משום שמא יעבירו ד"א ברה"ר והא לא שייך ביו"ט וי"ל דה"ק שאין ודאח דוחה שבת משום גזירה דרבנן שמא יעבירו וספיקה דוחה יו"ט אע"ג דאיכא נמי איסורא דרבנן בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה (פי' דשייך למיגזר בי' שמא יתקן כלי שיר) ונדחה איסור זה מספק עכ"ל, והקשה המהרש"א היכי קעביר ק"ו לאסור ספק ביו"ט משום איסור תקיעה גופה הא מהיכא דקבעי למיעבר ק"ו משבת, לא אסרו משום איסור תקיעה גופה, דא"כ ל"ל התם טעמא דשמא יעבירו כיון דאיכא לאוסרו נמי משום איסור תקיעה גופה, ונ"ל ליישב, דהפ"ח כתב דאין לומר דבשבת נגזור משום שמא יתקן כ"ש ולא ביו"ט כדי שלא יעקר מ"ע לגמרי דא"כ מיחזי מילי דרבנן כחוכא ואיטלולא דבשבת גזרו וביו"ט לא גזרו כי הטעם רשייך בשבת שייך גם ביו"ט, ונ"ל דהא תינח אם לא גזרו כלל שמא יעבירו רק שמא יתקן כ"ש הוה חוכא ואיטלולא אם יגזרו בשבת ולא ביו"ט, אבל כיון שגזרו בשבת שמא יעבירו דלא שייך ביו"ט, שייך למיגזר בשבת גם שמא יתקן כ"ש ואע"פ שלא גזרו ביו"ט, ולא מיחזי מילי דרבנן כחוכא, רבשבת יש ב' גזירות משא"כ ביו"ט גזירה שני'

ליתא. ולפ"ז נפרש הגמרא בר"ה, דאין תוקעין בר"ה שחל להיות בשבת שמא יתקן כ"ש, ושלא תקשה א"כ גם ביו"ט יגזרו לזה הוצרכו לגזור בשבת גם משום שמא יעבירו דאין שייך ביו"ט. ולפי"ז אפילו במקום דבקיאים בקביעא דירחא רהוה ודאי מצוה אסור לתקוע בשבת שמא יתקן כ"ש, (ודברינו הם שלא כשיטת הר"ן) ודוקא בלולב דאין שום גזרה רק משום שמא יעבירו לא גזרו אלא משום דלא בקיאים בקביעא דירחא. ולפ"ז שפיר אמרו תקיעת שופר תוכיח שאין ודא רוחה שבת דאפילו במקום דבקיאים ג"כ אסרו לתקוע וספיקה רוחה יו"ט, ול"ק קושיית המהרש"א היכי קעביד ק"ו הרי בשבת לא אסרו אלא משום שמא יעבירו דאינו שייך ביו"ט, רבאמת גם בשבת אסרו משום שמא יתקן כ"ש ולפיכך גזרו אפילו במקום דבקיאים ולא אמרו הגזירה דשמא יעבירו אלא שלא יהיו מילי דרבנן כחור"א רבשבת גזרו וביו"ט לא גזרו ודו"ק.

בענין ברכת שהחיינו

משה דוד שטיינזארצעל

רב דקהל בית אפרים

ור"מ דמתיבתא עץ חיים רבאבוב

ברוקלין

(תשובה לגאון אחר)

ראיתי שכבודו נשאל במי שקירש בביהכ"נ ביו"ט ובירך שהחיינו אי יכול לחזור לקרש בביתו ולברך שהחיינו עוד הפעם. ודימה כ' זה לדין שמש המדליק נרות חנוכה בביהכ"נ שחוזר ומדליק בביתו בכל הברכות לרעת הברכ"י סי' תרע"א, ובש"ת איתא ראינו יכול לחזור ולברך שהחיינו וזולת אם יש לו אשה או בנים להוציאם, וכ' רצה להשלים דעת הברכ"י לרעת הש"ת רמירי רק ביש לו אשה ובנים, ובוראי זה רוחק דהי' לו לפרש דבר כזה, וגם פשיטא לי' לכ' דדין יו"ט שוה לדין חנוכה בזה.

ולענ"ד שיש לחלק בזה בשני אופנים וממילא יבואר ריש מקום גדול לפלוגתא בזה. החילוק האחר הוא רגם אי נימא בחנוכה אינו חוזר ומברך שהחיינו כרעת השע"ת מ"מ ביו"ט אפשר רחוזר ומברך, והסברא פשוטה דהטעם להרלקת נר חנוכה בביהכ"נ ע"י בב"י משום דמקורם היו מדליקים בחוץ והי' פרסומי ניסא אבל עכשיו שמדליקים רק בפנים אנו עושים הפרסומי ניסא ע"י ההרלקה בביהכ"נ, נמצא דדין הרלקה בביהכ"נ תלוי במדליק והשהחיינו שהוא עושה הוא ברכה שלו ואין שייך לומר שעושה הברכה להוציא אחר והוא בעצמו

אינו מכוין לצאת דמי חייב יותר ממנו, וא"כ בע"כ מקרי דכבר בירך שהחיינו, משא"כ ביו"ט דטעם הקידוש הוא להוציא האורחים נמצא דהמקדש אינו עושה הקידוש כלל בער עצמו כי אם בעד האורחים וכך היתה התקנה, וא"כ אפשר דלעצמו אינו מכוין לצאת בביהכ"נ ורק בביתו כשעושה קידוש במקום סעודה ואז יברך גם שהחיינו, ונמצא דמקודם בביהכ"נ היתה כוונה שלא לצאת ולפיכך יכול לברך עוד הפעם בביתו, משא"כ בנ"ח הברכה היא בעד עצמו לצאת הפרסומי ניסא וא"כ כבר יצא בהשהחיינו וא"כ אין לברך עוד הפעם, ולפ"ז יש מקום למחלוקת בנ"ח כפי שהובא בב"י שם שני טעמים להדלקה בביהכ"נ לחד טעמא היא ג"כ משום האורחים ולחד טעמא משום פרסומי ניסא, וא"כ לטעם מצד האורחים הוי כמו ביו"ט דיכול לחזור ולברך דכוונתו רק להוציא אחרים ולא לצאת בעצמו, ולטעם משום פרסומי ניסא הוי ברכה לעצמו ונמצא דכבר יצא ואינו חוזר ומברך ורו"ק כי נכון הוא.

ועור יש סברא אחרת לומר להיפוך דאע"ג דביו"ט לא יוכל לחזור ולברך כיון שכבר יצא בביהכ"נ מ"מ בחנוכה יכול לחזור ולברך שהחיינו בביתו, דהנה מצינו שני דינים בשהחיינו, דין שהחיינו על היו"ט ושהחיינו על עשיית המצוה, דהיינו בר"ה יש שהחיינו על היו"ט ועל מצות תק"ש ועי' בק"נ פרק לולב וערבה מ"ש דעת הבה"ג דהשהחיינו של יו"ט שני פוסר את של לולב ושהחיינו של ר"ה אינו פוסר את השופר, וביאר שם דר"ה לא מקרי רגל מדין תורה רק מדרבנן לפיכך השהחיינו שלו אינו חשוב לפטור השהחיינו של תק"ש דזה הוי שהחיינו של מצוה וחייב בו יותר מהשהחיינו על היום, וכן מצינו ברמ"א סי' תרמ"א הביא דעת הר"ן דאם קירש בביתו צריך לברך שהחיינו על הסוכה כשיושב בה למחר, ובמ"ב תרל"ט דלפיכך צריך לקדש בליל א' דסוכות בשעת הגשמים בסוכה כדי שלא יצטרך לעשות עוד שהחיינו על הסוכה אח"כ כשיושב בה, ואם בירך על הסוכה בשעת עשיה לדעת התוס' אין צריך לברך על היו"ט שהעשיה של סוכה הוא תוצאה מיו"ט ופסר את היו"ט, ועי' בש"ג פרק לולב וערבה דאם בירך שהחיינו על הסוכה כשנכנס בה חוזר ומברך בשעת קידוש על היו"ט והמ"ב פסק דכשבירך על הסוכה אין חוזר ומברך על היו"ט אבל כשבירך על היו"ט בלתי הסוכה חוזר ומברך על הסוכה, וע"כ הסברא דהסוכה הוי תוצאה מהיו"ט ולפיכך כשבירך על הסוכה פסר את היו"ט, אבל היו"ט אינו תוצאה מהסוכה אלא אדרבה מחייב את הסוכה ולפיכך לא פסר השהחיינו של היו"ט את השהחיינו של הסוכה אבל הבה"ג שהבאתי משמע דס"ל דהיו"ט פוסר את הסוכה ולולב, וגם הרא"ש לא חלק עליו אלא מצד דמצות לולב היא ביום ובלילה כשקידש עריין לא חל עליו מצות לולב, אבל אם אמר השהחיינו ביום על היו"ט כגון ששכח לאומרו בלילה או לענין מצות סוכה בודאי מהני ומשמע קצת כדעת תשו' הב"ח הובא סי' תרמ"א בבה"ט דהשהחיינו של יו"ט פוסר את הסוכה כיון שעכשיו כבר הגיע זמן המצוה, ועי' בק"נ שהבאתי מקודם בפ"י דברי המנהגים, דהטעם לשי' הבה"ג

רשהחיינו של קידוש דיו"ט ראשון דסוכות אינו פוטר את הלולב ושל יו"ט שני פוטר רבשל יו"ט ראשון קאי נמי אסוכה ובמה"ש סי' תרס"ב נתקשה ברבריו ורצה לומר דחר שהחיינו אינו יכול לפטור ג' דברים וכתב שהוא דוחק אבל הנראה דס"ל דבלייל א' כיון דאומרים סוכה ואח"כ זמן שהחיינו קאי כולו על הסוכה והיו"ט נפטר ממילא, וא"כ זה פשוט שיכולים לומר כן בסברא דשל סוכה לא יפטור את הלולב הגם דסוכה פוטר יו"ט ויו"ט פוטר הלולב אבל של סוכה לא יפטור הלולב, [הגם שזה צ"ע קצת לומר דהשהחיינו קאי דוקא על הסוכה]. אבל המורם מכל הנ"ל ריש שני רינים בשהחיינו דין על היו"ט ועל המצוה.

והנה השהחיינו דנ"ח ומקרא מגילה בפשטות היא על מעשה המצוה ואם אין לו נ"ח וגם אינו רואה היינו יכולים לומר דאינו מברך, אבל במ"ב בשע"צ הביא בשם המאירי דמברך גם בלי הדלקה ובלי ראי' על עצם היום, ועי' בה' מגילה דהמג"א ס"ל בלתי קריאת מגילה אין מברכים על משלוח מנות וסעודה דזה הוי בכל שבת וגם לא תקנו ברכה על המצוה הזאת א"כ אין מברך שהחיינו על זה וסברתו דעל מעשה המצוה שאינה חשובה לתקן ברכה בוראי אינה חשובה לומר על זה שהחיינו, וכעין סברת מהרש"ל בתוס' סוכה מ"ו ע"א ד"ה הרואה שכ' ראין מברכין שהחיינו על ראיית מצוה אחרת ראין כאן שהחיינו בלא ברכה אחרת, ועי' במהרש"א מה שהק' עליו אבל פי' דבריו נראה דברוראי כלים חדשים זהו שמחה בעצם ומברכים על זה אבל על מעשה מצוה אין כאן שהחיינו זולת אם הוי מעשה חשוב, וקבעו על זה נ"כ ברכה אחרת ובביאור הלכה הביא דברי המו"ק דמברך גם על עצם היום, וע"ש שרצה להשוות גם דברי המג"א לזה והביא שהברכ"י ס"ל דאינו מברך על היום ונמצא דעכ"פ לדעת הברכ"י הברכה היא על מעשה המצוה של הדלקת נר חנוכה ומקרא מגילה.

והנה במקרא מגילה מברכים פעם אחרת שהחיינו על הקריאה של היום אע"ג שכבר בירך על הקריאה של לילה וע"כ מצר דהשל יום הוי מעשה מצוה יותר חשובה, וכן רצה הביאור הלכה שם לומר דהשהחיינו שבירך בלילה על המגילה פוטר את כל יום הפורים אם אין לו מגילה ביום, אבל אם יש לו מגילה אז הוי מעשה מצוה יותר חשובה וא"כ מברך עוד הפעם שהחיינו נמצא דשהחיינו שהיא מצד מעשה המצוה אינה נפטרת בשהחיינו על מעשה מצוה פחותה ממנה, וא"כ יש מקום גדול בסברא לומר דשהחיינו שבירך על הדלקת נ"ח בביהכ"נ שהיא רק מנהג אינו פוטר השהחיינו של מצות נר חנוכה שהיא מעיקר הדין, אבל בקידוש בביהכ"נ ביו"ט שם השהחיינו הוא על היו"ט ונמצא דיצא במה שבירך בביהכ"נ אבל בנ"ח כיון דהברכה היא על מעשה המצוה א"כ במה שבירך על הדלקת ביהכ"נ הוי כמי שבירך על היו"ט חוץ לסוכה דכשנכנס לסוכה מברך שהחיינו עוד הפעם על הסוכה וכמי שמברך זמן על המגילה בלילה שמברך עוד הפעם על המגילה של יום משא"כ בשהחיינו שהוא על היו"ט כבר יצא שפיר בשהחיינו של ביהכ"נ אם כיוון לצאת בו.

והנה ראיתי בש"ע במי שבירך בלילה הראשונה שהחיינו על הראי' ואח"כ בלילה השני' הדליק בעצמו נפטור בהזמן של יום ראשון והביא הרמ"א כן בשם תשו' אשכנזית והבי' הביא התשו' ופי' שם הטעם דשהחיינו אומרו אפי' בשוק וא"כ כבר יצא כמה שבירך על הראי' ולדברינו יש מקום עיון גדול בדבריו דהגמ' אמרה זה רק ביו"ט, אבל בכרכה על המצוה בעינן בשעת עשיית המצוה כמו שהביא הרמ"א סי' תרמ"א שהבאתי לעיל משם הר"ן דשל יו"ט אינו פוטר של סוכה אם לא הי' בסוכה בשעת מעשה וא"כ לענין נר חנוכה ראיית נר חנוכה בודאי אינה חשובה כמו ההרלקה ומנלן דשהחיינו של ראי' פוטר של הדלקה רחא הוא בעצמו ס"ל דהוי כמו בלא עשיית המצוה דדימה זה להך דאומרו אפי' בשוק וא"כ זה רק ביו"ט אבל לא בשהחיינו של מעשה המצוה, זולת אם סובר כדברי התשו' ב"ח הנו"ל דס"ל דגם של סוכה נפטרת אף אם לא הי' בסוכה, ואעפ"כ יש לחלק דשם היו"ט מחייב הסוכה ומכיון דבירך על היו"ט והוי כבר מעשה זמן המצוה של סוכה יצא, אבל בחנוכה כיון שהכרכה היא רק על מעשה המצוה ולא על היו"ט כלל א"כ מנלן דבמעשה מצוה גרועה נפטרת השהחיינו שבירך עלי' את השהחיינו של מעשה מצוה חשובה זולת אם נימא דס"ל כרעת המאירי והריעב"ן דגם שם מברך על היום או דס"ל דמכיון שכבר בא זמן המצוה החשובה אע"פ שהוא לא עשה החשובה רק הגרועה דהיינו הראי' לא ההרלקה מ"מ נפטרת ול"ד למקרא מגילה רשם זמן המצוה החשובה היא ביום והגרועה בלילה מ"מ בודאי אין זה פשוט כ"כ, ולולא דברי התשו' אשכנזית יכולים לומר להיפוך מצד הסברא.

ואפשר עתה דזה המחלוקת, דהתשו' שהביא הברכ"י בחנוכה דיכול לחזור ולברך בביתו השהחיינו אע"פ שכבר בירך בביהכ"נ ס"ל דהכרכה היא רק על מעשה המצוה ולא על היום כמ"ש להברכ"י שהביא הביאור הלכה גבי פורים וא"כ שפיר יכול לחזור ולברך בביתו אבל השע"ת ס"ל כדברי התשו' אשכנזית דכיון שהי' לו רשות לברך על של ביהכ"נ והוי בזמן חיוב ההרלקה אע"פ שהוא לא הדליק מ"מ נפטור בהשהחיינו או דהשהחיינו הוא על היום ג"כ וממילא נפטור גם ההרלקה כרעת הב"ח וא"כ בלי בני בית אינו יכול לחזור ולברך בביתו. והנה אשה המכרכת שהחיינו ביו"ט על הדלקת הגרות אינה צריכה לברך על הקירוש ולבאורה אם רוצה לצאת בכרכת בפה"ג של הבעל ולשתות מהכוס א"כ לא תענה אמן על השהחיינו דהוי הפסק וזה בכל יו"ט, אבל בלילי יו"ט ראשון של פסח אפשר דצריכה לענות אמן רבעינן שהחיינו על המצוה ומה שבכרכה על הגרות אינה פוטרת המצה להשי' דשל יו"ט לא פוטר של סוכה וא"כ צריכה לחזור ולברך על המצה, אבל יוצאים בזה בשהחיינו של קידוש שזה דוקא במקום סעודה והוי הראשון מארבע כוסות ומהסדר ולפיכך השהחיינו של קידוש פוטר של מצה, וא"כ גם האשה צריכה לצאת בזה וצ"ע. ואם היינו יכולים לומר לשי' הב"ח בתשו' הנ"ל דיוצאים בשל יו"ט על הסוכה גם אם לא ישב בסוכה, דס"ל רעיקר

השהחיינו אינו על המעשה מצוה גופא אלא על הזמן של מעשה וחיוב המצוה, א"כ ה' באפשר לומר דאם בדרך על השופר הברכה והשהחיינו והפסיק קודם התקיעה באופן דצריך לחזור ולברך אפשר דאינו חוזר ומברך השהחיינו דכיון רה"י בזמן המצוה יצא בזה אע"ג שלא ה' על המצוה ממש, אבל אינו נראה וצריכים שהשהחיינו יהי' על מעשה המצוה גופא ורק אם חל בזמן ההוא על דבר אחר דהיינו על ה"ו"ט או כגון הראיית נר חנוכה או נפטר גם עצם המצוה. ונראה פשוט לפי"ז דכל הברכות צריכים להיות קודם ההדלקה, דהשהחיינו הוא על עצם מעשה מצות ההדלקה ולא רק על הראי' והיום.

בענין איסורי הנאה נקברין ונשרפין

בן ציון בלום

חרב"ן כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א

ברוקלין ניו יארק

במשנה סוף תמורה (דף ל"ג ע"ב) ואלו הן הנקברין וכו' ואלו הן הנשרפין חמץ בפסח ותרומה טמאה והערלה וכלאי הכרם כל הנקברין לא ישרפו וכל הנשרפין לא יקברו ופרש"י בד"ה כל הנשרפין דלמא אתי איניש ואשכח להו ואכיל להו והק' שם בגליון הש"ס ובשפת אמת קושיא עצומה דלכאוי' למאי צריך טעמא לזה, כיון דמצותן בשרפה פשיטא דלא יקבר לבטל מצותו, וכוונתם דכל הני נשרפין דקחשיב ילפינן להו מקרא רנשרפין ע"ש ברש"י ובקבורתן איכא ביטול מצוה. ונ"ל ליישב בשנקדים ליישב קושיית התוס' בסוטה (דף כ"ה ע"ב) בד"ה לאו כגבוי דמי, שהקשו על הך רתניא בפ"ק דבכורות דף ט' ע"ב הערלה וכלאי הכרם וכו' כולם מטמאים טומאת אוכלים וז"ל וצ"ע כלאי הכרם אמאי מטמאים טו"א ולא אמר כתותי מכתת שעורי' היינו דהשיעור לטומאה הוא כביצה, ואם אמרינן כמ"ש נחסר משיעורו. וגם קושייתם בסוכה דף ל"ה ע"א ד"ה לפי רלמה לי לפסול אתרוג של ערלה לפי שאין בו דין ממון או היתר אכילה הא בלא"ה אסור משום כתותי מכתת שעורו דמצותו בשרפה.

ונ"ל לומר בדרך אפשר דבערלה וכה"כ אף דילפינן להו מקרא דפן תקדש המלאה וגו' פן תוקד אש דמצותו בשריפה מ"מ י"ל דבאם לא שרפן לא בוטל מ"ע, דבשלמא בנותר ופגול שאמרה התורה בדרך צווי ושרפת את הנותר באש וראי דשריפתן הוה מ"ע ובאם קברן ביטל מ"ע אבל בערלה וכה"כ דלא כתבה התורה שריפתן בדרך צווי רק לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש י"ל דכוונת התורה הוי רק דערלה וכה"כ עומרים לשריפה היינו דבשריפתן איכא קיום רצון

השם שעומדים לכך אבל לא דבקבורתן איכא ביטול מ"ע. וראי' לזה שהרי הרמב"ם ז"ל במנין המצות מנה מצות שריפת נותר ופגול ע"ז ועיה"נ למ"ע ושריפת ערלה וכה"כ לא חשב, וי"ל כדברינו דבערלה וכה"כ אין חיוב על האדם לשרפן כחיוב הנחת תפילין או כחיוב ציצית דעכ"פ ביש לו בגד חיוב, רק דיש קיום רצון השם אם שרפן אבל חיוב ליכא (ועיין בשע"מ פ"ב דגירושין הלכה ד' מה שהביא בשם ספר משאת משה ח"ה סי' כ' ותראה קצת כדברינו). ולפ"ז י"ל קושית התוס' בסוטה ובסוכה הנ"ל, רכמ"ש לא אמרינן דק בשופר ולולב של ע"ז ועיה"נ רמזותן בשריפה הוא חיוב וכמו שמדויק בלשון דש"י ז"ל בסוכה דף כ"ט ע"ב בר"ה של עיה"נ וז"ל משום דלשריפה קאי רכתיב ואת כל שללה תקבון ולולב בעי שיוור וכיון דהאי לשריפה קאי אין שיעורו קיים דכשרוף דמי (וע"ש בערוך לנר) אבל בערלה וכה"כ שאין בשריפתן חיוב רק קיום מ"ע לא שייך לומר דכשרוף רמי ולא אמרינן כמ"ש. וי"ל רגם התוס' מודים לדברינו דבערלה וכה"כ הוה רק קיום מ"ע, אך דס"ל דאעפ"כ שייך כמ"ש כיון דמ"מ עומד לשריפה.

ובדברינו יש ליישב רברי הישועות יעקב בסי' תרמ"ט סק"ה שכתב ליישב קושית התוס' בסוכה הנ"ל וז"ל ולכן נ"ל רמזום ראי נימא דרשאי לצאת בו ידי מצוה א"כ לא הוה כמ"ש רהתוס' בסוטה כ"ה כתבו דדוקא היכא ראינו דרשאי ליהנות ממנו ער עת שריפתו א"כ כמ"ש דכל שעומד לשרוף כשרוף רמי אבל היכא ריכול ליהנות ממנו ואח"ז ישרוף אותו אין זה חשוב כמ"ש וא"כ אף אם נימא דאסור בהנאה מ"מ כיון שרשאי לצאת בו ידי מצוה דמצות לל"נ אינו חשוב מכתת שעורו רכיון דעומד למצוה אינו עומד לשריפה, ובפשטות צע"ג בדבריו דלפי"ז למה פסלינן אתרוג של ע"ז ועיה"נ מטעם כמ"ש נימא ג"כ כסברתו כיון שרשאי לצאת ידי חובת המצוה אינו עומד לשריפה, ולפי דברינו מיושב רבע"ז ועיה"נ כיון שמצוה וחיוב לשרפו לא שייך לומר שישמור זאת לעשות בו מצוה, משא"כ בערלה שאין חיוב לבער דק עומד לשריפה לא שייך כמ"ש כיון שרשאי לקיים בו המצוה. ולפ"ז ג"כ מיושבים רברי רש"י בראש דברינו דלפיכך הנשרפין לא יקברו מטעם גזרה דלמא משכח להו ולא מטעם ביטול מ"ע, רי"ל דלרש"י הי' קשה קושית התוס' בסוטה ובסוכה הנ"ל וע"כ דאין בשריפתן חיוב מ"ע כע"ז ועיה"נ רק קיום מצ"ע וא"כ קשה למה לא יקברו דמשמע שיש איסור בקבורתן. וע"כ פירש מטעם גזרה דלמא משכח להו.

(ב) באופן אחר נ"ל ליישב קושית הגרע"א דהנה בשבת דף כ"ה ע"א אמר רב כשם שמצוה לשרוף קדשים שנשטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנשטמאת ופי' רש"י שם בר"ה מצוה לשרוף ועוד משום תקלה היינו דלמא יאכלו אותה והקשו בתוס' ד"ה כך אתה וז"ל לפי טעם זה נראה דלא דוקא שרפה אלא ה"ה שאר ביעור וכ"פ בהדיא באלו עובדין, ול"נ דבסוף תמורה קחשיב להו בהדי הנשרפין ואמרינן התם הנשרפין לא יקברו ע"כ. והנה י"ל דלפיכך פי' רש"י בתמורה דלמא משכח להו איניש ולא מטעם ביטול מצוה דהי' קשה לרש"י על

עצמו קושית התוס' כיון דקחשיב הכא בתמורה בהרי הנשרפין תרומה טמאה וכל שריפתן אינו אלא מפני התקלה א"כ למה אסור בקבורה ולפיכך פירש דאסור בקבורה רלמא משכח להו איניש וע"כ אמרו רוקא בשריפה. ובאמת י"ל דגם רש"י ס"ל כרעק"א דשאר נשרפין דקחשיב הכא איכא ביטול מצוה בקבורתן ופירש טעמו דרלמא משכח להו מפני תרומה טמאה ומה שהביאו התוס' שרש"י פירש באלו עוברין דגם שאר ביעור מותר היינו דרש"י כתב שם דף מ"ו ע"א ד"ה כיצר רמותר ליתנה לפני בהמתו לאכלו ולפי דברינו זה ודאי מותר לשיטת רש"י כיון שכל האיסור בקבורתו אינו רק דלמא משכח להו איניש ובנותן לפני בהמתו לא שייך זה כיון שסב"ס כלה מן העולם, ומיושב קושית התוס' והרעק"א כדרא מחתא. ואין להק' דא"כ גם שאר איסוה"נ כגון בשר בחלב ישרפו מהאי טעמא דרלמא משכח להו רזה אינו וכמו שמבואר במשנה עצמה דכל הנקברין לא ישרפו והנשרפין אפרן מותר ובנקברין אפרן אסור ובאם ישרפו כל איסוה"נ יטעו להתיר אפרו אבל בת"ט אף רמן התורה הוה מן הנקברין לשיטת רש"י, מ"מ ודאי דאפרו מותר, דבאמת תרומה טמאה מותר בהנאה רק הנאה של כלוי אסור ובשעת בעורו ג"כ מותר, א"כ ודאי רגם אפרו מותר, ועור רבנעשה אפר בטל לגמרי שם תרומה מיני' וזה מוכרח לומר גם לשיטת התוס' בשבת הנ"ל עש"ה.

ג) ובענין זה נ"ל ג"כ ליישב קושית הגה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל (הובא בתוס' חרשים פ"ב דפסחים) והגרע"א זצ"ל על התוס' פסחים כ"א ע"ב ד"ה בהרי ועל הטור בס' תמ"ה שכתבו דלר"י רס"ל דחמץ בפסח הוה מן הנשרפין אפרן מותר ולרבנן דהשבתו בכל דבר אפרן אסור כמבואר בתמורה ל"ג ע"ב, והק' שהרי התוס' שם כתבו בד"ה הנשרפין דלהכי הנשרפין אפרן מותר דנעשה מצותו ונקברין אסורין דכיון דאין בקבורתן מצוה משיך איסוריהו לעולם ולפ"ז גם לרבנן דס"ל השבתתו בכל דבר הרי הכא כבר קיים מ"ע רתשביתו ובנעשה אפר למה אסור ונ"ל ליישב דחמץ יש עליו איסור הנאה דילפינן מלא יאכל וחזין מזה יש על הארס הל"ת של כל יראה וכל ימצא וצותה התורה להשבות כרי שלא יעבור על לאו רכ"י וב"י ועתה נחזי אנן באחד שביטל חמצו ושוב אינו עובר בב"י וב"י וגם אין עליו המ"ע של תשביתו מ"מ החמץ עדיין אסור בהנאה ויש עליו חיוב לקברו כמו חתיכת בשר בחלב וכי נימא דנקברו ונעשה אפר רמותר בהנאה הרי הכא לא קיים מ"ע רתשביתו בקבורתו והוה ממש כמו חתיכת בב"י וא"כ אף בלא ביטל חמצו דמקיים עתה מ"ע של תשביתו אף דמטעם תשביתו קיים מצותו אבל עדיין אפרו אסור מטעם איסור הנאה שעל החמץ בעצם שהם שני ענינים נפרדים אבל לרבי יהודה רילף מנותר דמצותו בשריפה לא יליף רק על חלק המ"ע של תשביתו דמקיים אותה בשריפה רק מרמה לנותר לגמרי דגם על איסור הנאתו של החמץ מקיים בשריפה ולר"י גם כשביטל החמץ ואין עליו החיוב של תשביתו עדיין מצותו בשריפה רייקא (וכ"כ במקור חיים סי' תל"א) ולהכי לאחר שרפה אפרו מותר כנותר וק"ל.

בענין מצות לאו ליהנות ניתנו בדרבנן

חיים אלעזר האלפערט

תלמיד במתיבתא עץ חיים רבאבוב

ברוקלין, ניו יארק

בירושלמי סוף פי"א דתרומות איתא, מהו להרליק בשמן שריפה בחנוכה, אמרין רבי ד' ינאי מדליקין בשמן שריפה בחנוכה, דמצות לאו ליהנות ניתנו, ובמדרא פנים שם מקשה מזה על דברי הבעה"מ בר"ה פרק ראוהו ב"ד (דף כח.) אהא דאמר רבא המורד הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה, דרוקא בשופר של ד"ה שמצותו מן התורה מותר משא"כ בחצוצרות בתענית לא, דברבנן אמרינן מצות ליהנות ניתנו עיי"ש, והרי כאן בירושלמי מבואר דבמצות דרבנן כגון חנוכה אמרינן ג"כ מצות לאו ליהנות ניתנו.

ונראה ליישב דהנה השעה"מ (הל' לולב פ"ח ה"א, ד"ה ומ"ש) מקשה סתירה בדברי הבעה"מ, דדבריו סותרים זה את זה, דבפ"ג דר"ה פסק דברבנן אמרינן מצות ליהנות ניתנו, ובסוכה פרק לולב הגזול (דף לה.) פסק דביו"ט שני דלא בעינן לכס אם נמל לולב של איסורי הנאה כשר דמצות לאו ליהנות ניתנו וכו' עיי"ש, הרי דס"ל דבמצוה דרבנן ג"כ אמרינן דמצוה"ל, ודלא כדבריו בפ"ג דר"ה עיי"ש ובנו"כ שם.

וראיתי בפתיחה כוללת לבעל הפרמ"ג (ח"ד אות ה') שמקשה כן על דברי הבעה"מ בפ"ג דר"ה מגמ' סוכה הנ"ל (לא ציין לדברי הבעה"מ בעצמו בסוכה כמו השעה"מ), ומתרץ דאף אי אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו מ"מ בדיעבד יצא דהוה כמו מכרן וקידש ברמיהן מקודשת דאין איסורי הנאה תופסין דמיהן, וכ"ש בשופר ולולב דבריעבד יצא דמה דהוה הוה עיי"ש (ועיי"ש עוד באות ז'). והרמיון למכרן וקידש ברמיהן צ"ב, דשם דק המעות מותרין אבל האיסור הנאה עצמה אף אצל הלוקח נשארת באיסורה (עי' חולין ד: ועור), והכא המצוה עדיין נעשה ע"י האיסור הנאה גופי'. ונראה דהביאור הוא דשם חזינן דדבר הנתנהו אצלו ע"י קנייתו או פעולתו מהאיסורי הנאה אין על הדבר שם איסור הנאה כמו המעות דאין תופס דמיו, כמו כן התקיעות שתקע דבגוף האיסור אין לו הנאה ורק דקיום המצוה מתייחס לו אין על התקיעות שתקע ע"י שופר של איסור הנאה שם איסור הנאה וכן בלולב ודו"ק, ותירוצו אינו מספיק לדברי הבעה"מ בעצמו שכתב דכשר משום דמצות לאו ליהנות ניתנו, ולא משום דבריעבד כשר אף אי מצות ליהנות ניתנו.

ונראה ליישב סתירת הבעה"מ לפי הסברו של הגה"צ ממנוקאטש זצ"ל (בספרו שו"ת מנח"א ח"א סי' ל"ט) ברעת הרו"ה, דהנה עיקר סברת הכלל דמצוה"ל כתב רש"י (ד"ה כח.) ד"ה לאו ליהנות ניתנו, לישראל להיות קיומם

להם הנאה אלא לעול על צואריהם ניתנו עכ"ל, וזהו במצוה דאורייתא, בזה אין מחלקים בין אי המצוה באה להנאתנו או לא כיון דגזירת המלך הוא לעול על צוארנו ניתנו, משא"כ במצוה דרבנן שפיר יש חילוק בין אי חז"ל תיקנו להנאתנו או לא, דהיכא דהתקנה לא באה להנאתנו רק שהוסיפו על גזירת המקום בגזירתם כגון תקיעות של ר"ה שהוסיפו על התקיעות דאורייתא שייך שפיר לומר מצלל"נ דאנו עושין רק לעול על צוארנו, משא"כ אי חז"ל תיקנו להנאתנו כגון תקיעות חצוצרות רתענית שמתענין על עצירת נשמים שם לא שייך לומר מצלל"נ כיון שאין אנו עושין לעול על צוארנו אלא לטובתנו, ולזה פסק שם הרז"ה דמצות ליהנות ניתנו, ומיישב בזה קושיות הר"ן שם בר"ה על הבעה"מ דמ"ש תקיעות דרבנן בר"ה מתקיעות חצוצרות רתענית, עיי"ש ודו"ק. (ועי' מג"א סי' רצ"ז סק"ה בשם האבודרהם, דדבריו לכאורה נראים כרבריו ויש לחלק ואכמ"ל). ולפ"ז יתיישב קושיות השעה"מ, דרק בתקיעות חצוצרות רתענית דהתקנה הוא להנאתנו שם פסק הרז"ה דמצות ליהנות ניתנו, משא"כ בנשילת לולב ביו"ט ב' ובתקיעת שופר דרבנן דאין תקנתם להנאתנו, שם פסק שפיר דמצלל"נ, ושפיר עולים דברי הבעה"מ עם הירושלמי דמצות נר חנוכה ג"כ לא נתקנה להנאתנו ורק תיקנו חז"ל לפרסם הנס שנעשה לנו שייך שפיר לומר בה מצלל"נ ודו"ק. והנה בספר מלא הרועים (כלל מצלל"נ סי' ז') כתב דלדעת הרז"ה המודר הנאה מחבירו אסור לבדוק לו ביתו מחמץ בע"פ היכא דביטלו קודם לכן, דהוה הבדיקה מדרבנן ובדרבנן אין אומרים מצלל"נ. עיי"ש. ולפי דברינו הנ"ל נראה דיותר דהנה בדיקת חמץ תיקנו חז"ל הוספה על דאורייתא כמבואר בר"ן ריש פסחים ובראשונים שם, ושפיר שייך לומר בה מצלל"נ אף לדברי הרז"ה, ומותר לבדוק ביתו של המודר הנאה, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

בא

והי' לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהי' תורת ד' בפיך. וצריכין להבין הסמיכות של מצות תפילין לתורה, וגם מאי טעמא שמקדימין להניח תפילין של יד קודם לשל ראש. וי"ל דהנה בעת קבלת התורה הקדימו ישראל נעשה לנשמע. והנה תפילין של יד מורה על בחי' נעשה כי ידיים עסקניות הן ותפילין של ראש שהוא נגד המוח והמחשבה מורה על בחי' נשמע שהוא לשון הבנה (רש"י בראשית מ"א, טו.). ועפי"ז י"ל שע"י שאמרו ישראל נעשה ונשמע זכו למצות תפילין של יד ותפילין של ראש המורים על בחי' נעשה ונשמע, וא"כ מובן מאליו

למה מקרימין תפילין של יר קורם לשל ראש, כיון שישראל הקרימו נעשה לנשמע. וזהו המשך הפסוק למען תהי' תורת ד' בפיך, לרמז שמצות תפילין היא נגד נעשה ונשמע שאמרו ישראל בעת קבלת התורה.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

בשלח

ואתה הרם את מטך, הר"ם נ' במסורה, דין ואיך כשופר הרם קולך, ואיך ויאמר הרם לך. י"ל בזה עפ"ימש"כ בתפארת שלמה (פ' ויחי) לפרש הפסוק משכני אחר כך נרוצה, כי בענין קנין משיכה יש ב' אופנים, הא' הכישה במקל והיא תבוא, והב' קורא לה והיא באה (קידושין כ"ב ע"ב). והנה באופן הראשון בבחי' הכישה במקל כבר לקינו בכבוד הגלות המר, אך אנו מצפים שתהי' הגאולה והישועה באופן הב' בבחינת קורא לה והיא באה, וזהו משכני אחר כך נרוצה, שימשיך אותנו אליו במדת החסד ואנחנו נרוצה אחריו, עכ"ד. וזה יש להעמיס בכוונת המסורה, דכנסת ישראל מבקשין מאת השי"ת ואתה הרם את מטך, הרם מלשון הפרשה וסילוק, כמאה"כ הרומז מתוך העדה, היינו שאופן ההמשכה לא יהי' עוד בבחי' הכישה-במקל ע"י יסורים ח"ו, רק כשופר הרם קולך, באופן הב' בבחי' קורא לה והיא באה, והקב"ה משיב לכנס"י, ואתה הרם לך, שתרימו ותגביהו עצמכם למדרגה גבוהה לשמוע בקולי, ואז תזכו לבחי' קורא לה והיא באה, בגאולה שלימה.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

לשבת שירה

י"ל רמז על מה ראיתא במג"א הל' שבת בס' שכ"ד סק"ז דיש נוהגין לתת חטין בשבת שירה לפני העופות, רהנה קריעת ים סוף הי' בזכות התורה כדאיתא במדרש והמים להם חומה מימינם ומשמאלם, מימינם בזכות התורה שהן עתידין לקבל שנא' מימינו אש דת למו. (ולרזא רא כווננו בנ"י באמרם אשיר"ה לד' כ"י גא"ה שעולה בני' תור"ה) ונודע מדברי חז"ל (ברכות ה' ע"א) עה"פ ובני רשף יגביהו עוף אין עוף אלא תורה, על כן משליכין להם צירה, לרמז שבזכות התורה נקרע הים לישראל.

(הרה"ק מוה"ר משה מראזוואדאו זצ"ל¹)

יתרו

במד"ר וישמע יתרו הה"ד כבוד חכמים ינחלו זה יתרו, ולכאורה אם קאי על

(1) מכת"ק בשינוי לשון קצת.

יתרו מדוע כתיב חכמים לשון רבים, אמנם י"ל ברמזו רתיבת חכמי"ם הוא נוטריקון יתרו בהן מדין חותן משה.

(הנה"ק מוה"ר מרדכי דוד מראמבראווא זצ"ל²)

וישמע יתרו, פירש"י מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. וי"ל עפ"י המבואר בספה"ק בגדול מעלת הנסיעה לצדיקי הדור, אף דיש הרבה ספרים קדושים שיוכל האדם ללמוד בהם ררכים לעבודת הש"י, עכ"ז אינו דומה ראי' לשמיעה, כי הלימוד בספרי צדיקים הוא בחי' שמיעה שאינו רואה כמו עיניו התנהגות הצדיק, אך כשנוסע להצדיק ומסתכל בכל תנועה ותנועה ורואה גדול חסידותו ופירשותו וקדושתו זה עושה עליו רושם כביר ונכנס ללבו. וזה יש לכוון בדברי רש"י, מה שמועה שמע ובא, כל' למה הטריח יתרו א"ע לבוא אל המדבר, הלא הי' יכול להישאר בביתו וללמוד ולעבוד את ד' שם, אך הטעם הוא, כאשר שמע מקרי"ם דכתיב ב' שמעו עמים ירגזון וגו' אז נבהלו אלופי אדום, ועמלק הי' מאלופי אדום, ואעפ"כ הלך אח"כ ללחום עם ישראל ולא פחד לבו, הבין הסיבה שהוא מפני שלא ראה עמלק קרי"ם בעצמו רק שמע הנס לכן פג האימה מקרבו, דאינו דומה ראי' לשמיעה, וזהו שכ' רש"י, קרי"ם ומלחמת עמלק, ששמע שאחר קרי"ם בא עמלק להלחם עם ישראל, הוכיח מזה דעיקר הוא הראי', לכן נמר בלבו שצריך לילך בעצמו אל הר האלקים המדברה.

(הנה"ק מוה"ר יחזקאל שרגא הלברשטאם אבר"ק שינאווא זצ"ל³)

משפטים

ברש"י למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח. וי"ל הכוונה, דהנה המנהיג והמורה דרך לעם ישראל צריך להחזיק א"ע בענוה ובשפלות בעיני עצמו, אמנם עכ"ז בדברים הנוגעים לכבוד ד' ולתורתו צריך להתנהג בבחי' ויגבה לבו בדרכי ד' לקנא קנאת ד' צבאות ולהנהיגם ביד רמה. והנה המזבח הי' מצופה זהב מבחוץ הרומוז על גאווה ומבפנים הי' עפר ואדמה הרומוז על ענוה, וזהו שתשים סנהדרין אצל המזבח, שמנהיג ישראל צריך להיות בקרבו לב נשבר ונרכה בתכלית הענוה, ומ"מ מבחוץ ישתמש גם במדת הגאווה כשיצטרך לזה להדריך ולהורות את בני דרכי ד'.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

(2) הועתק מקובץ „רשפי אש" סי' ה' אות ב'.

(3) כס' אור לישירים (להרה"ג מו"ה צבי הירש האזענלוף דומו"ץ דק"ק פאדנורוץ) פ' יתרו, כשמו.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפלד שליט"א)

בא

קאפ' י"ב פסוק י'.

למד שאינו נשרף ביו"ט אלא ממחרת וכך תדרשנו והנותר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפנו.

ראה כמה נתחבטו המפרשים בסיום רברי רש"י תעמוד ותשרפנו ולמה שינה מלשון הפסוק והול"ל והנותר וכו' עד בקר שני באש תשרפו, והמזרחי פירש שהי' נראה שיהי' שורפו והולך מהבקר הראשון עד הבקר השני אבל עכשיו שאמר עד בקר שני תעמוד ותשרפנו, יורה שתחילת עמירתו לשורפו לא יהא רק עד הבקר השני, ועיין בגור ארי' שכתב שרש"י בא לומר שהוא מצוה ותעמוד ותשרפנו ואינו רשות. — אמנם ברפוס הראשון הנוסחה היא והנותר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני יעמוד, וישרפנו. ובא רש"י בזה לפרש תבת עד בקר רלפי ררשת חז"ל שבא הכתוב ליתן בקר שני לשריפתו, הול"ל והנותר ממנו בבקר באש תשרפו, מה עד בקר, וע"ז פירש עד בוקר יעמוד, ואח"כ ישרפנו, והוא נכון.

שם פסוק י"א.

וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לש"ש (ד"א) דרך דילוג וקפיצה זכר לשמו שקרוי פסח וגם פסק"א לשון פסיעה.

רבו בזה הנוסחאות והפירושים. ועל סיום רברי רש"י שפסק"א היא לשון פסיעה, כתב הגאון ר' א"ז מרגליות בספרו שם אפרים שגם פסק"א שלועזין על מלת פסח הוא לשון פסיעה, וסיים שנראה בעיניו שאינו מלשון רש"י רק איזה מאן דהוא כתבו בגליון רש"י מבחוץ והמעתיקים הכניסוהו לפנים. — ובאמת בנוסחת דפה"ר ליתא, וכן הוא הנוסחה שם וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לש"ש. והשאר ליתא.

בשלח

קאפ' ט"ו פסוק ח'.

נצבו כמו נד נזולים. נד, לשון צבור וכנוס, כמו נד קציר ביום נחלה. כונס כנר,

---

היות שאיזה קוראים העירו שקצת נוסחאות ברש"י כבר נתקן בדפוסים שונים, לכן צריך למודעי כי התיקונים הללו נעשו בהשוואה של רש"י רפוס ראשון (רל"ה) עם רש"י הנדפס בחומש „מקראות גרולות".

לא כתיב כנאר אלא כנר ואלו ה' כנר כמו כנאר וכונם לשון הכנסה ה' לו לכתוב מכנים ככנאר מי הים אלא כונם לשון אוסף וצובר הוא.

הנה רש"י בא להוכיח שנר הוא לשון צבור ולא מלשון נאר, והביא רא"י מגר קציר שהוא גדיש של קציר ושם לא שייך לפרש מלשון נאר, ואח"כ הביא שגם כונם כנר מתפרש היטב מלשון גובה וצבור יותר מלשון נאר, שהרי אינו מכנים מי הים כנאר וה' צריך לכתוב ככנאר, א"כ קשה מה זה שכתב לא כתיב כנאר אלא כנר, דבאם ה' כתוב כנאר אין ענינו לכאן ולא ה' קשה כלל על פירושו שנר הוא מלשון צבור וחומה, וגם המשך לשונו קשה שכתב ואלו ה' כנר כמו כנאר ה' לו לכתוב מכנים ככנאר, ראם נר הוא מלשון נאר יכול לכתוב ככנר.

אמנם בדפוס הראשון הנוסחה היא כונם כנר מי הים לא כתב כונם כנר אלא כונם כנר, ואלו ה' כנר כמו כנאר וכונם כמו הכנסה ה' לו לכתוב מכנים ככנר מי הים, ולפ"ז עולה הכל כהוגן, ראלו ה' כתוב כונם כנר על כרחנו היינו צריכין לפרש שהוא ככנר, אע"פ שחסר כ"ף הרמיון, כי אי אפשר לפרש כנר מלשון גובה וצבור וה' קשה משם על פירושו, אבל מאחר שכתוב כנר הוא מתפרש יפה מלשון צבור, ופירושו שהוא צובר וכונם מי הים כמו צבור וכרי, ראלו ה' כנר כמו כנאר וכונם לשון הכנסה ה' צריך לכתוב מכנים ככנר.

ובאמת המתרגם שם בתהלים תרגם על כונם כנר, דמכנים היך זיקא, וזיקא הוא תרגומו של נאר כמו שתרגם יונתן נאדות יין (יהושע ט) זיקין דחמר, וגם על הפסוקים ביהושע שהביא רש"י להלן ויעמרו נר אחד, וקמו נר אחד, תרגם יונתן על נר ריקבא שהוא תרגומו של חמת, שג"כ פירושו נאר, ורש"י בא לדחות פי' זה.

שם פסוק י"ט.

כי בא סוס פרעה, כאשר בא: ואח"כ מתחיל הדיבור ותקח מרים הנביאה, היכן נתנבא וכו'.

עיין בשפ"ח שפי' מפני שבא סוס פרעה לפיכך ותקח מרים, ולזה נתכוין הרב כאשר בא אז ותקח מרים, ע"כ. וכן באמת פירש"י בגימטריא (דף צ). מפני שבא סוס פרעה וגו' לפיכך ותקח מרים. אבל כאן העיקר חסר מדברי רש"י. — אבל נוסח דפה"ר הוא כי בא סוס פרעה, כאשר בא סוס פרעה ותקח מרים וגו'. ואח"כ מתחיל הדיבור הנביאה, היכן נתנבאה וכו'.

קאפ' ט"ז פסוק י"ד.

על רכבי התרגום אונקלוס שתרגם דק ככפור, דערק כגיר כגלירא, כתב רש"י כגיר כאבני גיר והוא מין צבע שחור כדאמרין גבי כסוי הים הגיר והזוניך. דערק כגיר כגלירא על ארעא דק ה' כגיר וכו' וכגיר שתרגם אונקלוס תוספת הוא על לשון העברית ואין לו תיבה בפסוק. וכן פירש בישעי' כ"ז עה"פ בשומו

כל אבני מזבח כאבני ניר מנופצות. פירש גיר מין צבע הוא. והוא כפירושו כאן.
אבל בגמרא (ע"ז רף נ"ד רע"א) פירש עה"פ הזה כאבני ניר מנופצות ניר,
כפור נרושל"א: ולפ"ז כגיר שכתב אונקלוס הוא תרגומו של תיבת ככפור, רק
שכתב שתי לשונות כגיר, כגלירא, ושניהם מלשון כפור, ועיין ברשב"ם שכתב
נ"כ ככפור שקורין גרושל"א.

יתרו

קאפ' י"ח פסוק ח'.
התלאה, למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והתי"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו
לפרקים, וכן תרומה תנופה וכו'.
הנה רש"י בא לומר שהתי"ו איננה מן היסוד, אבל בין שתהי' תתיו מן היסוד או
לא, הלמ"ד והאל"ף הם מן היסוד, ע"כ נכונה יותר נוסחת דפה"ר שכך היא,
התלאה למ"ד אל"ף הן היסוד של תיבה.

שם פסוק כ"ג

וגם כל העם הזה, אהרן נדב ואביהו ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך.
הנה הגם שמצינו פעם אחת בפסוק גם אשור נלוה עמם, אבל בכל התנ"ך הלשון
נלוים בא בעל או באל, כמו הפעם ללוה אישי אלי, או וילוו עליך וישרתוך, וא"כ
הי' צריך להיות הנלוים עליך, גם תיבת עתה אין לה מוכן כי גם אחר מנזי השרים
היו אהרן נדב ואביהו וע' זקנים נלוים אליו. — אבל ברפוס הראשון הנוסחה היא
אהרן נדב ואביהו ושבעים זקנים הנלאים עתה עמך, והוא מתאים עם מה שכתב
לעיל בפסוק י"ח נכול תכול כתרנומו. — שהוא מילאה תלאי. גם אתה, לרבות
אהרן וחרו ושבעים זקנים, שהיו נלאים עמו, וע"ז אמר כאן כשתעשה שופטים
תבוא אתה וחזקנים הנלאים עתה עמך על מקומכם בשלום.

קאפ' י"ט פסוק ד'

אתם ראיתם, לא מסורת הוא בידכם ולא בדברים אני משגר לכם לא בעדים אני
מעיד עליכם אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים על כמה עבירות היו חייבין
לי וכו'.

עיי' בספר שם אפרים שכתב שמלת משגר לכאורה לא שייך הכא ורצה להגי'
ע"פ המכילתא לא כתובים אני משגר לכם עיי"ש ואח"כ הביא נוסח שכתוב בו
לא מסורת היא בידכם הדברים אשר עשיתי כמצרים, על כמה עבירות וכו' ושכן
הוא במזרחי והמזרחי פירש שהכל הוא בהמשך אחד רק שהוסיף רש"י מלת
הדברים שלא תפול הראי' אלא על דברים הנעשים. ועיי"ש מה שפירש הוא
באופן אחר ולפי פירושו צריך להגיה במקום אשר עשיתי כמצרים שצ"ל למצרים
כי לפי דבריו הוא ציון על לשון הפסוק. — אבל ברפוס הראשון הנוסחה היא

אתם ראיתם ולא מסורת היא בידכם בדברים אשר עשיתי במצרים. ולא יתפרש לא כפי' המזרחי ולא לגמרי כפירוש.

משפטים

קאפ' כ"ג פסוק א'.
אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חבריו תביעת שקר שהבטיחו להיות לו עד חמס. כתב השפ"ח, ר"ל שהי' לו כבר עד אחד שהוא עד שקר, קמזהיר לעד זה שאל תשתתף עם אותו עד שקר שהוא רשע.
הן אמת שבכמה מקומות בש"ס מוכח דתיבת רשע קאי על העד, מ"מ קשה להעמים זה בדברי רש"י שמשמע מלשונו שהרשע הוא הטוען את חבריו תביעת שקר, רק שקשה על מי קאי שהבטיחו. — אמנם בדפח"ר הנוסחה הוא שתבטיחוהו, והאזהרה שאל תשת ירך עם הרשע התובע שתבטיחוהו שתעיד לו עדות שקר. וכן הוא בדברי דוד (להט"ז), וכתב פירוש אפי' אם לא תעיד לו אלא תבטיחו להעיד לו.

קאפ' כ"ד פסוק ח'.
ויזרוק, ענין הזאה. ותרגומו זורק על מרבחא לכפרא על עמא.
דברי רש"י לנוסחתנו סותרין עצמם בתוך כדי דיבור, דלפי נוסחת התרגום ויזרוק הוא מענין זריקה כמ"ש בכל הקרבנות וזרקו בני אהרן את הדם על המזבח ולא מענין הזאה שהוא במזה על האדם כמו וחזה הטהור שנאמר במי חטאת, או על הפרוכת, אבל במזבח שייך לשון זריקה ועיין במס' יבמות (דף מו ע"ב) בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע בנר שמל ולא טבל דלר"א הוה נר דיליף מאבות (פירש"י אבותינו בימי משה כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל התורה) שמלו ולא טבלו, ור"י סבר דבאבות נמי טבילה הוי ויליף לה מדכתיב ויקח משה את הדם ויזרוק על העם וגמירי דאין הזאה בלא טבילה (ופירש"י ויזרוק על העם, הזאה הוא). וכתבו הת"י שעדיין לא היו יורעין שמזין ממי חטאת והזו מן הדם על העם, ואליבא דר"א נימא דהאי קרא אינו ר"ל הזאה ופירוש הפסוק כמו דמתרגמינן וזרק על מרבחא לכפרא על עמא וא"כ אינו ר"ל שהזה על העם עכ"ל. הרי דהתרגום הזה הוא רק לשיטת ר"א, אבל לשיטת ר"י שהיתה הזאה על העם התרגום הוא וזרק על עמא והוא מלשון וזרקתי עליכם מים טהורים. א"כ רש"י שפירש בפסוק דלעיל עה"פ וישם באגנות להזות אותם על העם, ומכאן למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית, במילה וטבילה והזאת דמים שאין הזאה בלא טבילה, שהוא כשיטת ד' יהושע, ע"כ נוסחתו בתרגום כמו שהוא נוסחת דפח"ר ברש"י, ויזרוק, ענין הזאה, ותרגומו זורק על עמא. ועיין במיני תרגימא להנאון ר' ישע' פיק שהאריך בדברי התרגום.

תמיהות וישובים

תחת כותרת זה נרפים בעז"ה מזמן לזמן פליאות
וחמורות והערות קצרות בספרים שונים וישובים על פליאות
שכבר העירו בהם בספרים.

פליאה גדולה בדברי הכפות תמרים

בכפות תמרים סוף יומא (רף פ"ה ע"א) על הא רתניא כל חייבי טבילות
טובלין כדרך ביה"כ נדה ויולדות טובלות כדרך כלילי יוה"כ, כ"ק טובל והולך
עד המנחה, ופירש"י מן המנחה ולמעלה אין מותר לטבול וכו' והאי תנא ס"ל
טבילה בזמנה לאו מצוה היא, והקשה הכפ"ת א"כ אמאי קתני ברישא כל חייבי
טבילות טובלין כדרך ביה"כ רמשמע אפי' טמא מת ושרץ רא"צ לטבול לתפלה
אפ"ה יכולין לטבול ביה"כ, וכ' ראפשר ליישב דרש"י מפרשה בחייבי טבילות
רזב וזבה ונדה ובע"ק ראינו יכולין להתפלל בלא טבילה, עכ"ר. ולכאורה צע"ג
מאד רבהריא מבואר במשנה (ברכות כ"ו ע"א) רהכל מותרין בתפלה זב וזבה
ונדה, רק בע"ק אסור כתקנת עזרא, וצע"ג.

בן ציון בלום

חדב"ג כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ברוקלין, ניו יארק

תמיהה בספר ישועות מלכו

בספר ישועות מלכו על הרמב"ם מהגאון ר' יהושע קוטנא בסופו בחלק
ליקוטי תורה כפ' שלח כתב וז"ל, מקושש עצים אפלינו בש"ס חר אמר מעמר ה'
וחר אמר תולש ה' וחר אמר מעביר ר"א ה', ובמדרש מבואר רמקושש לש"ש
נתכוין, ולפ"ז ע"כ מעמר ה' ראל"כ למ"ר תולש או מעביר ר"א ה' אי נתכוין
לש"ש למה לו לתלוש או להעביר עצים רמשמע הרבה הלא בכוונתו לש"ש רי ה'
להעביר או לתלוש עץ אחר, אבל למ"ר מעמר ה' ניחא דאין חיוב עימור אלא
במעמר איזה עצים ולא בעץ אחר עכ"ל. — ופלא שהרי ביונתן בן עוזיאל פר'
שלח (במדרש ט"ו פסוק ל"ב) מפרש רמ"ר תולש ה' סובר דנתכוין לש"ש. וז"ל
שם, והו' בני' שריין במרבר גזירת שבתא אשתמורע להון כרם קנסא רשבתא לא
אשתמורע להו קם גכרא מרבית יוסף אמר במימרי' איזיל ואתלוש קיסין כיומא
רשבתא ויחמוץ יתי סהריא ויתון למשה ומשה יתבע אולפן מן קרם ד' וידון יתי
ובכן אשתמורע קנסא לכל בית ישראל. הרי ראף אי נימא רתולש הוי מ"מ לש"ש
נתכוין.

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב
ברוקלין, ניו יארק

תמיהה בספר ערוך השולחן

פסק המחבר באו"ח סי' שי"א ס"ח: מלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר הלכך צנן שטמן בארץ וכו' אע"פ שבנשילתו מזיו עפר ממקומו וכו' מותר. עכ"ל. והוסיף ע"ז הרמ"א, ואפילו הניחו שם מבעוד יום להיות שם כל השבת דאין באוכלין משום בסיס לדבר האסור עכ"ל. והטעם מבואר שם במנ"א סקכ"ג, עיי"ש. וע"ע בטו"ז שם. ובערוך השולחן שם סכ"ב הקשה על דברי הרמ"א מדברי התו' בר"פ כל הכלים (שבת דף קכ"ג ע"א) ד"ה פנה דיש באוכלין משום בסיס לדבר האסור, ותרין, דרוקא נבי פנה שטמנה בתבן שלא נתבשל כל צרכו וכן חררה שטמנה בגחלים שתתאפה כיון דכעת אינה ראויה לאכילה והתבן אצלם כקרקע לזרעים, לענין זה שפיר כתבו התו' דעל כל השבת הוה בסיס, אבל צנן שטמן בארץ שכבר נתבשל אלא שטמנו שלא יתקלקל שפיר אינו נעשה בסיס אפילו הניחו לכל השבת שהרי העפר שומרו והשומר בטל לאוכל ולא האוכל להשומר. עכת"ד. ובמחכ"ת אישתמיט מיניה תוס' מפורש בדבור שאחר זה, שכתבו בר"ה האי פוגלא (צנן תלוש שהטמינו בארץ, רש"י) דמיירי שהניחו על מנת ליטלו באמצע השבת, דאל"ה אסור אפילו ניעור, עיי"ש. הרי דגם בצנן שייך רין בסיס. וצ"ע.

זלמן הלברשטאם

בן אאמור"ר הגר"מ הלברשטאם שליט"א
דומ"ץ דעדה החרדית בירושת"ו
חבר כולל עץ חיים דבאכוב — ברקלין

עמק הבכא

על פטירתו של הנה"ח הנכבד מו"ה חיים צבי וואלנערמאן ע"ה מירושלים ושל הנה"ח הנכבד מו"ה שמואל יעקב שווינגער מקעלן ע"ה. יתנחמו כל המתאבלים עליהם ולא ישמע עוד שור ושבר בגבולנו. תנצב"ה. המערכת

כוס תנחומין

להבחור היקר והנעלה בנש"ק כמר אברהם אבא הורוויץ נ"י תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאכוב בהלקח ממנו אביו הרכ מו"ה מנשה הורוויץ ע"ה. המקום ינחם את כל המשפחה הכבודה בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא יוסיפו לדאבה עוד.

המערכת

החטיפה וההצלה בשנת שע"ה

ר' רפאל מודינא ז"ל

(המשך מחוברת הקדום)

ויתעצו ביניהם לשלוח אברהם יגל מאתם שיבא למודינא להליץ בעדי ומרוב הגשמים שיררו כל הלילה וכל יום ראשון לא שלחוהו עד יום שני אחר חצות ותאוותם הגידו לו על פה שכסף גאולת נפשי לא יהי' פחות מעשרת אלפי דוקאטיני, והזהירוהו וזרזוהו בזרזו אחר זרזו שיבא תיכף למודינא ולא ילך אנה ואנה ושישים עצמו כאלם ולא יפתח פיו לדבר היכן היו והיכן נמצאו ושישיב לכל שואליו דבר שהם בהרי לוקה ושיהי' אסור במראית העין, וכתפארת אדם ישב כלוא בבית עד שגם אני אשוב אל ביתי ושישמור מאד לנפשו שלא לעבור על דבריהם ושיש להם מרגלים בכל מקום שילך ושיזכור שאני שבוי בידם לעשות בי כרצונם רבשבי כלוהו איתנהו ביי, ואין לו לעשות רק באופן שינתן הכסף על יד איש נאמן אצלם, איש ממשפחת טו"ב ותכף יניחוני לבא לביתי.

אברהם יגל השיב להם שהקשו לשאול ושלא ימרה את פיהם, ושישמור לעשות ככל אשר נצטוו, וחלה פניהם שלא יגידו לי כלום מהסך שרוצים, ושישרתוני באהבה ודברי נחומים כאשר עשו עד עתה, והבטיחו לעשות כן וכן עשו ונתנו לו פתק אחד שלא הי' כתוב עליו רק שישאל לאות נאמנה היכן נמצא אחיו שהי' יצאני ממודינא זה שתי שנים וגם אני כתבתי לכמה"ר שאלתיאל חזקי' שיתרצה נא לתור ולדעת מקום מושב הנאמן אצלם, ושיפרה את נפשי יותר מהרה שיוכל שאין אדם דר עם נחש בכפיפה.

אברהם יגל בא אל העיר ביום השלישי סמוך לח"י שעות לבית כמה"ר מרדכי צבע יצ"ו ותכף שלחו לססולו לקחת כמה"ר שאלתיאל חזקי' ויגד לו את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמרו הרשעים ההם להביא אל גנזיהם על ידי נאמן ביתם כדי שלא לאבדני ח"ו, ובכן כמה"ר שאלתיאל חזקי' בשפולי דגלימי' נקט ורהט ובה לו אל אחד מיועצי הדוכוס מהיושבים ראשונה במלכות להתיעץ עמו כדת מה לעשות, בדבר הזה, ואחר רוב עצות ודרכים שבקשו לאחוז הסכימו כי הכל כלא חשוב, וסמא דמילתא הוא שהסניגור יתהפך לקסיגור ומהריסם ומחריבם מן הטו"ב יצא, שיתהפך להם לאויב, ועם המסקנא הזאת בא לו היועץ אל מעלת החשמן יר"ה והגיר לו את לבו בדבר הזה איך חשב דמיני' ובי' אבא ליזיל ביי' נרגא וזה אי אפשר להתקיים רק על ידי אח נאמנם, ושלכן מחלה פניו שישלח לקרותו ויצוה לו על הדבר הזה שיפעל באופן עם אחיו שיתהפך להם לאויב והוא ילחם בהם בחכמה וברעת, והחשמן יר"ה הבטיחו לעשות כל מאמצי כחו הן מצד אח נאמנם הן מצד הדוכוס יר"ה כדי שעצתו תקום עד שיאבד סכרן ויבטל שכווין של אנשי דמים ומרמה, לא אחר מעלת החשמן להביא לפניו את

הטוב ובפנים נזעמים התחיל לדבר עמו מהעסק הזה, ושוה מורה באצבע שגם יר אחיו במעל והנה בקושרים ואם לא יעשה אחיו באופן שיופד עצתם ויקולקל מחשבותם שלא ינצל מיד הרוכוס יר"ה יהי' באיזה מקום שיהי', ואם ככה יעשה להתהפך להם לאויב מעתה ומעכשיו מעלת הרוכוס יר"ה עושה לו חן שיוכל לדרוך בארצו ולבא בנבולו, וכל ההויות האלה נתהוו בין יום השלישי והרביעי. ויוסף ה' כל טוב הנעלה כמה"ר יוסף אוסיליו יצ"ו שגם הוא נעשה סניף לדבר מצוה לצאת ולבא לעזר ולהועיל על העסק הזה, וביום החמישי אח נאמן מסר לירו האגרת שכתב לאחיו איגרת רברי החשמן יר"ה ומסוכסכת ברברים אחרים הרבה ובזה עולה ויורד שעליו מוטל לעשות הדבר לכבודו ולכבוד בית אביו למען לא יאמרו עליו שגם הוא עם פושעים נמנה, וקל כאחד הצבאים האיש תם וישר כמה"ר יוסף רכב על סוס קל ובא לו בגמלא פרחא לסוויאנ"ו אל מקום מושב הנאמן אצלם ומסר לירו האגרת אחיו, ואחר שקראה יחד כמה"ר יוסף הרבור עמו וברוך יהי' טעמו ודבורו שבכח פיו ובחכמתו עשה באופן שהבטיחו למסור גופו נפשו ומאורו על הדבר הזה עד שיוציא העשוק מיר עושקו, אך בתנאי כפול ומכופל שיוכל להראות קודם לרוכוס יר"ה שהוא נקי כפים ובר לבב מתפיסתי ואינו בקשר רשעים ההם, אמת הוא דרחים ברחמתין עזיזא ליוא"ן בטיסט"א שהציל נפשי ממות ע"י מעשה שהי' ואולי על זה בטח לבו יהי' לו עתה בגומלין ותיתי לי' דרבר תפיסתי חרתא היא לגבי רידי' ושלא לקחה אזנו שמץ מנהו עד עתה, וכזה יהיו דבריו אל אחיו שביום הששי כתב לו שכל עוד שיוכל להראות לרוכוס יר"ה קודם תום לבבו ונקיון כפיו ברבר הזה יחבוט וירמי נפשי' לכל אתר דיהי' לרעוא קרמי' הן בגור אסיק והן בגור אחית וישלך נפשו לעשות רצון מלכו"ו וארונ"ו, ובו ביום נסע לו הנעלה כמה"ר יוסף מסוויאנ"ו ובא לו לויניויל"א לאיש חיל רב פעלים הנעלה כמה"ר יצחק מודינא שקודם כתב למודינא אל האוסילו שבכל כחו יטפל בעסק הזה, ויספר לו רברי נאמן כי ייטיב את כל אשר דבר, ובוראי ככיניויו כן הוא טוב ומטיב וזכרנו אלקים זכר טוב כי מן הטו"ב לא יצא דק טוב והנה הוא נכון ומזומן לעשות חפצינו בכל מכל כל, ברם צדיכא שמעתא צלותא כיומא ראיסתנא, איך נפיק גבבא דעמרא מבי חזירי דלאחור"י נשרא, ונמנו וגמרו כי אין טוב רק להביא שם הטוב תל שהכל תלוי בו ולראות מה בפיהו ובכן האנשים השלמים הנעלה כמה"ר יצחק והנעלה כמה"ר יוסף שלחו לו סוס וחלו פניו שיתרצה נא לבא לויניויל"א ותכף שבא באו חדר בחדר ושלשתם יחד היו באותה עצה מה ראוי לעשות ובתכלית הרברים אמר הטוב הנה אני אעביר כל טובי על פניכם ומלכר זה היטב איטיב עמכם שיחזק במעוזכם גבר חכם בעוז חכם מויניויל"א וכן עשה, ביום השבת השיב אח נאמןם לאחיו בשם הרוכוס יר"ה שאין עת בעת הזאת לתת תבן לאווזות ולפשוט את טלפיו להראות שהוא טהור כי לית דין צריך בשש ושמעתה ומעכשיו עושה לו שובר ופטור גמור ומחילה עולמית מכל אשר עשה יהי' מה שיהי' אך שיהי' לבן חיל לשמור ולעשות את

תורת דבריו הקודמים להוציא ממסגר אסיר ולכלות קוצים מן הכרם ושמעשיו ברבר הזה יקרבוהו אל המלכות ומעשיו ירחקוהו, ושלח לו האגרת הזאת לויניוול"א, ובו ביום חזר לכתוב לאחיו שאם כן איפא שדבר המלך נחוץ יחליץ חושים עד מקום שיר כחותיו מניעות להוציא דבר למעשהו אך שיהי' בטוח מהמחילה מהרוכוס יר"ה ושינתן לו עזר לכל בקשתו, ואז כמה"ר שאלתיאל חזקי' השיג את כל רצונו וחפצו הן מאח הטו"ב הנז' ומיועץ המלך ודברים אחרים שניהם בדבור אחת כתבו לו שזיכור וישמור לעשות הרבר הזה שעל ידו ימצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואנשים ובעיני מעלת הרוכוס יר"ה בפרטות ושמצוה לבער קוצים מן הכרם וכיוצא, וביום הראשון לבקר כי אדלי יומא שלח האגרות ההם לויניוול"א לנאמנם וההענקות מהם אל היהודים שם ע"י כמה"ר **מנצח יצ"ו** מפורטו, ואחר שספרו לו כל אשר נעשה ער היום ההוא אמרו לו כי כבר הורה זקן ונשוא פנים הוא הראש כמה"ר יצחק בחכמתו ובינתו כי בעסק הזה צריך להשיג אגרת מאת הרוכוס יר"ה שיצוה למכלכל ויניוול"ה שיתן להם סעד ועזרה מכל אשר יצטרך להם לעת המצטרך בלי איחור ועיכוב, וכראות כמה"ר מנצח רשפיר קאמרי ובלעדה אי אפשר לאשר ולקיים כל דבר, אמר אנדא דפירקא דא רהטא ושתין רהיטי רהט עד שהגיע לפלג המנחה למורדינא והלך וספר הרברים אל מורדיא דלברות כמה"ר שאלתיאל חזקי' ושניהם יחד הלכו למצוא יועץ המלך לחלות פניו שיבוא אל הרוכוס יר"ה להתחנן לו על הרבר הזה וכן עשה שהלך לו אל מלכי צר"ק מלך של"ם ארוננו המלך ובקש ממנו במטותא שיעשה האגרת הזאת כי צורך שעה היא ובלעדה לא יוכלו להרים ידיהם ורגליהם, ומעלת הרוכוס יר"ה כל כך הי' נחפז וחפץ שיצא לאור משפט העסק הזה אעפ"י שהלבלר בקולמוס הי' שם, הוא בכבודו ובעצמו כתב אל המכלכל כדי לזרזו יותר שיתן למביא אנרתו זאת בלי פיקפוק וערעור כלל ועיקר כל אשר ישאל ממנו ולא יפחד דבר והכתב נכתב לחמש שעות בלילה וצוה שלא יאחרו לשלוח יהורי שם לכתחילה עם האגרת הזאת ופקד לשומר השער שיפתח ליהודי שיבא שם לששה שעות בלילה, וברוך יהי' כמה"ר מנצח נאמן ביתי שלששה שעות בלילה נסע לו ממורדינא והגיע לויניוול"ה לתשע שעות והמכלכל צוה שיפתחו לו השער ובא לו לנעלה כמה"ר יצחק ונתן לו אגרת הרוכוס שישמרה עד עת שיצטרך ממנה. ובזמן שנעשו כל המעשים האלה אני הייתי במעמד בולונייס"ו כי הוליכוני שם ביום הרביעי סמוך לאור יום וישבנו שם בין תנור לכירים עד יום ראשון שהי' י"ד כסלו, ביום ההוא שלחו הלסטים סוס לנאמנם שיבא נא אליהם כי דבר סתר אליהם לו, ולא אבה ללכת אז ושלח סוסם לאחור ולפנות ערב לקח סוס של הנעלה כמה"ר יצחק מורדינא ובא אליהם והלסטים שמחו מאד לקראת בואו ואני לא הייתי יודע מה בא לעשות ולא הייתי מכירו דק לאחר שיחריו מתקו סוד קראני בפנת הבית והגיד לי שהנעלה כמה"ר יוסף אוסיליו בא לויניוול"ה להליץ בעדי בחברת הקצין כמה"ר יצחק מורדינא ובדבריו שמח לבי ויגל, אבל לאחר ששמח

לבי הקהה את שיני באמור לי שהלסטים שואלים לפדיון נפשי עשרת אלפים דוקאטוני כשמעי כך קראתי בקול גדול לאמור מה זאת שאלה שלא כהוגן היא ואליהם נפניתי ואמרתי סך קירי פלסתר ואי אפשר, שאם יתכנסו כל כסף וזהב שכלל היהודים לא יזל זהב מכיסם ממוחשבים *) סך גדול כזה והוא לחש באזני שבארשת שפתי לא אמנע מלומר הסך שארצה לתת להם ולאו רבונתא למכעי בעי, ואם הם דברו בלשון גוזמא גם אני אשיב להם בלשון הבאי וגם כי ארבה בסך גדול לא יהי' לי לנזק כי אצא נקי מירם, עם כל דא מליא הוון פייגן על לבאי ולא יצא מפי רק שאתן להם אלף דוקאטוני, אז אימפוליט"ו התחיל לדבר דברים מרים כלענה וחשב להפיל עלי אימתה ופחד, כראות הטוב כי באנפאי אזיל סומקא ואתי חיוורא מדברוי אימפוליט"ו ננש אלי ודבר באזני שלא אירא מדבריו ומחתתו לא אפחד ושכיום מחר נתראה פנים ונדבר יחד ושיתקברו לויניול"ה ואהי' קרוב אל היהודים שם, ובידו מסרתי אגרת דרוכה אל כמה"ר יוסף אוסיליו שמנתינו מורשה ואנשלא"ר בעסק הזה שכל אשר יעשה יהי' מאושר ומקוים ממני, באותה הלילה נסענו ממקום שהיינו שם ובאנו אל קונווינט"ו אחת סמוך לויניול"ה וגם זה מחכמת ותחבולת כמה"ר יצחק ששלח הסו"ב והמטיב לאמר להם כשם חכם אחר העומד שם שיקרבו ויאתיון סמוך לויניול"ה אל הבתים אשר על שדה אחוזתו וכל מחסורם עליו וזה להנאתם ולטובתם כדי לתת תכלית וגמר אשור הייא לעסק הזה, וגם כי אימפוליט"ו דסב ובלה שלשים ושלש שנה בליסמיות ליסמאה בליסמיותי ידע שאין דרך הלסטים להתקרב אל עיר מושב והי' מסרב ללכת, עם כל זה לסוף נמשכו אחר דברי קברניטם שהי' יוא"ן בסיסט"ה דחייאת דקיסרא סבר וקביל, ומאת רועה ישראל היתה זאת דבר רגיו רעיא על ענא עביר לנגידא סמייתא ובאתרא דמתבעי דגלוהי מובילין יתי', ולסבות מכוסות ממני לא יוכלו בלילה ההוא לבוא אלא עד הקונווינט"ו, ביום מחרת שהי' יום שני בא שם הסו"ב ודבר עמהם ועמי והגיר לי לאמר שכמה"ר יוסף רצה לתת להם סך שנים אלפי כסף אבל אין הקומץ משביע את הארי ואינם מתדצים אפי' בארבעה וחזר לו לויניול"ה, ואור ליום השלישי אחר שאכלנו שם בקונווינט"ו נסענו משם והלכנו בבית החכם.

(ההמשך בחוברת הבאה אי"ה)

*) היינו מזומנים.

הננו אוסרים להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת.

והיו עיניך רואות את מוריד

כ"ק מרן אדמו"ר מוהרב"צ זצלה"ה הי"ד חוץ גדולתו חכמתו וקדושתו הי' כחו עצום להיות רועה ישראל להדריך ולהנהיג את עם בניי לקרבן לתורה ולעבודה ולהורותם את הדרך אשר ילכו בה במעשים טובים ובמדות ישרות לשם ולתפארת. וידוע בין אנ"ש שכל מי שדרך על מפתן ביתו והתבונן היטב בתהלוכותיו הקדושים הי' יכול לשאוב מלא חפנים קדושה ויר"ש והדרכות ישרות בראי' בעלמא על כל צעד וצעד, הן במילי דשמיא והן במילי דעלמא, מגדול שבגדולים עד קטן שבקטנים, וכש"כ שכל חנה שיצא מפיו חק' הי' הוראה מיד ולדורות בדרך החיים של ישראל. חבל כי קצר המצע מהשתרע להביא כאן כל אמרותיו ושיחותיו ופתגמיו הנשמעים מפה לאוזן, ובפרט מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כי נצטרך לזה חיבור בפ"ע, מ"מ מצאנו לנכון להדפיס מזמן לזמן איזה ענינים ששמענו או ראינו אצל כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד, לרוות בהם צמאון הקוראים החשובים יחיו — ישמעו חכמים ויוסיפו לקח.

וזה יצא ראשונה, בגדול מעלת ותפארת מדת הצנע לכת המוזכר בתורה ובדברי חכמו"ל כמה וכמה פעמים, וכמאה"כ בשאול (שמואל-א', י') חנה הוא נחבא אל הכלים, ושבתוהו חכמו"ל במדה זו בגמ' (מגילה י"ג ע"ב) צניעות היתה בשאול דכתיב ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל. ומעלה יתירה יש במדת הצנע לכת כי יסודה היא מדת הענוה המשובחת יותר מכל המדות המעולות, כי הצנוע מסתיר דרכו, הן המעש"ש שלו, והן חכמתו, ומעלותיו, לבל יכירו בו אחרים, והרי הוא ענף ממדת הענוה המוצאת חן והתר בעיני כל רואיו.

בהתאם לזה סיפר הרב מו"ה שמואל יהודה סטעמפעל שליט"א מלונדון נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל, שכשהי' פ"א בירושלים עיה"ק ונכנס לבקר את הרב הנאון אבד"ק טשעבין ז"ל, אמר לו, הלא בווראי מספרים לך הרבה אנשים ענינים נפלאים ומופתים שונים מכ"ק זקינו זצ"ל, הסכת ושמע ענין גדול ונפלא שראיתי בעצמי, שחשוב אצלי יותר מהרבה אותות ומופתים. — חנה בעת שדר כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל בטשעבין (מתחלת שנת תרצ"ב עד סוף שנת תרצ"ו) גודמן פ"א בעת שהשיא הגאב"ד טשעבין א' מיו"ה, שהזמין את כ"ק מרן זצ"ל לסעודת שבע ברכות בביתו, והלך כ"ק מרן זצ"ל יחד עם חתנו הרה"צ מו"ה משה סטעמפל הי"ד בלויית עוד כמה חסידים לביתו של הגאב"ד טשעבין. באמצע הסעודה הוציא כ"ק מרן זצ"ל מעות מכיסו ופנה לחתנו ואמר לו, שלח נא א' מהבחורים להביא חבית שכר לשתות, ויהי כאשר אך יצא הדבר מפי כ"ק מרן זצ"ל, ושמעו הגאב"ד טשעבין, פנה אל כ"ק מרן זצ"ל ואמר, הלא אנכי הבעל שמחה והכל מוכן עבור המסובין לאכול ולשתות, למה ישלח כבודו לקנות משקה, ענה לו כ"ק מרן זצ"ל דמבואר בתוס' דדרך האורח ליתן משקה לבני הבית, והגיב

הנאב"ר משעבין, להשתוממות כל הנוכחים, שאין תוס' כזה בש"ס, וכ"ק מרן זצ"ל לא ענה ע"ז מאומה, והביאו משקה, ויחלק לכל המסובין, וכשנסתיימה הסעודה חזר כ"ק מרן זצ"ל לביתו.

והמשיך הנאב"ר משעבין לספר, שעבר אח"ז זמן מסויים ונזרמן לפניו ללמוד מס' כתובות והגיע לרברי התוס' שם בדף נ"ז ע"ב ר"ה השתא, שכתבו התוס' בזה"ל: שדרך האכסנאי להשקות לבני הבית כדי למצוא חן בעיניהם עכ"ל. ועמד נבהל ונשתומם כי עלה בזכרוננו מה שנתוכח עם כ"ק מרן זצ"ל, ועתה נוכח לדעת כי הצדק עם כ"ק מרן זצ"ל שאכן יש תוס' כזה. ולא הי' יכול להתאפק, וכשהרצה אח"כ השיעור לתלמידיו בשיבתו, סיפר להם כל הנ"ל, ואמר להם הנני רוצה לפרסם בזה כי נעלם ממני אז רברי התוס' הללו, והרכה כשבחו של כ"ק מרן זצ"ל, שהי' מן הנעלבים ואינן עולבין שעליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בנכורתו (גויטין לו:). וסיים הנאב"ר משעבין, מדרגה זו חשובה אצלי יותר מהרכה אותות ומופתים.

קרוב לזה שמענו מתושבי צאנז כי בעת שהי' כ"ק מרן זצ"ל בצאנז כיומא רהילולא של כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע, והי' שם גם הגה"צ ממונקאטש, ונזרמנו לפונדק אחר ושוחחו בכמה ענינים, ותחת אחר השיחים ריכר הגה"צ ממונקאטש אורות מה שנתחדש אז רפואה חרשה למכה אנושה להוציא הרפואה מן המחלה עצמה, והעלה רברי הנמ' (סנהדרין ק"א ע"א) עה"פ כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ר' רופאך, שמקשה הנמ' אם אין מחלה רפואה למה, והאריך בכיאוורו. — ואח"כ כשנתפרדו זה מזה, הלכו איזה אברכים ללות את הגה"צ ממונקאטש וביניהם האברך המפואר מו"ה שלמה עפשטיין מאושפצין הי"ר, והגיד להגה"צ ממונקאטש שעל קושיית הנמ' הנ"ל אמר פ"א כ"ק מרן זצ"ל לתרץ עפ"י אוז"ל (מגילה י"ג) אין הקב"ה מכה את ישראל אא"כ בורא להם רפואה תחלה ובאומה"ע הוא להיפך. ועוד אמרו במדרש (פ' מצורע) מרת בו"ר מכה באזמל ומרפא ברטי' אבל הקב"ה במה שהוא מכה הוא מרפא, נמצא שאפי' כשנלקים ח"ו בניי אין המכה שלימה, שהרי כבר נבדאה רפואה מקורם, והרפואה היא מן המכה עצמה, א"כ חסר מן המכה, ורק באומה"ע שאין הקב"ה בורא להם רפואה תחלה, כשלוקים היא מכה שלימה. — וזהו כ"ל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, כלו' מחלה שלימה ע"ד שגלוק המצריים לא אשים עליך, והטעם, כי אני ר' רופאך, ודרכי להקדים הרפואה להמכה ושיהי' הרפואה מהמכה עצמה, וא"כ אין המחלה יכולה להיות שלימה, ורפח"ח. (עיין קרושת ציון ח"א בפ' בשלח). כששמע הגה"צ ממונקאטש דבר יקר הזה, אמר בהתפעלות, פליאה רעת ממני נשגבה, מאחר שרברנו בארוכה בענין זה, איך הי' לכ"ק מרן זצ"ל הכח להחריש לבלי להגיד לי גרגר נפלא כזה. אורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום (משלי ד', י"ח).

מכתבים אל המערכת

בכרם שלמה חוברת ב' עמוד כ"ר הובא גירסא הנכונה ברש"י (בראשית מ"ג י"א) דצ"ל ודומה לו שהן אפרסקין. וכתב הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א, דאולי הכוונה על הגרעינים. ויש להביא הוכחה לרבריו דהרמיון קאי על הגרעינים, מדבריו המשנה במס' כלאים פ"א משנה ד' הפרסקים והשקדין כו' אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה כזה. ובפי' הרא"ש שם, פרסקין גרעינין שלו דומה לשקדין, וא"כ שפיר מסתבר כוונה זו ברש"י הנ"ל.

שלום יעקב גרינשטיין
ברוקלין

לכבוד עורכי קובץ כרם שלמה יחיו.

באתי להעיר אורות מה שנדפס בחוברת השני' תשובת הנאון בעל חזון נחום בענין קרה"ת בב' וה' שנאנסו ולא קראו בשחרית אם יכולים לקרות אח"כ, ומסיק רבתפילת המנחה אסור, ובהערה שם מובא מעשה רב מכ"ק ארמו"ר שליט"א שקרא בתפילת המנחה. וכן הביא שם מהנאון מהר"י אסאד שגם הוא עשה כן. וברצוני להעיר שבשו"ת נורן דוד (להג"ר דוד דייטש) סי' ה' מפלפל בענין זה והביא מעשה מרבו הנאון החת"ס כשנסע ממט"ר לפרעשבורג והי' ביום ב' בשחרית על הדרך, ובשעת מנחה הגיע לאחר הקהילות וקרא שם בעשרה בביהכנ"ס. ואח"כ עלי' הנאון מו"ה הרש זצ"ל בעה"מ ספר תואמי צבי' שהי' אב"ד דק"ק קיצע, ומסיק שם שמותר אף בשעת מנחה.

גם ברצוני להעיר בענין הנוסחאות הישנות בפירוש רש"י שנדפס בחוברת השני', שהביא שם בפ' ויחי, עמש"כ רש"י בד"ה את אפרים בימינו משמאל ישראל, הבא לקראת חבירו ימינו כנגד שמאל חבירו וכיון שהוא הבכור מיומן לברכה, והעיר דהי' צריך לומר לפיכך הוא מיומן לברכה, והביא נוסחא אחרת שצ"ל וכיון שיהא הבכור מיומן לברכה. ויש להוסיף דלפי נוסחא זו מתורץ עוד קושיא עצומה בלשון רש"י, דלפי הנוסחא הרגילה קשה למה אצל אפרים כתב רש"י וכיון שהו"א הבכור, הרי אפרים לא הי' הבכור, ואם דברי רש"י מוסבים על מנשה, הי' צריך להיות דבור המתחיל של רש"י, „ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל“, ואז הי' דברי רש"י עולים יפה שלקחו בשמאלו כדי שיהי' מימין ישראל וכיון שהוא הבכור מגיע לו שיהי' מיומן לברכה, אבל לפי נוסחא הישנה א"צ להגיה כלל, כי דברי רש"י ז"ל ברורים ומבוררים שלקח את אפרים בימינו משמאל ישראל דהבא לקראת חבירו ימינו כנגד שמאל חבירו, וכיון כזה שיהא הבכור — מנשה — מיומן לברכה.

יונתן בנימין כ"ץ

תלמיד במתיבתא עץ חיים רבאבוב

(בן הרב המפורסם וכו' מוה"ר אהרן ארי')

כ"ץ שליט"א רב דקה"י „בית אהרן" דפלעטבוש)

לכבוד עורכי כרם שלמה שי'

אחרי רואי בהקובץ לחורש טבת מילין יקירין ונחמדים לפרש שירתו של כ"ק מרן זצוק"ל (הנרפס בקובץ הראשון), אמרתי אענה אף אני חלקי בזה. כ"ק מרן זצ"ל מתחיל בשיר — על נצחון המלחמה. והוא כרעת הפר"ח רהתחלת חנוכה רהיינו יום ראשון, נקבע ליו"ט לזכר נצחון המלחמה. וע"כ ההוראה בתוך קהל וערה ע"י ההרלקה בפרסומי ניסא, היא על שהצילנו מהמלחמה כבירה. ואח"כ ממשיך הלאה — גם נבר וכו', מוסב על שאר הימים שנקבעו על נס השמן. על ראשון ראשון ועל השאר אחריו.

בלשונו — והי' בו להרליק אך יום אחד בלבד. אך חלק. פי' שלא הי' בו להרליק אלא לחלק של יום אחד ולא כולו. והיא כני' השאילתות וישלח שלא הי' בו להרליק אפילו יום א', ומסולקת קו' הב". ומה שהעיר בעקרי הר"ט (סוס"י ל"ב) שהשאילתות סותר א"ע מרלעיל, וגם הסתירה לברייתא רשבת, י"ל דאמת שהי' סני ליום א' בינוני, אבל לא ללילי חנוכה הארוכים (כממהרש"א חולין נ"ה), ומר אמר חרא ומר א"ח ולא פליגי.

בלשונו — ח' ימים דלק הפך וליהודים הי' אורה. פשוט רכוונתו לדרשת חז"ל (מנילה זו): אורה זו תורה. והוא כלפי רצון היוונים להשכיחם תורתך וכו'.

שם — לא ננעו בו יוונים בידים טמאים. וק' הדיוק ידים רה"ה בכ"מ בנוף. וי"ל בדרך אפשר רמיישב בזה קו' הרא"ם (הובא במהרש"א שבת) דאיך נטמא השמן ע"י יוונים והלא נוי אינו מקב"ט. לז"א ידים טמאים פי' טומאת ידים לקרשים שגזר שלמה המלך (שבת טו.). ונ' דגם נכרי מטמא בזה דזיל בתר טעמא שעסקניות הן (שם יר.). וברש"י, משום טינוף וזיהום ומיאוס אוכלין. ואף ראינן טומאת ידים במקדש (פסחים יט.), הלא הכא באו בה פריצים וחיללות (ע"ז נב:).

שם — שחור הי' וכו' טמאים, יר יהודה נצח וכו' הגאים. מהילוך החרוז נראה כהמשך א'. ונ' רהשילוב הוא דר"ל שזכו לנס השמן כגלל שמסרו נפשם במלחמה לבטל גזירות היוונים וכאז"ל (ברכות כ.). קמאי דמס"נ אקיה"ש זכו לנס. וזש"כ דלכן זכו ששחור הי' וכו', משום דנצחו בכח מי כמוכה באלים. ובזה יבואר הסיוס, להאביר כל זדים וכו' לעינינו. דמבואר ברש"י (פ' וירא) דרוקא הניצל בזכות עצמו רשאי לראות בפורענות הרשעים. לכן מבקשים רכשם שהחשמונאים הק' ניצולו בזכות מס"ג, כן נזכה לזכותים רבים בתומ"צ להניצל בשבילם, וממילא תהי' מפלת הזרים לעינינו.

עור רנע אחר ארבר, במה שנרפס בעמור ל"ב אורות הרבנית אמו של כ"ק מרן זצ"ל, מצאתי לנכון להוסיף את אשר שמעתי מפי הרב ר"ח קופערמאן שליט"א, רכ"ק מרן זצ"ל סח פעם ואמר: העולם אומרים שהלומד שבט מוסר לבו נשבר בקרבנו ונעשה קצת עצב. ואמי מורתי אמרה לי רכשהיא היתה לומדת שבט מוסר היתה מרגשת עונג ונופש. וסיים מרן זצ"ל, להיות בררנא זו שכלימוד שבט מוסר נהנים, צריכים להיות בר רעת גדול, עכלה"ק.

בברכה להצלחה,

חיים דוד באקאן

ברוקלין

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה אברהם לוריא שליט"א ר"מ בישיבת באבוב בלונדון להולדת הבן
 להאברך היקר ר' דוד ישראל הכהן ווייס נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' זאב אליהו הכהן מייסד נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים באכנער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ישראל מינצער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מנחם מענדיל שטרם נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מרדכי ברוך בלום נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' נחום מאייערשטיק נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' פנחס מנחם הלוי קליין נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' פסח הלוי מיללער נ"י להולדת הבן
 להרב מו"ה צבי הורוויץ שליט"א בן הארמו"ר מסטריזוב להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' שלום קעססלער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמואל נויפעלד נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שרגא שלמה לאנדא נ"י להולדת הבן
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך רב נחת והרחבה לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' דוד מאיר בירנבוים נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' וואלף רייכבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יצחק הכהן קוואדראט נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה יהושע צוויבעל נ"י להולדת הבת
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכ"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה יחיאל צוקערמאן שליט"א ר"מ בשיבת קדושת ציון בקרית באבוב
לנישואי בתו

להנה"ח מו"ה נח פערלמאן נ"י מקרית באבוב לנישואי בנו
להאברך היקר ר' יוסף ברוך ראזענבערג נ"י מטאראנטא לנישואיו
להאברך היקר ר' רפאל אהרן כ"ץ נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב לנישואיו
יעזור ד' שיוכו לבנות בית נכון ונשא על דרך התורה והמסורה
מתוך עושר ואושר והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה יעקב יוסף הלברשטאם שליט"א רב דביהמ"ד בית חיים יהושע ור"מ
במתיבתא עץ חיים דבאבוב לאירוסיו בנו הב' הח' חיים יהושע נ"י תלמיד
ישיבתנו

להנה"ח הנכבד מו"ה גדלי' פאלאמאן נ"י לאירוסיו בתו
להנה"ח הנכבד מו"ה יוסף אייזיק גליק נ"י מקרית באבוב לאירוסיו בנו הב' הח'
יצחק דוב נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
להנה"ח הנכבד מו"ה עוזר ישראל ווימער נ"י מקרית באבוב לאירוסיו בנו הב' הח'
נתן יונה נ"י תלמיד ישיבתנו

להב' החתן הנעלה כמר יהודה קופטשיק נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
להב' החתן הנעלה בנש"ק כמר ישכר דוב בעריש וויינבערגער נ"י תלמיד
ישיבתנו לאירוסיו

בורא עולם בקנין השלם זה הכנין עד עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

Printed in the U.S.A. by
Simcha Graphic Associates

4914 13th Avenue, Brooklyn, N.Y. 11219, (212) 854-4830

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארצות הברית = 10 דאלער לשנה

בארץ ישראל = 150 פונט לשנה

בקאנאדע = 12 דאלער לשנה

בענגלאנר = 10 פונט לשנה

כבעלגיע = 500 פראנק לשנה

בשאר ארצות מעבר לים = ברואר רגיל 12 דאלער לשנה וברואר אויר 20 דאלער לשנה

המחירים הללו הוקבעו כפי הוצאותנו אנו

המערכת

From:

KEREM SHLOMO

B.Y.B.Z. of Bobov

1533 - 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

====

Non-Profit
Organization
U.S. POSTAGE
PAID
PERMIT No. 6579
BROOKLYN, N.Y.

ADDRESS CORRECTION REQUESTED

FORWARDING & RETURN POSTAGE GUARANTEED

קובץ

נרם שלמה

ע"ש ב"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש למלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

קונטרס ד', אדר א' וב' תשל"ח ברוקלין, ניו יארק

יוצא לאור ע"י תלמידי ב"ק
מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1533 48th Street
Brooklyn, New York
Tel. 871-6623

ברכת תודה

לידידנו האברך היקר המופלג
מו"ה אהרן אליהו קינרייך נ"י
אשר נדבה לבו אותו לתרום סכום הגון להדפסת קובץ הנוכחי
לעילוי נשמת אביו
מו"ה שלמה יוסף ב"ד אהרן אליהו ע"ה מאנשווערפען.
נפטר ט' סיון תשל"ג לפ"ק
תנצב"ה
יעזור לו השי"ת בברכה מדובה בכל אשר יפנה
ורב נחת ועונג כל הימים, אכ"ר.

המערכת

ברכת תודה

לידידנו הנגיד החסיד הנכבד
מו"ה נחמי' גוטטער נ"י
ולבנו האברך היקר המופלג
מו"ה יהודה חיים נ"י
אשר נדבה לבם אותם לתרום סכום הגון
להדפסת קובץ הנוכחי
לעילוי נשמת בנו-אחיו
הב' אברהם יעקב ע"ה ב"ר נחמי' נ"י.
נפטר באבי ימיו
כ"ח לחודש אדר תשכ"ח לפ"ק
תנצב"ה
בזכות זה ימלא להם הקב"ה את כל משאלות לבם
לשובה ולברכה במדה גרושה, אכ"ר.

המערכת

כל הזכויות שמורות למערכת

Copyright © 1978

by Cong. Shaare Zion

מפתח

מדור אמרי קודש

ד לפורים . . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ה קושיא בענין זקן ממרא . . . . . הגאון ר"ר יונתן אייכשיץ זצ"ל
ז בענין זמני קריאת המגילה . . . . . הגאון מהר"ם ברבי זצ"ל
ו דרוש לפורים . . . . . הגאון ר"מ פישלס זצ"ל
ט הערות שונות . . . . . הגאון בעמח"ס הרי בשמים זצ"ל

מדור אגרות קודש

יא מכתב מהרה"ק מוה"ר מאיר מפרעמישלאן זצ"ל . . . . .
יב מכתב מהרה"ק מוה"ר דוד אבד"ק קרשאנוב זצ"ל . . . . .

מדור פארי הדור

יג תי' על קו' הג' מקונצק . . . . . הגה"ק רמ"י מאוסטראווצא זצ"ל
יד בענין שמא יעבירונו . . . . . הג"ר אלקנה זאבערמאן זצ"ל

מדור פלפול והלכה

טז בענין מקדימים ליום הכניסה הרב מו"ה יונתן בנימין גאלדבערגער שליט"א
כ הארות בשו"ע יו"ד . . . . . הרב מו"ה יהושע רובין שליט"א
כד בענין תעשה ולמ"ה . . . . . ר' חיים זלמן אייזען נ"י
כו בענין חזקת מ"ק . . . . . ר' אברהם יחזקאל שלאף נ"י

עולת שבת בשבתו

לא ליקומים יקרים לשבתות ומועדים . . . . . המערכת
לג נוסחאות והערות ברש"י עה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

לט הערות שונות וישובים . . . . .

מדור זכור ימות עולם

מד נס החטיפה וההצלה דשנת שע"ה . . . . . ר' רפאל מודינא ז"ל
מז ב' דר"ח אדר תרס"ו . . . . .
נ ברכות והודאות . . . . .

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפורים

איתא במדרש עה"פ ותלבש אסתר מלכות וגו' א"ר לוי כיון שהגיעה אסתר לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה ואמרה א-לי א-לי למה עזבתני, א-לי בים וא-לי בסיני ועזבתני. וראוי להבין מדוע נקמה דוקא שני ענינים הללו קריעת ים סוף ומעמד הר סיני.

אמנם יתבאר, עפ"י ש"כ בספה"ק קדושת לוי (פ' שמות) עה"פ אהי' אשר אהי', ומדקדק שם מדוע נגלה הקב"ה כאן בשם אהי', ומבאר דשם הוי' ב"ה מורה על רבר שהוא עתה, ושם אהי' מורה על העתיד להיות. והנה עם בני ישראל בהיותם בארץ מצרים היו ערומים בלי מצוות ולא הי' להם זכות כלל להגאל, רק שהי' להם זכות על שם העתיד להיות, כי היו עתידים לקבל את התורה בהר סיני וכמו שאמר הקב"ה למשרע"ה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה, ולכך אמר לו השי"ת אז אהי' אשר אהי', להורות דאז גאל אותם הקב"ה מעבדות לחרות רק בשביל העתיד, כי בלא"ה לא הי' להם זכות כלל, עכ"ל.

והנה אמרו חכמז"ל במס' מנילה (דף י"ב ע"א) מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כל"י מפני שהשתחוו לצלם, וגם אחז"ל במס' שבת (דף פ"ח ע"א) הדור קבלוה בימי אחשורוש ברצון שנאמר קימו וקיבלו היהודים קימו מה שקיבלו כבר.

ועפ"ז יובן דברי המדרש הנ"ל א"ר לוי כיון שהגיעה אסתר לבית הצלמים וכו' אמרה א-לי א-לי למה עזבתני, א-לי בים א-לי בסיני, רכיון שהגיע אסתר לבית הצלמ"ם ונודע לה שנתחייבו ישראל כל"י מחמת שהשתחוו לצלם ועבדו עבודה זרה, אז פי' פתחה בחכמה ואמרה א-לי א-לי למה עזבתני, א-לי בים א-לי בסיני, כל' שהביאה דאי' מקריעת ים סוף, דכשעמדו בנ"י על שפת הים והי' השר של מצרים מקמרג הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי ע"ז מה נשתנו אלו מאלו, אעפ"כ לא השגיח הקב"ה על דבריו, וניער פרעה וחילו בתוך הים, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, מחמת שהם עתידים לקבל את התורה בהר סיני, ונאלם השי"ת על שם העתיד, וזהו א-לי בים א-לי בסיני, דנס קרי"ם הי' משום א-לי בסיני שהיו עתידים לקבל התורה בסיני, א"כ למה עזבתני עתה, ואף רהשתחוו בנ"י לצלם, מ"מ הושיעה להם על שם העתיד, שהרי עתידים הם לקבל את התורה באהבה כמש"כ קימו וקיבלו היהודים וכדרשת חז"ל הנ"ל הדור קיבלוה בימי אחשורוש ברצון.

קושיא מהגאון מוהר"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל

והערה ע"ז מהגאון מוה"ר אפרים פישל זצ"ל אבד"ק ביאה ⁽¹⁾

במס' סנהדרין (דף י"ד ע"ב) מצאן (זקן ממרא לסנהדרין) אכית פגי והמרה עליתן יכול תהא המראתו המראה ת"ל וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם, ומקשה הגמ' דנפוק כמה אילימא מקצתן דילמא הנך דאיכא גואי קיימי כוותי' אלא פשיטא דנפוק כולהו וכו' מאי לאו למדידת עגלה ודאב"י היא דאמר כולי סנהדרין בעינן, א"ל אב"י לא כגון שיצאו להוסיף על העיר ועל העזרות וכו' עיי"ש. והקשה הגאון הרר"י זצ"ל דילמא לעולם מיירי במדידת עגלה עדופה, ויצאו רק מקצתן, ובזה היו מחולקין, דהזקן ממרא הי' סובר דלמדידת עגלה עדופה בעינן כולי סנהדרין והם אמרו דלא בעינן אלא מקצתן, ולא קשה קושית הגמרא דילמא הנך דאיכא גואי קיימי כוותי', דאם היו סובדים כוותי' דכולי סנהדרין בעינן, מדוע לא יצאו גם הם, עכ"ק.

והעיר על זה הגאון מוה"ר פישל אבד"ק ביאה, דלכאורה לא קשה מידי, רהא מבואר בגמ' (שם פ"ח ע"ב) דזקן ממרא אינו חייב עד שיחזור לעירו ויורה לעשות כהוראתו, וא"כ א' לאוקמי הברייתא בעגלה עדופה, דבעגלה עדופה לא שייך הא מילתא שיורה לעשות כהוראתו שהרי צריך לזה שאר הסנהדרין.

ושוב הדר בי', דבאמת הקושיא עדיין במקומה עומדת, דהנה הרמב"ם פסק בפ"ג מהל' ממרים הלכה ה' דזקן ממרא אינו חייב עד שיחלוק על בית רין בדבר שזורנו כרת ושנגתו חטאת ומבואר שם להלן בפ"ד ה"ב דחייב אפילו כשהורה בדבר המביא לידי דבר שחייבין על זדונו כרת ושנגתו חטאת, ומפרט שם הרמב"ם אם נחלקו בעריפת העגלה אם אלו חייבין להביא או לא (כגון שנחלקו בפלוגתא התנאים בגמ' דף פ"ח ע"א אם מודרין מטבירו או מחוטמו או מצווארו), הרי זה חייב, שהרי לדברי האומר חייבים להביא הרי היא אסורה בהנאה והמקדש בה אשה אינה מקודשת עיי"ש. ולפי"ז שפיר הקשה הרר"י הנ"ל די"ל דהברייתא מיירי במדידת עגלה עדופה ויצאו רק מקצתן, והזקן ממרא הי' חולק עליהן והי' סובר דלמדידת עגלה בעינן כולה סנהדרין, ואי דאקשינן עלה הלא בזקן ממרא בעינן עד שיורה לעשות ובעגלה עדופה לא שייך זה, על זה נוכל לומר שכבר הי' המדידה עיי' מקצת סנהדרין וגם הביאו כבר את העגלה, ועתה בא הזקן ממרא והורה שהעגלה חולין היא מאחר שלא הי' כולה סנהדרין ומותרת בהנאה וראוי לקדש בה אשה, ויכול לבוא לידי איסור כרת, ולכן חייב. ⁽²⁾

(1) נזכר בשו"ת נודע ביהודה מהר"ק חחו"מ סי' ל"ב.

(2) עיין בספר מנחה חרשה (להגה"צ מוה"ר נפתלי חיים תרדיווץ ז"ל מדזיקוב) בחידושיו למס' סוטה דף מ"ה שהביא קו' זו בקיצור בשם מקשין העולם, ואכן הוא קושיית הגאון הרר"י זצ"ל. — ואנב כמה שכתב שם במנחה חרשה לתרץ רשישת התוס' הוא דזקן ממרא אינו חייב רק כשמחמיר עיי"ש, לכאורה צ"ע בזה מדברי התוס' סנהדרין פ"ז ע"ב ד"ה עקביא, ועיי"ש במהרש"א.

דרוש לפורים

מהגאון מוהר"ר מאיר פישלס זצ"ל ראש אב"ד בפראג⁽¹⁾

איתא במס' מגילה (דף י"ב ע"א) שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הרור כל"י אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהנו מסעורתו של אותו רשע אמר להם אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם כו' ע"כ. וכבר צווחו קמאי רקמאי דלא מצינו כזה בש"ס שהתלמידים ישאלו לרבם והוא אומר להם אמרו אתם, אף שהוא הי' יודע להשיב כדחזינן שלבסוף השיב להם.

ויש לתרץ בטוב טעם בסגנון זה, דבאמת רשב"י הי' יודע הטעם שנתחייבו כל"י, אך טעמי' לחור לא הי' מספיק בלי טעם שלהם, ולכך אמר להם אמרו אתם, ולבסוף הוסיף הוא טעמא דילי'. ונקדים דברי הגמרא במס' כתובות (דף ל"ג ע"ב) אילמלי נגדוה לחנני' מישאל ועזרי' פלחו לצלמא. וכתבו התוס' שם בשם ר"ת דאותו צלם לא הי' עבודת כוכבים ממש אלא הי' עשוי לכבוד המלך דאי הי' ע"ז ממש הרי קי"ל דיהרג ואל יעבור, ואפי' היו מייסרין אותן היו מחוייבין למסור נפשם, עיי"ש. ומקשים העולם א"כ איך אמר להם רשב"י דמש"ה נתחייבו משום שהשתחוו לצלם ופירש"י בימי נבוכדנצר, הא אותו צלם לא הי' ע"ז ממש ואמאי נתחייבו כל"י.

אמנם י"ל דר"ת לא יפרש הא דהשתחוו לצלם כפירש"י דהיינו בימי נבוכדנצר, והוא בהקדם דברי המהרש"א בחידושי אגדות כאן, שמקשה על רש"י דמפרש דקאי על צלם נבוכדנצר אמאי לא מפרש בפשיטות שהשתחוו להמן וכפירש"י במגלת אסתר שעשה המן עצמו אלוה, ומתרץ המהרש"א דא"כ הדרא קושית דשב"י לדוכתה שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו, עיי"ש. ולכאורה דברי המהרש"א אינם מובנים כ"כ שהרי מבואר במדרש דהמן הי' שולח צורתו בכל כ"ז מדינות של אחשוורוש להשתחוות לו. אמנם יש להכריח מטעם אחר דהא דהשתחוו לצלם קאי על ימי נבוכדנצר, דהנה מבואר לקמן (דף י"ג ע"ב) עה"פ אחר הדברים האלה מאי אחר אמר דבא אחר שברא הקב"ה רפואה למכה וכו' הרי דמה שגידל המלך את המן הי' אחר שברא הקב"ה הרפואה למכה, ולפי"ז ע"כ לא מצי קאי אהמן, דכיון דלא גידל עדיין המלך את המן הרי לא היו משתחוים לו, וממילא דלא נתחייבו כל"י, וכיון שלא נתחייבו

(1) ראה אודותיו בקובץ השני עמוד ט'. ובספר מדרש יהונתן (מאמר דכ"ט) יש דברי הספר שאמר עליו הגאון בעמח"ס נודע ביהודה, ובתוך דברי ההספר סיפר איך שיותר משני שבועות קודם לפטירתו נתגלה לו בחלום הלילה שהג"ר מאיר הנ"ל ימות, ואמרו לו איזה פסוקים יזכיר בדברי ההספר, עיי"ש בדברים נפלאים. ועיין בצל"ח ברכות ל"ו ע"ב שקוראו מחותני. — דרוש זה הועתק מכת"י תלמיד א'.

עדיין, רפואה למה לי, אלא ע"כ דקאי אנבוכרנצר שזה הי' מקורם ולכן שפיר ברא הקב"ה רפואה ע"ז, ומסולקת קושיית המהרש"א ודו"ק.
אמנם כל זה נוחא אם לא נתחייבו מקורם מחמת עון אחר, אז מוכרח לומר שהשתחוו לצלם נבוכרנצר, אבל באמת נוכל לומר דשפיר נתחייבו מקורם, על שנהנו מסעודת אחשורוש, ושפיר כתיב אחר הדברים האלה, שנתחייבו עוד קודם שגידל המלך את המן, וא"כ עדיין י"ל שהשתחוו לצלם קאי אהמן.
ולפי"ז יובן דברי הגמרא הנ"ל כמין חומר, דרשב"י לא הי' יכול לומר להם טעמא דילי' דהשתחוו לצלם, דא"כ הוי קשה ממ"נ אי נימא דקאי אנבוכרנצר קשה קו' העולם דלא הי' ע"ז ממש, ואי קאי אהמן קשה אמאי כתיב אחר הדברים האלה דררשינן מינה דברא הקב"ה רפואה קודם לזה, הא עדיין לא נתחייבו מקורם, ולכך אמר להם אמרו אתם, ואמרו לו משום שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ועל זה הקשה להם א"כ שבשושן יחרנו וכו', וע"כ דטעם זה לחוד אינו מספיק, ונתחייבו גם מטעם שהשתחוו לצלם, דהיינו לצורת המן, שזה הי' בכל קכ"ז מדינות אחשורוש כמבואר במדרש המובא לעיל, ואי תיקשי אמאי כתיב אחר הדברים האלה, שברא להם הקב"ה רפואה מקורם, זה לק"מ שכבר הוצרכו לרפואה מקורם מחמת שנהנו מסעודת אחשורוש.

בענין זמן קריאת המגילה

מהגאון מהר"ם ברבי זצ"ל אבד"ק פרעשבורג יע"א (1)

בריש מגילה במתני'. מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו וכו' ובגמ' ואימא תריסר ותליסר כדאמר רב שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבוויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבוויי, ע"כ. ובירושלמי איתא די"ג ליכא לרבוויי דיום מלחמה הי', ובמגילה כתיב כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם. ולהבין במה איפליגי נמרא דידן עם הירושלמי נקדים דברי הגמ' כאן דמקשי ואימא שיתסר ושיבסר ומשני ולא יעבור כתיב, ומקשים העולם דילמא באמת קורין בשיתסר ושיבסר והא דכתיב ולא יעבור אתי למיעוטא דלא יקדים, דלא יעבור לישנא דאקדומי הוא כמה דתימא ויעבור את הכושי (עיינ

(1) הגאון מוה"ר מאיר ברבי נולד בק"ק הלברשטאט לאביו הר"ר שאל. רבותיו המובהקים היו הגאון המפורסם מוה"ר צבי הירש חריף אבד"ק הלברשטאט והגאון בעל שב יעקב אבד"ק פפ"ד. בצעירתו נתמנה לראב"ד בק"ק הלברשטאט ואח"כ ישב על כסא הרבנות בק' האלי ובשנת תקכ"ד עלה ונתעלה למשרת הרבנות בעיר המהוללה פרעשבורג. שם העמיד ישיבה אשר יצאו משם תלמידים רבנים מפורסמים. נדפס ממנו ספר חידושי הלכות מהר"ם ברבי ב' חלקים. — נפטר ה' מנחם אב שנת תקמ"ט בעיר פרעשבורג ושם מג"כ. — ד"ז הועתק מכת"י תלמיד אחד שלא נדפס עדיין.

פסחים רף ו' ע"ב). אך לרברי הגמ' הנ"ל רבי"ג פשיטא רמותר לקרות בו רזמן קהילה לכל הוא לא קשה קו' העולם, רע"כ אי אפשר לומר רהפסוק ולא יעבור לישנא ראקרומי הוא רהא בי"ג בווראי מותר לקרות בו. אמנם לשיטת הירושלמי רהסברא נותנת שלא לרבות י"ג משום ריום מלחמה הי' אכתי קו' העולם במקומה עומרת רנימא רלא יעבור לישנא ראקרומי הוא ונירבי שיתסר ושיבסר. אמנם יש לתרץ, רהנה איתא במתניתין, חל להיות ע"ש כפרים מקרימין ליום הכניסה ועיירות גרולות ומוקפות חומה קורין בו ביום ובגמ' (לקמן רף ר' ע"ב) מני אי רבי אי רבי יוסי וכו' מ"ט רכתיב בכל שנה ושנה וכו' שאני הכא רלא אפשר עיי"ש, הרי רבין לרבי ובין לרבי יוסי לא אתי שפיר האי בכל שנה ושנה והוצרך הגמ' לשנויי רשאני הכא רלא אפשר, אבל אי הוי יכול לאוקמי מתני' בפשיטות ריהא הקריאה כבכל שנה ושנה הוי טפי עריך, וא"כ לכאורה אי נימא כקושיית העולם רולא יעבור אתי להורות שלא להקרים, ובשיתסר ושיבסר מותר לקרות, א"כ כשחל י"ר בע"ש נימא רכפרים יקרימו ליום הכניסה⁽²⁾ ועיירות גרולות יקראו בו ביום ומוקפות חומה יהיו קורין ביום א', וכשחל בשבת נימא רכפרים מקרימין ליום הכניסה ועיירות גרולות יהיו קורין ביום א' ומוקפות חומה ביום ב' ואז יהא שפיר כבכל שנה ושנה, אמנם אם נימא כן קשה למה לי קרא לרבות שיתסר ושיבסר⁽³⁾ הלא מרכתיב בכל שנה ושנה מוכח רמותר לקרות בשיתסר ושיבסר, אלא וראי רהפסוק ולא יעבור אתי להורות שלא לאחר, ומיושבת קו' העולם.

אמנם כל זה תינח אי אמרינן רשבת אסור לקרות המגילה, אז קשה למה צריך לרבווי שיתסר ושיבסר תיפוק לי' מבכל שנה ושנה כנ"ל, ומה הוכרחנו רע"כ אתי ולא יעבור למיעוטי שיתסר ושיבסר, אבל אי אמרינן רבשבת מותר לקרות המגילה א"כ שייך שפיר בכל שנה ושנה אפי' אם לא נירבי שיתסר ושיבסר, וא"כ אכתי קשה קו' העולם רנימא ולא יעבור אתי להורות שלא יקרים, ושיתסר ושיבסר נירבי רמותר לקרות בהם.

והנה רבר זה תליא בפלוגתא ררבה ורב יוסף (ברף ר' ע"ב) ררבה סבר טעמא ראין קורין המגילה בשבת גזירה שמא יעבידנו, וא"כ באותו זמן שלא הי' עריין הגזירה מותר לקרות בשבת, אבל לרב יוסף ראמר טעמא מפני שעניניהם של עניים נשואות במקרא מגילה א"כ אף באותו זמן הי' אסור לקרות המגילה בשבת.

(2) לכאורה צ"ע דאם נימא כקו' העולם א"כ לא יוכל לקרות ביום י"ג ג"כ, רולא יעבור בא למעוטי שלא יקדים. ואולי צ"ל „רכפרים יאחרו ליום הכניסה" וכן לקמן כשחל בשבת „הכפרים מאחרין ליום הכניסה" רכיון דמרבינן שיתסר ושיבסר לעולם מאחרין ולא מקרימין.

(3) הכוונה, רלפי קו' העולם רולא יעבור אתי למיעוטא שלא יקדים א"כ הקרא רבזמנא זמניהם רמרבינן מינה עור ב' ימים או הקרא דימים כימים דמרבינן מינה עור ב' ימים אתי לרבווי שיתסר ושיבסר, וע"ז קשה הא יכולין למולף לה מבכל שנה ושנה.

והשתא יובן הכל שפיר על נכון, דגמ' דידן קאי בשיטת רבה דטעמא דאין קורין בשבת הוא משום גזירה דשמא יעבירונו, א"כ באותו זמן הי' מותר לקרות בשבת, וליכא למילף מבבל שנה ושנה שמותר לקרות בשיתסר ושיבסר, וא"כ אכתי קשה קו' העולם דנימא ולא יעבור אתי להורות שלא להקדים, ולכן הי' מוכרח הגמ' רידן לומר ד"ג זמן קהילה לכל היא, וממילא אי אפשר לומר שלא להקדים דהא חזינן המקרימין וכדמתרצינן לעיל, משא"כ הירושלמי קאי בשיטת רב יוסף, דהא לא מצינו בירושלמי גזירה דרבה אלא טעמא דר"י, וא"כ אף אז הי' אסור לקרות בשבת, וא"כ שפיר היו יכולין למילף מבבל שנה ושנה דמותר לקרות בשיתסר ושיבסר, וקשה כנ"ל למה לי קרא לרבויי, וע"כ דולא יעבור אתי למיעוטא שיתסר ושיבסר, נמצא דלהירושלמי לא הי' הכרח לומר ד"ג זמן קהילה לכל היא, דבלא"ה לא קשה לשיטתי' קו' העולם וכנ"ל, ולכן שפיר קאמר ד"ג ליכא לרבויי דיום מלחמה הי', ודו"ק.

חידושים מהגאון בעמח"ס „הרי בשמים" זצ"ל⁽¹⁾

רשום לזכרון.

מה שהעירתי בדרך לימודי בזבחים צ"ז ע"ב יקדש להיות כמוה כו' ואמאי ניתי עשה ולידחי את ל"ת אמר רבא אין עדול"ת שבמקדש שנא' ועצם לא תשברו בו כו'. וקשה הרי הך דרשה דיקדש הוא מהת"כ פ' צו וסתם ספרא ר' יהודה והרי ר' יהודה ס"ל בר"ה ל"ג ע"א בנ"י וסמך דנשים אסורות לסמוך, וכ' בתוס' עירובין צ"ו ע"א (תוד"ה מיכל, בסופו) משום עבודה בקדשים⁽²⁾ וא"כ אי סמיכה בכל כחו בעינן הא איכא איסור עבודה בקדשים מדאורייתא בכל סמיכה ואפ"ה אמר רחמנא לסמוך, וע"כ משום עדול"ת, וא"כ לוכח מהכא דעדול"ת

(1) הגאון האדיר מוה"ר ארי' ליבוש הלוי הורוויץ נולד בשנת תר"ז לאביו הרב הגאון מוה"ר יצחק אבד"ק זוראוונא וסמאניסלאב בעמח"ס שו"ת תולדות יצחק. הי' תלמיד זקנו הגאון אבד"ק סמאניסלאב בעמח"ס בר לואי. נסמך לתוראה מב"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע והי' מסתופף בצלו. הרכנות הראשונה שלו הי' בעיר זלאוויץ ואח"כ נתקבל לאב"ד בעיר סטריא ובשנת תרס"ד נבחר לשבת על כסא הרכנות של אבותיו בק"ק סמאניסלאב, ויסד שם ישיבה בשם „אור תורה" והעמיד שם הרבה תלמידים. נדפס ממנו שו"ת הרי בשמים ג' חלקים. — נפטר כ"א סיון שנת תרס"ט בעיר סמאניסלאב ושם מנ"כ. — חידושים הללו נדפסו מעלים בודדים שכתבם הגאון הנ"ל לזכרון.

***

ברכת תורה להאברך היקר ר' בעריש לעזער נ"י שמסר לנו כת"י זה להדפיסו בקובצנו.

(2) עיין ברכת הזבח מנחות צ"ג ע"ב ובמקנה על קידושין דף ל"ו ע"א ד"ה מיהו.

שבמקדש, ועי' בטורי אבן חגיגה דף ר' ע"ש גבי ח"ע וחציו ב"ח לענין סמיכה, ואפשר דלא מוכח מהתם דמצותו בכך. וגם לפ"מ שהעליתי במק"א דאיסור עבודה בקדשים הוא רק מצד המ"ע המוטלת על האדם מלבד הכשר הקרבן והו"ל כלצרכו ולצרכה, א"כ אי לאו המ"ע ל"ה איסור עבודה בקדשים כלל ורק המ"ע עושה האיסור דעבודה בקדשים ודו"ק. ועי' תוס' פסחים פ"ט ע"א וביבמות ר"פ מצות חליצה דהא דסמיכה בכל כחו בעינן היא פלוגתא דתנאי, ועי' שעה"מ פי"ט מהל' שבת ובפ"ג ממע"ה ק.

והנה נשאלתי מהרב ר' אברהם שלו' קאנער נ"י דומ"ץ דפה, בהא דקיי"ל דהכ"ג ביו"כ סמך על הפר שני פעמים בשני היודיים, דהרי בתוה"ק לא נזכר רק וידוי שני פעמים ולא סמיכה, א"כ הסמיכה הראשונה ניהא דכל קרבן יחיד טעון סמיכה אבל האידך הי' שרי לסמוך פעם שני' למאי דקיי"ל סמיכה בכל כחו בעינן הא קעביר עבודה בקדשים עכ"ק. — והשבתי לו תכ"ד דהרי בתוס' ישנים יומא מג: הקשו בהא דתנן התם במשנה בא לו אצל פרו שניי' וסומך שתי ידיו עליו ומתורה וכך הי' אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדשיך כו' והק' למה צ"ל כאן אני וביתי כיון שאמר בוידוי קמא כו', ותי' דכיון שלא נגמרה עדיין כפרתו מתורה שנית על עונותיו בשעת שמתורה בשביל אחיו הכהנים עי"ש, וכיון שלא נגמרה עדיין כפרת הכ"ג עד אחר וידוי זו הו"ל שני הסמיכות כסמיכה אריכתא.

אמנם צל"ע לכאורה דבתוס' מנחות צ"ג ע"א מובא בשם רש"י דתמורה לפרש הא דקאמר לר' יהודה לרבות בעלי חוברין לסמיכה לית לי', היינו דלא בעי סמיכה כלל וכתבו דגירסת הספרים דגרסי מ"ש דלא מיחד קרבן דידהו משמע כפירוש, והיכי מצינן למימר הכי והרי חזינן בפרו של כ"ג לפ"מ דמסקינן ביומא נ"א ע"ב דאחיו הכהנים מקיבעא מתכפרין, והא דדרשינן אשר לו משלו הוא מביא, הוא דאפקרי' רחמנא כי נזא דאהרן גבי אחיו הכהנים (עי' תוס' שם וכ"פ הרמב"ם פ"ה מעבוה"כ), ואפ"ה הי' הכ"ג סומך על הפר א"כ נשמע מזה דבקרבן חוברין אחד סומך לכולן, וצ"ע בזה, ואפשר דגבי פרי יוה"כ גזיה"כ הוא, דהרי חזינן דשעיר יו"כ אף שחי' קרבן ציבור הי' הכ"ג סומך עליו, אף דכל קרבנות צבור אין טעונין סמיכה.

רשום לזכרון.

מה שעלה במחשבותי בענין מש"כ בתוס' שבת נ"ח ע"א דכיון דנאסר בהנאה אין לך שינוי מעשה גדול מזה. וי"ל עפ"י"מ דאמרינן ב"ב פ"ט ע"ב כדרך שאמרו לענין איסורין כך אמרו לענין טומאתן, ופירש רשב"ם דאין מקבלין טומאה כיון דאסור לשקול בהן לא חשוב כלי עי"ש בתוס', וא"כ י"ל דמ"ש התוס' דכיון דנאסר בהנאה לא חזי לתשמיש ובשל מהיות כלי, וצל"ע בזה.

לזכרון.

במה שפלפלתי במק"א אי מתקן כלי הוי ראורייטא או דרבנן, יש להביא רא' ממכילתא ר"פ ויקהל דקאמר התם נישל קרנו של מזבח או שנפגמה הסכין שומע אני יתקנם בשבת ת"ל ויקהל משה גו' אלה הדברים בחול ולא בשבת, והרי בפירש"י ביצה כ"ח ע"א ד"ה לחדרה כ' דאיסור השחזות סכין בשוי"ט הוא משום מתקן כלי, וע"כ דמתקן אסור מדאורייתא.

ובהא דממעט שלא לתקן סכין שנפגמה בשבת דמשמע דקאי אסכין של קדשים דתני לה בהרי"ג נישל קרנו של מזבח, ולכאורה הא אי' בזבחים פ"ח ע"א סכין שנפגמה אין משחזין אותה,⁴ ואפי' בחול אין משחזין אותה, וע"כ כר' המ"ל בפ"א מכלי המקדש דל"ה רק דרבנן.

מכתב מהרה"ק מוהר"ר מאיר מפרעמישלאן זצ"ל*

יהי שלוי' בחילך שלוה בביתך ותזכה אתה ואשתך היא בתי תחי' ובניכם ובנותיכם וכל אשר לכם בזכות שמחת הפורים והכל בכריאות ובכטחן גדול מאוד, כ"ד הכותב לכבוד יום השמחה והקרוש,

הק' מאיר בחרב

---

(3) לכאוי' א"צ לזה, דמבואר שם במכילתא בהריא דמיירי לגבי מכשירי עבודה עיי"ש.

(4) עיי"ש ברש"י שדק פגימה גדולה שתיקון השחזותה ניכר אין משחזין, משמע רסתם פגימה כחגירת צפורן היו מתקנים, וא"כ לק"מ. ועיין בכ"מ שם, וכן משמע שם מהא דסכין המטרפת.

(*) אפריון נמטי' להאבדך היקר ר' בן ציון אלימלך וואקסמאן נ"י שמסר לנו מכתב זה להדפיסו בקובצנו. — צילום מנוף כתי"ק להלן בעמוד מ"ט.

מכתב מהרה"ק מוה"ר דוד אבר"ק קרשאנוב זצ"ל

יום א' פ' בשלח תרנ"א לפ"ק פה קרשאנוב

שלו' וכ"ט לכבוד נכרי היקר המופלג החסיד כו' כש"ת מו"ה ברוך
נ"י.⁽¹⁾

הנה שמעתי שאתה מתענה בשוכבי"ם, ע"כ הנני מצוה אותך הנם
שמהצורך מאד מאד לשוב בתשובה שלימה, אך לא ע"י תעניתים וסיגופים, דק
אומרים בשם הה"צ הקדוש מראפשיץ זצללה"ה שיום אחד בלא דברים בטלים
נחשב יותר מתענית, ע"כ תראה שתלמוד בהתמדה תוה"ק ואל תדבר שום
דברים בטלים ח"ו ותעבור את ד' באמת.

מאת א"ז הרו"ש ומצפה להרמת קרנך,
חק' דוד הלברשטאם

פ"ש חותנך הרב הצדיק שליט"א⁽²⁾

גם אנכי רו"ש הטוב באהבה, אל תאשימני שלא כתבתי לך זה זמן כביר כי
לא במרד ובמעל זאת ואי"ה [בקרוב] הימים אכתוב לך באריכות.

מאת אחיך הרו"ש באמת,
חק' יוסף אלימלך הלברשטאם

⁽¹⁾ בנו של הרה"צ מו"ה משה בן הרה"ק מוהר"ר מקרשאנוב זצ"ל. הרה"צ מו"ה
ברוך הנ"ל הי' חותנו של הרה"צ מו"ה חיים יהושע הלברשטאם הי"ד בנו השני של כ"ק
מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד.

⁽²⁾ הוא הרה"צ מו"ה אברהם חיים אבר"ק לינסק נכד הנה"ק בעל זרע קודש
מראפשיץ זי"ע.

תירוץ על קו' הרב הגאון מקינצק

מאת הגה"ק מאוסטראווצא זצ"ל¹⁾

הקשה הרב הגאון מקינצק על הא דקאמר הש"ס במס' קידושין (דף נ"ו ע"ב) ממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שנבילה היא ונבילה אסורה באכילה מה ת"ל לא יאכל את בשרו מגיד לך שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה עיי"ש, וקשה לשיטת הרמב"ם בהל' ערכין פ"ה הי"ג דלעולם אמרינן מפרכסת הרי היא כחי' אפי' אם השחיטה כשירה היא ודלא כשיטת ה'ר' שמעי' בתוס' חולין (דף פ"ד) ר"ה בעינן, א"כ אכתי מנלן דגם בשחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה דילמא לעולם מותר באכילה רק דצריך קרא היכא דשחטו ועדיין הי' מפרכס ואח"כ סקלו דשפיר מקיים בו מצות סקילה וס"ד דמותר באכילה כיון דשוחטו לכך אמר קרא לא יאכל את בשרו, דאסור באכילה וא"כ אכתי נוכל לומר דבשחטו ולא סקלו אח"כ מותר באכילה עכ"ק. (עיי' בספרו חלקת יואב בקונטרס "קבא דקשייתא" קושיא ל"ד שהקשה שם קו' זו).

ונראה לתרץ ע"ד הפלפול, דהנה בפ"ק דחולין (דף י"א ע"ב) פריך הש"ס לר"מ דחייש למיעוטא נחוץ רילמא במקום נקב קא שחיט, והקשה המהרש"א במס' בכורות (דף כ' ע"ב) לפמ"ש"כ התוס' שם דהיכא דחזקה מסייעתו לכו"ע חיישינן למיעוטא, אמאי לא מקשה הש"ס לכו"ע היכי אכלינן בשרא דסמוך מיעוטא לחזקה דכל בהמה בחזקת איסור עומדת עד שלא נשחטה, ותהוי כמו פלגא ופלגא, ותירצו האחרונים ראנן נקטינן דסד"א מה"ת לקולא ורק רבנן

1) הגה"ק מוה"ר מאיר יחיאל הלוי האלשטאק אבד"ק אוסטראווצא נולד בשנת תרי"ב בעיר סאבין לאביו הרה"ח ר' אברהם יצחק. בשנת תרל"ט נתקבל לאבד"ק סקערניעוויץ, ומשם נתקבל לאבד"ק אוסטראווצא בשנת תרמ"ט. הי' רגיל לנסוע הרבה להגה"ק משינאווא זצ"ל (ראה סוף ספר דברי יחזקאל). בעורו בחיים חיותו הי' שמעתת' מתבררין בעלמא הן קושיותיו החמורות ופלפוליו השנונים וחשבנותיו הנפלאים. הי' יושב בתענית כמעט בכל יום לערך ארבעים שנה. העמיד הרבה תלמידים גדולים התורה. נרפס ממנו בחייו ספר אור תורה על ספר בראשית, ושני כרכים גדולים מאיר עיני חכמים שנרפסו אשתקד מחדש. גם נספח קונטרס "רמזי מאיר" לס' אור תורה הנ"ל ליקוטים מחידושיו שנרפסו בספרים שונים. — נפטר במוצש"ק י"ט אדר שנת תרפ"ח באוסטראווצא ושם מנ"כ.

הועתק ממכתב מא' מתלמידיו (מו"ה משה זאב גאלרבערג מקינצק) ונמסר לנו מאת הרבני החסיד הנכבד המפורסם מו"ה שאול הוטנערער נ"י מאנטווערפן. תשוא"ח לו.

החמירו א"כ היכא דלא אפשר לא נזרינן. והנה הר"ן מחדש בפסחים דסד"א היכי דסתרי אהרדי לא אזלינן ב' לקולא. — ולפי"ז מתורץ קו' הנ"ל, דע"כ היכא דשחטו קודם ואח"כ סקלו אסור באכילה, דהלא קיי"ל דאם השור טריפה פטור מסקילה דכמותת הבעלים כך מיתת השור (סנהדרין ע"ח ע"א), וא"כ היכא דשחטו דשחטו מקודם ניחוש שמא במקום נקב קשוחט והוי טריפה ולא נסקלוהו, ואין לומר דאזלינן בתר רוב, ז"א רנימא סמוך מייעוטא לחזקה והוי פלנא ופלנא, ואי דסד"א מה"ת לקולא, הלא הכא אי נימא דטריפה הוא יצא לנו קולא דיפטור השור מסקילה, וכיון דסתרי אהרדי אזלינן ב' לחומרא, נמצא רבלא"ה אסור השור באכילה בכה"נ דשוחטו קודם, וא"כ ע"כ הקרא דלא יאכל את בשרו אתי להיכא דשחטו ולא סקלו דאפ"ה אסור באכילה, ודו"ק.

בענין שמא יעבירונו במגילה

מהרב הגאון מוה"ר אלקנה זאבערמאן זצ"ל אבד"ק יארדינאווי¹

ב"ה כ"ו אדר א' תשי"נ לפ"ק.

שוכט"ס לכבוד אהובי ידי"נ הרב הגאון המפורסם לשבח יקר הערך
צמ"ס סוע"ה זך הרעיון כש"ת מו"ה יחזקאל הלוי גרובנער שליט"א

אחדשה"ט באהבה כמשפט. קונטרסך היקר הגעני לנכון במועדו וכל דברך דברי טעם ותשואות חן חן לך ורב עונג וגיל הרוה נפשי בח"ת, ואם אמנם נכספה וגם כלתה נפשי להשתעשע עמך בתורה בארוכה אך יען שתבילי טירדות אשר סביב שתו עלי א"א לי כעת לשום עיני עליהם, אבל אקוה כי ברצוה"ש אשנה פרק זה, והנחתי קונטרסך היקר למשמרת ועוד חזון למועד. וכדי שלא יהא מכתבי ריקן מדברי תורה אכתוב לך דבר נחמד לישב קושית התוס' במגילה (דף ר') ר' יוחנן אמר מפני שעצניהן של עניים נשואות למקרא מגילה ובתוס' שם תמהו דהרי ע"כ צריך למעמא דרבה בשופר ולולב עי"ש ונראה דנודע מש"כ

(1) הרב הגאון מוה"ר אלקנה הנ"ל הי' תלמיד מובהק להגאון מוה"ר מאיר אריק זצ"ל אבד"ק טארנא וסמכו להוראה. בשנת תר"צ נתקבל לאבד"ק יארדינאווי יע"א. — הי' מחסידיו המובהקים של כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד ולהבחי"ח הי' מקושר מאוד לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. כחו הי' גדול מאוד בהוראה קולע אל השערה ובפרט בעניני עגונות. כפי הנשמע מתכוננים בניו היקרים יחיו להוציא לאור ספר מתשובותיו וחידושויו. נפטר א' דר"ה אלול תשי"ט לפ"ק בווייטלעיק ניו יארק.

הר"ן בסוכה לישב הקושיא רלמה במילה לא נזרו שמא יעבירונו, ותיירץ משום רבשופר ולולב אין המצוה ווראית משום ראין אנו בקיאים בקביעי דירחא וא"כ כל המצוה אינה אלא ספק רלמא היום אינה יו"ט וע"כ גזרינו שמא יעבירונו, משא"כ במילה רהמצוה ווראית לזאת לא גזרינו שמא יעבירונו עכת"ר הר"ן ז"ל. והנה הטו"ז בהלכות מגילה (סימן תרפ"ח ס"ק ד') כתב דלכן בעיר שהוא ספק אם הוא ממוקפי חומה מימות יהושע בן נון אין קורין בשני ימים משום ספיקא ריומא וביו"ט עושין שני ימים משום ספיקא ריומא, והיא רשאני יו"ט ראם היום חול והיום השני קודש אז לא מקיים מצות יו"ט כלל אבל גבי מגילה ריש בלא"ה הרבה זמנים רהיינו י"א י"ב י"ג וא"כ אפילו נאמר דעיר זה יום ט"ו עיקר מ"מ מועיל מה שקרא בי"ד אף שהעיר הוא ממוקפי חומה מימות יהושע בן נון עכ"ל הטו"ז, וא"כ לפי רעת הטו"ז הנ"ל ה"ה בפרוים שעיקר זמנו בי"ד ואף שאין אנו בקיאים ושמא היום י"ג מ"מ שפיר קורא המגילה ויצא יד"ח כמוש"כ הטו"ז רלמגילה יש הרבה זמנים, וכש"כ בי"ג לעירות עריף שפי מי"ד למוקפי חומה רהא י"ג זמן קהלל לכל היא כמו שמבואר בש"ס מגילה בריש המס', וא"כ כשחל בשבת עושים העירות מצוה ווראית בקריאתן וכן כשחל ט"ו בשבת עושים המוקפין מצוה ווראית, לכן סובר ר"י דל"ש כאן גזירה ררבה כיון רהמצוה בוודאי נעשה כמו במילה רל"ג שמא יעבירונו, וא"ש כפתור ופרח.

ובזה הנני ידירו באהבה ומברכו בפורים שמח.

הק' אלקנה זאבערמאן
אבר"ק יארדינאו

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בירור בחיוב בני הכפרים המקדימים ליום הכניסה

יונתן כנימין גאלדבערגער

הרב"ן כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ראש כולל עץ חיים רבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

איתא במגילה דף י"ט ע"א במתני' בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהן, ובגמ' ואמר רבא בן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהן מ"ט האי כבני העיר בעי למיקרי ורבנן הוא ראקילו על הכפרים כדי שיספקו מים ומוזן לאחייהם שבכרכים הני מילי כי איתיה בדוכתיה אבל כי איתיה בעיר כבני עיר בעי למיקרי איתיביה אבוי בן כרך שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא כמקומו, בן כרך ס"ד באם עתיד לחזור תליא מלתא אלא לאו בן כפר, ולאו תרוצי מתרצת, תני קורא עמהן, ופירש"י דמיידי דבן כפר כפר קרא ביום הכניסה ואעפ"כ צריך לחזור ולקרות בלילה אע"ג דעתיד לחזור, והקשו בתוס', וקשיא למה יחזור ויקרא שני פעמים ומ"מ נראה דשפיר פי' רש"י רבין שהיה בעיר בלילה נעשה כבני העיר ואע"פ שקרא ביום הכניסה דהא דמקדימים ליום הכניסה היא דוקא אם אינם נמצאים בעיר בליל י"ד אבל כששוהים שם בליל י"ד צריכין לחזור ולקרות עכ"ל התוס', והנה מתירוצם של התוס' משמע רלא נחא להו פי' זה של רש"י רק תירצו כן אליבא דרבנן כמו שרייקן בלשונם, ומ"מ נראה דשפיר פי' רש"י, ומשמע דתירוצם עולה להצדיק דברי רש"י, וצ"ע להבין דברי חכמים וחידותם.

והנה הרמב"ם לא הביא דין זה דרבא וכבר תמה הלח"מ בפ"א מהל' מגילה הל' י' על דבר השמטה והניחו בקושיא וכן הקשו שאר אחרונים.

ועוד חזית קשה ראיתי שם ברמב"ם בפ"א הל' ח' רכתב הא דכפרים מקדימים ליום הכניסה היינו דוקא אם דרים שם עשרה בני אדם אבל כשאין שם עשרה בני אדם תקנתו קלקלתו והרי הם כאנשי עיר גדולה ואין קוראין אלא בי"ד, ועי' בראב"ד שהשיג עליו וכתב שאין לו טעם, ובמ"מ הביא שבירושלמי יש גירסא כדברי רבינו ע"ש, אבל באמת טעמא בעי להסביר דברי הרמב"ם רמה לי יש שם עשרה או אין שם עשרה דבין כך ובין כך שייך תקנת חכמים לחקל עליהם להקדים קריאתם ליום הכניסה.

וכדי לתרץ כל הנ"ל נקדים סוגיא במס' יבמות דאיתא התם בדף י"ד ע"א אמר אבוי כי אמרינן לא תתגורדו כגון שתי בתי דינים בעיר אחת הללו מורים כדברי ב"ש והללו מורים כדברי ב"ה אבל שתי בתי דינים בשני עיירות לית לן בה וכו' אלא אמר רבא כי אמרינן לא תתגורדו כגון בי"ד בעיר אחת פלג מורין כדברי ב"ש ופלג מורין כדברי ב"ה אבל שתי בתי דינים בעיר אחת לית לן בה,

ע"כ, והנה הרמב"ם בפ"ב מהל' עכו"ם הל' י"ד פסק כדברי אב"י ותמה עליו הכ"מ ושאר נושאי כלים הא"ך פסק כאב"י נגד רבא, עיי"ש בדבריהם.

והנה התוס' בר"ה כי אמרינן לא תתגוררו כגון שתי בתי דינים בעיר אחת וכו', הקשו, וא"ת מה תירץ ממגילה דבעיר אחת היו קורין לבני העיר ב"ד ולבני כפרים היו מקרימים ליום הכניסה, (ועי' בר"ן ריש מס' מגילה דכל קושייתם של תוס' אולא רק אליבא דאב"י דס"ל דאפי' בב' בתי דינים ג"כ שייך לא תתגוררו אבל לרבא לק"מ דבתרי בתי דינים שרי והכא כתרי בתי דינין דמיא וכן מדויק דיבור המתחיל של תוס' שהקשו אליבא דאב"י) ואומר הר"ר חיים כהן דבני כפרים היו קורין בעירם כדמוכח בירושלמי והשתא הוי שתי בתי דינים בשתי עיירות דבני האי גוונא לא שייך לא תתגוררו אפי' לאב"י והא דקרי ליה יום הכניסה לפי שבעירם היו ממאספים לבא לביהכ"נ בשני ובחמישי לקרות בתורה וכן נראה ראמר בירושלמי דבן עיר אינו מוציא בן כפר (עי' בהגהות הב"ח) דכל שאין מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתם וכיון שבני הכפרים היו בקיאים לקרות ודאי היו קורין בעירם עכ"ל, והנה היוצא לנו מדברי התוס' דבאמת בני הכפרים היו קורין בעירם ומעלת יום הכניסה היה שהיו מתאספים לקריאת התורה, ובן כפר הוציאם דאי היו קורין בעיר ובן עיר הוציאם היה קשה שני קושיות (א) הרי איכא איסור לא תתגוררו לאב"י (ב) הרי בן עיר אינו מוציא בן כפר כראיתא בירושלמי, אבל רש"י בריש מגילה שיטה אחרת יש לו דס"ל ליום הכניסה היינו שהיו מתאספים בעיירות בשני ובחמישי למשפט שבו בתי דינים היו יושבים ואחד מבני העיר היה צריך להוציאם. ועכצ"ל לדברי רש"י שהיה לו גירסא אחרת בירושלמי דהיינו דבן עיר אינו מוציא בן כרך (ולא בן כפר) עי' בקרבן נתנאל ס"ק ז' וס"ל לרש"י דאין ללמוד בן כפר מבן כרך, ועי' בתורע"א ובטורי אבן ריש מסכת מגילה.

וג"ל בעזה"ת דיסור פלוגתתם של רש"י ותוס' אם בן עיר מוציא בן כפר או לא תליא בגדר החיוב שהטילו חכמים על בני הכפרים להקדים ביום הכניסה, שאפשר לומר כזה ב' דרכים (א) דבאמת חיובם היא ב"ד אבל כיון שהם אנוסים, דהיינו שקשה להם להתאסף עוד הפעם ב"ד, הקילו עליהם לקרוא מקודם איהו ימים כרי לצאת חובתם המוטלת עליהם לקרות המגילה ביום י"ד והוא כמו תשלומין למפרע, דבכל המצוות תשלומין היא לאחריהם אבל במגילה ולא יעבור כתיב לכן התשלומין היא למפרע, אבל עיקר יסוד החיוב היא חיוב של י"ד, (ב) דמה שהקילו חכמים עליהם להקדים ליום הכניסה היא חיוב חדש ואינו בגדר תשלומין ליום י"ד אלא כיון שראו חכמים שקשה להם להתאסף ולקרות ביום י"ד הקילו עליהם חכמים ונתנו להם זמן אחרת אבל אינו בכלל בגדר תשלומין דק ריש להם זמן אחרת, דזמנים הרבו תקנו להם חכמים, כראיתא בריש מגילה, ולפי"ז שפיר מוסבר מחלוקת רש"י ותוס' אם בן עיר מוציא בן כפר או לא, דאם אמרינן דלא הוי אלא תשלומין למפרע א"כ עיקר חיובם הוא ב"ד לכן שפיר מוציא בן

עיר בן כפר אעפ"י שהיא בזמן מוקדם מ"מ הרי עיקר חיובם אחת היא, וזה שיטת רש"י, אבל אי נימא רהוי חיוב חרש ואינו בגדר תשלומין ליום י"ד א"כ כמו רבן עיר אינו מוציא בן כרך הקורא בט"ו כיון ריש להם שני זמנים והוי כמו שני חיובים ואינו מחוייב ברבר מיקרי ה"נ אין בן עיר מוציא בן כפר דהרי יש לו זמן אחרת ואין לו שום שייכות עם זמן זה ג"כ אינו מחוייב ברבר מיקרי לגבי זמן זה, וזה שיטת התוס'.

ואם חומה הוא אפשר לומר לפי הנ"ל רבאמת מחלוקת אביו ורבא במס' מגילה בבן כפר שהלך לעיר אי קורא עמהם עוד הפעם או לא תליא ג"כ בזה דאם נימא דכל חיוב קריאת הבן כפר ביום הכניסה היא רק תשלומין ליום י"ד כיון דא"א לו להיות בעיר בי"ד א"כ שפיר מחוייב לקרות עוד הפעם אם נמצא בליל י"ד בעיר דהרי הקדמת הקריאה לא היה אלא בגדר תשלומין אבל אם נמצא בעיר בשלה התשלומין, אבל אי נימא דחז"ל נתנו להם זמן חדש כיון שידעו שקשה להם לקרות בי"ד ועקרו חיובם של יום י"ד א"כ כיון שכבר יצא ידי חובתו למה ליה לקרות עוד הפעם בי"ד הרי יצא ידי חובת קריאת המגילה בזמנו החדש שנתנו לו חכמים, ולפי"ז אפשר לומר דזה היה מחלוקת אביו ורבא, דרבא ס"ל דהוה בגדר תשלומין ולהכי צריך לחזור ולקרות ואביו ס"ל דהוה חיוב חדש ולכן אינו צריך.

ולפי זה יוצא לנו דלרבא דאמר דחזור וקורא בי"ד דס"ל דהוה בגדר תשלומין א"כ ס"ל ע"כ רבן עיר מוציא בן כפר אבל לאביו דאינו חוזר וקורא דהוה חיוב חדש א"כ אין בן עיר מוציא בן כפר, וא"כ איפשר לומר דאביו ורבא אזלי לשיטתם במס' יבמות, דהנה אביו ס"ל דאפי' שני בתי דינים בעיר אחת ג"כ אסור משום לא תתגודדו ורבא ס"ל דדוקא בי"ד אחד בעיר אחת פלג מורין כדברי ב"ש ופלג מורין כדברי ב"ה אסור, דהנה קשה לכאורה האיך התירו לקרות המגילה לבני הכפרים בזמן אחד ולבני העיר בזמן אחר, ולכן ע"כ חידש רבא דדוקא בבי"ד אחד אסור אבל בשתי בתי דינים מותר דהרי רבא ס"ל רבן עיר מוציא בן כפר וא"כ היו קורין בעיר ובן עיר הוציאם כמ"ש רש"י בריש מס' מגילה וא"כ קשה דהרי אסור מטעם לא תתגודדו עכצ"ל דמותר בשתי בתי דינים בעיר אחת ואין אסור רק בבי"ד אחד והכא הוה כמו שני בתי דינים כמ"ש הר"ן בריש מס' מגילה אבל אביו ס"ל כמ"ש התוס' רבן עיר לא היה יכול להוציא בן כפר דהרי ס"ל דהוה חיוב זמן חדש דלהכי ס"ל דאינו צריך לחזור ולקרות א"כ ע"כ היו קורין בעירם דהרי בן כפר היה צריך לקרות להם ולמה להם ליכנס לעיר כמ"ש התוס' א"כ שפיר יכולין לומר דאפי' בב' בתי דינים בעיר אחת ג"כ איכא איסור לא תתגודדו.

והשתא אתי שפיר מה שכתב רש"י שם במגילה אליבא דרבא דצריך לחזור ולקרותה אעפ"י שיצא כבר קריאתו ביום הכניסה כיון שזהו עיקר חיובו דהיינו לקרות בי"ד ואם יש לו היכולת להיות בעיר בי"ד לא יצא ידי חובתו למפרע ולא היה אלא תשלומין על צד שלא יהיה כאן בעיר בי"ד, ואולי זה היה כוונת התוס' שהקשו על רש"י למה לו לחזור ולקרות ותירצו דשפיר פי' רש"י דעיקר חיובא

היא כי"ד עיי"ש ודייקו בלשונם „דשפיר פי' רש"י" דהרי רש"י לשיטתו אזיל דס"ל דבן עיר מוציא בן כפר א"כ ע"כ החיוב הוא בנדר תשלומין ולכן שפיר צריך לחזור ולקרות אבל לשיטת התוס' ביבמות אינו כן.

ומעכשיו נשובה ונלכה לברר הני ג' פסקי הרמב"ם, דעולות בקנה אחר, דהיינו א' למה השמיט דין דרבא דצריך לחזור ולקרות ב' למה פסק שם ביבמות כאביו נגר רבא ג' מהיכן יצא לו להרמב"ם דבכפר שאין בו עשרה בני ארם אינם מקרימין ליום הכניסה, ומאי טעמא, רהנה הרמב"ם בפ"א מהל' מגילה הל' ו' כתב, בני הכפרים שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני ובחמישי תקנו להם שיחיו מקדימים וקוראים ביום הכניסה, עכ"ל, נראה בעליל דשיטת הרמב"ם היא כמ"ש התוס' ריום הכניסה פירושו שהיו מתקבצים לקריאת התורה בבתי כנסיות שלהם ולא כמ"ש רש"י שהיו מתכנסין בעיר למשפט, וא"כ לפי שיטת הרמב"ם דקריאתם היה בכפר כמ"ש התוס' ואחר מבני הכפרים היה מוציאם א"כ לא קשה דהוהמלא תתגורדו דהרי היו קורין בעירם והוה כמו שתי בתי דינים בשתי עירות א"כ שפיר פסק הרמב"ם כאביו דאפי' בב' בתי דינים בעיר אחת ג"כ איכא איסור לא תתגורדו דהרי טעמו של רבא שהיה צריך לחדש דדוקא בבי"ד אחד אסור היה כדי לתרץ דין רמגילה אבל אי נימא דהיו קורין בעירם כמ"ש התוס' לק"מ ממגילה ושפיר קו"ל דאפי' בב' בתי דינים בעיר אחת ג"כ איכא איסור לא תתגורדו, ולפי"ז שפיר השמיט הרמב"ם דין של רבא דצריך לחזור ולקרות דהרי ס"ל דבן כפר הו' מוציא אותם דבן עיר אינו מחוייב בדבר מיקרי כשיטת הירושלמי כמ"ש התוס', א"כ ס"ל דיש להם חיוב וזמן חדש א"כ אינו צריך לחזור ולקרות דמהיכי תיתי יחזור ויקרא הרי יצא כבר ידי חובת קריאתו וכדס"ל לאביו שם, ולכן שפיר פסק הרמב"ם לשיטתו כאביו הן בהל' עכו"ם לגבי דין לא תתגורדו והן בהל' מגילה שהשמיט דינו של רבא.

ולפי הנ"ל שפיר ניהא פסקו של הרמב"ם בהל' מגילה דכפר שאין בו י' בני ארם אינו כפר דהרי כל הטעם שמקילין לבני הכפרים היא מפני שמתאספים לקריאת התורה בבתי כנסיות שלהם, א"כ כ"ז שייך דוקא אם יש בהכפר י' בני"א, אבל אם אין שם עשרה הרי בין כך ובין כך אין מתאספים דהרי בפחות מעשרה אין קורין בתורה כדאיתא במתני' מגילה כג:, א"כ שפיר כתב דדינו כעיר ולא הקילו עליהם להקדים ליום הכניסה, כדאמרינן שם דף ב: א"ר יהודה אימתי בזמן שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסים בשני ובחמישי אין קורין אותו אלא בזמנו, וזה למד הרמב"ם מרברי הירושלמי כמ"ש שם המ"מ, (ועיי"ש במראה פנים).

היוצא לנו מזה דהרמב"ם למד דינו מירושלמי דבן עיר אינו מוציא בן כפר ולכן ע"כ היו קורין בעירם כדס"ל להירושלמי לשיטתו וא"כ שפיר השמיט הדין דחזור וקורא דהרי הוה חיוב חדש ולכן שפיר פסק כאביו במס' יבמות ולכן באם אין בו י' בני ארם אין מקדימים ליום הכניסה כשיטת הירושלמי לשיטתו, והכל על מקומו יבוא בשלום.

הארות בשו"ע יו"ד הלכות תערוכות

יהושע רובין

בן האדמו"ר מסאסרענן שליט"א
חתן הרה"צ מוה"ר נפתלי צבי שליט"א
ברוקלין ניו יארק

סימן צ"ח. ט"ז סק"ב. כתב בררישה כו' שפעמים שקונין בשר מן הקצב ואין ירוע אם מלוח הוא אם לא אסור למעום בלשונו עכ"ל, ומבואר בט"ז רמירי שמדיחו מדם בעין שעליו ועל כן יש לבשר הזה דין ספק איסור ע"ש, בסימן ס"ז סעיף ב' כתב השו"ע לפיכך מותר לאכול בשר חי בהדחה בלא מליחה (והדחה משום דם בעין, ש"ך סק"א ועי"ש בש"ד דלאו כו"ע מודה בזה שצריך הדחה), וכן כתב בסימן ע"ו סעיף ג' אוכל אפילו בלא מליחה חי, וא"כ קשה על הדרישה דאמאי אסר למעום הא אפילו אם בודאי ירוע שלא נמלח מותר לאכלו חי וכ"ש שמותר למעום ולא עור אלא שנחייבחו לאכול כרי להוציא עצמו מירי ספק, (וכי תימא רהם היוצא בתוך פיו בשבת הלעיסה מקרי דם בעין זה ליתא דכבר הקשה כן החו"ד בסימן ס"ט סק"ג וכתב דעכצ"ל דאין טבע של דם לגרור ע"י דוחקא דשיניים ואע"ג רמסיק בצ"ע מ"מ כבר כתבו כל האחרונים רה"ד עמו דביון רבשעה שלקחו לתוך פיו עדיין לא פירש ומה שפירש אחר כך בתוך פיו לא מקרי פירש) וצ"ע בזה ומצוה ליישובו.

עור שם בט"ז. כתב דבתענית צבור דמיחשב בודאי איסור אסור אף טעימה בלשון (ורק לחיכה שרי עיין פמ"ג), ועיין פ"ת סק"א דמביא בשם תשובת צ"צ רבמירי דאיסורו רק מדרבנן שרי לשועמו לכתחלה וכ"כ בגליון מהרש"א בשמו (והפמ"ג והנו"ב חולקין עליו וגם ביניהם יש מחלוקת דלהפ"מ אסור בכל ודאי איסור דרבנן והנו"ב מתיר על כל פנים באיסור פגום ע"ש), ויש להסביר שיטת הצ"צ דלכאורה מ"ש תענית צבור משאר איסורי דרבנן, דבאו"ח סימן תקס"ז (ששם מקור דין זה) כתב המ"א (סק"ג) טעם האוסרים טעימה בת"צ דלא אסר עליו רק הנאת אכילה (אלא כל הנאה ממאכל) עכ"ל (ויש להבינו בפשטות דהעיקר בתענית הוא הסינוף וכל שיש לו הנאה ממאכל שוב לא מקרי סנוף) ומש"ה אוסרין אף הטעימה דגם זה הנאה מקרי דחיך אוכל יטעם משא"כ באיסורים דאכילה כתיב בהו וטעימה לאו אכילה מקרי, ומ"מ מצאתי מחלוקת בזה רה"ח"ס כתב (שם על הגליון) דלטעימה יש דין חצי שיעור דהנאת פיו הוי חצי שיעור וא"כ אף באיסורי דרבנן יש לאסור טעימה משום חצי שיעור (ע"י בזה באריכות בשד"ח אי שייך חצי שיעור באיסורי דרבנן ומביא שיש מחלוקת גדולה בזה בין הפוסקים אבל לכסוף מסיק שגראה לו דאסור) ודו"ק.

עור שם בט"ז. מסיק להלכה דלא כהרא"ש והרשב"א אלא דמסיח לפי תומו לא מהני באיסורי ראורייתא אלא בעדות אשה בלבד, ולפ"י לכאורה יש סתירת הב"י רכאן פסק רמהמנינן ל"י לעכו"ם מסל"ת וכהרא"ש כמבואר להדיא בסעיף

א' ובסימן שט"ז גבי בכור פסק דמסל"ת לא מהני כלל אף היכא שאינו משביח מקחו (עי"ש בש"ך סק"ב) ודלא כהרא"ש וצ"ע.

שם ש"ך סק"ב. מסיק דכיון דאיכא למיקם עלה דמילתא להטעימו לקפילא מיר סמכינן על מסיח לפי תומו וכתב הפמ"ג הטעם בזה משום דמירתת, ויש להעיר דלפ"ז לא בעינן דוקא קפילא ואפילו לסתם עכו"ם יכול להטעימו דהא הוא יודע שלאחר שיאמר שאין בו טעם איסור יאכלנו הישראל ומירתת מלומר שקר אבל י"ל דקפילא דוקא דסתם עכו"ם יכול לומר לא הרגשתי בטעם (כמ"ש במ"ז סק"א בשם הרא"ה) משא"כ קפילא לא יאמר כן ועוד דנגד סתם עכו"ם יאמר עכו"ם הא' על חבירו דאינו יורע ומאי אולמי' דהאי מהאי משא"כ בקפילא שאין יכול לומר כן וק"ל.

שם סק"ג. ציין לעיין סי' ק"ג סעיף ב' דשם כתב דכפנום ולכסוף משביח מותר בשעה שהוא פנום וכשישובח נאסר (ועי"ש בש"ד סק"ז), ויש להטעים קצת הלשון בכ"י כאן דכתב והוא שלא יהא סופו להשביח רמשמע מזה דאם הוא כן אסור אף עכשיו והא זה אינו כנ"ל, ויש לפרש דר"ל דהא כשהעכו"ם אומר שאין בו טעם איסור ואנו מתירין אותו התערובות אזי מותר לאכלו לעולם בלי שום פקפוק רהא הותרו לו משא"כ בכה"ג שעכשיו הוא פנום וסופו להשביח (בין מעצמו בין על ידי מעשה) אין אנו יכולים לומר לו מותר הוא דילמא בנתיים השביח ונאסר ובכגון דא יהא חייב לעולם (מקודם שיאכלנו) להטעימו לעכו"ם שיאמר לו אם כבר משובח הוא אם לאו ולא סגי כמה שאמר לו עכשיו שטעם פנום הוא ודו"ק, (ולפ"ז י"ל דזהו הטעם שכתב הרמ"א דאין אנו נוהגין עכשיו לסמוך אטעימת עכו"ם כלל דלפמ"ש המחבר יש כמה חילוקים בהיתר דלא לעולם יכולים להתיר כנ"ל משא"כ אם משערים בס' לעולם מותר וק"ל).

בחדושי רע"א ד"ה ואין, ואולם לפ"ז כו', ואין להקשות דגם באיסור דרבנן י"ל הממ"נ הנ"ל דדילמא קפילא היינו משום שיוורע להבחין ובעינן דוקא מסל"ת או דילמא קפילא היינו משום דלא מרעא אומנתו ובעינן דוקא שלא יהא מסל"ת, דכבר מבואר בט"ז וש"ך דבדרבנן לכו"ע אמרינן דמסל"ת נאמן וא"כ עכצ"ל דבדרבנן לא חיישינן להא דדילמא משקר וממילא ליכא למימר דקפילא בעינן משום דלא מרעא אומנתו ודו"ק, ומ"ש דא"כ כו' ד"ל ואנן קי"ל דעכ"פ בדיעבד סמכינן אטעימת ישראל כמ"ש הש"ך לעיל סימן צ"ו סק"ה עי"ש (ועיין עוד בזה במ"ז סימן צ"ב סק"א סור"ה דע ובחור"ד כאן סק"ב וג' וצ"ע), והש"ך בסקכ"ט כתב בפשטות דהא דלא סמכינן אטעימת עכו"ם אף באיסור דרבנן הוא משום דחיישינן לשיטת רש"י (וזהו לשיטתו בסימן צ"ב דלא סמכינן אטעימת ישראל כלל ודו"ק).

שם סעיף ב'. ברין ררואין צע"ג דהא סוף סוף נתערב מין במינו ושאינו מינו ומאן לימא לן דקודם נתבטל במינו ההיתר דילמא איפכא דהא בכ"א נתערבו כמ"ש הט"ז סק"ה, אמנם יש ליישבו על פי מ"ש הט"ז בסימן ק"ט סק"ב וז"ל אע"פ שגם האיסור נותן טעם לאינו מינו מ"מ אין הטעם נרגש בפני עצמו עכ"ל

ר"ל ומש"ה נתבטל, וצריך ליישב אמאי לא כתבו כאן דכאן הוא עיקר דין זה ולפמ"ש כאן קשה מאוד.

שם סעיף ד'. ברמ"א ולכן אם נפל חלב, כו', וכתב הט"ז סק"ז שיטת המרדכי דאף בדליכא ששים מהני תקנה זו והט"ז והש"ך סקט"ז חולקין עליו בדליכא ששים אמרינן חתיכה נעשה נבילה ותקנה זו הוא רק לחומרא דאף בדליכא ששים צריכין לעשות כן וכן הוא שיטת כל הפוסקים עי"ש, ויש לבאר שי' המרדכי דסבירא לי' דהא דאמרינן דבחתיכה שנפלה לרוטב ונפלט מעמו בעינן ששים אף כשזורקין חתיכת האיסור לחוץ כמבואר בשו"ע כאן והו' רק ביבש דאנו דואין בחוש שהטעם היוצא מהחתיכה והחתיכה בעצמה הם שני דברים נפרדין אבל לח בלח שמתערבין יפה נקטינן דטעמו וממשו דבר אחד הוא ומש"ה הכא לענין חלב דמאחר דחזוין דלאחר שקפאו יש כוית שלם כמו בשעת הנפילה עכ"ל דלא נפלט ממנו טעם דאי נימא דנפלט לא היינו מוצאים בשעת ההקפאה זית שלם (דזהו ברור דאין אנו יודעים בכרירות שנפלט טעם אלא דבכל פעם אנו חוששין לומר כן לחומרא כמבואר במ"ז סי' צ"ט סק"א עי"ש, וא"כ כאן ריש לנו דאי' מוכחת דלא נפלט הטעם שרי אף בלי ס'') וזהו מה שכתב וכל שאפשר להפריד האיסור „לנמרי", וזהו ג"כ מדיוק בלשון הט"ז שכתב על המרדכי דאף אם נאמר כשיטתו דבלח טעמו וממשו חד הוא מ"מ נאסר דאנו אומרים דהא דנמצא עכשיו כוית שלם לא משום שלא יצא ממנו טעם אלא דאף אם נפלט נכנס מים במקומו ומש"ה נאסר בליכא ששים, וזהו דק לשיטת המרדכי אבל אנן דלא קי"ל כוותי' סבירא לן דאין חילוק בין לח ליבש ולעולם אמרינן דטעמו וממשו הם ב' דברים נפרדים, וזה מדיוק בלשון הש"ך שכתב בסקט"ז מתחלה נפלט טעם האיסור כו' ולא עדיף מאילו נפל חתיכת איסור כו' עי"ש ודו"ק, ומ"מ צע"ק במ"ש הט"ז על המרדכי דהא אפילו בכלי כו' דהא בזה אף המרדכי מודה (דאין סברא לומר דמחולק על כל הדיון) ואפילו הכי פליג בחלב. שם סעיף ט'. ברין ראיסורים מבטלין זה את זה מבואר בב"י וכל הפוסקים אחריו דהוי דק בב' מיני איסורים (אינו שוה בטעמא וכן אינם משם אחד עי' חו" רע"א ופ"ת סק"י ועוד), ולפ"ז יש לומר דה"ה אם נפל עד"מ י' זיתי איסור לנ"א זיתי היתר גם כן יהי' הדיון כן דאיסורים מבטלים זה את זה דמ"ש דהא גוף האיסור בטל ברוב והטעם בטל בששים, ולכאורה יהי' הדיון כן עד שיהי' רוב איסור דאז אסור לאכלו משום החתיכה עצמה אף בלי טעם (וכמו לענין יבש ביבש דאין שייך הדיון דאיסורין מבטלין זה את זה כמבואר בפמ"ג סימן כ"ז ובפתיחה להלכות תערובות ובחור"ד) אבל כל שיש רוב והביטול בעינן רק לטעם אז שייך הדיון דאיסורים מבטלין זה"ז ולא ראיתי מי שהעיר בזה.

סימן צט. סעיף א. מהש"ך משמע דכל עצמות שיש בהם איזה לחלוחית מצטרפין לאיסור ואותן שאין בהם לחלוחית כלל והוא כעץ יבש מצטרפין להיתר ופליג על הט"ז, והפמ"ג כתב להלכה כש"ך אלא דבמין בשאינו מינו ובהפס"מ יש להקל ובמין במינו אף בהפסד קצת המיקל אין גוערין בו ואפילו לצרף יש לצרד עכ"ל, נמצא דלהלכה למעשה יש לנקוט כך בענין זה, דבאין הפס"מ ומין בשאינו מינו

יהיו עצמות האיסור הרכות מצטרפות לאיסור (וזהו חומרא יתירא על הרמ"א דס"ל דרך אין מצטרפין להיתר אבל לאיסור ג"כ אין מצטרפין) ובמב"מ יש להקל אף בהפסד קצת דמצטרף להיתר (כמ"ש הפמ"ג), וכל זה בעצמות הרכות אבל ביכישות לעולם מצטרפות להיתר (חוץ לאופן השני שכתב הט"ז סק"א ע"ש) ורו"ק.

שם סעיף ב. עיין במטה יהונתן שכתב דהרין המבואר בסעיף זה בר"א כו', ראף הרמ"א דס"ל בעלמא דאמדינן הדין דחנ"נ אף בשאד איסורין (כמבואר בסימן צ"ב סעיף ד) מ"מ כאן יודה להמחבר דכיון דנורע כמה איסור (ורוטב) ה' שם ועצם דין כלי יש לו (כמ"ש הט"ז והש"ך) ובכלי חדשה לא אמדינן רגוף הכלי נעשה נבלה לכו"ע ע"ש, ולפ"ז יש לתמוה על הפמ"ג שכתב (במ"ז סק"א בד"ה ויצא) רסעיף זה הוי רק לשיטת המחבר אבל הרמ"א דפליג בעלמא על המחבר פליג גם כאן והרי לכאורה הצדק עם המטה יהונתן דכאן אף הרמ"א מורה.

שם ט"ז סק"ח. מתרץ קו' הב"י במה שהקשה דברי הטור אהדרי רמקור דין זה לא הוי מהבבלי כמ"ש הב"י אלא מהירושלמי ולפ"ז לק"מ כו' ע"ש, ועיין פמ"ג ונקח"כ שמקשין עליו דמאי שייכות יש בין מה שכתב דהמקור הוא מהירושלמי לעיקר התירוצ' (ועיין פמ"ג שמיישבו קצת בדוחק והקושיא עצומה ובמקומה עומדת), ואפשר לומר קצת טעם למה שינה הט"ז לומר דהמקור הוא מהירושלמי ולא מהבבלי דכיון דהטור נקט בלשונו דקיי"ל כל האיסורים כו' וזה הלשון ליתא בבבלי רק בירושלמי ועוד דכתב לתרץ שיטת הטור דה' הו"א לומר רהאי דכל האיסורים כו' מיירי רק בודאי שוגג וזה א"א לומר רק בירושלמי ולא גבי נפלו ונתפצעו וממילא יומתק קצת קושייתם הנ"ל ג"כ ורק תיבת ולפ"ז קשה) ורו"ק.

עו"ש כתב הט"ז כאן ולקמן בסקי"א דשיטת הסמ"ג הוא דאחזוקי איסורא לא מחזקינן וכמו שנמצא כן ה' וכן מבואר עוד בהרכה מקומות בש"ס ופוסקים דאחזוקי איסור לא מחזקינן, ולפ"ז יש להעיד דמה יהי סברת הב"י דכתב בשיטת הסמ"ג דס"ל חתיכה נעשה נבלה, וקשה דהא אחזוקי איסורא לא מחזקינן וכמ"ש הט"ז ומה יענה הב"י לזה.

שם. בחידושי רע"א מביא מהתב"ש דכשביטל במזיד ובשלו אף הקדירה אסורה ויש להבין סברתו בזה דבשלמא על המאכל שייך לקנסו כדי שלא יחנה ממעשיו (ומש"ה אם אינו שלו וכדומה שרי כמ"ש בש"ך סק"י) אבל הקדירה אמאי אסורה, דבשלמא אם הוי איסור יש לומר דנאסרה הקדירה על ידי הבישול אבל כאן דבמציאות כשמבשלו כבר נתבטל האיסור ואין בה טעם איסור ורק משום קנס נגעו בה ולגבי קדירה ליכא למימר הכי וצ"ע.

שם ט"ז סקי"א. וגם הסמ"ג לא חש כו' דבזה אדם נחשד לתקן „במזיד“, ולכאורה צ"ע בזה דלפמ"ש מאי נ"מ בין אם מבשל האיסור כשהוא בעין או לאחר שנתערב וכי חש הסמ"ג למי שהוא מזיד בזה (דהפי' שיודע שאסור לעשות כן ואפילו הכי עושהו) שיבוא לשאול להמורה כדת מה לעשות ובפרט שכתב שצריכין לחקור בזה ואטו בשופטני עסקינן וצ"ע.

בענין תעשה ולא מן העשוי

חיים זלמן אייזען

נכד הגר"ש אייזען שליט"א

דומ"ץ דערה החרדית בירושת"ו

חבר כולל עץ חיים דבאבוב — ברוקלין

בפ"ק דסוכה בהגהות אשר"י סי' כ"ד הביא מחלוקת בין רבינו ברוך והר"י הלבן בעשו סוכה תחת תקרת הבית והסיר התקרה אח"כ אי פסולה מטעם תעשה ולא מן העשוי דר"ב ס"ל דפסולה מכיון שנעשה בפסלות והר"י הלבן הכשיר דלא שייך לומר תעשה ולמ"ה אלא היכא דגוף הסוכה היה בפסול כגון גפן ודלעת וקיסוס מחוברים אבל הכא דגוף הסכך הוא כשר אלא שהתקרה גורמת לו הכ"ג דבשירה וכן הוא בדבריו מא"ז, ע"כ. ועי' בב"י סי' תרכ"ו שהביא ג"כ מחלוקת זו וז"ל: מ"כ סוכה תחת הגג אומרים העולם שאסור לעשות קודם שיסירו הגג מעליה משום תולמ"ה, וה"ר אלחנן פי' דוקא בסוכה ישינה שייך לומר תולמ"ה אבל כה"ג לא, וראי' מהא ראמרי' סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים ימט רחיינו כה"ג ולא אמרי' לסלק הסוכה והסכך קודם שיסיר הגג מעליה עכ"ל וז"ל הא"ח נוכל לומר שאלו העושים סוכתם בתוך הבית ואינם מסירים הרעפים ער אחר שסיכך הסוכה שא"צ לנענע הסיכוך אח"כ משום תולמ"ה לפי שהסרת הרעפים ופקפוק הרפין היא המעשה להכשיר הסיכוך הנעשה בפסול עכ"ל, עכ"ל הב"י, היוצא לנו מזה דר"י הלבן וה"ר אלחנן והא"ח כולו ס"ל דאע"ג שסיכך סוכתו בשעה שעדיין התקרה היה עליה מ"מ כשירה כשמסירו אח"כ, רלא כר"ב.

והנה באמת נראה דיש ג"מ גדול בין הר"י הלבן והר"ר אלחנן עם הא"ח, כר מעיינין בדבריהם, דר"י הלבן וה"ר אלחנן ס"ל דאין זה נקרא בכלל שנעשה בפסלות וחשיב כעשי' מעלייתא וכמו שרייך הר"י הלבן בדבריו לומר ראין שייך לומר תולמ"ה אלא היכא דגוף הסוכה היה בפסול והיינו דסובר רמכיון שגוף הסכך היה בכשר חשיב ליה כעשי' מעלייתא ולכן מתכשר כשהסיר התקרה אח"כ, וכן ה"ר אלחנן מדריך ג"כ כשמביא ראי' מסוכה דלמעלה מכ' ששם העשי' שהיתה בסכך נחשב כעשי' מעלייתא מכיון שגוף הסכך הוא כשר ורק השיעור דחלל כ' היא הפוסלת את הסוכה משא"כ במחובר שהפסול היא בגוף הסכך לא מחשבי' כעשי' ולכן כשקצצן אח"כ לא יתכשר מטעם דתעשה ולא מן העשוי. (וכמו כן לכאז' יש להביא ראי' ג"כ מחוטט בגדיש דאמרינן בגמרא ט"ז ע"א, דכשיש חלל טפה במשך שבעה הר"ז סוכה וכשמשלמו אח"כ לעשרה כשירה דמכאן ג"כ מוכח דהיכא דהפסול שבסוכה אינו בגוף הסכך חשובה העשי' שבסכך כעשי' מעלייתא ולא אמרינן אח"כ דפסולה מטעם דתעשה ולא מן העשוי דכבר עשה עשי' בכשרות) משא"כ הא"ח ס"ל דלא מחשבי' כעשי' כלל מכיון שהיה פסול בהסוכה דצלו לא היה מועיל שהרי היתה תחת התקרה ולכן סובר

הא"ח שעשי' הב' דהיינו הסרת התקרה הוא המעשה שחשוב כעשי' בסכך שלכן הסוכה כשירה וכמו שמרייק בלשונו שהסרת הרעפים ופקפוק הרפין הוא המעשה להכשיר הסיכוך הנעשה בפיסול, והמעשה הקורמת לא הוה מעשה היות שהסוכה היתה פסולה בשעה שעשה הסיכוך ועשי' שבפסלות אינה נחשבת עשיי' כלל. ועי' ג"כ בכלבו שסובר ג"כ כשיטת הא"ח שהמעשה מחדש שעושה בהסרת הרעפים הוא המעשה להכשיר הסיכוך הנעשה בפסול מקודם לכן ומדמה זאת לסוכה שנבזה מכ' אמות ששם ג"כ סובר שאחר שמיעט גובה הסוכה ע"י הנחת האיציטבא לא צריך שיעשה עוד מעשה בהסכך כיון שעשה מעשה להכשיר הסכך, ומדיוק שפיר מה שסובר הכלבו שהמיעוט שעושה בהסכך צריך שיחא דוקא באופן של מעשה גמור כגון לשם צל וכדומה דהיינו היות שזהו המעשה שנחשבת כעשי' בסכך, עיי"ש. ועי' פרמ"ג במ"ז סי' תרל"ג סק"ג, ובפתחי עולם שם סק"ז הביא פ"ת זו"ל: ונראה בכל הסימן אי מועטה לאחר שנתן הסכך לא מקרי תולמ"ה דכשר כמו בחוטט בגדיש עכ"ל. (וקצת פלא לכאו' שלא הוזכר בשום מקום בפ' שצריך שהמיעוט בסוכה שנבזה מכ' אמות תהא דוקא במעשה ולא יתכשר כשישמעט מאליו באיזה אופן שיהי').

ולך נא ראה במג"א שם ס"ק ז' שיצא לחלק דהיכא שהסיר הרעפים וסתר תקרת הכית הוה מעשה גמור וכשירה משא"כ בנג העשוי לפתוח ולסגור אם מסכך תחתיה וחוזר ופותחו אח"כ פסולה דפתיחת הנג לא היה מעשה גמור דנג זו נעשה לפתוח ולסגור, והנה חילוק זה לא שייך אלא אליבא דא"ח (וכמ"ש המג"א בעצמו שם) דאנו מכשירין הסוכה מטעם עשייתו מחדש דהיינו הסרת הרעפים ולשיטתו אנו מחלקין בין מעשה גמור או לא, משא"כ לשיטת ר"י הלבן וה"ר אלחנן דאינו נקרא בכלל עשייתו בפסלות מכיון שאין פסולו בגוף הסכך ואין אנו צריכין לעשיי' מחדש רק להסיר פסול הצדדי הפוסל הסוכה וא"כ מה לי אם עושים מעשה גמור או לא, וזה פשוט.

והנה עדיין צריכים למודעי להבין סברת הא"ח דהסרת הרעפים נקרא מעשה מחדש ונקרא עשייתו בכשרות דהרי איתא ברק י"א הרלה עליה את הנפן וכו' או שקצצן כשירה ובגמ' קאמר רב דאינו צריך לנענע דס"ל קציצתן זהו עשייתן ושמואל ס"ל צריך לנענע דס"ל לאו היינו עשייתן וקיי"ל כשמואל בסי' תרכ"ו סעי' ב' וא"כ קשה לכאו' מה סברא יש כאן לומר דכשמסיר הרעפים נקרא מעשה בהסכך דאף שם במחובר שעשה קציצה בהסכך עצמו אעפ"כ לא אמרינן דהוה מעשה ובוראי כאן שדך מסיר התקרה למה חשיב כמעשה בסכך דמ"ש משם, וא"כ קשה לכא' להבין דברי הא"ח.

וג"ל לומר דיש לחלק בין מחובר ובין סכך שמתחת לתקרה, דשם נבי מחובר הרי הפסול דמחובר הוא בגוף הסכך ולכן כשקצצן אח"כ עדיין לא עשה מעשה הנחה בסכך כשר, שהנחה ראשונה פסול הי', משא"כ נבי תקרה שהפסול דתקרה אינו בגוף הסכך שהרי הסכך כשר הוא והניחו לצל, אלא שנשתתף עמו צל

התקרה ופסלו, לכן כשמסיר התקרה אח"כ הרי זה כאילו עשה מעשה בנוף הסכך והתקינו שיוכל להיות מיצל לשם סוכה, שהרי כבר היו כשרים לסיכוך, אלא שלא נגמרה הנחתם, ובהסרת התקרה הרי הסכך מיצל כראוי, וזו נמר הנחתם, משא"כ במחובר שעריין לא הי' ע"ז שם סכך א"כ בעשיית הקציצה רק הכשיר שיהא על זה שם סכך ועדיין לא עשה הנחה בהכשר אלא מאילו מיצל בהכשר ע"י הסרת הפסול והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי. ולפי"ז מובן היטב שיטת הא"ח שעשי' הראשונה שהיתה בפסול אינה נחשבת עשי' כלל ורק העשי' הב' שהסיר התקרה שבזה הוא מכשיר את הסוכה נחשבת עשי' כאילו הוא עושה בנוף הסכך, ולא רמי למחובר, וכן כשמניח הסכך על התקרה ואח"כ מסיר התקרה מורה האו"ח רפסול כמ"ש המ"א שם מכיון שלא היה שם סכך עליהם שהרי אינו מיצל כלל ובעשי' זו הוא רק עושה שיחול עליו שם סכך ועדיין לא עשה מעשה בנוף הסכך להניחה לצל. ולשיטת הא"ח יש לבאר מחלוקת רב ושמואל הנ"ל גבי מחובר, רפליגי אם מחובר הוא פסול בנוף הסכך או רגם כשהסכך הוא במחובר עריין שם סכך ע"ז דרב ס"ל באופן הב' שלכן מועיל הקציצה כעשי' בסכך היות שכבר שם סכך ע"ז מועיל עשי' אח"כ דנחשב כעושה מעשה בנוף הסכך, משא"כ שמואל ס"ל רבאופן שהסכך הוא מחובר אין ע"ז שם סכך רפסול הוא ובהקציצה הוא רק מכשיר שיהא נחשב כסכך וצריך עדיין מעשה אח"כ שינענע את הסכך.

והנה יש לבאר שיטת ה"ר ברוך דהעושה סוכתו תחת התקרה ומסיר התקרה אח"כ לא מתכשר דבפשטות אמרינן שסובר דהפסול שהסכך היתה תחת התקרה הוא פסול בנוף הסכך ורמי להניח סכך ע"ג תקרה ואח"כ מסיר התקרה דלכו"ע פסולה שעדיין לא היה שם סכך ע"ז שהרי אינו מיצל כלל וכשמסיר התקרה אח"כ הוא רק מכשיר שיהא שם סכך ע"ז ועדיין לא עשה מעשה בנוף הסכך להכשירה וסובר ה"ר ברוך דה"ה באופן שהסכך היתה תחת התקרה ראין ע"ז שם סכך ולכן לא מועיל שמסיר התקרה אח"כ, שלכן ג"כ סובר שמואל דבמחובר לא אמדינן דקציצתן היינו עשייתן, ולא רמי למניח סכך למעלה מכ' דלא מצרכינן גענוע אחר המיעוט, דשם הרי הסכך כשר והניחו לצל, ואין הפסול דלמעלה מכ' רק פסול צדדי. ובזה פליג אר"י הלבן והא"ח שסוברים דלא רמי למחובר ששם הפסול בנוף הסכך וכאן הפסול הוא אינו בנוף הסכך דהסכך עצמו כשר ורק שיש עליו פסול צדדי. ובאמת י"ל עוד באופן אחר שה"ר ברוך סובר שמעשה צדדי לבר אינו מועיל שיהא נחשב כמעשה בסכך וחשוב כב' מעשים נפרדים שלכן אין מועיל הסרת התקרה כמעשה בסכך עצמו מכיון שאינו נוגע בנוף הסכך לעשות בזה מעשה. וכב' אופנים אלו אפשר לבאר מחלוקת רב ושמואל ראפ"ל כאופן הא' רפליגי אם הפסול דמחובר הוא פסול דגוף הסכך או שזה נחשב פסול צדדי דרב ס"ל שהפסול דמחובר אינו נוגע לשם דסכך לכן מועיל קציצה אח"כ משא"כ שמואל ס"ל דמחובר הוא פסול בנוף הסכך שאין ע"ז שם

סכך ולכן אין מועיל כשקצצן אח"כ. אמנם אפ"ל באופן אחר שחולקים בענין אחר דרב ס"ל שמעשה צדדי יכול להועיל בהסכך והיינו שהקציצה נחשבת כעשי' בסכך, וראה בירושלמי דאמרינן בשם רב דצריך שידלה אותו לשם סכך דהיינו שבתחלה צריך שידלה אותן לכך והיה ברעתו לקצצן שלא יהיה הסכך במחובר שמזה מוכח שסובר רב שהקציצה ג"כ נחשבת כעשי' ומתחלה היתה העשי' ער"ז שיקצצו אח"כ וזהו עשייתה שבסכך, משא"כ שמואל ס"ל שמעשה צדדי שאינו בגוף הסכך לא חשיב מעשה ולכן אינו מועיל כשקצצן אח"כ וצריך שינענע.

בענין חזקת מרא קמא

אברהם יחזקאל הכהן שלאף

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
לונדון

הרמב"ם ז"ל פ"ה מבכורות ה"ג פסק בספק בכורות דתקפו כהן אין מוציאין מידו ובפי"ב מבכורות פסק דהספיקות נכנסין לדיר להתעשר ותמהו עליו דבסוגיא רב"מ דף ו: אר"ח לרבה אס"ד ת"כ אין מוציאין מידו נמצא זה פוסק ממונו בממון כהן עיי"ש ונשאל בזה הרשב"א סי' שיי"א (הובא אנב גררא בפניי ובהגהת הגר"א ובביאוריו יו"ד פי' שט"ו) ותוכן תירוצו דהא מסקינן דהאי ספיקות נכנסין לדיר להתעשר היינו ספק פדיון פטר חמור דבספק בכור א"א שיכנסם לדיר להתעשר דיהי' קורש אמר דחמנא ולא שכבר קדוש, והאי תקפו כהן ראמר רב המנונא הא מיירי בספק בכור, וקסבר ר"ה רחלוק ספק בכור שאין בו מעולם חזקת מרא קמא לבעלים ולכן מהני תפיסה, מהאי ספק פדיון פ"ח דנכנסם לדיר להתעשר דהתם באמת אי תקפו כהן מוציאין מידו ראית לבעלים חזקת מר"ק, אלו תוכן רברי הרשב"א.

ובס' קהלות יעקב על מס' ב"מ סי' ח' תמה על רבריו מסוגיא רלקמן דף ק. רתנן המחליף פרה בחמור וילדה ז"א עד שלא מכרתי ילדה וכו' יחלוקו, ואקשינן ונוקמה אחזקת מרא קמא וליהווי אירך המוציא מחבירו עליו הראי' הא מני סומכוס הוא וכו' עיי"ש וקושיית ונוקמה בחזמ"ק לכאורה ווראי אין לפרש דהיינו להעמיד האם בחזקת מ"ק ולומר שבשעת לידה עדיין היתה של מוכר דהא זמן מכירת הפרה ידוע לנו שהיתה דרך משל בחצות היום והספק היא רק אם הולד נולד קודם או לאחר מכן וכה"ג שאין הנידון על האם ל"ש לאוקמי האם אחזמ"ק אלא קושיית הגמרא הוא דנוקמא הולד אחזקת בעלים הראשונים ולומר שלא נמכר, ומבואר דמה שהולד בחיותו עובר הי' שלו מחשבא חזמ"ק שיוכה בו מספק אחר שנולד וא"כ ה"נ בספק בכור הא איכא ג"כ חזמ"ק לבעלים דבעודו

עובר ווראי ה' של בעלים דרחם היא דמקדש ל', ומ"ש מספק פדיון פט"ח דבעלים זוכין מחמת חזמ"ק.

ועוד הקשה שם בעיקר תירוץ הרשב"א דבספק פט"ח מורה הרמב"ם דאי ת"כ מוציאין מידו לפי שיש לבעלים חזמ"ק באותו טלה הפדיון, צ"ע דלכאורה להרמב"ם עצמו אין זה מספיק שהוא ז"ל פסק פ"כ ממכירה ה"י במחליף פרה בחמור ושניהם פוענים שמא יחלוקו אע"פ דאית למוכר חזמ"ק, ואנן קי"ל כרבנן דבספיקא ואית לחד חזמ"ק הממע"ה ול"א יחלוקו מ"מ סובר הרמב"ם דבשמא ושמא לא אזלינן בתר חזמ"ק עי' במ"מ שם ובכ"ח באריכות סי' רכ"ג ובביאור הנר"א שם סק"ז, וכיון דבשמא ושמא לא אזלינן בתר חזמ"ק א"כ הדק"ל אמאי לא מהני תפיסה בפפ"ח, ואי משום דהבעל מוחזק הא נגד מוחזק פסק הרמב"ם דמהני תפיסה בתקפו כהן לספק בכור, ע"כ.

וליישב קושיא השני' נלע"ד בפשיטות דהנה בקונטרס הספיקות כלל א' אות ה' נסתפק בדין חזמ"ק אם הוא מכח חזקה כמו בכל ס' איסור דמעמידים הדבר בחזקת מה שהי' בתחילה, או דחשבינן ל' כאילו עדיין הוא מוחזק במציאות בחפצ יעווי"ש. ולכאורה קשה מההיא דהמחליף פרה בחמור דפריך התם ונוקי בחזקת מרא קמא וליהווי אירך המוציא מחבירו עליו הראי' הרי להדיא דדין חזקת מרא קמא הווי דין מוחזק כדי שיקרא עליו המוציא מחבירו עליו הראי' דאם הווי רק חזקה קמא אזי בוודאי לית ל' להשני דין מוציא ודק מטעמא אחרינא א"א לו להוציא ממנו כיון שיש לו חזקה דמעיקרא, אך יש לומר דבאמת בחזקת מרא קמא איכא שני הדינים בין חזקה קמא ובין חזקת ממון, ומה דמקשה הגמרא שם מדין המוחזק של חזמ"ק ולא מדין החזקה קמא י"ל דהנה בקונטרס הספיקות שם הקשה דאי נאמר דחזמ"ק הוי דין חזקה קמא איך פליג סומכוס ארבנן וס"ל דלא מוקמינן אחזמ"ק הא חזקה קמא הוי דין בכל התורה כולה וליכא מאן דפליג עליהו ותירץ שם דס"ל לסומכוס דהדררא דממונא דיש לכל אחד, אותו הספק עושה כאילו שניהם מוחזקים בה, וממילא אין החזקה קמא יכול להוציא מידי מוחזק וכמובן. ויש להוסיף לפי"ז ולומר דבזה גם רבנן דפליגי אסומכוס מודי דהדררא דממונא עושה כשניהם מוחזקים בה אלא דרבנן ס"ל דבחזמ"ק איכא גם דין מוחזק וכמ"ש וכיון דבעל חזמ"ק הוי גם מוחזק וודאי אין יכול המוחזק שבא מחמת דהדררא דממונא להוציא מידי המוחזק מעיקרא מחמת חזמ"ק ודו"ק. ולפי"ז שפיר הקשה הגמרא שם ונוקי בחזמ"ק וליהווי אירך המע"ה והקשו דק מדין המוחזק של חזמ"ק דאילו מצד החזקה קמא של חזמ"ק לא הי' מועיל כיון דשניהם מוחזקים בה מחמת דהדררא דממונא.

והנה בסברת הרמב"ם דבשמא ושמא לא מוקמינן אחזמ"ק נ"ל דהנה התוס' כתובות ע': כתבו לפום סוגיא דהתם דמוחזק בטענת ספק לאו מוחזק הוא, וסברא פשוטה הוא דהרי מי שיחזיק בחפצו של חבירו וודאי לא מיקרי מוחזק אלא כשמוען טענה ווראית שהוא שלו, ואף דאנן לא קי"ל כסוגיא דהתם ובספק

מוקמינן בחזקת המוחזק מ"מ י"ל דזה דווקא היכא דמוחזק במציאות כיון דעכ"פ הוא מוחזק בחפץ זה אבל מוחזק שהוא מתורת חזמ"ק ואינו מוחזק במציאות שפיר י"ל דזהו דווקא כשבא במענת וודאית אבל במענת ספק אין בכח החזמ"ק לתת לו דין מוחזק, ואי מצד החזקה קמא הרי דהררר דממונא עושה אותם כשניהם מוחזקים בה ומפקיע מידי חזקה קמא וכמ"ש בקוה"ס, וזה וודאי אף במענת ספק, שהרי דררא ממונא איכא גם במענת ספק, ולכן שפיר פסק הרמב"ם דבשמא ושמא ליכא לאוקמי אחזמ"ק.

אך זהו דווקא היכא ראיכא דררא בממונא המפקיע מידי חזקה קמא וכמשנ"ת משא"כ בספק פדיון פטר חמור דליכא דררא בממונא וכמ"ש הרשב"א שם באותו תשובה (והטעם בזה צריך ביאור בפני עצמו ואכמ"ל) ע"כ שפיר יכול לאוקמי אחזמ"ק אע"פ שרין מוחזק ליכא דשמא ושמא הוא מ"מ יכול לאוקמי אחזקה קמא וע"כ שפיר חילק הרשב"א בין ספק בכור דליכא חזמ"ק ובין ספק פדיון פ"ח ראיכא לאוקמי אחזמ"ק דהיינו חזקה קמא ודו"ק.

ובדרך אחר נלע"ר ליישב ב' הקושיות דהנה בספר שב שמעתתא (שמעתא ד' פ"ה) הביא בשם בנו מוה"ר יוסף הכהן וז"ל מ"מ לא חזקה בעלים ממש קחשיב כמו בפדיון פט"ח דבמעט אמו הוי דשלבל"ע וכמ"ש בחו"מ סי' ר"ט וא"כ לא הוי דבעלים אלא אנב אמו יעו"ש. ולכאורה צע"ק דהנה בנתיבות המשפט סי' ר"ט ס"ק ב' הביא ראיות ברורות וגם דעת גדולי האחרונים דקנין חל על עוברין ויכולין למכור עובר דלא גרע מאילו מכר לו הבשר או הכבד או השחול דוודאי קנה אף שאינו בעין, ומאי דאיתא בקידושין ס"ב ראפילו חוכר עובר הוי דשלבל"ע ולא קנה וכן מה שכתבו התוס' והרא"ש ריש בכורות דלהקנות און העובר הווי דשלבל"ע זהו דווקא היכא שהקנה העובר לכשתלד דוודאי בכח"ג הוי דשלבל"ע יעוי"ש היטב ובזה נדחו דברי הר"ם אלגאזי ריש בכורות עיי"ש, ולפי"ז לכאורה בספק בכור הרי ה' מוחזק מעיקרא בעובר ומדוע לא נחשב כחזקה מרא קמא, אך הנלע"ד דזה תלי בספיקת הקוה"ס המובא לעיל אם החזמ"ק עושהו כמוחזק או רין חזקה דמעיקרא, דהנה אף דעובר מצד עצמו הוי דבר הבא לעולם מ"מ כלפי הוולד הוי דשלבל"ע דהרי נשתנה לברי' אחרת וכמ"ש הנתיבות רלבשתלד לא קנה, והוא מהאי טעמא, וע"כ אי מצד חזקה דמעיקרא ליכא לאוקמי, דהרי מעיקרא דבר אחר ה' ועכשיו אחרת היא, אך מצד מוחזק מאי נפ"מ אם נשתנה לברי' אחרת הרי מוחזק בה מאז ועד עתה, וע"כ שפיר הקשה הגמרא שם ב"ק ק. ונוקמא בחזמ"ק וליהווי אידך המוציא מחבירו עליו הראי', ודווקא נקט לישנא דהמוציא דהיינו מצד מוחזק, אבל מצד חזקה קמא ליכא לאוקמי דהרי נשתנה לברי' אחרת ועל הברי' החדשה הלז ליכא חזקה דמעיקרא וכ"ז לפי דברי המקשן שם דמיירי בברי וברי וכמ"ש הב"ח והגר"א הנ"ל, אך לפי המסקנא דמיירי בשמא ושמא, ליכא דין מוחזק במענת ספק וכמשנ"ת, וגם חזקה דמעיקרא ליכא דהא הוי דשלבל"ע וע"כ שפיר פסק

הרמב"ם בדיון מחליף פרה בחמור בשמא ושמא דליכא לאוקמי בחזמ"ק, וכן בספק בכור ליכא דין מוחזק שהרי בא בטענת ספק וחזקה קמא ליכא דהא הוי דשלבל"ע, משא"כ בספק פריון פט"ח דאף רהוי שמא ושמא וליכא דין מוחזק, מ"מ חזקה קמא יש כאן שהרי ה' שלו קודם שנפדה, א"כ שפיר ס"ל להרמב"ם רבכה"ג תקפו כהן מוציאין מידו דהא איכא חזקמ"ק מצד חזקה דמעיקרא, ודו"ק.

שגיאות מי יבין

- בקובץ א' עמוד ט"ו שורה כ"ג תרנ"ד — צ"ל תרנ"ג
 " עמוד י"ט שורה ג' ענינים — צ"ל פנינים
 " עמוד כ"ו שורה ט"ז להכשיר — צ"ל להשכיר
 " עמוד מ"ה שורה ר' וגפלאים — צ"ל נפלאים
 בקובץ ב' עמוד ט' שורה אחרונה, תקכ"ט — צ"ל תק"ל
 " עמוד ט"ו שורה ד' מלמטה, תשל"ג — צ"ל תשל"ה
 " עמוד ט"ז שורה ה' מלמטה, ושמע — צ"ל ולא שמע
 " עמוד י"ט שורה י"ב ואותה — צ"ל לאותה
 " עמוד ל"ד שורה כ"ג אותות — צ"ל אותיות
 " עמוד ל"ב שורה ב' מלמטה, תשל"ג — צ"ל תשל"ה
 בקובץ ג' עמוד ט' שורה ל"ג צ"ל י"א אדר ב' תקפ"ד.
 " עמוד ל"ו שורה ו' דף פ"ה צ"ל דף פ"ח
 " עמוד מ"ה שורה י"א, ל"ב) — צ"ל ל"ה)

עולת שבת בשבתו

לשבת פ' שקלים

כל העובר על הפקודים, ובירושלמי שקלים פ"א ה"ג כל דעבר בימא. והקשו המפרשים מה ענין פקודי בני לקריעת ים סוף. וי"ל עפ"י מה דאיתא בזוה"ק פ' פקודי (רכ"ה ע"א) רבבי יצחק שאל לר"ש הלא הברכה אינה שורה בדבר הנמדר ונמנה ואמאי במשכן ה' הכל בחשבון ומספר, א"ל ר"ש בכל מקום שסמרא דקדושה שורה שם אז אדרבה החשבון ממשיך ומוסיף ברכה ואינה נפסקת. וכמו כן י"ל הטעם שמנה משה את בני הוא מפני שישראל קדושים הם וסמרא דקדושה שורה עליהם ולכן ראוי למנותם שיתוסף הברכה עליהם. והנה בני ישראל נעשו גוי קדוש בעת קרי"ם כמבואר בקרא (תהלים קי"ד) היתה יהודה לקדש"ו, וקאי שם על קרי"ם. וזהו כוונת הירושלמי, כל העובר על הפקודים, כל דעבר בימא, דע"י שנתקדשו ישראל בעת קרי"ם לכן ה' מותר לפקוד אותם.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ויקהל

ראו קרא ד' בשם בצלאל. ובגמרא (ברכות נ"ה ע"א) בצלאל על שם חכמתו נקרא וכו' משה הפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן, א"ל בצלאל משה רבינו אתה אומר לי עשה ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם. והקשה הגאון מוה"ר נתן הכהן אדלער זצ"ל מהא דאיתא במד"ר הובא בטווא"ח סי' תרפ"ד דמלאכת המשכן וכליו נגמרו בכ"ה כסליו והמשכן הוקם בר"ח ניסן וא"כ ע"כ הכניסין לבית אחד עכ"ק. וי"ל עפ"י מה דאיתא בגמ' (שבת כ"א ע"ב) מעלין בקודש ולא מורידין, וידוע דבכל מקום החיצון שומד להפנימי והפנימי הוא העיקר. וזה שהקשה בצלאל למשה, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, הלא אכניסם אל המשכן, וא"כ כיון שהמשכן הוא השומר ע"כ דהכלים הם העיקר וקדושתן חמורה, וא"כ הו"ל להקדים המשכן דמעלין בקודש.

(הגאון מוה"ר מאיר אריק אבר"ק טארנא זצ"ל¹)

(1) בקובץ „וועד חכמים" סי' רצ"ג בשמו.

לפורים

במגילת אסתר, ובמות אבי' ואמה לקחה מרדכי לו לבת. ובגמרא (מגילה י"ג ע"א) תנא משום ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית (זו אשה). ולכאורה מדוע הוציא ר"מ תיבת לבת מפשטי'. וי"ל דהנה באותו דף לעיל מיני' איתא עה"פ אשר הגלה מירושלים אמר רבא שגלה מעצמו. ולכאורה יקשה איך גלה מדעת ויצא מירושלים דהיינו מארץ ישראל לחוץ לארץ הא אין יוצאין מארץ לחו"ל (ב"ב צ"א ע"א), רק דלישא אשה מותר לצאת מא"י לחו"ל, וא"כ י"ל דר"מ הוי קשיא לי' על מרדכי שגלה מעצמו, האיך יצא מא"י לחו"ל, ולפיכך אמר אל תקרי לבת אלא לבית, שלקח אשה בחו"ל, דאז מותר לצאת מא"י לחו"ל, ודו"ק.

(הגאון בעמח"ס נודע ביהודה צ"ל²)

שם. כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי. ויש לדרקק למה חלפה רברי' כאשר אמרה ברעה אשר ימצא את עמי הוי לה למימר כן גם במולדתי או להיפך. אמנם יובן עפ"י מה שאמר אא"ז הגה"ק בעל ברוך טעם וצ"ל לפרש רברי' בעל ההגדה — צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל. וצ"ב מאחר שכוונתנו כאן לספר גודל הניסים שגעשה לנו במצרים אין כאן המקום לספר מרשעת לבן הארמי ובפרט שע"ז מקטין את הנס של יציאת מצרים, שגעשו לנו נסים אחרים גדולים ונפלאים יותר ויותר. ואמר ליישב עפ"י הנודע כי השי"ת הבטיח לאבותינו שלא לעשות עמנו כלה וכן פירש"י בחומש עה"פ ובגוים לא יתחשב כתרגומו שלא יהא נעשין כלה בהיותם בין העמים, ולפי"ז מובן כוונת בעל ההגדה שבא להגדיל הנס של יצי"מ יותר מכל הניסים כי אף שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו אין בזה רבותא כ"כ שהקב"ה מצילנו מידם כי הוא בעבור שהבטיח לנו שלא לכלותנו, וצא ולמד מה ביקש לבן הארמי לעקור את הכל לבן לא עלתה בידו, אבל פרעה שלא גזר רק על הזכרים והי' מקום שיקוים גזירתו ח"ו, נמצא שהנס שהציל הקב"ה אותנו מיד פרעה הי' גדול יותר מכל הניסים, עכת"ד ודפח"ח. (נרפס בהקדמת ספרו עטרת חכמים).

וזה פי' מאמר אסתר, איך אראה ברעה אשר ימצא את עמי, אבל לא באבדון

(2) הועתק מכת"י א' מתלמידיו — ושם כתב שהגוב"י הוסיף עוד דר"מ לשיטתו רסובר דלישא אשה מותר לצאת מא"י לחו"ל. ואחר חיפוש רב לא מצאנו לע"ע באיזה מקום אמר ר"מ הלכה זו. (ואולי הכוונה על דברי הירושלמי גזר פ"ז ה"א מיטמא הוא כהן ויוצא לחוץ לארץ כו' ולשאת אשה, ר' יהודה אומר כו' עיי"ש, ועיין עירובין מ"ז ע"א, וסתם בר פלוגת' דר"י הוא ר"מ, עיין רש"י פסחים י"א ע"א ד"ה דרבנן).

ח"ו, כי כבר הבטיח לנו השי"ת שלא לעשות עמנו כלה ח"ו, רק רעה אפשר ח"ו, אבל למולדתי יוכל ח"ו לאבדן כולו, לזה אמרה באבדן מולדתי, ונכון הוא בס"ד.

(הנה"צ מוה"ר חיים הלברשטאם דומ"ץ דק"ק סאטמאר זצ"ל, בנו של הרה"ק מוה"ר שלום אליעזר הלברשטאם מראצפערט זצ"ל הי"ד³)

שמיני

ראשיכם אל תפרעו, ובכעה"ט הביא ב' במסורה, דין, ואידך שמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו (משלי ח'). י"ל בהמשך דברי המסורה עפי"ד הנמ' (ברכות ל"ב ע"א) עה"פ וידבר ד' אל משה לך רר, אמר ר"א א"ל הקב"ה למשה משה רר מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו למה לך גדולה עיי"ש, הרי שגדולתם ומדריגתם של ראשי ומנהיגי ישראל תלוי בהתנהגות בני ישראל, וזהו כוונת המסורה, שמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו, שלא תבטלו ותפריעו את הדברי מוסר שמונע אתכם מכל חטא ועון, ואז מובטח לכם כי ראשיכם אל תפרעו, היינו שלא תפריעו את ראשי העם ממדרגותיהם.

(כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס, "יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

תרומה

קאפ' כ"ה פסוק כ"ב.
ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הרי וי"ו זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא. וכה תפתר ואת אשר אדבר עמך שם. את כל אשר אצוה אותך אל בני"ו הוא. כתב הרא"ם חפשתי בכמה ס"ת ולא מצאתי זה. והשפ"ח כתב שבס"ת של רש"י ה' כתיב בוי"ו ע"פ המסורת. ובאמת שכן נראה ג"כ מפירוש הראב"ע. אבל נוסחת דפה"ר הוא, את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל, אל כתיב בלא וי"ו.

(3) נרשם על עמוד האחרון של ספר עטרת חכמים שלו, שהוא עתה ברשותו של הרב מוה"ה בן ציון שלום אליעזר פרישוואסער נ"י מלונדון נכר כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד. תשואח"ח לו.

שם פסוק כ"ז.

לבתים, לצורך בתים: ואח"כ מתחיל הדיבור לבדים, כתרנומו אתרא לאריחיא. והנראה ברור שההפסק הזה הוא מעות המדפיסים וצריך להיות בדיבור אחר לצורך בתים לבדים, כתרנומו וכו' כמ"ש רש"י בדיבור הקודם אותן טבעות יהיו בתים להכניס בהם הבדים. וכן הוא בדפח"ר לבתים, לצורך בתים לבדים. וסוף דברי רש"י כתרנומו אתרא לאריחי' ליתא.

שם ל"א.

תיעשה המנורה, מאל', לפי שהי' משה מתקשה בה וכו'. ולא נתבאר מהיכן יצא לו דרש זה כי מלת תעשה לא משמע שמאל' נעשית וכתב הרא"ם לכך כתיב תיעשה ביו"ד ולא כתיב תעשה שמעצמה נעשית. אבל בדפוס הראשון הנוסחא היא תיעשה המנורה, מלא, לפי שהי' משה מתקשה בה וכו'. ולפ"ז ניהא נמי מה שמסיים רש"י לכך לא נכתב תעשה ולכאורה חול"ל לכך לא ננקד תעשה רק שכוונתו על הכתיב המלא.

קאפ' כ"ו פסוק כ"ט.

והבריהים הללו מבחוץ היו בולטות, והטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן אלא כל הכותל חלק מכפנים.

ריחים הם לשון זכר והי' צ"ל היו בולטים ולא בולטות כלשון נקבה, ומה גם שהבריהים לא היו בולטים כלל, רק הטבעות והפיפיות היו בולטות מן הקרשים והבריהים נכנסין בהם.

ובדפוס הראשון הנוסחא היא והבריהים הללו מבחוץ היו, בליטת הטבעות והפיפיות לא היתה נראית בתוך המשכן אלא כל הכותל חלק מכפנים. ונכון הוא

תצוה

קאפ' כ"ח פסוק ד'.

תשבץ, עשוין משבצות לנוי, וכן לקמן בפסוק ל"ט עה"פ ושבעת הכתנת שש, כתב רש"י, ושבעת, עשה אותם משבצות משבצות וכולם של שש.

ממה שכתב רש"י בשני המקומות כלשון רבים אע"פ שהמדובר הוא בכתונת כהן גדול נראה שסובר שגם הכתנות של כהנים הריוטות היו עשוין משבצות אע"פ שלא כתוב בהם תשבץ וכשיטת הרמב"ם בפ"ח מהלכות כלי המקדש הל' ט"ז שכתב הכתונת בין של כ"ג בין של כהן הריוט משובצת היתה. וכן כתב הרמב"ן בפ' פקודי קאפ' ל"ט פסוק כ"ז עיי"ש.

אבל בנוסחת דפח"ר כתוב כאן תשבץ עשוין משבצות משבצות לנוי. ולקמן כתב ג"כ כלשון יחיד עשה אותה משבצות משבצות וכולה שש. נראה דאזיל בשיטת הראב"ד שרק כתונת כ"ג היתה משובצת ולא כתנות כה"ד, ועיין שם במל"מ.

קאפ' כ"ט פסוק ב'.

משוחים בשמן, אחר אפייתן מושחן כמין כף יוונית, שהוא עשוי כנון שלנו. ולקמן בפסוק ז' כתב אף משיחה זו כמין כ"י וכו'. ולקמן בפסוק ל"ו כתב נ"כ וכל המשיחות כמין כף יוונית. ובפ' כי תשא ל' פסוק כ"ו כמין כף יוונית. וכן בכ"מ. ועיין בס' צדה לדרך (להנאון בעל באר שבע) שכתב דמלת כ"ף טעות סופר היא כי לא תמצא בשום מקום בנמרא כ"ף יוונית אלא כי יוונית וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' כלי המקדש, וכבר פירש"י במנחות (דף ע"ב) שבלשונינו קורין לכף שלהם כי, ואולי יצא הטעות של מלת כ"ף מפני שחשבו הסופרים שפירושו של מלת כי, הוא ר"ת כף יוונית ואין זה אמת אלא כדפירש"י הנזכר וכן מוכרח בנמ' שם דקאמר מאי כמין כי כמין כי יוונית ולא אמר כמין כף יוונית. עכת"ר.

ובדפוס הראשון באמת בכל המקומות הנ"ל הנוסחה היא כמין כי אבל כאן הנוסחה היא אחר אפייתן מושחן כמין (י) יוונית! שהוא כנון שלנו.

ועיין ברש"י הוריות דף י"ב ש"כ נ"כ שמתחיל למשוך באצבעו בין ריסי עיניו ומושך אצבעו על הראש והולך עד שמגיע לעורף ככ"ף יווני כזה ח. וכתב שם במסורת הש"ס צורה זו משובשת ונכונה היא ברמב"ם וצורתו כזה X. ובאמת שאין כאן שיבוש כמו שנראה מהציוור כאן וגם מלשון רש"י ש"כ שהוא כמו נו"ן שלנו ועיין"ש במנחות בתוספות. דק שרש"י והרמב"ם חולקין בזה והמעין בדברי הרמב"ם שם יראה שסובר שהמשיחה היתה לא כמ"ש רש"י דק שצק על ראשו וסך ממנו ע"נ עיניו כזה X. ועיין עוד בזה בתוי"ט פ"כ מ"ז רכלים.

וראיתי עוד להעיר שלפי מה שנדפס בשס"ן שלנו בהוריות כמין כ"ף יוונית כתב בדקדוקי סופרים הנוסחה כמין כי.

כי תשא

קאפ' ל' פסוק כ"ה.

רקח מרקחת, רקח העשוי ע"י אומנות ותערובות. מלשון הזה משמע שהם שני דברים אומנות ותערובות ואינו מוכן כי לא פורש ע"י איזה אומנות הוא נעשה. אבל בדפח"ר הנוסחה היא רקח העשוי ע"י אומנות תערובות.

קאפ' ל"ב פסוק א'.

כי זה משה האיש, כמין דמות משה הראה להם השמן שנושאים אותו באויר רקיע שמים.

אבל בדפח"ר הנוסחה היא כמין דמות משה הראה להם השמן שנושאים באויר רקיע השמים ונוסח זה מתאים למה שאמרו בנמ' (שבת דף פט ע"א) הראה להם דמות מפתו והיינו דקאמרי ל' לאהרן כי זה משה האיש וגו'.

ויקהל

קאפ' ל"ה פסוק ה'.

נדיב לבו ע"ש שלבו נדכו קרוי נדיב לב. כ' הרא"ם וז"ל אבל לא תיקן כלום בו"ו של לבו שהיו ראוי להיות כל נדיב לב.
ובפרה"ר הנוסחה היא ע"ש שלבו נודכו קרוי נדיב לבו.

פקודי

בסיום הפרשה אחר שכתב חסלת פקודי, כתוב לאמר. לפי שפירשתי מעשה האפוד והחשן פרקים פרקים על פירוש המקראות ויש לשנות בצירופן אני כותב מעשיהם יחד. האפר, כמין סינר רחבו ברחב גבו של אדם ויותר, וגבהו מכנגד האצילים עד הארץ, והחשב מחובר בו בראשו על פני רחבו ולא כמחט אלא מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו. והכתפות מחוברות בסינר אחת לימין ואחת לשמאל ומרוחקות זו מזו שיעור הכרלת כתפים שכשזקמם יהו כנגד הכתפים של כהן, והן לשני קצות רחבו של סינר, והן כמין רצועות עשויות מימין² האפוד הארוכות כדי שיעור לזקמן למעלה אצל צוארו מיכן ומיכן ונקפלות לשתי כתפיו מעט, והמשבצות נתונות בראשיהן לפני כתפי הכהן. וראשי שתי עבותות הזהב נתונות במשבצות, וראשיהן השני בשתי טבעות שכראש העליון של³ נמצא חושן תלוי באפוד לפניו על לבו. ושתי טבעות נתונים בכתפות האפוד מלמטה בראש המחובר בחשב וכנגדן שתי טבעות בחשן בתחתונו אחד לימין ואחד לשמאל ופתיל תכלת רוכס החשן והאפוד מטבעותיו של זה לטבעותיו של זה שלא יהא תחתונו של חשן נד מאצל לבו להיות נכדל ממנו ולהלן וחוזר.

חסלת ספר אלה שמות, שבה במרומות.

וכנראה שמחמת שכבר כתב רש"י כעין זה בפרשת תצו' השמיטו המרפיסים דבריו שבכאן, ומחמת חביבות וחשיבות כל אות מדברי רבינו רש"י העתקנו דבריו הנחמדים מפיו. ואנב למדנו מזה מה שהקפידה תורה שלא יזח החושן מה שלא הקפידה בשאר הבגדים כגון האפוד שלא יהיו נד, אלא שהקפידה התורה שהחושן יהיו על לבו תמיד ולזה נעשו העבותות.

ויקרא

קאפ' א' פסוק א'.

אבל לנביאי האומות עכו"ם נגלה עליהן בלשון ארעי וטומאה שנאמר ויקרא א' אל בלעם. כתב הרא"ם ואע"פ שמלת ויקרא נופלת על השם ואינו יוצא, כי הוא מבנין

(2) צ"ל ממין.

(3) חסר תיבת החושן.

נפעל, כביכול נרמה לו להקב"ה בדברו עם בלעם כאילו קיבל מיאוס ושומאה על ידו. עכ"ל. ועיין בגור ארי' מה שכתב בזה.

ובנוסחת דפה"ר נכללו דברי הרא"ם בתוך דברי רש"י שהנוסחה היא אבל נביאי האומות נגלה עליהם בלשון ארעי בלשון טומאה, ויקר א' אל בלעם, שדומה לך כאילו מדבר עם הטמא.

קאפ' ה' פסוק ט'.

והזה מרם החטאת. בעולה לא הטעין אלא מצוי ובחטאת הזאה ומצוי אוהו בעורף ומתיו והדם ניתז והולך למזבח.

ובנוסחת דפוס הראשון כתוב אוהו בעוף ומתיו. ועיין בזבחים דף ס"ד ע"ב ת"ד והזה מרם החטאת, מגוף החטאת. ופירש"י שלא יזה לא בכלי ולא באצבע אלא אוהו בעוף עצמו ומוזה. הרי זה ברור שנוסחת דפה"ר היא נכונה, ומ"ש בנוסחאות שלנו אוהו בעורף הוא ט"ס.

צו

קאפ' ז' פסוק ל"ב.

שוק, מן הפרק של ארכובה הנמכרת עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סוכך של ירך. עיין בתו' יו"ט בחולין פ"י מ"ד שתמה על דברי רש"י שמפרש כר' יהודה ואמאי שבקי' לת"ק דהלכתא כוותי' ופי' כר"י דלא כהלכתא. ע"ש. הנה קושינו היא אליבא נוסחת ספרים שלנו.

אבל בדפה"ר הנוסחה היא מן הפרק של ארכובה הנמכרת עם הראש, עם הפרק האמצעי שהוא סוכך של רגל. ולפי נוסחה זו (אם תיבת „עם" אינה ט"ס) באמת פירש אליבא דת"ק שנותן שני עצמות

שמיני

קאפ' ט' פסוק כ"ג.

ויצאו ויברכו את העם. אמרו ויהי נועם ד' א' עלינו יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיהם. וכתב ע"ז בדברי דוד (ט"ז) יל"ד רבפ' פקודי בפסוק ויברך אותם משה פירש"י אמר להם יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ד"א וגו' והוא מ"א מזמורים שבתפלה למשה. הרי אמר תחילה יהי רצון ואח"כ ויהי נועם וכאן איפכא, תו לעיל כתב אחר ויהי נועם וגו' וכאן לא כתב וגו', תו למה לו לרש"י להזכיר לעיל שויהי נועם הוא מ"א מזמורים, וכי דרכו של רש"י להזכיר מראה מקום, עכ"ר.

ומן נוסחת דפה"ר לעיל בפ' פקודי משמע שלא אמר מרע"ה כלל הלשון הזה של יה"ר, שהנוסחה היא אמר להם יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם שנאמר ויהי נועם ד"א וגו' והוא מאחד עשר מזמורים שבתפלה למשה, משמע מזה שאמר „שנאמר" שמרע"ה אמר להם ויהי נועם ד"א עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו

וגו', ופירשו חז"ל שכוונתו בזה יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם ולא שאמר להם הלשון הזה. והוכיחו זה מפני שכתב סתם ויברך אותם משה, ולא פירש הכתוב מה ברכה ברכם ומצינו בתפלה למשה שמרע"ה אמר ומעשה ידינו כוננה עלינו הוציאו מזה שזוהי הברכה שברכם וכוונתו יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ועיין בספרא בפרשתנו שר"מ פליג ואמר שהברכה שברכם היא ד' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים והם אמרו ויהי נועם וגו' והוא מפני שבכתוב הזה נאמר ומעשה ידינו ולא ומעשה ידיכם, ע"כ דריש ר"מ שישראל אמרו זה ואשכח קרא אחרינא מברכת משה וילמוד הסתום כאן מן המפורש שם. ולפ"ז כל דברי רש"י עולים כהוגן שרש"י פירש מנין להם לחז"ל שמשה אמר להם ויהי נועם ע"ז פירש שהוא מי"א מזמורים שאמר משה, מזה למדו שהברכה הסתומה כאן מפורשת שם. ובנוסחת רפה"ר גם כאן כתוב אמרו ויהי נועם ד"א וכו'. וכוונתו על סוף הפסוק ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

תזריע

קאפ' י"ג פסוק מ'.

קרח הוא טהור הוא, טהור מטומאת נתקין שאינו נידון בסימני ראש זקן שהם מקום שער אלא בסימני נגע עור בשר בשער לבן ומחי' ופשויון. עיין בס' מנחת חינוך מצו' קס"ט אות ח' שהניח דברי רש"י אלו בצ"ע, דקרחת וגבחת אינו מטמא רק בשני סמנים היינו מחי' ופשויון, אבל שער לבן אינו סימן טומאה בהם, והביא מכ"מ שהת"כ מעטו מקרא. ובאמת היא משנה מפורשת פ"י מ"י דנגעים הקרחת והגבחת מטמאות בשני סמנים במחי' ובפסיון וע"ש בפירוש הרע"ב. ובדפה"ר כתוב אלא בסימני נגע עור בשר מחי' ופסיון. ולפלא על הרא"ם שהביא הנוסחה כמו שהוא בספרים שלנו ולא עמד עליו כלל.

שם פסוק מ"ב.

נגע לבן אדמדם. פתוך, מנין שאר המראות ת"ל כמראה צרעת עור בשר כמראה הצרעת האמור בפרשת עור בשר. וכו'. דברי רש"י אלו לפי מה שהובאו לנו בספרים שלנו אין להם פירוש כלל וכלל כי כלו מקשה מדישא עד סיפא ולא אאריך להקשות.

אבל באמת אשמת המרפסים הוא כי כן הוא ברפוס הראשון נגע לבן אדמדם, פתוך, מנין שאר המראות ת"ל נגע: ואח"כ מתחיל הריבור (על פסוק מ"ג) כמראה צרעת עור בשר, כמראה הצרעת האמור בפ' עור בשר וכו', וכן הוא להרי' בת"כ. והמרפסים השמיטו את תיבת נגע שהוא הלימוד על הפתוך משאר מראות, והרכיבו שני דיבורים זע"ז אשר באמת לא קרב זה אל זה.

תמיהות וישובים

ישוב על צ"ע של רעק"א

ביו"ד סי' צ"ב סעיף ב' וכן אם נפל (חלב) לתוך המרק או לחתיכות ולא נודע לאיזו חתיכה נפל נוער את הקרירה כולה עד שישוב ויתערב הכל אם יש בקדרה כולה מעם חלב אסורה ואם לאו מותרת ואם לא נמצא עו"כ שיטעום ונסמוך עליו משערים בששים עכ"ד. ובחידושי רע"א שם וז"ל, יש לעיין אמאי שרי לערות כן הא אם לא ינער ישאר הטפה באותה חתיכה וע"י ניעור מעייל הטפה בחתיכות האחרות והוי מבשל בב"ח ועכ"פ בליכא סי' אלא דיטעום קפילא דלמא באמת יהי' טעם ככולה ועבר על בישול בב"ח וצ"ע עכ"ל. ואפשר ליישב קושיות דכיון דאין בישול אחר בישול בבב"ח היכא דכבר בישלם בהדדי כמו שמביא בחידושי רע"א בעצמו בסי' פ"ז סעיף א' בשם הפרמ"ג סי' ק"ה סק"ב, וא"כ על החתיכה שנפל שם הטפה וגם על החלב שבחתיכה ליכא משום בישול בב"ח, ועל שאר החתיכות ג"כ ליכא איסור בב"ח כמבואר בספר נפש חי' להג"ר חיים אלעזר וואקס ז"ל חיו"ד סי' ל' ד"ה והנה זאת, שכ' דהיכא דנפל בשר ליורה שבישל שם כשר בחלב אין הבשר החדש נאסר באיסור בישול בב"ח כיון שהחלב כבר נתבשל פ"א בבשר שוב אין בישול אחר בישול עיי"ש, ושפיר מיושב קו' רעק"א.

תמו' בדברי רש"ש

הרש"ש במס' קידושין דף עד: ד"ה אבל, נסתפק אי גר מצרי ראשון ושני מותר בממזרת, אי מה דאמרינן כאן גר עמוני ומואבי ומותרין בממזרת דוקא דאין ראויין לבוא בקהל לעולם, אבל גר מצרי דיש בהו היתר בדור שלישי, אסורין בממזרות, והביא ממרחק לחמו לפשוט ספיקתו ממס' יבמות דף ע"ח ע"א תד"ה מצרי שני כמה יטהר, וא"ת וישא נתינה והולד כשר עכ"ל הרי דמותר עכת"ד הרש"ש. ולכאורה נעלם ממנו דברי התוס' בשמעתין (קידושין ס"ז ע"א) ד"ה מתניתין שכתבו וז"ל, הקשה ח"ר יעקב מקוצי לר"י נמי איכא למיפך הרי גר מצרי שנשא ממזרת דיש קידושין ואין עבירה כדאמר לקמן (דף עד:) דמודה הוא בפסולי קהל דהיינו גר מצרי דמותר בממזרת עכ"ל, הרי מפורש דגר מצרי אף דיש בהו היתר מותרין בממזרת. (ובאמת הראי' שהביא הרש"ש מתוס' יבמות יש לדחות דבנתינה גופא יש פלוגתא אי הוי פסולי קהל דאורייתא או דרבנן, עי' כתובות דף כט. תד"ה אלו נערו).

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב
ברוקלין ניו יארק

תמי' בדברי המהרש"א

במס' יבמות דף ע"ו ע"ב במשנה, עמוני ומואבי אסורים ואיסורן איסור עולם אבל נקבותיהם מותרות מיד, ובגמרא שם, א"ל דואג האדומי עד שאתה משאיל עליו (על דוד המלך) אם הנון הוא למלכות אם לאו, שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו מ"ט דקאתי מרות המואבית, עיי"ש. וכתב המהרש"א בחידושי אגדות ד"ה כתנאי וז"ל בא"ד: יש לדקדק בענין זה שדואג וסייעתו חשבו לאסור עמונית ומואבית וכו' והאיך חשבו שבועז זה אכצן והי' שופט כל ישראל כמה שנים כמפורש בקרא ואיך נשא פסולי הקהל ברבים וכו' וע"כ הנראה וכו' דהותר לו ביאה ראשונה במצות יבום דעשה דוחה ל"ת וכמ"ש המפרשים דדין יבום נהגו אז אף בקרובים כמ"ש ברמב"ן בפ' וישב (לגבי תמר) וכו' וזו היתה גם דעת דואג וסייעתו שאמרו מה שנשא אותה בועז שהי' שופט ישראל היינו בהיתר ע"י מצות יבום וכו' עכלה"ט.

וצריך להבין דבה"ק כי ענין רות הי' אחר קבלת התורה, ומצות יבום מן התורה הוא רק לייבם אשת אחיו, ותו לא, ואיך שייך כלל לדחות משום מנהג קרמוני הלאו של מואבית, ואין זה דמיון כלל למעשה תמר שהי' קודם מתן תורה.

לייכל מאנדלבוים

ברוקלין ניו יארק

ישוב לדברי מגן אברהם התמוהים

בשו"ע או"ח סי' שי"א ס"ח פסק המחבר, טלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר וכו', וטלטול בגופו אפילו לצורך דבר האסור מותר, הלכך קש שעל המטה וכו' מנענעו בגופו, וכתב המג"א בס"ק כ"ד צ"ע דלפמ"ש סעיף ה' כשעיקר טלטולו אינו בשביל דבר המוקצה שרי א"כ ה"נ שרי וכו', ובאמת ברא"ש משמע דאם כוונתו לטלטל דבר המוקצה אפי' צריך למקומו אסור, ולא שרי אלא בשאין מכון כלל לטלטל המוקצה כמו בצנוק, (אבל הב"י ס"ל דהרא"ש מתיר טמח"צ בצריך למקומו) ועיי"ש, ודבריו תמוהין מאוד, דאיך אפשר לומר דהרא"ש ס"ל לטלטול מה"צ לצורך מקומו אסור, והלא תלמוד ערוך הוא במס' שבת (דף קמ"ב ע"ב) על הא דתנן במתניתין מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות, ארבב"ח א"ר יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו, ופלא על האחרונים שלא העירו בזה, שוב הראו לי שהחזו"א (סי' מ"ז אות י"ד) עמד בזה ולא תירץ כלום.

אמנם אחר העיון נראה דיש ליישב דברי המג"א ולק"מ, דהנה בשו"ע הרב סי' רע"ז ס"ו כתב, ואם צריך לגוף השלחן לטלטלו למקום אחר וכו' ואם א"א לנער כגון שהוא צריך עוד לנר זה במקום האחר או שיש חשש הפסד בניעור וכו' רשאי לטלטלו בעוד הנר עליו עיי"ש, ומדבריו למדנו לטלטול מה"צ לצורך דבר

המותר ולצורך דבר האסור מותר, שהרי הרב בעצמו פסק בסי' שיי"א סו"ד דאם משלטל נר להשתמש לאורו במקום אחר בשלטול מה"צ הואיל ומיטלטל בשביל האיסור אסור, ואעפ"כ פסק דאם צריך לגוף השלחן במקום אחר אף דצריך גם להנר להשתמש שם לאורו מותר, וכ"כ בס' תהלה לדוד ברעת הרב (עי' בסי' רע"ז ס"ק ה' וסי' שיי"א ס"ק י"ב), ולפי"ז לק"מ, דאף אם נאמר דשלטול מה"צ לצורך מקומו דינו כלצורך דבר האסור כיון דכוונתו לשלטל דבר המוקצה, מ"מ במעות שעל הכר היכא דצריך למקומו של הכר מותר לשלטלו עם המעות למקום אחר, דהא צריך לסלק מכאן גם הכר, ובשלטול זה כוונתו לשלטל דבר המותר וגם דבר האסור, והוי כשלטול מה"צ לצורך דבר המותר ולצורך דבר האסור דמותר, ומש"כ המנ"א דהרא"ש ס"ל דאפי' צריך למקומו אסור, כוונתו דהרא"ש פליג על סעיף ה' (כמ"ש הלב"ש) דשם פסק המחבר דאם צריך למקום המת (דהיינו למקום המטה שהמת מונח עליו) מותר לשלטול מה"צ דהיינו „שהופכו ממטה למטה" כיון דלצורך דבר המותר הוא, (ועיי"ש בתה"ל ס"ק ו') ובאופן זה פליג הרא"ש, כיון דבשלטול זה שמנער המטה אינו מסלק ממקומו רק המת ולא המטה, א"כ כוונתו לשלטל רק דבר המוקצה, בזה ס"ל להרא"ש דמיקרי לצורך דבר האסור ואסור, אבל בדינא דהנמ' דמשלטול ועודן עליו גם הרא"ש מודה דמותר אף דכוונתו לשלטל המוקצה מ"מ הרי גם כוונתו לשלטל ההיתר דמותר כנ"ל, ודו"ק כי נכון הוא.

חיים יעקב מאיר רובין

בלאאמו"ר הרב מציעשינוב שליט"א
חבר כולל עץ חיים דבאבוב — ברוקלין

בתרגום מגלת אסתר

במנילה י"ב ע"ב תנא ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורעניות. ובתוס' דיש מדרש שהי' דניאל ע"ש. (והוא בתרגום שני, ממוכן הוא דניאל ולמה אתקרי שמי' ממוכן, ממוכן מלשון מתקנן שנעשו נסים על ידו ע"ש). והנה בתרגום על הפסוק אחר הדברים האלה כשוך חמת המלך וגו' (אסתר ב' א') מן יד תקוף רוגזי' וגזרי' למתוי צליבן שבעא רברבניא על צליבא — פ"י שצוה לצלוב את שבעת רואי פני המלך. וקשה שעל הפסוק ויאמר ממוכן (שם א' ט"ז) מפרש התרגום וז"ל: ואמר ממוכן הוא המן בר ברי' דאגג רשיעא. ואם הרגו לממוכן זה המן מתחלה, איך נעשה כל הנס וכו'. ומצוה ליישב. (ובעל תו"ת כתב באות קי"ב דלפי"ז צ"ל דלא ס"ל להתרגום כמ"ד ממוכן זה המן. ועינו הטעתו שלא ראה התרגום דלהלן).

חיים זלמן אייזען

חבר כולל עץ חיים דבאבוב
ברוקלין

תמי' בדברי החתם סופר

בשו"ת חת"ס חחו"מ סי' כ"ט כ' לחדש דמי שאכל חתיכה שהי' ס' חלב וס' שומן אין חילוק בין ידע שהי' בו ספק ואכלו ובין טעה וסבר שהוא ודאי שומן לעולם מיייתי אשם תלוי אע"פ שהזיד לאכול ספיקא ראורייתא וכו'. והוא פלאי מדברי הגמ' בכריתות (דף יח.) אכל הראשונה במזיד וכו' פטור, ופירש"י במזיד שהי' יודע שספק הוא. וכ"כ התוס' (שם דף יז.) ד"ה ספק, דאי יודע שהוא ספק חלב היכי מיייתי קרבן הא לא שב מיריעתו, עכ"ל. אולם מצאתי און להח"ס בנזיר (דף כג.) דקס"ד דב' חתיכות א' חלב וא' שומן דאיקבע איסורא לא סגי לי' בכפרה וסליחה קמ"ל, ופירש"י רכיון דהוה ידע דחדא מינייהו חלב קס"ד דכמזיד דמי, קמ"ל דמהני אשם תלוי. (עי' שה"ג ערך דש"י, שרש"י בנזיר אינו מרש"י.) ועל קו' התוס' דל"ה שב מיריעתו, כבר כ' בירושלמי תרומות (פ"ו ה"א) דאכל את הספק במזיד הו"ל שב מיריעתו. והסברא י"ל עפ"ד רבינו יונה (ברכות ב:) שעונש הספק טפי מוראי ומחיר אשם תלוי יותר מחטאת, מפני שעל ודאי משים החטא אל לבו ודואג ומתחרט עליו אבל בספק עושה סברות לקולא ואינו שב בשלימות עכ"ד. והלכך שפיר הוי שב מיריעתו, דהוא אכלה בתחלה רק בשביל שעשה סברות להקל, ואלו הי' יודע בודאי ל"ה אוכלה. (וע"ד סברת התוס' סנהדרין כד: ד"ה ואלו, דמשחק בקוביא פסול לעדות רק מדרבנן אפי' למ"ד אסמכתא היא והוה גזל בידו, מ"מ כיון שעושה סברות שאין זה איסור דאו' פסול רק מדרבנן.) ובכל אופן צ"ע על הח"ס שלא הזכיר מירי'.

חיים דוד באקאן

ברוקלין ניו יארק

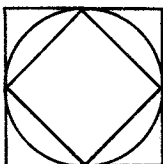
תמי' בדברי הערוך לנר

בתוס' בסוכה (ח:) ד"ה ריבועא, כתבו לפרש לשון הגמ' „עיגולא דנפיק מגו ריבועא רבעא, ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא" — דהוה כלל לענין רוחב המקום, דהעיגול הנעשה בתוך ריבוע ממעט דבע של הריבוע, ואם תעשה אח"כ ריבוע בתוך עיגול זה, אז הרבוע הזה ממעט חצי של הריבוע החיצון, ונמצא דהעיגול מכון הוא בין שני הריבועים, עיי"ש. והקשה הערל"ג וז"ל: איך אפשר זה שהעיגול יהי' מכון בין ב' ריבועים, הא אם הרבוע החיצון הוא שמנה על שמנה יהי' אז העגול ו' על ו', והרבוע הפנימי ד' על ד', וא"כ יהי' האלכסון של

(*) עיין גם בשו"ת אבני נזר חאהע"ז סי' רע"ט אות ו' שהביא מש"כ בשטמ"ק בשם תלמידי רבינו יונה דאפי' אכל ספק חלב במזיד מביא אשם תלוי, וכתב דרש"י כתב בכמה

רבוע הפנימי ה' אמות וג' חומשים, והרי רוחב העגול הוא ו' אמות, והלא אלכסון של רבוע הפנימי ממלא כל רוחב העגול מן הקצה אל הקצה, וסיים דצ"ע.
ולכאור' דבריו תמוהין, דהתום' כתבו להדיא דמיירי הכא לענין רוחב המקום, וא"כ רבוע של ר' על ר' אינו חצי של ח' על ח' רק רבע ממנו, וגם ו' על ו' ממעט יותר מרבע של הרבוע החיצון, ופשוט רכוונת התום' העגול והרבוע הפנימי שניהם נוגעים לאמצע דפנות הרבוע החיצון כזה:

וא"כ כשהרבוע החיצון הוא ח' על ח' אז העגול וגם האלכסון של רבוע הפנימי ג"כ ח', ואז העגול ממעט רבע, והרבוע הפנימי ממעט חצי של רבוע החיצון ברוחב המקום, והחשבון מדוקדק, ואין מקום לקושי, וצע"ג.

יחיאל פאפיער

חבר כולל עץ חיים רבאבוב
ברוקלין

מקומות להיפוך. — ועל מה שחביא כאן סתירת דש"י מנויר לכריתות, עיין שו"מ מהר"ד ח"ב סי' קכ"ג שהעיר בזה, וכתב רשם בנויר קאי לאיסי בן יהודה דס"ל מרכתיב ידע ואשם מביא אשם תלוי גם בזה, דתיבת ידע משמע שידע שאחת מהן היא חלב רק שלא ידע שהיא אוכל חלב. — ועיין בזה גם בס' ציונים לתורה להגר"י עגיל כלל ט"ו ד"ה ודע.

המערכת

אלון כמות

על פטירת הנה"ח הנכבר מו"ה מענדל פינגערהוט ע"ה מלונרן. ועל פטירת הנה"ח הנכבר מו"ה מרדכי שמעון בארכער ע"ה מטאראנא.

תנצב"ה

המקום ינחם את משפחותיהם ומחה ד' דמעה מעל כל פנים.

המערכת

החטיפה וההצלה בשנת שע"ה

ר' רפאל מודינא ז"ל

(המשך מחוברת הקדום)

שמעו אחי ורעי מעשה נסים שנעשו באותה הלילה כי בטיסט"ה מראנגול"א שנפרד מאחוזת מרעיו בלילה שעברו סקיי"א הלך לו נע ונד לבקשם ועמד בססולו שלשה ימים ויקר מקרהו שבא לו לאושפיזא חוץ לכרך וינייול"א והטו"ב הכירו וירץ ויבא לו ולנעלה כמה"ר יצחק ויגד לו הדבר, תכף כמה"ר יצחק מסר אגרת הרוכוס יר"ה לו ולנעלה כמה"ר יוסף ושניהם באו בזריות למכלכל ויגידו לו הדברים כהויותן וכבוריין, לא איחר המכלכל לשלוח שם תפשינים ויתפשוהו ויביאוהו אל בית הסהר וגם נמצא אגרות מהמראנגול"ה דרוכות אל יוא"ן בטיסט"א שיפקדם ביד וינטורא ויביאום למכלכל ואחר שקראם תכף שלחם ביד איש עתי אל הרוכוס יר"ה, וכפרצידא דתותי קלא כיון דנבט נבט, צץ תכף ומיר נס אחר נס שהאיש שהיו בידו האגרות נס אל נפשו וימלט בקונווינט"ו ובעודו בורח עבר לפני הבית שהיו שם הלסטים ורעתו ללכת שם ולהגיד את אשר קרה לבטיסט"ה והוכה בסנורים ועינו לא ראה הבית שהיו שם וגם האחים לא הגידו לו כלל אנה הלכו ואנה נמצאו כי מאת ה' היתה זאת לשומם כאלמים, בבקר בכי טוב יצא הטו"ב ובא לו אל מקום שהייתי שם ונשא ונתן עם הלסטים באמרו כי היהודים מתרצים לתת להם סך ששה אלפי כסף ולא יותר והם לא היו מתרצים באמרם כי יורעים בכרור רוב עשירי ושעפרות זהב לי ולפום גמלא שיחנא, בשמעו כך נסע משם באומרו שילך לראות אם יתרצו להגיע לסך שמנת אלפי כסף, סמוך לשעת המנחה הגיע להם אגרת מהטוב שעשה באופן שהיתורדים יתנו לו שמנת אלפי כסף ארבעה במחושבים וארבעה יתחייבו בשטר לפרעם בזמן שלשה חדשים, והכטיחם לבא שם בלילה עם קצת המעות. וגם מזה לא היו מתרצים כי אמרו כל אגב גביי' בעי, ומי יתערב לבו לבוא לגבות שטר אמנה ועולה כזה, אך היו שמחים שמחה גדולה ויוא"ן בטיסט"א קרא לאימפול"טו והראה לו הכתב מהטוב ובשמחה רבה אמר לו נומיר"ו אוקט"ו היינו סך שמונת אלפי כסף נתן סימן ללסטים שבכל עת שיבא לנקש את הדלת אשר הם שם יעשה צפצוף בפיו ידוע ביניהם, כיום ההוא שלח הרוכוס יר"ה תפשינים ממודינא לוינייול"א כי כן בקשו ממנו אנשי וינייול"א ובאו בארחות עקלקלות כרי שלא ירגיש אדם בדבר, והומניא לפום נהרא הושם שאם יברחו הלסטים ירדפו אחריהם לתפשם והכל נעשה בסוד גדול, לעת ערב החכם כרה להם כירה גדולה ושלח להם מלא צנא דמיני קירא שנהפך להם לצנא רסמא דמותא וכוסות יין משובחים שנהפך להם לכוס התרעלה, איזדקור ואכיל ושתו ונהום מתוך קופה של בשר ואלו לאלו היו ממללים לאמר בלילה הזה נתמלא בתינו שלל שיבא הטוב עם כל טוב בידו, והי' מן הטוב אשר ייטיב הטוב עמנו והטבנו גם לו כי הוא הסרסור להמציא לנו כל הון

יקר ונעים ולנגרי אמרו דע לך רפאל אם בת דינא בטל דינא דעשרת אלפי כסף שאם בין לילה ובין יום המחרת לא ינתן גמר ותכלית לעסק הזה ביום החמישי נחלץ חושים אל הרי לוק"ה ואז לא נתרצה אפי' בעשרים אלפי דוקאטוני.

עוד אכלם ודבורם בפיהם ואף אלקים עלה בהם והגיעו שם התפשנים וראש תפשני מורדינא שהטוב מסר לו סימניו נקש אל הדלת וציפצץ בפיו וכסבורים שהוא הטוב והנושא כל טוב, קם בשמחה רבה יוא"ן בטיסט"ה ופתח הדלת והם במהירות וזריזות רבה נכנסו כלם כאחת בתוך החדר שהיו שם ונחלקו לשלשה כתות כת אחד אסר יוא"ן בטיסט"ה ביגיעה רבה שהי' איש גבור חיל מנעוריו ובשניו שני רשעים נשך זרוע אף קרקר של ראש תפשני מורדינא וכת אחרת אסר אימפוליט"ו וכל כך הי' חזק ואמיץ הגם כי ישלחו לארץ ונתנו חבל בצוארו עם הפוניאל"ו שהי' בצרו הכה בצואר ראש תפשני וינייול"ה ומאותה מכה מת שצד עלי מיתתו, וכת אחרת אסר סכסטיא"ן ספונטו"ן ואחד שאסדום בחבלים ושלשאות של ברזל ברוחק כפיטורי בפי ושם הובאו בוינייול"ה מקום אשר אסירי המלך אסורים וכלם מוכים ומנוגעים פצע וחבורה ומכה מרי' אשר הכו בעת תפישתם ובלילה ההיא נתפסו בסיל"ו אליסאנדר"ו קוקאפאנ"ו ואנייל"ו סרול"ו ועמדו באסירי ססול"ו עד שהוליכום למורדינא, יזכור ה' לטובה לק"ק שבמורדינא שבלילה ההיא נאספו בבתי כנסיות ושם קראו אל ה' שיענני בעת צרה כי באמת בלילה ההוא הייתי בסכנה גדולה ואי לא רבשמיא אכריוז עלי דימוס אתה שוינהו לדמי לתרי פשיט, ואלמלא הרגישו הלסטים כלל ועיקר מהתפשנים שבאו עליהם וראי היו מכבירים ירם עלי שכן אמרו לי בפירוש אלף פעמים וראי מאת שומר ישראל היתה זאת היא נפלאת בעיני כל השומעים, ובקשרי המלחמה שהיתה ביניהם בשעה שתפשום הכסיפו פני ועמדו שערוטי עד שלא יכולתי לראות ונחבאתי אחד תיבה אחת שהיתה באותה החדר והייתי מתפלל לה' תחון זכות אבות שנגע לא יקרב לי עד שבא לסוף פרנציסק"ו מסאקינ"ו ואמר לי אל תירא ואל תחת ארוני שכל אלו באו לשמשך ולשרתך ולבקש הצלתך, ומעין עשרה נסים שנעשו לאבותינו במצרים ראיתי בלילה ההיא ר"ם האנשים הרשעים ההם ראיתי שנשפך על הארץ כמים ויהי הדם על העצים והאבנים שהיו באותו החדר וכצפרדעי"ם עלו ובאו התפשנים בחרד משכבם ותפשום שם חיים וקרקור התפשנים היו רומה לאותו של צפרדעים שבקרקור וקול גדול כל (אחת) [אחר] הי' אומר לאחיו חזק ואמץ לאסרם, טול מקל והך על קרקרם, טול חבל ותן בצוארם, עד שחבורות נעשה בכל גופם כעקיצת הכני"ם שהיו במצרים, וגם ערו"ב הרבה מאד מאנשים ממורדינא ומוינייול"ה מבני ברית ומשאינן בני ברית היו שם סביב הבית כי כסלי לאוניא כלם אחוזי חרב וכל כלי מלחמה בידם לחבל ולהשחית אם ואולי יברחו, ויד' ה' היתה כם ובמקנם וכל בהמתם שהתפשנים לקחו סוסייהם וכל רכושם, ושחי"ן פורח אבעבועות הי' בפניהם עד שלא היו יכולים לעמוד בפני אדם מרוב הבושה והיו מכסים פניהם בכובע שבראשם עד שבאו לפני הרוכס יר"ה שצוה שירימו ראש הכובע כדי לראות פניהם פני

רשעים, ומט"ר גדול נתן ארצה כלילה ההיא כי מאת ה' נסבה, שבסבת המטר לא שמעה אזנם קול ההמון שבא עליהם ובפרט כשעלו בסולם לילך לחרר שהיו שם שאלמלא הרגישו בדבר כלל ועיקר לא נשתייר מעכו"ם שריד ופליט, כלילה ההוא נתקיים בי ונתתי נשמיכם בעתם בלילי רביעיות, וכארב"ה שכסה את עין הארץ ולא יוכל הרואה לראות את הארץ כן עינים להם ולא יכלו לראות כי פרנציסק"ו מסאקינ"ו שם עשישיות נגר פניהם ונטל מאור עינם ובחש"ך ישבו כל אותה הלילה שהושמו במקום חשך ואפלה כי בחשך באו ובחשך ילכו ובחשך שמם יכוסה, ולי תלי"ת היתה אורה ושמחה, ומכ"ת הבכו"ר וחזקן אשמאי שבהם ראיתי כי הוכה במכות ופצעים נאמנים עד כי בשבת שהי' עשרים לחדש כסלו נתלה ונחתך לרביעים כדי שלא ימות מיתת עצמו כי הרופאים אמדוהו למיתה, וכצאתי מפתח הבית שהייתי שם פגעתי בכמה"ר מנצח שהוא הי' היהודי הראשון שראיתי וברדתי מהחרר שמה מצאתי המפוארים כמה"ר **אלחנן מפונציפונצי** וכמה"ר **עזרי' מודינא** וכשהגעתי סמוך לויניוולה יצאו לקראתי בשמחה רבה המאד נעלה כמה"ר **יצחק מודינא** והמשכיל בנו כמה"ר **בנימין** והיקר כמה"ר **יוסף אוסיליו** ושאר יהודים מויניוול"ה יזכור ה' לכלם לטובה, ובשמחה ובששון הנעלה כמה"ר **יצחק נשקני** מנשיקות פיהו כי טובים ועיניו היו זולגים רמעה מרוב השמחה, ונטלני בידו והבאני לחדרו ושם הכין לי הכנה גדולה לחם ויין טוב בשר וכל מטעמים וכן עשה בכל הסעודות שמעדרתי עמו שעמדתי שם עד יום החמישי, רחמנא ליברכי' דהכי טרח קמאי, ומי שאינו מקפח שכר כל ברי' הוא ישלם לו שכר משלם בכל מכל כל, מכל תגמולוהי שנמל עלי ולחכם והטוב שבאו לראותני אחר שהלכתי אל המטה השיבותי לחם תשואות חן ואמרתי יישר כחכם ששברתם שני רשעים יופי לכם יופי לכם מזבח שעשיתם אתם עתה ברוכים תהיו מכל העמים והולכי על דרך ישיחו תהלותיכם שבתחלה חרלו ארחות והולכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות מפני עקת רשעים אלו כי ימיטו עליהם און יארבו במסתר כאר' בסכה לחטף עני במשכם ברשתם והמעשה הזה אשר עשיתם יהי' לכם לשם ולתהלה בעיני אלקים ואנשים.

(החמשך בחוברת הבאה אי"ה)

ב' דר"ח אדר תרס"ו — הרה"ק מגארליץ זצ"ל

ב' דר"ח אדר הוא יומא דהילולא של הרה"ק מוהר"ר ברוך הלבדשטאם זצ"ל אבד"ק גארליץ יע"א בנו החמישי של כ"ק מרן הנה"ק מצאנו זי"ע שנולד לו בשנת תק"ץ בערך ונקרא ע"ש זקנו הגאון בעל ברוך מעם זצלה"ה. כ"ק אביו העיד גדולות על נשמתו הכי גבוהה. ה' חתנו של הנה"ק מסינעט בעמח"ס ייטב לב ושו"ת אבני צדק ועוד. בתחלה ה' אבד"ק רודניק, עיד ששימש בו כ"ק אביו ברבנות טרם שנתקבל לאבד"ק צאנו. מתכונת נפשו הקדושה ה' קנאי נלהב ולא נשא פנים לשום ילוד אשה אפי' אם כגובה ארוזים גבה, וכשלא מצא חן בעיניו איזה ענין או הנהגה של זולתו לא עצר כחו מלזרוק עליו מרה בשנוניתו וחרפותו העצומה אפי' נגד אחיו הקדושים זצ"ל. התנהגותו בענין זה עוררה ביקורת מאותן שלא הבינו כהלכה את תהלוכותיו המופלאים. כ"ק אביו הצדיק באומרו — „לאזט ניין מיין ברוך'ן זיין נשמה איז שוין נישט געווען מעהר ווי דריי הונדערט יאהר אויף רעם עולם“, וקשה עליו הסבלנות. — חוץ מצדקתו וקדושתו ה' גדול בתורה בחרפות ובבקיאות. הגאון המפורסם מוה"ר שמואל פיהרער אבד"ק קראס (שה' בצעירתו איזה זמן בגארליץ והרה"ק מגארליץ הראה אליו חיבה יתירה וקירבו מאד) סיפר, רכשיצא לאור ספר „דעת תורה“ להגאון מבערזאן, ה' זמן מסויים שהרה"ק מגארליץ ה' נעור בכל לילה וכתב השנות על ספר הנ"ל, ובבוקר ה' חוזר ומגיד ההשנות להגאון אבד"ק קראס. — הרה"ק מגארליץ ה' מרקק מאור שלא לשנות אפי' כקוצו של יו"ר מהנהגותיו של כ"ק אביו. — רבנים גדולי התורה ובעלי השגה מפורסמים הסתופפו בצלו. — ליל ב' דר"ח אדר שנת תרס"ו עלתה נשמתו בגזי מרומים.

בקשר לפטירת הרה"ק מגארליץ, שמענו מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ענין פלא, כי כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד ה' אז בשנה הראשונה לאבלותו (כ"ק אביו מוהר"ש זצוק"ל נפטר ב' דר"ח תמוז תרס"ה), ובאותו לילה אוד ליום ב' דר"ח אדר ראה בחלומו והנה הוא מטייל בשוקי ירושלים עיה"ק, סמוך לשער האשפה, יחר עם הרב הגאון מוה"ר בצלאל דיין זצ"ל⁽¹⁾, ואנשים רבים היו הולכים ומתקבצים סמוך לשער האשפה, ושאל להרה"ג מוה"ר בצלאל הנ"ל איפה הולכים כל האנשים האלה, ענה ואמר, כי הולכים ללוי' של אדם גדול שנפטר. ושוב שנית ראה בחלומו איך עומד סמוך למסתו של איזה נפטר וכ"ק אביו מוהר"ש זצ"ל עומד ומספיד בבכיות את הנפטר. (ומחמת שבחלום לפעמים יכול

(1) הוא חרב הגאון החסיד מוה"ר בצלאל ישעי' בערנשטיין רימו"ץ בבית דין צדק בירושלים עיה"ק, שה' רבוק ומקושר מאוד אל כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל ואח"כ לבנו כ"ק מרן מוהר"ב זצ"ל הי"ד, והיו קוראים אותו בבאבוב רבי בצלאל דיין מירושלים.

להתרמות ענינים שאין להם מציאות באמת, נדמה לו אז בחלומו שבעת ההספד
הי' הנפטר מנענע לו בראשו כמסכים ומאשר דברי המספיד, וכזה הקיץ. ויירא
מאור, וביותר הי' לבו נוקפו על השנות החלום הזה פעמים, ורץ תיכף אל המקוה,
ולא הי' יכול לצמצם מחשבתו לתפלה כראוי, והלך אנה ואנה בחדרו. ובין
החסידים שנאספו כבר בביהמ"ד לתפלת ראש חודש המה ראו כן תמהו על שאין
כ"ק מרן זצ"ל מופיע. רק מחמת טירחא דציבורא התאזר עוז ולבש חגורתו
והפשיל הטלית על כתיפו (בחדרו המיוחד) והתחיל באמירת ברכי נפשי וגו',
ובאמצע אמירתו הגיע טעלעגראם מגארליץ לכ"ק מרן זצ"ל בבשורה האיומה כי
נסתלק הרה"ק מגארליץ, ותומ"י הביט כ"ק מרן על המורה-שעות, וראה כי יש
עוד מספר רגעים להגיע אל הבאהן שנוסע לגארליץ, והסיר הטלית מעל כתפו,
ואמר להסובבים אותו, הנני נוסע עתה לגארליץ ללויתו של דודי מגארליץ,
הרוצים להשתתף בחלווי' אל יתמהמו, וחלכו כולם יחד במהירות ובאו עוד בזמן
להלוי'.

כותב הטורים האלה הי' לפני כמה שנים בגארליץ, ועלה לציון של הרה"ק
מגארליץ שעומד על הר נבוה. קצת מכותלי האוהל עריון עומרים, ומצאנו לנכון
להרפים כאן העתק מנוסח המצבה כרי שלא יאבד זכרו, המצבה נשתברה ברבות
השנים ונתחלקה לשני חצאין ואח"כ שוב הרביקום יחד, וכנראה שחסר שורה
אחת מנוסח המציבה. (כפי הנשמע מתקנים עתה כותלי האהל וגנו מחרש).

כתר תורה וכתר שם טוב

פה נטמן

כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הרב הגאון
הקדוש החסיד המפורסים בצדקתו וביראתו ובחכמתו,
מעורו דיתה עבודתו לחזק דת תוה"ק על קוטב
האמת במסידת נפש בלי משא פנים,
רבים הלכו לאורו, נזר ישראל,

(כאן חסר שורה)

ברוך

בחנוגה"ק רשכבה"ג מרן חיים זצללה"ה
ממחצבת הקודש המהרש"ל והטו"ז
מגלה עמוקות והחכם צבי זצללה"ה
שמש בכתר הרבנות בק"ק רודניק שלשים שנה
ובפ"ק גארליץ טו"ב שנה ונפטר בש"ס בן
ע"ו שנים ברר"ח אדר שנת תרס"ו לפ"ק

תנצב"ה

מגוישים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

לעטרת תפארת ראשינו

ב"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

ולבנו הרה"צ מוה"ר נפתלי צבי שליט"א

להולדת הבת אצל חתנו

הרב מו"ה מרדכי דוד אונגער שליט"א

יתן ד' שיזכו לרוות ממנה ומכל יוצ"ח רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות.

כעתירת וברכת

המערכת

יהי אלו כבוד ושלום
 אלהים ואשר הוה בך ופי' ובעמ
 ובהללך ובהללך אלהיך
 ובהללך ובהללך ובהללך
 ובהללך ובהללך ובהללך
 ובהללך ובהללך ובהללך
 ובהללך ובהללך ובהללך

צילום מהמכתב שנדפס למעלה בעמוד י"א

ואלה יעמדו על הכרחה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר בנש"ק ר' בן ציון יהושע אשר אונגער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים איינהארן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים בראכמפלד נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר בנש"ק ר' חיים יעקב מאיר רובין נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יהושע יחזקאל אייזענבערג נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יוסף וויינרייך נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יעקב ציטראנענבוים נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יעקב יצחק הכהן לעוויטא נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מאיר רייכבערג נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה מענדל בעקער נ"י מגבעתיים להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' מרדכי בוקסנשפאנער נ"י ממאנטרעאל להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מרדכי צבי מאלמאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' משה צבי זאבערמאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' משה חיים מיללער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' נתן גליק נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה שליסעל נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה זושא איינהארן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמואל ציטראנענבוים נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמעון הירש נ"י להולדת הבן
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך רב נחת והרחבה לאויט"א.

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם לאנגזאם נ"י מבני ברק להולדת הנכד
 להנה"ח מו"ה יחיאל מיכל ריגער נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' יעקב דוד ענגלבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה חיים מאנדלבוים נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה יעקב ברי"ל שארף נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שאול דוד ארי' קנאבלאך נ"י להולדת הבת
 להרה"ח בנש"ק מו"ה שמואל אהרן רובין נ"י מבני ברק להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' שמואל צבי אייזענבערג נ"י ממאנסי להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה שמחה ראטהפעלד נ"י מלונדון להולדת הנכד
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכ"ר.
 המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם בנימין פרנס נ"י לנישואי בתו
להרב מו"ה אברהם יהושע העשיל טווערסקי שליט"א מפוטסבורג נכד כ"ק מרן
ארמו"ר זצוק"ל הי"ד לנישואי בתו
להנה"ח בנש"ק מו"ה אלטר זאב הלברשטאם נ"י לנישואי בתו
להרב מו"ה חיים צבי הלברשטאם שליט"א נכד כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד
לנישואי בתו
להנה"ח מו"ה יהושע העללער נ"י מבני ברק לנישואי בתו
להנה"ח מו"ה יהושע העשיל פערלמאן נ"י מבני ברק לנישואי בתו
להאב"ר היקר ר' דוד רייפער נ"י לנישואיו
להאב"ר היקר בנש"ק ר' יהוסף צבי ראטענבערג נ"י לנישואיו
להאב"ר היקר ר' פנחס אלעזר וואלדנער נ"י לנישואיו
להאב"ר היקר ר' שלום בלוי נ"י לנישואיו
להאב"ר היקר ר' שלמה ישראל אלטר הכהן זילביגער נ"י לנישואיו
יעזור השי"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך התורה והמסורה
מתוך עושר ואושר והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

הרב מו"ה אליהו חיים קארלכאך שליט"א לאירוסיו בתו
להנה"ח מו"ה ארי' ליבוש רייפער נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' שמואל נ"י תלמיד
ישיבתנו
להנה"ח מו"ה ישראל העסקעל נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' יחזקאל יהודה נ"י
תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
להנה"ח מו"ה מרדכי כץ נ"י מקרית באבוב לאירוסיו בתו
להנה"ח מו"ה פנחס צבי ציטראנענבוים נ"י לאירוסיו בתו
להנה"ח מו"ה רפאל אליהו דעמביצער נ"י לאירוסיו בתו
להב' החתן הנעלה כמר ישראל האניג נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמר ישראל אברהם ניימאן נ"י ממאנטרעאל תלמיד ישיבתנו
לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמר שמואל פריינד נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
לאירוסיו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

Printed in the U.S.A. by
Simcha Graphic Associates

4914 13th Avenue, Brooklyn, N.Y. 11219, (212) 854-4830

מודעה

מודיעים אנחנו בזה לכל אנ"ש
שעלה בידנו לסדר אפיית מצות לכבוד חג הפסח
תחת השגחת דומו"ץ דקהילתנו
הרה"ג ר' חיים יעקב פויכער שליט"א.
גם סדרנו שאותם הרוצים להיות בעצמם בעת אפיית המצות
יוכלו להיות שם בשעת האפייה.
גם יש להשיג אצלנו כל מיני יינות לכבוד החג.
כל ההכנסות מוקדשות הנה לטובת ישיבתנו כמובן.

המענינים יתקשרו אתנו ע"י הטלעפאן 871-0300 (212)

הנהלת הישיבה

From:

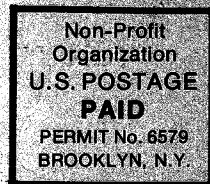
KEREM SHLOMO

B.Y.B.Z. of Bobov

1533 - 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

=====

ADDRESS CORRECTION REQUESTED

FORWARDING & RETURN POSTAGE GUARANTEED

MR. MOTEL GROSS
1451 52 STREET
BROOKLYN, N.Y. 11219

REPRODUCED FROM THE

Copyright 1961

by Edgar Allan

מפתח

מדור אמרי קודש

ת דרוש לנתינת ס"ת. . . . . כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ט הערות על ספר דברי חיים (מקואות). . . . . הגאון רי"ש נאשאנזאהן זצ"ל

יג בסוגיא דחוקי' ור"א. . . . . הגאון ר' איציקל רוקלער זצ"ל

טו דרוש לפסח. . . . . הגאון בעל פרי מגרים זצ"ל

מדור אגרות קודש

יז מכתב ממרן הגה"ק מצאנז זי"ע. . . . .

יח מכתב מהרה"ק מהרצ"ה מרימאנוב אל כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע. . . . .

מדור זכרון לאחרונים

יח קו' בסוגיא דש"מ מדר"ע תלת. . . . . הגה"צ מפלאנטש זצ"ל

מדור פלפול והלכה

כ בסוגיא דבן תימא. . . . . הרב מוהרש"א זעלטענרייך שליט"א

כד בענין כ"י ודשיל"מ. . . . . ר' פסח הלוי מיללער נ"י

כו ברין שחיטת קדשים. . . . . ר' מררכי צבי פאללמאן נ"י

עולת שבת בשבתו

כט ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים. . . . . המערכת

לא נוסחאות והערות ברש"י עה"ת. . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

לג הערות קצרות בענינים שונים. . . . .

מדור זכור ימות עולם

לה נס החטיפה וההצלה דשנת שע"ה. . . . . ר' רפאל מורדינא ז"ל

לז מכתבים אל המערכת. . . . .

מ ברכות והודאות. . . . .

מב אבל כבר. . . . .

ברכת תודה

לידידנו הרבני החסיד הנכבד
מו"ה שמואל הכהן ראזענארגען נ"י
אשר נדבה לבו אותו לתרום סכום הגון להדפסת קובץ הנוכחי
לעילוי נשמת אמו החשובה
מרת צינא בת מו"ה יצחק ראטטענבערג ע"ה
נפטרה י"א ניסן תש"ל לפ"ק
תנצב"ה
יעזור לו השי"ת בהצלחה גדולה בכל אשר יפנה
ורב נחת מכל יוצ"ח, אכ"ר.

המערכת

ברכת תודה

להב' היקר והנעלה
כמר ברוך בענדיט אייזענבערג נ"י
אשר נדבה לבו אותו לתרום סכום הגון להדפסת קובץ הנוכחי
לעילוי נשמת אחותו
הבתולה גיטל ע"ה בת ר' דוד נ"י מבראזיל
נפטרה בדמי ימיו ר"ח ניסן תשל"ד לפ"ק
ימלא לו השי"ת את כל משאלות לבו
לשובה ולברכה במדה גדושה, אכ"ר.

המערכת

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דרוש לנתינת ס"ת בירושלים עיה"ק יום א' פקודי תשל"ח לפ"ק*)

במצות כתיבת ספר תורה כתיב, ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיחם למען תהי' לי השירה הזאת לעד בבני ישראל, כי אביאנו אל הארמה אשר נשבעתי לאבותינו וגו'. ומקשים המפרשים מהו הלשון ועתה שמשמע שדוקא באותו זמן ניתנה להם מצות כתיבת ס"ת, וגם תיבת לכם נראה כשפת יתר. ועוד יל"ר על כפל הלשון ולמדה את בני, שימה בפיחם, הלא היינו הך. גם צריכין להבין ההמשך אח"ז כי אביאנו אל הארמה וגו', איזה שייכות יש לכיאת הארץ עם מצות כתיבת ס"ת הלא מצוה זו נוהגת גם בחו"ל כי היא מהמצות שאינן תלויות בארץ. גם הקשו המפרשים מרוע מכנה כאן את התורה בשם שיר"ה הלא אמרו בגמרא (סוטה ל"ה ע"א) ררש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לרברי תורה זמירות שנא' זמירות היו לי חקך, א"ל הקב"ה רברי תורה שכתוב בהן התעוף עיניך בו ואיננו אתה קודא זמירות, הריני מכשילך ברבר שאפי' תינוקות של בית רבן יורעין אותו כו' עיי"ש, הרי שהי' חסרון מה שקרא לר"ת זמירות ונענש ע"ז, ואיך מכנה את התורה כאן בשם שירה.

וכדי לתרץ כל זה, נקדים קושית המפרשים על רברי הגמ' הנ"ל מהא ראיאת בשילחי מס' מגילה אמר ר' יוחנן כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם. הרי מבואר להיפך, דרברי תורה צריכין ללמוד בזמרה, וא"כ מרוע נענש דוד על

*) דרשה זו נאמרה במקלות אלפי ישראל בירושלים עיה"ק בעת שנסע כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לאה"ק לעורר ולעורר את אנ"ש באה"ק ולחזוק המוסדות בקרית באבוב וירושלים ובני ברק. — כ"ק אדמו"ר שליט"א יצא לדרכו בלוויית חן בניו שליט"א וסיעת מרחמוהי חסידים ואנשי מעשה יחיו ביום א' פ' ויקהל. בהגיעו לשם ביום ב' לעת ערב שם לדרך פעמיו ישד לקרית באבוב לביהמ"ד הגדול ושם קבלו פניו הק' קהל גדול מאנ"ש ורבנים חשובים וראשי ישיבות. — למחרת ביום ג' בכוכר נסע כ"ק מרן שליט"א בהשתתפות ציבור גדול לירושלים עיה"ק לשפוך שיח אצל כותל המערבי וקבר רחל אמנו. — ביום ה' אחה"צ נסע כ"ק אדמו"ר שליט"א לבני ברק. תפלת מנחה התפלל בביהמ"ד "בית משה אהרן" דחסיד באבוב. תפלת ערבית התפלל בביהמ"ד "כרם שלמה" דחסיד באבוב בשכונת זכרון מאיר. אחר דברי התעוררות והתחזקות נפרד מהם לשלו', ובא חזרה לקרית באבוב. — ביום ו' עש"ק החל מהבוקר אור נהרו חסידים ויירדים זקנים עם נערים ובני ישיבות מכל קצוי אה"ק להסתופף בצל כ"ק אדמו"ר שליט"א על ש"ק פ' שקלים בקרית באבוב. התפללו ועריכת השלחנות ואמירת ד"ת השאירו רושם כביר והתחזקות בתורה ובחסידות ויר"ש ודיבוק חברים. — ביום א' פקודי אחה"צ נסע כ"ק מרן שליט"א שנית לירושלים עיה"ק לרגלי נתינת ס"ת לביהמ"ד חסיד באבוב בירושלים שניתנה ע"י הנח"ח מו"ה מאיר ראזען נ"י. קהל גדול של כמה אלפים מישראל

שקרא לד"ת זמירות. אמנם יתכן בזה, דהנה שם במס' מנילה מתקין לה אביי משום דלא ידע לבסומי קלא משפטים לא יחיו בהם קרית ב', ותמהו המפרשים מה ס"ד דר' יוחנן, הא שפיר קא פריך ל' אביי דאיך יתכן לומר על מי ששונה בלא זמרה רלא יחי' (עיין בכור שור). ואפשר לומר עפ"י מה דמבואר בתוס' שם בד"ה והשונה, שהיו רנילין לשנות המשניות בזמרה לפי שהיו שונים אותן על פה וע"י כך היו נזכרים יותר עכ"ל, נמצא דהלימוד בזמרה הוא סנולה נגד שכחה. והנה אמרו רז"ל במס' אבות (פ"ג מ"ח) כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, וזהו כוונת ר' יוחנן כל השונה בלא זמרה, הרי עלול הוא לשכחה כדברי התוס', עליו הכתוב אומר משפטים לא יחיו בהם, דהשוכח דבר א' ממשנתו מעה"כ כאילו מתחייב בנפשו.

אמנם ענין זה דצריכין ללמוד בזמרה למנוע השכחה הוא רק בתורה שבע"פ וכמבואר בתוס' הנ"ל, אבל בדברים שבכתב שאי אתה רשאי לאומרן בע"פ, ולא שייך ב' חשש שכחה אין צריכין ללמוד בזמרה. ושעם הדבר שתושב"כ אין רשאי ללמוד אותה בע"פ, כי בתושב"כ צריך לראות כמו עיניו בעת לימודו כי הרבה נופי תורה אנו למדין מחסרות ויתרות וצריכים לדיוק בכל תיבה וכל אות, וכדמצינו שר' עקיבא דרש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות. ועפ"ז מובן מאליו מה שאמר לו הקב"ה לדוד, דברי תורה שכתוב בהן התעיה עיניך בו ואיננו, היינו תורה שבכתב שצריכים לשום עין בה ולהביט על כל אות ואות ולא ללמדה בע"פ, אתה קוראה זמירות, ולכן נעש.

ועתה נבוא ליישב דקדוק הנ"ל מדוע כתיב כאן במצות כתיבת ס"ת ועתה כתבו לכם את השיר"ה הזאת, ויובן בהקדם דברי הטור ביו"ד הל' ס"ת, מצות עשה על כל אדם מישראל שיכתוב לו ס"ת וכו' וכתב א"א הרא"ש ז"ל שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת ולומדים בה אבל האידנא וכו' מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משנת, לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהם להנות בהן הוא ובניו, דמצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה דכתיב ולמדה את בניי שימה בפיחם ועל ידי הגמרא ופירושה ידע פירוש המצות

זרמו להאכנסניא של כ"ק אדמו"ר שליט"א וברחובות הסמוכים לה ליקח חבל בשמחת התורה. מה נעים ומה נהדר הי' לראות כ"ק רבינו שליט"א מפזז ומכרכר בכל עוז עם הס"ת בחוצות ירושלים עיה"ק בשירים וריקודים נלהבים בהשתתפות חסידים ואנשי מעשה מיקירי ירושלים מסלתה ומשמנה וביניהם הגרי"י ווייס הראב"ד דעדה החרדית — הגרב"ש שניאורסאהן ראש ישיבת טשעבין — הגרמ"א פריינד דומ"צ דעדה החרדית וראש ישיבת ייטב לב — הגרי"מ רושינסקי דומ"צ העדה החרדית וראש ישיבת בית יוסף צבי — הגרש"נ בראזאווסקי ראש ישיבת סלאנים — האדמו"ר מסטראפקוב — הגר"ש אייזען, הגר"מ הלברשטאם, הגר"מ בראנערסארפער, מביר"צ העדה החרדית — ועוד רבנים מפורסמים וראשי ישיבות וחסידים ישישים. אחר הכנסת ס"ת להיכל ואמירת לרור מזמור, השמיע כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א רדשה מפוארה בענין מצות כתיבת ס"ת וישמחו כל העם בשמחת אמרי נועם.

והדינין על בוריים לכן הן הן הספרים שאדם מצווה לכותבם. ומקשה הכ"י שם איך בא הרא"ש לפטור האדם ממצות כתיבת ס"ת ולהחליפה בחומשים ומשניות וגמרות ופירושיהן וכו', ומתרץ שהרא"ש בא רק להוסיף ולחדש לנו חיוב כתיבת חומשים ומשניות וגמרות ופירושיהם שגם זה בכלל מצות כתיבת ס"ת, ובדרישה שם חולק עליו ומביא ראיות ברורות דלפי"ד הרא"ש הוי המצוה האידנא רק בכתיבת משנה וגמרא וכו' ורק בדורות הראשונים שהי' דעתן רחבה והיו לומדים תורה שבע"פ שלא מן הכתב הי' המצוה בכתיבת ס"ת אבל בזמנינו משרבו הצרות ונתמעטו הלככות, ורבינו הקדוש ובית דינו דאו שהתורה משתכחת מישראל אמרו עת לעשות לד' הפרו תורתך, והתירו לכתוב תושבע"פ, שוב לא הוי המצוה בכתיבת ס"ת. אבל הטו"ז מסיק דהמצוה היא הן כתיבת ס"ת והן משניות וגמרא ופירושיהם, וכן הוא בהרבה פוסקים.

והנה דורשי רשומות כתבו דתיבת ישראל"ל נוסריקון י"ש ש'שים ר'בוא א'ותיות ל'תורה (מגלה עמוקות על ואתחנן אופן קפ"ו), ובא לרמז שכל נשמה מישראל יש לה שורש קדוש באותיות התורה, ומשעם זה כותבין בני"א אותיות בתורה, כי כל אחד יש לו חיות דקדושה מאותיות התורה, כי שם הוא שורש נשמתן של ישראל. ועפי"ז י"ל דאף למעם הרא"ש והפרישה יש מצוה האידנא לכתוב ס"ת רייקא, כי תושבע"פ אין בה בחינה זו.

ואפשר לרמז כל זה בהפסוקים של מצות כתיבת ס"ת, כי קודם מצות כתיבת ס"ת כתיב, ומצאוהו רעות רבות וצרות וגו' ואנכי הסתר אסתיר פני וגו', הרי דמיירי בימי כוחר הגלות כשיש הסתר פנים בעולם, דאו יש מצוה נוספת לכתוב גם תושבע"פ כנ"ל, וזהו כוונת הפסוק, ועת"ה, היינו משרבו הצרות, כתבו לכם את השירה הזאת, דהמצוה היא לכתוב שתיהם, כתבו לכם, רומז על תושב"כ כי אותיות התורה הם נשמתן של ישראל, והיינו כתבו לכ"ם שורש נשמה שלכם, והמגיה אות אחת כאילו כתב כל הס"ת, את השירה הזאת, זהו תושבע"פ וכרברי התום' הנ"ל דתושבע"פ לומדים בשירה כדי שלא תשתכח, — וממשיך הפסוק, ולמדה את בני"י, זה קאי על תושב"כ, שימה בפיה"ם, זהו תושבע"פ, ומסיים הפסוק כי אביאנו אל האדמה וגו', ע"ד אוז"ל (ויק"ר פ"ז) אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות שנא' גם כי יתנו בנזים עתה אקבצם, דבזכות תושבע"פ אביאנו אל האדמה וגו'.

ועתה נשאר לנו לבאר המשך הפסוק שלאח"ז, והי' כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי ודעו כי ידעתי את יצרו וגו', ונקדים דברי הבית שמואל אחרון בפ' בלק על דברי הנמרא (ברכות ח' ע"א) אמרו לי' לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על הארמה כתיב כו', כיון ראמרו לי' מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאחני לחו, ופי' המהרש"א כוונת הגמ' דכיון דאמרו חכמנו"ל דעתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות לחזור לא"י א"כ הוי כעומר בא"י ושפיר הוי על האדמה,

ומקשה הבש"א איך קס"ד דר' יוחנן דהפסוק למען ירבו ימיכם על האדמה קאי על תלמוד תורה, הא תלמוד תורה חובת הגוף הוא ובחובת הגוף אין חילוק בין א"י לחו"ל, ותיריך עפי"ד הוזה"ק עה"פ ואברהם זקן בא בימים, דכל אדם צריך ליתן דין וחשבון על כל יום אשר חי בעוה"ז אם תיקנו כראוי, ואם יש איזה יום אשר לא תיקן צריך להתגלגל פעם שנית, וזהו ואברהם זקן בא בימים, שבא עם כל הימים, שתיקן בכל יום ויום, ולא חיסר כלום בעוה"ז. והנה אמרו חכמז"ל (קידושין ל' ע"ב) בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין עלי, ותורה שלומדין בא"י יש לו כח יותר גדול כי אוירא דא"י מחכים, וזהו שתמה ר' יוחנן דאיכא סבי בבבל, איך מתקיים למען ירבו ימיכם בחו"ל, הכוונה, איך יש להם הכח לתקן הרבה ימים שלא יאבד כלום מאותן הימים, הלא למען ירבו ימיכם בא"י כתיב, דבא"י שפיר יוכל לנצח את היצה"ר ע"י חכמת התורה דאוירא דא"י מחכים, אבל איזה כח יש להם בחו"ל, וכיון דשמע דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר היינו דאהני להו וכדברי המהרש"א הנ"ל דעתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות לחזור לא"י והוי כאילו עומד בא"י, עכת"ד.

היוצא לנו מזה דעיקר כח התורה לנצח את היצה"ר חי בעת שישבו ישראל על אדמתו, כי קדושת א"י מסייעתו. וזה יש להעמיס בפסוק מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, דמבואר בזה"ק דבזמן שישראל שרויין על אדמתו מכונים בשם ישראל ובגלותו נקראין בשם יעקב, ועוד מבואר במדרש שוחר טוב (תהלים ק"ה) אמר רבי יוסי בן חלפתא לדבי ישמעאל ברי' אתה מבקש לדאות את השכינה בעוה"ז עסוק בתורה בארץ ישראל. הרי דעיקר השראת השכינה הוא ע"י תורת א"י. וזהו מה טובו אהליך יעקב, שטובים מאוד אהלי יעקב שעוסקים בה בתורה בגלות, אבל משכנותיך ישראל, שהשראת השכינה היא דוקא כשבני ישראל שרויים בא"י שאז נקראים בשם ישראל.

ועפי"ז יובן המשך הפסוק הנ"ל במצות כתיבת ס"ת, וענתה השירה הזאת לעד, זהו תושבע"פ שנקראת שירה כנ"ל, והטעם הוא כי לא תשכח מפיו זרעו, דהא מהאי טעמא צריכין ללמוד תושבע"פ בזמרה שלא תשתכח דבר ממשנתו, וע"י לימוד תושבע"פ זוכים לביאת הארץ כדברי חכמז"ל הנ"ל דאין הגליות מתקבצות אלא בזכות המשניות, וע"ז ממשיך הכתוב, כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום בטרם אביאנו אל הארץ, כי כח היצה"ר גדול מאוד בחו"ל וקשה לנצחו וכדברי הבש"א הנ"ל, ולכן קא מזהיר הכתוב שיעסקו בתושבע"פ שעי"ז יזכו ליכנס לא"י ואז יהי' להם כח הקדושה לנצח את היצה"ר ע"י התורה שילמדו בא"י, והשי"ת יהי' בעזרתנו בזכות לימוד התורה לקרב ישועתנו בגאולה שלימה בביאת משיח צדקנו בב"א.

הערות מאת הגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן זצ"ל (אבר"ק לבוב*) על ספר „דברי חיים" מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע.

ברוך המסבב כל הסיבות שהסיב לירינו ספר „דברי חיים" על שמות גיטין ומקואות מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע שהי' ביד הגאון מוהרי"ש נאטאנזאהן זצ"ל בעל שואל ומשיב ועיטרו בהערותיו. ספר דברי חיים הנ"ל נדפס עוד בחיי המחבר בשנת „ספר דברי חיים" לפ"ק (תרכ"ד) בעיר זאלקאווא בעילום שם המחבר, כאשר כותב בהקדמתו „וקראתי שם החיבור דברי חיים, שמי לא רשמתי מטעם הידוע". אולם כנראה נתוודע תיכף לגרולי דורו מי הוא מחברו, וקצתם הריצו בכוונה ספיקותיהם בספר זה אל כ"ק מרן מצאנז זי"ע, והוא השיב להם להגין בעד דברי הספר, וברוב פעמים מבלי להגיד כי הוא הוא המחבר. עיין בשו"ת דברי חיים ח"ב אהע"ז סי' קס"ו שכתב „אודות הצ"ע שמצא בספר דברי חיים, הנה ידע מעכ"ת כי המחבר הלז לא נתכוין לקנטר ח"ו רק מה שלקוצר רעתי יש לעיין בזה הענין כתב צ"ע". וגם בסוף התשובה שם כתב „בודאי המחבר ספר דברי חיים לא הי' פליג למעשה אהט"ג ז"ל וגרולים שעמו" ושם בס' קי"ז כ', הנה אתפלא מדוע לא ראתם בספר דברי חיים בשער הניקוד שכ' בשם עזרת נשים להכשיר, הגם שחפשתי קצת בס' ע"ג ולא מצאתי, מ"מ אין ראי' דבודאי לא כיחש בעהמ"ח דברי חיים וכן באמת בזכרוננו שכ"ב בס' ע"ג להכשיר ורק קצת אין פנאי לחפש. ועיין גם שם בס' קי"ט, קנ"א, קס"ג, קס"ה, קס"ה, ובהשמטות בס' ל"ד ועוד בהרבה מקומות. ולעומת זה מצינו במקומות אחרים בתשובותיו שגילה שהוא חיבר ספר דברי חיים. עיין לרונמא בר"ח ח"ב אהע"ז סי' קמ"ג שכ' וכבר הבאתי ברברי חיים כו'. ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהר"ת ח"א סי' כ"ד נדפס תשובת הגה"ק מצאנז וכותב שם, ומחמת כשלון כחי לא אוכל להאריך דברים אשר בלבבי וגם כפלפול לא יכולתי להעיד הגם שבספר דברי חיים בא בארוכה [יש] עוד הרבה לפלפל כו'. כשנרפס פעם שנית כבר נזכר בשער הספר שמו הקרוש של המחבר. ובמכתב הנדפס בראש ספר דברי חיים כותב הרה"ק מגארליץ „ואשר הרחבתי בנפשי עוז עתה לכאר ולפרש שם אאמו"ר המחברו יען כי הקול נשמע ממילא מי המחברו וכיותר בהקדמה מס' דברי חיים עה"ת מבואר שגם זה החיבור יסרו כ"ק אאמו"ר לכן כתבתי בשער בפירוש מי המחברו כדרך כל המחברים". כאמור נדפס הספר לראשונה בשנת תרכ"ד, ותיכף בתחלת שנת תרכ"ה רשם הגרי"ש הערותיו בהעלים שבראש הספר וסופו. הערותיו שכתב בראש הספר הם על שמות גיטין, והערותיו בסוף הספר הם בריני מקואות.

(*) נולד בבערזאן בשנת תק"ע לאביו הרב הגאון מוה"ר ארי' ליבוש הלוי נאטאנזאהן בעהמ"ח ספר בית א-ל, וממנו שאב חכמתו ותורתו. — טרם שנתקבל לכהן כאב"ד בעיר לבוב כבר הי' מושבו שם והגיד שיעורים לתלמידים רבים. בשנת תרי"ז נתקבל לאבד"ק בעיר לבוב. — הספרים שנרפסו ממנו רבים הם מלפורטס, וגם נדפס ממנו הנהגות והערות בהרבה ספרים. בעיקר נתפרסם ספרו הענקי שו"ת שואל ומשיב כששה מהדורות המכיל אלפי תשובות בכל מקצועות התורה, ובין השואלים ישנם הרבה מגדולי וצדיקי דורו. גם חיבר כמה ספרים יחד עם גיסו הגאון מוה"ר מרדכי זאב הלוי איטינא בעמ"ח שו"ת מאמר מרדכי. — נפטר ביום כ"ז אדר ראשון שנת תרל"ה בעיר לבוב ושם מנ"כ.

כנורע השתררה חיבה יתירה וירירות עזה בין הנאון מוהרי"ש עם מרן הגה"ק מצאנז, והי' ביניהם חילופי מכתבים בר"ת והלכת, עיין „כרם שלמה" בקובץ השני, ובשו"ת שואל ומשיב מהר"ק ח"א סי' קע"ט, ומהר"ג ח"א סי' תכ"ב, ועיי"ש גם בח"נ סי' פ"ג. גם הפליג בשבחו בהערצה יתירה וכמו שמתארה במכתב א' בזה"ל „הנאון הקדוש מאוח"ג צדיק יסוד עולם אשר אמרנו בצלו נחי' מו"ה חיים הלברשטאם" ושם להלן במכתבו „וכל הנה ואומר אשר יצא מפיו בברכות ותפלות בכל כחו והתלהבות לבבו כולו קודש לר' עד אשר השלכת יוצא מאליו". וידוע שהזכיר א"ע לפניו עם שם אמו. לכן בהגלות נגלות העדות הללו לפאר את קובצנו ישמחו בהם החסידים והלומדים ובוודאי יתעוררו רבים לעבור עליהם בעיון כראוי. והגם שהנאון מוהרי"ש כתב העדות על ספרים רבים, והרבה מהערותיו כבר נדפסו יחד עם הספרים, ובפרט אותן שנדפסו בלבוש עיר שכיח בה כאב"ר, אבל חשיבות מיוחדת יש להערות הללו כמובן. וכדי להקל על המעיין הרפסנו בכמה מקומות לשוננו של הר"ח שעל דבריו יסובב ההערה. — בקובץ זה הרפסנו ההערות בדיני מקואות וברצ"ה בקובץ הבא נדפס ההערות בדיני נישין. וכאן המקום להביע ברכת תורה להרב המפורסם וכו' מוה"ר אהרן ארי' ב"ץ שליט"א רב דקה"י „בית אהרן" דפלעטבוש, על שמסר לנו בטובו הגדול מאוצר הספרים שלו ספר דברי חיים עם ההערות הנ"ל כרי להרפסם. תשואח"ח לו, וזכות הרכים תלוי בו.

***

ב"ה אור ליום ו' עש"ק לך תרכ"ה

פ"א ממס' מקואות משנה א' מה שהאריך לישב דברי הרמב"ם שלא יסתור¹ להתוספתא ונדהק, ולפע"ד אדרבא הרמב"ם יצא לו מזה דהוא מפרש דכל שהריח נתכוין שהי' מטמאים ותוה לרצון ומטמאים ואם לאו הוה שלא לרצון ובטל ברוב, ובמשנה ג' בנפלו מים טמאים מיירי ג"כ שהי' לרצון, וגם י"ל כיון דשתה הטהור מהם הי' סופו לרצון ע"י ששתה מהם ובזה יתישב קושיית התוס' דע"ק שם ודו"ק.

פ"ב משנה ב', עי' מה שהאריך בזה, ולפע"ד נראה דבר חדש דהנה הכ"מ (מביא) בפט"ו מ"א נחלק על הגהות מרדכי, דהג"מ ס"ל דבשר עוף בחלב מקרי אין לו עיקר בתורה, והכ"מ כתב דמקרי יש לו עיקר בתורה כיון דאיכא שם בשר דאסור בחלב מדאורייתא ע"ש, ולפע"ד זה סברת ר"ה ב"ח [רב הונא בר חיננא] דשאני טומאה דיש לו עיקר מה"ת, והיינו דבזה נחלקו ד"י וד"מ דר"מ ס"ל דאף דאב הטומאה דרבנן מחמירין, מ"מ בולד הטומאה דרבנן מקילינן, והיינו דאב הטומאה דרבנן כיון שיש לו עיקר בתורה באב הטומאה דאורייתא לכך מחמיר

(1) להבנת הענין נעתיק כאן הקושיא כמו שהיא כתובה בדברי חיים שם וז"ל: הנה הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות כתב וז"ל הנה אלו המימות אשר בזה הגבא ישמאו כמו

ר"מ, אבל ולד הטומאה רבנן שאין לו עיקר בתורה בזה הענין לכך מקילינן, ור"י ס"ל דאף בולד הטומאה כיון ראיכא שם טומאה דאורייתא וז"ש שאני טומאה דהואיל ויש לה עיקר מה"ת, ומדוקדק בזה דברי רש"י פירש דהואיל ויש לטומאה עיקר מה"ת והיינו כסברת הכ"מ, ובזה מיושב כל קושיותיו ודו"ק. ולפע"ד מ"ש הפר"ח רבכיוצא בזה לא יליף איסור (מה"ת) [מטומאה], היינו כיוצא בזה דוקא דזה גופא אין לו עיקר מה"ת רק שיש טומאה דאורייתא בעולם, זה לא ילפינן איסור מטומאה, ובטומאה דוקא החמירו דהוא גזה"כ, אבל באיסורים אם יש לזה עיקר מה"ת מחמדינן, ואם אין לזה עיקר מה"ת לא מחמדינן ודו"ק. וע' יבמות דף ק"ג איסור מטומאה לא גמדינן, ופירש רש"י דטומאה חירוש הוא, וע' לוקני בשער אפרים סי' נ"א ובהג"ה שם, ולפמ"ש א"ש דברי הפר"ח רבכה"ג מה שיש לטומאה שם טומאה דאורייתא, בזה לא יליף איסור מטומאה לדידן, ועי' סדרי טהרה סי' קצ"ח, וכעת אינו תח"י לעיין בו ודו"ק.

ובמ"ש יש לישב מה שהקשה במשנה ה' כאן על הרא"ש, רכאן אף ר"מ מורה כיון דכולו שאוב דאורייתא אף בג' לוגין יש לו שורש בתורה, ומיהו בלא"ה לא קשה, דע"כ לא אמדינן ספק דרבנן להקל רק ביש ספק אי נאסר הרבר, אבל כאן טרם שהגיע מ"ם סאה, הרי אלו הג' לוגין פסולים וא"כ צריך שיבורר ההיתר להוציא מהאיסור, ואין ספק מוציא מירי ודאי, איברא דלפי"ז א"כ אין ראית הרא"ש דאי' כלל דהא גם אם כולו שאוב דאורייתא כשר, מ"מ יש איסור בוראי ואין ספק מוציא מירי ודאי. אמנם נראה דבאמת התוס' נחלקו בפסחים ט' אי בדרבנן אמרינן ג"כ ספק אין מוציא מירי ודאי או לא ע"ש; ולפ"ז יש לומר דסברת הרא"ש כל שיש עיקר בדאורייתא ודאי אין ספק [מוציא] מירי ודאי ומוישבין דברי הרא"ש והפוסקים דס"ל דכולו שאוב דרבנן וסברו דאף בדרבנן אמרינן אין ספק מוציא מירי ודאי ודו"ק.

שיטמאו שאר המשקין אשר בכלים ויטמאו אחרי הטמאם כמו שיטמאו משקין הטמאים אלא בדבר אחר וזה שמשקין טמאים אשר בכלים יטמאו ברצון ושלא ברצון כמו שיתבאר ואלה מי הנבאים לא יטמאו האוכלין אלא לרצון ובזה מתחלף המשקין שבכלים וכו' יעו"ש, והנראה מזה דס"ל דהנבא מקבלת טומאה רק כשהיא ברצון וכן אינה מטמאת אחרים רק ככוונה, אולם הר"ש ז"ל והרע"ב פירשו דהטעם דלא הריח טהור משום שבטל ברוב ורק אם הריחו דאו הוכשרו המים שנתלשו ומקבלים טומאה, ובאמת כי בתוספתא מבואר דכדרי הר"ש והרע"ב דז"ל התוספתא א"ד נחמיא מפני מה אמרו אם לא הריח טהור מפני שאין המים שבגבא עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו הגביהן רבו הטהורים על הטמאין ומפני מה אמרו אם הריח טמא הוכשרו המים שכירו ונטמאו וטמאו את הככר עכ"ל, וכו' וצ"ע למה באמת כתב נגד התוספתא. עכ"ל הר"ח.

בפתיחה לה' מקואות אות וא"ו בסופו, מה שהקשה דברי הריטב"א במכות למ"ש בב"י בברק הבית בשם הריטב"א, הנה גם הגאון חתם סופר הקשה כן ובמחכ"ת זה טעות כמ"ש בהנהגות הנקוב בשם יד שאל ה' מקואות בסעיף נ"ד²).

בפתיחה אות ב', ע"ש בטעם דכלי פסול מה"ת ע"ש הרבה טעמים, ואף דמרמב"ם פ"ז ממס' מקואות משנה א' וכן ברשב"ם ב"ב דף ס"ו נראה קצת שהוא בשביל דבכלי הוה שאובים, אבל א"א לומר כן דא"כ אם נימא דכולו שאוב אינו רק דרבנן יהי' כלי כשר מה"ת, וז"א דכלי פסול מה"ת וראי' ברורה מהא דאמר בברכות כ"ב למ"ד בכלים פסול מ"ם סאה „מכל מקום" (למעוטי) [לאתויי] מים שאובין, הרי דבכלים פסול ובשאובין כשר ודו"ק.

(2) זה לשון הרב ר' חיים שם: וברישב"א למס' מכות כתב ולא אמרין השקה רק במינו כגון מקוה במקוה ולא מקוה במעיין, ולכאורה זה נגד דברי ב"ה במקואות, ויש ליישב יעויין בחי' על מקואות עכ"ל הרב ר' חיים. — ומ"ש הגאון מהרי"ש כאן שאותיות ב"ה הוא ר"ת ברכ הבית שבב"י, לכאורה לפי"ד אין כאן שום קושיא כי הב"י בברק הבית הביא לשונו של הריטב"א במס' מכות ככתבו וכלשונו, בלי שום תוספת וגרעון. עיי"ש גבי דין מעיין מקלח לתוך כלי. ואולי טעות הרפוס יש ברברי חיים, וצריך להגיה „דברי המשנה פ"ה במקואות" כי כן הוא הקושיא ברברי חיים במס' מקואות פ"ה משנה א' עיי"ש. ומה שהביא הגרי"ש כאן שגם החת"ס הקשה כן, עיין שו"ת חת"ס חיו"ר סי' ר"ט, רי"א, רי"ב, אבל החת"ס לא הקשה שום סתירה רק שכתב על שיטה זו המובאה ג"כ בשטמ"ק ביצה דף י"ז ע"ב בשם הרא"ה, שהוא מאור תמות, עיי"ש בסי' ר"ט. — ומה שתירץ הגאון מהרי"ש בהנהגות יד שאל דרך כשפונה"נ אינו מועיל אבל כמוציא רמון מועיל, כן כתב גם בספרו שואל ומשיב מהרו"ג ח"ב סי' כ"ז והביא שכן כתב גם הריטב"א שם במכות, אבל בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ל"ג אות ב' רחה דבריו, וכתב רגם כמוציא רמון לא מהני, ומש"כ הריטב"א רבים שעשה שלמה הי' פתוחין כמוציא רמון, הכוונה דכיון שהי' נקוב כמוציא רמון בטל מתורת כלי ולא נעשה שאובין כלל, אבל השקה לא מהני, יעוי"ש.

הננו להביע תודתנו לירידנו הנה"ח הנכבד מו"ה שלמה גוטטער נ"י על שמסר לירינו אוצר יקר תכריך כתבים אמרי קודש כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א משנים הראשונות לבואו למדינה זו, ולדאבוננו נאבדו מהם הרבה ברבות השנים, והוא שם עין פקוחא עליהם לשמרם ולפקדם במשך כל הזמן למען יעמדו ימים רבים. תשואח"ח לו. ומזמן לזמן נרפים ברצ"ה מהני מילי מעליותא.

המערכת

בסוגיא דחזקי' ורב אבהו

מהנאון מוה"ר יעקב יצחק הלוי לנדא זצ"ל
אבר"ק דוקלא ופרעשבורג¹

במס' פסחים דף כ"א ע"ב אמר חזקי' מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנא' לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה כו' ופליגא דר' אבהו דאמר ר' אבהו כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחר איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע ער שיפרט לך הכתוב בדרך שפרט לך בנבילה דתניא לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננת ואכלה או מכור לנכרי כו' נמצאת אומר אחד גר ואחר נכרי בין במכירה בין בנתינת רבוי ר' מאיר, ר' יהודה אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולנכרי במכירה כו' בשלמא לר' מאיר דאמר אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין בנתינה מדאיצטריך קרא למישרא נבילה בהנאה הא כל איסורין שבתורה אסורין בין באכילה בין בהנאה אלא לר' יהודה דאמר לר' אבהו ככתבן הוא דאתא הא כל איסורין שבתורה מנא לי' דאסורין בהנאה, נפקא לי' מלכלב תשליכון אותה, אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה, וברשי"ר ה"ה אותו הקשה למה צריך לדרוש אותו אתה משליך תיפוק לי' מדאיצטריך קרא למשריא ש"מ דבעלמא כל מקום שנאמר לא תאכל אסור בהנאה, ותיירץ רש"י דאי לא כתיב אותו הוי אמינא קרא למצותי' איצטריך שאין הקב"ה מקפח שכר כל ברי' עיי"ש. ומקשים העולם הא איתא לקמן רפ כ"ד ע"ב איסי בן יהודה אומר מנין לבשר בחלב שהוא אסור נאמר כאן כי עם קדוש אתה ונאמר להלן ואנשי קורש תהיון לי מה להלן אסור אף כאן אסור ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין אמרת ק"ו ומה ערלה שלא נעברה בה עבירה אסורה בהנאה בשר בחלב שנעבד בו עבירה אינו דין שיהי' אסור בהנאה, מה לערלה שכן לא

(1) הוא הנאון האדיר הנודע בשמו ר' איציקל דוקלער, נולד לאביו הנאון מוה"ר יקותיאל זלמן אבר"ק דרוהביטש. בימי חורפו הי' אבר"ק בעיר דוקלא, ומשם נתקבל לק"ק צילץ, ובשנת תקי"ט בא לכהן בעיר פרעשבורג. נודאות יספרו על עוצם חריפותו ונורל שקידתו, ויסופר שפ"א בעת שהשיא א' מבנותיו וכשבא אל החופה הוצרך להמתין קצת על הכלה, ובעמדו שם נאנח ואמר: כמה גדול הוא צער גידול בנים. כך הי' חס על איבוד זמנו היקר. — העמיד תלמידים רבים גדולי ישראל, ובתוכם הנאון בעל פרי מגדים. — נרפס ממנו ספרו היקר אמרי רבבני על ג' בבות וספר מעיני הישועה פלפולים עה"ת, ובחסכמת הנוב"י לספר מעיני הישועה מאריך בתהלתו מאוד. — נח נפשו' ליל ש"ק י"א כסליו תקכ"ג לפ"ק.

* * *

ד"ו הועתק מכת"י תלמיד א' המונח אצל ידידנו הנגיד החסיד המפורסם מו"ה שאול הוטערער נ"י מאנטווערפן. תשואח"ח לו.

היתה לה שעת הכושר בו' חמץ בפסח יוכיח, מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת כלאי הכרם יוכיחו עיי"ש. לפי"ז איך ס"ד למילף איסור הנאה בכל איסורין שנאמר בהן לא תאכל מדאיצטריך קרא למשרי' טריפה בהנאה, הא איכא למימר דהא דאיצטריך קרא למשרי' טריפה בהנאה הוא הואיל דילפינן איסור אכילה בבשר בחלב מטריפה בגז"ש דקדוש קדוש כדאמר איסי בן יהודה ואיסור הנאה דבב"ח יליף מן ערלה א"כ הוי אמינא דכיון דאין היקש למחצה א"כ ילפינן כמו כן טריפה מבשר בחלב דאיסור בהנאה מגז"ש דקדוש קדוש, דהא בב"ח איסור בהנאה, ולכן איצטריך קרא לכלב תשליכון למשרי' טריפה בהנאה, וכיון שכן אי אפשר למילף מפסוק דלכלב תשליכון דבכ"מ שנאמר לא תאכל איסור הנאה במשמע, ושפיר איצטריך אותו למידרש אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה.

ותריץ הגאון הנ"ל, דהא לכאורה קשה על איסי בן יהודה איך יליף בב"ח דאיסור בהנאה מערלה וחמץ בפסח וכלאי הכרם הא אית לי' פירכא דמה לג' הללו שצריכין שריפה לכך אסורין בהנאה תאמר בשר בחלב דאין צריך שריפה אינו אסור בהנאה, ועכצ"ל דאיסי בן יהודה סבירא לי' כרבנן דאמרי אף מפרר וזורר לרוח ואין צריך שריפה, וא"כ שפיר נוכל לומר חמץ בפסח יוכיח דג"כ אינו צריך שריפה, נמצא דלר' יהודה דסבר אין ביעור חמץ אלא שריפה, לא מצי למילף איסור בשר בחלב מטריפה דאז ניצטרך למילף איסור הנאה מערלה וכה"כ וחמץ וזה אי אפשר, דהא יכולין למיפריך דמה לאלו שמצותן בשריפה, דהא ר"י לשיטתו גם חמץ דינו בשריפה, וא"כ לר' יהודה על כרחך צריך למילף איסור אכילה והנאה בב"ח כתנא דבי רבי ישמעאל במס' חולין (קט"ו ע"ב) דנאמר ג' פעמים לא תבשל גדי בחלב אמו א' לאיסור אכילה וא' לאיסור הנאה וא' לאיסור בישול, ולפי"ז שפיר מובנים דברי רש"י הנ"ל, דהא כאן פריך הגמ' אליבא דרבי יהודה דאמר לדברים ככתבן הוא דאתא מנא לי' דאסורין בהנאה, וע"ז מתריץ הגמ' מלכלב תשליכון אותו, וכיון דאזלינן אליבא דר' יהודה שפיר הק' רש"י למה איצטריך למידרש אותו תיפוק לי' מדאיצטריך קרא למישרי' ואין להקשות ע"ז דהרי איכא למימר דהא דאיצטריך קרא הוא משום דהו"א דכיון דאין היקש למחצה נילף טריפה מבכ"ח דאיסור בהנאה דלר' לשיטתי' לא שייך למימר כאן אין היקש למחצה כיון דלא ילפינן בב"ח מטריפה רק מדכתיב ג' פעמים לא תבשל גדי בחלב אמו, וע"ז מתריץ רש"י דהו"א דקרא למצותי' איצטריך שאין הקב"ה מקפח שכר כל ברי', ודו"ק.

לשאלת רבים על מה שנדפס בקובץ השלישי עמוד ל"א, "שהמזבח הי' מצופה זהב מבחוץ הרומז על גאווה", ועוררו שהרי מזבח החיצון של נחושת הי' — טעות זה פלסטה הקולמוס, וצ"ל, "שהמזבח הי' מוזהב מבחוץ הרומז על גאווה", והדברים מיוסדים על דברי הרמב"ן בפ' ויקהל (שמות ל"ה פסוק כ"ב) שכ' שהנחשת הי' חשוב מאד כענין שנא' (עזרא ח') וכלי נחשת מוזהב טובה שנים חמורות כזהב.

דרוש לפסח מאת הגאון מוה"ר יוסף תאומים זצ"ל בעמח"ס פרי מגדים¹

ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח. (שמות י"ב). משכו וקחו לכם אין לו פירוש. גם למה אמר לזקני ישראל [הלא] ה' צוה למשה דברו אל כל עדת ישראל. והנה אמר בראש הפרשה החודש הזה לכם ראש חדשים, כי ישראל היו עובדי עבודה זרה יותר מהמצריים, וכשאמר להם משה בחורש הזה אתם נגאלים, פחדו ואמרו מאחר שזה החודש הוא שליטת מזל טלה פן יהפך להם לקטיגור באומרו שישאל עברו עבודה זרה כמו המצריים ויותר מהם, ובקשו לצאת בחודש אחר. על כן אמר להם משה אל תעצבו, כי אדרבה החודש הזה, "לכם" (בספחא), כלומר, מה שהיה עד עתה קטיגור יהיה נהפך לכם לסניגור ולמליץ על ידי שתקחו שם לפסח, ויהיה מן העבירה מצוה, ואדרבה ראשון יהיה לכם לחדשי השנה. וכן אמר כאן משכו מעבודה זרה (רש"י שם), וקחו לכם צאן של מצוה ומחשבות נעשים זכויות, (שהוא) [שהרי] עד עתה שעברו עבודה זרה היו הלך וחסור ונתרחק השפע מהם, עתה קחו קיחה שתהיה לכם, כי עד עתה שהיו בוטחים עצמם במזל טלה להשפיע להם טובה, ואדרבה היה להם למגרעת ולמוכרת עון, כי אומות העולם אשר הם תחת שרים ומזלות להם יאתה להתפלל אל השר והמזל, מה שאין כן אנו בנו בכורו, כמו שנאמר (דברים י"ד) בנים אתם לה' כו', אין ראוי שנתפלל אל השר והמזל אלא אליו לבדו והוא המשפיע לנו כל טוב.

וזה תלונת הנביא (ירמיה ב') שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות ישראל, כה אמר ה' מה מצאו אבותיכם כי עול כי רחקו מעלי וילכו אחר ההבל ויהבלו ולא אמרו איה ה' המעלה אותנו מארץ מצרים. כי ב' תלונות יש להתלונן עליכם אמר הנביא, א' איזה עול מצאו בחקדוש ברוך הוא שעשה להם ח"ו כי רחקו ממנו יתברך, ובחנם רחקו ממנו לילך אחר ההבל, שלו הונח שגם המזלות שעברו להם היה משפיע להם טובה, הלא גם בהיותכם מאמינים בה' היה להם שפע טוב והצלחה רבה, ומאן דטב לי' בהאי מתא אין הולך למקום אחר, רק מאן דביש ליה בהאי מתא וכו' (עי' ב"מ ע"ה ע"ב). ולא עוד מאחר שאחר הלכם אל ההבל להקטיר לכוכבים ומזלות שהיו סבורים שיהיו להם משפיעים וראו ששקר כימינם ויהבלו, אדרבה כל השפעה שהיה להם מקודם אבדו אז, היה להם לשוב אל ה', והם החזיקו עצמם בשטותם ולא אמרו איה ה' המעלה אותנו מארץ מצרים, שבהיותם במצרים ועברו למזל טלה כמו שהיו המצריים עובדים, היו אז בקושי הגלות, כי אין ישראל דומים לאומות העולם שהם תחת שרים ומזלות, לא כן

(1) ררוש זה הועתק מספר המניח כתי"ק הגאון הנ"ל שלא ראה עוד אור הדפוס. ונמסר לירינו ע"י האב"ד היקר מו"ה חיים רייכבערג נ"י חבר בהנהלת "מכון פרי מגדים" בניו יארק. תשואח"ח לו.

ישראל, ובזכות שהמשיכו עצמם מעבודה זרה והפכו שה של עבודה זרה לשה של מצוה, אז נחו משיעבוד, ועתה לא כן עשו ודיה להם לזכור זה.

ואומרו אל זקני ישראל דווקא, כי הוזהיר להם על ההסתפקות במועט ושלל ירבו במותרות, כי מן המותר יבוא אל האיסור ולגזול ולחמוס של אחרים. [על כן] אמר קחו לכם משלכם ולא מן הגזל, ואיש לפי אכלו תכוסו על השה כרי אכילתו לבד, לא לשבוע נפשו ממותרות, כי המותרות מביא לידי עבירה וקנאה ושנאה, כי אכילה ושתיה ומלבושים נאים ועשירות הם השלושה שמבלבלין ומייגעין האדם כל ימי חייו לעסוק בהם, ועוסק בצרכי הגוף תמיד, ומתי יעשה לביתו הנצחיית לנפש במה ישכב בקבר. ודורשי רשומות בעוללות אפרים עמ"ל הכסילים תייגענו, ר"ת עשר מאכל לבוש, הוא המיינע את האדם למדוד אותו כל ימי חייו. כי עוונותי עברו ראשי וכמשא כבד יכבדו ממני (תהלים ל"ח) מש"א ר"ת ממון שמלות אכילה, יכבדו ממנו שלא יוכל האדם לעלות אל הר ה', כי כמו אדם שרוצה לעלות אל הר גבוה, ושלשה דברים מעכבין אותו, אכילה נמה ואבריו כברים, ובכבירות הבגדים שעליו, וממון הרבה שיש לו מונע אותו מלעלות, כן הרוצה לעלות אל הר ה', כמו שנאמר (שם כ"ד) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב אשר בו', והעיקר כשאדם מסתפק במועט ובצמצום אינו בא לידי איסור וגזל וכדומה. וידוע שהעני אין בו כח לעשוק ולגזול כי ירוצו גולגלתו, רק עשירי עם המה אילי הארץ הזקנים שברור הגבוהים, שהם ואימתם מושלות על הבריות המה יש להם כח לעשוק ולגזול (הם) [הן] בכוח או בפיתוי דברים לעניים וכיוצא בהם שאומר להם ליתן להם מתנות, והעני מחמת בושה אין יכול להעזיז נגדם, וכמו שנאמר בפ' אחרי מות ושמדתם אתם את חוקתי ואת משפטי ולא תעשו מכל התועבות האלה האזרח והגר הגר בתוכם, כי את כ"ל התועבות האל עשו אנשי הארץ בו', [כ]לומר אני מזהיר אתכם כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, וכתב שמה כל המעשים דעים שעשו קרבו אל העריות ואל אשת איש וגזלו וחמדו הכל עשו, ושמה תאמר כל המעשים יחד האלה לא תעשו ואם תעשו תקיא אתכם הארץ, אבל אם תעשו אחת מהנה אין בכך כלום, לזה אמר שאינו כן שהרי גם אנשי ארץ מצרים לא עשו כולם בבת אחת, כי מדרך הגר והשפל שלא יערב לבו לעשות עבירות חמורות ובפרסום כי ירא לנפשו שלא ירוצו גולגלתו, רק אנשים חשובים אילי הארץ אשר להם הכוח והממשלה ואין מתייראים משום אדם הם העושים כל העבירות דעות, ואם כן מעטים היו אשר עשו כ"ל התועבות היחד, וזה שאמר כי את כ"ל התועבות יחד אין כח לעשות כי אם אנשי הארץ ככל אנשים שבמקרא שהם החשובים (דש"י במדבר י"ג), ושאר העם לא עשו כי אם אחת אחת, ואפילו הכי ותקיא הארץ את יושביה, כי אפילו דבר אחד שנאוי הוא למקום, על כן אני מזהיר אתכם, "הגר" שהוא תש כוחו ואין לו יכולת לעשות כל הרעות כי אם מעט מעט, אפילו הכי יהיה נשמר ונזהר. וזה שאמר כאן אל כל זקני ישראל החשובין, כי מדרך העולם שהעשיר אין צאן ובקר למו, כי מסתחר הוא באבנים טובים ומרגליות ובשאר מיני סחורה, ודלות הארץ הם רועי צאן ובקר כידוע, וילך איש עשיר לצאן של עני לכבד אותו

שה לפסח, ואיש עני יחשב זה לכבוד שיתן שה אחת מן הצאן מתנה לעשיר, ועל זה הזהירה התורה וקחו לכם משלכם שכיון שעיקר השנה הזוה להיות להם לזכות ונהפך הקטיגור לסניגור צריך שלא יהיה שום עון בו. וזה שאמר בשה של פסח קחו לכם מי שאין לו שה יקח מן השוק ולא בתורת גזל, ושה מורה על אחדות כמו שאמרו (ויק"ר פ"ד) שה פזורה ישראל מה השנה הזוה כשלוקה באחד מאיבדיו מרגיש כל הגוף, אף ישראל יהיו כולם באגודה אחת ויצטער בצרת חבירו, ובזכות אגודה שיהיו ישראל בשלום יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

מכתב כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע

ב"ה יום ג' י"א ניסן תר"כ לפ"ק צאנו.

שו"ר לידידי מחו' ש"ב הרב המאה"ג החריף ובקי המושלם החסיד

כקש"ת מו"ה יצחק יהודא נ"י⁽¹⁾

יקרת מכתבו הגיעני וגם בא על הב"ד מנחתו אשר שלח⁽²⁾ ותשואת חן לו ויזכהו ד' לרוותו מחמר טוב י"ן דמינטרא בעינבי⁽³⁾ ואודות אשר שאל בעניני המחלוקת אשר עליו מאיזה אנשים לדעתי שיקיים בהו מאמר ר"א בגיטין דשרטט וכתב למר עוקבא⁽⁴⁾ וד' הטוב יעזרנו על דבר קדושת שמו, ומחמת כבוד המועד הקדוש אפסיק ואומר שלו' וחג המצות יחוג בריצות כנפש ש"ב הדוש"ת בלונ"ה,

חק' חיים הלברשטאם

(1) הוא הרב הנאון המפורסם מוה"ר יצחק יהודא ליבוש פרענקל אבר"ק סאניק בעמח"ס שני צמידים. ה' תלמיד הנאון מוהר"ש מקאמינקא זצ"ל, והסתופף בצל הרה"ק מוהרצ"ה מרימאנוב זצ"ל. יש אליו כמה תשובות בספר דברי חיים. עיין בר"ח ח"ב יו"ד סי' ל"ב בתשובה לכ"ק מרן מוהר"ש מבאבוב צוק"ל שכותב לו בזה"ל, ולכן אתה ידירי תשלח דברי להנאון מסאניק אם יסכים כן תעשה. ועיי"ש גם בח"א אהע"ו סי' ע"ב, ע"ג, ע"ד, ושם בסוף סי' ע"ג כותב לו מרן הר"ח ומחמת גורל ערכו בעיני אומר לו שלא ישתדל בהוראת סדרי גיטין וכו'. והג' הנ"ל מגודל ענותנותו כתב למרן הר"ח שברעתו לעזוב את משרת הרבנות ולא יורה עוד הלכה בישראל, ועל זה השיב לו מרן הר"ח שם בס' ע"ד והנה ידע כ"ת כי לא כן אנכי עמדי כאשר כתב כי נבוכו עשתנותיו להניח כתר הרבנות כי אדרבה נכבד הוא בעיני מאד ובכלל כל הרבנים הגדולים דמדינה זו, ולא בפה חנף אמרתי זה רק האמת כן וכו' ולו יאתה כי נתן ה' לו חכמה ודעת עכ"ל.

(2) כפי הנראה שלח למרן הגה"ק מצאנו י"ן המשומר לכבוד חג הפסח.

(3) בזה"ק פ' תולדות (קל"ה ע"ב) אמר רבי יוסי י"ן המשומר בעניני מששת ימי בראשית אלו דברים עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם ועתירים להתגלות לצדיקים לעת"ל.

(4) גיטין דף ז' ע"א, שרטט וכתב לי' אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעור רשע לנגדי (תהלים ל"ט) אע"פ שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום.

מכתב מהרה"ק הרבי ר' צבי הירש הכהן מרימאנוב אל כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע.

ב"ה

אורך ימים ושנות חיים לירידות וחמדת ישראל הוא ניהו הרב
הקדוש החסיד המפורסם בוצינא קדישא חסידא ופרישא נ"י ע"ה
פ"ה כק"ש מפארים ומהללים פרי צדיק עץ חיים מו"ה חיים נ"י
באור החיים יאר פניו אתנו מלה.

אחד"ש כראוי לגברא רבה ויקרא קדישא כו"ב, אחלה פני כבודו ישמעני
נא דברי אלה אשר אבקשתו עבור המוכ"ז ידירנו הרבני המופלג בתורה וביראת
ד' השלם והנכבד מו"ה יצחק נ"י הוא בשמו נקרא מעולם ר' איצק מן ידוע
ומפורסם וניכר לרבים לאיש נחמד ונעים במעשיו וטובו גם עם ד' גם עם אנשים,
ביתו ה' פתוח לכל עובר ושב, וכל הצדיקים שבדורינו כולם שבחו ותודו לו על
שמו הגדול, ועתה לעת זקנתו נרבה לבו לנסוע לאה"ק להתהלך לפני ד' בארצות
החיים ולעבוד אותו כאשר עם לבבו הנאמן מעולם, ואם אבא לפרש כל מעשיו
תקצר היריעה, אך זאת להווי ידוע לו שאין לי שני בעירי כמוהו עוד, ושיחר את
פני לרבר טובות עבודו לפני כבוד הדרת קרשו שייטיב עמו בכל כחו ויכלתו כי זה
המעט אשר בידו יהיו לו על הוצאות ואם ח"ו לא ינתן לו בשנה ראשונה תיכוף
ח"ו יהא בחוסר כל, ע"כ אבקשה את שאהבה נפשי יהי נא חסדו על כל הדברים
האלה ואת אשר ביכלתו יעשה לטובתו הן ליתן לו קדימה כראוי לאיש מכובד הן
ליתן לו תיכוף בשנה ראשונה וידעתי אשר לו הכח והיכולת לעשות כרצונו ובזה
אסיים ואומר שלו'.

דברי אוהב נפשו ואוהב כל ישראל באמת,

חק' צבי כהן מרימאנוב

קושיא בסוגיא דש"מ מדר"ע תלת

מהגה"צ מוה"ר אברהם חיים הורוויץ זצ"ל אבר"ק פלאנמש' (1)

במס' פסחים (דף ה' ע"א) רבי עקיבא אומר אינו צריך חרי הוא אומר אך
ביום הראשון תשבותו שאור מבתיכם וכתוב כל מלאכה לא יעשה בהם ומצינו
להבערה שהיא אב מלאכה וכו' אמר רבא שמע מינה מדר"ע תלת, ש"מ אין

הי' בנו השני של הרה"ק מוה"ר משה מראזוואראוו זצוק"ל ואצלו קיבל גירולו
וחינוכו. הי' חביב מאוד בעיני מרן הגה"ק מצאנז זי"ע. והי' ידיר נאמן ריע רבוק מאח עם

ביעור חמץ אלא שריפה וכו' עיי"ש. ויש להקשות בזה, רחא מבואר להלן ברף כ"ח ע"א דר' יהודה יליף דאין ביעור חמץ אלא שריפה מנותר, רנותר ישנו בכל תותירו וחמץ בכל תותירו מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה אמרו לו רבנן אשם תלוי וכו' לדבריהם יוכיחו שהן בכל תותירו שאנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה. ובתוס' שם בר"ה אמרו לו, תימא לרשב"א לדבריהם דרבנן דאמרו שהם בשריפה אמאי לא ילפינן חמץ מנותר שהוא בשריפה. ותירץ בפני יהושע דודאי לדבריהם דרבנן בלא"ה לא שייך למילף חמץ מנותר רמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו משא"כ חמץ בפסח יש היתר לאיסורו דהא קי"ל דחמץ לאחר הפסח אינו אסור מדרבנן וא"כ ע"כ הא דיליף ר' יהודה בהך ברייתא חמץ מנותר היינו דאזיל לטעמי' רס"ל חמץ לאחר הפסח אסור מדאורייתא ולכן יפה השיבו חכמים לר"י אשם תלוי לדבריהם בלא"ה איכא פירכא אחריתא כנ"ל, עיי"ש.

עוד נקדים דברי הגמ' שם ברף כ"ח ע"א שנחלקו תנאים אם חמץ עובר עליו לפני זמנו ולאחר זמנו או לא ומסיק בגמ' דפליגי בתלתא קראי רכתיבי, ופסק הרמב"ם דחמץ תוך זמנו ולפני זמנו עובר עליו ולאחר זמנו אינו עובר עליו, וכתב הרא"ש הטעם, דקרא דכל מחמצת לא תאכלו מיבעי ל' לנתחמץ מחמת רבר אחר, ואידך תרי קראי לא יאכל חמץ ולא תאכל עליו חמץ חר לתוך זמנו וחר על לפני זמנו. ולהכי מוקמינן לה אלפני זמנו ולא על לאחר זמנו שהרי צוותה התורה להשביית החמץ קודם הפסח ולכן מסתבר לאוקמי קרא אלפני זמנו עיי"ש. ולפי"ז קשה איך מוכיח רבא דר"ע ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה מדאמר רתשביתו לא קאי על יו"ט, דילמא לעולם ס"ל לר"ע באמת רתשביתו בכל דבר, והא דקאמר ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה, זהו רק אם נימא דתשביתו קאי על יו"ט דאז ע"כ הפסוק רלא יאכל חמץ קאי לאסור חמץ לאחר זמנו וכדברי הרא"ש הנ"ל דאין לאסור חמץ קודם זמן השבתה, וכיון דחמץ אסור לאחר זמנו הרי שפיר נוכל למילף חמץ מנותר דבשריפה כיון דגם חמץ אין היתר לאיסורו, ולכן שפיר קאמר רע"ק דמצינו להבערה שהוא אב מלאכה, אבל באמת אחר שמוכיח רע"ק דתשביתו קאי על ערב יו"ט יוכל לסבור דחמץ אסור רק לפני זמנו ולא לאחר זמנו וכדברי הרא"ש, ושוב לא יוכל למילף חמץ מנותר דבשריפה, דהרי הדרא הפירכא לרובתי' דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו משא"כ חמץ דיש היתר לאיסורו, וכדברי הפנ"י הנ"ל, ושפיר יוכל לסבור דהשבתתו בכל דבר.

כ"ק מרן מוהר"ש מבאבוב זצוק"ל. — כל צדיקי דורו העריצוהו מאד מחמת קדושתו וחסידותו, וגדולי דורו הפליאו חכמתו וגדולתו בתורה. נתקבל לאב"ד בעיר פלאנטש עוד בחיי אביו ואח"כ קבע מושבו בעיר ראדאמישלע רבתי. קצת מחידושו מפוזרים בספרים שונים ובהסכמותיו. — נפטר ביום כ"ט תשרי שנת תר"פ בהיותו כבן שבעים שנה.

* * *

קושיא זו שמעה הרה"ח המפורסם מו"ה דוד קאהן ז"ל מפ"ק.

בסוגיא דבן תימא

שמואל אברהם זעלטענרייך

אבר"ק שמשאקאווא

ברוקלין יצ"ו

במס' פסחים (דף ס"ט ע"ב) במשנה, אימתי מביא חגיגה עמו בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט, ובזמן שהוא בא בשבת במדובה ובטומאה אין מביאין עמו חגיגה, חגיגה היתה באה מן הצאן מן הבקר וכו' ונאכלת לב' ימים ולילה אחד. וברש"י ד"ה עמו, עם הפסח ב"ד בניסן כדילף בנמרא. והעיר הצ"ח שלשנו של רש"י אינו מדוקדק, דלשון כדילף לא שייך אלא מה דילפינן מקרא אבל חגיגת י"ד לתנא דידן דלא דאורייתא מה ילפותא שייך בזה.

והנה בגמ' אמר רב אשי שמע מינה חגיגת י"ד לאו חובה היא דאי ס"ד חובה היא תיתי בשבת ובטומאה וכו' ומ"ס אתיא במועט כדתניא חגיגה נאכלת תחילה כדי שיהא פסח נאכל על השובע. ופירש"י שיהו נהנין באכילתו ותיחשב להן. והתוס' הביאו הירושלמי דהא דפסח נאכל על השובע היינו מררבנן גזירה משום שבירת עצם שאם לא היתה באה על השובע מתוך שהוא רעב לאכול הבשר ה' בא לירי שבירת עצם. — ולהלן בגמ', מתני' דלא כבן תימא דסבר דחגיגת י"ד דינה כפסח ואינה נאכלת אלא ליום ולילה וכו' מ"ס דבן תימא דכתיב ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח זבח חג זה חגיגה הפסח כמשמעו ואמר רחמנא לא ילין. איבעיא להו לבן תימא נאכלת צלי או אין נאכלת צלי כי אקשי' ללינה אבל לצלי לא או לא שנא, ופשט הש"ס ממשנה דקתני הלילה הזה כולו צלי ואמר רב חסדא זו דברי בן תימא ש"מ. ובתר הכי איבעיא הש"ס אי באה מן הבקר ופשט רכולהו מילתא בעינן כפסח. ולקמן בסוגיא (דף ע' ע"ב) דדורתאי ישב לו בדרום משום דס"ל דחגיגה רוחה שבת ואמר רב שטעמו משום דכתיב וזבחת פסח וכו' צאן ובקר וכו' ומסיק הש"ס דקרא אתא למותר פסח שקרב שלמים עיי"ש כל הסוגיא. והתוס' שם מפלפלים אליבא דבן תימא אי ס"ל כדורתאי דחגיגה רוחה שבת או לא רחיא עיי"ש.

והנה הרמב"ם בפ"י מה' ק"פ הלכה י"ב כתב כשמקריבין את הפסח בראשון מקריבין עמו שלמים ביום י"ד מן הבקר וכו' וזו היא הנקרא חגיגת י"ד וע"ז נאמר בתורה וזבחת פסח וכו' צאן ובקר וכו' ואין רוחה את השבת וכו', ואח"כ הביא שהיא רשות ואינה חובה ונאכלת לשני ימים ולילה אחד וכו' ואסור להניח ליום השלישי שנאמר ולא ילין וכו'. והקשה הצ"ח על דברי הרמב"ם דילף מקרא דזבחת פסח וכו' לחגיגת י"ד וכו' ואח"כ כתב שהוא רשות ואינו רוחה את השבת. ועוד קשה דהרמב"ם פוסק דמותר פסח קרב שלמים וכו' וא"כ צריך הפסוק לזה ולמה לא הביא קרא דבן תימא על חגיגת י"ד. וכן קשה דברי הרמב"ם בפ"ח מהל' חו"מ ה"ב שכתב שכאן הבן שואל ואומר תקורא מה

נשתנה וכו' שבכל הלילות אין אנו מטבילין וכו' שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין בשר עלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו עלי שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים וכו'. והקשה הלחם משנה דהרמב"ם פסק דנאכלת לשני ימים ולילה דלא כבן תימא וא"כ לדידן אינה נאכלת החגיגה עלי וא"כ לא מצינו למימר הלילה הזה כולו עלי וא"כ יש סתירה דכאן פסק כבן תימא ובהק"פ לא פסק כבן תימא. ולעצמי יש לי דקדוקים בלשון הרמב"ם שמשנה מלשון המשנה שאיתא שהבן שואל וכו' שבכל הלילות וכו' הלילה הזה כולו מצה, וכו' הלילה הזה מרור וכו' הלילה הזה כולו עלי וכו' והרמב"ם מקדים מצה ואח"כ עלי ואח"כ מרור, וגם מדוע שינה הרמב"ם לומר לשון מרורים בלשון רבים ובמשנה איתא מרור לשון יחיד. ובשלמא אח"כ בברכה כתב וצונו לאכול מצות ומרורים כלשון הפסוק שכתוב על מצות ומרורים לשון רבים אבל כאן דיבר כלשון בני אדם ומזכיר מצה לשון יחיד ומדוע שינה לכתוב לשון מרורים.

ולכן נ"ל לומר עפ"י דרכו של הצ"ח רק בקצת שינוי דמצינו שני חיובים במידי דרבנן האחד מה שהוא מדרבנן ממש והאחד שיש על הדרבנן אסמכתא מה"ת. וחזק לזה יש ענין חיוב ראורייתא. ובש"ס דילן אמרינן ש"מ חגיגת י"ד לאו חובה היא. וכבר דקדקו למה לא אמר כפשוטו חגיגת י"ד לאו ראורייתא. ובתוס' העירו וכתבו בלשון כלומר אינו חייב מן התורה להביאה וכו' ועדיין אינו מיושב הדקדוק שלא אמר כפשוטו לאו ראורייתא. רק החילוק בין מילתא דרבנן דלית בה אסמכתא או מילתא דרבנן דאית לה אסמכתא ביאר לנו הריטב"א במס' ר"ה דף ט"ז שכל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק העיר הקב"ה שראוי לעשות כן אלא שלא קבעו חובה ומסרו לחכמים וזה דבר ברור ואמת ולא כדברי המפרשים דאסמכתא הוא בדרך סימן שנתנו חכמים ולא שכוונת התורה לכך, ישתקע הדבר וכו' אבל התורה העירה על כך עי"ש. נמצא דבאסמכתא מצאו חכמים סמך לדבריהם מפסוק מן התורה לתקנתם מפורש, רק הפסוק לא נקבע בדרך חובה, אבל לאחר תקנת חכמים הוא יותר מאחר שמצאו סמך לדבריהם מן הפסוק.

ובזה יישבתי לשון הרמב"ם ספי"ג מהל' גירושין שכתב אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערות החמורה בעדות אשה או עבר וכו' שלא הקפידה תורה על העדאת שני עדים ושאר משפטי עדות אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בוריו אלא מפי העדים ובעדותן כגון שהעידו שזה הרג את זה או הלוח את זה, אבל דבר שאפשר לעמוד על בוריו שלא מפי העד הזה ואין העד יכול להשמיט אם אין הדבר אמת, כגון זה שהעיד שמת פלוני לא הקפידה תורה עליו, שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר, לפיכך הקילו חכמים בדבר זה והאמינו בו ע"א מפי שפחה ומפי הכתב כדי שלא תשארנה בנות ישראל עגונות עכ"ל. והקשה הלחם משנה דמתחלת לשונו ומסופו שכתב שהתירו חכמים וכו' הקילו חכמים וכו' משמע משמע שהוא מדרבנן ובאמצע לשונו שכתב שלא הקפידה תורה וכו' משמע

איפכא רחוי מן התורה וכו'. והנוב"י בתשו' הביאו ורוצה לחלק בין ע"א או מפי שפחה וכו'. והנה בספרי איתא לא יקום עד אחד באיש וגו' אם סופינו לרבות אשה מה ת"ל איש לעון הוא דלא קם אבל קם הוא להשיא אשה דברי ר"י, ר' יוסי אומר אבל קם הוא לשבועה. והנוב"י מהר"ק בתשו' ל"ג רוצה ללמוד מן הספרי דע"א נאמן באשה מה"ת, אבל מצא סתירה לזה בדברי הרמב"ם, ולכן יש לומר דדרשה דקם לשבועה לאו אסמכתא היא אלא הוא ענין מה"ת אבל הדרשה להשיא אשה הוא אסמכתא, ונמצא כשחז"ל דאו לנכון משום תקנת עגונות להאמין עד אחד לולא שמצאו אסמכתא מן הפסוק לא יכלו להתיר ע"א, ודק לאחר שמצאו סמך בפסוק שהתורה לא קפדה אם ירצו חז"ל להתיר זה או היו יכולים להתיר אפי' ערוה החמורה, ולפיכך כתב הרמב"ם לפי שראו שיש אסמכתא בעד אחד שיהא נאמן בדבר שאין צריך עדות גמורה ולא קפדה תורה, לכן ה' יכולת ביד חז"ל להתיר ולסמוך ע"ז.

ולפי"ז יעלה לנו הסוגיא, כי בן תימא דריש שחגיגת י"ד מה"ת מן היקש לפסח ודורתאי דריש חגיגת י"ד מקרא דזבח פסח וכו', ואליב' הוא חובה ורחי שבת אבל אליבא דבן תימא דדריש מהיקש פלפלו התוס' אם דוחה שבת ואכמ"ל, ורבנן דלא ס"ל דחגיגת י"ד הוא מה"ת רק הוא בא כדי שיהא הפסח נאכל על השבוע מצאו בזה אסמכתא [כי נוגע לענין קרבן בעזרה אם הוא נדון"ד] מקרא דדורתאי שדורש לחובה ודוחה שבת, רק שהוא דורש קרא זה עיקר למותר פסח שקרב שלמים אבל עכ"פ אסמכתא הוא לחגיגת י"ד, ומעתה לא יקשה על מה שהתירו חז"ל קרבן שנוגע קצת לחולין בעזרה — [והיקש אין יכולין לומר שהוא אסמכתא כי אין מפורש הסכמת התורה], וממילא החגיגה שהוא מדרבנן עם אסמכתא עדיפא ממילתא דרבנן דלית בה זו האסמכתא. ולכן מדויק שאמרו חז"ל חגיגת י"ד לאו חובה הוא, כפירש התוס' שאינו חייב מה"ת להביאה אבל סמך מן התורה יש להביאה, ולכן לא קאמר סתם חגיגת י"ד דרבנן. וממילא מדויקין דברי הרמב"ם כשמקריבין את הפסח בראשון וכו' וע"ז נאמר בתורה וזבחת פסח וכו' לא כתוב בלשוננו צוותה תורה בתורת חיוב רק זה נאמר בתורה התורה גילתה האסמכתא, ולכן העלה שהוא רשות ואינה חובה שרשות ביד חכמים לתקן זה כי יש להם סמך במקרא.

והנה אם כי הש"ס קבעי אליבא דבן תימא אי נאכל צלי היינו משום דהוא דריש חגיגה י"ד מהקישא וקבעי אי אקשי' רק ללינה או גם לצלי, אבל לדורתאי דדריש חגיגת י"ד מקרא דזבח פסח צאן זה פסח, ובשר זו חגיגה ואמר רחמנא וזבחת פסח א"כ פשיטא דכל דיני פסח יש לו ומעון צלי. וממילא אפי' לדידן דס"ל חגיגת י"ד דרבנן ואסמכ' אקרא דזבח פסח פשיטא דכל דתיקון רבנן כעין ראורייתא תיקון וצריך להיות צלי מדרבנן. ומוישוב בזה קושית התוס' (לקמן קט"ז). דרב חסדא מוקי למשנה דכולי צלי כבן תימא, ובפירקין בע"פ ליתא האי מימרא, משום דבמשנה גופא י"ל דהא דנאכל צלי הוא אליבא דרבנן משום דאסמכוהו על הפסוק דזבחת פסח אבל לבן תימא לא איתקש לזה דנאכל צלי, רק רב חסדא מדויק מלשון המשנה דלא חשיב רק מצות דאורייתא כסדר מצה, מרור,

צלי, וממילא אתיא המשנה אפי' אליבא דבן תימא.

ומיושב כמין חומר קושיית התוס' שהקשו למה אומרים כולו מצה ולא אומרים כולו מרור ותי' משום דאכלינן שאר ירקות בטיבול ראשון — ולכאוי קשה דהא במשנה הקודמת אמרו מטבל בחזרת ופירש הגמרא היכא דאין לו שאר ירקות ולוקח מרור לטיבול. אך יש לומר כיון דהתנא חושב כסדר מקודם דאורייתא והטיבול הוא מדרבנן, לכן חושב כולו מצה והמרור בזמן המקדש שהוא מדאורייתא וכן הצלי שהוא דאורייתא ואח"כ הטיבול שהוא רק דרבנן, והי' קשה לו לרב חסדא אם אין התנא רוצה לומר כולו מרור כדי שיכלול הטיבול מדרבנן רק מה שהוא מה"ת א"כ למה אמר כולו צלי, וע"כ דקאי גם לבן תימא שס"ל דחגיגת י"ד דאורייתא ונאכלת צלי, אבל המשנה גופא יש לומר דקאי גם לרבנן ונאכל צלי מדרבנן רק רב חסדא הי' לו דיוק מהמשנה דנאמר גם אליבא דבן תימא דהתיקש קאי אכולא מילתא. ומיושבים דברי הרמב"ם ששינה מלשון המשנה משום שהוא אזיל לשיטתו דחגיגת י"ד הוא אסמכתא ונאכל צלי מדרבנן לכן בכוונה לא שמר הסדר להתחיל בדאורייתא רק להתחיל בטיבול שהוא מדרבנן, ואח"כ הביא מצה דאורייתא ואח"כ הביא צלי שקאי על פסח דאורייתא וחגיגה דרבנן שהוא באסמכתא על הפסוק וכתב שבזה"ז רליכא קרבן פסח אין מזכירין הצלי וכתב הלילה הזה מרורים שקאי גם לטיבול ראשון שמטבל בחזרת, כיון שמייירי גם מדרבנן, (וגם בזה"ז שמרור בזה"ז דרבנן) ולוקחין שתי פעמים מרור א' לברכה וב' לכריכה, לכן הזכיר לשון רבים.

ובזה יש לתרץ מה שהרא"ש הביא על הא דאמרין בש"ס שצריך שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה וכתב הרא"ש דכשחל פסח באחד בשבת דאז הי' ערב פסח בשבת לא יביא כי אם תבשיל אחד דאין כאן זכר לחגיגה וכו' ומהרה יבנה המקדש ויאמרו אשתקד וכו' השתא נמי נביא חגיגה בשבת והביא שהר"י מקורביל הי' אומר דכשחל ערב פסח בשבת היו מביאין החגיגה ביום י"ג ואינה נפסלת בלינה משום דאוקי לילות לבחרי ימים, ובחול בא עם הפסח ובשבת בא בערב שבת, והרא"ש הקשה עליו דיש פסול לינה והקשה הצ"ח למה לבן תימא חגיגה דוחה שבת הא אפשר להביאה מאתמול. רק י"ל דמהר"י מקורביל ס"ל דלמ"ד חגיגת י"ד דאורייתא מתיקש או מקרא אז לא מהני רק אם מביאין בער"פ רומיא דפסח דאין יכולין להביא קודם זמנו ובודאי יהי' אז על החגיגה איסור להביאה בעוד החמץ קיים, (רק המנ"ח העיר אולי מביאין אותה אחר חצות קודם שחיטת התמיר ואכמ"ל), אבל למ"ד דחגיגה לאו דאורייתא רק מביאין אותה כדי שתהי' נאכלת על השובע אז אם אין כאן איסור לינה, אז מביאין גם מקודם כדי לאכול הפסח על השובע, ומיושב קושיית הצ"ח. רק י"ל דאם מביאין בער"ש אז אין לה האסמכתא — רק מעמא משום שיהא נאכל על השובע לחוד, ואז אינה נאכלת צלי ורשאין לאכלה מבושל. וא"כ יהי' נפק"מ לדינא דאפי' להנהיגין עפ"י שיטת הרמב"ם לעשות שני תבשילין צלי זכר לפסח וחגיגה שנאכלין צלי, אבל בחל ערב פסח בשבת אז אף שמביאין שני תבשילין לשיטת הר"י מקורביל אבל הזכר לחגיגה היא מבושלת.

בענין בל יראה ודבר שיש לו מתירין

פסח הלוי מיללער

ברוקלין, ניו יארק

האחרונים הקשו לשי' התוס' בפסחים כ"ט בר"ה רב אשי, דבל יראה הוי לאו הניתק לעשה ואין לוקין עליו, תקשי לרבי יוחנן דס"ל דח"ש אסור מה"ת במאי פליגי ב"ש וב"ה בריש ביצה דבש"א שאור בכזית וחמץ בככותבת ובה"א זה וזה בכזית ואוקמינן בגמ' שם (ז' ע"ב), דלענין אכילה לא פליגי אלא לענין בל יראה ובל ימצא, והלא אפי' בכל שהוא איכא איסור תורה ומלקות ליכא אפי' בכזית ובכותבת וא"כ מה איכא בין ב"ש לב"ה. ועיין צל"ח שם בביצה מצא נ"מ באופן א', אלא דהוי חומרא לב"ש וקולא לב"ה, ולכן חזר ממנו דהלא מתני' זאת מקולי ב"ש היא והניח בקושיא.

ונלענ"ד נ"מ דב"ש לקולא, ע"פ מה דאיבעיא לן בפ' המצניע (שבת צ"א) זרק כזית תרומה לבית שמא דהי' בו אוכלין פחות מביצה והאי כזית משלימו לביצה מאי, מדמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת או דילמא כל לענין שבת כגורגרת בעינן, ולא איפשטא, וכתבו התוס' בר"ה כגון, דדוקא נקט כזית תרומה דאיכא איסור לאכלו בטומאה וממילא שייך מגו דחל איסור אכילה מיחייב נמי משום שבת אבל פחות מכזית לא, ושוב הקשו ל"ל כזית הלא ח"ש אסור מה"ת ואי משום מלקות הלא באכילת תרומה טמאה ליכא מלקות אלא איסור עשה ותדעו דמ"מ בעינן שיעור ללקות דהיינו אלו היתה כאן ל"ת הי' לוקה בכזית וממילא י"ל מגו, דחשוב הוא אפי' אין בו אלא עשה משא"כ ח"ש דלעולם אין לוקין עליו לא חשוב למימר מגו עכ"ד. והרמב"ם בפ' י"ח מה"ש הכ"ז כ' בשאלה הנ"ל דהוי ספק חטאת, והיינו משום דלא איפשטא בעיין. ויש לדקדק מ"ש הכא דמספקא לן אי אמרינן מגו ובשאר דוכתי פשיטא לן עיין סוכה ז' ע"א מגו דמהני דופן לסוכה מהני לשבת וכן להיפך מגו דמהני לשבת מהני לסוכה עי"ש. ונראה לענ"ד דלהכי מבעיא לן בהא דתרומה, לפי דלא מחייב עתה משום אכילת ת"ט אלא מכשירו שתהא ראוי להתחייב עליו אם יאכלנו אח"כ ולהכי מספקא לן אי אמרינן מגו מהכשר חיוב תרומה לחייב ממש משום שבת, אבל אי הי' מתחייב אז בזריקתו משום תרומה ודאי הוי אמרינן מגו לחייבו משום שבת ודו"ק.

ולפ"ז אשכחנא פתרא בקונה חמץ בשבת של פסח וזרק כזית לתוך חצרו והתנה להדיא רתקני לי חצרי את הכזית חמץ בעת שתנוח, לב"ה דהוי שיעור שלם לגבי ב"י ואי לאו הוי ניתק לעשה הי' לוקה, אמרינן מגו דעובר משום ב"י חייב נמי משום שבת, ולב"ש דשיעורו בככותבת הו"ל ח"ש ולא אמרינן מגו, פטור משום שבת וק"ל.

* * *

במנחות ס"ח ע"ב רב פפא ורב הונא ברי' דר"י אכלי חרש באורתא

רשיתסר נגהי שיבסר קסברי חרש בחו"ל דרבנן ולספיקא לא חיישינן, ורבנן רבי רב אשי אכלו בצפרא דשיבסר קסברי חרש בחו"ל דאורייתא (פי' ולכן לא אכלי מאורתא דחיישינן לס' דאו'). וריב"ז מדרבנן תקין (שיחא יום הנפ' כולו אסור דמדאו' האיר המזרח מתיר) וכי תקין ליום הנפ' לספיקא לא תקין ע"כ. והצל"ח בפ"ק דביצה הקשה דרב אשי גופי' קאמר שם דף ד' דס' ביצה שנולדה ביו"ט אסור דהו"ל רשיל"מ ורשיל"מ ספיקא אסורה אפי' בדרבנן וא"כ ק' ל"ל להש"ס למימר דלהכי לא אכלי נגהי שיבסר משום דקסברי דחדש דאו' בחו"ל, אפי' תימא דרבנן מ"מ הו"ל רשיל"מ דלמחר שריא, ועוד מגלי' להש"ס דס' ל דחדש דאו'. וכ' עוד מהא דאכלי בצפרא ל"ק דיו"ל דלהכי דייק למימר לספיקא לא תקין ולא קאמר לספיקא לא חיישינן משום דהו"ל רשיל"מ, אלא משום דלא תקין מתחלה תקנה זו לי"ז. ולכן תי' סברה חדשה בדיון רשיל"מ דדוקא תבואה שהוא ספק משנה זו וספק מאשתקד וכיוצא וכן ביצה ס' נולדה ביו"ט וס' בחול דהספק על התבואה ועל הביצה הו"ל רשיל"מ דלמחר שריא אבל אם אין הספק על התבואה רק על היום לא שייך למימר דהוי רשיל"מ שבזמן שהוא אין לו היתר דלמחר חלף ועבר ולכן אי חדש בזה"ז דרבנן הוי שריא חרש ליל י"ז דאין ללילה שהוא היתר למחר. ושוב הקשה על זה דא"כ ביצה שנולדה ביו"ט שני תשתרי כיון דהס' הוא על היום ותי' כי היכי דלא לזלזלו ביו"ט שני עכ"ת.ר.

ולענ"ר קושיא בתרא מעיקרא ליתא דהנה היכי דהוי ס' על היום מ"מ איכא נמי ס' על החפץ רהיינו התבואה או הביצה כיון דהדין נוגע להחפץ וה"ל ס' איסור ס' היתר ואם היינו רנין עלי' גופא הו"ל רשיל"מ דלמחר שריא אלא להכי שרינן משום דרנינן מעיקרא על היום, והיום הו"ל ס' דרבנן שאין לו מתירין וכיון שרנין על היום לקולא ממילא החפץ שרי כגון בס' י"ז ס' ט"ז נקטינן שהוא י"ז וממילא התבואה אינה אסורה, והנה הא תינח התם דבין ס' ובינ י"ז חות"מ הוא ולא יו"ט ואין ספיקא דיומא נוגע רק לענין חרש ולכן אי חרש חו"ל דרבנן הו"ל ס' דרבנן ולקולא ונקטינן שהוא י"ז, אבל בביצה שנולדה ביו"ט שני ממ"נ לא שריא, דאם גרין על היום אם הוא יו"ט או חול הו"ל ס' דאורייתא דהרי נוגע ספיקא דיומא לענין מלאכה דאורייתא וממילא נקטינן לחומרא שהוא יו"ט, וע"כ מה אית לך למימר שגרין על הביצה שהיא רק איסור דרבנן והו"ל ס' דרבנן והלא הביצה גופא יש לו מתירין למחר ולא מהני ס' דרבנן להתירה ודו"ק. ונראה דשמעתתא גופא דייקא כן ראל"כ ק' למה קאמר הש"ס לספיקא לא תקין ולא קאמר לא חיישינן כמו בר"פ ורבהדר"י, כיון דמסקינן דס' ט"ז וי"ז לא הוי רשיל"מ, אמנם לפי רבדינו י"ל דכיון דסברי רבנן רבי ד"א דחדש חו"ל דאו' וליל י"ז הו"ל ס' דאו' לענין חרש א"כ כשרנין על היום הו"ל ס' דאו' ונקטינן שהוא ט"ז לחומרא, וממילא אפשר דגם בבקר דיום הנפ' אינו רק דרבנן מ"מ כיון דחר יומא הוא וכבר דנו שהיום ט"ז הוא דהו"ל ס' דאו' בלילה א"א לשנות ביום לומר שהוא י"ז, ואי משום שהתבואה גופא ס' דרבנן היא ביום הלא הו"ל רשיל"מ וכנ"ל, ולכן הוצרך הש"ס למימר לספיקא לא תקין אבל אי חרש חו"ל דרבנן שפיר הו"ל ס' דרבנן לקולא כיון שגם בלילה אינו נוגע לדאו' ודו"ק.

בדין שחיטת קדשים

מרדכי צבי פאללמאן

חבר כולל עץ חיים רבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

במס' זבחים דף מ"ו ע"ב א"ר אליעזר חטאת לשם חולין כשירה, משום חולין פסולה, כרבעא מני' שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול שנאמר ושחט את בן הבקר עד שתהא שחיטה לשם בן בקר עיי"ש, ובתוס' שם פירשו האי מתעסק בקדשים היינו מתכוון לחתיכת סימנים ולא לשם זביחה דבחולין כשר ובקדשים פסול ועוד יש מתעסק אחר כגון משום חולין דהיינו כסבור שהם חולין עיי"ש, ושניהם מושחט את בן הבקר נפקא. ולכאורה יש לחקור את הפסול דמתעסק בקדשים הוה משום דמצות צדיכות כוונה דנוהג בכל המצוות, אבל אז צריך להבין למה צריך קרא מיוחד בקדשים דמצ"כ הא נוהג ככה"ת כולה, או אפשר דלא הוה משום מצ"כ אלא דהתורה מגלה דהשחיטה בקדשים הוה סוג אחר לגמרי משחיטת חולין וממילא בשחט לשם חולין או לחתיכת סימנים פסולה משום דאינו בגדר שחיטת קדשים.

וכדי להבין החילוק, מתחילה נבאר פעולת שחיטה בחולין אי אמרינן דהמיתה מתרת רק דאופן המיתה צריך להיות בשחיטה דהיינו אם מת ע"י דבר אחר אינה כשירה או פעולת השחיטה בפני עצמה מתרת להיות נאכל. ואפשר שזה תלוי במחלוקת תוס' ורמב"ם במס' ב"ק ע"ו דשיטת התוס' הוא בהא דאמר הגמרא בחולין דף ל' ע"א שחט שנים או רוב שנים הרי הוא כחי' לכל דבר, זה דווקא בשחיטה פסולה כגון שחיטת נכרי אבל בשחיטה כשירה הרי הוא כמותה ממש עיי"ש, היינו דהשחיטה פועל שיהא בגדר מתה אפילו בשעת פירכוס, ותרמב"ם בפ"ה מה' ערכין הל' י"ג סובר שבאמת הוה כחי' לכל דבר עכ"ז השחיטה מתרת באכילה כמו שמדייק שם המל"מ עיי"ש, לכאורה מזה נראה דהתוס' סובר דהמיתה מתרת באכילה ותרמב"ם סובר דשחיטה מתרת. ואפשר שזה תלוי אם הטעם של שחיטה הוא כדי להפקיע האיסור של אבר מן החי או מטעם זביחתה ואכלת מה שאתה זוכה אתה אוכל (עיי' בתוס' שבועות דף כ"ד ע"א ד"ה האוכל).

והנה בחולין ע"ד ע"ב גמר שה שחט מה מפסח פסח אסור בבן פקועה עיי"ש בפרש"י דהטעם דפסח פסול משום דכתיב כי יולד פרט ליוצא דופן, והקשו התוס' לימא דהטעם דהוה מחוסר שחיטה עיי"ש, ומפרש התורת חיים דשיטת רש"י דבקדשים השחיטה אינו פועל רק כמו בחולין דמחוסר מיתה, דהשחיטה מתרת שלא תהא אמה"ח והוא כמו שכתב הר"י מאורלייניש ביומא דף לב: דמשו"ה שחיטה לאו עבודה היא דנוהגת גם בחולין עיי"ש, וע"כ פרש"י דהטעם דבן פקועה פסול משום כי יולד כיון דאינו צריך שחיטה בבן פקועה להתיר דכבר ניתר בשחיטת האם. אבל התוס' סברי דהשחיטה בקדשים הוה גדר בפ"ע ואינו בא רק

להתיר כמו בחולין וע"כ הקשו התוס' לימא רפסול משום רמחוסר שחיטה. ובאמת הקשה התורת חיים רליהני שחיטה לשם קרשים בכ"פ אפילו אחר שניתר בשחיטת אמו כיון שהשחיטה אינו נוגע להתיר עיי"ש.

נמצא לפי מה שאמרנו רלשיטת התוס' שפיר מצינו שני סוגי שחיטה (א) מעשה שחיטה שהוא המתיר בקרשים, (ב) פועל היוצא שהוא המתיר בחולין. ולכאורה יש להמציא נפ"מ גדולה ביניהם, שהמפרשים הקשו אמאי בשחיטת חולין אין צריך כוונה ולשם חתיכת סימנים מהני הא פסקינן מצ"כ, ותירצו איזה מצוה צריכה כוונה רק אם המעשה בעצם הוא המצוה, אבל אם התוצאה הוא העיקר כמו בשחיטה שעצם המעשה אינה עיקר אלא המיתה שהוא הפועל היוצא אין צ"כ כלל. ולפ"ז רווקא בשחיטת חולין אצ"כ אבל בשחיטת קרשים שהמצוה הוא המעשה בעצמה והוא כמו נטילת לולב והנחת תפילין ווראי שצריך כוונה. ולפ"ז מובן רמצינו בשחיטת חולין שהשחיטה נקרא בשם „מעשה" ובקרשים נקרא בשם „עבודה" שכיון שהירשה התורה בשחיטת קרשים שהמעשה הוא המצוה ואינו נוגע בכלל לדין שחיטה של כל התורה כולה, זה המעשה נקרא עבודה וכמו שיש מעשה זריקה וקבלה שנקראת עבודה כן גם מעשה השחיטה נקראת עבודה. אבל בחולין שהמעשה לא מהני כיום אין שייך לקרותה בשם עבודה.

ועתה נתנה ראש ונשובה לתוס' ובחים דף מ"ז ע"א דלכאורה איזה מקור מצאו התוס' בחולין לחרש זאת הרין בקרשים, אלא שמצאו זה בגמרא שלנו שהתוס' יסבירו קושיה הגמרא מנין למתעסק בקרשים שהוא פסול כתוס' כאן בזבחים ששחט לשם חולין וכסבור שהם חולין או לחתיכת סימנים שהוא פסול. ואפשר לומר הטעם משום שלא שחט לשם מעשה השחיטה וממילא פסול שנאמר ושחט את בן הבקר ער שתהא שחיטה לשם בן הבקר רהיינו לשם מעשה השחיטה של קרשים רהיינו עבודת השחיטה ולא משום חולין שהוא סוג אחר לגמרי, וזה שכתבו התוס' לשיטתם ושניהם מושחט נפקא, כיון ששניהם כסבור שהוא חולין וגם לשם חתיכת סימנים שניהם פסולין מחמת שלא כווננו לשם מעשה השחיטה. ובזה יובן שפיר שהטעם שמתעסק פסול הוא משום מצ"כ, דבלא רין מתעסק חי' כשר בלא כוונה כמו בשחיטת חולין אלא כיון שהתורה מגלה ושחט שמעשה הקרשים הוא מצוה מיוחדת ממילא צריך כוונה כמו כל מצוות שבתורה אבל אין הפירוש שהפסוק ושחט מחרש רין של מצ"כ. (ובאמת אפילו מצאצ"כ פסול משום מינא מחריב, עיין חרושי ר' שלמה).

ובזה מיושב קושיה הישועות מלכו על הרמב"ם הל' פסולי המוקרשים פ"א ה"ג השוחט את הקרשים ולא נתכוין לשחיטה אלא כמתעסק בעלמא הרי אלו פסולין ער שיתכוון לשם שחיטה עכ"ל והקשה הישועות מלכו הא מבואר בגמ' משום חולין היינו ששחט לשם שחיטה אלא כסבור שהם חולין פסול רהוה מתעסק ומהרמב"ם משמע כיון שנתכוין לשם שחיטה כשרה אפילו כסבור שהם חולין, ולפי רברינו מיושב שפיר שכל מה שאמרנו לעיל אינו אלא לשיטת התוס'.

אבל לשיטת הרמב"ם שגם בחולין המעשה מתיר כמו שהבאנו לעיל מהמשל"מ פ"ה מערכין הל' י"ג א"כ שני שחיטות המה שווים בעצם אלא צ"ל שהתורה חידשה מושחט שבקדשים צריכה כוונה לשם שחיטה ובלא כוונה אינו נקרא שחיטה לגבי קדשים אלא נקרא מעשה חיתוך וכוונה הזאת עושה בטוי „עבודה" אבל אין הפסוק משנה עצם סוג שחיטה. ובאמת יש לתמוה לשיטת הרמב"ם דגם מעשה זביחת חולין הוה מ"ע אמאי אין צריך כוונה מיוחדת לשחיטה, וגם לחתיכת סימנים מהני, אלא אפשר לתרץ כיון שאין מצוה חיובית אלא מצוה שלילית שאין חוב עליו לקיים אין צריכה כוונה וצ"ע. עכ"פ זה ודאי שאין צריך כוונה בחולין אבל בקדשים הפסוק ושחט מגלה שצריכה כוונה ובלא כוונה אינו נקרא שחיטה כלל ולא נתפס עלי' שם עבודה. ואין זה דומה למצ"כ שהחסדון בקיום המצוה שזה פשוט להרמב"ם שאין צריך קרא למצ"כ דלא גרע מכל מצוות שבתורה אלא צריך קרא לגלות שאינו כשר עד שיתכוין לשחיטה שיתפס עלי' שם עבודה, א"כ להרמב"ם משום חולין כשר כיון שמתכוין לשם שחיטה ואין הקרא מגלה שיתכוין שיהי' דוקא כונה לשם קדשים כיון שצריך קרא עד שיתכוין לשם זביחה בכלל ומטעם מצ"כ אינו פסול כיון שעכ"פ נתכוין לשם שחיטה, וחולין וקדשים סוג אחד של שחיטה הם, אבל לתוס' אפילו נתכוין לשם שחיטה אבל סוג אחר הוא לגמרי ולא נתכוין לשחיטת קדשים בכלל, וזהו שכתב הרמב"ם עד שיתכוין לשם שחיטה לאפקי חתיכת סימנים שמיעט מפסוק ושחט.

ולפ"ז יש לעיין במה דנחקרו האחרונים בקטן שנתגדל בתוך השחיטה אם כשר או לא וכתבו שתלוי בדין קטן שנתגדל תוך ימי ספירה עיי"ש אבל לפי דברינו זה אינו אלא לשיטת התוס' אבל להרמב"ם שהמחשבה עושה שם שחיטה וודאי כיון שהי' קטן בתחילתו אין שם שחיטה עליו כלל שמחשבתו אינו כלום ופשיטא דפסול.

וגם יש לחקור בדיון קטן ששחט קדשים וגדול עו"ג אם כשר או לא. שהרמב"ם מביא שקטן פסול בקדשים דהוי כמתעסק עיי"ש, ואין מחלק אם גדול עו"ג או לא ובכל אופן פסול, ולכאורה צריך להכין מאי שנא מגט שמהני עו"ג. ולפי דברנו י"ל שהעונג יו"ט בסי' ב' מחלק דעו"ג מהני רק היכא שהכוונה אינו מעצם הפעולה אלא מבחין לאיזה כוונה הוא עושה, אבל בתרומה או קנינים שהכוונה הוא מעצם המעשה לא מהני עו"ג ע"ש. א"כ י"ל דהרמב"ם אזיל לשיטתו שסובר בקדשים שהמחשבה הוא מעצם עבודת השחיטה ובלא מחשבה אינו נקרא בשם שחיטת קדשים, לכן לא מהני עו"ג דהוי כמו בתרומה, אבל לשיטת התוס' שהכוונה אינו אלא להבחין השחיטה אפשר דמהני עו"ג.

מהראוי לקבוצין הקונטרסים אחת אל אחת
כדי שיוכלו לאוגדם או לכורכם יחד למען יעמדו ימים רבים.

עולת שבת בשבתו

שביעי של פסח

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם וגו'. וקשה וכי איכא ספיקא קמי שמיא ואיך נאמר כאן כי אמר אלקים פן ינחם, שנית יש להבין מה ראה פרעה לשמות זה אחר שראה בעיניו את חיר החזקה של הקב"ה איך מלאו לבו לדרוף אחריהם, ג' יל"ד על אומרו ב' פעמים תיבת „כי" דמשמע דיש ב' טעמים ובאמת הלא רק טעם אחד הוא. עוד דקדק האוה"ח הק' על אומרו ולא נחם אלקים וגו' דאות וא"ו מיותר הוא דהול"ל לא נחם וגו'. והנראה אשר כל זה סובב והולך על פרעה, ויהי בשלח פרעה את העם, שהוא בעצמו שלח את העם ואמר להם הרי אתם בני חורין כמאמרם ז"ל, וראו עיניו עוד כי ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, והגם, כי קרוב הוא, וא"כ מהראוי ה' לחוליק אותם בדרך קצרה אעפ"כ ולא נחם וגו' (ותיבת כי הוא לשון „הגם" כמובא בראב"ע כאן) ומזה שפט פרעה בדעתו שבוודאי הטעם הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושוב מצרימה, ועפ"י מה ששפט בדעתו המשובשת והמטורפת בא לידי תמהון לבב לדרוף אחרי בני"י אחר חשבו שכביכול בעצמו חושש לזה, אבל באמת לא נחשדו ישראל על זה, רק ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף, כדי לעשות נקמה בהם כמשפט, ומיושבים כל הדרדוקים אחת לאחת על נכון.

(הנה"ק מהרצ"א מבלאזוב זצ"ל)

ויאמר ד' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני"י ויסעו. וברש"י למדנו שהי' משה עומד ומתפלל אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפלה שישראל נתונים בצרה. ולכאורה אינו מובן דאדרבה היא הנותנת כיון דישראל נתונים בצרה אז היא עת המוכשר לתפלה. וי"ל בזה עפ"י מש"כ בספר בני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ח' אות ט"ז) ששמע מהרה"ק החוזה מלובלין זצוק"ל דלפעמים נענה האדם אפי' שלא ע"י תפלה רק ע"י דיבור בעלמא שאומר יהא כך וכך ובאם הוא עת רצון מתקיים דיבורו, אבל חילוק יש בין דבר המתפעל ע"י תפלה ובין דבר המתפעל ע"י דיבור, דבדבר המתפעל על ידי תפלה יש להנפעל כח הקיום כגון בהתפלל אדם על איזה עקר ועקרה שיפקדם הש"י הנה אם נענה בתפילתו ונתעברה העקרה אזי הזרע הוא של קיימא משא"כ כשנפעל הדבר רק ע"י דיבור אין הדבר בטוח כ"כ לכח הקיום עיי"ש. והנה בנס קריעת ים סוף בוודאי לא הי' רצון ד' שיחי' לבקיעת הים קיום שהרי תיכף אחר שנבקע הים הי' צריך לשוב

לאיתנו כדי לנער את מצרים בתוכו, ולכן שפיר אמר לו הקב"ה למשה לא עת עתה להאריך בתפל"ה, כי דבר המתפעל ע"י תפלה יש לו קיום, רק דב"ר אל בני ישראל ויסעו, ודיבורך יעשה רושם שיתבקע הים לפניהם, אבל רק לשעה, שתיכף אח"ז ישוב הים לאיתנו וכנ"ל.

(הנה"ק מוה"ר אברהם חיים הורוויץ זצ"ל אבד"ק פלאנמש²)

ד' ילחם לכם ואתם תחרישון. י"ל עפ"מ ש"כ בישמח משה (פ' בא) דקרי"ם נעשה בזכות שישאל גדרו עצמן במצרים מן העריות, דהנה אמרו ג"ל תנאי התנה הקב"ה עם הים שיקרע לפני ישראל אך זהו רק אם הם נקראים ישראל אבל אם ח"ו היו נשמעים בין האומות ונושאים נכריות פקע שם ישראל מהם רבנך הבא מן הנכרית אינו קרוי בנך אלא בנה ושוב אין לו להים להקרע לפניכם, זת"ר. והנה נודע מזוה"ק וספרי צדיקים דברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור והפוגם בלשונו עלול ח"ו להכשל בברית המעור. וזה שאמר משה רבינו לבנ"י, ר' ילחם לכם ואתם תחרישון, היינו להיות נשמרים בברית הלשון, ואז יקרע הים לפניכם. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

איתא בילקוט ראובני פ' בשלח ויסר את אופן מרכבותיו, גלגל מזל מאדים שר עשו רזא דס"ם בסוד אפ"ן עיי"ש. והנה ידוע רזא דג' פסוקים ויס"ע ויב"א וי"ט אינון נגר ג' אבהן קדישין אברהם יצחק יעקב שבכחם נקרע הים ונתגדל הקדושה בהתגברות על הכוכבים ומזלות, על כן יהא הרמז יס"ע יב"א י"ט מספרו מז"ל מאדי"ם. וזהו נמי בקע ים ויעבירם (תהלים ע"ח) מלת בק"ע עולה מז"ל מאדי"ם דהוא רזא דס"ם כנ"ל, כי עי"ז שנבקע הים נתבטל כח של מזל מאדים. (הרה"ק מוה"ר משה מראזוואדאו זצ"ל³)

אחרי

במסורה רק"ה ב' פעמים, קטורת סמים דקה, ואירך וקול דממה דקה ישמע. ויש לרמז בזה עפ"ר הישמח משה (בפ' קרח) עה"פ רננו צדיקים בד' לישרים נאוה תהלה, כי צדיק היינו מי שרובו זכיות וישר היינו שאינו נוטה כלל מדרך הישר ואין בו חטא כלל, והנה הרעת נותן שאין ראוי להלל להשי"ת רק אותו שאין בו חטא ועון והקב"ה משתעשע בו והוא מדרכה לשכינה ומום אין בו משא"כ מי שחוטא מום בו לא ירצה כי איך יערב למלך שיר מורדיו אבל השי"ת

(2) מפי השמועה מאת הרה"ח המפורסם מוה"ר דוד קאהן ז"ל ששמעו מפ"ק.

(3) על פי כתב יד אחר.

ברוב רחמיו שומע לקול שירות ותשבחות עבדיו, וראי' מחלבנה המעורב בקטורת, ונקרב אל השכל מכלי זמר שיש בו נימין הרבה וכל נימא ונימא יש לו קול אחר ובהצטרפות כולם יתהוו קולות מקולות שונים וניגונים מהודרים מאד ויכול להיות שיש ביניהם נימין שהנימא ההיא בפ"ע אין קולה יפה ונעים וערב ודק רק גם ועב אעפ"כ יפה מאד אל הצירוף, וזהו רננו צדיקים בד', אף דלכאורה אך לישרים נאות תחלה, לזה אמר הורו לד' בכינור בנבל עשור (פירש"י שיש לו עשר נימין) זמרו לו שירו לו שיר חדש ותראו כי הטיבו נגן בתרועה היינו בהרע כולם, וה"נ כן הוא ממקלות רבבות ישראל אשר בהם יתפאר שמו ית' בכל דור ודור אם כי יש בתוכם אנשים פרטיים אשר הם לעצמם אינם כדאים לעמוד לשרת ולהלל אבל עכ"ז חזו לאצטרופי עם יתר יחידי סגולה ע"ר יאגרו אלו עם אלו וזוה אני מתעלה, עכת"ר.

וז"ש המסורה קטורת סמים דקה, רבהצטרפות החלבנה המעורב בו נעשית קטורת סמים דקה, וראי' לזה, כי קול דממה דקה ישמע, כי בכלי זמר יש בו ג"כ נימא שבפני עצמה קולה עב וגם, ועכ"ז בהצטרפות כולם קולם ערב ודממה דקה ונעימה ישמע, ועוד ירמז כי כן היא בתפלה ג"כ, אשר בהצטרפות כלל בני"י בצבור קול דממה דקה ישמע בשמים.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכמפלד שליט"א)

מצרע

קאפ' י"ד פסוק ט'.

את כל שערו וגו', כלל ופרט וכלל להביא כל מקום כנוס שער ונראה. וכ' הרמב"ן ע"ז אבל בת"כ וגלח את כל שערו יכול אף בית הסתרים ת"ל גבות עיניו מה גבות עיניו בנראה אף כל שערו בנראה פרט לבית הסתרים, אי מה גבות עיניו מקום כנוס שער בנראה אף כל מקום כנוס שער בנראה, מנין כנוס שער בשאינו נראה פזר שער בנראה פזר שער באינו נראה, ת"ל את כל שערו יגלח. אבל הרב תפס וכו' עיי"ש. והרא"ם ז"ל תירץ דברי רש"י בטוטר ותמה על הרמב"ן שנשאר נכוך בדברי רש"י ולא הקשה על הברייתא מרישא לסיפא וביישוב דברי הברייתא נתיישבו גם דברי רש"י, ופירש דברי הברייתא דברישא קאמר אף כל שערו בנראה היינו שנראה בהיותו ערום כשהוא עורר או מוסק ואינו ממעט רק בית הסתרים שא"א להראות כלל, ובסיפא קאמר אי מה גבות עיניו מקום כנוס שער בנראה פירוש שגבות עיניו נראין אף כשהוא מלובש אף כל שנראה כשהוא מלובש ולא נרבה רק השפם שהוא מקום כנוס שער ונראה כשהוא מלובש. מניין

לרבות כנוס שער באינו נראה ופיזור שער בנראה ואינו נראה היינו כל שער שאינו בית הסתרים והאי נראה ואינו נראה אין פירושו כמו ברישא רק שאינו נראה כשהוא מלובש אבל כשהוא ערום כשהוא עורר או מוסק הוא נראה שאינו בית הסתרים. ומתורצת הברייתא דקא ממעט רק בית הסתרים אבל שאר שערו בין נראה כשהוא מלובש ובין אינו נראה צריך לגלח. וזהו ג"כ כוונת רש"י שמרבה רק הנראה היינו כרישא דברייתא שמה שאי אפשר להראות כלל היינו בית הסתרים קממעט ל"י. עיי"ש בדבריו כי נעמו, באריכות. אמנם אכתי לא תיקן כלל במ"ש רש"י כל מקום כנוס שער, דהרי לפי מסקנת הברייתא מרבין גם פזור שער.

אבל בדפוס הראשון הנוסחה היא את כל שערך, כלל ופרט וכלל להביא כל מקום שער ונראה. ולפ"ז עולים דברי רש"י לנכון ע"פ פירושו של הרא"ם דבאמת מרבין כל מקום שער בין מכונס בין המפוזר רק שיחי' נראה דהיינו שאינו בבית הסתרים.

שם פסוק מ"א

הקצו, לשון קצה, אשר קצעו בקצוע הנגע סביב. הנה רש"י התחיל שהקצו הוא לשון קצה ומפרשו שהוא לשון קצוע. אכן ב"פ ה"ר הנוסחה היא הקצו, לשון קצה, אשר קצעו בקצות הנגע סביב. ועפ"ז תבין דברי השפ"ח שגם לפניו היתה נוסחה זו.

אחרי

קאפ' י"ז פסוק ט"ו

בנבלת עוף טהור דבר הכתוב שאין לה טומאה אלא בשעה שנבלעת בבית הכליעה ולמדך כאן שמטמא באכילתה ואינה מטמאה במגע. הנה מה שעוף טהור אינו מטמא במגע ילפינן מן הכתוב בפרשת אמור לא יאכל לשמאה בה אין לך אלא האמור בה כמו שדרשו בת"כ וכן מבואר ברש"י בזבחים דף ס"ט ע"ב ד"ה עוף. ובגדה דף מ"ב ע"א וע"ב (ד"ה בגדים וד"ה התם), ועיין ברא"ם שנדחק ליישב גרסא זו דהכי משמע קרא והנפש אשר תאכל וכבס ולא אשר תגע, אבל לא מצינו דרשה זו בשום מקום.

ועיין בספר באר יצחק שהאריך לבאר כל הדרשות בענין זה ולסוף כתב שלשון רש"י מוקשה דאדרבה עיקר דין זה נשמע מהכתוב בפ' אמור. ורצה להגיה בלשון רש"י עיי"ש.

אבל בנוסחת דפ"ר הנך ג' תיבות „ואינה מטמאה במגע“ ליתא שם וכן נראה שהיתה הנוסחה לפני בעל גור ארי' ופירש מ"ש רש"י ולימדך כאן שמטמא באכילתה ר"ל שמטמא הבגדים שעליו שבפ' אמור לא כתוב שם כיבוס בגדים וע"ז בא הכתוב כאן ללמדנו טומאת בגדים, ע"כ. אבל מה שאינו מטמא במגע נלמד מפסוק דפ' אמור.

אבל בפשטות א"צ לכל זה כי בפרשת אמור לא בא רק להזהיר לכהנים שלא יאכלו קרשים בטומאה וכל הטומאות הנזכרות שם מבוארות הם במקומם וזהו שכתב רש"י ולמך כאן שטמאה באכילתה, שכאן הוא מקומו שלמרנו הכתוב שנבלת עוף טמא מטמא.

קאפ' י"ח פסוק ו'.

לא תקרבו, להזהיר הנקבה בזכר לכך נאמר לשון רבים. ותקשה הרא"ם למה לי ריבוי הרי השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ותירץ (בתירוץ השני) שמה שהשווה הוא רק היכא שהאשה עושה אותה הפעולה שעושה האיש כגון אכילת חלב או חמץ אבל בעילת העריות אינו נופל באשה, וכיון שהכתוב הזהיר שלא יבעול איך יתכן לומר שהשווה מאחר שאין זה שייך באשה ע"כ צריך קרא לרבות האשה שלא תבעל.

לפי פירושו נכונה יותר הנוסחה שהיא ברפוס הראשון להזהיר הנקבה בזכר (בבי"ת ולא בכ"ף הרמיון). וכן הוא ג"כ לשון הת"כ שיכול אין לי אלא איש שהוא מוזהר ע"י אשה אשה מוזהרת ע"י איש מניין ת"ל תקרבו הרי כאן שנים, ע"כ. היינו ג"כ שהנקבה מוזהרת בזכר.

תמיהות וישובים

ישוב לדברי התוס' יו"ט

במס' אבות פ"ה מ"ר עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים. וכתב הרע"ב רא' מהנסים על הים ה' שנעשה הים כמין אהל, ותמה התוי"ט שם לאיזה צורך נעשה הים כמין אהל ואם להאחיל עליהם מפני החמה הרי בלי ספק הענני כבוד לא סרו מהם אף כאשר הלכו בתוך הים, ומתרץ שנעשה לכבודן של ישראל בלבד עיי"ש. ובחירושי הרש"ש שם כתב על מש"כ התוי"ט, ואם להאחיל עליהם מפני החמה, אגב שיטפ' לא רק רלא עברו הים אלא בלילה עכ"ל. אמנם באמת הצדק עם התוי"ט ושפיר רק, רמבואר כן בהריא באבות דרבי נתן (סוף פרק ל"ג) וענני כבוד למעלה מהם שלא ישלום בהם השמש ועברו ישראל כן (את הים) כרי שלא יצטערו עיי"ש. ועיין בספה"ק בני יששכר במאמרי חורש ניסן מאמר ב' אות א' שהביא בשם הרב המקובל מהרי"ו בעל שם זללה"ה שהלילה שבו יצאו ישראל ממצרים והלילה שהיו אצל הים היו מאירים כיום.

מאיר ישראל איסר הכהן פרידמאן

רב דקהלת שערי חיים

בדוקלין ניו יארק

תמ' בספר פתח הבית ובספר טל תורה

בספר פתח הבית עמ"ס פסחים להגאון מוה"ר אברהם טיקטין בחידושויו לרף צ"ה ע"א (אות ל"א) כתב וז"ל: ולדידי קשה עוד דלא חזינא לרמב"ם שהביא חך דפסח שני חייב משום אל תאכלנו נא עכ"ל. ויש להפליא על דבריו דמבואר ברמב"ם בהל' קרבן פסח פ"ח ה"ד, ושניהם (פסח ראשון ופסח שני) אינן נאכלין אלא צלי אש והאוכל מהן כזית נא או מבושל בלילי פסחים לוקה וכו'. עוד יש להפליא עליו דשם באות ל"א כתב עוד, קצת נסתפקתי אם גם בפסח שני הנך לאוי דערל ובן נכר לא יאכל איתנהו ב'. ולכאורה דין מפורש הוא ברמב"ם שם פ"ט ח"ז, המאכיל כזית מן הפסח בין מפסח שני למומר לע"ז או לגר תושב או לשכיר הרי זה עובר בל"ת וכו' ובן נכר האמור בתורה זה העובר אל נכר, ועיי"ש ברמב"ם גם בפ"י הט"ו.

* * *

בספר טל תורה להגאון מוה"ר מאיר אריק במס' פסחים צ"ה ע"ב כתב וז"ל: ברש"י ד"ה טעון לינה ועוד דקא בעי לאתווי עולת ראי' שנאכל לשבעה, ודאי ט"ס יש כאן דעולת ראי' אינו נאכל וצ"ל שלמי שמחה עכ"ל. ובאמת ברש"י שלפנינו ליתא כלל הני שתי תיבות „שנאכל לשבעה“, וכפי הנראה נתערבב לו דברי רש"י הללו עם הדיבור שאח"ז, כי ברש"י שאח"ז הדיבור המתחיל הוא הנאכל לששה, והוא חיברם כאחד (ומ"ש לשבעה ט"ס הוא). אבל כפי שנרפס ברש"י שלנו לק"מ, ודו"ק.

ארי' ליב ריינמאן
ברוקלין ניו יארק

תמ' בדברי הגליון

בפסקי הלכות פסח שני בקצרה הנרפס סוף פרק מי שהי' (פסחים צ"ט ע"א), מה בין פסח ראשון לשני הראשון אסור בחמץ בכל יראה ובל' ומצא ואינו נשחט על חמץ [וצריך ביקור ד' ימים] וכו' אבל פסח שני וכו' אין צריך ביקור. ונרשם בצדו על הגליון, היינו לדעת רש"י ואין כן דעת התוס' והרמב"ם ז"ל. הנה הרמב"ם ז"ל אינו מביא כלל דין ביקור אפי' אצל פסח ראשון עיין סוף פ"י מהל' ק"פ, והאחרונים כבר ביארו איך יפרש הסוגיא בפסחים צ"ו ע"א (עיין מרכבת המשנה ועוד) ומה שנרשם שגם דעת התוס' כן, קשה דהלא מבואר בהדיא בתוס' דף צ"ה ע"א ד"ה מה וברף צ"ו ע"א תוד"ה למעוטי, דפ"ש אין טעון ביקור ד' ימים, וכשיטת רש"י שם. ולא ראיתי עד הנה מי שהעיר בזה.

משה חנוך העניך גרינפעלד

ברוקלין ניו יארק

החטיפה וההצלה בשנת שע"ה

ר' רפאל מודינא ז"ל

(המשך מחוברת הקדום)

ביום החמישי שלח הרוכוס יר"ה לקחת אותי בכבוד גדול ע"י הסוסי"ם קל"ם ומטעמו הרת ניתנה שיוליכו מבקשי רעתי אסורים בשלשלאות של ברזל ברחובות עיר, ואני ואברהם יגל כשרים נלך אחריהם רוכבים על סוסים ואחרינו כל הסוסי"ם קל"ם וכן נעשה, אויבי לבשו בושת ועלי צץ נזר וכבוד והעיר מודינא צהלה ושמחה, וכמעט כל העם מקצה באו לראות המראה הגדולה הזאת איך נפלו רשעים בפתע פתאום מאגרא רמא לבירא עמיקא יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא והכסף שהיו רוצים נהפך להם לכיסופא וחרפה אוי לה לאותה חרפה, אוי לה לאותה כלימה, וכל העם היו צועקים בקול גדול לאמר יחי ארוננו המלך, יחי ארוננו המלך, ויתמו חוטאים מן הארץ, וגם רוממות הרוכוס יר"ה ומעלת אחיו החשמן יר"ה גם המה בעד החלון נשקפו לדאות והרוכוס יר"ה רמזו אלי בידיו שאלך למעלה והביאני המלך חדריו ויגל וישמח עמי והשיבותי לו תשואות חן מכל מה שנמל עלי ופטרני אל ביתי לשלום ברדתי מחדרי הרוכוס יר"ה ללכת אל בית האוסילי שמה מצאתי **ראשי אלפי ישראל** שבמודינא וכולם שמחו לקראת בואי, וליווני עד בית הנדיבים אוסילי ששמה עמדתי במשתה ושמחה ויום טוב ערב ובקר עד צהרים.

אחר חצות שמתי לדרך פעמי לבא לסול"ו לביתי ועמדי היו אנשים רבים ונכבדים כמספר גוי אח"ר כלם רוכבים על סוסים ואנשי ססול"ו גם המה יצאו לקראתי כמו שני מילין עד שהיינו כמנין אך ט"ב לישראל כלם רוכבים על סוסים מלבד ההולכים על הארץ וכלם ענו בשמחה רבה ואמרו ברוך הפודה והמציל שהצילך מיר צרים ופרך מיר עריצים ואני עניתי אחריהם **ברוך הוא וברוך שמו** עלי נתקיים מקרא דכתיב ה' לי בעוזדי ואני אראה בשונאי, ובהגיעי לססולו מצאתי רבים מעמי הארץ חוץ לכרך ובנות צעדה עלי שור שהיו מצפים ביאתי לבית בתשוקה רבה וקצתם יצאו לקראתי כיוצא לקראת מלך וכמעט כל העם מקצה נסבו על ביתי ותקעו בצלצלי תרועה לכבודי, **ולכבוד ה' והדרו**, חלקתי לכלם לחם ויין ומעות ולעניים שבמודינא ודיי"ו ומנמוב"ה ופיראר"א שלחתי מתנות כפי מסת ידי, ומשתה עשיתי לכל בני ססול"ו ולבני העיירות הסמוכות לו ליל שמחרתו רביעי בשבת יום שני של ר"ח טבת להורות לה' ולומר לשמו עליון, ותייתי לי דחשיב, וספון, ורקיע, וחביב עלי הנם הזה האחרון מכל הראשונות שהאשת חיל עמרת תפארת ראשי הודתי המעטירה מב"ת לא ידעה מכל אלה ההוויות עד שיצאתי מיר הלסטים, כי היא היתה אז בלוצאר"א לעשות צרכי החירה אחותי תמ"א, והעבודה דעל דא ודאי הייתי מצטער בעוד שהייתי ביר הלסטים כי זחלתי ואירא אולי יגיע לאונה דבר תפיסתי ויהי' לה לענימת נפש כי ידעתי

שנפשה קשורה בנפשי, ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב, והנם הי' שלם מכל הצדדים וצדי צדדים, וביום השבת שהי' עשרים יום לחדש כסלו באה השמועה לססילו כי נתלה אימפוליט"ו ושהרת נתנה מאת רוממות הרוכס יר"ה שיחובשו גם שאר הלסטים עד שישובו לאיתנם לפי עבדיניהם אינם יכולים ליסרם כרי שיתודו על עונותם עד שיהיו בריאי אולם, וכן נעשה, ואסיא עם נרתק של רפואות הי' הולך במקום שהם אסורים ערב ובקר לזור ולרכך בשמן את פצעי מכותם, עדיין לא הבריא יוא"ן בטיסט"א וכלו הי' חבוש בבגר עידים מפני המכות, ביום נטאלי*) בזמן שכל העם היו בבית תפילתם ואין איש מאנשי הבית שם בבית שאל לאשת שומר בית הסתר שתתן לו מעט מים ובבואה ליתן לו המים קם עלי' כמנצח ואסר האשה בבית הסתר וברח לו עם איש אחר שהי' חבוש עמו, האחר נס אל נפשו וימלט כי לא הי' לו כבלים ברגלו אבל יוא"ן בטיסט"א מתוך שלא הי' קל ברגליו מפני הכבלים לא תרחיק ללכת עד שפגעו בו התפשנים וחזרו ואסרוהו בשלשלאות של ברזל יתר ממה שהי' מקורם, וכל זה לא שוה לו כי ברח פעם אחרת ואלמלא סבל אחר שהשליך עצמו עליו והפילו לארץ הי' נס וימלט. והרוכס יר"ה גזר שיוליכוהו בתוך המצודה עד שיכריא ובין רא לרא ידים לנחשתים הוגשו ורגליו בסיר הושמו וכל גופו הי' מלא חבלים ושלשלאות עד שלא הי' יכול להשים יד אל פיו, אחר שהכריא יסרוהו על ידי חבל וקוואליט"י ולא הורה עד שיסרוהו במכות נמרצות ואז הורה על מעשים רעים שעשה, ושמעתי שהורה שהוא הי' אחר מאותם שהרגו כמה"ר מנחם מיסטר הי"ר, וכן כל שאר הלסטים והמרגלים כלם התודו על עונותם עד כי נכתב ונחתם גזר דינם מאת מעלת רוממות הרוכס יר"ה מלך אוהב משפט ומישרים שכלם התלו' על העץ ויחתכו לרביעים והושמו תלויים על עצים ואילנות במקומות שעשו שם רעות וגם כי אנשים רבים ונכבדים הרבו לו תפלה שלא לדונם על קו המשפט רק שחסרו יגבר עליהם לשלחם לאני שיט וגם אני עשיתי לכלם מחילה עולמית ופטור גמור, לא רצה למחול אליהם ורצה שיקוב הרין את ההר ואמר רכל מן דין וכל מן דין לא חזו למירחם עליהן, עליהם כתיב ורחמי רשעים אכזרי, וביום חמשה עשר לחדש אדר נעשה בהם משפט ככתוב וקודם שנתלו מטעם הרוכס יר"ה הוליכו כל בני עולה על עגלה חרשה בחוצות ובשוקים במקום שהרבים בוקעים שם כרי שכל העם ישמעו רמאן רעביר כהא נפל בהא, ויראו ולא יזידון עוד, ברוך המלך המשפט שהעמיד עלינו מלך אוהב צדקה ומשפט כמוהו, יהא רעוא מן קרם מארי שמיא וארעא ריפיש חיי סגי ומסגי וידום לעילא לעילא הוא ובנוהי ובני בנוהי לעלם ולעלמי עלמיא, וכל הנשמה תהלל י"ה

הללויה.

(*) זהו מה שקורין אצלינו „ניטל" — זמן לידת אותו האיש, ולכן נקרא ברומי נאטא"ל שפירושו לידה.

מכתבים אל המערכת

שמואל עקיבא יפה-שלעזינגער
אב"ר דקהלת החרדים, "עץ-חיים"
שטראסבורק

בס"ר, ברר"ח אדר השני תשל"ח לפ"ק.

לכבוד מערכת הירחון התורני „כרם שלמה" בכרוקלין יצ"ו.

אחרשה"ט וברכת כ"ט.ס.

בימים אלו מצאתי (ראתא לירי משמע) את הקובץ כרם שלמה קונטרס ג', ומאור הנתיבי בעברי בין רפי הקובץ, והנני בכרכה שהפץ ר' בידכם יצליח להגדיל תורה ולהאדירה.

בראותי ורק מקופיא (מחמת הפרדות במילי דשמיא ובמילי דמתא) נתעוררתי איזה הערות כרכה של תורה. בעמוד ח', חידושים מהנורע ביהודה בענין בן השונמית, בהערה מס' 1, שחידושים אלו הועתקו מכת"י שלא נרפס עדיין, הנני להראות באצבע, כי מה שהדפסתם על דיבור התו', מתים לעתיד לבא, כבר נדפס בררשות הנוכ"י באהבת ציון דרוש ח' עיי"ש. ועל עצם הקושיא מדוע לא שאלו מכן הצרפית, כבר נשאלה שאלה זו בראשונים, עיי' בספר חכמת בצלאל פתחי נדה עמ"ס נדה שם, שהביא כי בחידושי הרשב"א עמ"ס נדה שנדפס באלמנוא, נדפסו לבסוף איזה גרונרים בשם הגאון בעל כנסת יחזקאל, ושם נאמרה קושיא זו בשם תוס' ישנים, ועיי"ש מה שתירץ. וכן עמד בקושיא זו בשו"ת הדרב"ז סי' ב' אלפים ר"נ, (ורמזו במהר"ץ חיות למכלתין), ועיי"ש ברדב"ז מה שהאריך בזה, (וגם מהרש"ש נעלם כ"ז). ומה שתירץ הנוכ"י עפ"י הסברא דצדיקים אינם מטמאין, גם בערוך לגר עמ"ס נדה זכה בזה עיי"ש, שהביא הקושיא בשם מקשים העולם. שם בהערה מס' 4, בשם ליקושי האריז"ל, דאיתו הכן ה' חבקוק וכו', יש להעיר מדברי הזהר ח"א דף ז' ע"ב, שמשם מקור מקומו מהור רה" חבקוק, וכתב הזהר שם, שאת הפסוק, ד' שמעתי שמעך יראתי וגו', אמרו חבקוק כשראה מיתתו ונתקיים ע"י אלישע, ודו"ק. וע"ע בפרקי דר' אליעזר פרק ל"ג ובהנהגות הדר"ל שם אות ד'.

בעמוד כ"א, בענין ברכת שהחיינו למי שקידש בבית הכנסת כיו"ט אם אומר שהחיינו בביתו, וכבר נשאלה שאלה זו בשו"ת חתם סופר חאו"ח סי' קמ"ג, וכתב שם, כי בודאי אין כוונת החזן לצאת בכרכת שהחיינו, כי מקדש דק מפני התקנה הקבועה הקדומה לקדש מפני האורחים, אף שלא שייך כ"כ בזמנינו, ומה שכתב שם בח"ס, כי ברכת שהחיינו הוי ברכת הנהנין, עיי' מה שכתב בזה נכדו בשו"ת התעוררות התשובה חלק א' סי' צ"ג, ובחוברת האהל היוצא לאור ע"י ישיבת ערלוי בעיה"ק ירושת"ו מחודש כסלו אדר תש"ך (שנה ו' חוברת א"ב) עמוד כ"א. ובנוגע לחנוכה אם המדליק בביהכ"נ ואמר שהחיינו, אם חוזר ואומר שהחיינו עוד פעם בביתו, הארכתיו בזה במקום אחר, ונדפס מקצתו באוצרות ירושלים שנת תשל"ח חלק ר"ב סי' קי"ד, עיי"ש.

בעמוד כ"ה, בענין איסורי הנאה נקבדין ונשרפין, ככל החזיון שהעלה הכותב, שבערלה וכו' אין חיוב שריפה בתורת מצוה, יש להעיר משו"ת חתם סופר חיו"ד סי' רפ"ו מה שהביא בשם דכותיו, ובהאו"ח סי' ק"פ, ועיי' בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ר"ח מה שהאריך בזה, ופלפל בדברי הראשונים שחולקים בענין, וע"ע בספר מנחת

קנאות להגר"מ אריק ז"ל על מס' סוטה שם ודו"ק. ומה שציין בסוגרים, כי בשער המלך בשם המשאת משה יש קצת כדבריו, ימחול נא לעיין היטיב שם בפ"ד גירושין ה"ב, ויראה כי עיקר דבריו כתובים שם.⁽¹⁾ ואם כי יש הרבה להאריך בזה, כבר הלכנו בו נמושות בהרבה אחרונים, ואין כאן מקום האסק. והנני בזה ידידכם המברככם בכט"ס בחתימה מעין הפתיחה,

שמואל עקיבא יפה-שלעזינגער
אב"ד דקה"ח הנ"ל.

בס"ד. אור ליום ד' לס' וירא אליכם כבוד ה'.
כבוד העורכים הנכבדים הע"י,

הן באה לידי הקובץ החשוב שהנכם מוציאים לאור מידי חודש בחדשו, עם כל מרורותיהם וחידושיהם, והי כן ה' עמכם, והכר"ם הלז תנוב פרי טוב דשן ורענן אנס"ו. ועל של עתה הנה באתי, שראיתי בקונטרס ד', שהעיר חד מהני אברכי שליט"א על דברת תש' ח"ס חח"מ סי' כ"ט, הידועים לגודל פליאתם, וארשה את עצמי להיות מראה מקום, עי' בס' ח"ס עה"ת חלק שמות שנדפס בשנת תשי"ח בירושלים, שם במבוא הנקרא „בית אם" עמוד י"ר, שהאריך בזה למענינו האי נברא רבא וכו' הג' מוהר"ר יוסף נפתלי שמערן זצ"ל, יעו"ש⁽²⁾.
הכ"ר החותם בכרכה התורה,

חק' יודא ליכטער
שיכון סקווירא

-
- (1) תשובת הכותב: מה שציין דבר השעה"מ פ"ד מגירושין ה"ב, באמת גם כוונתי היתה על ציון זה ובטעות נדפס פ"ב ה"ד. אך מה שכ' שיסוד דברי כתובים שם, המעיין היטב יראה שהבדל גדול יש, כי זה לשון השעה"מ שם, דשאני ערלה וכה"כ דאע"ג דהוי מן הנשרפין אינו מפורש בתורה שמצותו בשריפה כנותר ופגול וכו' א"כ אפשר לומר דכי אמר כל העומד לשרוף כשרוף דמי ה"מ במידי דמצותו בכך מה"ת אכן היכא דליכא מצוה בשריפתו והוא גופא אינו אלא כדי שלא יכשל בהן כהא לא אמר ר"ש, עכ"ל. הנראה מכוונתו דבאמת יש חיוב לשרפן מה"ת, אך כיון דהתורה לא כתבה כלשון ציווי אינו מטעם מצוה רק מטעם תקלה, אבל דברי הם יסוד אחר דבאמת אין חיוב מה"ת כלל לשרפן רק דאי שרפן מצוה קעביר.
- (2) אחר שנדפס קו' הנ"ל בקובצנו מצאנו שכבר העידו בזה גם בקובץ אוהל מועד (שי"ל בעיר רישא) שנה ג' קונטרס ד' סי' ל', וגם להלן שם בס' נ"ב. ויעיין גם בשו"ת דובב מישרים ח"ב סי' ל"ד.

המערכת

מגישים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

לעטרת תפארת ראשנו

כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

ולבנו הרח"צ מוה"ר נפתלי צבי שליט"א

להולדת הבן אצל חתנו

הרב מו"ה יהושע רובין שליט"א

יתן ד' שיזכו לרוות ממנו ומכל יוצ"ח רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות.

כעתירת וברכת

המערכת

הרב יצחק יוסף טייטלבוים

בנינו ונכדנו יום ש' היום הגדול והמקדש
והמפא"ה של חתן וכל יום יום

יגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל
ויהיה יום ש' ויהיה יום ש'
ויהיה יום ש' ויהיה יום ש'
ויהיה יום ש' ויהיה יום ש'
ויהיה יום ש' ויהיה יום ש'
ויהיה יום ש' ויהיה יום ש'
ויהיה יום ש' ויהיה יום ש'
ויהיה יום ש' ויהיה יום ש'
ויהיה יום ש' ויהיה יום ש'
ויהיה יום ש' ויהיה יום ש'

צילום מוקטן מגוף כתי"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע הנדפס לעיל עמוד י"ז. ותורתנו
נתונה בזה להרבני הנכבד מו"ה יהודא יחיאל הלוי ברוממער נ"י שהדפסה לנו להדפיסו.
תשואח"ח לו.

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם דוב יצחק צאנזער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' אברהם יחיאל לעמבערגער נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' אברהם משה הלוי קליין נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה אהרן דניאל מיללער נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' אליעזר בירנבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אשר חיים הכהן ווייס נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' זלמן הלברשטאם נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים הורוויץ נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה יהודה ריינער נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' יוסף חיים לערנער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יחיאל גרשון הלוי וויינפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יחיאל מרדכי מאנדלבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' יעקב מאשקאוויץ נ"י מקרית באבוב להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישכר בעריש לעזער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישעי' שלאמאוויטש נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישראל אלי' ליכט נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה מאיר יעקב הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להאברך היקר ר' מאיר נתן נטע סג"ל לאנדא נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה מנחם מענדל יערעט נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להאברך היקר ר' עזר אראן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלום עליאם נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שמעי' ישראל ריגער נ"י להולדת הבן
יוזבו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך רב נחת והרחבה לאויט"א.

ברכת מזל טוב

להאברך היקר בנש"ק ר' איתמר לייפער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים ברוך גאלדבערג נ"י ממאנטרעאל להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' נפתלי רובין נ"י ממאנסי להולדת הבת
להאברך היקר ר' נפתלי פאסטען נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי ארי' הירש נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה הלוי שלעפעריג נ"י להולדת הבת
להנה"ח בנש"ק מו"ה שמואל אהרן רובין נ"י מבני ברק להולדת הנכדות
להאברך היקר ר' שמואל שלמה הלוי אכספעלד נ"י להולדת הבת
יוזבו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשכוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

ברכת מזל טוב

להרבני הנה"ח מו"ה יהושע זאב זאפערן שליט"א הכותב בבית כ"ק מרן
 ארמו"ר שליט"א לנישואי בתו
 להנה"ח מו"ה יהושע העשיל ציינווירטה נ"י מבני ברק לנישואי נכדתו
 להרב מו"ה צבי הורוויץ שליט"א בן הארמו"ר מסטריזוב לנישואי בתו
 להרב המפורסם וכו' מוה"ר שמואל אברהם זעלטענרייך שליט"א אבר"ק
 שמשאקאווא לנישואי נכדו
 להרב מו"ה שמואל יהודה סטעמפל שליט"א מלונדון נכד כ"ק מרן ארמו"ר
 זצוק"ל הי"ד לנישואי בתו
 להאברך היקר ר' אליעזר צבי שפירא נ"י לנישואי
 להאברך היקר ר' אלכסנדר ישעי' האכהייזער נ"י מלונדון לנישואי
 להאברך היקר ר' ישראל בלום נ"י לנישואי
 יעזור השי"ת שיוכו לבנות בית נכון ונשא על דרך התורה והמסורה
 מתוך עושר ואושר והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה יקותיאל יהודה מייזליש שליט"א אבר"ק ווייטצען לאירוסים בתו
 להנה"ח מו"ה מרדכי אליעזר דעמביצער נ"י לאירוסים נכדתו
 להנה"ח מו"ה משה דוד מאנדלבוים נ"י לאירוסים בתו
 להרב המפורסם וכו' מוה"ר שלמה זלמן הורוויץ שליט"א אבר"ק פאטיק לאירוסים
 נכדו
 להנה"ח מו"ה שמואל הורוויץ נ"י משב"ק כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א לאירוסים
 בנו הב' הח' בצלאל נ"י תלמיד ישיבתנו
 להנה"ח מו"ה שלמה ליפשיץ נ"י לאירוסים בנו הב' הח' אליהו נ"י תלמיד
 ישיבתנו
 להב' החתן הנעלה כמר לייביש אקערמאן נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
 לאירוסים
 להב' החתן הנעלה כמר משה יחזקאל הלוי שולמאן נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסים
 בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ערי עד
 למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

אבל כבד מאד

עם חתימת הגליון הגיעה אלינו השמועה המעציבה והמדאיבה
 כי נלקח מאתנו הרה"צ המפורסם פאר מקדושים
 מוהר"ר יחזקאל דוד הלברשטאם זצ"ל
 הרב מפאקשיווניצא
 בן כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוק"ל הי"ד
 אשר שבק לן חיים ביום ב' פ' תזריע כ"ו לחודש אדר ב' בכוכר
 והלך למנוחת עולמים אחר מחלה אנושה וממושכה מדוכא
 ביסורים נוראים אשר קיבלם בשמחה ובאהבה גמורה.
 שבר גדול מאוד ואבדה שאינה חוזרת.
 תהא נשמתו צרורה בצרור החיים ויהי מליץ טוב על כל ישראל.

ובלב מלא צער ויגון אנו מגישים כוס תנחומין מול הדרת קודש
 כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א במות עליו אחיו הצעיר
 הנ"ל — ינחמהו המקום בתוך ש"א ציון וירושלים ושור ושבר לא
 ישמע עוד כגבולנו עד ביאת משיח צדקנו בב"א.

* * *

ומביעים אנו בזה את השתתפותנו בצערם העמוק של בניו
 היקרים שליט"א וכבוד אמם הרבנית תחי' וכל המשפחה הרמה
 יחיו, הרופא לשבורי לב יחבש לעצבותם ולא יוסיפו לדאבה עוד
 מעתה ועד עולם.

המערכת

התאחדות הסופרים, כי"ס, תל אביב

תל אביב

התאחדות הסופרים, כי"ס, תל אביב

התאחדות הסופרים, כי"ס, תל אביב

התאחדות

KEREM SHLOMO

P.O. Box

1533 - 43rd Street

Brooklyn, NY 11215

ADDRESS CORRECTION REQUESTED

FORWARDING & RETURN FOR AM. UNHANDLED

MR. NOTER, G2433

1354 32nd Street

Brooklyn, N.Y. 11215

קובץ

נרם ש

על שבתות וימים טובים

קובץ שירים וסיפורים
ואגדות קודש יקרים שונים
המבטאים את רוח השבת

קובץ נ"א איר תשל"א

יצא לאור ב
סוף אוגוסט
1951
New York

100-6423

ברכת תורה

לידינו האחים הנערים התמידים

מ"ה אברהם אביש ואב נ"י מ"ה יוסף נ"י חיים

אשר נרבה לכם איתם לתיום סמך הנון להרפסת הקובץ הנ"ל

לעילוי נשמת אבות הנ"ל

מ"ה שמעון ב"ר אליהו יצחק ע"ה

נחנך עקת"ש בבאבוב"ל אלול תשי"ג לפ"ק

באמם המשובח מרת רייזל בת מרים ואב בערובמן ע"ה

נחנך עקת"ש בבאבוב"ל י" אייר תשי"ג לפ"ק

תנצ"ה

תעורר להם חשיית בחצלתה נחיה בכל אשר יפג

ירב נחת מכל יצירתו ואביר

חכות המצות ינו בעד האשה מרת מי רחל בת חנה

למנוחה שלמה ולשועה קרובה אמן

המחבר

ברכת תורה

לידינו האבך המילד היקר והמפורא

מ"ה יצחק משה אב"ד ברינגער נ"י

אשר נרבה לנו אותו לתיום סמך הנון להרפסת הקובץ הנ"ל

לעילוי נשמת אבות הנ"ל

מ"ה שלמה זלמן ב"ר יצחק ברינגער ע"ה

נפטר ב' חר"ת אייר שנת תשכ"ה לפ"ק

תנצ"ה

יתנך בברכות שמים מעל במדה נחשה ונחת רב מוציאה

אביר

המחבר

מפתח

מדור אמרי קודש

ר לפרשת אמור . . . . . כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ו הערות על ספר דברי חיים (גיטין) . . הנאון רי"ש נאטאנזאהן זצ"ל
ומעוטרת בהערות כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

טו בענין תנאי במוזנות אשה. . . . . הנאון ר' דניאל פדוסטיץ זצ"ל

טז ב' תשובות . . . . . הגה"ק אבר"ק קלאסנא זצ"ל

מדור אגרות קודש

יח מכתב מהרה"ק מוהררמ"מ מרימאנוב אל הרה"ק מקאלוב זצ"ל. . .

יט מכתב מהגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל. . . . .

מדור זכרון לאחרונים

כ בענין טבילת כלים. . . . . הג"ר אליעזר דייטש זצ"ל

מדור פלפול והלכה

כב על הראשונים ועל האחרונים . . . הרב מהר"ל לעמבערגער שליט"א

כה בענין קבלת דם . . . . . הרב ברוך חנה גרינפעלד נ"י

כז בענין אפקעינהו . . . . . ר' ראובן שמשון שארף נ"י

כט בענין זמן חיוב פדה"ב . . . . . ר' חיים דוד באקאן נ"י

עולת שבת בשבתו

לא ליקומים יקרים לשבתות ומועדים . . . . . המערכת

לב נוסחאות והערות ברש"י עה"ת. . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

לז הערות קצרות בענינים שונים. . . . .

מ מכתב מהב' משה אהרן הלכרשטאם הי"ד. . . . .

מב מכתבים אל המערכת . . . . .

מד ברכות והודאות . . . . .

* * *

כבר הדגשנו בקובץ הראשון כי לא נוכל להרבות בתוארי הכבוד בראוי לכאו"א לפי ערכו מטעמים המובנים. ואת קוראינו הסליחה.

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת אמור

אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא ישמא בעמיו. וכבר עמרו בזה חז"ל מה ת"ל הכהנים בני אהרן, וכי לא ידענו שהכהנים הם בני אהרן. גם צ"ב הלשון לנפש לא ישמא בעמיו, דהול"ל למת לא ישמא בעמיו. ובמרדש רבה איתא אמור אל הכהנים בני אהרן, ר' תנחום ב"ח פתח אמרות ד' אמרות שהורות וגו', וצריכין להבין המשך פסוק זה לכאן.

ונקדים עוד דברי המדרש להלן בפדשתן. אמרו לי' לנחש מפני מה אתה מצוי בין הנדירות. אמר להם מפני שפרצתי גדרו של עולם. ועוד אמרו לו ארי דורס ואוכל זאב שורף ואוכל ואתה נושך וממית מה אתה מועיל (ופי' המפרשים מה הנאה יש לך מזה), אמר להם (קחלת י') אם ישוך הנחש בלא לחש (ופי' המפרשים שהנחש הוא שליח מן השמים להרוג בנ"א חייבי מיתתה). והנה במאמר זה איכא למידק טובא, חרא מה זה שהשיב מפני שאני פרצתי גדרו של עולם, דמה ענין זה להא דמצוי הוא בין הנדירות, גם מה ששאלוהו אתה נושך וממית מה אתה מועיל צריך ביאור, דהלא גם באדם רוצח כתבה תורה אם בשנאה יהרפנו וגו' או באיבה הכהו בידו וימות וגו', ומה גם הנחש שכתוב בו ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב, הרי הוא נושך מחמת האיבה ומה שייך לשאול מה אתה מועיל. ובעיקר צריכין להבין איך קרב כל זה אל הפסוק אמור אל הכהנים.

אמנם יתבאר הכל כדרא מחתא עפ"י מה שכתוב בס' תפארת שלמה (בסוף חלק המועדים) על מה שאמרו חכמנו"ל (אבות פ"א מ"ו) והיו דן את כל האדם לבק זכות, ומרקדק מה תועלת יש בזה שידון חבירו לבק זכות הלא כלפי שמא גליא וידוע אם חייב הוא או זכאי, ומבאר שם שהורו לנו חכמנו"ל בזה גודל כח הריבוד של איש ישראל ורב פעלו בעוה"ז, אשר לו הכח והיכולת לעורר בעליונים ככל אשר יצא מפיו הן לחוב והן לזכות, דע"י שמליץ יושר ומדבר זכות על חבירו הוא מעורר בזה גם למעלה מליץ טוב, וכאשר יכשל אדם בדבר עבירה חלילה אין יכולין לדנו בבי"ד של מעלה רק בבוא אדם אחר וישלח חץ לשונו וילשין עליו אז יגביר עליו המקטרג למעלה כמוהו, וימהר להוציא מכח אל הפועל מדת הדין. ומביא שם דבר זה הוא יסוד מוסד בהלכה בחושן משפט, כמבואר באורים ותומים סי' פ"ז בענין אין אדם משים עצמו רשע, דאף אם העד יודע שהוא פסול להעיד מן הדין, מ"מ כל זמן שלא פסלוהו בבי"ד עפ"י שנים עדים המוציאים הדיבור מפייהם לפסולו, מותר לו לילך ולהעיד. וכ' שם שכן מבואר בזה"ק כי הסט"א פסולים להעיד על ישראל עיי"ש, דק ע"י אישי ישראל יקום הדבר. ומביא שם עוד דגם בבואו להוכיח את עמיתו על רוע מעלליו יזהר לבל לזכור לו את פרטי עוונותיו למען לא יגרום עליו קטרוג בדברי שפתיו. ובה פ' נמי מה

ששיבכת הכתוב את אהרן הכהן (מלאכי ב') בשלום ובמישור הלך אתי ועוולה לא נמצא בשפתיו ורבים השיב מעון, כי שפתי כהן ישמרו דעת, רהנה מדתו של אהרן הכהן היתה כאו"ל אוהב שלום ורורף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. והכוונה כנ"ל שהי' מקרב את הבריות בדברים טובים וניחומים בדרך אהבה וחסד, וזה ששיבכו הכתוב ועוולה לא נמצא בשפתיו, רכשהי' מוכיח את החוטא ומקרבו לתורה לא נשא על שפתיו דברי ניאוצים רק הכל בשלום ובמישור, ובדרך זה רבים השיב מעון. (פי' זה הובא בקדושת ציון לכ"ק אאמו"ר זצ"ל הי"ד בפ' בהעלותך בשם ספר רביד הזהב). וזהו שהזהירו לנו חז"ל הוי' דן את כל האדם לכף זכות, כי התועלת מרובה לסתום פי המקטרג, עכת"ר יעו"ש באריכות דבריו כי נעמו.

והנה מצינו בנמרא שעשה הקב"ה שמירה מעולה לבל יספר האדם לשון הרע ע"י שגדר בעד לשונו גדר לפנים מגדר, כאו"ל (ערכין ט"ו ע"ב) שהקיף הקב"ה שתי חומות סביב הלשון אחת של עצם ואחת של כשר, ואעפ"כ אמרו חכמיו"ל שמיעוטן בעריות ורובן בגזל וכולן בלשון הרע, רמזון זה לא נמלט איש, והוא מחמת היצר הבורע בקרבן תמיד להחטיאו בחטא זה.

ומעתה יוצק חן שפתי חכמיו"ל במדרש הנ"ל רשאלו לנחש וכו', רהנה הנחש זה הסט"א הנחש הקדמוני כידוע. ושאלו אותו מפני מה אתה מצוי בין הגדרות, כלו' מדוע הוא מצוי תמיד בין הגדרות להכשיל בנ"א בעון לשון הרע שהלשון ניתן בין שני גדרים, והשיב הנחש, אני פרצתי גדרו של עולם, שהנחש הביא מיתה לעולם ג"כ ע"י עון לשון הרע כראיתא במדרש שהי' הנחש אומר דלטוריא על בורא, כי יורע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם וגו', ורמז בתשובתו רכמו שהועיל לו אז הלשון הרע להביא מיתה לעולם, כך מועיל לו גם עתה לשון הרע להפיל בנ"א בשחת.

ועל זה שאלו עור את הנחש, אתה נושך וממית מה אתה מועיל, פי' מה אתה מועיל בזה שאתה מכשיל בני אדם, הלא פסול אתה להעיר, ועל זה משיב הנחש דהיינו השטן, אם ישוך הנחש בלא לחש, לחש היינו לה"ר ורכילות כמבואר בערוך בערך לחש, וזהו אם ישוך הנחש בלא לחש, דלולא הסיוע שיש לי ע"י בנ"א שמדברים לה"ר ורכילות לא הי' יכולת בירי לעשות אומנתי ולקטרג על בנ"י.

ומעתה עלה נעלה לביאור הכתוב שהתחלנו בו. אמור אל הכהנים, אלו המזנהנים ומורי הוראה בישראל כמאח"כ יורו משפטיך ליעקב וגו', אמור אליהם דבר זה שהם בני אהרן הכהן, דהיינו שילכו בדרכיו שהי' אוהב שלום ורורף שלום ועוולה לא נמצא בשפתיו, רק בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון, ובדרך זה ילכו גם הם בהדריכם את בנ"י. וזהו ואמרת אליהם לנפש לא ישמא בעמיו, הכוונה שלא ישמא את הריבור, ערה"כ ויהי האדם לנפש חי' ופי' בתרגום אונקלוס לרוח ממללא, רנפש היא כח הריבור באדם, וזהו לנפש לא ישמא בעמיו, רבעת שמרבר עם בנ"י ומוכיחם בדברי מוסר לא ישמא שפתיו בזילזולים

וניאוצים בהזכרת פרטי החטאים, רק ידבר על לכם בנחת ובאהבה רברי ריצוי ופיוסים, כרי שלא יגרום בזה קטרוג עליהם למעלה.

ועפ"ז יובן היטב מה שהביאו חכמו"ל כאן הפסוק אמרות ר' אמרות טהורות כסף צדוף וגו', שהוא ג"כ על הכוונה הנ"ל, שילכו הכהנים בעקבות אביהם אחרן הכהן שיחי' ררכיהם דרכי נועם, ואמרות ר' בתורה ויר"ש יהיו אמרות טהורות ומנוקים כמו כסף צדוף בלי ניאוצים רק באהבה וחסד בדברי ריצוי וניחומים ועי"ז ימנעו קיטרוג ח"ו מעל בני ישראל.

הערות מאת הגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן זצ"ל
אבר"ק לבוב
על ספר „דברי חיים" מכ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע.

מבוא

בהמשך להנרפס בקובץ הקדום (ניסן תשל"ח) הננו מדפיסים כאן הערות של הגאון האדיר מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן זצ"ל אבר"ק לבוב שכתבם על הגליון שבראש הספר „דברי חיים" על שמות גיטין לכ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע. — בקובץ הנ"ל כבר הראנו באצבע על גודל החביבות וההערצה של הגאון מוהרי"ש מלבוב למרן הגה"ק מצאנו זי"ע, וראוי להרגיש כאן שכמים הפנים אל הפנים כן העריץ מרן הגה"ק מצאנו זי"ע את הגאון מוהרי"ש מלבוב, ראה בשו"ת דברי חיים ח"א יו"ר סי' י"ד בסוף התשובה לח"א בזה"ל: ואם כי הרבה לפשוע במה שפגם בכבוד ידירי שארי הגאון מופ"ה האבר"ק לבוב, עכ"ז אתו הסליחה ועל הרב הנ"ל מוטל ליסע ולפייס את הגאון הנ"ל, וידעתי בטוב משפחתנו אם כי המה נוחים לכעוס על דבר הראוי לכעוס כי ירושה לנו מאבותינו הגאונים וצללה"ה עכ"ז עובדי פשע ונוחים לרצות כי [ב]תולדותם המה טובי לב ורחמנות בלבבם על כל ישראל ולכן ימחול לו הגאון הנ"ל . . . עכ"ל. ושם בח"ב חו"מ סי' י"ד כתב „במלה דעתי נגד הגאון מוהרי"ש נ"י". וכן כשהדפיס מרן הגה"ק מצאנו את ספרו שו"ת דברי חיים בעיד לבוב (בשנת תדל"ה) ושלא את שני נכדיו לשם, את כ"ק מרן ארמו"ר מוהר"ש מבאבוב זי"ע והגה"ק אבר"ק בארריוב זצ"ל, צוה עליהם שאם יהי' להם איזה ספק בעת ההדפסה יגישו ספיקותיהם אל הגאון מלבוב. ויש בזה אריכות דברים ואין כאן מקומו כעת.

כאמור, הערות הללו על שמות גיטין המה, ודיני שמות גיטין הוא מקצוע חמור בתורה שרק יחיד סגולה זכו לעמוד על בוריו ואמיתתו. עיין בשו"ת ר"ח ח"א אהע"ז סוף סי' ע"ג וז"ל: ואם כי ידעתי שהרבה מחכמי דורנו וגם מדורות שלפנינו לא כן דברו אך במחכ"ת זה בא מחמת חסרון הספרים הנצרך לעיין בזה לכן ימצאו בכמה מחברים אחרונים דברים שלא כרת ולכן באמת אין דרכי עמהם כי ראיתי שלא עיינו בספרי המחברים שחקרו ועיינו וצירפו ויסרו האיד ומה לכתוב ולכל אחד יש שורש, לא כמו

שאומרים ששמות הוא דבר שאין לו סמך, כי אם ריק הוא מכם אבל בכ"א יש מעט מופלג, וגם עפ"י סוד הזהיר הקנה מאד כי כמה עולמות תלויין בכל אות, ואין לי שעלתה כך בימי כי לא ראיתי לא' מחכמי דורנו בקי בשמות . . . עיי"ש. ועיין שם גם בח"ב אהע"ז סי' קנ"ב ד"ה וכ"ז. וכ"ק מרן הגה"ק מצאנו השקיע דב אונים וכה גרול בדינים הללו כנודע לכל באי שער ספריו. ועיין בהקדמת הה"ק מגארליץ זצ"ל על הוצאה שני' של הרבדי חיים על שמות גיטין ומקואות שכ' בזה"ל: שמעתי בחבורת כמה אנשים מפי כ"ק אדמו"ר קודם פטירתו בעת חליו, אמר בזה הלשון, אני נותן שבח והודי' להשי"ת שינעתי ומצאתי וכוונתי ההלכה לאמיתה בהלכות גיטין ומקואות בחיבורי זה, לדעתי כל המורה מתוך ספרי זה יפסוק ברת וכהלכה, עכ"ל. — וראוי לציין כאן כי בשנת תרל"ח הדפוס הג' בעל קיצשו"ע ספר אהלי שם, ונכב שם הערות והשגות על ספר דברי חיים בדיני גיטין, ויצא נגדו הגאון מוה"ד מרדכי אליעזר וועבער אבר"ק ארא בספרו מלחמת חובה להליץ ולהגין בעד כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע. וכ"ק מרן מוהר"ש מכאבוב זצוק"ל כותב במכתבו שנדפס בראש ספר מלחמת חובה הנ"ל זי"ע, עלה בלבי לחבר קונטרס אחד להצדיק הצדיק המעיקרא ודבסוף ולברר טעותו של המשיג הזה בפני כל וכו' ובתוך כך שמעתי אשר כבר הקדים רעי ועמיתי יריד נפשי ב"ד הה"ג החסיד בוצ"ק חריף עצום המפורסם מו"ה משה ג"י שליט"א אבר"ק בארדיוב יע"א והתחיל לכתוב נגד המשיג הנ"ל בן יצא אז הקול לכן חדלתי אז מלעסוק בזה. עכ"ל.

כאשר נכנסנו אל הקודש פנימה והראנו את הנהות הללו אל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שם עיניו עליהם ודיבר בקדשו שמן הראוי לברר מקחו של אותו צדיק אא"ז הגה"ק מצאנו זי"ע ולהוכיח בשבט סופר כי לא צדקו ההשגות של הגאון מלבוב, ואמר לנו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בזה"ל: „אם אמנם כי יראה ורעד יבוא כי להכניס ראשי בין ההדים הגדולים ואיני כראי להשיב על דברי גאון הגאונים, אך אחר קבלתנו שאא"ז הגאון הקדוש מצאנו בעל דברי חיים רוח הקודש הופיע עליו ומעולם לא יצאה מכשלה מתחת ידו ע"כ הרהבתי בנפשי עוז להצדיק דברי אא"ז שחם דברי אלקים חיים כנים ואמיתיים לאמיתה של תורה", עכ"ל. והראה לנו מקום באי אלה מקומות שדברי הר"ח הם קילורין לעינים בהירים וברורים, ורשם עלי גליון איזה הערות אשר נדפסם כאן ברצ"ה בתוך הדברים.

כדי להקל על הקורא הדפסנו לשונו הק' של הר"ח באותיות מרובעות רגילות, וההשגות של הגאון מלבוב באותיות רש"י, ודברי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א באותיות מרובעות מודגשות. — גם הוספנו בשולי הגליון מראה מקומות וצינונים ואיזה הערות כדי להעיר לב המעיין. ונבקש בזה מאת הקוראים הנכבדים שכל מי שיש לו מה להוסיף או להעיר בזה ישלחם אל המערכת כי עוד נשב על מדוכה זו ברצ"ה.

ונזכיר בזה עוד הפעם לטובה את הרכ המפורסם וכו' מוה"ר אהרן ארי' כ"ץ שליט"א רב דקה"י „כית אהרן" דפלעטבוש, שמסר לנו את ההנהות הנ"ל להדפיסם, ובעת שהעתיקם הוסיף ב' הערות מרילי' בחצאי לבנה בר"ת א"א, ויורפסו להלן. תח"ח לו.

המערכת

ז"ה יוס' ה' זרכה תרכ"ה⁽¹⁾

ברברי חיים בסוף דיני גיטין אחר הבית שמואל ולקוטי שמות מטיב גיטין יש יותר משני רפים הערות תחת הכותרת „מה שצריך עיון ברברי הפוסקים והטיב גיטין“ וז"ל שם בס"ק ל"ב: בט"ג וז"ל, דמיכה רשע הו' ⁽²⁾ וצ"ע טובא איך נשמט מיני' הנביא מיכה, וידוע דהיכי שיש צדיק נקרא כן שוב מסקינן בשמ"י ⁽³⁾ (שבת י"ב ע"ב תור"ה שבנא ביומא ל"ח ע"ב תור"ה דלא).

אחר דברי הס"ס „זוה סל"ע צדצרי הפוסקים והט"ג" נאות מ' צנ"ג ס"ק ל"ז גזי מיכה, מה סקססה וססנציל, ולא דק דסנציל נקרא מיכה, ויהו מלינו מיכה המורשתי סה' נציל ונקרא מיכה, וצירמ' כ"ו פסוק י"ח כתוב מיכי המורשתי יעו"ס. בענין שם מיכה. מלשונו נראה שבתחילה הו' סבר שכוונת אא"ז הד"ח וצ"ל על הנביא מיכיהו בן ימלא הנזכר במלכים א' כ"ב, ועל זה כתב מה שכתב. אבל אחר שנזכר מהנביא מיכה המורשתי הרי קושית הד"ח במקומה עומדת, דאם יש איש אחר צדיק בשם זה שוב מסקינן בשמ"י. ומ"ש שצירמ' נכתב מיכי המורשתי מלא י', עיקר שמו הוא כמו שכתוב בראש ספרו וגם ספרו נקרא על שמו מיכה. ועיון במ"ש הפוסקים בשם ישע' שהגם ששמו של הנביא נכתב ישעיהו מ"מ כותבין ישע' מפני שכן הוא שם ספרו. ומה גם שהרשע מיכה עושה הפסל ג"כ נקרא בכמה מקומות מיכיהו בשופטים י"ז פסוק א' ופסוק ד', וגם הנביא מיכיהו בן ימלא נקרא מיכה בד"ה ב' י"ח פסוק י"ד. ובאמת הד"ח רק חרא נקט וכמ"ש בתשובה (בשו"ת ד"ח ח"ב אהע"ז סי' קס"ו) להרב ר' צבי הירש איש חורוויץ שה' בן בתו של בעל הט"ג וצ"ל, שכתב שם דא"א לומר דמיכה הו' שם מופלא, שהרי כמה פעמים נזכר שם זה בתנ"ך. ולפ"ז קושיתו אינה רק מהנביא, רק חרא מהרבה נקט.

(1) כן הוא בראש הגליון שכתב בו הגאון מלכוה הערות רלהלן.

(2) הטיב גיטין כתב דשם מיכא הוא כינוי, דאל"כ הו' צריך לכתוב ה' לבסוף כמשפט שם הקודש וכיון דמיכה רשע הוה לא הוה מסקי בשמ"י ולכן נראה שאינו רק כינוי ומשפטו כשמות החול בא' לבסוף. — ועל זה יסובב דברי הר"ח. ובאמת יש להעיר בעיקר דבריו שכתב דאם מיכה הוא שם קודש הו' צריך להיות נכתב בה' ולא בא', שהרי מיכה בן מפיבושת נכתב בא' בשמואל ב'ט'. אמנם בדברי הימים נכתב כמה פעמים מיכה בה' (ועיון בזה בשו"ת אמרי רוד סי' רכ"ו). אמנם יש להקשות כן ממיכא מן הלויים שבא על החתום על ספר קבלת המצות בנחמ' ו' פסוק י"ב, ואולי משום שעלה מבבל הו' נכתב באלף וכמו שכתבו בשם עזרא שנקרא כן מהאי טעמא.

(3) בשו"ת אמרי רוד (להג"ר רוד חורוויץ אבר"ק סטאניסלאב) בסי' רכ"ו ד"ה ולכן, הביא בשם הד"ח בענין שם מיכה דלכן מסקינן בשמ"י דיש לו חלק לעוה"ב (סנהדרין ק"ג ע"ב). וכנראה שלא ראה מש"כ ברברי חיים כאן הטעם דמסקינן בשמ"י מחמת מיכה המורשתי שה' נביא.

דברי חיים בפתיחה אות א'. אם צריך לכתוב שמו ושמה בגט, לרוב הפוסקים הגט בטל אם אינו כותב שמותם וכו', וז"ל הד"ן ז"ל גיטין פ' המביא ב' הא בעינן שמו ושמה וכו' וליכא, פי' משום דכתיב ספר כריתות ואי אפשר בספירת דברים של כריתות אא"כ כתב שמו ושמה וכו' עד דמדאורייתא לא בעינן אלא שמו ושמה כדי שיהא נראה שהוא כורת בינו לבינה דבלא"ה לא מיקרי כריתות כלל עכ"ל, הנה לפי"ז יש מקום לומר דשמה א"צ דהוי שפיר ענין גירושין והוי כמו שכ' לויתי ממך מנה דאמרינן בב"ב דף קע"ב דממי שנפק מתותי יד' משמע, כן ח"נ הוי ענין כריתות שמגרש למי שיוצא מתח"י, ולדידן עדי מסירה כרתי מהני ולא צריך מוכח מתוכו רק ענין כריתות צריך וכיון שמשמע למי שמוציא הגט הוא מגרש שפיר הוי ענין כריתות, והאדרכתו בזה (בתשובה) אך בהרבה מגדולי האחרונים נראה שאין חילוק בין שם הבעל לשם האשה יעו"ש יש"ש גיטין ובמהראנ"ח מחלק בין איש להאשה, ולפנינו אי"ה יתבאר עוד.

בפתיחה לדיני שנות נזות ח' מה שרלה לחדש דשמה לא לריך דהוס כריתות דומיל דאמרינן מוכך ממי שפסק מתותי יד' משמע, והרי ע"מ כרתי, לפע"ד ז"א דהרי צעין שצטעט כתיבה יהי' כורת וכו"ש התוס' ריש כל הגט, לאיזה שרלה חגרש, דאף לח"ד יש צריכה מ"מ כאן ל"מ דצעין שצטעט כתיבה כורת ע"ש, ול"כ כאן צעת כתיבה לא הי' כורת ומה מועיל מה שיהי' כיכר הכריתות צעת שחלל מתחת ידה הגט וע"מ כרתי וז"צ. ואף דלר"א לא צעי סיהי' מוכח מתוכו כמזכיר דדף כ"ד סס צסוגיל וע"ש צתוס' ד"ה [צעדי מסיקה] ור"א, היינו שאף שאינו מוכח מתוכו חלל כהכתיבה היא כריתות רק שאינו מוכח דגס אשה אחרת יש (ששמו) [ששמה] חלל חס לא כתב כלל שמה, לא נכרת כלל צעת הכתיבה, ויש לי להאריך בזה בדברי הנו"צ מהד"צ חלק אהע"ז סי' קי"ג ול"ע, ועיין צמרדכי צסס רחצי' ומ"ש המחנך כאן צס"ק צ'. חלל לפמ"ש התוס' דצעין סיהי' מזכיר צצעת כתיבה לפע"ד אף לר"א לא יועיל וכדבר האמור ול"ע.*

מה שרוצה לדחות דברי אא"ז הד"ח מן התוס' בגיטין דבעינן שבשעת הכתיבה יהי' כורת, הנה באמת לא על הד"ח לבד תלונתו כי אם על הנוב"י כמו שרמזו שם, אמנם מדברי התוס' שהביא י"ל דלא קשה כלל דשם מיירי שכתב לאיזו שארצה אגרש ולא נתברר אפי' אצלו בשעת הכתיבה כלל לאיזו אשה הוא כותב וא"כ הרי לא נכתב הגט לשמה, ואף דאמרינן יש ברירה ואח"כ הוברר הדבר למפרע מ"מ בשעת הכתיבה לא הוברר עדיין, וכתוב וכתב לה שיהא

(4) עיין שו"ת דברי חיים ח"א אהע"ז סי' ס"ו באריכות. ועיין בתורת גיטין בס' קב"ט סקט"ו שהביא ראי' זו, ובשו"ת ר"ח שם פלפל בדבריו. ועיין ח' חת"ס עמ"ס גיטין מהר"ק דף כד: שהוכיח ג"כ כהראב"י מגמ' זו. וגם בשו"ת צמח צדק להנה"ק מליובאוויץ אהע"ז סי' קע"ד כתב ראי' זו יעו"ש.

(*) ראוי לציין כאן כי בשו"ת שו"מ מהדורא תנינא ח"ד סי' קנ"ט ד"ה והנה הביא סברא זו, וכותב שם שכתבה בגיליון ספר דברי חיים מהגאון מק' צאנז, עיי"ש.

בשעת הכתיבה לשמה, אבל כשכותב לשם האשה למופרו לירה בערי מסירה הלא נתברר בשעת כתיבה לשם מי הוא כותבו, ואף שאין נזכר בתוכו שם האשה הלא לר"א לא בעינן שיהא מוכיח מתוכו, ומה בין לא הזכיר שם האשה או שיש ב' נשים בשם א'.

שם בפתיחה אות ג' בתוך הרברים: ולכאורה קשה לרבינו יואל למה פסול בשינה השם כמבואר בגמ' דבשינוי שמם הכל מודים שפסול, ולכאורה קשה למה יפסל לשו"ר ת"ז ו' וסיעתו בדבר שא"צ לכתוב יכולין לומר ע"ז לא חתמנו א"כ לראבי"ה דא"צ לכתוב שמו למה בשינה שמו פסול וכו' אך באמת א"א לומר כלל גבי שינה שמו כיון דא"צ לכתוב כשר דע"ז לא חתמנו, דכיון דשינה שמו לא הוי כלל ספר כריתות של הבעל דיש לו שם אחר וגם נכתב בפירוש שלא לשמו דאין לומר בזה ע"ז לא חתמנו כיון דכותב בפירוש שם אחר כמ"ש בקדשים רסתמא כשר ואפ"ה אם טעה ואמר לשם אחר הוי שלא לשמה וכו'.

ומ"ש צמ"ק ג' לענין סינוי כיון דכשר אף שלא נכתב לראבי"ה ח"כ גם צניקה (נפסול) [כשר] תמהני דכיוולא צזה חידש העצוה"ג סי' כ"ה וכמ"ש המחבר צנער התשובות צנמו, חלל תמהני עליו כלן וסם דהרי הכנסת יחזקאל' דחה דצרי עצוה"ג וכתב שכל מי שיש לו ספר עצוה"ג יכתוב דעעה צזה, וגם הל"ץ⁵ חותנו לזה לסרוף הגנו הלו, ולמה לא לזין סם וכאן מזה דבר, וצמח"כ נתן מנכסול צהעתיקו דצרי העצוה"ג להלכה ולא הזכיר כלל דצרי הכנס"י שחולק וגם כל האחרונים חלקו על עצוה"ג, ואף שאני כתבתי צהעתיק⁶ לסמוך על העיטור חלל זהו צעעת הדחק, ודצרי העיטור יחידאין הס ואין זני צפוסקים מזה כ"א צהג"ס צסס מהרא"י והמרחי, ואיך העתיק צפשיטות דצרי העצוה"ג להלכה.

המעין בדברי אא"ז הד"ח רואה שכותב רק דרך קושיא אבל לא לפסוק כן וכמו שכתב שא"א לומר כלל גבי שינה שיהי' כשר דלא הוי כלל ספר כריתות. ואין להבין תמיהתו. ומה שהביא הד"ח בשער התשובות את תשובת עבודת

(5) הוא בסימן ע'.

(6) הוא בסי' פ"ג.

(7) עיין בשואל ומשיב מהרדא ה' חלק א' (הנקרא יוסף דעת) בסי' מ"ג שכתב דביעקב יש לסמוך על עבודת הגרשוני בשעת הדחק. ובפרט היכא שהמגרש נותן בעצמו הנט לאשתו שאז גם הצמח צרק מודה דיש סניף להלק. (ועיין בשו"ת רח"כ סי' נ"ז). ובשואל ומשיב מהרד"ג חלק ג' סי' קכ"א סומך עצמו על שיטת העיטור ועבודה"ג הנ"ל וכותב שם בזה"ל: ולבי אומר לי שאילו הי' רואה הכנסת יחזקאל דברי העיטור אלה לא הי' מערער כ"כ עלי, עכ"ל. ובשו"מ מהרד"ק סי' ס"ו כתב וז"ל, דעת עבודה"ג דאף בשינה בשם האב כשר ואף דהצ"ח וכנ"י כתבו שמעה בזה טעות גדול אני הכינותי לבי ליישב והראיתי שגם דעת בעל העיטור כן. ועיין עוד בזה בשו"מ מהרד"ת ח"ג סי' ע"ו וסי' ק"ו ד"ה ובזה, ובשו"מ מהרד"ק ח"א סי' ק"א, ובמהרד"ג ח"א סי' ד"א.

נשמות נשים נצם הינדא, ע"ש שכתב שהוא גם אדריי, נפלאהי מחד ע"ז
דאיך אפשר סיהי' גם נקצה על גם אדריי, וחלילה חלילה לומר כן הם מלהזכיר.

הנה אמרו חז"ל במדרש תנחומא פ' קדושים, אמר להם הקב"ה לישראל
אני אינני כבשר ודם מלך בודד אין רשות להדיחו להקרות בשמו אבל ישראל
נקראו בשמו של הקב"ה כל שם חביב שה' להקב"ה בהם קרא את ישראל וכו'
וכן הוא במדרש רבה (שמות ח' א') מלך בודד אין נקראין בשמו וכו' והקב"ה
קרא למשה בשמו שנא' ראה נתתיך אלהים לפרעה. והוא ע"ד אוז"ל במקום
גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו. והנה אמרו בגמ' (סוטה י' ע"ב) יהודה שקדש
שם שמים בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה. וזהו שאמרו בגמ'
(מגילה י"ג) ואמאי קרי ל' יהודי על שם שכפר בע"ז שכל הכופר בע"ז נקרא
יהודי, הכוונה עפ"י הגמ' הנ"ל, דיהודה נקרא על שמו של הקב"ה ולכן כל הכופר
בע"ז נקרא יהודי. ומחא טעמא דרשו שם בגמ' דמגילה על בתי בת פרעה
שנקראת יהודי' על שם שכפרה בע"ז, היינו ע"ש הקב"ה. הרי מצינו גם שם
נקבה ע"ש הקב"ה. וכבר אמרו חכמז"ל (סוטה י"ז ע"א) איש ואשה זכו שכינה
ביניהן, ופרש"י חלק את שמו ושיבנו ביניהן יו"ד באיש וה"י באשה. ועי'
בזה"ק פ' לך (דף צ"ו ע"א) וז"ל, ואתוסף ל' (לאברהם) ה"א לאשלמותא וכן
לשרה האי ה"א אתיחיבת לה וכו', אברהם סליק בה"א דלעילא ושרה נחתת
בה"א דלתתא עיי"ש. והוא ה"א בתראה של הוי"ה ובמ"ש הד"ח. ובלקוטי
תורה לאריו"ל פ' וישב כ' וז"ל, סוד תמר דע כי תמר שם אדניי וכו' עיי"ש.
ובדבש לפי להחיד"א ז"ל (מערכת ה' אות א') בשם האריו"ל דאסתר גימט'
אדניי במילוי. וכן מבואר כ"פ בכתבי האריו"ל דרות בגימט' המילוי של שם
אדניי. ועוד כתבו דשם חוה אותיות ו"ה מהשם ואות ח' הוא המילוי של וא"ו
ה"א. הרי דשפיר אפשר שיהי' שם נקבה על שם אדניי. ובר מן דין לא ה"י לו
להשתמש בכסויים כאלו נגד זקני הד"ח זצ"ל בענינים האלו.

דברי חיים שמות נשים אות ו' ס"ק ב': וויטל, נ"ל דאם אינו נדגש הטי"ת⁸ יש
לכתוב ויטל בלא וי"ו ובלא יו"ד (אחר הטי"ת) ואין לחוש למעות כמו שחשש
הט"ג⁹ כי הקדוש רבינו חיים ויטל ה' נקרא ע"ש משפחה.
צטמות הנשים אות ואל"ו לענין סס ויעל, הסס לפע"ד מה שנקרא מוס"ר חיים
ויעל ז"ל הוא כי סס ויעל צלשון ספרד הוא לענין צלשון אשכנז וע"כ קראו לוי
ששמו חיים ויעל שהוא ג"כ לשון חיות ולכך הנשים שנקראות ויעל היו סס ח' וכמו
שקורין אלטער או אלטע להזכירו לצרכה שיאריך ימים וכן חיים הוא ויעל וכן גם
הנשים נקראות ע"ש זה, ולא כמ"ש הגאון כאן שהוא סס משפחה, וגם אם הוא סס

(8) כל' שהמבטא של הטי"ת אינו נשמע אלא כמנוקד בשו"א נע, כמו שם גיטל או ריקל.

(9) זה לשונו של הטיב גיטין: יש נשים שנקראות וויטל או וויטל יש לכתוב כן ואין לכתוב שם וויטל כי יש למעות לקראות בפתח הט' כמו הקדוש ר' חיים וויטל ז"ל שרגילות דא לקרות הט' בפתח.

מספחה יס לומר שהראשון שקראו אחריו הי' שמו חיים וצלסון ספרד היא ויטאל כו"ס ודוק. [א"א: שם המשפחה של מוה"ר חיים וויטאל זי"ע הי' „קלפיראס" עיין שו"ז או"ח סי' קכ"ז ס"ק ד'].

מש"כ שהשם וויטאל אינו שם משפחתו רק שהשם חיים הוא וויטל כלשון ספרד, נראה שהרגיש לכסוף שאינו כן שהרי גם אביו הי' נקרא ר' יוסף וויטאל קאלאבריס (שהי' מקלבריא במדינת איטליא) וגם בנו הי' נקרא ר' שמואל וויטאל, הרי ברור שזה הי' שם משפחתם. והנה הוסיף עוד לומר דאף אם הוא שם משפחה נקראו ע"ש הראשון שבמשפחתם שהי' שמו חיים, אמנם מאחר שסוף סוף הוא שם משפחתו איך יבואו לטעות משם משפחה על שם אשה.

פייטיל לא כנאל צצ"ש ולא צנ"ג ולא כאן, ואכי מלאתי צלמח לדק סי' ס"ט נתן פייטיל, ופה לצבז כנאל איס אחד סמנו פייטיל והוא לפע"ד מפלטיאל.

[א"א: ואני מצאתי סי' אחד נקרא בשם „דרושים לכל חפציהם" ונקרא ג"כ „חק נתן" קראקא שס"ט, שם המחבר נתן פייטל ב"ר שמואל פייבוש מווינא, עיין בית עקד ספרים אות ד' מספר 1072, ותבט עיני בשורי בהקדמת בן הסמ"ע לס' דרישה ופרישה בשור חו"מ חותם א"ע בזה"ל, חתן האלוף הגאון מו"ה נתן פייטל ז"ל אב"ד ור"מ הי' בק"ק ווירמייזא עי"ש. ומצאתי עוד בשו"ת מהר"ם מלובלין סי' קכ"ג האלוף מו"ה ווייטיל בן הקצין מו"ה ווייביש ואולי הוא הנ"ל.¹⁰) — וע"ד שם פייטל עיין שו"ת מאיר נתיבים סי' מ"ג, ועיין בנחלת שבעה בשם פלטיאל ופילטא על שם הרש"ל].

(10) באמת כן הוא שהגאון ר' וייטיל הנזכר בשו"ת מהר"ם לובלין סי' קכ"ג הוא הג"ר נתן פייטיל תאומים מחותנו של הסמ"ע. עיין בזה בקונטרס „תולדות משפחת הורוויץ" הנרפס בסוף ספר טוב עין בעמוד נ"ה ובעמוד נ"ז. — ואנב ראוי להעיר כי בסוף ספר כלילת יופי להג"ר חיים נתן רעמביצער בדף קט"ו ע"א הביא מש"כ הגאון בעל בית מאיר בסוף ספרו על אחע"ז, שהוא נכר הגאון מו"ה פייטיל האב"ד דק"ק ווירמייזא ורק' ווין, וכותב עליו הכלילת יופי שבמחכת"ה לא כיוון יפה בזה, שלא הי' כלל אב"ד בווינא רק חד מחבריא מגדולי העיר ווינא, עי"ש. אמנם באמת הצדק עם הגאון בעל בית מאיר ויפה כיון, דבקונטרס „תולדות משפחת הורוויץ" הנ"ל בעמוד נ"ז כותב שבשנת שפ"ג נתיישב הג"ר נתן פייטיל על כס ההוראה בווינא ונפטר שם בשנת ש"ץ. והעתיק שם איזה טורים החרותים על מצבתו בעיר ווינא שהי' יכולת לקרותם — „פ"נ הגאון אב"ד מהר"ר ווירל . . . בן הר"ר שמואל . . . מומחה ודן והורה בחריפתו . . . בגרמייזא ובווינא . . . נסמן במערה ה"א ש"ץ ליצירה". ושם בעמוד נ"ח הביא מש"כ בפנקס הזכרות נשמות אשר בפונזא (ששם מג"כ של בנו הג"ר צבי הירש) בזה"ל: את נשמת הגאון אב"ד בכמה קהלות קרושות מהור"ר צבי בן הגאון מהור"ר פייטיל אבר"ק ווין ובק"ק ווירמייזא והגליל". ודי בזה.

פסח לא כנאלא איך כותצין צסמך או צת', צסמך הוה מקורו סהי' נולד צחג הפסח ופתח צת' הילא ופתח'י.⁽¹¹⁾

צכחצות דף פ"ט וור קשישא וור ינוקא פרש"י צשניהס היו קורין וור רק צלדול קראו קשישא ולקטן קראו ינוקא, ועכ"פ מוכח שאין קפידא לקרא לשני צנים צסם אחר⁽¹²⁾ רק לתת סי' קשישא או ינוקא.

---

(11) בשו"ת רברי חיים ח"ב אהע"ז סי' קנ"א משמע רצריך לכתוב פסח בסמ"ך עיי"ש. ועיין בשו"ת הרי בשמים ח"ג סי' ג' שהביא רבפסקי מהרא"י סי' ס"ג יש חתימת הר' פסח מקרמיוא. וכותב שם וז"ל: והנה זה ברור דשם פסח אין לו שייכות כלל עם שם פתחי' שהוא שם בפנ"ע ומוזכר בנחמ' ג' ו' ושם ז' נ"א, ואף דלא כמו שנכתב שם הוא נקרא בפי העולם (רשם בנחמ' הפ"א מנוקד בקמ"ץ והסמ"ך מנוקד בציר"י), מצינו כמה שמות כאלה שהנקודות משתנות בקריאת מבטא בני אדם מכמו שהם כתובים במקרא, ובכ"ז חר שמא הוא, עכ"ל. ועי' בתוס' רעק"א על משניות מס' פאה (הובא בפת"ש אהע"ז סי' קל"ו סק"ט) רמשמע מדבריו ג"כ דפשיטא לי' שכותבין פסח בסמ"ך.

(12) בפתחי תשובה יו"ד סי' קט"ז סק"ו בשם אדני פז דמותר לקרות שני אחים בשם השות. ועיין בס' חסידים סי' תע"ז.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועזו להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בענין תנאי במזונות אשה מהגאון מוהר"ר דניאל פרוסטיץ זצ"ל ראש אב"ד בפרעשבורג¹⁾

ירושלמי ריש המדיר, וכי אדם נודר שלא לפרוע את חובו, תפטר כמ"ד אין מזונות לאשה דבר תורה. וכתב הר"ן דלא אתי כש"ס דילן. ונ"ל להשוותם, דלכאורה קשה על תירוצו של הירושלמי, דהא במתניתין נזכר נמי רבי יהודה, ור"י ע"כ ס"ל מזונות דאורייתא, דאיתא לעיל דף נ"ו ע"א טעמא דכתבה לי' אבל על פה לא אמאי דבר שבממון הוא ושמעינן לי' לר"י דאמר דבר שבממון תנאו קיים דתנאי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה וכו' ר"י אומר בדבר שבממון תנאו קיים, קסבר ר"י כתובה דרבנן, וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ע"כ, א"כ מוכח דשאר כסות דמהני התנאי דאורייתא הוא.

ונ"ל דאיתא בתוס' בפרק הזהב דף נ"א, וא"ת מה פריך הש"ס הנ"ל טעמא דכתובה הא ע"פ לא, דלמא שאני כתובה משום דלא ידעה דקא מחלה דסברה שמה תמות היא קודם וכו' ותירצו דהקושיא דהתם לשמואל דלא שניא לי' יעו"ש, והתוס' בשמעתין ד"ה ח"נ כתבו למ"ד דקא במפרש לק"מ קושית הש"ס דאפשר לאוקמי באמר יאסר תשמישך עלי, וקושית הש"ס דקא למ"ד אפי' בסתם, ובירושלמי הגירסא מהופכת דרב ס"ל אפי' בסתם ושמואל ס"ל דקא במפרש, וא"כ ע"כ קושייתם וכי אדם נודר שלא לפרוע את חובו, אליבא דרב, ולרב דס"ל בהזהב חסברא לחלק בין ידע דקמחל וכו' שפיר מתרץ תפטר כמ"ד דרבנן דאפשר דר' יודא נמי ס"ל מזונות דרבנן, ובכתובה לא מהני תנאי כע"פ משום דלא ידעה דקמחל כמ"ש התוס'. וממילא מתורץ הש"ס דידן דהקושיא אליבא דשמואל, ולדירי' ע"כ מוכח דס"ל לר' יודא מזונות דאורייתא, וק"ל. (ובאמת שיש לבנות על דרך זה במאי דאיתא לקמן דף ע"א שני תירוצים אם הסתם משנה דהכא כר"מ או לא, ולר"מ לכאורה מוכח דס"ל מזונות דאורייתא, אבל יש בזה אריכות דברים).

1) נולד בשנת תקי"ט בערך לאביו הר"ר בנימין וואלף, הי' תלמיד מובהק של הגאון מהר"ם ברבי זצ"ל. בשנת תקנ"ו בעת שכיהן הגאון מוה"ר משולם איגרא כאב"ד בעיר פרעשבורג נתמנה הג"ר דניאל הנ"ל לדיין שם, ואח"כ בשנת תקצ"ז נעשה ראש בית דין. — העמיד שם תלמידים רבים מופלגים וביניהם רבנים מפורסמים. — הניח אחריו הרבה תשובות וחירושים, ונרפס ממנו ספר אחד „מחנה דין" עמ"ס פסחים גם נכרו בספרו „דן מדינאל" הדפיס פי' על פרשת עקידה מוקנו הנ"ל. יש אליו תשובות בשו"ת נוב"י וחת"ס ועוד. — נלב"ע בעיר פרעשבורג ששה ימים לחורש ארד שנת תר"ו ושם מנ"כ. (יתר פרטים מתולדות ימי חייו נמצא בס' אבני בית היוצר סי' י"א).

* * *

חידו"ת הנ"ל הועתק מכת"י הגאון הנ"ל מתוך מכתבו מיום ל"ד למב"י תקע"ו לפ"ק. — אפריון נמשי' להרבני הנגיד החסיד המפורסם מו"ה שאול הופעדרער נ"י מאנטווערפן על שחרשה לנו כטוב לבב להרפיסו בקובצנו, ישלם ר' פעלו הטוב.

שתי תשובות מהגה"ק מוה"ר יחזקאל שרגא פרענקיל תאומים זצ"ל אבר"ק קלאסנא⁽¹⁾

שוכט"ס לכבוד ידירי הרבני המופלג החרیف היקר המושלם כש"ת
מו"ה ישראל איסר פרוכטהענדלער.⁽²⁾

היום השנתי מכתבו ובאתי להשיב אודות האווזין⁽³⁾ מבואר בפמ"ג סימן ל'
בסוף הסימן בש"ך ריש לאסור, הגם לפי המבואר בכמה תשו' להתיר, עכ"ז
נוהגין בסביבותינו לחומרא כי כן צוה כבוד אדמו"ר הג' הצדיק המנוח אבר"ק
ווישניצא זצלה"ה⁽⁴⁾, ונהוג בזה לחומרא, ומבואר כן בישועות יעקב בסימן הנ"ל
שהגאון הצדיק בעל תבואות שור החמיר בזה, ועכ"ז במקום שנהגו להתיר אין
לאסור, אך במקום שנוהגין לחומרא אין אנו יכולין להתיר.

שלום לו מנאי ידירו,

הק' יחזקאל שרגא פייבל פרענקיל תאומים

(1) נולד לאביו הרב הגאון הצדיק מוה"ר יהושע העשיל אבר"ק קאמארנא בנו של
הגאון בעל ברך טעם זצ"ל. כיהן כאב"ד בק' קלאסנא—וויעליטשקע והגליל. ה' מסתופף
בצל כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע ונס אצל שאר צדיקי הדור, ויש אליו תשובות בשו"ת
דבריו חיים חח"מ סי' ל"ו וסי' ל"ז. — הגה"ק משינאווע זצ"ל הניד בשם הגה"ק
מוהר"ש מבעלזא זצ"ל שאמר עליו שנשמטו היתה נשמה חרשה שהופיע עלי ארץ. —
נרפס ממנו ספר נחמד, "דברי יחזקאל" עה"ת, ובסוף הספר חידושי סוגיות. נפטר ביום ג'
שבט שנת תרמ"ה לפ"ק. תנצב"ה.

שתי תשובות הללו נעתקו מכת"י השואל.

(2) הרב הגאון מוה"ד ישראל איסר פרוכטהענדלער ה' דמו"ץ בק"ק גדוב (הסמוך
לוועליטשקע) ואח"כ בק"ק זשאבנא. ה' תלמידו של כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע.
תשובות אליו מודפסות בשו"ת מהר"י הכהן מהר"ת ובס' בית לוי. נשאר ממנו תכריך
חידו"ת שלא נדפסו עדיין. ותורתנו נתונה בזה לידירנו האברך היקר ר' שלמה
פרוכטהענדלער נ"י מירושלים ששלח לנו העתק מחליפות מכתבים של זקנו הרב הג'
הנ"ל עם גדולי דורו.

(3) השואל כותב ע"ג תשובה זו בזה"ל: נשאלתי פה גראו יום ב' חיי תרל"ב אודות
האווזין שיש להן ראשין הנקרא משעפעקלעך, הנז"ב מהר"ק חיו"ר (סי' ה') מתיר, וכן
ראיתי בספר נורע בשערים מהגאון האמיתי אבר"ק לובלין וקיבץ שם הרבה נאונים כולם
כאחד עונים להתיר וכן ראיתי בספר שואל ומשיב מהגאון מאור הנולה מלכוב שיחי'
(בח"א סי' צ"ח). לכן ה' רעתי להתיר ע"י בדיקה, ובפרט שאין כאן נקב, אמנם רציתי
ג"כ לסמוך על הני נאונים להתיר אף בנקב, ושאלתי את הרב המאוה"ג אבר"ק קלאסנא
וזה תשובתו:

(4) הוא הגה"ק מוה"ר ארי' ליבוש ליפשיץ זצ"ל אבר"ק ווישניצא ואח"כ אבר"ק
ברינעל. נורע ע"ש ספרו "ארי' רבי עילאי".

אורות הקערה של „פארצילאן“⁵), לפענ"ד אין ביכולתי לאסור בדיעבר הכלי אף לאחר ששהה מעל"ע, ומה שכתב מעב"ת שיכול לומר שאין לעשות כן לכתחילה מחמת שמבואר בכמה פוסקים שאין רשאי להדליק לכתחילה הפייקע מנר, אמת ניתן לכתוב שבודאי אינו נכון ג"כ לעשות כענין . . . ליקח כלי של פארצילין במכוון כדי שישחור מהאור נר של חלב אך אם עשה כן בדיעבר לא יצאתי לאסור בפרט בנטל"פ כמה פוסקים שחלב שלנו היא נטל"פ ובפרט לפי דעת רש"י בשבת דף כ"א נראה דאמרינן רק דמחזי כמאן דשקיל נהורא ושואב קצת מלחוחית שומן אבל באמת לא נאסר מטעם ששואב באמת קצת חלב מהנר הראשון דאם הוי אמרינן מטעם אכחושי מצוה היא רק מטעם ששואב באמת חלב מנר הראשון לא הוי קשה קושיית הגמ' מברייתא בנר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותי וממנה הוי מדליק ובה הוי מסיים, והאיך הוי רשאי להדליק מנר מערבי הא הוי אכחושי מצוה מטעם דהוי אמרינן דלכך הוי רשאי להדליק מנר מערבי מטעם דבאמת לא הוי נחסר כלל בכל עת ע"כ הוי רשאי להדליק ממנה אבל בנרות אחרות הוי צריך לאסור מטעם דנחסר חלב מנר הראשון, אלא ע"כ מוכרח לומר כסברת רש"י ז"ל דאמרינן דמחזי רק כשואב חלב ולכך הוא אסור, והיכא דאיסור הוא רק מטעם דמחזי אין חילוק כלל בין נר מערבי ובין נרות אחרות כי בנר מערבי הוי צריך לאסור מטעם דמחזי אף באמת שלא הוי חסר כלום ודו"ק.

דברי ידידו הדרו"ש בלונ"ה.

חק' יחזקאל שרגא טייבל פרענקיל תאומים
אבד"ק קלאסנא והגליל

(5) השואל כותב ע"ג התשובה בזה"ל: נשאלתי על קערה של פארצילאן אשר נשחרה מבחזין מחמת האור נר של חלב שנפל תחתיו, והשבתי רין זה אין לו מקור בש"ס ובפוסקים, ולרעתי לכאורה נראה לפי המבואר בפתחי תשובה סימן צ"ב לאסור הרלקת הפייקע מנר של חלב וכן מבואר בשערי תשובה באו"ח סימן ר"י, א"כ נראה לכאורה לומר ראסור, אמנם באמת ז"א רהרי כבר כתב הכו"פ רחלב נוטל"פ הוא א"כ באמת לכתחלה אסור אבל ריעבר נראה להתיר אחר מעל"ע והרבה פלפלותי בחכמה ברבר, והצעתי הדברים לפני המאוה"ג מקלאסנא וזה אשר השיב אותי:

מכתב מהרה"ק רבי ר' מענדילע מרימאנוב אל הרה"ק מוה"ר יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע.¹

בעזה"י יום א' כ"ב שבט תקס"ח לפ"ק.

שלמא רבא ונפישא לגברא קדישא ה"ה כבוד אה' ידיד עליון הרב
הגאון הגדול המפורסם בתורה וביראה החסיד האמיתי נזר ישראל
נ"י פ"ה כש"ת מוהר"ר יצחק אייזיק נ"י לנצח אור צח.

אחר"ש הטוב כיאות באתי להעיר את אזנו הטהור ברבר מצוה אשר
החלתי לעסוק בה² הלא היא מצות ציצית אשר בעו"ה מקילין בה הרבה ואין
מקיימין אותה כהלכתה דוב אנשים ובפרט במדינת הנד הארבע כנפות שלהם
המה קצרים מאוד ואינם מכסים את הלב וכשאני מוכיח את כל הבא אלי ממדינת
הנר לעשות להם הדר' כנפות כהלכתה אז מענה בפיהם כשיהיו ארוכים כשיעור
המבואר בשו"ע אז יהי' להם בושע וחרפה ללכת לפני האדונים המושלים, אוי
לאותה בושע וכלימה שניבוש במצוות בוראינו ולא ניתן כבוד לאלהי עולם ית'
אדון כל הארץ, אדרבא הדבר הוא להיפך בהקיימם מצוה זו כהלכתה ישאו חן
וחסד בעיני המושלים למלאות משאלותם. אה' ידידי איני יכול לפרט בכתב מה
הגורם חסרון דקדוק מצוה זו ע"כ יראה נא מעכ"ת להזהיר את אנשי ישראל
שבעירו והסביבות הסמוכים לו וגם את החייטים שלא יעשו לשום אדם ד' כנפות
קצר מן השיעור³ וזוה מזכה את הרבים וזכות הרבים יהי' תלוי בו להיות לו
אדיכות ימים ושנים בטוב ובנעימים ובריאות הגוף ורפואה בכל אבריו ויראה
בשמחת בניו ובנותיו כ"ה.

הכ"ר אהבו לנצח הדורש שלומו תמיד ומצפה לשמוע בשורות טובות

ממנו.

חק' מנחם מענדיל בא"א מוהר"ר יוסף זלה"ה מרימאנוב

(1) נרפס בקונטרס בית ועד לחכמים (טבת תרפ"ח) ושם הועתק מעצם כתי"ק ע"י ר' שמואל משה פישער.

(2) שם בבול"ח ציין המעתיק למש"כ בספח"ק נועם אלימלך פ' נח עה"פ ברורותיו וזל"ק: בכל דור ודור יש שורש לתקן מצוה מיוחדת יותר משאר מצות למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצות ציצית יותר משאר מצות וכדומה בכל דור יש שורש להחזיק במצוה מיוחדת, עכלה"ק.

(3) בספר עשרת מנחם עמוד י"ב נרפס י"ג תקנות שאיזן ותיקן הרה"ק הר"ד מענדיל זי"ע ביום כ"ז ניסן תקע"ה, (כג' שבועות טרם שעלתה נשמתו לגנוי מרומים) והוחקו למשמרת בפנקס החבורה, „בקר חולים" רק' רימאנוב, ותקנה י' היא „להזהיר החייטים כשתופרים ארבע כנפות שיניע הארבע כנפות עד הברכים".

מכתב מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל

כ"ה ה' בשבת כ"ר תמוז ע' לפ"ק פ"ק פוזנ

שלום וברכה וכל טוב לכבוד ידיד נפשי הרב הגדול חריף ושנון זית
רענן מו"ה משה נ"י ראב"ד דק' גניזען יע"א.

היות כי כבר לי מאד אנחות וגנחות ויללות של ה"ה האביון כ"ה משה
אסיעש שי' אשר מלבד גדול דחקו ומכאובו ויושב מחוסר לחם הוא וביתו, ומה
שבנו הבח' המופלג כ"ה אבלי שי' משתכר בשירותו הוא נותן להם להחיות
נפשם בלחם צר, והכל ערב לו ומקבל בשמחה, אבל לנגדו הר גדול וגבוה, בתו
הבתולה היא יותר משלשים שני' ומקושרת בשידוך זה כמה שנים, וכבר לקח ר'
משה הנ"ל דרכו לברלין בחורף העבר בחשבו לקבץ שם סך מה, אבל יד ר' ה' בו
שנפל לידי חולי כי נתקרה דגלו והוא מדוכא ביסורי' והגיע לשערי מות, הרבה
עשו עמו בק' פפר"א ע"י מבוקשתי מהם והרבו מאד בהוצאות רופאים וכדומה,
עד שנרפא בעז"ה, ועכ"ז נשאר חלש מאד ברגלו וא"י לילך אחר פרנסתו.
ואשתו היא מאירת עינים, והבת ערשילאית כמשמעו, לה רק כסות א' בלוי
לכסות בחול וי"ט ושבת, הנדן הופרו לק' ר"ט, והבאנו החתן לידי כך להתרצות
בסך ס"ה ר"ט ואפשר יתדצה בס' ר"ט, וב"א האברך ר' איצק שפרנסתו קשה
נותן לזה סך חמשים ר"ט, והמותר לנדן ומלבושים וכדים אף כפי דרך פחותי עם
יעלה יחד לפחות לסך ס' או ע' ד"ט ואין לזה אף פרומה, וצערי גדול מנשוא, לזה
לעת ההכרח להכניס עצמי בזה בכל כחי, ובתחלה יד המשפחה תהי' בראשונה,
ירעתי שמעכ"ת נ"י תורתו ואומנתו ופרנסתו דחוקה, וכן שאר אחיו, עכ"ז לפי
איכות הענין וההכרח גדול מחוייבי' לעשות יתר מהכח, וחתכתי הדין שכבודו
ושלשה אחיו כל א' יתן סך חמשה ר"ט, ואני מטיל עליהם זה לחיוב גמור.
ורגיל אני לפרש במשאחז"ל כבר [את] ד' מהונך א"ת מהונך אלא מגרונך,
דהיינו מהונך משמע מתוך הון רב, ולז"א א"ת מהונך היינו לאו דוקא מהונך אלא
אף מגרונך וכבר ד' בצדקה לעני', אף לחסד עצמך מגרונך, לצמצם מאכילתך,
והדבר מוטל עליכם הידידים הקרוב קרוב קודם, ואחרי שיהי' ההתחלה טובה,
ויהי' בידי הסך הנ"ל, אדאה יותר להשתדל פה אצל נדיבי עם ובדרך כבוד, אבטח
כי כבוד מעכ"ת ישמע לדברינו וישלח לי סך ה' ר"ט בשבוע הבע"ל.

ידידו דש"ת בלונ"ה,

חק' עקיבא במו"ה משה גינז ז"ל

תשובה בענין טבילת כלים

מאת הרב הגאון מוה"ר אליעזר חיים דייטש אבד"ק באניהאד"ק

ב"ה.

את חג המצות יחוג בכוס ישועות וברכות כבוד אהובי הרב הגרול
החריף ובקי המפואר כהן שדעתו יפה בנש"ק כש"ת מוה"ר שמואל
מאיר הכהן האללענדער נ"י דימו"צ במשערנאוויטץ וכעת מתגורר
בעיר פראג יע"א.

מכתבו הניעני ואני טרוד גדול בהרבה ענינים ובפרט כי דרש דברים סובבים
על ענינים אשר כבר הארכת בהם בעזה"י, ע"כ אשיב רק בקוצר.
על דבר שאלתו אם מותר לטבול כלים הצריכים טבילה בוואסערלייטונג,
ומע"כ נ"י כ' מ"ש בשו"ת פרי השרה ח"ד סי' ק"ו בזה הענין לענין טבילת
נשים, והנה מע"כ האריך מאד אם טבילת כלים הוי מה"ת או מדרבנן, הנה רוב
הפוסקים דובם ככולם סוברים שטבילת כלים הוי מה"ת, וכפי הנראה מכ"מ פ"ז
מהל' מאכ"א הלכה ה' וגם הרמב"ם ס"ל הכי להלכה ומ"ש שהיא מדברי סופרים,
בחידושי לפדק כיצד מברכין דף ל"ו הבאתי מדברי הרמב"ם בפחמ"ש מס' כלים
פ"ז משנה י"ב שכתב בפירוש שבכל מקום שנאמר מדברי סופרים ה"ה
כדאורייתא ממש, ועי' בכ"מ פ"א מהל' אישות, וכבר נודע כל זה לכל באי שעד
הרמב"ם, ועכ"פ יהי' איך שיהי' בדעת הרמב"ם, עכ"פ רוב הפוסקים וודאי ס"ל
דהוי מה"ת, וכבר האריך בזה בספר שרי חמד בכללים מערכת ט' סימן ב' ואסף
איש טהור כמעט רוב הפוסקים דהוה מה"ת.

ומעתה נחזי מה דקמן בס"ד, הנה אם הסילונות שעל פיהם הולכים המים
להרעזעוואהר הם בלא שלא-קאטטאר היינו כלי שמקבל שם צרורות ועפרות
המים, א"כ לא הוי הצינור כלי, וכיון שהרעזעוואהר מסתמא בנוי בקרקע וג"כ

---

(1) נולד בשנת תרי"א לאביו הר"ר אברהם. ה' תלמידו של הגאון מהר"ם שיק
זצ"ל. בשנת תרל"ו בערך נתקבל לאב"ר בעיר האנאשאוויץ, ומשם נתקבל לאבד"ק
באניהאד. (בספר מכתבי קודש ח"א מכתב כ"ג נרפס מכתבו של כ"ק מרן מוהר"ש
מכאבוב זצוק"ל שכתב לו ברכתו לרגלי התמנותו לכהן בעיר באניהאד). שם בבניהאד
הקים ישיבה והרכיץ בו תורה להרבה תלמידים. — חיבר הרבה חיבורים ורובם נרפסו,
ומהם תבואות השרה על סוגיות ו' חלקים (בהסכמת כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל) ושו"ת פרי
השרה ד' חלקים ועוד. — בערב יו"כ שנת תרע"ה נפטר לב"ע. תנצב"ה.

* * *

תורתנו נתונה כזה להרבני החסיד מו"ה זאב יהודה הכהן האללענדער נ"י מבני כרם
בנו של הרב"ג השואל, ששלח לנו ההעתק מתשובה הנ"ל.

לא הוי כלי א"כ ווראי מותר לטבול כלים בהרעזערוואהר רמסתמא יש שם ארבעים סאה בהרעזערוואהר, וא"כ אין ג"מ אם יש לו רין מעיין או לא, ראפילו לרעת הש"ך סי' ר"א ס"ק ל' [מהני] דמכיון שנפסק מן המעיין אין לו רין מעיין כיון שיש שם בהרעזערוואהר מים כשרים מ"ס וכלי לא הוי ווראי כשר אפילו לטבילת נשים ומכ"ש לטבילת כלים, ראפילו אי הוי מח"ת מ"מ לא חמיר כמו איסור נרה, רחרי לכ"ע אפילו בכלי הצריך טבילה מח"ת אם נשתמש בו בלא טבילה אינו אוסר המאכל כמבואר בפירוש בשור ובשו"ע יו"ד סי' ק"כ, וא"כ אם הצינור אין לו שלום-קאטטער וגם הרעזערוואהר בנוי בקרקע ווראי כשר לטבילת כלים, הארכתני בזה רי באר בספרי בשו"ת שם דכשר לכל רעות הפוסקים הנ"ל. אמנם אם הצינור יש לו שלום-קאטטער שהוא בית קיבול, אפילו אם נימא שלא כל הצינור הוי בית קיבול, עכ"פ כלי מקרי, עיין היטב בש"ך סימן ר"א ס"ק ע"ז ובחירושי בסוגית רצינור וקטפרס נחלי מים בית ר' אות י"ג הארכתני בזה בס"ד, ועכ"פ אם המים באים דרך כלי והצינור שיש לו בית קיבול וראי מיקרי כלי אינו כשר לטבילת כלים ג"כ, שהרי אפילו אם היא דרבנן מ"מ הרמז הוא מקרא ראך במי נרה יתחטא סוף מס' ע"א דבעינן מים שהנרה טובלת בהם מוכח בפירוש רח"ל הקפירו רוקא מים שראוי לטבילת נרה וכל שיש שם כלי או על הצינור או על הרעזערוואהר אין בידי להתיר אפילו לכלים שאינם צריכים טבילה מח"ת לכ"ע כנון כלי זכויות וכיוצא שאר כלים המבואר ביו"ד שם סי' ק"כ, מ"מ כיון שחז"ל אמרו בפירוש מים שנרה טובלת בהם, אינו ראוי לטבול כלים במקום שאין הנרה טובלת.

ואנב אציע בכאן מה שהקשה לי אחר מ"ט מי שיש לו ב' או ג' מזוזות לקבוע אינו מברך לקבוע מזוזות כמו שמברכין על טבילת כלים מי שיש לו איזה כלים לטבול, והשבתי רח"ל לא רצו לתקן ברכה לקבוע מזוזות שלא נטעה בס"ד הגמרא מנחות ל"ד ע"א רצריך ב' מזוזות מימין ומשמאל, משא"כ בכלים לא שייך טעות כזה.

והנני רוש"ת באהבה,

אליעזר חיים דייטש [בן גנענריל] לרפ"ש

כוס תנחומין

מביעים אנו בזה השתתפותנו בצערם העמוק של ירידנו הנח"ח מו"ה שלמה מאראווקא נ"י לרגלי פטירת אמו ע"ה ולירידנו האברך היקר ר' דוב מרדכי פישער נ"י לרגלי פטירת אביו ע"ה.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא יוסיפו לדאבה עוד.

המערכת

על הראשונים ועל האחרונים

יהודה ליב לעמבערגער

אבר"ק סערענשט

(חתן כ"ק מרן ארמו"ר זצ"ל הי"ד)

ניו יארק

ואם חכמי דורנו ושלפנינו לא כביר הראו פנים
להתיר במחכ"ת א"א (אלף אלפי) פעמים לא
ידעתי איך מלאו לבם לעמוד נגד הרא"ש
והרשב"א ומרן הב"י כו' ואין לנו אלא
הראשונים ז"ל. (שו"ת דברי חיים ח"ב אהע"ז
סי' קל"ה).

בספר החנוך מ' קי"א איסור תקרובת עכו"ם. ואמרו להרחקת הענין שאפילו
יין של ישראל שיגע בו עכו"ם כו' ומכיון ואין האיסור אלא מדרבנן היתירו ז"ל
ליטול תשלום מה שאסר מיד האוסר שאין התשלומין אלא כעין תשלום נזק ואינו
נהנה מדבר האסור אלא שלוקח נזקו מיד האוסר, ובמנ"ח תמה למה בנסכו ממש
באופן דאסור מה"ת יאסור לו לשקול דמי, הלא סברת מיקלי קליא בגמ' דע"ז
דנ"ט שייכת גם כאם נאסר מה"ת. והביא דמשמעות לשון הר"ן דאי אסור מה"ת
יותר איכא טעמא דמקלי קליא.

ובשו"ת מהרש"ג למורי ז"ל ח"ב סי' רל"ז עוד מחזק טענת המנ"ח, ומה
דרוצה ליישב דברי ס' החנוך שהוא מידי אם בדרך מכר דוקא, ל"ז להבין, וזולת
עצם החלוק דמ"ש, הרי תרמב"ם פ"ג ממ"א הכ"ח נקט לשון מותר למכור וכן
הלשון בש"ס, לזכוני.

ותיתי לי כי בס"ד עמדתי על אמתת דברי בעל ספר החינוך. בשמעתא דע"ז
הנז"ל תמהו הראשונים ומהם בתוס' שם הלא אם אין הישראל נותן היין להגוי
אשר נגע בו ואסרו לא יהיב ל' דמי, נמצא דנחשב דמי יי"ג ממש. ובחי' תרמב"ן
האריך בנדרון והביא דהר"ש טרח בדבר ולא עלתה לו. ובברק הבית בית א' שער
א' העלה מכח זה וכך מפרש דברי הש"ס דדוקא למאן דלא מיתסר אלא מדרבנן
שרי למשקל דמי מההוא נכרי משא"כ לת"ק שם כיון דמיתסר מדאורייתא מההוא
נכרי גופי' אסור למישקל דמי ולמיהב ל' חמרא דדמי חמרא יהיב ל' דמי לאו
חמרא לא הוי יהיב דמי, אבל השתא דמיתסר מדרבנן שדו ל' רבנן ועשאוהו
כתשלומי נזק יעו"ש. ולפי מה דמוסכם אצל גדולי הרבנים כי הרב דא"ה בעל
ברק הבית על הרשב"א ח"ג גם מחברו של ספר החנוך. ונאמן עלינו עדותו של
מרן הש"ך שמייחס את ספר החנוך להרא"ה, (יו"ד סי' קנ"ז סק"י וח"ו סי' צ"ז
סק"ב). וזה לא כביר נדפס מהרא"ה פירושי מס' ברכות ושם בדברי אגדה
ובבאורי טעמי המצוות דבריו דומים למה דבס' החנוך. — ובחיות כן ודאי דבריו
מתאימים לזה שכותב בספר ברק הבית שלו דרך על אסר"ד אנו יכולים להשתמש
בטעם דתשלומי נזקו קא שקיל וא"ש. ואף אם נכוף אוזן לאלה המפקקים אם

שני הספרים ממחבר אחד יצאו, ברור כי בזה שיטה ומעם אחד לשניהם. ופוק חזי משנת חסידותו של בעל מנחת חנוך, למדות טענתו הישרה נגד חלוקו של החנוך, לא מלאו לבו לחלוק ע"ד ואם כמעט כוון אל הרברים האמורים, הניחו בצ"ע לבד כי לא ידע מנ"ל סברא זו. והוא צורק כי אחרי שנים בא משהו והראה ביד כחה שלו איה מקום מוצאו. וברם, אין לנו אלא דברי הראשונים ז"ל. (ותוך כדי עיוני בדברי דבה"ב הנז"ל עבר בדעתי להוסיף נוסף עפ"י מה שכתבו קצת אחרונים שכל איסורי דרבנן יכוננו איסורי גברא, שאין בדבדי חכמים כדי לשנות את החפץ לקבוע בגוף הדבר מהות של איסור, והם רק גזרו על האדם לעשות או שלא לעשות וכאילו זה טעמו של הנה"מ חו"מ סי' רל"ד דאכל איסד"ר שונג אי"צ כפרה מאחר דרק עליו מוטל שלא לעשות ומכיון שלא נתכוון לעבור ע"ד חכמים אין כאן עבירה כלל. הכי נמי יאמר דדוקא ביי"ג האסור לפי דברי חכמים לבד דאין האיסור נתפס ביין עצמו ומה דעלי' ידי' רמיא שלא להנות ממנו מועילה דעתו דדמי נזקו לבד הוא קשקיל. אלא דיסוד רעוע הוא כי כל החילוק של איסור גברא וחפצא לגבי נדר ושבועה הוא דאתמר והרברים עתיקין).

* * *

בברכי יוסף או"ח סי' תקל"ז וז"ל להרפים ספרים בחוש"מ אף שיש לו פועלים שפסק להן שכרן קבוע מידי חרש בחדשו בין אם יהי' לו פעולה בין אם לא יהי' לו לא מיקרי דבר האבוד בשביל שמאבד שכר הפועלים מאחר שמלאכת הרפוס בעצמה אינו דבר האבוד. וגם אם יקח פועלים שאין להם מה לאכול אסור דאין האדם יכול לעשות מלאכה בחוש"מ כדי לתת שכר לפועל שאין לו מה יאכל. מהר"ם פרובינצאל בתשובותיו כ"י סי' נ"ח. ועי' לקמן סי' תקמ"ב ובמ"ש האחרונים ודו"ק. — ושם סי' תקמ"ב בזה"ל ע"י פועל שאין לו מה יאכל עמ"ש לעיל סי' תקל"ז משם הר"ם פרובינצאל ודבריו צריכים ישוב ודו"ק.

הנה הברכ"י מצא סתירה לדברי מהרמ"פ מההלכה המפורשת סי' תקמ"ב דכל מלאכה הגם שאינה דבה"א והיא שלא לצורך המועד מותר לעשות ע"י פועל עני שאין לו מה יאכל. ובערך ש"י סי' תקל"ז גם הוא מפרש הכי כוונת הברכ"י דלפי המהרמ"פ גם ע"י פועל עני אסור כל שבעצמה אינו דבה"א. וכן הביין השע"ת, ותירצו דחוק להמעין.

גם על עצם חרושו של המהרמ"פ תמהים ומקשים ממה דמבואר דמי שהפך זיתיו או שהי' יינו בכור יכול לעשות אף בחביתין וכן בגוי הסמוך לכרמו כו' אם כי דבר האבוד רק ביין עכ"ז מכיון דבלא החביתין ייאבד יינו ג"ז שרי הגם דמלאכה אחרת היא והה"ד מכה הפסד תשלומי הפועלים. עי' שו"ת מהרש"ג למורי הגאון ז"ל ח"ב סי' ע"ח וצ"ד. וראיתי בספר ש"ש כהלכתו פרק ל' אות ט' אחז בפשטות דבעל בית חרושת המעסיק פועלים קבועים שמקבלים שכרם מדי חדש בחדשו ובאם יסגר העסק שלו בחוה"מ ייאלץ לשלם משכורתם השלמה אין לך דבר האבוד גדול מזה ומותר להעסיק את הפועלים.

הגאון מהר"ם פראבינצאל חי בתקופת מרן הב"י ורב חילי' בהלכה. בשה"ג להחיד"א ז"ל הביא כי הר"ר משה זכות ובית דינו תקנו שלא ישגיחו בתשובות האחרונים כ"א התשובות שרמזו בעל כנה"ג ומהר"ם פראבינצאל. ולא מהיושר וחצדק הי' לבטל דבריו במחיות כף ולהורות בנגוד להוראתו. ולענ"ד כל דבריו קלורין וברורין, עולה לא נמצא בשפתיו. — וכשהייתי בעיר רומי אני ראיתי, אותה תשובה בכת"י בעת חפשתי אחרי ספרים עתיקים וכתבי ידות מגדולי איטלי' בימים הקודמים. ובה כתוב ונאמר, כי איני רואה בבטול מלאכת השכירים לחרשים או לשנים כנגדון שאלת ההרפסה שיהי' נכנס תחת דבר האבוד הואיל ודבר הרפוס עצמו אינו נפסד בכך וכשאסרו חכמים המלאכה בחוה"מ לא חלקו בין מי שיש לו שכירים כאמור לזולתו. ולא עוד אלא שאם הי' הרבר כך כמעט כל אדם הי' מותר במלאכה כי האדם לעמל יולד ועושה מזונות לעצמו בשכר עמלו ואם יושב בטל מפסיד מזונות לעצמו.

גם כשאסרו הסחורה לא חלקו בין סוחר בחנות שלו לסוחר בחנות המושכרת לו ונמצא מפסיד דמי שכירותה לימים ההם. לכן אין שום צד בהיתר בדבר אא"כ יעשו המלאכה פועלים שאין להם מה יאכלו שמותר לתת להם כל מלאכה כדי שיאכלו בשכרם. וגם אם היו שם קצת פועלים עושי מלאכה אחת מהשייכות בדפוס שאין להם מה יאכלו אין לומר שיהיו מותרות שאר מלאכות לאחרים כדי שיעשו גם הם וירויחו ואינו דומה לדבר האבוד שאחרים מלבד הבעלים עושים בו כי שם המלאכה עצמה מותרת בדבר ההוא, אבל בפועל שאין לו מה יאכל שהותרה מפני כן המלאכה אצלו אין אומרים שזה יעשה מלאכה כדי שיאכל חברו שהרי המלאכה אסורה לו ואין הסברא נותנת שיעשה אדם מלאכה בחוש"מ כדי שיתן שכרה לפועל שאין לו מה יאכל.

נתבונן מעתה, הרי מפורש די מספיק מתשובת הגאון שלא נעלמה ממנו ההלכה שע"י פועל שאין לו מה לאכול כל מלאכות מותרות. ואיך יעלה עה"ד להיותו מעלים ממה דכל גדולי הפוסקים הדי"ף והרמב"ם (זולת הרמ"ה) פסקוה ויוצאת מהש"ס מו"ק י"ג. ומה שהוא אמר, דגם אם יקח פועלים שאין להם מה יאכלו, כוונתו, נוספים על אלו שכבר יש לו ושפסק להם שכרם קבוע בין אם תהי' לו פעולה בין אם לא תהי' לו ועל סמך אלו הפועלים יעבדו גם הללו שיש להם. והי' עולה עה"ד לומר כן דגם זה שריא, דהא בכל מלאכת דבה"א לבעלים, אחרים מלבד הבעלים עושים בו. על זה הוא אומר שאין זה דומה הואיל ושם המלאכה עצמה מותרת בדבר ההוא, אבל בפועל עני שהותרה מפני כן המלאכה אצלו אין אומרים שזה יעשה מלאכה כדי שיאכל חברו וכמו שאין סברא שיעשה אדם מלאכה בחוש"מ על מנת שיתן שכרה למי שאין לו מה יאכל.

וכן מבואר די ברור כי בטול מלאכת השכירים לחרשים או לשנים אינו נכנס לסוגי דבר האבוד מאחר והדבר בעצמו אינו אבוד וכמו שבארנו בהגיון והסבר נכון. ולא כאשר רבים הבינוהו ומהם בעל ש"ש כהלכתה פסק הלכה למעשה. ומה הרמיון לפ"ז להא דהפך זיתיו כו' שם אם לא עשיית החביות היין יפסד והוא עצמו דבר האבוד וכל מלאכות שתהיינה כדי להציל היין מאבודו מותרות.

ומה דבערך ש"י מביא מהריטב"א דלפיכך התירו כל שלצורך המועד וגם דבר האבוד כדי שלא ידאג על אברתו וימנע משמחת י"ט. וכן התירו שכר פעולה למי שאין לו מה לאכול. והוציא מכח זה להתיר גם מה דאין המלאכה עצמה רבה"א. אחשוב כי הריטב"א דק במקום ואופנים דהתירו חכמים, הוא בא לומר דטעמם כדי לא להמנע משמחת י"ט, אבל לא בשביל זה אנו נוסיף להתיר מה שהם לא התירו ונתיר לכל מי שדואג על אבוד דמיו וימיו בלי להוסיף בהם הון ועושר.

* * *

היחס כלפי מחברי ספרי אחרוני האחרונים כבר יכול להיות שונה ומוגבל. אף אלו המקובלים על הלומדים. אחרי שימת לב וכובד ראש מההכרח להכיר כי גם הגדול שבגדולים יכול להכשל, בפליטת הקולמוס.

כנראה, כזה אירע לבעל ערוך השלחן או"ח סי' תצ"א שכתב ומי שנמשך סעודתו באחרון של פסח עד הלילה והבדיל מותר לאכול חמץ אע"פ שעדיין לא התפלל ערבית (מנ"א) ראין ענין חמץ לתפלה וכיוון שהוא לילה מותר לאכול חמץ אבל כשלא הבדיל עדיין קדושת י"ט עליו. ואינו אלא מן המתמיהין ומניין לו לחלק ולהבדיל בין תפלה להמבדיל ואם אין ענין חמץ לתפלה, ואיסורו בלילה תלוי, כך נמי להבדלה ומה לו לקדושת יום טוב. (הרי גם במוצאי י"ט הראשון ש"פ כך מבדילין ואיסור חמץ עם כל חומרו נשאר וקיים.) והרבה מפורש במנ"א ממקום שהרב ערה"ש לקח דינו, אלא מאי, שם נכתב ועדיין לא התפלל והבדיל. וחשב שהמכוון כי המדובר ממי שלא התפלל אבל כן הבדיל ומכח זה המציא מה שהמציא להמשיך עם קדושת יו"ט ואיסור חמץ כו'. אבל פשוט כי מלת לא כמו שסובב על התפלל כן קאי על והבדיל ור"ל לא התפלל ולא הבדיל. ובלא"ה לא נהניין להבדיל בשום זמן קודם תפלת ערבית. ראה לשונו הבהיר של הרב בשו"ע שלו תצ"א סק"ג.

בענין קבלת הדם באשם מצורע

ברוך חנה גרינפעלד

ראש הכולל כרם שלמה

קרית באבוב, בת ים

במס' זבחים (דף מ"ז ע"ב) אשם מצורע שני כהנים מקבלין את דמו אחד ביד ואחד בכלי זה שקיבלו בכלי בא לו אצל מזבח וזה שקיבלו ביד בא לו אצל מצורע. וברמב"ם סוף פ"ד מהל' מחוסרי כפרה כ' תחילה שא' מקבלו בכלי ואח"כ שהשני מקבלו בידו ורק לענין הזריקה ונתינה כתב שקודם זורק הכהן על גבי המזבח ורק אח"כ בא הכהן שקיבל דמו בכפו אצל המצורע. והנה אף שהרמב"ם יש לו מקור ממשנה במס' ננעים פ"ד הלכה ח', ששם איתא שכן הי'

הסדר עכ"ז טעמא מיהו בעא מדוע פסק הרמב"ם כהך סדר ולא בסדר דתנא הכא במס' זבחים. (ועיין במשנה אחרונה שם בנגעים שהעיר על הרע"ב בריש פ"ה דזבחים שכתב נגד המשנה דנגעים). וביותר תמוה שהרי גם במילואים ה' מתן בהונות, ומפורש בקרא בפרשת צו (ויקרא ח' פסוק כ"ג) ויקח משה מדמו ויתן על תנוך וגו' ואח"כ ויזרוק משה את הדם על המזבח סביב, הרי דמתן בהונות ה' לפני הזריקה ע"ג המזבח, וא"כ הו"ל ללמוד דין מצורע מדין מילואים דילמוד סתום מן המפורש.

והנ"ל דטעמא דהרמב"ם הוא מסברא בעלמא דלכן יש להקדים זריקת הדם ע"ג המזבח קודם מתן בהונות שהוא עיקר הכפרה, ואע"פ שגם מתן הבהונות מעכב ואם לא נתן לא כיפר, מ"מ דם הנזרק ע"ג המזבח הוא עיקר הקדבן ולכן יש להקדימו, ומה שמצינו דבמילואים הוא להיפך הוא מטעם אחר, דהנה שם בסוגיין מז: דרשינן ממה שנשמך ולקח לונתן מה נתינה בעצמו של כהן כך הלקיחה בעצמו של כהן, וזהו המקור שצריך הכהן לקבל בידו, ולפי"ז גם במילואים היינו צריכין לדרוש כן שמשך קבל הדם בידו, אמנם באמת אינו כן, והטעם הוא, רבשלמא באשם מצורע שהעבודה שייכת לשני כהנים, אמרינן שאחד מקבל הדם בידו ואחר בכלי, אבל במילואים שכל העבודה היתה רק במשה הרי אי אפשר לו לקבל גם ביד וגם בכלי שהרי העבודה צריכה להיות בימין, ואי דיכול להפסיק בינתיים ולקבל קודם הדם בכלי ולהניחו ואח"כ לקבל בידו, זה אינו שהרי אז ילך לאיבוד קצת מהדם בשעת ההפסקה והרי אמרינן בזבחים כה. שצריך לקבל את כל הדם, ועל כרחק דמילואים שאני שמקבל כל הדם בכלי אחד, וחלק מהדם נתן על הבהונות והשאר זרק ע"ג המזבח.

והנה שיטת רש"י בזבחים לו. ד"ה מנין, שכל דין שפיכת שיריים ליסוד הוא רק אם נשאר מן הדם בכלי לאחר שנזרק ואם לאו אין דין שפיכה. ועיין תוס' זבחים נג: ד"ה העולה בשם הר"מ שכתב ג"כ שלפעמים לא נשאר דם בכלי לשיריים, והטעם פשוט כיון שצריך לזרוק מתוך הכלי אי אפשר לצמצם שישאר חלק בכלי ולפעמים ע"י שזורק בכח יוצא כל הדם עי"י"ש. — ולפי"ז שפיר יש להבין החילוק בין אשם מצורע לאיל המילואים, רבשלמא באשם מצורע שהיו בו ב' קבלות אחד ביד ואחד בכלי שפיר זרקו קודם ע"ג המזבח בכלי ולא חשש שלא ישאר דם למתן הבהונות שהרי יתן על הבהונות מן הדם שקיבל בידו, משא"כ באיל המילואים שכל הדם נתקבל בכלי אחד וכמש"ל א"כ אם יזרוק תחלה הדם ע"ג המזבח יש לחשוש שיצא כל הדם ולא ישאר כלום למתן בהונות, לכן מהתכרח ליתן קודם מתן בהונות ורק אח"כ לזרוק דם הנשאר ע"ג המזבח, ומוכן שיטת הרמב"ם.

בענין אפקעינהו

ראובן שמשון שארף

חבר כולל עץ חיים רבאבוב

ברוקלין ניו יארק

במס' כתובות דף ג' ע"א כל דמקדש ארעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיני', אמר לי' רבינא לרב אשי תינח קריש בכספא קריש בביאה מא"ל, שוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות. ובתוס' ד"ה תינח מסבירים הה"א של הגמ' תינח קריש בכספא שאז אמרינן הפקר ב"ד הפקר אבל קריש בביאה קשה איך יפקיעו רבנן הקידושין שהרי יש כאן עבירה ואף למ"ד ביבמות שיש כח לחכמים לעקור דבר מה"ת זה רק כשאין כאן עבירה ומתרצת הגמ' שוויה רבנן בעילתו בעילת זנות ואין כאן קידושין עיי"ש. והקשו כל המפרשים ראיך שוויה בעילתו בעילת זנות והלא הוי עבירה. ולפום ריהטא היה נלע"ד לפרש רברי התוס' שהקושיא של הגמ' היתה איך יפקיעו רבנן כאן הקידושין הרי הוא עשה מעשה ביאה לקדש אותה, ואם יאמרו שאין כאן קידושין הוי בעילתו בעילת זנות. ומת' הגמ' שוויה בעילתו בעילת זנות וה"פ שבאמת בכל מקדש בביאה הוי צריכין להפקיע הקידושין שהרי בקידושין י"ב ע"ב איתא רב מנגיר מאן דמקדש בביאה, א"כ היה ראוי להפקיע תיכף הקידושין וכמבואר בבבא בתרא וביבמות שהוא עשה שלא כהוגן עשו עמו שלא כהוגן והפקיעו הקידושין אלא מכיון שעשה מעשה קנין שמועיל מן התורה לא רצו להפקיע הקידושין אבל אם בא אח"כ מעשה כזה כגון גט באונס אז מפקיעין הקידושין שהיו בתחילה נגד דעת חכמים. ושוב ראיתי בחתם סופר (מהדורא בתרא משנת תקס"ב) שכ' על דברי רש"י שהביא יש מפרשים שכל מקדש בביאה הוי בעילת זנות ורש"י כ' שאינו אלא טועה. והחת"ס רוצה לתרץ ה"מ בהסברא שכתבתי לעיל, אבל אח"כ ראיתי שא"א לומר כן שהרי קשה ששם בב"ב מ"ח ע"ב בתוס' ד"ה תינח כ' התוס' שבכמה מקומות מצינו שחז"ל אמרו כל המקדש ארעתא דרבנן ואפקעינהו ובכמה מקומות מצינו שלא אמרו כל המקדש אלא אמרו סתם אפקעינהו וכ' שם החילוק שאם הקידושין נעשו כהוגן לא היה כח לחכמים להפקיע הקידושין אלא משום כל המקדש שהרי נעשה המעשה של הקנין, אבל אם עשה שלא כהוגן אז יש להם כח להפקיע הקידושין אף שלא היה ארעתם משום שהוא עשה שלא כהוגן עשו עמו שלא כהוגן והפקיעו הקידושין ע"ש בתוס'. א"כ קשה דברי החת"ס שהרי כ' שעשה שלא כהוגן כשקדש בביאה והיה ראוי להפקיע הקידושין תיכף אלא שאמרו חז"ל שיחולו הקידושין א"כ באיזה כח יכולים אח"כ להפקיע הקידושין שהרי לא היה ארעתם ואם כבר חלו הקידושין אין להם כח אלא משום כל המקדש ע"ד דרבנן מקדש והמקדש בביאה הרי לא מקדש ארעתם. ועוד שהחת"ס בב"ב מ"ח ע"ב מביא דברי המדרכי ב"פ האומר בקידושין שרן שם אם

עבר אחד על חרם רר"ג אם אמרינן אפקעינהו ומביא שם דברי מחר"ם מר"ב שאז לא אמרינן הוא עשה שלא כהוגן שהרי בכל חייבי לאוין פוסקים לתופסין קידושין ולא אמרינן שהוא עשה שלא כהוגן ואפקעינהו, והטעם משום דביבמות ק"י במעשה רבי כורסי וכן בב"ב בתלחו וקריש לא פלג עוול כל כך רק חוצפא בעלמא וחזקה קריש ארעתא דרבנן מש"ה אפקעינהו, משא"כ בחייבי לאוין שעובר בהדיא על הל"ת של התורה ממילא מוכח דלא מקדש ע"ר דרבנן א"כ אין כח לחכמים להפקיע הקידושין וה"ה בחרם דר"ג דחמור יותר מחוצפא בעלמא אמרינן דלא קריש ארעתא דרבנן ואין להם כח להפקיע הקידושין, ע"ש. א"כ בקריש כביאה שהוא יותר מחוצפא בעלמא שחרי רב מנגיד כל דמקדש כביאה א"כ מן הסתם לא קריש ארעתא דרבנן ואיך יכולים אח"כ להפקיע הקידושין. ונ"ל לפרש דברי התוס' בהקדמ מש"כ בשו"ת מנחת אלעזר (חלק ד' סי' א')

שהביא בשם אביו סברא לחלק מה שמצינו בכמה מקומות בש"ס שאם אינו ראוי רק מדרבנן הוי אינו ראוי אף מן התורה, ובכמה מקומות מצינו אף דאינו ראוי מדרבנן מ"מ מקרי ראוי מן התורה, וכ' לחלק שאם דנין על האדם על משך ימי חייו כגון אם רנין על אשה אם היא אשה של בעל זה או לא אז אמרינן אף דאינו ראוי רק מדרבנן מ"מ הוי אינו ראוי מה"ת, דאל"כ הרי כל ימיהם הם עומרים נגד דברי חז"ל מש"ה אמרינן שהעמידו דבריהם כשל תורה מכח חלאו דלא תסור, אבל אם רנין על דבר שאינו שייך בכל ימי חיי האדם אלא באקראי לפעמים אז י"ל דלא גזרו חז"ל כ"כ לעשות דבריהם כשל תורה ואמרינן דאינו ראוי מדרבנן הוי ראוי מה"ת עיי"ש. ולפי"ז אפ"ל שבה"א של הגמ' חיו התוס' סוברים שאין כח לחכמים בשום פעם לעקור דבר מה"ת אם יש עבירה בעקירה זו כמו שמצינו בסביל ביבמות דף פ"ט, ומת' הגמ' שויות בעילתו בעילת זנות, ואי בפריצות מיירי, שנשאת לאחר כשלא בא בעלה הראשון, א"כ היא גרה עם בעל זה באיסור כל ימיה, ואז העמידו דבריהם במקום תורה והפקיעו הקידושין כדי שלא תשב עמו באיסור כל הימים. ואי מיירי בצניעות, אפ"ל בהקדמ מש"כ בשיטת מקובצת בשם הרשב"א שהק' מ"ש מטבע במים שאין להם סוף דלא אפקעינהו רבנן הקידושין משום עגונות ומת' רבכרי לא מפקיע רבנן הקידושין אלא במקום שיש קצת גט ע"ש. ולפי"ז אפ"ל שמשום תקנת עגונות העמידו כאן דבריהם במקום תורה, שהרי היה סברא לומר שאף בלא גט נאמר אפקעינהו בכל עגונה, לכן בוראי אם יש כאן קצת גט, משום התקנה יש להם הכח להפקיע הקידושין ודו"ק. וזה הפי' בדברי התוס' שויות בעילתו בעילת זנות, ולא דמי לסביל, ששם הוי רק לפי שעה ואז אין להם הכח כשל תורה.

בענין חיוב פדה"ב קודם ל' יום

חיים דוד באקאן

ברוקלין ניו יארק

ברמב"ם (פי"א מה' בכורים ח"ב) דאשה שילדה ב' זכרים ביחד ואין ידוע איזהו הבכור ומת האב בתוך ל', ונתן מנכסיו ה' סלעים לכהן שכבר נתחייבו הנכסים. ונתקשה הר"ש אלנאזי (פ"ח דה' בכורות אות ס"ט) מדוע נתחייבו הנכסים מכח חיוב האב, והלא בחייו אכתי לא מטי זמן חיוב פדיון שהוא יום ל"א ללירה. וכמו כן ילח"ק בלשון התוס' (קירושין כט: ר"ה ואזיל, ובכורות מט: ר"ה ודיריה) שכו' רבלידת הבן הנכסים משתעבדים לפדיון. ולכא' הא אין חיוב פדיון אלא לאחר ל' יום.

ונלע"ד דהגדר בזה רתיכף כשהולד נולד חל או על האב חיוב ומצוה ושעבוד לפרוע חוב פדיון בסוף ל' יום. ואין זו סברא רחוקה, דכחיותה אשכחן בתשו' הרשב"א המובאה בש"ך חו"מ (סי' ע"ב ס"ק קס"ב) לענין רבית, דתיכף בשעת זמן חיוב הפרעון נתחייב ונשתעבד העכו"ם לשלם כל הרבית שיעשו מעותיו בכל יום ויום עד הפרעון, ולא שהחיוב יבוא ויתרבה מדי יום ביומו, אלא כבר בתחלה נתחייב על הכל. ולכן אף חוב ריבית שנצטבר אחר הזמן פרעון, יוכל המלוה לגבותו מנכסים שנמכרו ונשתעבדו אחר זמן הפרעון ולא יוכלו הלוקחים לשעון שחובתם קודם. והרשב"א מדמה לה לדינא דהפוסק לזון את בת אשתו נוזנית מנכסים משועבדים. ואע"פ שמתחייב במזונות דבר יום ביומו ונמצא שטר המשועבדים קודם, אמרינן שהשעבוד חל עליו משעה שקבל עליו המזונות עד עולם, עכ"ר. וה"נ נימא דחיוב ושעבוד פדיון חל תיכף אלהבא.

והגיון סברא זו מצינו בכ"מ, כגון לענין חמץ דש' הרמב"ן (הובא בר"ן פסחים ל:) דחמץ הנבלע בכלי קודם הפסח, מיקרי כבר אז איסורא בלע. (נפ"מ לענין הגעלת ליבון ולנ"ט בר נ"ט להיתירא). ואף ראו היתרא הוא, מ"מ כבר אז יש על האדם חיוב להשתמר מזה בפסח וכבר אז יש על זה עתידות להיות עליו שם חמץ. וע"ד (פסחים ו.) היוצא בשיירא תוך ל' יום קודם הפסח זקוק לבער, דל' יום קודם החג חל עליו חיוב למנוע מחמץ בפסח. כיוצא בדבר בתשו' הר"ן (סי' נ"א) הנורר שלא יהא שבת בעיר, לרש"י כבר בעש"ק מצווה שלא להיות בעיר בשבת. וכזה במנחת חינוך (מצוה ה' אות ז') לענין החיוב להתקרב לירושלים קודם ערב פסח למען לעשות הפסח במועדו ולא להיות בדרך רחוקה, עיי"ש דפליג על הצל"ח הירוע. וגדולה מזה נאמר ברמב"ן (קירושין עז.) לענין איסור חל על איסור דכשמביא אדם ב' שערות, בעת שהוא מתחייב וחל עליו איסור יוה"כ ונבילה וכל התורה כולה לכשיגיע זמנם. וכהנה עור רוגמאות רבות, עי' לקח טוב להגרי"ע (כל ו' אות ג').

ועד"ז לגבי סוכה ישנה רפירש"י (סוכה ט. ר"ה ב"ש) רעשאה תוך ל' כיון דרורשין אז בהל' החג סתם סוכה לשם חג נעשית. פי' דכבר אז יש עליו חיוב להיזהר בסוכה להבא. ויתיישב בזה בס"ד קו' האבני נזר (ח"א בהג"ה סי' י"ח)

דאיך שייך סוכה לשמה קודם חג הסוכות והא עדיין אינו זמן המצוה, וע"ד דקיי"ל האומר לחבירו כתוב גט לאשה לכשאקדשנה אגרשנה אינו גט, וכתב הרמב"ם משום דלא חשיב לשמה כיון דעכשיו אינה בת גירושין. ולדברינו י"ל דשא"ה דכבר עתה יש עליו חיוב לשבת בסוכה לכשיגיע החג, הלכך מועיל אז כוונת לשמה, משא"כ בגירושין ל"ש שום חיוב.

ואולי יש מקום לכאן בזה תוס' בחגיגה (ב. ד"ה איזהו) שחילקו בין חיגר שנתפשט בשני דגברא לא חזי ובין קטן שא"י להקריב בראשון משום דאין נדרות קריבין כיו"ט. ונ' שדבריהם מתאימים אף לרעת הסוברים דאף איסור זמני הוי איסור חפצא (עי' תשו' רע"א סי' ה', נו"ב ח"א ס"כ, אתון דאו' כלל י', ועור). די"ל דס"ל דכיון רבאמת ה' חייב להקריב בראשון אלא שהיו"ט מעכבו, ע"כ חיובו של יום ראשון היינו להקריב בשני, והלכך שפיר נקרא בר חיובא בראשון יען החיוב הקרבה מוטל אקרקפתו. ול"ד לחיגר שפטור בראשון לגמרי. ודו"ק. ועפ"י הנחה זו שמצינו חלות חיוב עכשיו אלהבא, יש להבין גמ' בניטין (לכ): דקאמרינן רהמבטל גישו חוזר ומגרש בו אח"כ לכשירצה. ופריך ממקדש אשה עכשיו אלאחר ל' יום דיכולה לחזור, ש"מ דיכולה לבטל הקדושין לגמרי. ולכאן' הוא פלא דהתם הלא מתבטלת רק האמירה של הרי את מקודשת ומתיכ"ת מזה שהכא יתבטל הגט לגמרי. ולדרך הנ"ל י"ל, רהא דמהני מקדש לאחד ל' יום אפי' נתעכלו המעות (קידושין נט). הגדר' הוא שחלות הקדושין חלון עתה אלאחר ל' יום, (כשם שמצינו חלות חיוב עתה אלמחר כדלעיל). ולכן לא איכפת לן עיכול המעות כיון שהחלות כבר עכשיו היתה. וממילא ניהא הגמ' בניטין, דהואיל ונקטינן דכבר עכשיו איכא חלות הקדושין אלאחר ל' יום, נמצא שהאשה החוזרת מבטלת מעשה גמור ולא דיבור גרירא, ע"כ הו"א דדיבור מבטל מעשה, וה"ה בגט. ומשני דמ"מ המעות לא מתבטלים רק חלות הקדושין, וה"נ חלות הגט בטלה ולא הגט גופא.

ועי' בכורות (מט.) דהגמ' משוה להדדי פדה"ב וקידושין דהפודה בנו בתוך ל' שיחול לאחר ל' ונתעכלו המעות בטרם הגיע יום ל', לרב בנו פדוי מידי דהוה אקידושין כנ"ל. ולרידן י"ל דלהכי מהני הפדה"ב ולא חשיב כמקיים מצוה בשעת פטור רלהרמב"ם (פ"ו ה"ג מחו"מ) לא יצא (וכ"נ בשו"ע), דכיון שנתבאר לעיל דאיכא עכשיו חיוב לפרותו לאחר ל', לכן יכול לצאת ירי חובתו זאת ולפרותו עתה אלאחר ל', ומועיל אפי' נתעכלו המעות כי החלות כבר עכשיו היא מידי דהוה אקידושין. וק"ל. (ואילה"ק מב"ב ה: תד"ה כי, דהתם איירי לענין חיוב פרעון בפועל).

אלון בכות

על פטירת הנה"ח מו"ה הערצקא ראזענפעלד (מינצער) ע"ה.

תנצב"ה

המקום ינחם את כל משפחתו ובלע המות לנצח.

המערבת

עזלת שבת בשבתו

אמור

ויקוב בן האשה הישראלית את השם ויקלל ויביאו אותו אל משה ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן. ויל"ד למה מזכיר שם שבטו. ונ"ל דהנה דש"י מקשה כאן מפני מה נבי מקושש בפ' שלח לך כתיב כי לא פורש מה יעשה לו ובמקלל כתיב לפרוש להם ומשני דנבי מקושש הי' משה יודע שחייב מיתה אבל לא ידע באיזה מיתה, לכן כתיב מה יעשה לו אבל במקלל לא הי' יודע אי חייב מיתה אם לאו לכך כתיב לפרוש להם על פי ד' דהיינו שיפרוש להם אם הוא חייב או לא. והנה אי' במדרש¹ שכל מי שהי' חייב מיתה הענן פולטו מחוץ למחנה, ולפי"ז קשה אמאי במקלל הי' מסופק אם חייב מיתה אם לאו הא ע"י פליטת הענן הי' יכול לידע, על זה אמר ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן, ודן הי' חוץ לענן, והוא בא ליטע אהלו בתוך מטה דן, עיין רש"י כאן, ועל זה אמר לפרוש להם עפ"י ד', דלא הי' יכול לידע ע"י פליטת הענן, וק"ל.

(הנאון בעל חתם סופר זצ"ל²)

בחר

במר"ד בפרשתן, בשם ר' לוי אמרו, לשעבר הי' אדם עושה מצוה והנביא כותבה ועכשיו אדם עושה מצוה מי כותבה אליהו ומלך המשיח והקב"ה חותם על ידיהם. ויל"ד למה בלשעבר אינו מפורש מי החותם, ובלעכשיו מפורש שכותבה אליהו ומלך המשיח והקב"ה חותם. ויתכן עפ"י ד המגלה עמוקות בפ' לך על אוז"ל יכול יהא חותמין בכולן ת"ל והי' ברכה כך חותמין, ופי' שם לפי שהאבות תיקנו חג' עמודים אע"ה תיקן עמוד גמ"ח ויצחק אע"ה תיקן עמוד עבודה ויעקב אע"ה תיקן עמוד התורה, ובימות העולם היו עמודי התורה והעבודה בראשונה, ובזמן האחרון יושלם עמוד גמ"ח, וזהו כך חותמין, במדת אברהם אבינו עמוד גמ"ח עי"ש. והן הן דברי חכמו"ל בגמ' אין ירושלים נפרדת אלא בצדקה כמבואר באגרת הקודש לכ"ק אאמו"ר וצוק"ל הי"ד. והנה ידוע רצדקה נקראת במדרש בשם מצוה (עיין בפרשתן פל"ד סי' ד' תן לי מצוה והיינו צדקה, ושם בס' י"ד יפקון ויפלטון מצוה וקאי על צדקה). וזהו שאמרו במדרש הנ"ל דלשעבר בימי הנביאים ימות התורה והעבודה אינו מזכיר מי חותם, אבל עכשיו שכבר הגיע ימות המשיח התלוי בזכות גמילות חסדים וצדקה, לכן כשאדם עושה מצוה דהיינו צדקה, אליהו ומלך המשיח כותבה והקב"ה חותם על ידיהם, כי גמר החתימה יהי' בזכות מצות צדקה, כאו"ל כך חותמין.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

1 במדרש ס"פ בלק, כל מי שמעו (בבעל פעור) הענן סר מעליו והשמש זורחת עליו, ועיין בפרקי דר"א פמ"ד מי שהי' צריך סבילה הי' הענן מפליטו חוץ ממחנה ישראל וכו'. ועמלק הי' מזנב והורג כל מי שאחורי הענן.
2 מכת"י א' מתלמידיו.

במדבר

איתמר בי מדרשא (במ"ר פ"ב) וידבר ר' אל משה ואל אהרן לאמר, בי"ח מקומות אתה מוצא משה ואהרן שוה כנגד י"ח ברכות עכ"ל. והמדרש הזה אומר דרשוני, דמה ענין תפילות י"ח למשה ואהרן. ויתכן דהנה אמרו ז"ל כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו, ופי' הרה"ק רבי ר' בעד זצ"ל עפ"י אומרים ז"ל תורה ומצות בלי דחילו ורחימו לא פרכת לעילא, כי היראה והאהבה הן תרין גרפין דבהם התפילה עולה לשמי מרום. וזהו שאמרו חז"ל כל הקובע מקום לתפילתו חיינו שמתפלל בדחילו ורחימו, בזה קובע מקום בתפילתו לעלות למקומו הראוי לעילא, כי בלי יראה ואהבה התפילה נשארת למטה ח"ו. עכרה"ק.

והנה איתא בספח"ק דמשה רבינו הוא בחי' יראה כאמרם ז"ל עה"פ ועתה ישראל וגו' כי אם ליראה, אין לגבי משה מילתא זושרתא היא היראה, ואהרן הוא בחי' אהבה, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. וזהו שאמרו ז"ל בי"ח מקומות אתה מוצא משה ואהרן שוה כנגד י"ח ברכות, כל' דתפילת י"ח צריכה להיות ביראה ואהבה בחי' משה ואהרן וזה בלא זה לא סגי ושון המה ואז סלקת התפילה לעילא.

(מתוך מכתב כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

פרקי אבות

פ"ג מ"ד — הנעור בלילה וכו' הרי זה מתחייב בנפשו. דהנה האדם צריך לעשות תשובה בעודו בנערותו לכבוש תאוותיו ולא להמתין עד עת זקנתו כשכבר אינו יכול לילך אחר תאוותיו, כי אז אין התשובה מקובלת כ"כ (וכן הוא בזוה"ק ס"פ קדושים עה"פ מפני שיבה תקום עיי"ש), וז"ש הנעור בלילה, המתעורר לתשובה בלילה כינוי לסוף ימיו של אדם כשנוטה לערוב ללילה, ה"ז מתחייב בנפשו כי תשובה כזו אינה רצוי' כ"כ.

(כ"ק מרן הנה"ק מצאנו זי"ע³)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

קדושים

קאפ' י"ט פסוק ז' ופסוק ח'.
ואם האכל ואכל וגו' אם אינו ענין לחוץ לזמנו שחרי כבר נאמר ואם האכל ואכל מבשר זבח שלמיו וגו' תנהו ענין לחוץ למקומו, יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו

ת"ל והנפש האוכלת ממנו עונה תשא, ממנו ולא מחבירו יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו: פגול, מתועב, כמו ומרק פגולים כליהם: ואוכליו עונו ישא, בנותר גמור הכתוב מדבר, ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו שכבר מיעטו הכתוב, וזהו בנותר גמור מדבר ובמס' כריתות למדוהו בג"ש: הנה הדבר ברור שמה שכתב רש"י בפסוק ח' ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו כוונתו על הנשחט במחשבת חוץ למקומו, כראיתא בזבחים דף כ"ח וברש"י שם, ולפ"ז יקשה הלא כבר כתבו בפסוק ז' ולמה הוכפל כאן, ומה גם לשונו הכפול וזהו בנותר גמור מדבר רמסיים במה שפתח והוא לשון יתר לגמרי. ועוד יש לדקדק למה נטר לפרש תיבת פגול עד כאן ולא פירשו לעיל בפ' צו.

אבל ברפום הראשון הכל הוא בהמשך אחד וכך הוא הנוסחה, יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו, ואוכליו עונו ישא בנותר הגמור הכתוב מדבר ובמס' כריתות למדוהו מג"ש, פגול מתועב וכו', ובא בזה רק לתרץ היאך ממעטינו חוץ למקומו מכרת הלא פסוק זה שמדבר בחוץ למקומו כתוב בו ואוכליו עונו ישא כי את קודש ה' חלל ונכרתה וגו', וע"ז קאמר דואוכליו עונו ישא לא קאי אחוץ למקומו אלא בנותר גמור הכתוב מדבר וזה נלמד בג"ש נאמר כאן קודש ונאמר להלן קודש ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא (שמות כ"ט) מה להלן נותר אף כאן נותר (ולא כמו שכתב השפ"ח דהג"ש הוא מעון עון כי שם לא מיירי מנותר רק מפגול) אבל על הנשחט במחשבת חוץ למקומו אין כרת באכילתו ומסיים רפגול פרושו מתועב, שלא יקשה הלא כתיב כאן פגול הוא ועל הפגול הלא חייבין כרת ע"ז פירש שאין זה הפגול הנקרא כלשון חו"ל הנשחט במחשבת חוץ לזמנו רק פירוש פגול הוא מתועב. והנה המעיין בגמ' דזבחים יראה דלמסקנת הגמ' מסיק רבא דבין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו ילפינן מן הפסוק בפרשת צו, מ"מ רש"י הביא הברייתא דת"כ כדרכו.

והרבה יש לתמוה על הגאון הרב מזרחי שכתב שהנשחט במחשבת חוץ למקומו נתמעט מכרת מקרא והנפש האוכלת הכתוב בפ' צו ומחכתוב שלפנינו היינו ואוכליו עונו ישא נתמעט הנשחט חוץ למקומו דהיינו שחוט חוץ שאינו חייב כרת על אכילתו, ודבריו תמוהים כי מחלוקת ר' יצחק בר אבדימי עם רבה ורבא הוא רק אם ממעטינו ל' מפסוק והנפש או מהפסוק ואוכליו עונו ישא אבל לתרווייהו קאי המיעוט רק על הנשחט בפנים במחשבת חוץ למקומו ואין הכתוב מדבר כלל בשחוט חוץ. ובפרט לשיטת התוס' בקידושין דף נ"ז ע"ב ד"ה מה שלי שיש שם משמעות קצת דשחוט חוץ אינם אסורים באכילה יעוי"ש במהרש"א ומהר"ם והגהת הרש"ש ובמקנה שם. ואפשר שהוא מפרש גם דברי רש"י כאן שמדבר משחוט חוץ.

שם פסוק כ"ח.

וכתבת קעקע כתב המחוקק ושקוע שאינו נמחק לעולם שמקעקעו במחט. וכו' קעקע, לשון והקע אותם, והוקענום, תוחבין עץ בארץ וכו'.

וברפום הראשון הנוסחה היא כתב מחוקק ותקוע שאין נמחק לעולם שמקעקעו

ומחקקו במחט. והמעיון ברש"י ביחזקאל כ"ג פסוק י"ח שכתב הוקעה ל' חיבור ותקיעת עץ בארץ עכ"ל נראה מזה שמפרש הוקעה מלשון תקיעה כמ"ש ברפח"ר, אבל במשנה רסנהרדיון (פ"ו מ"ר) הלשון הוא משקעין את הקורה בארץ.

שם פסוק ל"ה.

ובמשורה היא מרת הלח:

וברפח"ר הנוסחה היא — היא מרת הלח וחיבש. וכן נראה שהיתה נוסחת הספרים רק שהשפ"ח מחקה, ומה שהביא מן המשנה באבות ומים במשורה תשתה יותר ה' לו להביא מן הפסוק, כי פסוק הוא בס' יחזקאל ד' פסוק י"א, אבל אין רא"י משם שאינה ג"כ מרת חיבש ופשוט הוא שבחנם מחק את הספרים.

אמור

קאפ' כ"ג פסוק מ'.

פרי עץ הדר, עץ שטעם עצו ופריו שזה: הדר, הדר באילנו משנה לשנה וזהו אתרוג: הנה לפי נוסחה זו לא ה' לו להביא בריבור הראשון תיבת הדר שאינו מפרשו עריון רק בריבור הסמוך, ועור שלא כתב מה בא ללמדנו בזה שטעם עצו ופריו שוין.

והנוסחה ברפח"ר היא פרי עץ הדר, שטעם עצו כפריו, הדר באילנו משנה לשנה, וזהו אתרוג: והביא שני דרשות שבגמ' (סוכה לה.) ושניהם הוכחות שזהו אתרוג, (ומ"ש השפ"ח שפלפלין דר באילנו משנה לשנה, אינו כן, רק שטעם עצו ופריו שוין. כראיתא בגמרא [שם]). וכן בת"כ הביא שני דרשות האלו. (ועיון בתוס' סוכה דף ל"א ע"ב ר"ה דבר, הדר באילנו משנה לשנה. כתבו שם בן עזאי הוא דרדריש הכי לקמן בפרקין, והגיה הרש"ל שצ"ל ר' אבהו. ובאמת שבת"כ הדרשה הזאת היא ע"ש בן עזאי, והקרוב שהיתה גירסא זו גם בגמ' כי לגרסתנו יקשה למה הביא רברי ר"א קורם רברי ב"ע).

קאפ' כ"ד פסוק ז'.

ונתת על המערכת. על כל אחת משתי המערכות היו שני בויכי לבונה וכו'. מלשון הנה משמע שהיו בין הכל ארבעה בויכין והרבר מבואר בכ"מ שלא היו רק שני בויכין, עיון במשנה יומא כו: וכ"מ. ונסחת רפח"ר היא ונתת על המערכת, על כל אחת משתי המערכות, הרי שני בויכי לבונה, ונכון הוא.

שם פסוק י'.

בא ליטע אהליו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו לו איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב. צריך להבין מה זו תשובה על טענתו שאמר מבני דן אני ולבית אבותם כתיב, אפשר שהוא ג"כ לבית אבותיו

לפי טענתו שהוא מבני דן. ואם שהיו מכירין אותו שהוא בן מצרי מה חי מקום שאלה מה מיכך לכאן, חי' להם תיכף לגרשו. אבל ברפוס הראשון הנוסחה היא אמר להם מבנות דן אני. ולפ"ז השואלים לא היו מכירין אותו ושאלו אותו מה מיכך לכאן ומתוך תשובתו שהשיב שהוא בא מבנות דן ע"ז שפיר אמרו לו לבית אבותם כתיב. ונוסחה זו הוא ג"כ בת"כ.

בהר

קאפ' כ"ה פסוק ו'.

ולשכירך ולתושבך, אף הנכרים. וכן הוא בת"כ, ולשכירך מן הגוי, ולתושבך מן הגוי. ולכאורה יקשה מן התוספתא דשביעית פ"ה דאיתא שם אין מאכילין את הנכרי פירות שביעית והביאה הרמב"ם להלכה בפ"ה הי"ג מהלכות שמיטה ויובל. ובאמת כן הוא ג"כ בת"כ לעיל עה"פ והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לכם ולא לאחרים. ונצטרך לחלק בין נכרי שהוא שכירו ובין סתם נכרי, שאין מוזנותיו עליו.

אבל ברפח"ר הנוסחה היא ולשכירך ולתושבך אף הגרים. ואולי חי' כן גירסת רש"י בת"כ. ויש ראי' לגירסא זו ממה שכתב רש"י לעיל שלא תנהוג בהם כבעל הבית אלא הכל יהי' שווין בה אתה ושכירך ותושבך ואם השכיר ותושב הם גוים ואינם אוכלים בה רק מחמת שמזונותם על הבעה"ב א"כ אינם שוים בה.

שם פסוק מ"ז.

יד גר ותושב, גר והוא תושב כתרגומו ערל תותב וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב. והקשה הרא"ם שדברי רש"י הם נגד דרשת הת"כ ששנו שם גר, זה גר צדק, תושב זה גר אוכל נבלות. וסיים ולא ידעתי היכן מצא זה. וברפח"ר כל הדיבור הזה ליתא.

שם פסוק מ"ח.

גאולה תחי' לו, מיד אל תניחהו שיטמע עד שנת היובל שהרי כל עצמו וכו'. והוא טעות המדפיסים כי „עד שנת היובל" הוא דיבור בפ"ע ושייך לפסוק נ', וכן הוא ברפח"ר.

בחוקותי

קאפ' כ"ו פסוק י"ז.

ונגמתם לפני איביכם, שיהא חמות הורג אתכם מכפנים ובעלי דבכיון מקיפין אתכם מבחוץ: ובת"כ הנוסחה היא ובעלי רכב מקיפין אתכם. ולפלא מאחר שכל המאמר הוא בלה"ק למה נכתבו שתי התיבות הללו ובעלי דבכיון או ובעלי רכב בלשון ארמית, ולא אמרו ואויביכם מקיפין אתכם, וכלשון הפסוק ונגמתם לפני איביכם.

אבל ברפח"ר הנוסחה היא ובעלי רכב מקיפין אתכם מבחוץ והנראה שכן היתה

הגירסא בת"כ ונשתבש מדמיון האותיות מרכב לרבע ותיקנו עפ"י בדברי רש"י לבעלי רבביון.

ומאמר הזה מתאים לנבואת ישעי' (כ"ב) במשא גיא חזיון (היא ירושלים) שאמר שם חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה (ופירש"י טובים היו אילו חללי חרב היו מעכשיו שהם חללי רעב) ושם פסוק ו'יז' ועולם נשא אשפה ברכב אדם פרשים וגו' ויהי מבחר עמקיך מלאו רכב והפרשים שות שתו השערה. הרי שהמות ה' הורג בהם מכפנים ובעלי הרכב מקיפין אותן מבחוץ.

שם פסוק כ'.

ותם לריק כחכם הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא כסח שלא עיזר ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום וכו'. לנוסחה זו יקשה אדם שלא חרש ולא זרע איך אפשר שיחי' שדפון מלקה אותו מה ה' לו לחלקותו. אבל ברפה"ר הנוסחה היא ובשעת הקציר בא שדפון והלקה אין בכך כלום פירוש שבא שדפון והלקה בעולם, אבל זה שלא זרע לא איכפת ל' וכן הגירסא בת"כ.

שם פסוק ל"ו.

ונסו מנוסת חרב, כאילו רודפים הורגים אותם. לנוסחה זו יקשה איך אפשר לרמות כאילו הורגים אותם אם רודף אין מי הוא הורג אותם. ובנוסחת דפוס הראשון הוא כאילו הורגים רודפים אותם היינו שמדמין בנפשם שהורגים היינו רוצחים רודפים אותם ובאמת אין רודף רק שמחמת פחד מדמין כן בנפשם. וכן כתב רש"י בפסוק דלהלן כמפני חרב, כאילו בורחין מלפני הורגים שיחא בלככם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם.

קאפ' כ"ז פסוק כ"ז.

ואם בבהמה טמאה וגו' אין המקרא הזה מוסב על הבכור שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופרה בערכך, וחמור אין זה שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה וחוא מתנה לכהן ואינו להקדש. וברפה"ר הנוסחה היא שאין לומר בבהמה טמאה ופרה בערכך וחומש, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה.

והחילוק שבין שני הנוסחאות, כי לפי נוסחת ספרים שלנו בתחילה בא רש"י לומר שאין לומר בבהמה טמאה דהיינו סוס או גמל ופרה בערכך, ואח"כ אמר שחמור זה אינו. אבל לפי נוסחת דפה"ר הכל קאי על פטר חמור ומתחילה אמר שאין לומר בבהמה טמאה דהיינו פטר חמור ופרה בערכך וחומש שאע"פ שאמרו בגמ' (בכורות י"א) שאם אין לו שח פודהו בשויו מ"מ לא שייך בו חומש וסיים שהרי עיקר פריזונו אינו רק בשח והוא לכהן ולא להקדש.

תמיהות וישובים

ביאור בדברי התוספתא ותיקון לשון במדרש הנעלם

בס' תולדות אדם (תולדות הגאון ר' זלמן מווילנא) בח"ב מובא רפעס אחת ישבו מסבה של לומרי תורה ונתגלגל לפנייהם לשון התוספתא סוף"ק רחגינה וז"ל הלכות שבת חגיגות ומעילות כהרדים התלוין בשערה מקרא מיעוט הלכות מדוכות ואין להם על מה שיסמכו מכאן הי' ר"י אמר צבתא בצבתא מתעברת וצבתא קרמייתא מה הות ברי' הות. והרבו להתווכח בפ' התוספתא זה אומר בכה וזה בכה, בעת ההוא נתאכסן שם גדול הרוד וירא כי הרבו לכעוס ויאמר אליהם שימו נא עיניכם בתוס' חגיגה (דף י' ר"ה מעילות) וז"ל התוספתא, אך בתוספתא תני מקרא מועט וכו' מכאן הי' ר"י אומר צבחר בצבחר רצה לומר מקרא מועט ותולה ברמז מועט ע"כ. הרי לפניכם שנשתבש מלת צבחר בצבחר ונעשה צבתא בצבתא ובא המעתיק אל השיבוש הזה והוסיף מרילי' מלת מתעברא וכו' ובא המגיה השני והוסיף עוד וצבתא קרמייתא, כלשון הברייתא בפסחים דף נ"ד, עיי"ש בתולדות אדם. ומי יגלה עפר מעיניכם חכמי ווילנא ותראו כי בפעם ההוא לא קלעתם אל המטרה, והתרבר הקשה בעיניכם מה ענין שם סיום זה מכאן הי' ר"י אומר צבת בצבת עשוי' וכו' כבר הקשו אותה בתלמוד ירושלמי סוף מס' עירובין ושם הביאו תוספתא זו ואמרו וז"ל אר"ח קומי ר' מנא ומה את אמר לה [פי' מה שייך זה לכאן] א"ל מצבתא אחת למרו כמה צבתות וכאן נמי משביתה אחת למרו כמה שביתות ע"כ. הנה מפורש כי גירסת התוספתא שלנו ריקנית ואררבא הגי' בתוס' שחפץ איזה תלמיד לתקן ושיבש צבת בצבחר אין לו שחר כאשר הדברים מפורשים בירושלמי הנ"ל.

* * *

בספר זוה"ק פ' וירא (דף צ"ט ע"א) בשם מדרש הנעלם שמספר שם מענין פטירת רבי אליעזר הגדול ואיתא שם בזה"ל, והוו שאלין מני' בההוא סנדלא דיבום עד רנפק נשמתו' ואמר טהור עכ"ל. ואינו מובן כלל רמה שייך בשאלה סנדל של יבום טהור הלא לא יוצרק בזה אלא תשובת כשר או פסול אבל לא טהור וטמא.*) אמנם מקור סיפור זה הוא גם בסנהדרין דף ס"ח ע"א ושם איתא שהיו שואלין אותו ברין „מנעל שעל גבי האמוס" רזה הוי רין של טומאה וטהרה שנחלקו בו ר"א וחכמים ור"א מטהר כרתנן בפכ"ו רכלים, ובזה שפיר יוצרק שר"א השיב טהור ויצאה נשמתו בטהרה.

(הגאון מוה"ר יעקב שור אבד"ק קיטוב ז"ל)

(*) ועוד רהול"ל סנדל של „חליצה" ולא סנדל של „יבום".

(1) הועתק מכתב ידו ונמסר לירינו ע"י האב"ד היקר מו"ה בן ציון אלימלך וואקסמאן נ"י. תשואח"ח לו.

שתי תמיהות בדברי רבינו גרשום

בחולין דף ע"א ע"א. ברבינו גרשום (בסוף העמוד) בד"ה שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא. וז"ל כלומר ראי הוה שרץ בתוך כלי חרש אע"ג שמוקף צמיד פתיל מטמא טהרות שעל גביו דאמרינן טומאה בוקעת ועולה וכו' עכ"ל. וקשה טובא רבטומאת שרץ שאין מטמא אלא בנגיעה מה שייד טומאה רצוצה שתהא בוקעת ועולה, ררוקא בטומאת מת שמטמא באוהל שייד טומאה רצוצה, אבל בשרץ ראינו מטמא אלא בנגיעה וכשנשטמא כלי חרש בנגיעת השרץ ונשטמא האוכלין על גביו הכל הוא ממגע ולא מחמת טומאה רצוצה. ועיין ברש"י שפי' לענין כוית מן המת, וצע"ג.

* * *

שם דף ע"ג ע"ב. אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן הכל מודים שמיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול. וראיתי רבר פלא ברבינו גרשום שכ' בד"ה הכל מודים שמיתה עושה ניפול, כלומר שאם נרלדל אבר בבחמה ומתה שמיתה עושה ניפול ואין כוללת האבר המרולדל בה במיתה ואין מטמא האבר משום נבלה אלא משום אבר מן החי רחשיב כשמתה כמי שנפל האבר ממנה קודם מיתה ואבר מן החי אינו מטמא אלא במוקדשין, עכ"ל. וצע"ג דהא מבואר להלן בפרק העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב) אבר מן החי דמטמא מאי קרא אמר רב יהודה אמר רב וכי ימות מן הבהמה, ואיך אפשר למילף לחצאין דמטמא דוקא במוקדשין, ובכל הש"ס היכא שמוזכר הך דינא דאבר מן החי מטמא לא נזכר כלום שזהו דוקא במוקדשין.

(הרה"ג מו"ה יעקב הלוי גאלדוואסער הי"ד מטשעביין-לימאנוב²)

תמי' בשו"ת דברי חיים והערה במנחת חינוך

בתשו' דברי חיים למרן הק' זי"ע בהשמשות סי' י"א כתב לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל בהל' סוכה ולולב פ"ח ה"ה, ודבריו בנויים עפ"י שיטת ריב"א ז"ל בתוס' מס' חולין (קמ"א ע"א) דהא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, הוא לכתחלה מכח מאי אולמא האי עשה מחאי עשה אבל בדיעבד לא לקי דהעשה דוחה הל"ת עכ"פ עיי"ש. וצ"ע שהרי לעיל בח"א או"ח סי' ל"א כ' וז"ל באמת חלקו על הריב"א ז"ל ובפרט הרמב"ם ז"ל כ' בהדיא דעשה ול"ת דוחה העשה (כונתו לדברי הרמב"ם בהל' שחיטה פי"ג הי"ט כמו שהביאו שם בס' הקדום), אלמא דלא כהריב"א, דהעשה נדחה לגמרי מפני הל"ת ועשה ולפיכ' אישתמיטת' דברי הר"מ הללו מהגאון נו"ב בסופו (במהדו"ק בסוף הספר שכ' שם ראולי גם הרמב"ם מורה לסברת ריב"א) עכ"ל.

* * *

(2) הועתק מכתב ידו המונח אצל אחיו ר' פנחס הלוי גאלדוואסער נ"י מרמת גן. ומתכוננים להדפיס בקרוב אי"ה כל חידושיו בחיבור שלם בפ"ע.

בספר החינוך מצוה תפ"ה כתב לרבי שמעון יש איסור דאורייתא בנהנה מחמץ אחר חצות, וכתב ע"ז במנחת חינוך שם, צ"ע דלר"ש אינו אסור רק באכילה מעשה הנ"ל (דתשביטו) ולא בהנאה, ע' בסוגיא בפסחים דף כ"ח ובתוס' ובדראשונים, ולדעת בעה"מ לר"ש מותר אפי' באכילה אחר חצות וכו' עכ"ל. ויש להעיר שכדברי החינוך מבואר בדברי הר"ן ז"ל בפסחים ו' ע"ב בר"ה המקרש, שהביא שם שיטת בעה"מ הנ"ל, וכתב עליו, ואינם נכונים מטעם שכבר כתבתי בחידושי דאפי' ר"ש מורה דחמץ מו' שעות ולמעלה מיתסר בהנאה מדאורייתא כמו שכ' שם בס"ד עכ"ל.

מרדכי דוד אונגער

(בן הרה"צ מדאמבראווא שליט"א)

חתן הרה"צ מוה"ר נפתלי צבי שליט"א)

ברוקלין

ישוב על דברי הישועות מלכו

בקונטרס ג' מדור „תמיהות וישובים" תמה הרה"ח ר' נחום מאיר גערמאן שליט"א על הגאון בעל ישועות מלכו שכתב דאם ס"ל שמקושש לש"ש נתכוין צ"ל שמעמר הי' עיי"ש ולכאורה נסתרו דבריו מתרגום יונתן בן עוזיאל שכתב דמקושש לש"ש נתכוין ומ"מ כתב שתולש היה עיי"ש.

ולי נראה לתדן דליכא שום סתירה ביניהם, דהנה במסכת בבא בתרא (ק"ט: ד"ה אפילו) הביאו התוס' בשם המדרש דמעשה דמקושש הי' אחד מעשה דמרגלים, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצוות עמד וחילל שבת כרי שיהרג וידאו אחרים, נראה משם שכונת המקושש היה להראות לעם שחייבים הלאה במצוות ה', ולכאורה גם זה אינו מתאים עם מה שכתב בתרגום הנ"ל שכונת המקושש היתה להודיע לישראל איוזה מיתה חייבים על חילול שבת, איברא דמצינו בילקוט פרשת פנחס דמעשה דמקושש היה בשנה ראשונה קודם קבלת התורה ולדבריו ליכא למימר כדברי המדרש הנ"ל בכונת המקושש דהרי אז היה הרבה קודם מעשה המרגלים, ומוכרח לומר כדברי התרגום דרצה להראות עונש סקילה על חילול שבת. היוצא לנו דהתרגום סובר דמעשה דמקושש היה קודם מתן תורה, ולפי"ז אפשר לומר דהיה תולש ולא מעמר אף שלשם שמים נתכוין, וליכא להקשות כקושיית הגאון הנ"ל דמה לו לתלוש שני עצים דהיינו שיעור כפול, דהרי קודם מתן תורה לא היה כלל ענין השיעורים, דשיעורים המה הלכה למשה מסיני, ומה לי עץ אחד או שני עצים. וכל הוכחת הגאון הנ"ל היא רק אם נאמר דמקושש הי' אחר מתן תורה וכדברי התוס' הנ"ל אזי קשה אם נתכוין לשם שמים הי' די לו בעץ אחד אע"כ מוכרח דהיה מעמר וק"ל.

בן ציון גאלדמאן

כולל עץ חיים דבאבוב

ברוקלין

מכתב מהב' הקדוש משה אהרן הלברשטאם הי"ד מבאבוב¹

ב"ה. ועש"ק חיי ששון לב"י לפ"ק באבוב יע"א.
 שלוי רב לאוהבי וירי"נ היקר הב' המופלג בתורה, ויראת ר' מהורה,
 מוכתר במעלות ומדות, מתנהג בחסידות, מש"ה שפיר גמיר וסביר,
 צב"י ואתרעי ב"ן, הכי קרא שמו משה צבי וואקסמאן² יחי
 לאויט"א.

כן בא אלי מכתבך היקר, וכמים קרים על נפש עיפה, הי' לי אמרתך הצרופה,
 אומ"ר התנופה, ויט מש"ה את עטה"ו להודיעני משוב שלומי, ואם אמנם קצרת
 בקצירת האומ"ר והי' עט"ך זה סרר מוע"ט, אבל המיעוט מחזיק את המרובה
 מרובה מרה טובה כי ב"ה קבעת עתים לתורה ונתת דברך לשיעורין דאורייתא,
 יתן השי"ת שיהי' לשם ולתפארת, על ראשך עטרת. היום יצאתי בקולמסי והיום
 באתי למלאות בקשתך להודיעך מהנעשה ונשמע בחצר בית המלך כ"ק אאמו"ר
 קדוש ר' שליט"א. הנה זה שלשה שבועות אשר כ"ק אאמו"ר שליט"א נסע בכל
 שבוע לקראקא לרופא מומחא על השניים. ואנ"ש היקרים שי' הפצירו מאוד
 שיופיע עליהם מהוד קדושתו ויתפלל בביהמ"ד שלהם. גם עשו סעודה גדולה
 כסעודת שלמה בשעתו, ושמעתי כי בשעת הסעודה דבר בקדשו כי לכתחלה לא
 הי' ניהא לו כל הסעודה כי לא שבת ולא חודש הוא אך בדיעבד הוא דבר נכון
 כאשר [שמע] מאביו הוא אא"י הגאון הקדוש וצ"ל הסברה נפלאה כי מה
 שחסידים ואנשי מעשה מתכנשין ואוכלין בכינופי' הוא דבר טוב מאוד כי באמת
 כל אחר מהם שונא את הרע בתכלית השנאה אמנם כאשר ירוע כי כל הנגעים
 אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ממילא לא יוכל לשנוא את חלק הרע שלו כי אין
 רואהו כלל, לא כן בהתאסף ראשי עם יחד אזי כל אחד שונא את הרע של חברו כי
 שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים, נמצאת אתה אומר שכלם בכלל
 שונאים את הרע כ"א את חלק חברו. ואמר כ"ק אאמו"ר שליט"א שענין זה אנו
 רואים אצל אאע"ה שכאשר אך הי' רואה איזה אנשים ביחד עשה להם סעודה
 והוא עומר עליהם תחת העץ ויאכלו. והנה אאע"ה נקרא אברהם אוהבי כידוע
 והחולכים בעקבותיו ג"כ נקראים על שם זה זרע אברהם אוהבי, וי"ל בזה פי'
 הכתוב אוהבי ר' שנאו רע. אוהבי ד' חיינו אותן שמשתרלים להרבות בסעודת
 מרעים ומנהג אבותיהם בידיהם בחי' אברהם אוהבי שנאו רע נמצא ששונאים כל
 אחר את הרע של חברו וכבר האמור.

מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד מה ששמעתי מפורש יוצא מפה קדוש כ"ק
 אאמו"ר שליט"א בשבוע העברה בפניא דמעלי שבתא על רברי רשיו"ל בפרשת
 וירא תחת העץ תחת האילן, והוא מחוסר הבנה דהא עד כאן נכתב בתורה ג"כ

(1) הוא אחיו הצעיר של כ"ק מרן ארומ"ר שליט"א, ראה אודותו בקובץ הראשון
 עמוד י"ט.
 (2) הוא מחותנו של כ"ק מרן ארומ"ר שליט"א.

כמה פעמים עץ ולא פדש"י שהוא אילן, ואמר כ"ק אאמו"ר שליט"א דהנה עץ משמע אפילו בלא ענפים רק חתיכת עץ כמו עץ ואבן אבל אילן משמע דווקא עם הענפים. ואיתא בזה"ק בכהאי אילנא הוה ידע מאן דמתאחיד בי' בקב"ה ומאן דמתאחיד בס"ם, מאן דמתאחיד בי' בקב"ה אילנא הוה פדיש וחפי על רישי' ועביר עלי' צלא יאה ומאן דמתאחיד בסטרא דע"ז האי אילנא הוה איסתלק וענפוי הוו סליקין לעילא ת"ח דאפי' בשעתא דאזמין לון למלאכין אמר לון והשענו תחת העץ בנין למחמי ולמברק בהו ובהאי אילנא הוה ברוך לכל בני עלמא עכלה"ק, המורם מזה דאברהם הי' רוצה לברוק את המלאכים ובוראי פדש האילן ענפוי עליהם, וזה בא רשיו"ל לרמז שלא תסבור שהי' רק תחת העץ אבל לא תחת הענפים וזה אמר תחת האילן היינו עם הענפים כנ"ל ודפח"ה.

ואכתוב לך הערה קטנה שאמרתי בלמדי בלילה מסכת גיטין ב"ב ד' ע"ב אמרינן לעולם ממדינה למדינה בא"י נמי לא צריך דכיון דאיכא עולי דגלים משכח שכיחי עיי"ש. ולכאורה קשה דהא מחוץ לארץ נמי איכא עולי דגלים ואמאי צריך לומר בפ"נ ובפ"נ ואמרתי שזה דאי' מהימנא לדברי התוס' פסחים ג' ע"ב ד"ה מאל' שיצאו לידון בדבר החדש דבחוץ לארץ פטור מדאי' עיי"ש וכבר נתקשה בדברי התוס' אלו המשנה למלך בפ"א מהלכות קרבן פסח ולפי דברינו נוחא מאוד ודו"ק היטב.

אסיים מכתבי מפני טרדות ש"ק, ויתר פדטי הדברים בקשתי את ידידי אהובי שמואל קאנארער יחי"י⁽³⁾ להודיעך.
ידידך דו"ש באה"ר מברכך בשבתא טבא.

משה אהרן הלברשטאם

לך נא ראה את שלו' אנ"ש היקרים אברכים ובחורים, אהובים וברורים, דרי מעלה עם דרי מטה⁽⁴⁾. ובפרט לידידי ש"ב היקר ר' חיים קאמינקער שי'. בשבוע זו קבלנו פ"ש מזקיננו שליט"א⁽⁵⁾ ע"י מכתב מר' יואל אשכנזי נ"י מטבריא. הב' שאול קאטאוויצער נ"י⁽⁶⁾ לא ידענו מה הי' לו אם ברעתו עוד לבוא לכאן על זמן הבע"ל או לאו דרוש נא את שלומו בנינו ואף אתה אמור לו כהלכות הפה סח שיודיעינו מהר מה נעשה בדינו.

(3) הוא הרבני הנגיד החסיד מו"ה שמואל הכהן ראזענגארטען נ"י מטאראנטא, קאנארע, כעת בברוקלין ניו יארק.

(4) המכתב הלז נכתב לעיר אושפיצין ושם הי' שני שטיבלעך דחסידי באבוב ברחוב אחר בשני בתים נפרדים האחד הי' בקומה העליונה, והשני' בקומת קרקע, וז"ש דרי מעלה"ה עם דרי מטה.

(5) הוא הצה"ק מוה"ר אלעזר הלוי ראזענפעלד זצ"ל הי"ד מאושפיצין בנו של הגה"ק מוה"ר יהושע קאמינקא זי"ע וחתן כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע, שקבע אז רירתו באה"ק.

(6) הוא הרבני הנגיד החסיד המפורסם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מקאטאוויץ כעת אבן יקרה באנטווערפען, מתומכי קובצנו הנאמנים.

מכתבים אל המערכת

ב"ה. כבוד מערכת „כרם שלמה“.

הגני מקבל בתדירות הקובץ החשוב „כרם שלמה“ ומתענג אני על רב טובו כמוצא שלל רב. ובאמת שדבר גדול הוא מאוד ובפרט לאנ"ש. — ברצוני לכתוב לכם אודות ענין א' שלדעתי הקובץ הוא המקום הנכון לפרסמו. ואבקש שתתנו מקום לדברי.

בימים אלה בא לירי ספר „רבינו הקדוש מצאנו“ חלק ב' וראיתי בעמוד שי"א שהביא בטעות שכ"ק מרן ארמו"ר שליט"א העניק ספר תורה ליאן מאסאריק שר החוץ בטשעכסלאוואקי. וראיתי לנכון לעורר בזה כי מעולם לא העניק כ"ק רבינו שליט"א ס"ת לנכרי, דבר שהוא נגד ההלכה ונראה כבזיון גדול לס"ת*). ואני הנכר הייתי מן התלמידים הראשונים בישיבת באבוב פה בניו-יארק וידענא כי נופא דעובדא הכי הוי.

בשנת תש"ו כתום המלחמה, התחילו היהודים הנשארים אחד מעיר ושנים ממשפחה לשוב איש איש למקומו ולביתו, ובתוכם גם היהודים תושבי עיר פרעשאו, ומצאו את עירם בחורבנה, את בתיהם וכל הונם ורכושם שרדו וחמסו הנוגים, והביהכנ"ס הורה נהפך למשחית, הספרים והסידורים נאבדו, ולא הי' להם אפי' ספר תורה א' כשרה לקרות בו. הערלים חרקו שן כדאותם שנשארו יהודים שלא חיטלום הרוצחים ימ"ש, וכיחוד הי' להם רדיפות נוראות מראשי העיר שהי' רשע גדול וחציק להם בלי חמלה, והמצב הי' איום ונורא, ויהודי פרעשאו לא ידעו לשית עצה בנפשם נגדו.

בשנת תש"ז הגיעו לכאן כמה אנשים מעיר פרעשאו, וכשנתוודע להם מפעולות כ"ק ארמו"ר שליט"א במדינתנו לטובת אחב"י ע"י ועד פדיון שבויים אשר יסר, להושיט יד עזרה והשתדלות שונות לפליטי המחנות בכל ארצות פוזריהם — אשר בתוכם נמנה גם אני — פנו לכ"ק ארמו"ר שליט"א, ותארו המצב בו הם נמצאים שהנוגים רצחו וגם ירשו את בתיהם ואת כל היקום אשר ברגליהם, והגידו מרשעת ראש העיר המושל בשכב רשע באכזריות עליהם, ובקשו שיעשה מה שביכלתו לרחם על פליטת עמו ב"י הנתונים בצרה, כי כשל כוח הסבל.

ומאת ד' היתה זאת, כי בעת ההיא שהה אז במדינתנו שר החוץ לממשלת טשעכסלאוואקיע מחסידי אומה"ע מר. יאן מאסאריק ותיכף כשנתוודע לכ"ק ארמו"ר שליט"א ממצבם המר של שארית יהודי פרעשאו נכמרו רחמיו עליהם, ועשה כל המאמצים להפגש עם שר החוץ מאסאריק הנ"ל, וכשנתוודעו יחד תיאר לפניו כל הענין שאחרי שמד וכליון נורא שעבר עלינו ועל אחב"י מוסיפים עוד חטא על פשע נגד אודים מוצלים מאש לרודפם עד חרמה וכדי בזיון וקצף, ובמתק לשונו הפציד בו שישתדל להטיב להם ליהודי פרעשאו תושבי ארצו. והוא השיב שאם יתן פקודה וצו לשר העיר שיתן מנוחה ליהודים הנמלטים, עוד יגרע מצבם והצל לא יציל כלום כי הוא יבין שיד ישראל באמצע בדברי מלשינות עליו, עכ"ז כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א לא נח ולא שקט ואחרי

(*) כן מכואר במס' גיטין דף מ"ה עיי"ש. ועיין בשו"ת נבעת פנחס (להגאון בעל הפלאה) בס' נ"ז ראסור ליתן ס"ת במתנה לנכרי. (ומה שניתן הס"ת לכבד את זכרו של נכרי א' מחסידי אומה"ע, אין בזה שום פקפוק כלל, עיין מנ"א סי' קנ"ד סק"ח בשם ס"ח דעכו"ם הנותן מעות לכתוב ס"ת בשמו שדי. וידוע שצדיקי ונאוני דורות הקודמים הלכו עם ספרי תורות בידיהם לקבל פני מלכי ושרי אומה"ע, דלכברם שרי).

דיונים ממושכים החליטו לשלוח מכאן ספר תורה שקנה כ"ק ארמו"ר שליט"א בכסף מלא, בתור מתנה מוועד פדיון שבויים ליהודי פרעשאו, והשר מאסאריק יהי' השליח להעביר הס"ת לחזק הקהלה רשם, ולצורך מסירת הס"ת יזמין לעיר המלוכה פראג את נציגי הקהלה, וגם את ראש העיר הנ"ל, בתוכם, ובחזרונות זו יביע השר מאסאריק את תקוותו שראש העיר יעמוד לימין היהודים האומללים האלו, לעזור להם לכל צרכיהם, וכן הי', ומאז הושב המצב. — לאות הוקרה קבל אז השר מאסאריק תעודת-כבוד הרצוף פה מוועד פדיון שבויים עבור השתדלותו לטובת אחב"י. נחזור לענין ראשון כי בשגנה נכתב שם שהעניק כ"ק ארמו"ר שליט"א ס"ת להנ"ל, רק הוא הי' השליח למוסרה ליהודי פרעשאו. וטעות לעולם חוזר.

החותם בברכה,

שלמה גוטשטער

ברוקלין

והיתה זאת לערה
כי כבוד שר החצון לממשלה צ'יכוסלובקיא
מר

מאזאריק

ותמוה על ידינו לשליח מצוה, להעביר את ספר התורה שנכתב לך
פרשום להזכיר מעשי ה' בעבורנו עם אלפי יהודים פליטים
חרב מפולין ובהצילנו את נפשותינו בעשרת פסעי צ'יכוסלובקיא.

על הנסים ועל הפירקן אנו שולחים את ספר התורה
לכבר את זכרו של חסיד אומות העולם הרבנו מרבב"ה

הנשיא

מאזאריק

זכרו לברכה

ברוך מלכי המלכים ברחמי ישמך ונעזר רעזר וירושם
ויושא למעלה למעלה את קהלת
צ'יכוסלובקיא ומנהיגיה

וזה בלב יועציהם ושוריהם לעשות טובות עמו יעם כל
השוכנים בעולם.

במיום ובמינו יושע העולם יהודה וישראל
ישכנו לבטח ותשרה הברכה בכל מעשיהם ויתחד ונאמר אמן.

הק' שלמה באממיר בן ציון האלברטשטאם הי"ד
נשיא ועד פדיון שבויים בברוקלין.

ניו יורק חנוכה תש"ו

מקסימיליא מהתעודה. נרפס בשעתו

מטעם הקאנסיל הטשעכסלאוואקי

פה ניו יארק.

בס"ד, יום ג' לסדר כל פדיון קודש תשל"ח לפ"ק

לכבוד עורכי הקובץ „כרם שלמה" שיחיו.

אחרי דרך מבוא השלום.

הנני בזה להעיד ב' העדות על ידחונכם החמישי מחודש ניסן.

(א) בעמוד י"ג בסוגיא דחזקי' ורב אבהו, מתרץ שם דברי רש"י — שלא יוקשה עליו קושיית העולם — דר' יהודה בע"כ לית לי' הא דאמי בן יהודה דילף איסור בב"ח מטריפה, ערלה וחמץ בפסח, משום דר"י ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה ואיכא למיפדך מה להני שטעונים שריפה עיי"ש. ויש להעיד דאף דשפיר יש להכריח כן וכמו שכתבו התוס' בהדרא בחולין קט"ו ע"ב ד"ה כלאי הכרם, אבל איך יכול לתרץ בזה דברי רש"י, הלא רש"י סובר שם לעיל (דף יב:) דבתוך הפסח אף ר' יהודה ס"ל דהשבתתו בכל דבר, וא"כ יכול שפיר ר' יהודה לסבור כאישי בן יהודה דילף מחמץ לאחר זמן איסורו כרמוכח בגמרא ודו"ק.

(ב) בעמוד כ"ד בענין כל יראה, ממציא שם ציור חדש למצוא נ"מ בין ב"ש וב"ה דפליגי בשיעור חמץ מהו לענין כל יראה, ובזה מגין הוא על חר"י בעל התוספות מקושיית האחרונים עיי"ש. ואמרתי להוסיף על דבריו בדרך חידוד, דדבריו עולים כהוגן לתרץ את חר"י דוקא לשיטתו אבל לא אליבא דכו"ע, דהנה מה שרימה זריקת חמץ לחצירו לזריקת כזית תרומה לבית טמא רכמו ששם יש סברא לומר מינו דחשיב וכו' כמו"כ כאן, רמיונו עולה יפה רק אם נאמר דרי בזה שהדבר הנזק נצטרף לכשיעור ואין צריך שהדבר המונח יוצרך לצירופו של דבר הנזק, רק שסני כמה שפועל חשיבותו לעצמו, וכמו שכתבו

התוס' שם בד"ה פחות מכביצה, אבל אם נאמר רמה שנקיט שם כגמרא פחות מכביצה הוא רוקא, ומשום דלא שייך למימר מינו דחשיב וכו' רק היכא שחשיבותו פועלת על דבר אחר ג"כ (עיין בספר לקח טוב להנאון ר' יוסף ענגיל וצ"ל כלל י"ב אות ה' ד"ה ועיין ש"ס שבת, שנוטה לומר כצד הזה) אזי א"א לדמות זריקת חמץ לזריקת תרומה דהרי שם פועל חשיבות כזית הנזרק גם על פחות מכביצה המונה וגבי חמץ פועל חשיבותו רק לעצמו ולא שייך למימר מינו דחשיב וכו', אבל מאחר שהר"י ס"ל ג"כ כהתוספות (מרנותן שם טעם אחר אהא דנקיט הנמרא פחות מכביצה ולא אמר בפשיטות דדוקא נקיט וכנ"ל) ממילא הדמיון נכון ומתורץ דברי הר"י בפסחים (כט:) לשיטתו במסכת שבת (לא:) ודו"ק.

ובזה נבין מרוע מיאן הנאון בעל שאנת ארי' (שהקשה קושיא זו על הר"י בפסחים, וממציא עי"ז דין חדש עיי"ש בסוף סימן פ"א) לתרץ שהנ"מ הוא כדבריו, משום שהוא לא ס"ל כשיטת התוספות בשבת הנ"ל (עיין בדברי הגר"י ענגיל הנ"ל) וממילא א"א לדמות זריקת חמץ לזריקת תרומה, ודו"ק כי קצתני. ובזה הנני ירידכם המאחלכם הצלחה מרובה וכט"ס,

בן ציון גאלדמאן
ברוקלין

ברכת מזל טוב

בלב מלא גיל וחדוה אנו מקדמים פני
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו עטרת ראשנו ורוח אפנו שליט"א
בברכת מזל טוב חמה ולבבית
לרגלי אירוסי בנו יקירו
כש"ת הרב מוה"ר בן ציון ארי' ליבוש שליט"א
עב"ג הכלה הבתולה המחוללה תחי'
בת הרבני החשוב הנכבד והמפואר ותיק וחסיד כש"ת
הר"ר משה צבי וואקסמאן שליט"א

יעזור השי"ת שיהי' קשר של קיימא לעולמי עד והזיווג יעלה יפה ויזכה
לבנות ביתו בקרוב בהרמת קרנו למעלה, ומשמחה זו יושפע שפע רב
לכולנו להתברך בכל מילי רמיטב לנצח.

כעתירת וברכת,
המערכת

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם יעקב ריגער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אשר אנטשיל בלויא נ"י להולדת הבן
להרב מו"ה בן ציון ווייטץ נ"י מלונדון נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד
להולדת הבן

להאברך היקר ר' גרשון קלעצקיל נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להנה"ח מו"ה חנא זכרי פאלנער נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' יהודה ליב קאוואלענקא נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק טובי רובין נ"י בן הרב המפורסם וכו' מציעשינוב
שליט"א להולדת הבן

להאברך היקר ר' מנחם יחזקאל גראסס נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה משה גינזבורג נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להרב מו"ה משה דוד שטיינזארצעל שליט"א רב דקהל בית אפרים ור"מ
דמתיבתא עץ חיים דבאבוב להולדת הבן
להאברך היקר ר' שמשון גאלדשטיין נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלמה לערנער נ"י להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך רב נחת והרחבה לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אלי' דוד זיידמאן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אלעזר אלימלך באקאן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' דוד יהושע הכהן ראזענגארטען נ"י מירושלים עיה"ק להולדת
הבת

להאברך היקר ר' חיים וויינפעלד נ"י חתן הרב המפורסם וכו' אבד"ק סערענשט
שליט"א להולדת הבת
להרב מו"ה חיים דוד כלום שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב להולדת
הבת

להאברך היקר בנש"ק ר' ישכר בעריש רובין נ"י מאנטווערפען להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישכר הערשקאוויטש נ"י מקרית באבוב להולדת הבת
להאברך היקר ר' מנחם שמואל הערכסט נ"י להולדת הבת
להרב מו"ה משה סאלאנט שליט"א מירושלים עיה"ק להולדת הנכדה
להנה"ח מו"ה פנחס באקאן נ"י להולדת הנכדה
להאברך היקר ר' צבי גרינבערג נ"י להולדת הבת

להאברך חיקר ר' שלום צענווירטה נ"י מרושלים עיה"ק להולדת הבת
להנה"ח מו"ה שלמה ברינער נ"י מבני ברק להולדת הנכדה
יזכו לגרלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכ"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם מרדכי גיינער נ"י ממאנטרעאל לנישואי בתו
להנה"ח מו"ה גרל' פאלמאן נ"י לנישואי בתו
להנה"ח מו"ה ישכר פונדער נ"י מבני ברק לנישואי בתו
להנה"ח מו"ה פנחס צבי ציטראנענבוים נ"י לנישואי בתו
יעזור השי"ת שיזכו לבנות בית נכון ונשא על ררך התורה והמסורה
מתוך עושר ואושר והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרבני הנה"ח מו"ה משה צבי וואקסמאן שליט"א לאירוסיו בתו
להנה"ח מו"ה אהרן לאנדא נ"י לאירוסיו בתו
להנה"ח מו"ה זאב קורץ נ"י מראשון לציון לאירוסיו בתו
להנה"ח בנש"ק מו"ה יעקב פריץ פריעדמאן נ"י לאירוסיו בתו
להנה"ח מו"ה מאיר יעקב הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק לאירוסיו בתו
להרב מו"ה משה דוד שטיינזוארצעל שליט"א רב דקהל בית אפרים ור"מ
רמתיכתא עץ חיים דבאבוב לאירוסיו בתו
להנה"ח מו"ה נפתלי וויעטשנער נ"י לאירוסיו בתו
להרב מו"ה פסח קופיעץ שליט"א ר"מ במתיכתא עץ חיים דבאבוב לאירוסיו בתו
להנה"ח מו"ה שלמה גאלדבערג נ"י ממאנטרעאל לאירוסיו בנו הב' הח' בן ציון
אלימלך נ"י תלמיד ישיבתנו
להב' החתן הנעלה כמר ליבוש יצחק הערשלאג נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמר משה פערלמוטער נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
לאירוסיו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ערי ער
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

U.S.A. by

THE ASSOCIATED

NEW YORK (212) 654-4830

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארצות הברית = 10 דאלער לשנה

בארץ ישראל = 150 פונט לשנה

בקאנאדע = 12 דאלער לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בבעלגיע = 500 פראנק לשנה

בשאר ארצות מעבר לים = ברואר רגיל 12 דאלער לשנה ובמאי 12 דאלער לשנה

דאלער לשנה

המחירים הללו הוקבעו כפי הוצאותנו אנו

EREN SHLOMO

Box 2207 Bobov

Brooklyn Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit
Organization
U.S. POSTAGE
PAID
PERMIT No. 6579
BROOKLYN, N.Y.

NO POSTAGE NECESSARY IF MAILED IN THE UNITED STATES
POSTAGE GUARANTEED

MR. MOTEL GROSS
151 52 STREET
BROOKLYN, N.Y. 11219

מפתח

מדור אמרי קודש

ה לשבועות . . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ו בענין תשלומין בתפלה . . . . . הגאון מוה"ר זרח איירליץ זצ"ל

ט בענין בן סירא . . . . . הגאון בעל עקרי הד"ט זצ"ל

יב בסוגיא דשתה"ל, ובענין מחיקת השם . . . . . הגאון רע"ק איגר זצ"ל

מדור אגרות קודש

יג מכתב מהגה"ק בעל ישמח משה זצ"ל . . . . .

מדור זכרון לאחרונים

טו חידושים נחמדים . . . . . הגאון מוהר"ר שמואל פיהרער זצ"ל הי"ד

מדור פלפול והלכה

יח ישובים לקו' הגה"צ מפלאנטיש . . . . . הרב מוהרב"צ קאהן שליט"א

כג בענין פטור דלקשונ"פ ממעשר . . . . . ר' חיים אלכסנדר וואקסמאן נ"ו

כז בענין שלחן בר קבולי טומאה . . . . . ר' שמריהו ציטראנענבוים נ"ו

עולת שבת בשבתו

כט ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים . . . . . המערכת

לג נוסחאות והערות ברש"י עה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

לח הערות קצרות בענינים שונים . . . . .

מא פיוט אקדמות ויציב פתגם . . . . . א. מ. ה.

מד מכתבים אל המערכת . . . . .

מח ברכות והודאות . . . . .

ברכת תודה

לידידנו הדגול והמרומם הנגיד הנכבד

מו"ה שבת ישיעי' הלוי שמורס נ"י

אשר נדבה לבו אותו לתרום סכום חשוב מאוד להדפסת
קובץ הנוכחי

לעילוי נשמת אביו הנה"ח מו"ה אברהם כמו"ה דוב בעריל
הלוי ע"ה

נפטר כ"ט אייר תשכ"ח לפ"ק

ולעילוי נשמת אמו החשובה מרת ריזל בת מו"ה דוב
פלאטנער ע"ה

נפטרה ל' סיון (אדר"ח תמוז) תש"ל לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

יעזור לו השי"ת בהצלחה מרובה בכל אשר יפנה ורב נחת
מכל יוצ"ח

ויזכה לעשות תמיד רב פעלים לתורה ולתעודה כאוות נפשו.

המערכת

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לשבועות

במדרש מגלת דות עה"פ ישלם ר' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ר', א"ר חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו. וכבר עמדו בזה קמאי דקמאי מה בא ר' חסא להודיענו בזה חלא מה שהוסיף הוא סיפא דקרא. אמנם י"ל הכוונה עפ"י דברי הנועם מגדים (בפ' פנחס) שכ' לפרש הפסוקים בפ' ראה, לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ר"א נותן לך (דברים י"ב). דהנה אמרו בגמרא (קידושין מ' ע"א) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, וזהו דוקא בישראל אבל בעמים הוא להיפך. וכתב המהרש"א בח"א הטעם דבכל מקום אולינן בתר חזקת גברא דמעיקרא, ובישראל כל ישראל בחזקת כשרות הן לכן אמרינן דודאי כמחשבתו כן הי' בוודאי גומר ועושה זולת המניעה, ולכן מצטרף למעשה, וזהו במחשבה טובה, אבל במחשבה בלתי טובה הוא להיפך כי החזקה מנגדתו, ובעכו"ם החזקה בלתי כשרות עכת"ד. והנה דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ח מהל' מאכלות אסורות ה"ח) דהא דכל ישראל בחזקת כשרות, בארץ ישראל הרברים אמורים דוקא, שהם במקום הקדושה, לא כן אם ממקום קדוש יהלכו בגולה ח"ו, אין להם עוד החזקה. ולפי"ז לדברי הרמב"ם הא דארז"ל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה על כרחך בא"י מוקמינן לה כפום טעמא דיהיב מהרש"א ז"ל. וזה ירומז בפסוק הנ"ל לא תעשון וגו', שמשרע"ה בישר כאן לישראל הטוב שיגיע להם בכניסתם לארץ הקדושה, ואמר להם לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום, כלו' שם בא"י אפי' אם לא תעשון בפועל ממש המצות כמו שאתם עושים פה היום, רק, איש כל הישר בעיניו, דכשיהי' ישר בעיניכם לעשות הרברים טובים, אף אם לא תעשו אותם בפועל ממש, יצטרף לכם למעשה, והטעם שעתה אינו כן דק אנחנו עושים פה היום, כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, ודוקא בא"י ישנו להטבה זו דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וכנ"ל, וזת"ד הנועם"ג. (ובספר קדושת ציון לכ"ק אדמו"ר זצ"ל בח"ב בזמירות ליום השבת פי' בזה החרזו צמאה נפשי אל ר' וגו' יעו"ש).

ונקדים עוד דברי הבינה לעתים (בדרוש י"ז) עה"פ הנ"ל, ישלם ר' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ר' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו, והרקדוקים בזה רבו, א' כפל הלשון, ועוד למה תיאר את הקב"ה בתחלה בשם ר' סתם ובפעם השני' בשם ר' אלקי ישראל, וגם למה הוצרך לומר ותהי משכורתך שלמה, וכי ס"ד שהקב"ה יתן שכר בלתי שלם, וכתב לתרץ שהגידו לבועז אורות רות שני ענינים, הא' הגמ"ח שעשתה עם חמותה, והב' שנתגיירה וקבלה עלי'

עול מלכות שמים לעשות ככל משפטי התורה מצותי ודקדוקי כאשר דרשו ז"ל על אמרה עמך עמי ואלקיך אלקי, ועל זה אמר לה בועז על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ישלם ד' פעלך, והו' בעבור הגמ"ח שעשתה עם חמותה על זה שכרה הרבה מאד על פי פעלה, ועל ההתניירות, שקבלה על עצמה במחשבה שמירת המצות, אעפ"י שעדיין לא קיימה אותן בפועל ממש כי לא באו לידה ואפשר שלא יזדמנו לה לקיימן, עכ"ז תהי' משכורתך שלמה מעם ד' אלקי ישראל, היינו שכר שלם אפי' על מה שהוא עם ד' היודע מחשבתה ורצונה, אף שעדיין לא פעלה אותם, ושכר זה יגיע לך מהשי"ת אשר הוא אלקי ישראל שמתנהג עמם במדת החסד לצרף להם מחשבה טובה למעשה, וגם את תהי' כא' מהם לקבל שכר על המחשבה אע"פ שלא עשית, כיון שנתניירת, ולישראל הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה, ע"כ רבנו הבינה לעתים.

ובזה נבוא לביאור דברי ד' חסא, שהי' קשח לו לר' חסא על לשון הפסוק דחול"ל אשר חסית תחת כנפיו ולמה אמר אשר באת לחסות תחת כנפיו, אך מאחר שהפסוק ישלם ד' פעלך ותהי' משכורתך שלמה וגו' מיירי בשכר המחשבה שמצרפה הקב"ה למעשה, וכדברי הכל"ע הנ"ל, והרי ענין זה של הצטרפות מחשבה טובה למעשה שייך רק בארץ ישראל כנ"ל בשם הנועם"נ, לכן שפיר קאמר ד' חסא, אשר באת, כי כל זמן שלא באת אל המנוחה ואל הנחלה אף שנתניירת עדיין לא הי' מגיע לך שכר על המחשבה, רק דייקא עכשיו שבאת לכאן לארץ ישראל ויש לך חזקת כשרות לכן יצרף הקב"ה המחשבה טובה למעשה ותהי' משכורתך שלמה מעם ד' אלקי ישראל.

בענין תשלומין בתפלה

מהגאון מוה"ר זרח איידליץ זצ"ל מפראג⁽¹⁾

הרא"ש בר"פ תפלת השחר הביא מחלוקת התוס' וחכמי פרויניציא בדין דאם טעה ולא התפלל תפלה אחת דקיי"ל ריש לה תשלומין בתפלה הסמוכה דהתוס' כתבו (דף כ"ו ע"ב ד"ה טעה) דאם טעה ולא הזכיר יעלה ויבא במנחה דר"ח או אם התפלל במנחה בשבת י"ח ברכות ולא הזכיר של שבת, לא יתפלל שנים כלילה דהא לא יוכל להזכיר עוד תפלת ר"ח או תפלת שבת, ותפלת חול

(1) הגאון מוה"ר משה זרח איידליץ זצ"ל דרשן דק"ק פראג נולד בשנת תפ"ה לאביו הר"ר מאיר, הי' תלמיד מובהק להגאון הר"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל. ונמנה בין גדולי הדור בימיו. העמיד תלמידים לאלפים. נרפס ממנו ס' מלאכת מחשבת (חשבונות) וס' אור לישרים (דרשות). גם נרפס ממנו חיבור קטן חידושי דבי זרח עמ"ס ביצה (ירושלים תש"ד). בהקדמת בנו לס' אור לישרים כותב שאביו השאיר אחריו חידושים כמעט על כל מסכתות הש"ס. נפטר בעיר פראג י"ב אייר שנת תק"מ לפ"ק (ורלא כמ"ש בס' גל עד תקמ"ו) ושם מנ"כ. — ר"ז הועתק מתוך כת"י א' התלמידים.

כבר התפלל וא"כ למה יתפלל עוד. וחכמי פרובינציא היו אומרים כיון שלא יצא ידי חובתו בזו התפלה הוי' לי' כאילו לא התפלל וצריך להתפלל שנים לערב אע"פ שאין מזכיר של ר"ח או של שבת, עיי"ש.

ונראה להוכיח כדברי חכמי פרובינציא דהנה הרשב"ם והרשב"א חולקין בדין תשלומין בתפלה, דהרשב"ם כתב שאין תשלומין אלא כשנוכח בתפלה הסמוכה לאחריו, אבל רעת הרשב"א היא שאפילו נאנס ולא התפלל הרבה תפלות יש לכולן תשלומין (עיי' ב"י סי' ק"ח שהביא רביהם). ויש להביא ראיה לרעת הרשב"א מדברי הגמרא (ברכות כ"ו ע"א) תפלת השחר ער חצות, עד חצות ותו לא והאמר רב מרי וכו' א"ר יוחנן טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שנים, שחרית מתפלל במנחה שנים, ומשני עד חצות יהבי לי' שכר תפלה בזמנה מכאן ואילך שכר תפלה יהבי לי' שכר תפלה בזמנה לא יהבי לי'. איבעיא להו וכו' ת"ש וכו' טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו, מיתבי מעוות לא יוכל לתקון זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית, אר"י הב"ע שבטל במזיר עיי"ש. ויש לדקדק למה המתין בקושיא זו עד אחר שפשט האיבעיא, הו"ל להקשות מיר על ר"י דאמר מתפלל מנחה שנים מהך ברייתא. ונראה רוודאי הרשב"א שפסק רלעולם יוכל להשלים כל התפלות שלא התפלל לא קאמר הכי רק אליבא דאמת דלא אמרינן עבר יומו בטל קרבנו, אבל אי אמרינן עבר יומו בטל קרבנו בוודאי לא יוכל להשלים אלא אותו היום. והנה לכאורה מה מקשי הגמ' מברייתא דקתני מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל תפלת ערבית או שחרית הלא נוכל לומר דהברייתא מיירי כשכבר עבר זמן תשלומין, רק דלשיטת הרשב"א לא נוכל לתרץ כן דליריד' לא שייך עבר זמן תשלומין דהרי לשיטתו לעולם יש לו תשלומין, ולכן שפיר הקדים האיבעיא אי אמרינן עבר יומו בטל קרבנו, ופשט דלא אמרינן עבר יומו בטל קרבנו ועל כרחך כשיטת הרשב"א דלא שייך עבר זמן תשלומין, ושפיר קא מקשי מהברייתא, וע"ז מתרץ הב"ע שביטל במזיר, הרי מוכח מדברי הגמרא כשיטת הרשב"א. ראין לומר דמשמע לי' להמקשן מלשון הברייתא דתיכף אחר שביטל התפלה הו"ל מעוות לא יוכל לתקון רא"כ הו"ל למיפרך מיר על ר"י מהך ברייתא בלא האיבעיא אלא ודאי מוכח כרעת הרשב"א.

ועפ"ז נוכל להוכיח נמי כשיטת חכמי פרובינציא הנ"ל, דאי נימא כשיטת התוס', אז אפי' נימא כרעת הרשב"א עריין לא מקשי הגמ' מירי, דהא נוכל לאוקמי הברייתא בטעה במנחה דשבת או במנחה דר"ח שלא הזכיר של שבת או של ר"ח ראין להם תשלומין, אלא ודאי מוכח כחכמי פרובינציא דיש להם תשלומין וצריך להתפלל בערב שנים, ופשוט.

ובזה יתפרש רבי המדרש תנחומא (בפ' תשא) עה"פ זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך, ילמדנו רבנו עד היכן שיעזר לתפלה, כך שנו רבותינו תפלת השחר ער חצות רבי יהודה אומר ער ד' שעות מ"ט רר"י א"ר סימון בשם ריב"ל

לא התקינו התפלות אלא כנגד הקרבנות, ותנינן על התמיד של שחר שקרב והולך עד ד' שעות. ולכאורה צריך ביאור האריך שייך שאלה זו לפסוק זה, ועוד יש לדקדק דמלשון השאלה משמע ששאל על כל התפלות והתשובה לא היתה רק על תפלת השחר, ועוד יל"ר למה לא שאל עד היכן זמן התפלה רק שאל על שיעור לתפלה.

ולחנ"ל יובן שפיר, דהיוצא מדברינו הנ"ל, דרק אחר שתירץ הגמ' דבביטל במזיד אין לו תשלומין או אמרינן כשיטת הרשב"א, רמחיכי תיתי לן לחלק, אבל אם ה' הדין דבביטל במזיד יש לה תשלומין או ה' קשה קו' הגמ' מהברייתא דמעוות לא יוכל לתקון והיינו מוכרחין לומר או כשיטת הרשב"א שאין תשלומין אלא בתפלה הסמוכה או ה' הכרח לומר דעבר יומו בטל קרבנו. והנה איתא שם להלן בע"ב על הא דתנן ר"י אומר עד ארבע שעות, איבעיא להו עד ועד בכלל או דילמא עד ולא עד בכלל, ופשט מהא דאמר תמיד של שחר קרב בארבע שעות ש"מ עד ועד בכלל. והתוס' בד"ה איבעיא להו הקשו דהא קי"ל כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ וכו' א"כ בוודאי דער ולא עד בכלל, ותירצו דגם אי אמרינן עד ועד בכלל חומרא הוא לענין אם ביטל במזיד שמחויב להתפלל עיי"ש. נמצא דמהא דתני במתני' עד ד' שעות מוכח דבמזיד אין לה תשלומין, דאי יש לה תשלומין או צריכין לומר עד ולא עד בכלל, ותנא דמתניתין ה' צריך למימר עד ה' שעות ועד ולא עד בכלל, כרי שנדע הזמן של ד' שעות, ומדתני עד ד' שעות ואמרינן עד ועד בכלל, נשמע ממילא דבמזיד אין לה תשלומין ובוודאי אמרינן כשיטת הרשב"א וכו"ל.

וזהו פ' המדרש הנ"ל, דוודאי השואל ידע זמן תפלה, רק ששאל עד היכן שיעור לתפלה, כל' עד היכן הוא השיעור שיוכל עדיין לתקן התפלה אף אם לא יהינן ל' שבר תפלה בזמנה, היינו שה' מסתפק אם נקטינן כשיטת הרשב"א או כשיטת הרשב"א. והנה כל מה שהוכרחנו מלשון המשנה כשיטת הרשב"א הוא לכאורה רק אי נימא דתפלות כנגד תמידין תקנום או זמנם כמו תמידין ומוכרח דער ועד בכלל וראי' לשיטת הרשב"א כנ"ל, אבל אי נימא דתפלות אבות תקנום שפיר נוכל לומר דזמן תפלה הוא עד ג' שעות, ומה דתני עד ד' הכוונה עד ולא עד בכלל, ושוב לא מוכח מירי כשיטת הרשב"א, וזהו שסמך המדרש שאלה זו לפסוק הנ"ל, דאיתא שם במדרש על הפסוק הנ"ל, רכשרה משה שמדת הדין מתקשה כנגדו וכו' אמר זכור לאברהם ליצחק ולישראל שהתקינו שלשה תפלות, ולכן שפיר שאל עד היכן שיעור לתפלה, כיון דלמעמא דתפלות אבות תקנום לא מוכח מירי כנ"ל, וע"ז השיב כך שנו חכמים וכו' רי"א עד ד' שעות מ"ט ר"י וכו' לא התקינו התפלות אלא כנגד הקרבנות, הכוונה, דהגמ' מסיק שם דגם אי אמרת דתפילות אבות תקנום אסמכינהו רבנן אקרבנות, וא"כ שפיר מוכח דמה דתני ר"י עד ד' שעות הוא עד ועד בכלל, ועכצ"ל דבביטל במזיד אין לה תשלומין וממילא דאמרינן כשיטת הרשב"א, ודו"ק היטב.

תשובה מהגאון מוהר"ר דניאל פירני זצ"ל

אבד"ק פירינצי בעל עקרי הד"ט¹

ב"ה

ברוך לך מר ברין בן אשה הישראלית שנתעברה באמבטי ויש לנו ידיעה משל מי הורע, אם הבן אסור בקרובותיו, דנחלקו בו בעלי תריסין זה אוסר וזה מתיר, וחיי ראשי, סתם שמעתי מבלי הניר לי מאן דאוסר אמאי אסר והמתיר אמאי התיר.

על דא ודאי הכל שקלתי בכף מאזני שכלי החלוש מהך גיסא ומהך גיסא איזה דרך ישכון אור כיון דנפקא מינא טובא לענין דינא, והגם דלכאורה הי' ברין לאפוקי מבי מדרשא אחד השואל ואחר הנשאל השומע ומשיב דברי הבא, להיות הדבר בעצמו רחוק רחוק במצפון לשאול אירי ואירי חר שיעורא הוא שתתעבר האשה באמבטי, מ"מ כיון דבחגיגה פ"ב דף י"ד רבעי מבין זומא בתולה שעברה וכו' השיב בן זומא תשובה שלימה דחיישינן לשמא באמבטי עברה, וקבלו השואלים תשובתו בשתיקה, ומה גם לפי מה שפירש הרב יד דוד נר"ו שם ז"ל ויותר נראה לומר דגם בעל האיבעיא הי' יודע מאמבטי וכך היתה האיבעיא מי חיישינן לרשמואל ואסורה או דילמא רשמואל לא שכיחא וא"כ בעל כורחין צ"ל באמבטי עיברה עכ"ל יע"ש. וכיון שכן אינו ברין לאפוקי לרבנן מני"ר ומהר"י ממיץ נר"ו מבי מדרשא דוגמא דר' ירמי' בפ"ב דכתדא דף כ"ג. א"נ כההיא דמייתי מהר"ח ז"ל בהלק"ט שלו ח"א סימן כ"ט כיון דאוקמי במילתא דלא שכיחא כולי האי דק ברוחק גרול סוף סוף קושי המציאות אינו קושי, ומש"ה נזקק לההיא דרבא בחולין דף ע' רבעא בענין בכור איבעיות זרות ותמוהות משום דכל שאינו דבר הנמנע לגמרי אף שהוא קשה המציאות שאלה מקרי ויש להשיב. וכמו שרמזתי לע"ד בחבורי הקמן מתנת יד דף ה' סוף ע"א.

(1) הגאון בעל עקרי הד"ט הי' בנו של הר"ר משה דוד טרני מעיר אנקונא. נתגדל שם על ברכי זקנו הג"ר דניאל נחמו. תחלת נשיאותו הי' בק"ק פיסארו ואח"כ כיהן פאר בק"ק פירינצי. נרפס ממנו ספר סעורת מצוה וס' מתנת יד (מזכירו בתשובה הנוכחית) וקונטרס קטן שמחת מצוה. ובעיקר מפורסם ע"ש ספרו עקרי הד"ט על או"ח ויו"ד. חיבה יתירה נודעת לאנ"ש אל גאון זה, אחרי שנרפס ספרו הנחמד „שם עולם" עה"ת בשנת תרפ"ט ע"י אחד מותיקי חסירי באבוב הר"ר חיים שיף הי"ד בן הג"ר יהודא שיף אבד"ק באבוב, שהרפיסו עפ"י הוראת כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד מכת"י שהי' מונח בבית גנזיו ועטרו במכתב תעודה עיין עליו במכתבי קודש ח"ב מכתב מ"ו. — במזכרת דבני איטאליא אות כ"ז מובא ששאר חיבוריו ופסקיו בכת"י נמצאים בבית עקר ספרים ברוסיא.

* * *

תשובה זו הנרפסת כאן יוצאת לאור עתה לראשונה מעצם כתי"ק המונח אצל יירדנו הרבני הנגיד החסיד המפורסם מו"ה שאול הוטערער נ"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ר'.

ומאי דקמן נמי אפשר ואפשר בדרך רחוק ונזכר. ויעוין ג"כ בליקושי מהרי"ל ולהרב חלקת מחוקק סי' א' ס"ק ח' וזולתם. ומעתה כמה קשה עלינו בעניינינו פרידתו של רבינו הגדול הרב תנא² שבפס"ו דהל' אישות סוף דין ר' אחר שראה וידע וכתב כל האמור בפרשה זו כתב וז"ל דמציאות זה שתתעבר באמבטי לא יתכן עש"ר. וקשי הבנה רבריו לאפרוח כמוני שלא נתפתחו עיניו דניחא דלא נחוש לזה בהיות הרבר רחוק מאד אמנם שלא יהי' הדבר במחלוקת ... במציאות כדמשמע מלשון הזהב שלו הנז'. וכמו כן יתפלא מ"ש רב כהנא הכהן הגדול הרב יר מלאכי בכללי הדינים שלו אות ח' סימן רמ"ז רמשלא ראה לשום א' מהמחברים שהזכירו חששת שמא באמבטי עיברה, ש"מ דס"ל דלאו הלכתא היא, ואין אני יכול לצייר דבר זה עכ"ל, דהיכי נוציא התולדה שהוא דבר הנמנע לגמרי ושלא יצויר המציאות עצמו לפי שלא פסקוהו הפוסקים ז"ל דלמא לא פסקוהו ולא הזכירוהו משום דלא חיישינן להכי משום זרות שבו ולעולם דאינו מן הנמנע לגמרי, וכיון שכן קם דינא ועל דא עיילוהו לר' ירמ' כבי מדרשא וכיוצא.

ועפ"י האמור פניתי מכל עסקי לעסוק בדברי תורה תורת חכם מכתו"ר ורעמי', אם הבן של ניד"ד אסור בקרובותיו. ואני בעניי אנדיל המדורה, ואלו הן הספקות המסתעפות מספק יריעה הנז' שעלו ובאו במחשבת לפני לע"ד דק וקלוש מקורי עכביש. א' אם האשה הנז' אסורה להנשא לאחר עודנה מעוברת ומניקה. — ב' דין הבן הנז' אם אסור בקרובות האיש והאשה שנחלקו בזה מני"ר ומהרי"ח נר"ו כנזכר. — ג' אם העובר הלז חייב בקללתו והכאתו אותם כדון מכה ומקלל אביו ואמו. — ד' אם בן הלזה פוטר אשת אביו מחליצה ויכוס. — ה' אם המזריע הנז' אסור בקרובות האשה והאשה בקרובי האיש. — ו' אם ת"ל ולפשוט להיתר הבעיא קמייתא, עוד יש להסתפק אם הותרה האשה הזאת להנשא לכ"ג עודנה מעוברת דאי לאחר שילדה פשיטא דאסורה לו, דא"א ליולדת שתשאיר בתולה אחר לידתה. — אי מקשינן יציאה להוי' שיצא העובר דרך כניסת הטפה ולא יהי' יוצא דופן. — ואף לכהן הדיוט יש מקום שאלה אם היתה האשה הזאת אשת איש ונתעברה כנזכר, או היתה פנוי' ונתעברה מאבי' או מאחי' וכיוצא אם יש לה דין זונה להאסר אפי' לכהן הדיוט.

את כל אלה ידי יר כהה עשתה לראשי פרקים בעלמא טרם בואי לקריאת ספר ולחיות חמור גולל ספרים יחר כלם אשר אין בהם דבר נעלם מהעולם עד העולם, ואחר סמוך להערות הנזכרות בינותי לענ"ד בספרים וספרו של הרב פחד יצחק דה' ל', ובדקתי באות ב' ומצאתי בערך בן בתו וכו' דאיהו חלים ואיהו מפשר חידה (אחר) [אחת] אשר חד לקורא נעים וז"ל בן בתו של אדם שנתעברה מאבי' מצינו ואינו ממזר, חידה, זהו בן סירא בן בתו של ירמ' והי' בנו ולא הי' ממזר כמו שמפורש בכתובות שירמ' הי' מזהיר וכו' והי' חכם גדול עכ"ל.

(2) כוונתו על הרב מל"מ, עיין הקדמת פר"ד לתלמידו ר"י כולי.

והנה מ"ש הרב כמו שמפורש בכתובות נראה דאין כוונתו לומר שבכתובות מפורש יוצא שלא ה' בן סירא ממזר, כי בדקתי בכל המקרא ולא מצאתי בכל המסכת אפי' שמץ זכרון בעלמא מעובדא דירמ' הנז' וכן יש להעיר על הנמצא כתוב בסוף ספר האגור דפוס ויניציא בקונטרס של איזה חידות ופתרונם וז"ל מצינו בן סירא שה' בן בתו של ירמ' ולא ה' ממזר, הפתרון כמו שמפורש בכתובות וכו' עכ"ל ובדקתי ולא מצאתי אפי' אות א' מזה וכנזכר. ואם כוונתם לומר שמשם ילפינן שה' חכם גדול, גם זה אינו שוה לי דאי הכי טפי הוי מצי להוכיח ממקומות אחרים כגון מפ' חלק דף ק' ע"ב ומאיה פסוקים שהביאו בש"ס שאינם במקרא והביאום לרא' כאלו מקרא כתוב, ויהי מה לא כביר מצאה ידי הצעירה שום רמז בש"ס שאין בן סירא ממזר כדאמרי רבנן הללו דאף עפ"י שמהרבה מקומות יוכיח שחכם גדול ה' דילמא ממזר ת"ח ה'.

שוב ראתה עיני שרוב הספקות הנזכרות ספיקי דגברי רברבי נינהו ועיין בפ"ק דחגיגה דף י"ד ע"ב הנז' וביבמות פ' נושאין על האנוסה וכו' ולהרב בית שמואל באה"ע סימן א' סק"ט דפשוט ספקו של הרב חלקת מחוקק שם סק"ח שנסתפק באשה שנתעברה באמבטי אם קיים מצות פרי' ורבי', והרב ב"ש הנזכר הביא רא' דהוי כבנו לכל דבר ממה שכ' בהגהת סמ"ק הביאו הרב ב"ח בי"ד סי' קצ"ה ע"ש, וראיתי להרב אפי' זוטרי נד"ו דתמה טובא על הרב"ש הנז' ודחה בכח גברא ראייתו מסמ"ק ואמד מר האם מתוך כך נפטור אשת אביו מן החליצה ומן היבום וכו' בר מיני' רמר וכו' ע"כ ע"ש דהביא ג"כ סברת הרב אביו בחסדי דוד שלו בפ"ח דביבמות שהשיב על דברי תנא במשנה למלך שלו בהל' אישות פט"ו ע"ש בדין ד'. ועיין ג"כ בכרכא דכולא ב' בבבב"י יוסף אה"ע סימן י"ז אות ה', עי"ש שהאריכו בעומק עיונם ורוחב שכלם.

והמורם מכל מה שרמזנו בדרך קצרה וקצרה וראשי פרקים בעלמא, דרוב הספקות שהערנו יתפשטו ממילא לאיסורא, אך על הספק האחרון לא מצאתי לע"ד דבר ברור ועדיין בספקי אני עומד דאפשר לומר דכל ולד הבא מטיפת חיבי מיתת ב"ד או לאוין אע"ג דאין האיש והאשה בני עונשין נינהו, מ"מ תערובות עיסה הוא כ"כ רעה להקרא הנוצר מהם ממזר גמור כנלע"ד, הגם שאין אחריות ממזרין עלו, ובפרט באתר דאית גבר וגוברין הרב האגור והרב פחד יצחק הנז' דפשיטא להו דבן סירא לא ה' ממזר וכנזכר.

סוף דבר לפי עניות דעתי הקצרה והחלושה כך נראה לי, שכל מצות הבן על האב וכל מצות האב על הבן שוים בזה לכל דברי הבן הנזרע ונולד כדרך כל הארץ, אבל בדיני האשה הזאת עם האיש ודיני האיש הזה עם האשה נלע"ד דהיא אינה אשתו והוא אינו בעלה. והנני הנני לשון חיבה מוכן ועומד לשמוע מפיו ראיות האוסר והמתיר, והי' זה שלו' על דייני ישראל אכ"ר.

הכ"ד הצעיר כתב הד"ט מכתוב וחותרם פה פירינצי

טוב לח' אב יה"ל תק"ע

בסוגיא דשתי הלחם ובענין מחיקת השם

מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל

כ"ה א"ח דמוכות פ"ז פ"ק פוזנן

רב שלו' וברכה לכבוד ידידי אוה"נ הרב המופלג הוותיק, חרוץ

ושנון מו"ה משה נ"י דיינא דק' המכורג יע"א.

מכ"ק נמסר לי מירדינו כבוד אחיו ידיד נפשי הרב מו"ה שמואל נ"י עם מבוקשו ממני שעם יריעתו רב טרדות וגדרי שאך הפעם אצא מגדרי ולהשיב אמרתי לכבודו במילי דאורייתא, ועד כה בימים הקרושים לא הי' באפשרות ליקח מועד לזה, והנני זה ראשית מלאכתי לפרוק מעלי החוב הזה שקבלתי עלי כמעט בדרך חיוב בהבטחה לאחיו הרב נ"י.

מ"ש ידידי על ק' הגאון בעל אור חדש⁽¹⁾ במנחות צ"ה ובא בארוכה והוא רק דבר א' שנבי ב' לחם שייך ג"כ מקום זריזין שישניחו שבא לידי חימוץ כראוי⁽²⁾, ומ"ש רש"י שלא יחמצו היינו רעיקר הסוגי' בנוי על לחה"פ דעיקר מתני' נשנית בשביל זה, ורייק כן, הא', דהא בסוף פרק י' קתני פלוגת' רת"ק ורשב"ג אי דחי' שבת וי"ט, הב', מדלא נזכר במתני' מרחיית י"ט, זהו תורף דבריו. ואני שותא דמעכ"ת לא ירעתי, הלא בסוף פרק י' לא פליגי לענין שבת אלא דרשב"ג פליג ררוח' י"ט אבל מודה דלא דחי שבת ומה"ט אין התחלה ג"כ לרקדוקו הב' הנ"ל מדלא קתני מרחיית י"ט, והיינו דבזה מתני' פלוגתא בס"פ ומש"ה נקט שבת רגם רשב"ג מורה, ופשוט. וגם שאר הרברים דחוקי' וכאשר הנחתום עצמו מעיר עלי' כמ"ש מעכ"ת שזה הרוחק טוב מאינך דחוקי' שתירצו הגאונים.

וע"ר שם שכתבו שלא במקומו הראוי לו שהורה מעכ"ת לקלוף ולכתוב תיבה אחרת במקום ההוא מכת הראי' מסוגי' דשבת פ' כל כתיבי דקט"ז ושמצא כן בת' גודע ביהודא⁽³⁾ דפסק כן להלכה ומחראי' זו. באמת בתשובה ההיא אינו חותך כך להלכה רק בנידון ידידי' שכבר נכתב תיבה אחרת דאינו פסול בדיעבר אבל לכתוב לכתחי' בזה לא פסק כלום, אלא דכ' דהאיסור לא ברירא לי' דאינו מפורש רק ברברי תוס' ערכין וכמה מורי הוראות מתירין. ועור שמפורש דקט"ז ראזרא כתב אזרא קרושת', ואפשר למעשה לא הי' ממלא לבו לעשות נגד דברי

(1) הובא בנבו"י מהדו"ק חאו"ח סי' ט"ו, ותוכן הקושיא היא על מה שפירש"י מאי מבפנים במקום זריזים, בחוץ יאפוהו כהנים זריזים שלא יחמץ, והקשה הגאון הנ"ל תינה לחה"פ אבל שתי הלחם חמץ תאפינה כתיב ולמה להו מקום זריזים, יעו"ש. ובשו"ת תירוש ויצהר סי' ב' הביא קו' זו בשם הגאון מוהרצ"ה אבר"ק בעדלין בספר הזכרונות שלו, עיי"ש.

(2) כן תירץ גם החתם סופר את דברי רש"י עיין בחידושי חת"ס עמ"ס שבת בדרף קל"א ע"א.

(3) במהדו"ק חיו"ד סי' ע"ז ד"ה ועל דבר הס"ת.

תוס' המפורש', גם נמיית דעת הגאון שנראה יותר להקל זהו מצד שכתב שאינו מפורש בשום פוסק רק בתוס', אבל באמת אנכי בעניי ראיתי שהגאון ר"א ממיץ בספרו ספר היראים סי' ט' כ' דרוקא בכותב על כרעי המטה דאינו ראוי לכתוב השם בזה וישתמש במותר אבל בנכתב על הקלף מקדש כל היריעה עיי"ש, וזהו כפי' של רש"י בערכין ר"ו, וכן הוא בסמ"ג ורייק כן מדברי בה"ג [ומ'] (ומחמת) הקושי' מסוני' רשבת הנ"ל א"א לרחות כל דברי הגאונים האלו.

ומ"ש מעכ"ת בלשונו להוכיח מזה כדעת הרי"ל שבמג"א סי' ל"ב סקכ"ו, ירידי, אנכי עמדתני על המג"א שכ' עלה אבל בתוס' בערכין וכו' דנראה דס"ל דפליגי הרי"ל והתוס', ואני בעניי לא ידעתי דתוס' אמרו רק לכתוב תיבה של חול אבל הרי"ל מיירי לכתוב שם שם קודש. וראיתי בס' תוס' שבת בתחלת ספרו בהנהגותיו על המג"א שכתב וז"ל ויכתוב במקומה השם, ר"ל התיבה כמ"ש הש"ך יו"ד סי' רע"ו סק"ד עכ"ל והביאו המחצית שקל וכו' עלה ונכון, נראה דרצונם רבוזה יוכן דברי המג"א שכ' עלה אבל בתוס' בערכין, ואולם עכ"ו אינו מספיק דנהי' דהש"ך כ' דמצינו כן לפעמי' דמכנים תיבה בשם השם ואין המכוון בדיוק על שם קדוש, מ"מ הא אפשר לפרש הכא דמיירי בשם קדוש ממש, וביותר דבמקור הדין בהרי"ל לא נכתב זה הלשון אלא דשם אית' דנכתב אלקיך שהכפ' ה' גנה רחב יותר מאדכח דפסולה דאין דמות כפ' עלי' וכו' שם דיש לקלוף תיבת אלקיך ולכתוב במקומו אלקיך בכפ' כתקונו עכ"ל הרי דמיירי רק מכתובת שם קדוש במקומו, הרי לא מלבד דהראיתי שאין רעת תוס' יחידאה בזה, גם לא מצאתי חולק במפורש על תוס'.

ובעיקר הקושי' מפ' כ"כ [כל כתבי] שעמד עלי' מעכ"ת נ"י והגאון בת' נ"ב, ובת' נחלה ליהושע, לא ידעתי מאי הדעש הגדול הזה דר"ל רהתם בשבת לענין לאצולי מפני הדליקה בזה בעי' קדושה חמורה עליו וכיון דאזרא כתב אזרא קדושתו החמורה ואין מצילי' מפני הדליקה. וגם ... אף אם נוכיח דלא בתוס' דאזרא הכתב בטל הקדושה לגמרי, (השאר חסר*)

מכתב מהגה"ק בעל ישמח משה זצ"ל¹⁾

כ"ה

אל הקרו"ט ויחירי סגולה רישוב נאנאש שלו' שלו' יאמר להם. מודעת זאת בארץ ערך המצוה הגדולה הזאת אשר קבלו עליהם ועל עצמם אחב"י בענין מעות הרמב"ן לעשות ככל עיר ועיר וישובים וכפרים גביית הכסף, ובקצת קהילות ועיירות נמצאו גבאים המשגיחים על זה היטב, ובקצתם נעזבה

(*) עיין להלן עמוד מ"ח.

(1) תורתנו נתונה בזה להרב מו"ה אהרן יעקב בראנדזווין נ"י שמסר לנו מכתב זה לפרסמו בקובצנו. תשח"ח לו.

ההשגחה ואין מנהל ברבר, וממילא מובן שבאם אין משגיח ומפקח בענין רק לפי רצון המשולח אזי ההתרחשות מצוי וכשלוך ורפיון במצות, ואין מתעורר בה, וכאן לפעמים תקלה ומכשילה מחמת העדר ההשגחה, כנורע לי שבאו מעות הרבה לסמיון אין דורש ואין מבקש, ואף שלפעמים נעשית איזה גבי' אזי משנים מצדקה לצדקה ומענין לענין ונסתעף מזה הרוס המצוה מתיקונה, לכן התעוררתי לחות דעתי אליכם אישים ולתת תעודה לכם להיות לשורש מוסר ביניכם מהיום והלאה למען לא תתבטל המצוה הגדולה הזו ועשיתם הטוב והישר לעיין ולפקח היטב בעסק הזה, וזה אי אפשר כ"א ע"י גבאים וממונים על זה אשר על פיהם ועל ידם תיכון המלאכה, לכן אבחרה שני אנשים האלה ה"ה הנגיד הקצין/התו' המופלג מו"ה ישראל נ"י, והשני ה"ה הקצין התו' המופלא מו"ה משה יונה נ"י להיות אמרכלין וגזברין, ותהי ידם כידי וכחם ככחי והמה יתעסקו על נכון, וזאת תהי' להם למשמרת שלא יתנו לשום אדם ממעות הללו אם לא יראה לפניהם כתיבת ירי וחתומתי, ויהי' מי שיהי' אשר יבא לפתות לככם להוציא ממון מידם ע"י כתבים כלליים או פרטיים לא יאבו ולא ישמעו לו, והרי זה באיסור גמור ובגזירת עירין, וכל המשנה ירו על התחתונה, גם זאת לדעת שלא להלות לשום אדם ממעות האלו אף על משכנות טובים בשום אופן, וגם לא יהי' לו כנושה לעצמו כי גם על עצמו הגבאי מוזהר לכל יגע כחם להנאתו ולטובתו, ושלא יקנו במעות הללו שמן להדליק כאשר מקרוב טעו קצתם בהנהגה זו² וכבר הוזכרה אזהרה מזה ברברי חז"ל, ואינם רשאים לשנות מצדקה לצדקה אחרת בשום פנים, רק הגבאים הנ"ל יעיינו ויפקחו היטב ולא יתעצלו בגבייתם, ומדי חורש בחדשו יחזרו על הגבי', וזה חוק וזמן ניתן להם לכל ישנו את תפקידם, ויהי' מונחים המעות הללו תחת יד הגבאי האחר והשני יהי' לו פנקס הניתן לחשבון הגבי' עד עת בא דברי ע"י שלוחי הנאמנים ומכתבי אליהם ובחיזוק אמונתם יהי' פועלם, כנזכר בספרים מענין הרמב"ן ז"ל, וגמול ידם ופרים להם ישולם, ובזכות התעסקם במצוה זו הסגולה, וילכו בה דרך סלולה, יזכו מהרה לקרבה אל נפשם גאלה³).

רבני הר"ש באהבה,

הק' משה טייטלבוים

(2) הרב הגאון מוה"ר חיים נתן דעמביצער דומו"ץ בקראקא, הדפיס ספר „מו"ז ארץ ישראל" בענין זה, ששינו צדקת רמבעה"נ לצדקות אחרות, ויש בו מכתבים מגדולי ארץ. ועיין גם בספר „מכתבי קודש" ח"א מכתב מ"א מכתבו של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב צוק"ל בענין זה.

(3) ער כאן כת"י הכותב, מכאן ואילך כת"י ק הנה"ק בעל ישמח משה זצ"ל.

חידושים נחמדים

מהגאון מוה"ר שמואל פיהרער זצ"ל הי"ד אבד"ק קראס⁽¹⁾

(א.2)

במס' ר"ה (דף כ"ב ע"א) במשנה, א"ר יוסי מעשה בטובי' הרופא שראה את החורש בירושלים הוא ובנו ועברו משוחרר וקבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עברו וכשבאו לפני בית דין קבלו אותו ואת עברו ופסלו את בנו. ונודע קושיית המנחת חינוך (מצות ד' סוף אות ג') אם הבי"ד של כהנים פסלו את העבר איך קיבלו אותו ואת בנו הא נפסל ע"י שנצטרפו עם פסול לעדות דהיינו העבר שראו כאחר, דביקדוש החורש ג"כ בעינן שיראו כאחר. ועכצ"ל רשאלו אותו אם לאסתריו אתא או למחזי אתא ונתברר דהעבר לא אתא אלא למיחזי, וממילא לא נפסלו הכשרים כיון שלא בא אלא לראות, א"כ קשה כשבאו אח"כ לפני בית דין וקיבלו אותו ואת עברו ופסלו את בנו, הלא על ידי שפסלו את בנו נפסל כל העדות דבנמצא אחד מהם קאו"פ בטלה כל העדות, ואי תימא דחקרו את בנו ואמר שלא נתכוון להעיד רק לראות, הא אם הכשר ג"כ בא לראות נפסל, והרי העבר בא ג"כ רק לראות כנ"ל, יעוי"ש⁽²⁾.

ונראה ליישב עפ"י דברי הנמ' להלן בדף כ"ד ע"א, ת"ר אחר אומר גבוה ב' מדרעות ואחר אומר ג' עדות קיימת, אחר אומר ג' ואחר אומר ה' עדותן בטילה אבל מצטרפין לעדות אחרת. ופירש"י אחד מהם מצטרף עם עד אחר שיאמר כמותו. — ולפי"ז י"ל דכאן איירי דהעבר אמר שראה גבוה ג' מדרעות, והאב אמר ד' מדרעות, והבן אמר ה' מדרעות, וא"כ הכהנים שקבלו אותו ואת בנו לא חששו שהעבר יפסול את העדות כיון דלדברי הבן אין בעדותו של העבר כלום כיון דמשקר הוא, והאב והבן שפיר מצטרפין כיון דאין ביניהם חילוק רק מדרע אחד, והרית דין שקבלו אותו ואת עברו לא חששו שהבן יפסול את העדות, מאחר שהם קבלו את העבר, ולדברי העבר הבן שקרן הוא, ואינו פוסל, כמובן.

(1) ראה אודותיו בקובץ הראשון עמוד ט"ז.

(2) מפי השמועה מתלמידו הרב הג' אבד"ק דאברא ז"ל.

(3) בהנחות בית שאל על משניות להגאון מוהרי"ש בסוף מס' ראש השנה כ' שהקשה כן בימי חורפו, ועיין בערוך לנר במס' מלקות דף ו' שהביא קושיא זו בשם רבי ישעי' הזקן בספר המכריע סי' כ"ה, ובשו"ת הרי בשמים ח"א סי' ק"ט כתב שקר זו הקשה כבר בתוס' רי"ד (לרבי ישעי' הנ"ל) במס' ב"ב קי"ג ע"ב.

(ב.)

כש"ס כתובות דף ט' אר"א האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרה עליו ופריך הש"ס אמאי ס"ס הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואת"ל וכו' ומשני באשת כהן, א"נ כגון דקבל בה אבי' קידושין פחותה מבת ג' וליכא אלא ספק אחר עיי"ש. והקשה בהפלאה לפי שיטת ר"ת בתו' לעיל דף ג' רביאית עכו"ם כביאת כהמה ואינה נאסרת בזה לבעלה א"כ אכתי בפחותה מבת ג' איכא ס"ס, חרא דשמא היתה באונס ואת"ל ברצון שמא נבעלה מעכו"ם.

ונראה דהנה המחנה אפרים כהל' איסורי ביאה הקשה קושיא עצומה רמאי פריך הש"ס והא ס"ס הוא, לפי מאי דקיי"ל ראדס נאמן לחובתו יותר מק' ערים כגון כהוא אומר לא לויתני והביא עדים שאומרים שלוח ופרע חייב לשלם רכל האומר לא לויתני כאלו אומר לא פרעתי רמי, והכא ע"כ מיירי שאומרת שהיא בתולה כמ"ש הרא"ש עיי"ש וממילא היא מסלקת את הספק אונס וגם את הספק אינה תחתיו בטענתה הזאת, ואף שאין אנו מאמינים לה שבתולה היא, היינו משום רהבעל נאמן יותר, מטעם שזיא אנפשי' חתיכה דאיסורא ומאמינים לו שפתח פתוח הוא, ומה שנוגע לענין אונס ואינה תחתיו נאמין לה שהיתה תחתיו וברצון, כמו גבי האומר לא לויתני כנ"ל, והיא קושיא מושכלת.

ונראה דהנה החו"י מקשה לפי משנה ראשונה בנדרים דהאשה שאמרה לבעלה טמאה אני לך נאמנת, אמאי נאמנת שהיתה ברצון הא אין ארס משים עצמו רשע, ותי' לפי דעת התוס' ב"מ ג' ע"ב משום ררוצה לעשות תשובה ואינה רוצית לרור עמו באיסור עכת"ר החו"י. ולפי זה מתורצת קושיית המחנה אפרים הנ"ל שהק' דתהא נאמנת לגבי דירה שהיתה ברצון ותחתיו, ז"א רקיי"ל אאמע"ר, וכאן לא שייך תי' החו"י דרוצית לעשות תשובה ולכך אינה רוצית לרור באיסור, רהא היא טוענת בתולה אני ורוצית לרור עמו, ושפיר אינה נאמנת לענין שיהא ברצון ותחתיו מטעם אאמע"ר, ולכך פריך שפיר הש"ס והא ס"ס הוא.

ומה מאד מתורצת בזה קושיית ההפלאה הנ"ל שהקשה הא בפחותה מבת ג' אכתי איכא ס"ס שמא נבעלה מעכו"ם כנ"ל, ולפי הנ"ל אתיא כמין חומר רבזה שפיר אמרינן שלא היתה מעכו"ם כקושיית המחנה אפרים הנ"ל, וא"ל שגם בזה אינה נאמנת מטעם אאמע"ר כנ"ל, ז"א שהרי גם בביאת עכו"ם יש איסור, רהא ר"ת לא קאמר אלא לענין שתאסר לבעלה, אבל לענין איסור אין חילוק, וא"כ אפילו לא נאמין לה שהיתה מישראל ונאמר שהיתה מעכו"ם ג"כ עשתה עבירה ולא שייך אאמע"ר, ולכן שפיר אמרינן בזה שנאמנת שהיתה מישראל, כמה שאומרת בתולה אני, ולא מספקינן בעכו"ם כלל. ודו"ק כי נכון הוא.

(4) בקובץ „הלכנון" שיצא לאור ע"י „תפארת בחורים" בנארליץ בשנת תרפ"ח.

ג. (5)

במה שהקשה הרשב"א לשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא איך מוכח בחולין (דף י"א ע"א) מרישא של עולה דאזלינן בתר רוב דלמא משום ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, י"ל בדרך חידוד דכבר כתבו המפרשים דזה תלוי אי בעינן באשם תלוי חתיכה אחת משתי חתיכות אבל אי חייב אשם תלוי בחתיכה א' ספק חלב ספק שומן עכצ"ל דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא אמנם הרמב"ם פוסק דבעינן חתיכה א' משתי חתיכות דהוי איקבע איסורא ולכך חייב אשם תלוי אבל היכא דלא איקבע איסורא סד"א מה"ת לקולא והדברים עתיקין, והנה הרשב"א הקשה הא גם חתיכה א' משתי חתיכות לא הוי איקבע איסורא דהא אי אפשר לצמצם ושמא החתיכה שומן גדולה מן החתיכה חלב ובטל החלב ברוב שומן ולא הוי איקבע איסורא והוא ג"כ בפרמ"ג בפתיחה לה' תערובות. אמנם י"ל⁽⁶⁾ לפימ"ש התוס' חולין כ"ט בשם הר"ש דהיכי דאיכא שני צדדים להיתר או לאיסור שפיר אמרינן אפשר לצמצם משום דהוי כעין רוב, א"כ ה"נ איכא שני צדדים לאיסור שמא חתיכה של חלב גדולה ואי הוה שוה בשוה ג"כ אסור וליכא רק צד א' להיתר שמא חתיכה של שומן גדולה א"כ כיון דאיכא שני צדדים לאיסור שפיר חשוב איקבע איסורא דהוי כעין דוכא כסברת הר"ש בתוס' הנ"ל, אמנם זה דוקא למסקנא דאזלינן בתר רוב, אבל כל זמן דלא ידעינן דאזלינן בתר רוב⁽⁷⁾ קשה קו' הרשב"א דלא הוי איקבע איסורא אף בשתי חתיכות, ראי אפשר לצמצם, וא"כ אין חילוק בין חתיכה אחת לשתי חתיכות, ועכצ"ל דגם בחתיכה א' ספק חלב ספק שומן חייב, ואז מוכח דסד"א מה"ת לחומרא, אבל מאחר דירעינן דאזלינן בתר רוב שפיר נוכל לומר סד"א מה"ת לקולא. נמצא דמש"כ הרמב"ם דסד"א מה"ת לקולא זהו רק בתר דאזלינן בתר רוב, ולק"מ על הרמב"ם.

(5) הועתק מגוף כתי"ק משנת תרע"ג מתוך מכתב להרב מו"ה יהודא ליב רובינשטיין ע"ה.

(6) בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ד ח"ב סי' ע"א הביא כן בשם האחרונים ככוונת תירוצו של הרשב"א עיי"ש.

(7) מכאן ואילך חסר בכת"י, והשלמנו החמשך המובן מאליו, בלשוננו.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להרפים שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

ישובים לקושית הגה"צ מפלאנטיש זצ"ל

בן ציון הכהן קאהן
אבר"ק סענפעטער
בעהמח"ס „שערי ציון“
ברוקלין

בקובץ כרם שלמה קונטרס ה', הובא קושית הגאון אבר"ק פלאנטיש זצ"ל בסוגיא דש"מ מדר"ע תלת (פסחים דף ה' ע"א). רר' עקיבא יליף רתשביתו מערב יו"ט דכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה וכו', אמר רבא שמע מינה מדר"ע תלת שמע מינה אין ביעור חמץ אלא שריפה וכו', וקשה לפי"מ שכ' בפני יהושע פסחים (דף כ"ח ע"א) על קושית התוס' ד"ה אמרו לו, דרך לר' יהודה לשעמי' דחמץ לאחר הפסח אסור מדאורייתא ואין היתר לאיסורו, שפיר יליף במה מצינו מנותר דאין ביעור חמץ אלא שריפה, משא"כ לרבנן דחמץ לאחר הפסח אסור רק מדרבנן ויש היתר לאיסורו ליכא למילף חמץ מנותר, דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו משא"כ חמץ עב"ד הפנ"י, וכ"כ בשו"ת שאנ"א (סי' פ"ז) ועי' בצל"ח שם בפסחים (דף כ"ח), ולפימש"כ הרא"ש פסחים (דף כ"ח סוס"י ד') דאנן קיי"ל לאחר זמנו כר"ש ולפני זמנו כר"י, משום דאנן קיימ"ל כר"ש בקרא דכל מחמצת דאיצטריך לנתחמץ מחמת דבר אחר, ולא נשאר רק תרי קראי, חד לתוך זמנו, והשני מסתבר לאוקמי ללפני זמנו ולא לאחר זמנו משום דחזינן רציונה התורה להשביתו לפני זמנו דהיינו קרא ראך ביום הראשון תשביתו עכ"ל הרא"ש ע"ש, והא תינה לפי האמת רכבר ירעינן רתשביתו מערב יו"ט, אבל לפי הס"ד רתשביתו ביו"ט לא שייך סברת הרא"ש, ובוראי היינו מוקמינן קרא השני לאחר זמנו ולא לפני זמנו והוי חשיב חמץ אין היתר לאיסורו, וא"כ קשה מנ"ל לרבא דר"ע ס"ל לפי האמת אין ביעור חמץ אלא שריפה, רילמא לעולם כרבנן ס"ל דהשבתו בכל דבר משום רליכא למילף מנותר רשאני נותר דאין היתר לאיסורו, ואפ"ה הוכיח שפיר רתשביתו מעיו"ט, ראיס"ר תשביתו ביו"ט אז ודאי אמרי' אין ביעור חמץ אלא שריפה, רכיון רלא ציונה תורה להשבית לפני זמנו מוקמינן קרא השני לאחר זמנו ושפיר יש ללמוד מנותר דאין ביעור אלא שריפה דגם חמץ אין היתר לאיסורו, ומוכח רתשביתו הוא מערב יו"ט, וממילא מוקמינן קרא לפני זמנו כר' הרא"ש, ושוב מותר חמץ לאחר זמנו מה"ת ויש היתר לאיסורו וא"א למילף מנותר רמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו, ושפיר יוכל לסבור לפי האמת דהשבתו בכל דבר והיא קושי' מושכלת.

הנה קושיא זו מפורסמת בעולם הלומדים בשם הגאון מו"ה שלמה קוועטש זצ"ל, עי' נחלת יוסף ווראנוב (סי' מ"ה), משיב נפש פסחים (דף ה' ע"ב) ברש"י ר"ה וש"מ כו', ובקובץ שערי אורה (ח"א חוברת ב') מהגאון מו"ה שמעון עהרנפעלד אבר"ק מיהאלעווין, כולם מביאים הקושי' בשם הגאון מהר"ש

קוועטש ז"ל, בעהמ"ח שו"ת חכמת שלמה הנספח לשו"ת הר המור, והוא הי' אבר"ק לייפניק ואח"כ אבר"ק ניקעלסבורג אחר הגאון מו"ה מרדכי בנעט זצ"ל שהי' תלמידו. וע"ש בהסכמת הגאון מו"ה יהודא אסאד זצ"ל שהי' עמיתו. ובאמת מצאתי קושי' זו בספר פתח חבית על מסכת פסחים יכונה בשם דבר בעתו (דף י' ע"א מדרה"ס), והוא מהגאון מו"ה אברהם טיקטין זצ"ל אבר"ק ברעסלא שהי' בזמן הנוב"י זצ"ל, והוא הקשה שם קושי' זו כמתכונתה⁽¹⁾. והנלע"ד לתרץ, דהנה בשו"ת שאג"א שם הקשה קושי' עצומה, דהאיך יליף ד"י חמץ מנותר אפי' למאי רס"ל דחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, אכתי איכא למיפרך מה לנותר שכן בכרת לעולם תאמר בחמץ שכן אינו בכרת אלא בתוך הפסח אבל לאחר הפסח אפי' לר"י אינו אלא בלאו ולא בכרת. וסיים כיש ליישב בדוחק ע"ש. וי"ל דהנה בשו"ת תורת חסד (סי' י"ט אות ב') הקשה, לשיטת הטורי אבן ר"ה (דף כ"ח ע"ב) שהאריך לחלוק ע"ד התוס' כריתות (דף י"ג ע"ב) וסבירא ליה דגם אחר שחיטה וזריקה מהני שאלה בקדשים ושגם נותר יש להתירו ע"י שאלה, והוכיח כן מש"ס שבועות (דף כ"ד ע"ב), א"כ הדרה קושי' התוס' פסחים (דף כ"ח ע"א) דלרבנן אמאי לא ילפי' חמץ מנותר שהוא בשריפה, ואי דלרבנן חמץ לאחר הפסח מותר ואיכא למיפרך מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו כד' הפנ"י הנ"ל, הא גם נותר יש היתר לאיסורו ע"י שאלה לחכם כיון דבנותר מהני שאלה להטו"א הנ"ל, ושאלה חשיב היתר לאיסורו לשיטת רש"י פסחים (דף מ"ד ע"ב) ד"ה ויש לו היתר לאיסורו וע"ש בתוס' וקידושין (דף ל"ח) תוס' ד"ה והוא הדין לערלה בשתים כו', עכ"ק התורת חסד. וכן הקשה בשו"ת עמק יהושע (סי' י"ז) ד"ה ובזה כו' ובשו"ת מרכבת יוסף (סי' ט') ד"ה אמנם. אך הדבר נכון, דהא סתם רבנן דר"י הוא או ר"מ או ר"ש, ור"מ ס"ל בפסחים (דף כ"ב ע"א) דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ור"ש ס"ל בקידושין (דף נ"ח) ג"כ חושב"ע דאורייתא, וא"כ נותר אין היתר לאיסורו דאם ישאל יהי' אסור בהנאה משום חושב"ע, כמבואר בטו"א ר"ה (דף כ"ח) דכה"ג הוי חושב"ע, ואינו דומה להא דזבחים (דף ע"ז ע"א) ומנחות (דף מ"ח ע"א) לגבי פדיון דל"ה חושב"ע דחולין ממילא הויין, דשאלה עוקר מעיקרא ושפיר הוי חושב"ע ע"ש, וא"כ נותר אין היתר לאיסורו ע"י שאלה דלאחר שאלה יהי' אסור בהנאה משום חושב"ע. ומעתה מה נעים מיושב קושי' השאג"א הנ"ל, דהאיך יליף ד"י חמץ מנותר דאין ביעור חמץ אלא שריפה מה לנותר שכן בכרת לעולם משא"כ חמץ בלא חמץ אינו בכרת, ולפי הנ"ל אף אי נימא דר"י ס"ל חושב"ע דאורייתא כד' התו"כ הובא בתוס' פסחים (דף כ"ב ע"א) סוד"ה חושב"ע לאו דאו' כו', דלא כפשטות ד' הש"ס שם [ועיי"ש בפנ"י שתי' קושי' התוס' שם וכ' דבאמת ס"ל לר"י חושב"ע דאורייתא אף לד' הש"ס שם], מ"מ הא חושב"ע לאו בכרת לבו"ע, וא"כ איסור כרת נותר יש היתר לאיסורו ע"י שאלה רנשאר רק איסור חושב"ע דל"ה בכרת, ואף דהוי במלקות לשי' הצל"ח

(1) גם בשפת אמת שם בפסחים הקשה קו' זו.

פסחים (דף כ"ד ע"ב), מ"מ הא גם חמץ לאחר הפסח הוי בלאו ובמלקות לר"י, ושפיר יליף אבכא"ש מנותר דהוי רומה בדומה דבשניהם רק הכרת יש לו היתר משא"כ הלאו והמלקות, וז"ב ונכון.

ומעתה מיושב היטב קושי' הגאון אבר"ק פלאנשש ז"ל הנ"ל, רהא מבואר ברש"י חולין (דף י"ז ע"א) ד"ה בשר נחירה רר' עקיבא ס"ל חושב"ע לאו ראורייתא, [ובמלה"ר ערך חושב"ע (אות י"ב) מצרד בזה ע"ש], וא"כ לר"ע לטעמי' נותר יש היתר לאיסורו לגמרי ע"י שאלה ואף לאיסורא יש לו היתר כיון דס"ל חשב"ע לאו ראורייתא, וא"כ אף אי נימא דלמסקנא רתשכיתו הוא מערב יו"ט ומוקמינן לאו השני רחמץ על לפני זמנו ולאחר זמנו מותר מה"ת, מ"מ שפיר מוכח אבכא"ש מנותר, דלר"ע לטעמי' גם נותר יש היתר לאיסורו ע"י שאלה לחכם כיון דס"ל חושב"ע לאו ראורייתא ושפיר יליף מנותר אבכא"ש אף לפי האמת רתשכיתו כערב יו"ט וז"פ וברור.

ובאופן אחר יש ליישב קושיא הנ"ל, רהנה בשו"ת ברית יעקב ח"א או"ח (סי' ט"ז) ר"ה ובזה, הקשה ע"ר הפנ"י ושנ"א הנ"ל, דלרבנן איכא למיפרך מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו משא"כ חמץ רלאח"ז מותר לרבנן, לפי"מ דאמרין בזבחים (דף מ"ג ע"ב) אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן הפיגול והנותר והטמא שהעלן לגבי מזבח פקע איסור מהן (ופירש"י שלא יתחייב האוכלו מירי) משמשלה האור, וכ"פ הרמב"ם (פי"ח מה' פסחמ"ק ה' כ"א) וע"ע במל"מ (פ"ג מפסחמ"ק הל' ט'), א"כ גם בנותר משכח ריש היתר לאיסורו, ואי דאסור לכתחילה להעלות על מזבח דבר פסול, מ"מ אם העלה על המזבח פקע איסורו דאינו חייב כרת והוי כמו חמץ ראסור להשהותו ואם עבר ושהה מותר לאחר הפסח, ושפיר יש למילף חמץ מנותר אף לרבנן רלאח"ז מותר בהנאה, רהא נותר ג"כ יש היתר לאיסורו באופן הנ"ל עכ"ק, וכן הקשה בשו"ת תורת חסד (סי' י"ט אות ב') ובצל"ח החדש (דף י' ע"א) ונחלת יוסף (סי' מ"ה וסוסי"מ מ"ט), [וכיוצא בו כ' הפלתי (סי' ס"ט) דרם חשיב יש היתר לאיסורו למ"ר דם שבישלו אין עובר עליו ע"ש].

וי"ל ביושב קושיא זו, רהנה הרא"ש פסחים (פ"ב סי' ג') כ' רהא רפליגי רבנן עלי' רר"י ולא ילפי מנותר ראבכא"ש משום רחולין מקרשים לא ילפי' ע"ש, והקשה בפנ"י שם רא"כ לר"י האיך ילפי' מנותר הא חמ"ק לא ילפי' ע"ש רלא ניחא לי' רר"י ס"ל דילפי' חולין מקרשים, ועי' מהרש"א שבועות (דף כ"ו ע"ב) דהך סברא רחולין מקרשים לא גמרי' כולי עלמא אית להו וליכא מאן רפליגי בה ע"ש, ועי' בשו"ת ברית יעקב הנ"ל שהקשה שם יותר, רהא בשבועות (דף כ"ו) משני כן למ"ר ש"כ הבכ"א מלמדין רחולין מקרשים לא ילפי', והא חמ"ר רמלמדין הוי ר"י וכמפורש בסנהדרין (דף ס"ז) וברש"י פסחים (דף כ"ו ע"א) ובתוס' ישנים יומא (דף ס' ע"א) ומוכח רר"י ס"ל חמ"ק לא גמרי' והאיך יליף מנותר ראבכא"ש, [וע"ע בפנ"י ביצה (דף ל"ט) ובספר חיבת הקורש זבחים (דף צ"ג ע"א) ושו"ת חרות יעקב (סי' ק"א) ר"ה גם י"ל בו], ותי' בשו"ת בית יצחק או"ח (סי' ס' אות י"ב) לפי"ר המהרש"א קירושין (דף נ"ו ע"ב) רנותר פקע שם

קודש מיני' וע"ש בפנ"י ואו"ח ורש"ש וע"ע בשו"ת חת"ס אה"ע ח"ב (סי' קנ"ב), וא"כ שפיר יליף ר"י דאבחא"ש מנותר דל"ל חמ"ק לא גמרי' דנותר ל"ה בכלל קדשים כיון דפקע שם קודש מיני', והנה באו"ח קידושין (דף נ"ו) כ' ע"ד מהרש"א הנ"ל, דיש חילוק בין נותר דבשר קודש דאם עלה ירד וכוזה פקע שם קודש ולא חזי למירי, ובין חלב נותר ובשר עולה דאם עלה לא ירד ולא פקע שם קודש², ולא קשה ממשנה דכריתות (דף י"ג ע"ב) ועי' רש"י כריתות (דף כ"ג ע"א) ד"ה בנסה כו', וכ"כ בשו"ת בי"צ או"ח (סי' ס' אות י"ב) הנ"ל לחלק בין בשר לחלב. וע"ע בשו"ת דברי יהודה יו"ד (סי' ט"ו אות י'), וא"כ ע"כ צ"ל דהא דיליף ר"י אבחא"ש מנותר, היינו מבשר נותר דפקע שם קודש מיני' ולא שייך חולין מקדשים לא נמרינן, משא"כ מחלב נותר באמת ליכא למילף דחולין מקדשים לא נמרי' וז"פ. וא"כ מיושב היטב קושי' הברית יעקב הנ"ל דגם נותר יש היתר לאיסורו ע"י העלאה לגבי מזבח דפקע איסור מהן בזבחים (דף מ"ג ע"ב), ואמאי לא ילפי' לרבנן אבחא"ש מנותר כקושי' התוס', דל"ל כתי' הפנ"י דחמץ יש היתר לאיסורו כיון דגם נותר יש היתר לאיסורו וכו"ל, ולפי"ז א"ש דהא מבואר שם בזבחים דמבשר פינול ונותר לא פקע איסורו אם העלה לגבי מזבח, וא"כ ממנפ"ש ליכא למילף חמץ מנותר, דמנותר דחלב או בשר עולה ליכא למילף כיון דמזה לא פקע שם קודש וחולין מקדשים לא נמרינן, וע"כ דילפי' מנותר דבשר דפקע שם קודש ושוב הא בבשר י"ל מה לנותר שאין היתר לאיסורו משא"כ חמץ, דהא בשר נותר שהעלן לגבי מזבח לא פקע איסורו וכמבואר בזבחים שם, וזה נכון מאד.

ולפי דברינו אלה יש ליישב קושי' הגאון מפלאנטש ז"ל הנ"ל, דהנה לכאורה יש ליישב קושי' הפנ"י הנ"ל דהאיך ילפי' אבחא"ש מנותר הא חולין מקדשים לא נמרי', לפי"מ דמבואר בחולין (דף פ"ה ע"א) ור"ש נמי לינמר משחוטיו חוץ [דששא"ר שמה שחיטה], דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים, ור' מאיר אטו אותו ואת בנו בקדשים מי לא נהיג ע"ש, מבואר דבענין דמשכח"ל בקדשים לא שייך הא דחולין מקדשים לא נמרי', והנה חמץ משכח"ל בקדשים כמבואר (בפסחים דף כ"ט ע"א) האוכל חמץ של הקדש כמועד מעל וכו' ע"ש, וא"כ לא שייך בחמץ הא דחולין מקדשים לא נמרי', דאטו חמץ בקדשים מי לא נהיג וכד' הש"ס חולין הנ"ל ומיושב קושי' הפנ"י. ועי' בחידושי אמרי בינה מהגאון מהר"ם א"ש שנרפס בסוף ספר מטה אשר על השמל"ה מש"כ ליישב קושי' התוס' חולין (דף ע"ח ע"א) ד"ה מנין, לפי כלל הנ"ל]. אמנם יש להעיר על זה דהנה בטעם המלך (פי"ז מחל' אי"ב הל' ח') ובשו"ת מהר"ם מינץ (סי' ז') הקשו, על הא דאוכל חמץ של הקדש דע"כ איירי בתקדישה ואח"כ נעשה חמץ דאל"ה לא חל ההקדש כלל, כדאמרי' לקמן (דף ל"ב) גבי תרומה

(2) עיין בספר גליוני הש"ס להגר"י ענגיל על ירושלמי זרעים (כרך ג' אות קצ"ז) שכתב לחלק כן, ואח"כ דחה דברי מהרש"א מירושלמי פ"ב דערלה דמבואר שם דאף בחלק הנאכל לא פקע הקדושה. ועיין עוד בשו"ת מחזה אברהם ח"א סוס"י ל"ה.

רבמפריש תרומת חמץ ד"ה אינו קדוש, וא"כ האיך יוכל לחול איסור חמץ על הקדש כיון דלר"ש קאי ור"ש ס"ל אחע"א אפי' ככולל וחמור כמבואר בקידושין (דף ע"ז ע"ב) ופסחים (דף ל"ה סוע"ב) וכ"ד עכ"ק, ותי' דהא מעידנא דאנבהי' מעל ויצא לחולין, והאיסור חמץ ליכא עד דאכל, וא"כ בשעה ריחול איסור חמץ ליכא הקדש כלל רכבר נפקע שם ההקדש מיניה ויצא לחולין ע"ש שהאריך בזה בסוגיא דשם, וע"ע בהפלאה כתובות (דף ל' ע"ב) כ' ג"כ דלר"ש אחע"א בחמץ של הקדש ותרומה, וע"ע בשו"ת ב"צ או"ח (סי' ע' אות ד'), היוצא לנו מהנ"ל דלר"ש באמת לא משכח"ל איסור חמץ בהקדש רק האיסור חמץ חל לאחר שנתחלל ההקדש, וא"כ לר"ש שפיר שייך לומר בחמץ דלא ילפי' מנותר משום דחולין מקדשים לא גמרי', ואי דחמץ שייך גם בהקדש וכה"ג ל"א הא דחמ"ק לא גמרינן, ז"א דלר"ש לשיטתו' לא משכח"ל כלל חמץ והקדש בחפץ אחר רק לאחר שנתחלל ההקדש חל האיסור חמץ, ומבואר ביבמות (דף ל"ג ע"ב) דלר"ש אף לאיסור לקברו בין רשעים גמורים אחע"א ע"ש, וא"כ י"ל דרבנן דר"י הוא דר"ש ע"כ ליכא למילף חמץ מנותר דחמץ יש היתר לאיסורו משא"כ נותר, ואי דגם נותר יש לו היתר בהעלן ע"ג מזבח כזבחים (דף מ"ג) הנ"ל, ז"א דממנפ"ש מנותר של אימורים ליכא למילף דחולין מקדשים לא גמרי', ומבשר נותר שוב ליכא למילף אף דפקע שם קודש מיני', משום דאין היתר לאיסורו ראף אם העלן ע"ג מזבח לא פקע איסור נותר מיני' וכנ"ל, ושפיר כ' השאנ"א ופנ"י הנ"ל דרבנן דר"י דהוא דר"ש ליכא למילף חמץ מנותר כנ"ל, דלר"ש לשעמי' ליכא למילף גם מנותר דאימורים דחמ"ק ל"ג, כיון דלדידי' לא משכח"ל חמץ והקדש בב"א, אך כ"ז לר"ש לשעמי' דהוא בר פלוגתו' דר' יהודא, אבל ר' עקיבא הא מבואר בחולין (דף קט"ז ע"א) דס"ל איסור חל על איסור ע"ש וברש"י ותוס' לעיל (דף ק"א ע"ב), וא"כ לדידי' שפיר חל איסור חמץ על הקדש דחמץ הוי כולל על הקדש, וכיון דמשכח"ל חמץ בהקדש שוב לא שייך לומר דלא ילפי' חמץ מנותר דחולין מקדשים לא גמרי' דאטו חמץ בקדשים מי לא נהיג כש"ס חולין (דף פ"ה ע"א) הנ"ל, ושוב שפיר איכא למילף חמץ אף מנותר דאימורים כיון דלשעמי' ל"ש לומר בחמץ דחמ"ק ל"ג כיון דלדידי' משכח"ל דחמץ חל על הקדש, וא"כ אף אי חמץ לאחר זמנו מותר מה"ת מ"מ איכא למילף דאין ביעור חמץ אלא שריפה מנותר דאימורים דג"כ יש היתר לאיסורו ע"י העלאה ע"ג מזבח, ואין לומר דנותר דאימורים כיון דלא פקע שם קודש שוב חולין מקדשים לא גמרי', דהא לר"ע לשעמי' דס"ל אחע"א ומשכח"ל חמץ של הקדש לא שייך בחמץ הא דחולין מקדשים לא גמרי' דאטו חמץ בקדשים מי לא נהיג וכנ"ל, ושפיר אף לפי האמת דתשבייתו מערב יו"ט ומוקמינן הלאו השני דחמץ ללפ"ז ולח"ז מותר, מ"מ איכא למילף מנותר דאימורים דאבחא"ש, דגם נותר יש היתר לאיסורו אם העלן ע"ג מזבח, ומיושב קו' הגאון מפלאנשש הנ"ל ודו"ק.

(הרב הג' הנ"ל האריך עוד בחריפותו ליישב קו' הנ"ל בכמה אנפי, אך מחמת חוסר המקום הדפסנו רק ב' אופנים הראשונים, ואת כבודו הסליחה).

פטור דלקט שכחה ופאה ממעשר

חיים אלכסנדר וואקסמאן

ברוקלין, ניו יארק

במשנה למלך פ"ב מהל' תרומות ה"ט, נסתפק בהא דקי"ל רפאה פטורה מן המעשר אם הפטור הוא משעה שהפריש או דילמא לאחר שזכו בה העניים. ונפקא מינה דאם בא עשיר ולקח פאה בערמה או באונס אם חייב משום טבל כשאכלו אינו מעושר. והוכיח מגמ' סוף פרק השולח (גיטין מז.), דמוקי הגמ' הא דתנן הלקט והשכחה והפאה של עכו"ם חייבין במעשר אא"כ הפקיר, בשדה של ישראל ולקטינהו עכו"ם. הרי מבואר רפאה שלקט עכו"ם חייבת במעשר, וע"כ צריך אתה לומר דלא מיפטר כל שלא בא לרשות עני. וה"ה כשלקטו עשיר חייבת דאינו יוצא מרשות בעה"ב עד דאתי ליד עני, עכ"ר.

וכס' ברכי יוסף מהרהציר"א, או"ח סי' תל"ד תמה תמיהה רכתי על הרב משל"מ מהא דתניא בפרק המניח (ב"ק כח.) בעה"ב שהניח פאה מצד זה ובאו עניים ונטלו מצד אחר זו"ז פאה, ומקשי למ"ד עביר אינש דינא לנפשי' לינקוט פזרא וליתיב ואמאי זו"ז פאה, ומשני מאי זו"ז פאה לפוטין ממעשר דאף פאה הנשארת פטור מן המעשר. הרי דאע"ג שלא בא ליד העני פטור ממעשר כיון שהפרישו בעה"ב.

ועוד תפס שם הכרכי יוסף בתימה גדולה על המל"מ בפ"א דמתנות עניים הלט"ו, שנסתפק במפריש כשיעור פאה ודעתו להפריש יותר אם מה שחזר והפריש יש לו דין פאה להיפטר מן המעשר, דהדין הוא שאם הוסיף אחר שנתן כשיעור, דאין על ההוספה דין פאה ליפטר ממעשר, ונסתפק היכא שמתחלה ה' ברעתו להוסיף. וצידד שם המל"מ בדברי הרמב"ם פ"ב ממ"ע הלי"ג בעל הכית שנתן פאה לעניים ואמר לו תן לנו מצד זה ונתן להם מצד אחר זו"ז פאה. והבין המל"מ רכוונת הרמב"ם דזו"ז פאה ושל עניים הוא כפאה גמורה. ומצדד שם אי מיירי כשנתן מתחלה כשיעור או לא נתן מתחלה כשיעור, דע"כ צ"ל שהי' ברעתו מתחלה להוסיף דאם לא הי' ברעתו להוסיף אף אם נתן פחות מכשיעור, כל שהוסיף אח"כ חייב במעשר למ"ד בירושלמי דיש פ"ק דפאה דמן התורה אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה, וכן פסק הרמב"ם בפ"א הלט"ו, וא"כ אי מיירי ג"כ דנתן מתחלה כשיעור הרי נפשט הספק, אבל כיון דמדברי הרמב"ם ליכא הוכחה ו"ל דמיירי כשלא הי' מתחלה כשיעור ועדיין הספק במקומו עומד. עכ"פ יראה המעיין שהבין בדברי הרמב"ם דזו"ז פאה ושל עניים הוא, וזה תמוה מאד דכגמ' ב"ק הנ"ל שהוא מקור דין זה קאמר למ"ד עביר אינש דינא לנפשי' דזו"ז פאה רק לפוטרו מן המעשר. וזהו תמיהה הכרכי יוסף על הרב מל"מ.

הנה כמושכל הראשון נראים קושיותיו חזקות מאד. אבל נניח לרגע תמיהות הללו כד נעיין בסוגיא זו נראה דבלא"ה לא מתדצתא, דהא כשנתן כשיעור פאה לכו"ע אין על מה שהוסיף אח"כ דין פאה כנ"ל, וכדאי' בירושלמי ריש פ"ק דפאה הנ"ל, ועי' בר"ש דיש פ"ק דפאה, וא"כ מה שנטלו העניים מצד

אחר, אחר שהוא כבר הפריש, אמאי פטור ממעשר, דהא כשנתן בעה"ב מתחלה מצד זה ע"כ כשיעור נתן ראל"כ מאי מקשה לינקוט פזרא ולתיב, וא"כ מה שנתן הוא היה הפאה האמיתית ומה שנטלו העניים אינו כ"א חילוף שלו בשלהם, ומשנה מפורשת היא בפ"ה רפאה מ"ה: המחלף שלו בשל עניים שלו פטור (ממעשרות) ושל עניים חייב. ועוד רכאן אפי' הוספה לא הוה, שאם הי' הוספה צריך להיות הכל לעניים וכמו שהבין המל"מ בדברי הרמב"ם.

והנה מלכר קושיית הכרכי יוסף על המל"מ מההוא דפ' המניח, קשין רברי המל"מ ממשנה מפורשת ריש פ"ח רפאה: מאימתי כל ארם מותרין בלקט משילכו בה הנמושות, ובכ"מ (כא:) מבואר רכיון שהלכו בה הנמושות נתיאשו עניים והוה הפקר לכל העולם. ומשמע שם עוד דפטור ממעשר. ואי כרברי המל"מ דאינו יוצא מיד בעל השרה ער דאתי ליר עני מה מועיל יאוש העניים הא עריין. אינו שלהם ובדבר שאינו שלו מי מועיל יאוש, ועוד אמאי פטור ממעשר כשלא בא עדיין ליר עני.

ועוד קשה לי על תמיהתו השניי' של הכרכי יוסף על המל"מ שהבין דמ"ש הרמב"ם ז"ל פאה רהוה הכל לעניים, ותמה הכרכי יוסף רבנמ' אמר' ז"ל פאה רק לפוטרן מן המעשר. והנה הרדב"ז שם על הרמב"ם הבין ג"כ כדברי המל"מ והרגיש בזה הכרכי יוסף וגם עליו תלונתו. אמנם מה שלא העיר הכרכי יוסף היא כי הרב הב"י בכסף משנה ציין על דברי הרמב"ם הללו ז"ל: תוספתא רפאה פ"ב ואיתא בפ' המניח. והנה לשון התוספתא הוא כלשון הרמב"ם רק במקום שכ' הרמב"ם, ונתן להם מצד אחר ז"ל פאה" הלשון בתוספתא הוא, ונתן להם ז"ל הרי זה פאה". הרי מפורש הוא בהתוספתא שהוא נותן הכל לעניים ועל דברי התוספתא הללו סובב דברי הרמב"ם. ובאמת המעיין בדברי הרמב"ם יראה שכ' שם בהלכה זו עצמה, וז"ל: וכן בעל השרה שהפריש פאה ואמר הרי זו פאה וגם זו או שאמר הרי זו פאה וזו הרי שתיהן פאה, עכ"ל. הרי מבואר ממה דקאמר, "וכן" רכמו דכסיפא הכל לעניים כרישא ג"כ הכל לעניים, וא"כ הרי סיעתא להמל"מ בהבנת דברי הרמב"ם, אלא שדברי הרמב"ם אינם דברי הגמ' בהמניח. ובאמת במסורת הש"ס שם בהמניח, לא ציין על דברי הברייתא שמקורו בהתוספתא. אבל על הרב בעל כסף משנה קצת קשה שנראה מדרביו שרברי התוספתא היינו דברי הגמ' שלנו.

ואשר ע"כ כרי להגין בעד הרב משל"מ ומחמת חומר קושייתנו בסוגיא רב"ק הנ"ל, ה' נראה לומר בדרך אפשר ליסוד גרול ברין הפרשת לקשו"פ אשר בזה יסודו כל הקושיות הנ"ל. והוא, רבחולין (קלד:) אי, לוי זרע בכישר (שם מקום) לא הוו עניים למישקל לקט אתא לקמי' דרב ששת א"ל תעזוב ולא לעורבים ולעטלפים. והראשונים כתבו שהוא הטעם דמתני' הנ"ל, מאימתי כל ארם מותרין בלקט משילכו בו הנמושות, רכיון שפסקו עניים מליך הרי ישאר לעופות ולחית השרה אם לא יקחם בעה"ב או שאר כל ארם, עי"ש בתויו"ט ובכרמב"ם פ"א מהל' מ"ע.

אמנם יש נ"מ גדולה בין מקום רליכא עניים כלל כעובדא דלוי, ובין היכא

שפסקו העניים מלחזור, רבמקום שפסקו העניים מלחזור הרי הפרישו בעל השרה במצות התורה וחל על מתנותיו שם לקט שכחה ופאה ונפטרו ממעשר, שכבר יצאו מרשותו שהתורה זכתה לעניים ונפטרו ע"ז ממעשר. אבל בנוונא דליכא עניים לא חל עליו מעולם חיוב לשו"פ, וכן מפורש בשו"ע יו"ד סי' של"ב, וז"ל: לקשו"פ אם אין עניי ישראל מצויים א"צ להניחם. והרמ"א הוסיף בהג"ה, דלכך אין נוהגין האידנא במ"ע שבשרה משום שהעכו"ם יקרימו לקחתם והוה כמי שאין עניים מצויים שם. ומעתה אפי' עבר בעה"ב והפריש פאה לא מיפטר ממעשר דכיון שאין כאן חיוב כלל לא חל מעולם שם פאה, וה"ה שם לקט ושכחה דבעלמא חל מעצמו, כאן דליכא עניים לא חל. וכן מבואר מרבירי הריטב"א (גיטין מז.) והובא בדברינו להלן.

ומטעם זה ג"כ עוד פסק הרמב"ם בפ"א הל"ג, דמתנות עניים שאין העניים מקפידים עליהם ה"ה של בעל השרה אע"פ שלא פסקו העניים מלחזור. ובוזה נראה דלענין מעשר שוה עם דינא דמאימתי, דהיינו במקום שפסקו העניים. שהרי חל עליו חיוב פאה וממילא חל עליו ג"כ שם פאה כשהפריש ונפטר ממעשר.

אמנם יש לחקור האך לרונ גוונא דאיכא עניים והפריש בעל השרה לשו"פ ושוב הרביץ הוא או אחד ארי בתוך שרתו או כגון שכאו עכו"ם וקדמו את העניים, אם נפטרו ממעשר או לא, דיש סברא לומר דנפטרו ממעשר, כיון שבשעה שהפריש היו כאן עניים וחל על מתנותיו שם לקשו"פ.

אמנם נראה דז"א, דכיון דאינלא מילתא למפרע שלא הו' באפשרות העניים ליקח הלשו"פ, הוה כמי שאין עניים מצויים ואין כאן חיוב כלל של לקשו"פ, ולא חל שם לקשו"פ לפטור ממעשר, דבשלמא היכא שהיו עניים ורק שאח"כ נתיצצו שלא לקחת הלשו"פ, כגון שאין מקפידים עליו שטרחתו יותר משויו, דאז הרי חל שם לקשו"פ אחד שהפרישם בעה"ב ורק שהעניים נתיאשו מהם והפקירום, כנ"ל. אבל בנוונא דילן דקמי שמיא גליא דאין כאן עניים שהרי בסוף א"א לעניים ליקח הלשו"פ מחמת הארי או העכו"ם, מעיקרא לא חל עליהו שם לקשו"פ, דקמי שמיא גליא דאין כאן חיוב עזיבה כלל. ולפי"ז הוא הדין אם לקחו עשיר בערמה או באונס שנסתפק ב"י המל"מ, דהוה כמי שנמלו עכו"ם וחייב במעשר.

ויש להוסיף ביאור, דמתוס' (ב"ק כח.) הנ"ל, ר"ה דתניא, וכן בתוס' פסחים (נז.) ר"ה אין, משמע דטעמא דלשו"פ דפטור ממעשר אינו בעבור שנעשה הפקר ע"י קריאת שם פאה, דבהפקד בעינן שיהא הפקר לכל, ופאה אינו הפקר כ"א לעניים, אלא טעמא דפטור הוא רכשחל שם לקשו"פ, או התורה זכתה לעניים ולוי עני בכלל, ומיפטר מדרכיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה יצא לשו"פ שיש לו חו"ג, לפי שבזכיות התורה לעניים ולוי עני בכלל מיחשב כחלקו ונחלתו של לוי ממש. ומעתה כיון שעיקר הפטור תלוי בזכיות התורה לעניים, אם גלי קמי שמיא שלבסוף לא יבוא ליד עניים, מעיקרא לא זכתה להו התורה, ואע"פ שלנו נראה שיש כאן חיוב לשו"פ שהרי לפנינו יש עניים, מ"מ קמי שמיא

גליא דאין כאן חיוב, דסוף כל סוף יהיו העניים נמנעים מליקח הלשון פ' מחמת הארי או העכו"ם, ולכן מעיקרא לא זכתה להו התורה ולא מיפטר ממעשר. ואפשר לומר שלרין זה כיוון המשל"מ, דהנה הברכי יוסף הבין בדבריו המל"מ שכוונתו רלא מיפטר ממעשר רק כשבא ליד העני ממש. איברא המדייק בדבריו יראה שאין זה כוונתו, רז"ל שם: כללו של דבר כל שלא בא לרשות עני דוכי ל' רחמנא, חייבת, עכ"ל. הרי שעיקר פטורא הוא במה שזכתה ל' רחמנא ועי"ז בא לרשות העני אפי' לא בא לידו ממש. ומ"ש בתחלת דבריו, רלא מיפטר כ"א אחר שבא ליד עני" אין כוונתו שבא לידו ממש, אלא כמו שסיים שבא לרשותו ע"י זכיית התורה. ולא בא המל"מ לחדש רק ראם קמי שמיא גליא דלבסוף לא יבוא ליד עניים מעיקרא לא זכי להו התורה לעניים ולא חל עליהו שם לקש"פ לפטור ממעשר, וכמ"ש.

ודייק כן מההוא דגיטין הנ"ל, דקאמר בשרה של ישראל שהפריש הלשון פ' ולקטינהו עכו"ם רחייבת במעשר. רהנה הריטב"א שם תי' הגמ' דמיירי בנונא דליכא עניים, והוא כדברינו למעלה דאם ליכא עניים לא מיפטר הלשון פ' ממעשר אפי' הפריש. אמנם להמל"מ לא ניחא ל' בזה דאי מיירי דליכא עניים ואשמעינן דמה"ט חייבת במעשר, אמאי תלי טעמא בליקטן עכו"ם וקרי ל' הלקט והשכחה והפאה של עכו"ם, אפילו ליקטן ישראל נמי חייבת כיון דליכא עניים. ועוד אמאי קרי ל' לקט שכחה ופאה, דאם אין כאן חיוב הא לא חל מעולם שם לקש"פ. ולכך דייק מינ' המל"מ דמיירי במקום שיש עניים, ואשמעינן דאעפ"כ חייבת במעשר כיון שלקטן עכו"ם, דאינלא מילתא למפרע דהו כמי שאין כאן עניים, וכאמור. וא"כ ה"ה כשלקטן עשיר.

ומעתה אם כנים דברינו ואם אפשר להעמים כן בדבריו המל"מ, סרה תלונת הברכי יוסף מההיא דהמניח, וגם מה שקשה עליו מההוא שהלכו בו הנמושות וגם סוגיית הגמ' בהמניח יתיישב לפי"ד אלו, דמההוא שהלכו בו הנמושות מוכן בפשטות דליכא קושיא, שהרי גם המל"מ יורה דאם הפריש לקש"פ כדן בשעת חיוב דמיפטר ממעשר ולא בעינן שיבוא לידם, שהרי זכתה להם התורה לעניים אפי' לא בא לידם כיון שיש כאן עניים וחל חיוב ושם לקש"פ, רק כיון שנתיאשו אח"כ העניים ה"ה מופקדין לכל אדם. וההוא דהמניח צ"ל דמיירי ע"כ כמ"ש המל"מ בדבריו הרמב"ם, שהי' בדעתו להוסיף מתחלה אם ירצו עניים מצד אחר (ואם מיירי שנתן מעיקרא כשיעור או לא, זה יתלה בספיקו של המל"מ אם יכול להוסיף אחר שנתן כשיעור כשהי' ברעתו מתחלה) ולכך גם מה שנטלו העניים חל עליו שם פאה ופטור ממעשר. ואעפ"כ מקשי הגמ' שפיר דעל מה שנתן הוא לנקוט פזרא וליתבי, דכיון שלא רצו העניים במה שנתן הוא הרי נעשה כדבר שאין העניים מקפידים עליו רהדין הוא כמ"ש שהרי הן לבעל השרה דזכתה ל' שרהו, עי' הריטב"א ברמב"ם הנ"ל ובדבר"ז שם. (ואפי' אם יבואו עניים אחרים אח"כ אינו שלהם ויכול בעה"ב ליקח פזרא וליתבי, שמועיל יאוש העניים דהכא אפי' איכא עניים בדוכתא אחריתא וכמ"ש הגמ' ב"מ (כא:) הנ"ל בההוא דהלכו בו הנמושות דעניים בדוכתא אחריתא מעיקרא איאוש מיאש ואמרי עניים

רהתם מלקטו לי' (ע"ש). ומשני רמאי זו"ז פאה לפוטרן ממעשר, והוא כמ"ש
 רברבר שאין העניים מקפירים פטורים ממעשר. נמצא לפי"ז דבין מה שנתן הוא
 ובין מה שנטלו העניים מצד אחר הוא פאה גמורה שהרי הי' ברעתו מתחלה
 להוסיף רק כיון שאין העניים מקפירים במה שנתן הוא הרי הוא שלו. ולפי"ז
 דברי התוספתא שהוא ג"כ דברי הרמב"ם בפ"ב הל"ג הג"ל ודברי הגמ' שלנו
 הכל ענין אחד הוא דבאו להשמיענו שאם הי' ברעתו להוסיף שחל על מה
 שהוסיף שם פאה לפטור ממעשר, ואל"ה לא הי' דין פאה על מה שלקחו העניים
 מצד אחר, אלא דהתוספתא והרמב"ם מיירי שרצו העניים גם מצד אחר ונתן
 להם זה וזה, וברייטא דהמניח מיירי שמה שנתן בעה"ב לא רצו העניים כלל.
 ולכך כ' הכסף משנה שדברי הגמ' שלנו ודברי התוספתא היינו תך. והבן.
 ומעתה אין כאן קושיא כלל על המל"מ, שהרי גם הוא מודה בזה דלא בעינן
 שיבוא לירם ממש רק שיהא באפשרות העניים ליקח הלש"פ. וכאן הרי היו
 יכולים ליקח אלא שלא רצו. וא"כ מיר זכתה לי' שדהו לבקל השרה.

בענין שולחן בר קבולי טומאה

שמריהו ציטראנענכיים

ברוקלין, ניו יארק

במס' מנחות דף צ"ו ע"ב איתא דשולחן של היכל בר קבולי טומאה הוא,
 ומקשה בגמ' והא כלי עץ העשוי לנחת הוא וכל כלי עץ העשוי לנחת אין מקבל
 טומאה מאי טעמא דומיא דשק בעינן מה שק מטלטל מלא וריקן אף כל מטלטל
 מלא וריקן, ומשני שולחן נמי מטלטל מלא וריקן כדריש לקיש דאמר ר"ל מאי
 דכתיב על השולחן הסהור, טהור מכלל דאיכא טמא אלא מלמד שמגביהין אותו
 לעולי רגלים ומראין בו לחם ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום כדברי רבי
 יהושע בן לוי דאמר ריב"ל נס גדול נעשה בלחם הפנים סילוקו כסידורו שני לחם
 חם ביום הלקחו, ע"כ. וכ' שם בתוס' ד"ה סילוקו כסידורו, דהיינו רק למ"ד
 אפיית לחם הפנים דוחה שבת שאז הי' חם בשעת סידורו שפיר נוכל לדרוש
 סילוקו כסידורו אבל למ"ד אין אפייתו דוחה שבת לא הי' חם בשעת סידורו דהא
 אפו הלחם"פ קודם שבת. ותמיהו האחרונים (בהגהות יפה עינים שם במנחות,
 ובשו"ת דובב מישרים ח"א סי' ק"ג) לפי"ז תקשה למ"ד אין אפייתו דוחה שבת
 אמאי הוי השולחן בר קבולי טומאה הא אינו מטלטל, כיון דלא היו מגביהין אותו
 לעולי רגלים.

ואפשר לתרץ קו' זו בהקדם קושיא המובאת בספר שבחי כהן (בחידושים
 על מס' ר"ה דף ר') בשם הרה"ג מו"ה משה דוד הכהן ראבינאוויץ מרדאמסק
 הו"ד, שהקשה על הגמרא הנ"ל, למה צריך לומר טעמא דשולחן בר קבולי
 טומאה הוא משום שמגביהין אותו ברנל, תיפ"ל דבכל שבוע היו צריכין להגביה
 השולחן, דהא איכא מ"ד בפ"ק דמנחות (דף ז' ע"א) דאין מקדשין בכלי שרת

שעל גבי הקרקע אלא צריכין להגביה הכלי, א"כ כיון שהשולחן הי' ע"ג הקרקע
היו צריכין להגביה השולחן בשעת סידור וסילוק בזיכין כרי לקרשן יעו"ש, וא"כ
תו לא היו כלי עץ העשוי לנחת ושפיר היו בר קבולי טומאה, עכ"ק.

אמנם י"ל רקושיא חרא מתורצת בדרך חבירתה על פי מ"ש הגה"ק
מאוסטראווצא וצ"ל בספר מאיר עיני חכמים (מהדורא תנינא) על מס' מנחות
בסוגיא דשתי הלחם (דף צ"ה ע"ב), רתנן התם במתני', אחת שתי הלחם ואחת
לחם הפנים לישתן ועריכתן כחוץ ואפייתן בפנים ואינן דוחות את השבת,
ומקשה שם בגמ' כיון דאמרת אפייתן בפנים אלמא תנור מקדש ואח"כ אמרת
אין דוחות את השבת א"כ איפסלה בלינה, אמר רבא הקשה אדם קשה שהוא
קשה כברזל ומנו רב ששת. ודקדקו המפרשים מדוע נקיש ומנו רב ששת מאי
נפק"מ בזה אם רב ששת הקשה קו' זו או אחר, וגם מדוע דוקא רבא עשה מזה
קושיא גדולה באומרו הקשה אדם שהוא קשה כברזל. (עיין ערבי נחל ס"פ
יתרו). וי"ל דדוקא רבא ורב ששת לשיטתם הקשו קו' זו, דלכאורה יש להקשות
לפי דברי הש"ס הנ"ל דכלי שרת המונח ע"ג קרקע אינו מקדש, א"כ מה מקשה
רב ששת דכיון דהתנור מקדש איפסלה בלינה, הלא התנור הי' מונח ע"ג קרקע,
נמצא שאם היו רוצין שיתקדש הלחם היו מוכרחין להגביה את התנור, ולפי"ז
הלא יש עצה שלא יגביהו התנור קורם השבת וממילא לא יתקדש הלחם ולא
יפסל בלינה, רק למחרת בשבת בבוקר יגביהו את התנור מעל גבי הקרקע ואז
יתקדש הלחם, אך רב ששת ורבא לשיטתם דסבירא להו שם בדף ז' דגם כלי
שרת המונח ע"ג קרקע מקדש את המנחה א"כ תו ליכא עצה זו שלא להגביה
את התנור ער הבוקר דהא גם כשהוא מונח על הקרקע יתקדש הלחם ויפסל
בלינה, ולפי"ז שפיר ניחא דדוקא רבא ורב ששת לשיטתם הקשו קו' זו,
עכרפח"ח.

ולפי"ז שפיר יתיישב קושית הרה"ג הנ"ל, שהק' דלמ"ד אין כלי מקדש
ע"ג קרקע מדוע לא אמרו בגמ' הפעם שהשולחן מקבל טומאה משום שהיו
צריכין להגביה השולחן בכל שבוע בעת סידור לחה"פ, ולהנ"ל לק"מ דהלא
התוס' כתבו שם דהסוגיא ע"כ אתיא כמ"ד אפייתו דוחה שבת, וקשה עליו למה
ידחה את השבת הרי יכולין לאפות קורם השבת ולקדשו בבוקר ע"י הגבחת
השולחן ובנ"ל, אע"כ דס"ל דלא יועיל עצה זו דאכתי יפסל בלינה משום דס"ל
דכלי שרת מקדשין ע"ג קרקע כמבואר לעיל, ולאותו מ"ד לא היו צריכין להגביה
השולחן בכל שבוע בעת סידור לחה"פ כי השולחן מקדש גם כשמונח ע"ג
הקרקע, ולכן שפיר מיתי הגמ' הפעם שמקבל טומאה משום שהוא דמגביהין
השולחן לעולי רגלים.

ועפי"ז מיושב גם תמיהת המפרשים הנ"ל, שהקשו דלמ"ד אין אפייתו
דוחה שבת איך היו השולחן בר קבולי טומאה כיון דלא היו מגביהין אותו לעולי
רגלים כמבואר בתוס', אבל להנ"ל ניחא, שהרי על המ"ד דאין אפייתו דוחה את
השבת דהיינו תנא דמתניתין הקשו בגמ' דיפסל בלינה, וכדי לתרצו ע"כ צריכין
לומר דסבירא לי' דאין כלי מקדש ע"ג קרקע ולא נפסל בלינה כי הגביהו את

התנור בשבת בבוקר וכדברי הגה"ק מאוסטראווצא, וכיון דס"ל דאין כלי מקדש ע"ג קרקע א"כ ע"כ היו מגביהין את השולחן בכל שבוע בעת סידור לחה"פ, א"כ היו השולחן בר קבולי טומאה אף דלא ס"ל האי דמגביהין אותו לעולי רגלים, שהרי בלא"ה היו מגביהין אותו בכל שבוע, נמצא שכל אחד לשיטתו לא קשה מיד, כמובן.

ועפ"ז יתיישב גם מה שיש מתמיהים בהא דמבואר בירושלמי סוף חגיגה תני שולחן שנשטמא מטבילין אותו בזמנו אפי' בשבת דברי ר"מ וחכ"א מיד. וקשה לפי"ד התוס' המובא לעיל דלמ"ד אפיית לחה"פ אינו דוחה שבת לא היו מגביהין השולחן לעולי רגלים, והרי מבואר בתוספתא דיש פרק י"א דמנחות אחת שתה"ל ואחת לחה"פ וכו' אין דוחות את השבת דברי ר"מ, וכיון דר"מ סבר דאין לחה"פ דוחה את השבת א"כ לא היו מגביהין את השולחן לעולי רגלים, ושוב אין השולחן בר קבולי טומאה, ואיך אמרו בירושלמי דלר"מ שלחן שנשטמא מטבילין אותו בשבת. אמנם להנ"ל ניחא, דכיון דר"מ סבר דנאפה בע"ש הלא יקשה עליו קו' הגמ' דיפסל בלינה, וע"כ דהתנור לא קידש עד שהגביהו אותו בשבת וכמבואר לעיל, וא"כ שפיר היו בר קבולי טומאה מחמת שהגביהו אותו בשבת, וע"ז קאמר ר"מ דמטבילין אותו בשבת.

עולת שבת בשבת

לשבעות

במס' שבת (פ"ח ע"ב) אמר ר' יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדרין אותן שנ' מלאכי צבאות יודון יודון. ויל"ד מרוע חזרו לאחוריהן דוקא שיעור י"ב מיל. וי"ל הכוונה עפ"י אומרים ז"ל (סנהדרין ה' ע"ב) מחנה ישראל י"ב מיל הי'. והנה בעת שעמדו ישראל נגר ההר לשמוע עשרת הרברות מפי הקב"ה, ברוב ענוותנותם חשבו בדעתם אותם שעמדו בשורה הראשונה שלא יאות להם לעמוד בראש כל העדה, ולכן עקרו ממקומם וינועו ויעמדו מרחוק אחורי המחנה, וכן חשבו אותם שעמדו עכשיו בראש ג"כ כנ"ל וגם הם החליטו לחזור לאחוריהם בסוף המחנה, וכן כולם, נמצא שבכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל, והיו מלאכי השרת מדרין אותן. ודו"ק.

(הגה"ק מוהר"ר שלום הלוי אבר"ק קאמינקא זצ"ל)

במס' שבת (פ"ח ע"א) ההוא צרוקי רחויי' לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא ירדי' תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבעץ אצבעתי' דמא, א"ל עמא פזיזא דקרמיתו פומיכו לאודנייכו. ויל"ד איך תלוי זה בזה, שאחר שראה דם יוצא מאצבעותיו של רבא שאל אותו מדוע הקדימו ישראל נעשה לנשמע.

(1) מפי השמועה מכ"ק מרן ארומו"ר שליט"א.

אמנם יש לומר, בהקדם דברי המפרשים שהקשו כיון דקיים אאע"ה כל התורה כולה עד שלא ניתנה מרוע לא מל א"ע קודם שצוה לו הקב"ה, ותירצו דגרול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה (קידושין ל"א ע"א), ותינה בשאר מצות שבתורה ה' יכול לקיימן קודם שנצטווה וגם לאחר שנצטווה, אבל במצות מילה אם ימול מקודם שוב אינו יכול לקיים עוד אחר שנצטווה, ומש"ה המתין עד שנצטווה עלי'. עוד תירצו המפרשים דמש"ה לא מל עצמו קודם שנצטווה דאיכא למ"ד במס' ב"ק (צ"א ע"ב) דאין אדם רשאי לחבל בעצמו, ולכן כל זמן שלא נצטווה לא ה' רשאי למול א"ע. עוד נקדים דברי המפרשים שכתבו בטעם שהקדימו ישראל נעשה לנשמע משום שהיו סוברים דגרול מי שאינו מצווה ועושה מהמצווה ועושה.

ולפי"ז יתפרש היטב דברי הש"ס הנ"ל דכיון שראה ההוא צדוקי דרבא קא מיין אצבעתי' וקא מבען דמא, הוכיח מזה דע"כ ס"ל לרבא כמ"ד דרשאי אדם לחבל בעצמו, וא"כ שוב ליכא למימר בטעם דלא מל אברהם א"ע קודם שנצטווה משום דאסור להיות חובל בעצמו, וע"כ הטעם משום דס"ל דגרול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה וכנ"ל, וא"כ אמאי קדמיתו פומיכו לאודנייכו, דליכא למימר כדברי המפרשים הנ"ל, דהא עכשיו שמעינן דגרול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה.

(הנאון בעל קול ארי' זצ"ל²)

מגלת רות

ויאמר הגואל לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי, וברש"י לתת פנים בזרעי שנא' לא יבא עמוני ומואבי ושעה בעמוני ולא עמונית. ומקשים העולם רהול"ל שטעה במואבי ולא מואבית שהרי עלי' אנו דנים. וי"ל דאמרין במס' יבמות (דף ע"ז ע"א) עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית דברי רבי יהורא, והקשו שם בתוס' לר' יהורא תקשי לי' מצרי ולא מצרית, ותירץ הר"י דגבי עמוני ומואבי ה' לו לקצר ולכתוב עמון ומואב הלכך מדכתיב עמוני ומואבי אית לן למדרש דלמעט עמונית ומואבית קאתי, אבל מצרי אם ה' כותב מצרים ה' מאריך יותר, והא דכתיב ארומי ולא כתיב ארום, אנב מצרי כתיב ארומי, עכ"ל. ולפי"ז יש סברא לומר דרוקא עמונית שריא מדלא כתיב עמון, אבל מואבית אכתי נימא דאסורה דנוכל לומר דמואבי אנב עמוני נקטה כי היכי דאמרין דכתיב ארומי אנב מצרי. ויש לומר דבסברא זו טעה הגואל שהי' סובר דממעטינן רק עמונית ולא מואבית, וז"ש רש"י ושעה בעמוני ולא עמונית, כלו' שהי' סובר דעיקר שריותא לעמונית היא, דכתיבא ברישא, ומואבי אנב עמוני נקטה.

(הנה"ק מוהר"ר אברהם גרשון קיטובער זצ"ל³)

(2) הועתק מכת"י הרה"ג מוה"ד ישראל סג"ל קערנקרויט הי"ר דומו"ץ דק"ק באבוב בשם ת"ח א' תלמידו של הנאון הנ"ל אשר שמעו מפ"ק.
(3) בספר „שמחת הרגל" להרחיד"א על מגלת רות כ' שראה ד"ז בכתבי אביו בשמו.

בהעלותך

ויאמר ארני משה כלאם ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ד' נביאים כי יתן ד' את רוחו עליהם. וי"ל ד' כיון שהם היו מתנבאים פורעניות למשה שהתנבאו משה מת ויהושע מכנים את ישראל לארץ מה זה שאמר מי יתן כל עם ד' נביאים⁽⁴⁾. וי"ל דהנה המפרשים מקשים למה באמת לא הועילה תפלתו של משה ליכנס לא"י, ותיצצו דכיון שכבר ה' נפסק בן ע"י נביא דהיינו נבואת אלדר ומירד שאמרו משה מת ויהושע מכנים שוב לא הועילה התשובה, והסברא בזה כרי שלא יאמרו ישראל שהנבואה שקד היא מאחר שהעולם לא ידעו שעשה משה תשובה והועילה. אבל אם ה' כל עם ד' נביאים, אז לא ה' צריכין לחשוש לזה כיון שכנבואתם היו יודעין שעשה משה תשובה ונתבטלה הגזירה, ולכן שפיר אמר משה, ומי יתן כל עם ד' נביאים כי יתן ד' את רוחו עליהם, כי אם יהי' להם רוח נבואה אז אוכל ליכנס לא"י, וא"ש.

(הגאון בעל חתם סופר זצ"ל⁽⁵⁾)

שלח

ויהיו בנ"י במדבר ויצאו איש מקושש עצים כיום השבת. וי"ל דמקושש לא נאמר אלא גבי קש שהוא לשון נופל על הלשון אבל בעצים כתיב לשון לקט כדכתיב חבנים מלקטים עצים. וי"ל רמפורסם בנמ' ובתלמוד ירושלמי שצריך למנוע מלדבר בשבת דברי חול, והכי איתא בירושלמי אר"ש בר אבא ר"ש בן יוחאי כד הוה חמי לאימ' משתעיא סגין אמר לה אימא שבתא היא. ושמעתי מהמקובל האלקי שארי מוהר"ר יחיאל לוריא שבא מצפת תוב"כ שמקושש עצים ה' חטאו שהי' מדבר דברי חול בשבת, והוא ה' נזתר שלא הי' מדבר שום דברי חול בשבת זולת דברי תורה ע"כ שמעתי. ונראה לי שזה נרמז באומרו מקושש עצים כיום השבת שהי' מקושש ועוסק בדברי חול שהם מן הקליפה מקום שהי' לו לדבר עצים היינו דברי תורה כדכתיב עץ חיים היא וגו' וקש היא הקליפה וכו' ומי שיש בידו למחות ימחה ואשרי לו.

(הגה"ק מוה"ר אליהו בעל שם אבד"ק ווירמייזא זצ"ל⁽⁶⁾)

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. וברש"י ולא תתורו אחרי לבבכם, כמו מתור הארץ. וי"ל כוונה בדברי רש"י הללו, דבאמת יל"ד בלשון הכתוב, דבתחלה אמר ולא תתורו אחרי לבבכם משמע שמוזהר על העתיד שלא יחטא, ומסיים הכתוב אשר אתם זנים אחריהם, משמע שכבר זנו. אמנם יתכן בזה, דבאמת אחת מתחבולות היצה"ר להפיל את האדם בבאר שחת הוא שאחר שנכשל האדם בחטא ח"ו מביא אל האדם מחשבות של

(4) עיין סנהדרין י"ז ע"א.

(5) מכת"י א' מתלמידיו.

(6) בספר „מכלול יופי" על מגלת קהלת קאפ' י"ב פסוק ה'.

יאוש ששוב אין לו תקנה ח"ו כרי שלא יעשה תשובה, ובאמת כל זה הוא חלק מהסתת היצח"ר, כי מקרא מלא דבר הכתוב וישוב אל ד' וירחמנו (ישעי' נ"ה) ואמרו בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו) שאלו להקב"ה חוטא מה עונשו, א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו. וע"ז אנו מתפללין והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, שהשטן לא ישלוט בנו מעיקרא להחטיאנו ח"ו, זהו מלפנינו, ומאחרינו, היינו שאפי' אם חטא האדם ח"ו לא יוכל השטן להביא בלבו מחשבה שאין לו תקנה ח"ו. וזה שאמר הכתוב, ולא תתורו אחרי לבבכם וגו' אשר אתם זנים אחריהם, כל' שלא ילכו אחרי הסתת יצרם, גם אחר שכבר זנו אחריהם, כי גם אז בא להמית את נפש האדם ברעיונות של יאוש שאין לו תקנה, ומזהיר הכתוב שלא ישמע לו. והנה כל ענין דבת המרגלים ה', שהורו שהיא ארץ זבת חלב ודבש, רק עיקר הוצאת הדבה ה' על אחר כן, היינו אחר שיתיישבו בארץ, שיש לפחוד שאחר שיתיישבו בארץ יבואו עליהם לחלחם בהם. ולכן מובן שפיר שהסמך רש"י כאן אצל ולא תתורו אחרי לבבכם את הפסוק מתור הארץ, כי כמו אצל המרגלים בעת שתרו את הארץ ה' כל כוונתם על אח"כ, כמו כן אזהרת הכתוב כאן הוא שלא יחשוב האדם אח"כ שאין לו תקנה, רק ישוב אל ד' וירחמנו. (הנה"ק רמ"י מאוסטראווצא זצ"ל⁷)

קרח

ויאמר משה וגו' אם כמות כל האדם ימתון אלה וגו' לא ד' שלחני ואם בריאה יברא ד' ופצתה האדמה את פי' ובלעה אותם וגו' וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ד'. ויל"ר מדוע הוצרך להזכיר אם כמות כל האדם ימתון אלה, הול"ל רק שאם יבלע אותם האדמה אז יש הוכחה כי נאצו, ובאם יעמדו חיים אז לא ד' שלחני. אך התורה הורתה לנו בזה, דכשנבאים בנ"א לעורר ולחלוק על רב ומנהיג בישראל, אפי' כשהצדק אתם, יאכרו מתוך הקהל, כי כך הוא רצון התורה שיכניעו בנ"א את עצמם לראשי בני ישראל⁸, רק החילוק הוא, דאם מריבים עליו מחלוקת שלא לשם שמים כקרח ועדתו ח"ו אז מרה יהי' אחריתם במיתה משונה, ובאם הצדק אתם, אז לא ימותו במיתה משונה, אבל מ"מ נגזר עונש מיתה עליהם על שחלקו על רב ומנהיג.

(7) מכת"י תלמיד א', (נאמר בליל ש"ק פ' שלח תרס"ג).

(8) עיין בספר החינוך פ' משפטים בלאו דנשיא בעמך לא תאור שכ' וז"ל: משרשי המצוה, לפי שא"א לישוב בני אדם מכלי שיעשו א' מביניהם ראש על האחרים לעשות מצותו ולקיים גזרותיו מפני שרירות בנ"א חלוקין זה מזה ולא יסכימו כולם לדעת א' לעולם לעשות דבר מכל הדברים, ומתוך כך יצא מביניהם הביטול והאפיסה כמועילות וע"כ צריכין לקבל דעת א' מהם אם טוב ואם רע וכו' פעם ימצא בעצתו וחפצו תועלת רב ופעם ההיפך, וכ"ז טוב מן המחלוקת שגורם ביטול נמור, ומאחר שהממונה לראש סיבה אל התועלת שאמרנו הן שהוא גרול להדריכנו בדרכי הדת או גרול במלכות וכו' ראוי הדבר וכשר שלא נקל בכבודו, עכ"ל.

וזה שאמר אליהם משה רבינו, אם כמות כל האדם ימתון וגו' לא ד' שלחני, כלו', רבין כך ובין כך ימותו, רק אם המיתה תהי' כדרכו של עולם אז תדעון כי לא ד' שלחני, ועכ"ז ימותו על שחלקו על מנהיג ישראל, ואם בריאה יברא ד', ופצתה הארמה את פי' וגו', אז וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ד', ולכן נגזר עליהם מיתה משונה. וההולכים בשלום ובמישור ישיגו ארחות חיים.
(כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע⁹)

במסורה ויר"ם ב', א' וירם את המחנות, ב' וירם קרן משיחו (שמואל-א, ב). וי"ל בזה, דהנה אמרו חכמז"ל (יומא ט' ע"ב) דבעון שנאת חנם נחרב הבית, ובמדרש רבה סוף פ' שופטים שאין ישראל ננאלים אלא בשלום. וז"ש המסורה, וירם את המחנות וגו' ואת האש זרה הלאה, כשיסלקו ויסורו את אש המחלוקת ושנאת חנם מביניהם, אז וירם קרן משיחו, שיהי' הקב"ה משמיע שלום מבשר טוב לגאלנו בנאולה שלימה בביאת המשיח.
(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

במדבר

קאפ' ג' פסוק ג'.

בללן ונתנן בקלפי, אמר להן בואו ושללו פתקיכם לפי הגורל: הנה שתי תיבות הללו „לפי הגורל" נראין כמיותרין וכן לקמן בגורל הזקנים לא כתבן רש"י (כפ' בהעלותך י"א כ"ו) וכן לתנייהו בנמרא (סנהדרין יז.) כי מה שאמר להם שללו פתקיכם זה בעצמו הי' הגורל. והרב לבוש העמים בשתי תיבות הללו שכוונת רש"י בזה, שנטילת הפתקין מי יהי' ראשון הי' ע"פ פייס כמו שהי' במקדש שעשו פייסות, עיי"ש באריכות. והרב בעל צדה לדרך תלמידו כתב שהיו שני קלפי, באחד שמות הבכורים ובשני „בן לוי" או „ח' שקלים" עיי"ש. ולדבריהם יקשה מנ"ל לרש"י הא מה שלא נזכר בנמ' ולא במדרש שאין בהם זכר לשני גורלות.

ובנוסחת רפוס הראשון יש כאן תוספת וכך היא הנוסחה אמר להן משה באו ושללו פתקיכם. לפי הגורל נאמר, נטל משה כ"ב אלף פתקין חלקים, ונתנן בקלפי מי שהי' עולה בידו חלק הי' אומר לו כבר פדאך בן לוי, מפי רבי משה הדרשן: והנראה בכוונתו שר' משה הדרשן מקשה, לפי גורל זה למה הי' צריך לטרוח ולכתוב כ"ב אלף פעמים בן לוי, הי' יכול להניח כ"ב אלף פתקין חלקים

ועל רע"ג יכתוב „ה' שקלים" וכל מי שיעלה בידו פתק חלק יאמר לו כבר פדאך בן לוי, ומי שיעלה בידו ה' שקלים יקה ממנו ה' שקלים. ולפ"ז הנהו תרי תיבות נמשכים למטה. ובנוסחאות שלנו שהשמיטו את דברי רבי משה הדרשן ה' להם להשמיט גם שתי תיבות אלו.

קאפ' ד' פסוק י"ד.

כדי שיתעכלו יפה ומהר. עיין בתויו"ט יומא (פרק ד' משנה ג') וחזקה מן המעוכלות, כתב שהוא כמו מן המאוכלות באל"ף שמתחלף בעי"ן שהם ממוצא אחר, וסוף פ"ק דתמיד גרס באל"ף. וכן הנוסחה ברש"י כאן בדפה"ד כדי שיתאכלו.

שם פסוק כ'.

ולא יבאו לראות כבלע את הקדש, לתוך נרתק שלו כמו שפירשתי למעלה בפ' זו, ופרשו עליו בגר פלוני וכסו אותו במכסה פלונית וכו'. הנה מה שכתב כמו שפירשתי למעלה אינו מובן כלל מה פירש בזה למעלה. אבל נוסחת רפה"ר היא כמו שמפורש למעלה בפרשה זו. והוא הנכון, שמפורש בפסוק, ולא שרש"י פירשו, ועיין לעיל פסוק ה' שכתב ג"כ ובא אחרון ובניו וגו' יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו המפורש לו בפרשה זו וכו'.

נשא

קאפ' ה' פסוק כ"א.

ולשבועה, שיהיו הכל נשבעין ביד, לא יארע לי כדרך שאירע לפלונית וכה"א והנחתם שמכם לשבועה לבחירי וכו'. אינו מובן בלשון הזה לשון שבועה כלל, ויותר הוא לשון תפלה או ברכה. אמנם בדפה"ד הנוסחה הוא, ולשבועה שיהיו נשבעין ביד, אם לא, יארע לי כדרך שאירע לפלוני, וזהו לשון שבועה שהטוען טענתו אומר, אם לא, כאשר אמרתי, יארע לי כדרך שאירע לפלוני ובזה הוא בא לאמת את דבריו. וכן הנוסחה בהרא"ם. ובזה יובן מה שפי' בשפ"ח. וכן הוא בפירש"י בישע"י (ס"ה"ט"ו) עה"פ והנחתם שמכם לשבועה ע"ש. ועיין לקמן (י"ר פסוק כ"ח) ובישע"י (ה' ט') ועוד בכ"מ שכ' רש"י אם לא, הוא ל' שבועה. ומ"ש רש"י וכן לענין הברכה, ונברכו כך וגו' לא קאי אשבועה, ששם אינו ל' שבועה. רק מוסב על תיבת לאלה, שיהיו הכל מקללין ביד יבואך כדרך שבא לפלונית, ע"ז קאמר שכן מצינו לענין הברכה.

קאפ' ו' פסוק כ"ג.

אמור, מלא, לא תברכם בחפזון ובכחלות אלא בכונה ובלב שלם. תיבת בכחלות (שכן הוא ג"כ במד"ר ובתנחומא) אם נפרשהו מלשון כהלה, אין ענינו לכאן, כי מה שייכות כהלה לברכה, וגם יש לדקדק מה שחוסף רש"י תיבת בחפזון שאיננו לא במ"ר ולא בתנחומא. אבל ברפוס הראשון הנוסחה היא אמור

מלא, לא תברכם באנגרי' ובחפזון ובבהילות אלא בכונה ובלב שלם, שתשלוט הברכה בהם, לכך נאמר, להם. לפי נוסחה זו בבהילות פירושו במהירות כמו שתרגם אונקלוס (שמות י"ב) תיבת בחפזון, בבהילו, וזה שנתכוון רש"י במה שהוסיף תיבת בחפזון לפרש תיבת בבהילות שפירושו במהירות. ולא מלשון בחלה.

ואנב הרוחנו מנוסחת דפח"ר שמ"ש במדרש כדי שתשלם (או שתשלוט) הברכה בהם שצ"ל שתשלוט עיי"ש.

בהעלותך

קאפ' ח' פסוק ב'.

בהעלותך, למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא הי' עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, א"ל הקב"ה חייך שלך גדול משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות. ידוע מה שטען הרמב"ן למה נחמו בהדלקת נרות ולא בכל הקרבנות יעו"ש שהאריך, והביא האגדה הזאת בלשון אחר ופירושו על נרות חנוכה עיי"ש. אבל ברפח"ר הנוסחה היא ולמה נסמכה פרשת נרות לחנכת המזבח, אתה מוצא למעלה כל הנשיאים הקריבו חוץ (שנשיאות) [מנשיאות] של לוי, זה הי' אהרן, והי' אומר אוי לי שמא כשבילי אין הקב"ה מקבל שבטו של לוי, אמר הקב"ה למשה לך אמור לו, אל תתמה, לגדולה מזו אתה מתוקן, הקרבנות כל זמן שביהמ"ק קיים הם, כהנים, הכל דבר*) לעולם נהג, ואחר כך קח את הלויים חנוכה לעצמן. תנחומא.

הנה לפנינו במדרש תנחומא הלשון הוא, הקרבנות כל זמן שביהמ"ק קיים הם נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה. והנה על זה טען הרמב"ן שכשחבר ביהמ"ק ובטלו הקרבנות גם הדלקת המנורה בטלה, אבל לפי נוסחה זו קאי על קדושת הכהנים שאינה בטלה לעולם. אם לא נאמר שתיבת „כהנים הכל דבר" שבפירש"י היא טעות הדפוס וצ"ל נהגים, אבל נדות וכו', כי הלשון הוא מגומגם, אבל מסוף דבריו שכתב קח את הלויים חנוכה לעצמן הרי שנחמו בזה שנבדל שבטו מכל שבטי ישראל לקדשם וזה קיים לעולם.

קאפ' ט' פסוק ו'.

ויהי אנשים אשר היו וגו'. מה שיש לדרקק, שאמר ויהי לשון יחיד על הרבים והול"ל ויהיו כמו שבאמת תרגם אונקלוס והוו. יעויין ברש"י שלהי איוב עה"פ (מ"ב ט"ו) ולא נמצא נשים יפות, שביאר ולא נמצא מעשה של נשים יפות כמעשה יופי של בנות איוב ומקרא זה דוגמת ויהי אנשים אשר היו טמאים.

(*) אולי צ"ל וכל הבר' ר"ל כל הברכות של ברכת כהנים עיין בתנחומא.

וכן הרבה. עכ"ל. ויהי' פירושו ויהי מעשה אנשים אשר וגו'. ועיין בפירושו הראב"ע בפ' כי תצא (דברים כ"ב"ג) עה"פ כי יהי' נערה וגו' שפירש ג"כ כאשר יארע זה הרבה. והוא ג"כ על כוונת זו. ועיין ברש"י (יהושע ב"ד) שכתב יש מקראות מדברים על הרבים כיחיד עיי"ש.

קאפ' י"א פסוק ח'.

לשד השמן לחלוח של שמן, כך פירשו דונש, ודומה לו נהפך לשדי בחרבני קיץ, והלמ"ד יסוד, נהפך לחלוחי בחרבני קיץ. ורבותינו פרשוהו ל' שדים אך אין ענין שדים אצל שמן וכו' ד"א לשד לשון נוטריקון, ליש שמן דבש. וכו'. לכאורה אחר שמצא רש"י דומה לו בכתוב, למה נמה מפירושו של דונש ונרחק לפירושו בלשון נוטריקון.

אמנם בדפח"ר כתוב ודמה לו, היינו שדונש הוא שדמה לו את הפסוק נהפך לשדי, אבל רש"י אינו מודה לו גם כאן גם שם. כי שם הביא ג"כ כך פירושו דונש, ומנחם חברו בל' שדירה, והלמר אינו יסוד לרברי מנחם, והנראה מכאן שרש"י נוטה לפירושו של מנחם, כי אחרי נהפך שייך ל' שמושית כשמדבר מדבר שנהפך לר"א כמו נהפך לנחש וכן רבים.

ומה שדחה רש"י כאן פירוש רבותינו שא"א לומר לשד השמן לשון וישמן ישורון, שא"כ הי' המם נקוד קמץ קמן (ובדפח"ר נקוד קמץ) ושעמו למטה תחת המ"ם. הנה בישעי' (ה'א') עה"פ בקרן בן שמן (שג"כ ננקד בסגול ושעמו למעלה), תרגם יונתן בארעא שמינא שהוא מל' שומן ולא שמן, וע"ש בפ' ר' יוסף קרא שכתב שמן זה שם רבר, ופתרוננו לשון שומן וכו', ודע שאין פתרונו לשון שמן כי מה טיבו של שמן אצל כרם וכו', אבל רש"י לא הכריע שם שכ' בזוית העושה פירות שמנים כשמן טוב, ואח"כ כתב בן שמן זוית הראוי לשמן לזיתים לעשות שמן. הרי כי גם שם רחקו הניקוד לפרש מל' שמן, מ"מ לפירוש רבותינו מצאנו לו חבר גם בניקוד הזה שפירושו מל' שומן.

קאפ' י"ב פסוק י"ד.

ואחר תאסף, אומר אני כל האסיפות האמורות במצורעים, ע"ש שהוא משולח מחוץ למחנה וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה כתוב בו אסיפה ל' הכנסת. לכאורה נראה שהוא מדין שילוח טמאים שהמצורע משולח מחוץ לג' מחנות ולא יתכן לפרש כן אצל נעמן (במלכים ב' ה') שאפי' בערי ישראל אין הגוי משולח שאין העכו"ם מטמאים בנגעים ובאמת לא מצינו לשון אסיפה רק כאן ושם. ובאמת שם (מ"ב ה"ו') פירש"י אסיפה במצורע היא לשון רפואתו כי בהתרפאתו הוא נאסף אל תוך בני ארם, ובחליו הכל בדלין הימנו, הרי כי לאו מצד הרין נגע בו רק שברלין ממנו מחמת חליו המתדבקת, והי' אפשר לפרש גם כאן כן. אבל קשה להעמיס כוונת זו לפי נוסחת דפח"ר שהנוסחה הוא על שם שהוא משולח חוץ לג' מחנות. מזה נראה להדיא שמדין שילוח טמאים הוא.

שלח

קאפ' י"ג פסוק כ"א.

ממדבר צין עד רחב לבא חמת, הלכו בנבול' באורך וברוחב כמין גאם. הלכו רוח גבול דרומית ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב כמו שצוה משה עליו זה בנגב דרך גבול דרומית מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערבי, ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת שהוא אצל הר החר במקצוע מערבית צפונית וכו'. מכל הרברים האלו עריין לא נורע מניין שהלכו באורך וברוחב כמין גאם, שמא נכנסו בנבול דרומית מזרחית ועברו את כל א"י באלכסון עד שבאו לבוא חמת שהוא בקרן מערבית צפונית. ומנלן שהלכו דרך גבול דרומית מזרחית עד הים. ובכלל קשה להבין למה הביא כלל מה שצוה משה עליו זה בנגב, והלא הכתוב אמר ויעלו בנגב. ויותר הי' לו להביא מן העשיי'. אמנם נוסחת רפה"ר היא ברורה יותר, וכן היא הנוסחה הלכו רוח גבול דרומי ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב כמו שצוה משה עליו זה בנגב דרך גבול שפת דרומית של ארץ ישראל לכו, והוא ממדבר צין שהוא במקצוע דרומית מזרחית עד הים שהים הוא גבול מערב, ומשם וכו'. היינו שפירש שמה שצוה משה עליו זה בנגב אין פירושו שיכנסו דרך גבול הדרומי שהרי שם היו עומדין במדבר צין, רק שהצווי הי' שילכו כל שפת דרומית היינו ממדבר צין ילכו עד הים שהוא בסוף הרום. ואם הלכו עד חמת ממילא הלכו על שפת הים עד מקצוע צפוני והלכו ארכה ורחבה כמין גאם ולא באלכסון.

קאפ' י"ג פסוק כ"ז.

כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחילתו אין מתקיים בסופו. וברפה"ר תיבת בסופו ליתא והגם שבנגב' ג"כ הוא כנוסח שלנו, מרבירי דש"י שם משמע דלא גרים לי'.

קאפ' י"ג פסוק כ"ג.

צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל (יהושע ד') הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל, ושקלום רבותינו וכו'. וברפה"ר הנוסחה היא הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו, ושקלום רבותינו וכו'. ובאמת כן הוא לשון הפסוק שם (ביהושע ר' פסוק ה') ולכאורה הי' נראה שנוסחת רפה"ר עריפא מדידן.

אמנם באמת אי אפשר לומר כלל שרש"י בא כאן להעתיק הפסוק, רק שהוא לשונו של רש"י, והשתמש בלשון הרומה ללשון הפסוק. ומה שציינו ע"ז יהושע ד' הוא ללא צורך כי אין זה לשון הפסוק. כי המעיין בגמ' דסופה (דף ל"ד) יראה מה שאמר, עורם בירדן אמר להן יהושע הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו וכו' (ופירש"י והם האבנים שהקימו תחת מצב רגלי הכהנים, לזכרון להיות סימן לכנים וכו') עורם בירדן אמר להן יהושע שאו לכם מזה מתוך הירדן

וגו' וכו' (ופירש"י הם שהקימו בהר עיבל ובנו המזבח וקפלו וקבעום בגלגל).. ממילא בכאן שהמדובר הוא מהאבנים שהקימו בגלגל ואותם האבנים שקלו רבותינו, מה לו להביא את הפסוק הרימו לכם, שמדבר באבנים אחרות. רק לכך שינה רש"י מלשון הפסוק כמ"ש בנוסחתנו להורות שאין זה לשון הפסוק רק לשונו של רש"י ומוסב על הפסוק שאו לכם מזה שהם האבנים שהרימו להם והקימום בגלגל.

אכן תמוה מה שפירש"י ביהושע שם עה"פ והיו האבנים האלה לזכרון לבנ"י שע"פ דברי חז"ל שם בסוטה הם שהקימו תחת מצב הכהנים, ורש"י פירש והיו האבנים האלה בגלגל לזכרון זה.

תמיהות וישובים

תמו' בדברי הראש יוסף

כס' ראש יוסף בריש פ' כלל גדול כ' במחלוקת רש"י ותוס' שם בהא דימי היתר מחלקים, דלשיטת רש"י הוא מטעם שאי אפשר שלא שמע כינתים שאותו יום שבת ה', ולתוס' גזה"כ היא שתהא שמירה לכל שבת. וכ' הראש יוסף דיהי' נ"מ להלכה ביניהם, בשבת ויוה"כ הסמוכין זה לזה ויום א' או ב' מפסיק בנתיים, כגון שחל יוה"כ בשני בשבת ועשה מלאכה בשבת לפני יוה"כ וביוה"כ עשה עוד הפעם מלאכה זו בהעלם אחר, לרש"י אין ימים שבנתיים מחלקים דרוקא בין שבת לשבת ראיכא ששה ימים כזה אמרינן רא"א שלא שמע, אבל כיום א' מפסיק ביניהם לא אמרינן כן, משא"כ לתוס' כל שיום היתר מפסיק ביניהם אפי' רגע א' מחלקין ביניהם, וחייב ב' חטאות. ומאד מאד דבריו נפלאו ממני, דהרי שבת ויוה"כ הסמוכים אפי' אי ליכא כלל ימי היתר בנתיים חייב שתיים משום דהוי שתי שמות, ואפי' חל יוה"כ בשבת ועשה מלאכה אחת חייב שתיים למ"ד אחע"א עיין חולין דף ק"א, ומכ"ש בחל בשני בשבת דחייב שתיים, ודבריו צע"ג ומצוה גדולה לתרץ דבריו.

(הרה"ג מוה"ר ישראל סג"ל קערנקרויט הי"ד דומו"ץ דק"ק באבוב')

(1) חתן הרב הג' מוהר"ר ליבוש הערציני דומו"ץ דק"ק באבוב. — הועתק מכתב יד, וניתן לנו מאת תלמידו וידידנו הנח"ח הנכבד מו"ה שמואל הכהן ראזענארטען נ"י. תחח"ח לו.

פליאה במס' שבת

במס' שבת פ"ט ע"א (בתשובת הקב"ה למלאה"ש), שוב מה כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות, שוב מה כתיב בה לא תשא משא ומתן יש ביניכם וכו' עיי"ש. ויש לתמוה טובא בזה כי בעשרת הדברות מוזכר קודם הפסוק לא תשא ואח"כ הפסוק דזכור את יום השבת לקדשו, ולמה הפך הנמ' הסדר כאן, וצריך ישוב²).

מאיר ישראל איסר הכהן פרידמאן³

רב רקחלת שערי חיים

(הרב מקרעניץ)

ברוקלין

ישוב לדברי הדגל מחנה אפרים

כספה"ק רגל מחנה אפרים סוף פ' בהעלותך עה"פ ויצעק משה אל ר' א-ל נא רפא נא לה, כתב, וצריך להבין לכאורה הא צריך להזכיר שם החולה ושם אמו, וי"ל בזה שיש רמז לזה בדבריו אלו כי רפא נא בנימ' מרים יוכבר וק"ל עכלה"ק. ומקשים העולם על זה מנמרא מפורשת במס' ברכות דף לד. אמר ר' יעקב א"ר חסרא כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו שנא' א-ל נא רפא נא לה ולא קמרכר שמה רמרים. (ועיין במניד תעלומה שם בברכות). ולפי חומר הענין אפשר די"ל בדרך חידוד, דהנה המהרש"א בח"א שם כתב וז"ל, ג"ל להניה רא"ר יעקב (היינו תחת א"ר יעקב צ"ל דא"ר יעקב בר' נוספת) וגופא רהק מימרא שייך לקמן בסוף פירקין ולא מייתי לי' הכא אלא דכ"כ הי' מקצר ראפילו שמה דמרים לא הי' מרכר וכו'. וקאי על מה דאמר לעיל כלום מקצר יותר ממה רבינו דכתיב א-ל נא וגו'. ולכאורה לפי דברי רב חסרא אין צריך בכלל להזכיר שם מי שהוא מבקש עליו רחמים א"כ בזה שלא הזכיר שמה רמרים לא קיצר בתפלתו דמדינא א"צ להזכיר. ואפשר לומר, דהמג"א בריש סי' קי"ט הביא דברי מהרי"ל דרוקא בפני החולה א"צ להזכיר שמו אבל שלא בפניו צריך להזכיר. והוא במהרי"ל בריש הל' שמחות, ושם הוכיח דבפניו א"צ להזכיר מרלא הזכיר משה שמה דמרים. אמנם באמת יש להעיר על דברי המהרי"ל, דמבואר ברש"י עה"פ ויחר אף ר' בס רגור הקב"ה עליהם נדוי (ועי' ש"ס מו"ק פז). רשם איתא רנזיפה הי' ולא נדוי, ועיין אוה"ח חק' ראפשר

(2) עיין בילקוט שמעוני תהלים ח' עה"פ מה אנוש כי תזכרנו, שהובא שם גם' זו ולא נזכר שם כלל מה שאמר הקב"ה למלאה"ש אורות שמירת שבת. רק הזכיר להם הפסוק לא תשא.

(3) הרה"ג הנ"ל הגיר לנו שכבר העיר בזה כצעירותו, ונרפס בקובץ "תצא תורה" שיצא לאור בקרעניץ בשנת תרצ"א.

דההסגר הי' משום שהיתה בנריו) והלא מדינא אסור לעמוד בר' אמות שלו כמבואר ביו"ד סי' של"ד ס"ב, וא"כ כשהתפלל משה על מרים לא הי' בפני' (וכן נראה מדברי האוהחה"ק עה"פ והנה מצורעת עיי"ש), ור"ח הביא הוכחה משם דאין צריך להזכיר השם א"כ נראה דאפילו שלא בפניו א"צ להזכיר.

ואולי י"ל דבאמת נקטינן כחילוקן של המהרי"ל אבל קצת באופן אחר, דרב חסרא סבר ראם צריכין להזכיר שם החולה לרפואה או מסתמא לא הי' משה מקצר סתם בלי להזכיר שמה, רק כיון שבפני' א"צ להזכיר כלל לכן קיצר כאן אף שלא הי' בפני' כנ"ל והתפלל כדרך שמתפללין בפני החולה. וזהו שאמר ר"ח דא"צ להזכיר שם החולה (כלו' בפני') מדקיצר משה ולא הזכיר שם החולה, ראם צריכין להזכיר בכל פעם לא הי' מקצר בשמה, רק מאחר שבפני' א"צ להזכיר קיצר גם שלא בפני' ולא הזכיר שם החולה. ולפי"ז שפיר יובן ראיית הגמ' וכפי' המהרש"א, דלפי דברי ר"ח קיצר משה רבינו שלא בפני' שלא הזכיר שמה במקום שהי' צריך להזכיר. ועפי"ז יומתקן דברי הרגל מחנה אפרים, שהי' קשה לו כיון שכאן הי' שלא בפני' דאז מדינא צריכין להזכיר שם החולה מדוע לא הזכירה וקיצר שלא כדיון, וע"ז תירץ רבאמת הזכיר שמה, רק כיון שהי' דוצה לקצר בתפלתו, הזכירה רק בדמו, ומיושב היטב.

שלום יעקב גרינשטיין

ברוקלין

פליאה בשו"ת דברי חיים

בשו"ת דברי חיים ח"ב אהע"ז סי' קנ"ב בתשובה השנית מביא מרן רבינו מצאנו זי"ע וז"ל ואם שראיתי בחתם סופר [ח"ב סי' ל"ח] שבא השם לידו גבי אשה שנקראת מעריסה לביאה ונקראת עתה לעני שיכתוב לביאה דמתקרי לעני וכו' במכ"ת כי רב הוא אשתמיטת' מיני' דברי חב"י ודברי הרדב"ז וגם דברי שאר הפוסקים שאביא אי"ה לפנינו עכלה"ק.

ושם להלן בס' קס"ב מביא מרן זצ"ל וז"ל, אח"ז דאיתי בס' חתם סופר בס' ל"ח (שם בפנים נרפס סי' ל"ד וט"ס הוא וצ"ל סי' ל"ח) כתב ג"כ באשה שנקראת לביאה מעריסה ואח"כ שינו שמה ללעני כדרכם להסתיר שם ישראל ובפ"כ נקראת לעני, וכתב לכתוב עיקר שם הקורש לביאה כאשר היתה נקראת אז, המכונה לעני וכו', ומסיים שם רבינו הגה"ק מצאנו זי"ע, וא"כ מכ"ש בנ"ד דודאי לפעמים נקרא בשם הישראל ולכן מקדימים שם הישראל וכו' וצ"ע בתשו' הרדב"ז, אך המנהג לפי אחרונים כאשר כתבתי וכן הסכימו הג"פ בעמ"ח ספר עז"נ לדינא וכן החתם סופר, ולכן לא יזוז מזה, עכלה"ק. והוא פלא.

שמחה פנחס שטראהלי

ברוקלין

פיוט האקדמות ויציב פתגם

א . מ . ה .

בענין השיר והשבח אקדמות מילין שאנו אומרים בחג השבועות קודם קריאת התורה, ה' המנהג מקרם לאמרו בתוך הקריאה אחר סיום פסוק ראשון. וכמו שהביא המהרי"ל בהל' שבועות בשם מהרא"ק (הרב ר' אברהם קלוזנער) וז"ל בשבועות אומרים הדברא אקדמות מילין אחר סיום פסוק ראשון דקריאת התורה שהוא בחודש השלישי, וכן אראב"ן (צ"ל ארכין שהוא הפיוט שאומרים בק"ק כנדפס במחזורים) אחר שקראו פסוק וירבר א'. וכן ביום שני, אתא ודונמא, או יציב פתגם אחר פסוק ראשון של הפטורה, אבל בין ברכה לקריאה א"א דהוי הפסק. עכ"ל.

ולאחר כמה מאות שנים כמו הרבנים המובהקים וערערו על המנהג הזה שאין להפסיק באמצע קריאת התורה רק שהנכון לאמרו קודם הברכה. עיין בס"ז סי' תצ"ר. והתחוללה סערה גדולה בענין זה כי כמה מהרבנים עמדו להגן בעד המנהג הקרום וטירצו שאין זה הפסק. עיין בשער אפרים חא"ח סי' יו"ד, וכוונתם היתה רצוי' כדי שלא לזוז זיז כל שהוא ממנהגי ישראל ושלא לשנות גבול שנבלו הראשונים כמלאכים, ונכנסו בדוחק רב ליישב המנהג. ונאמנת עלינו עדותו של הגאון חת"ס בהנהגותיו לש"ע סי' תצ"ד שכל ראיותיו של השער אפרים הם צגומות דקות, רק שמשכן נפשו לתרץ המנהג.

וראוי להתבונן בזה מתחלה מאי קסבור מתקני המנהג להפסיק בו באמצע קריאת התורה. והגאון יעב"ץ הרחיק לכת בקנאו את קנאתו נגד ההפסקות, וכתב שהונהג ע"י דורות האחרונים שרצו להגדיל בזה את כבוד המחבר הקדוש, אשר לא עלתה על רוחו עיין בסידור שלו. אמנם איך יעלה על הדעת שהרבנים שתקו בזה כמה מאות שנים, ומרשתקו רבנן ש"מ ניחא להו במנהג שהוא נגד ההלכה, ונתפשט המנהג בהרבה תפוצות ישראל באין פוצה פה נגרו. ומה יענה להפיוט ארכין. שנהגו לאמרו באמצע הקריאה, כמ"ש המהרי"ל, ושם מחברו לא נודע כלל, (וממה שהבאתי לקמן מהרו"ה נראה שגם הוא חובר ע"י ר' מאיר שליח צבור ז"ל), וא"א לומר שעשו כן לכבוד המחבר. וכן, יציב פתגם שנהגו ג"כ לאמרו אחר פסוק שני של הפטורה. גם ראוי לתת לב למה הפיוטים הללו נתחברו בלשון ארמית, כי מה שכתוב במחזורים שמחמת גודל יקר השיר הזה וכדי שלא יתקנאו בנו המלאכים ע"כ נתקן בל' ארמית, גם על זה יקשה מ, יציב פתגם ו, ארכין, שנתחברו בל' ארמית ולא שייך בהם הטעם הזה.

והנכון בזה הוא כי שירים הללו נתחברו בעד המתורגמן שה' עומד ומתרגם לפני העם את הפסוק שקראו בתורה פסוק אחר פסוק, וקודם שהתחיל לתרגם אמר ההקדמה שהוא רשות להתרגום. כי הרב רוו"ה (ר' וואלף

היירנהיים) כתב בספרו „הבנת המקרא“ בתוך הרברים על אודות הטעם העליון והתחתון בעשרת הרברות, וז״ל: דקדקתי במחזור כת״י אשר לי, אשר נכתב בשנת י״ח לאלף הששי, וחפשתי ולא מצאתי בו הקריאה בשום מועד ממוערי ה׳ זולתי של א׳ רשבועות ושביעי רפסח, ובשני אלה ה׳ כתוב שם המקרא עם התרגום, כי בזמן ההוא עדיין ה׳ המנהג קיים להעמיד מתרגם אצל הקורא בימים השנים האלה וכמבואר בתוספת במס׳ מגילה דף כ״ד א׳. ואופן כתיבתו, המקרא עם התרגום הוא על זה הסדר, תחלה כתוב פסוק בחרש השלישי ונו׳ ואח״כ אקדמות מילין וכו׳, והוא רשות ופתיחה למתורגמן מענינא דיומא, ובסוף אקדמות כתיב בירחא תליתאה ונו׳ שהוא תרגומו של בחורש השלישי, ואח״כ פסוק ויסעו מרפירים ואח״כ תרגומו, וכן פסוק אחר פסוק עד פרשת וידבר א׳ שהקדים לפניו פיוט ארוך ע״ס א״ב, ארכין ה׳ שמיא לסיני וכו׳, ואח״כ פסוק וידבר א׳ ונו׳ ואחריו תרגומו בצירוף פיוט ארוך מענין הפסוק, תחלתו ארעא רקרא שמים זמרו וכו׳ ואח״כ פסוק אנכי עד מבית עבדים ואחריו תרגומו דברא קרמאה כר הוי נפיק וכו׳ עם פיוט ודרוש ארוך מענין הפסוק ע״פ קבלת רו״ל וכו׳ וכל הפיוטים האלה שבתוך הקריאה מתוקנים בלשון ארמי וחתום בתוכם מאיר ברבי יצחק. עכ״ל.

ובקונטרסו הפיוטים והפייטנים הביא ג״כ הפיוט שאומרים בשביעי של פסח קורם קריאת השירה (התורה) והוא ג״כ בל׳ ארמי, תחלתו, אילו פומי נימי וכו׳ והוא ג״כ לר״מ ש״צ מחבר האקדמות.

הרי שלשני ימים אלו היינו א׳ רשבועות ושביעי של פסח שהיו מתרגמים התורה, תיקנו שירים אלו בעד המתורגמן שהכניסן בתוך תרגומו, ומתוך חשיבות וחביבות השיר אקדמות לא עזבוהו אף לאחר שפסקו מלתרגם, ונאמר בחרדת קורש מפי כל הערה.

ואעירה לי על זה שני ערים נאמנים כי נכון הדבר, האחר, מש״כ מהר״ם רוסנבורק בתשובות מהר״ם ב״ב סי׳ נ״ט וז״ל, שאלת, אם הקורא בתורה יכול לומר רברא. הא אמר סוף פרק בני העיר הקורא בתורה לא יסייע לתורגמן כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה עכ״ל. ומאחר שראינו שהמהר״ל קורא לאקדמות בשם „רברא“ כאשר העתקתי לשונו לעיל, ברור הוא שהשאלה היתה אם הקורא בתורה יכול לומר אקדמות (או שאר פיוטים כיוצא בו), ועל זה באה התשובה שהקורא בתורה לא יסייע לתורגמן, הרי מפורש יוצא מדבריו שהאקדמות ה׳ אומר התורגמן. והשני מ״ש בקונטרס הפיוטים והפייטנים להרוו״ה (בהערות והוספות) כי בהפיוט יציב פתגם ה׳ עוד חרוז אחד שנחסר במחזורים שלנו, ומקומו קורם החרוז האחרון, וזה הוא: „כקאימנא ותרנימנא במילי רנהיר ספרין“. הרי רעת שפתיו ברור מללו שהם דברי התורגמן, והקרב לומר שאחר שפסקו מלתרגם השמיטו את החרוז הזה.

ומתוך הרברים נודע לנו פירוש החרוז האחרון שהוא „יתונתן גבר ענותן ככן נמטי לי אפריון“. אשר המפרש נדחק מאוד בפירושו, ולפי רברינו יתפרש בפשיטות, שהוא נמשך לחרוז הקודם, כקאימנא ותרנימנא במילי רנהיר ספרין,

וכוונתו על תרגום יונתן שמאיר עיני חכמים בפירוש הפסוק, וע"ז אמר, יהונתן — הוא יונתן בן עוזיאל הגדול מתלמידי הלל הזקן שהצטיינו במדת ענוותנות, כמ"ש מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנזקין ועלובין היו והיו שונים דברי ב"ש קודם לדבריהם (עירובין יג:) וזה, גבר ענוותן, ככן ל' נמטי אפריון. ע"ד שאמרו על מי שאומר דבר הגון, כבסוף מס' ב"מ אפריון נמטי' לר' שמעון. אכן אחר שהשמיטו החרוז, „בקאימנא ותרגימנא“ מפני שאין מתרגמין, ה' להם להשמיט גם את החרוז הזה, כי מה לו לשבח את יונתן ותרגומו מאחר שאין משמיעו עוד לעם.

עכ"פ נתברר לנו שהם דברי התורגמן, וע"פ הדברים האלה, כל המעקשים נעשו למישור, כי בתחלת יסוד השירים האלה ה' מקומן נכון אחר קריאת פסוק ראשון שבתורה שאז פתח המתורגמן את נאומו לעם, לתרגם להם הפסוק הנקרא, ופתח באקדמות מילין, וכן בהפטורה אחר קריאת שני פסוקים כמ"ש ובנביא מתחיל התורגמן לתרגם אחר שלשה פסוקים. (ומכאן יש ראי' לפרש"י במגילה כ"ב שפירש שם כמשנה שהקורא בתורה לא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא שלשה, וכ' רש"י, אם ירצה, ולא איכפת לו אם יטעה דלא נפקא מנ' חוראה עכ"ל. הרי שרק אם ירצה יכול לקרות שלשה פסוקים אבל אם יקרא פסוק אחד או שנים תע"ב, ולא כן משמע מדברי הרמב"ם פ"ב מהל' תפלה הל' י"ד שכ' הקורא בנביא יש לו לקרות לתורגמן שלשה פסוקים, והמתרגם מתרגם שלשתן זא"ו. ומזה שהציבו היציב פתגם אחר פסוק שני ושם התחיל התורגמן לתרגם נראה דהיו נוהגין כרש"י וע"ש בתוס' ד"ה ובנביא). ונשאר המנהג כן אף לאחר שפסקו מלתרגם הקריאה, שנשאר השירים האלו על מקומם אחר קריאת פסוק הראשון שבתורה, אבל בדורות האחרונים שכבר נשכח ענין התורגמן והשיר הזה אומרים אותו כל הקהל, עמדו הרבנים והעמידו אותו קודם הקריאה כדי שלא להפסיק באמצע קריאת התורה. ומעתה דעת לנכון נקל למה נתקנו השירים האלו בלשון ארמית, שזהו ה' לשונו של התורגמן שהי' משמיע לעם רק בל' ארמית.

ובזה אשכחנא פתרא למה לא נהגו בק"ק וורמייזא (שהיתה מקום מגורו של ר' מאיר שליח ציבור ז"ל המחבר אקדמות) לומר אקדמות, שתמהו ע"ז, יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא, שבתפוצות ישראל נתקבל השיר הזה באהבה וחבה יתירה נודעת לו ובמקומו לא קבלוהו הגם שיתר פיוטיו נתקבלו שם ונמצאים במנהגי וורמייזא. ועפ"י האמור, אולי בימי המחבר כבר לא נהגו בק"ק וורמייזא לתרגם התורה, ומאחר שתחלת יסודו ה' עבור התורגמן ע"כ לא נתיישר שם מעיקרא.

והמעין בדברי השיר יראה כי לאחר ששואל דשות ימספר בשבחו של מקום ובשבחו של ישראל ובשכרן לעוה"ב, הוא פונה כלפי העם ואומר להם, זכאין כר שמעתון שבח דא שירתא, קביעין כן תהוון בהנהו חבורתא, ותזכון די תיתכון בעלא דרתא, ארי תציתון למלוי דנפקין בהדרתא.

מכתבים אל המערכת

יום א' פ' בחר פסח שני תשל"ח לפ"ק פה עיה"ב לונדון יצ"ו.
א"כ מערכת קובץ כרם שלמה הנכבדה.

אחרשה"ט בחוקרה. לאחרונה נקלעתי בקובצכם הפורה והרב נווני. ומצאתי בו את שאהבה נפשי. קנקן חרש מלא ישן, חידושים וביאורים מתמללן, משפתי ישיני עפר נ"ע חכמי הדורות הקודמים, וישן מפני חרש תוציאו, ציצים ופרחים מחכמי זמננו שיחי'. והנה על עתה באתי. מה שראה דאיתי במדור תמיהות וישובים (קונטרס ג' שבט תשל"ח), דברי ידידי משנות נעורי ההה"ר מוה"ר זלמן הלברשטאם שיחי' בתמיהתו על חילוקו של הערוך השלחן בהלכות שבת סי' שי"א סעי' כ"ב, שכאמת תמיהה מופלגה היא מדברי התוס' מיני' ובי'. אולם לפי עיון הדברים נראה, שכל משאו ומתנו של העה"ש בזה, הוא תוצאה מתפיסה שטחית בדברי הרמ"א, באשר נתפס אחר צחות הלשון, שגדר הדין הוא באוכלין, שלפי"ז בא לתוצאות חילוקו מה הם בגדר אוכלין, ובאמת גדרו הוא, דכל בסיס שמטרת המוקצה שעליו מיוחד לשמשו אינו נכלל בשם בסיס לדבר האסור, שלפי"ז בא לתוצאות חילוקו מה הם יהיו מציאות שגם אוכלין יוכלו בדין בסיס לדבר האסור באם יארע שאוכלין הונחו למטרת בסיס גדידא.

והנה נעיון בדברי הכלבו שממנו שאב הרמ"א דינו זה, ונראה בעליל שזהו הנחת גדר הדין, וז"ל ברף ל"ב ע"ב: ואע"ג דקיי"ל גבי אכן שעל גבי החביות, ובמניח נעשה בסיס לדבר האסור. וגחלים ע"ג חררה מניח הוי, אעפ"כ לא נאסרה משום בסיס, שלא הניחו על דעת בסיס, דאררבה הנחלים הן צריכין וכן בטומן לפת וצנזן בעפר, צריך להן לשמרן. אחד הסברו זה מסכם הכלבו וכותב שם: כללו של דבר, אין אוכל נעשה בסיס לדבר האסור: מוכן שיסוד זה, מושתת על ההסבר המוכא קודם לכן, ובקו זה ממשיך הרמ"א בהגהתו, וכותב בזה"ל: ואפי' הניחו שם מבקעי להיות שם כל השבת [מותר] דאין באוכלין משום בסיס לדבר האסור (כלבו). — ברור שפסקו זה של הרמ"א, מבוסס גם על יסוד הסברו של הכלבו הנ"ל, וכמבואר בנושאי כלים של השו"ע בהרחבת, יעויין בשו"ע הרב סי' שי"א סעי' י"ד ובמשנה ברורה ס"ק כ"ט, ובשער הציון שם. ומה שהרמ"א אינו מצטט ההסבר, אין להביא רא' שלא ביסס פסקו זה על ההסבר, באשר ידוע שיטתו בספרי הגהותיו, שתפס כללות הדינים בלא הסברות, וזהו תורף לשונו בהקדמתו לדרכי משה הארוך יו"ד: וזאת היא הדבר כי דעתי ה' לקצר ולהכיר האוכל מתוך הפסולת, בכל היכולת, לכן לפעמים שמרתי הטעמים בלא המלות, ולפעמים הנחתי הפרטים בלקחתי הכללות, כי זהו עיקר המכוון בכוונתי, ומ"מ כתבתי על המאמר ההוא עכ"ל — ע"כ.

ובנוגע לקושי העה"ש על עצם דינו של הרמ"א, מדברי התוס' בפרק כה"כ (קכג. ד"ה פנה), במחכ"ת יראה המעיין שעירבב פה תחומי השיטות, ודי לנו בציין הנר"א בביאורו דין זה, דמחלוקת הראשונים הוא בין התוס' (שבת ג"א ע"א ד"ה או שטמן, ולכא' זהו כוונת הגליון הש"ס בציינו על התוס' שם בפרק כה"כ אל עבר זה התוס') והר"ן בסוף פ' במה טומנין, והתוס' אה"נ ס"ל דאף שהבסיס הוא במצב שמטרת המוקצה שעליו הונח לשמשו, אפ"ה חל עליו שם בסיס לדבר האסור, אולם הר"ן לא ס"ל הכי עיי"ש. ועי' בשו"ת הרא"ש כלל כ"ד סי' ח' דרך הא' שמביא שני שיטות הללו. לפי"ז ברור, שאין מקום להקשות על דינו זה של הרמ"א, שמושתת על שיטת אלו הראשונים, כהר"ן הכלבו ובעל ההשלמה (מוכא בכלבו שם), מדברי בעלי התוס' בר פלוגתייהו. — ואסיים אני בברכת כה לחי, שתזכו להמשיך בהחדרת אור התורה והיהדות בלבבות בני'.

ישכר שלמה נאטהנזאהן
לונדון

ירידכם ומעריצכם,

שוכמ"ס לכבוד מפיצי מעיינות התורה והחסידות, עורכי הקובץ כרם שלמה שליט"א. אחרשה"ט כראוי ויאות, הנני בזה בקצירת האומר, היות זה איזה ימים אשר נזדמן לידי בתורת שאלה חלק א' ב' מהקובץ, קריתי ושנית בו כי תורת ה' תמימה משיבת נפש וקב"ה חרי בפילפולא דאורייתא, ובחסד ה' עלי מצאתי להעיר באיזהו מקומן כדרכה של תורה זה בונה וזה סותר, והנני בזה לפורטס אחת אל אחת להגדיל תורה ולהאדירה.

(א) בח"א בחי' הרה"ג משה אהרן הלברשטאם זצ"ל (אות א') כתב לפרש ש"ס קירושין ז'. חצי"ך מקורשת לי אינה מקורשת עפ"מ ש"הר"ן נדרים ל. דקירושין אשה מדין הפקר אתינן ראשה מפקרת עצמה לגבי הבעל, וקיי"ל אין הפקר לחצי חפץ עיי"ש, הנה יש להעיר עפ"מ ש"ס בספר מעשי למלך על ה"מ ח"א ריו. דר"ן הנ"ל נאמר רק בנוגע נישואין ולא לגבי אירוסין עיי"ש, וש"ס קירושין הנ"ל מיירי לגבי אירוסין ורו"ק. ברם דברי המעשי למלך קשה רהנה טעם ה"ר"ן משום דכתיב בקרא כי יקח ולא כי תקח עיי"ש, ומזה הוכיח ראשה מפקרת עצמה, ופסוק זה מיירי לגבי אירוסין, וע' ריש קירושין בנז"ש קיחה קיחה לקירושין כסף רהוא רק אירוסין.

(ב) בחי' הרב הנ"ל (אות נ') הקשה לש"י בעל המאור דע"י אכילת חמץ מקיימין מצות תשבותו. א"כ באוכל חמץ בפסח עובר על לא תעשה כל מלאכה עפ"מ ש"י ביצה כז: דאכילת קרשים לכלבים חשוב מלאכה ע"י אחשבי' עיי"ש, ולפי"ז קשה ש"ס פסחים לה: דיוצאין מצות מצה דק באופן ראי ה' חמץ ה' עובר עליו רק משום איסור חמץ בלבד ולא שאר איסור נוסף עיי"ש, ולפי הנ"ל באוכל חמץ עובר בשתיים ל"ת דחמץ ול"ת דמלאכה, וממילא לא יתכן מצות מצה בשום אופן עיי"ש. הנה מה שהעיר העורך שם אות 2 עפ"י תשו' נו"ב דחי' המאור נאמר רק בע"פ ולא בפסח גופא, הנה כן מפורש בלש"ק דבעה"מ וז"ל וכי אכיל מיכל ל' עד הערב וכו' בפסחים ו. עיי"ש, ובדרך חירוד י"ל עפ"י קושיית הר"ן פ"ב סוכה הו"ד במנ"א תע"א סק"ה למה כתבה התורה בערב תאכלו מצות הלא ממילא מחוייב לאכול פת משום חובת יו"ט ככל יו"ט ותיירצו אחרונים (עי' תשו' פני מבין או"ח סי' ק"כ) דאי משום חובת יו"ט נרידא היינו יכולין לקיים מצות מצה בעוד יום ע"י שמקבל עליו יו"ט מבעו"י לכן כתב בערב תאכלו מצות שיוצאין דוקא בלילה. ובאמת יש לעיין למה שינה התורה חובת הפת דפסח משאר יו"ט, ולפי הנ"ל ניחא דאי אוכל מצה בעו"י ע"י קבלת יו"ט לא יתכן, דאילו ה' חמץ ה' עובר בשתיים חמץ ומלאכת תשבותו לכן בעינן למצה לילה ממש ותו ליכא עבירת מלאכה דבתוך הפסח לא נאמר ש' בעל המאור. ויש לדחות בקל.

ובעיקר הקושיא י"ל דדוקא בשריפת קרשים חשוב מלאכה ע"י אחשבי' דשם כל כוונתו לבער הקרשים ואחשבי' לאכילת כלבים כאילו שרפו, משא"כ באוכל חמץ בפסח אטו כוונתו בכרי לקיים מצות תשבותו הלא יצא שכרו בהפסדו, אלא כוונתו הפשוטה לאכול חמץ, וממילא לא שייך לומר אחשבי' במה שע"י אכילתו נתקיים דרך אנב מצות תשבותו, ורו"ק.

(ג) בתשו' מה"ר חי"י טויבער הדומ"ץ שליט"א במכונה כביסה המונח במקום שמשתמשים בו ישראלים מומרים אי מחוייב לסגור המכונה בשבת בכרי שלא יעבור בעה"ב על לפנ"ע במה שמומרים הנ"ל משתמשים בו בשבת עיי"ש, הנה ע' תשו' אמרי דוד סי' קנ"ז סק"ב, דן שם במכונה שזורקין מעות ויוצא משם פת וגורם לישראל מומרים לאכול בלא נט"ל ובלא ברכה אי איכא משום לפנ"ע וע' תשו' בית יצחק או"ח סי' פ"ט עיי"ש ודרוש משם לכאן. — שם בא"ד דן אי בספק איכא לפנ"ע עיי"ש ע' תשו' בנין רור סי' מ"ח עיי"ש.

(ד) בחי' הר"י פירער נ"י ד"ה ואחר, הביא פלוגתת כ"י ומהרי"ט אי שביעית הוי הפקר רבעל השרה או אפקעתא דמלאה, ותלי בזה דש"י ותוס' עיי"ש, ע' תשו' מנחת יצחק ח"ו סי' קכ"ט רבוה חולקין דש"י ותוס' ד"ה שו. עיי"ש. וכבר קדמו בזה בצפנת

פענח על הר"מ הל' תרומות פ"ב סוף הל' י"ב עיי"ש.

(ה) בחי' האי צורבא מרבנן ש"א קארנרייך נ"י, בר"ד דן אי שיי' רמב"ם כאביו א"ע מהני עיי"ש, הנה ע' ספר מעשי למלך על ר"מ ח"ב כא. דס"ל כרבא, וע' חת"ס חו"מ סי' נ"ו, יור"ד סי' ו', ובאריכות נפלא בספר המקנה כללים, כלל ט"ז פרט ה', וכלל כ"ד עיי"ש.

(ו) שם דן, דסברת מהרי"ט הירוע דאעל"מ נאמר רק באיסור הנמשך לזמן עיי"ש, ע' בזה בספר מעשי למלך על הרמב"ם ח"ב קכ: עיי"ש.

(ז) שם. מביא תשו' אבני חפץ סי' ע"ה לר"ש דחמץ שעצה"פ מותר נתפס קנינים כחמץ אף בתוך הפסח עיי"ש. עפ"ז יש להאיר ש"ס ב"ק סי': לגבי חמץ בפסח, זה מתייחס וזה אינו רוצה לקנות עיי"ש, מוכח מזה דאם רצונו לקנות אז קונה אותו והקשו אחרונים הא אין קנין באיס"ה. ולפי הנ"ל מיושב דאנן קיי"ל כר"ש ושפיר יכול לקנותו בפסח גופא, אך זה אינו עפ"מ בתשו' שערי בנימין סי' ל"ח דמשנה זו הנוזל חמץ אומר לו הש"ל אתיא כר"י ולא כר"ש עיי"ש, ושוב קשה כנ"ל.

(ח) בחי' הב' מ"מ לאנדא באות ב' דן בשחיטת עכו"ם אי אין לו כח המתיר או דגוי הוי פוסל בשחיטה עיי"ש. ע' בזה תשו' להורות נתן ח"א סי' ד', ח"ב סי' ה' עיי"ש, וע' תשו' חלקת יואב או"ח סי' כ"ח ד"ה גם בעיקר, שהביא בזה ש"ך יור"ד סוף סי' ב' ישראל ועכו"ם אחזו סכין ושחטו כשר. עיי"ש.

(ט) מ"ש שם בענין שנים שעשו דפטורין אי פטור זה נאמר בכל התורה, וכ' דתליא בפלוגתת רש"י ותוס', כבר קדמו בתשו' בי"צ או"ח סי' ל"ה ס"ק ב' עיי"ש, ומביא בזה תשו' ק"ו חכ"ץ סי' פ"ב ומקו"ח סי' רס"ז עיי"ש, הנה על מקו"ח ע"ע בתשו' בן פורת סי' י' סק"ח, ברכת שמים מכות פרק א' אות קס"ז, כלי חמדה עה"ת יתרו קט, ופרשת קרח. ובענין שנים שעשו אי חייבין עכ"פ על עשה דשבת ע' תשו' מהרי"א או"ח סי' קצ"א, תשו' לבושי מרדכי ח"ב או"ח סי' קל"ז, תשו' חסד לאברהם או"ח סי' כ"ח, וע' באור נפלא בזה בספר יבין דעת יור"ד סי' פ"ז סק"ב עיי"ש, ופרדס יוסף פרשת נח ח"ב, וע' בספר מעשי למלך על הר"מ ח"ב קצא: קצב. ע"ר דשב"א הו"ד בתשו' חכ"ץ הנ"ל, ושם קצנ: מביא בזה הנהגות חת"ס שו"ע או"ח רפ"ו עיי"ש.

(י) בקובץ ב' בתשובת הגאון בעל חזון נחום, בענין מי שאסר עליו אתדרוגו ויצא בו י"ח ואח"כ שאל על נדרו אי יצא י"ח למפרע עיי"ש הנה מתחלה חשבתי לומר דאף בלא נשאל על נדרו דיצא בו מטעם הואיל וכול לישאל, ואנה ה' לירי תשו' מהרי"א או"ח סי' ע"ב ותשו' מחנ"ח ח"ו סי' מ"ח ותשו' יד יצחק ח"ב סי' רנ"ח ותשו' לבוש"מ ח"ב או"ח סי' קפ"ה שדנו שם מזה, ובעיקר השאלה ג"כ דן במחנ"ח הנ"ל, וע' בשו"מ ח"א סי' רמ"ד בשם החר"א בפתח עינים סוכה ל'. דנזל אתרוג ובירך עליו ואח"כ מחל לו הנזול אי יוצא למפרע.

(יא) שם בר"ה ועוד י"ל, דן עפ"מ רמב"ם פ"ג מנידושין, באומר לסופר כתוב גט לפלונית כשאכנסנה אנרשנה אינו גט דאינה בת נירושין בשעת כתיבת הגט עיי"ש (וע' תשו' אבנ"ז או"ח סי' י"ח בהנה) ולפי"ז ה"ה באתרוג בשעת נטילה לא ה' ראוי לצאת בו עיי"ש. הנה לכאורה קשה הדמיון ול"ז. (א) שם חסר עיקר הקידושין, וע' קידושין סב: דקידושין לא הוי בידו, משא"כ באתרוג חסר רק שאלה וזה הוי בידו. (ב) בגט הוי גזיה"כ וכתב לה לשמה והרי איננה עדיין אשה שלו וחסר הלשמה, משא"כ באתרוג הרי האתרוג בעצם ראוי לצאת בו לכל העולם, ורק לדירי' חסר אך לשאול עליו, ואם שאל שפיר י"ל דיצא למפרע. (ג) שם כשכנסה נעשית אשתו מאז ולהבא ולא למפרע משא"כ באתרוג ע"י שאלה הוי למפרע לכם.

א"ד הכו"ח למען הרמת קרן התורה, ובברכת הדיוט חפץ ה' בידכם יצליח וכט"ס.

יעקב צבי ריבא

ברוקלין, ניו יארק יצ"ו

מגוישים אנו כזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה
 לעטרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א
 לרגלי הולדת הבן אצל חתנו
 הרב מו"ה יעקב ישראל ישרון מייזליש שליט"א
 רב בקרית כאכוב באה"ק
 ולרגלי הולדת הבת אצל חתנו
 הרב מו"ה בן ציון בלום שליט"א

ונביע בזה ברכתנו מעומק שיזכו לרוות מהם ומכל יוצ"ח רב נחת ועונג
 לאורך ימים ושנים טובות אכי"ר.

כעתירת וברכת
 המערכת

התנצלות

בסיום עריכת הקובץ נודע לנו שחלק גדול מהתשובה של הנאון רעק"א הנדפס
 לעיל בעמוד י"ב הובא בהנהות רעק"א על שו"ע או"ח סי' ל"ב על המג"א סקב"ו. עכ"ז
 מצאנו לנחוצות שלא להשמיטה יען יש בה הרבה שינויים מהנדפס, שיש בו שיבושים
 ונשמטו בו שורות שלימות, והנכון הוא כמו שנדפס בקובצנו כאשר יראה המעיין.
 (ובפרט שאנחנו העתקנוה מנוף כתי"ק).

ואנב נודע לנו ע"י הנהות רעק"א הנ"ל, מי הם הני תרי אחים הר' משה וחר'
 שמואל המוזכרים בתשובה זו, כי הם שני בני הנ"ר אלעזר לאזי בערלין אשר ה' רומזין
 בפזנא שה' אח"כ ראב"ד בג"ק אח"ו בעמח"ס משנת דרכי אליעזר. — הנ"ר משה
 ה' ריין בהאמבורג ואחיו הנ"ר שמואל ה' ריין בפזנא בעת שכיחן שם הנרעק"א
 כאב"ד. — הנ"ר משה נפטר ט"ז אדר ב' תקפ"ט, והנ"ר שמואל נפטר ו' כסליו תר"ז.
 (בקונטרס „אזה למושב" — תולדות רבני אה"ו, כשמפרט יו"ח של הנ"ר אלעזר לאזי
 לא פרט את הנ"ר שמואל הנ"ל, וכנראה שנעלם ממנו שה' לו עוד בן זה. ובספר פסקים
 ותקנות רעק"א הנדפס בירושלים תשל"א, בעמוד קי"א נדפס נוסח מצבתו).

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם הלוי שלעפערין נ"י להולדת הנכד
להנה"ח מו"ה דוד גרינצווייג נ"י מעמודי התווך של מוסדות באבוב להולדת
הנכד

להרב מו"ה ישכר בעריש אייכענשטיין שליט"א רב דקהל אוהב ישראל דחסידו
זידיטשוב בבארא-פארק להולדת הנכד

להאברך היקר ר' מאיר רייכבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מענדל גערשאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי יצחק הלוי פאזנער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה יעקב בראדט נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה ליב לויפער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה יצחק צבי וואסערשטרום נ"י מלונדון להולדת הבן
להנה"ח מו"ה צבי שלו' מיללער נ"י להולדת הנכד
להנה"ח מו"ה צבי ציטראנענכויס נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' צבי אלימלך וויינגארטען נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שמשון מאנדעל נ"י להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך רב נחת והרחבה לאויט"א.

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם ליב הכהן קוואדראט נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אהרן יונה האלפערט נ"י להולדת הבת
להרב מו"ה בן ציון צבי ליפשיץ נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד להולדת
הבת

להאברך היקר ר' דוב יהודא פאוועל נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה זאב ירמיה' וואקסמאן נ"י להולדת הנכדה
להרב מו"ה חיים הלברשטאם נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד להולדת
הבת

להאברך היקר ר' יונה אקסלער נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' יוסף דרוק נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
להנה"ח מו"ה ליבוש ברוינפעלד נ"י להולדת הנכרה
להאברך היקר ר' ליבוש אלטר ראזנפעלד נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מאיר לויפער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה יצחק קרויניק נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמחה פנחס שטראחלי נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ד.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם שמואל בלוי נ"י לאירוסיו בתו
 להנה"ח מו"ה יקותיאל הלוי האממער נ"י לאירוסיו בתו
 להנה"ח מו"ה צבי מאיר וויינבערג נ"י לאירוסיו בתו
 להנה"ח מו"ה צבי מנחם רייכבערג נ"י לאירוסיו בתו
 להרב המפורסם וכו' מוה"ר שמואל אברהם זעלמענרייך שליט"א אבר"ק
 שמשאקאווא לאירוסיו נכדתו
 להנה"ח מו"ה שמואל הכהן קוואדראט נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' בן ציון נ"י
 תלמיד ישיבתנו
 להנה"ח מו"ה שמעלקא גריפעל נ"י מקרית באבוב לאירוסיו בתו
 בורא עולם בקנין השלם זה הכנין עדי עד
 למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

בום תנחומין

לידידנו הנה"ח מו"ה יהודה וויינפעלד נ"י על חלקה מאתו בתו ע"ה הי"ד.
 ינחמהו הש"ת בכפלים ולא יוסיף לדאבה עוד.
 וד' יגדוד פרצותינו שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, אמן.
 המערכת

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב וצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחי"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

קונטרס ח' תמוז—אב תשל"ח

ברוקלין, ניו יארק

יוצא לאור ע"י תלמידו כ"ק
מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1533 48th Street
Brooklyn, New York
Tel. 871-6623

כל הזכויות שמורות למערכת

Copyright © 1978

by Cong. Shaare Zion

מפתח

מדור אמרי קודש

ה דרוש לסיום הש"ס. . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

יג בענין אין בגידין בנותן טעם. . . . . הגה"ק מראפשיץ זצ"ל
יד ישובים על ספרו בית מאיר. . . . . הגאון ר' מאיר פוזנער זצ"ל
טז בענין כל תוסף. . . . . הגאון ר' משה אבד"ק הרימוליב זצ"ל

מדור אגרות קודש

כ מכתב מהגה"ק בעל תפארת שלמה מראדאמסק זצ"ל. . . . .
יט מכתב תנחומים מהגה"ק מהארנסטייפל להרה"ק ר' דוד מטאלנא זצ"ל

מדור זכרון לאחרונים

כא בענין חיוב חטאת בעשה שיב"כ. . . . . הג"ר יוסף נחמ' קארניטצער זצ"ל

מדור פלפול והלכה

כד בענין ר' ישמעאל קרא והטה. . . . . הרב מוה"ר יחזקאל גרובנער שליט"א
כו בענין שחט בה רוב שנים. . . . . ר' מרדכי איזראעל נ"י
ל בענין נו"י סוכה. . . . . ר' שלמה זלמן גארדאן נ"י

עולת שבת בשבתו

לב ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים. . . . . המערכת
לה נוסחאות והערות ברש"י עה"ת. . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

מג הערות קצרות בענינים שונים. . . . .

מדור זכור ימות עולם

מה אשכבתא דרבי. . . . .

נ מכתבים אל המערכת. . . . .

נג שניאות מי יבין. . . . .

נה צילומי כתבי קודש. . . . . נר—נה

נו ברכות והודאות. . . . .

ברכת תודה

לידידנו הנעלה האברך המופלג היקר והמפואר
מו"ה משה חיים מאנדלבוים נ"י

אשר נדבה לבו אותו לתרום סכום חשוב מאוד
להדפסת קובץ הנוכחי

לעילוי נשמת חותנו הרה"ח
מו"ה דוד ב"ר יצחק געללער ע"ה
נפטר ביום ג' לחודש תמוז שנת תש"ל לפ"ק

ת . נ . צ . ב . ה .

זכות המצוה יגן בערו להתברך בברכה מרובה ובכל אשר יפנה
ישכיל ויצליח וירווח רב נחת מכל יוצ"ח כאוות נפשו
והשי"ת יהי בעזרתו שיוכל לעשות תמיד רב פעלים לתורה
ולתעודה.

המערכת

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דרוש לסיום הש"ס ביום ד' מנחם אב שנת תשל"ז לפ"ק בסעודת יומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקלה"ה הי"ד זיעועבי"א.

בשילוחי מס' עוקצין תנן א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להתנחל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנא' להתנחל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. א"ר שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנא' ד' עוז לעמו יתן ד' יברך את עמו בשלום. והדר מתחיל מאימתי קורין את שמע בערבין וכו'.

והנה במאמר הזה יש לדקדק טובא, חדא מה שהסמך רבינו הקדוש שני מאמרים האלה יחד, מאמר ריב"ל בענין ש"י עולמות ומאמר ר"ש בן חלפתא שהשלום הוא כלי המחזיק ברכה לישראל, דלכאורה לא קרב זה אל זה כלל, גם בנוף דבריהם איכא למידק למה כפל ריב"ל דבריו לומר לכל צדיק וצדיק ולא אמר לכל צדיק. ועוד קשה דהלא ר' יהושע בן לוי למד דרשתו מרישא דקרא מדכתיב להתנחל אוהבי יש רתיבת י"ש גימטריא ש"י עולמות, וא"כ לאיזה צורך מיתני גם סיפא דקרא ואוצרותיהם אמלא. גם בדברי ר"ש בן חלפתא יל"ד שמוכיח שהשלום הוא כלי מחזיק ברכה לישראל מהפסוק ד' עוז לעמו יתן ד' יברך את עמו בשלום, ולכאורה הלא בפסוק זה רואים דק שנתן השי"ת לעמו ישראל שתי מתנות טובות, התורה, והשלום, אבל איך נשמע מכאן שהשלום הוא כלי מחזיק ברכה לישראל. ותו צריכין להבין הקישור של סוף תושבע"פ לתחילתה.

והנראה בהקדם ליישב סתידת שני מאמרי חז"ל, דבמס' ר"ה (דף י"ח ע"ב) אמרו שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו, ובמדרש איכה (א' ס' ל"ו) איתא קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית המקדש. ולכאורה נראה כמכחישין זה את זה, דבגמרא אמרו שהיא שקולה כחורבן ובמדרש אמרו שהוא קשה יותר מהחורבן, ונקדים דברי כ"ק. אאמו"ר הגה"ק זיעועבי"א בספה"ק קדושת ציון עה"פ (תהלים קי"ב) אשרי איש ירא את ד' במצותיו חפץ מאד גבור בארץ יהי' ורעו דור ישרים יבורך. דהנה עיקר עבודת האדם בעוה"ז הוא להפוך את הרע לטוב וגם את היצר הרע צדיקין להפכו לטוב ולהכניעו עד שאדרבה יהי' להאדם לעזר וסיוע בעבודת השי"ת, כדאיתא בזוה"ק (פ' תולדות) עה"פ ברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו, דקאי על האויב הפנימי זהו היצר הרע שישלים אתו ויכניע א"ע להיצ"ט להיות עזר וסעד לעבודת השי"ת, וגם באברהם אע"ה איתא בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ז) ומצאת את לבבו נאמן לפניך מלמד שהפך את יצרו לטוב מדכתיב לבבו כבוי"ת כפולה. וזש"ה אשרי איש ירא את ד', דהנה חז"ל אמרו בפסוק זה (ע"ז דף י"ט) אשרי מי שמתגבר על יצרו כשהוא איש, נמצא דמייירי קרא בענין אדם הכובש את יצרו. והנה אמרו חז"ל (מדרש קהלת פ"ג) כפ' וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, טוב זה יצר טוב, מאד זה

יצר הרע, וז"ש במצותיו חפץ מא"ד, כלומר דע"י שמתגבר על יצרו בכל כוחו זוכה שגם יצרו הרע המרומז בתיבת מאד ג"כ יתהפך לטוב ויהא חפץ במצותיו לסייעהו בעבודת ד', וז"ש גבור בארץ יהי' זרעו, כראיתא בירושלמי קדושין (פ"א ה"ז) רהאב זוכה לבנו בכח, פירוש הבן נוחל את הכח וגבורה של האב, והנה גבורה האמיתית הוא מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"א) איזהו גבור הכובש את יצרו, וז"ש גבור בארץ יהי' זרעו, דע"י שהאב מתגבר על יצרו ומשלים אתו יזכה לראות בנים ובני בנים עופקים בתורה ובמצות בשני יצרים, עכרה"ק.

ועפ"י דרכו יתבאר היטב מאה"כ (תהלים צ') סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו, דהכוונה כאמור, דעיקר ותכלית עבודתנו בעוה"ז הוא להפך ולעשות מן הרע טוב, וזהו סור מרע ועשה טוב כלומר שצריך לסור מן הרע באופן שיהפוך אותו לטוב. בקש שלום ורדפהו, שילחם ביצרו כל כך עד שישלום אתו ויתהפך גם היצה"ר לעזר וסיוע לעבודת ד'. ועוד יש לרמוז בזה דהנה כתבו המקובלים עה"פ וישם לך שלום דתיבת שלום עולה בגימ' עש"ו, וי"ל הכוונה כנ"ל דעשו זהו עמלק והוא היצה"ר המסית ומדיח בני אדם מעל ד' ועבודתו, יכניעו לבל ישלוט עליו ויעשה עמו שלום כרי שיסייע לו בעבודת השי"ת, וזש"ה בקש שלום ורדפהו, ר"ל שיבקש שלום עם עש"ו (העולה כמנין שלום) הוא היצה"ר ע"י שירדפהו, שילחם ביצרו ויכניעו, ואז יזכה להשלים אתו ולהפכו לטוב.

ונקדים עוד לכאר הכתוב (תהלים י"ט) תורת ד' תמימה משיבת נפש עדות ד' נאמנה מחכימת פתי פקודי ד' ישרים משמחי לב. וי"ל בזה עפ"י הנמרא (ברכות ה' ע"א) עה"פ רגזו ואל תחטאו, לעולם ירגזו אדם יצר טוב על יצר הרע, נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה. והקשו המפרשים דמלשון הנמ' משמע דהעצה המובחרת להכניע יצרו היא האחרונה להזכיר לו יום המיתה, שהרי אמרו דאפילו כשלא הועילו תורה וק"ש להתגבר על יצרו עכ"ז הזכרת יום המיתה ודאי יועיל, ואם כן מדוע לא יעשה תיכף העצה המובחרת והמוכטחת של הזכרת יום המיתה. וכתבו ע"ז בספה"ק תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע (עי' אגרא דכלה פ' ואתחנן) שהעצה האחרונה של הזכרת יום המיתה מביא את האדם לידי עצבות דח"ל, ויכול להביאו לידי כפידה ח"ו. והדרך הנכונה שיכור לו האדם בעבודת השי"ת הוא להיות בשמחה תמיד וכמ"ש דוד המלך ע"ה עבדו את ד' בשמחה, וכמאה"כ בפ' תבוא (בתוכחה) ובאו עליך כל הקללות האלה וגו' תחת אשר לא עבדת את ד' בשמחה וגו', ולא אמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך, דבשביל שלא עבדו את השי"ת בשמחה בעבור זה באו עליהם הקללות. ולכן לא חשבו חז"ל העצה של הזכרת יום המיתה אלא באחרונה, כי הדרך ישכון אור להרגיז יצה"ט על יצה"ר הוא ע"י לימוד התורה המשמח לב הוגי' והיא רפואה בטוחה להתגבר על היצה"ר כמ"ש חז"ל (קידושין ל' ע"ב) אמר תקב"ה בראתי יצה"ר בראתי התורה תכלין וכו' אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש אם אכן הוא נמוח

אם ברזל הוא מתפוצץ, וז"ש נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש זהו קבלת עול מלכות שמים וגם זה בשמחה דווקא ולא בעצבות ח"ו, והעצה האחרונה שנתנו חז"ל שיוזכר לו יום המיתה זהו רק כאשר כבר נמשך הרבה אחר עצת יצרו הרע, אז שוב אין לו עוד ברירה זולת ע"י העצה האחרונה והגרועה הזכרת יום המיתה.

וזה יש להעמיס בפסוקים הנ"ל תורת ר' תמימה משיבת נפש, דהתורה היא עצה ותושי' להנצל מהיצה"ר ולהשיב נפשו אל ר', גם עדות ר' נאמנה מחכימת פתי, זהו קריאת שמע קבלת עול מלכות שמים שהוא עדות על יחודו ואחרותו ית' שמו בעולם (רבפסוק שמע ישראל יש ע' רבתי ור' רבתי), והוא ג"כ סגולה להמלט מצרפני היצה"ר, והוא מחכימת פתי ע"ר אוז"ל אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות. והשני עצות הנ"ל של תורה וק"ש יחכימו אותו שלא לחטוא, אבל העצה השלישית דהיינו להזכיר לו יום המיתה לא חשב רור המע"ה, ומפרש טעמו לפי שפקורי ה' ישרים משמחי לב, פי' דהתורה וק"ש הם מביאים את האדם לירי שמחה, לא כן העצה השלישית יוכל להביא את האדם לידי עצבות ויאוש ח"ו לכן שומר נפשו ירחק ממנה.

ועפ"ז יש לפרש רברי המסורה ג"פ ורא"ה, וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר, וראה אם ררך עוצב בי, וראה בנים לבניך שלום על ישראל, ראיאת במדרש בשעה ששמעו ישראל אנכי ר' אלקיך מפי הגבורה נעקר יצה"ר מלבם, וז"ש וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר, שילמדו מזה לעשות כתבניתו להלחם ולהתגבר על יצרם הרע ע"י לימוד התורה, ועי"ז וראה אם ררך עוצב בי, שאז לא אצטרך לעצה השלישית המביא לידי עצבות ח"ו כי התוה"ק משמח לב האדם, ובא הכתוב השלישי, וראה בנים לבניך שלום על ישראל, הכוונה כרב"כ כ"ק אאמו"ר וצ"ל הנ"ל רע"י שהאדם מרגיז יצ"ט על יצה"ר עי"ז וזכה שגם גיבור בארץ יהי זרעו אחריו, ויזכה לראות בנים ובני בנים המתגברים על יצרם ויעשו שלום אתו, וזהו שלום על ישראל.

ונקרים עוד מה שכתוב בספר מנחת אליהו (להרב הגדול ר' אליהו כהן האתמרי בעמח"ס שבט מוסר) פרק כ"ז על מה ראיאת בילקוט איכה כשחרב ביהמ"ק באותה שעה בא מטטרו"ן ונפל על פניו ואמר לפניו רבש"ע אני אבכה ואתה לא תבכה שנא' במסתרים תבכה נפשי. ויש לדרקק למה זה בא מלאך מט"ט לבכות על החורבן יותר משאר המלאכים.

ומבאר עפ"י מש"כ המדרש (פ' נשא) בפסוק ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן, א"ר סימון בשעה שאמר הקב"ה לישראל להקים את המשכן רמו למלאכי השרת שיעשו אף הם משכן בשמים, ובעת שהוקם למטה הוקם המשכן למעלה, והוא משכן הנער ששמו מטטרו"ן שבו מלאך מטטרו"ן מקריב נפשותיהם של צדיקים לכפר על ישראל בימי גלותם. ולכן כתיב להקים א"ת המשכן, שעם המשכן הזה הוקם משכן אחר בשמים, עכ"ל המדרש. והנה מלאך מטטרו"ן הוא שר הפנים הוא חנוך אשר לקח אותו אלקים לשרת לפניו ב"ה, ולכן נקרא בשם משכן הנער ע"ש הכתוב חנוך לנע"ר וגו'.

ולכאורה פליאה עצומה על מאמר חז"ל הזה דמשמע מינ' שיש במרום משכן הנקרא בשם משכן הנער שבו מקריב מלאך מט"ט נפשותיהם של צדיקים. ובמס' חגיגה (י"ב ע"ב) אמרו זבול בו ירושלים ובית המקדש ומזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו וכו' נשמתן של צדיקים (כן היא ג' הב"ח), וכיון שכבר יש בשמים ביהמ"ק של מעלה למה ציוה ד' לבנות עוד משכן, ואם תמצא לומר דמשכן הזה הוא אותו ביהמ"ק הנאמר בחגיגה, א"כ למה בחגיגה נקרא בשם ביהמ"ק ובמדרש נשא נקרא בשם משכן הנער, ועוד דבמס' חגיגה אמרו דמלאך מיכאל הכהן גדול עומד ומקריב נשמתן של צדיקים ובמדרש נשא אמרו דמלאך מטטרו"ן עומד ומקריב נפשותיהן של צדיקים, ועוד צ"ב לאיזה צורך ציוה השי"ת לעשות עוד משכן במרום ולמה אין מטטרו"ן מקריב נפשותיהן של צדיקים בביהמ"ק של מעלה.

ומפרש דהנה אחז"ל דכשעלה במחשבה לפניו ית"ש לברוא את האדם נמלך במלאכי השרת ונעשו המלאכים כיתות כיתות, מהם אמרו וברא, ומהם אמרו אל יברא, כי זמין למחטי קמך. ואיתא בספר עמודי' שבעה בשם הזה"ק דמלאך מטטרו"ן אמר וברא. והטעם הוא, אע"פ שראה מטטרו"ן שעתיד האדם לחטוא עכ"ז הסכים בבריאתו בעבור שהקדים לו הקב"ה רפואה למכתו והוא התשובה שנברא קודם בריאת העולם לכן ראוי שיברא, שאע"פ שיחטא יש לו מקום לנוס שמה והיא התשובה, גם איתא במדרש (פ' לך) שהראה הקב"ה לאברהם אע"ה בית המקדש לכפר על בנו וכו' ובחורבנו נשמות של צדיקים יכפר עליהם, עכ"ל, דבזמן שביהמ"ק הי' קיים נתכפרו ישראל ע"י תשובה וקרבן, ועתה בזה"ז שבעוה"ר חרב בית המקדש ובטלו הקרבנות מתכפרין ישראל ע"י תשובה וע"י שהקב"ה נוטל צדיק אחד משתיק מדת הדין.

ובזה מובן היטב כוונת המדרש הנ"ל בפ' נשא, דכיון דמלאך מט"ט אמר שיברא השי"ת את האדם נעשה הוא אחראי עליהם שיתכפרו על עוונותיהם, על כן ראוי שהקרבנות נפשותיהם של צדיקים יהיו על ידי מטטרו"ן להגין על בני ישראל בימי גלותם, כי מאחר שהוא הסכים לבריאת האדם ע"כ חייב להמציא להם כפרה אשר בצילו יחיו בגלות, והם הצדיקים הנהרגים על קידוש השם ע"י רשעים טרם בא זמנם הקצוב. ומה שאמרו חז"ל בחגיגה שברקיע הנקרא זבול יש ביהמ"ק ומזבח אשר בו עומד מיכאל הכהן גדול ומקריב נשמות הצדיקים, זהו בזמן שבית המקדש קיים, דאז מלאך מיכאל כהן גדול עומד ומקריב נשמות הצדיקים שחיו כל ימיהם והשלימו מספר שנותיהם הקצוב להם בטוב ובנעימים ומתו בשיבה טובה, אותם הוא מקריב על המזבח בביהמ"ק של מעלה, אולם אחר החורבן שנתבטלו הקרבנות ואין כפרה לישראל על עוונותיהם אלא ע"י שחוטפים נשמות הצדיקים על קדוש השם לפני זמנם, על זה קאי המדרש בפ' נשא הנ"ל שציוה השי"ת לעשות משכן הנער שבו מלאך מט"ט עומד ומקריב נשמות הצדיקים להגין על ישראל בעת גלותם. ובזה מדויק מה שאמרו שם (בפ' נשא)

לכפר על בני ישראל בימי גלותם, כי זה מיירי בעת הגלות וחורבן כשלא יהי' ביהמ"ק וקרבן ויצטרך לכפר על ישראל ע"י נשמות הצדיקים שימותו על קידוש השם.

וז"ש חז"ל הנ"ל כשחרב בית המקדש בא מטטרו"ן ונפל על פניו ואמר לפניו רבש"ע אני אבכה, לפי שאליו נוגע הבכי יותר מכל מלאכי מרום שהוא הסכים בבריאת האדם ועכשיו שנחרב הביהמ"ק ובטלו הקרבנות יוכרח הוא לכפר ולהגין על בני ישראל על ידי שיקריב נשמות הצדיקים המתים באמצע ימיהם על קדוש השם במשכן הנער, ועל דא ודאי ראוי לבכות ולקונן על מיתת הצדיקים שבגלות טרם הגיע זמנם.

ובזה מבאר אומרים ז"ל צדיק אבד לדורו אבד, ולכאורה עפ"י משפט הלשון הול"ל צדיק נאבד לדורו נאבד, אכן הכוונה צדיק אבד פירוש שאבד הצדיק את שנותיו שקצבו לו מן השמים, לדורו אבד, שבסיבת עוון הדור נקצרו ימיו, לכפר ולהגין עליהם, עכת"ד.

ונראה להביא רא"י לחזק דבריו היקרים מרברי הגמרא (תענית ה' ע"א) אמר הקב"ה לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה, נמצינו למדים מזה רעתה בעת הגלות וחורבן שבעוה"ר אין לנו ביהמ"ק של מטה אין הקב"ה נכנס בביהמ"ק של מעלה, ואם כן זה לנו האות דהמשכן הנער אשר בו מקריב מטטרו"ן אין זה אותו ביהמ"ק של מעלה העומד בזבול, ראה הוא אותו ביהמ"ק של מעלה א"כ איך הי' מט"ט עומד ומקריב בה נשמות הצדיקים בימי גלותם אחר החורבן הלא עתה בעת הגלות אין הקב"ה נכנס בביהמ"ק של מעלה. אלא ודאי למרנו מכאן כמ"ש המנחת אליהו שמלבר הביהמ"ק של מעלה ציוה השי"ת לעשות עור משכן אחר הנקרא בשם משכן הנער שבו עומד מלאך מט"ט ומקריב נפשות הצדיקים לכפר על ישראל בימי גלותם, ורואים מזה בעליל תורתו אמת וכיוון לאמיתה של תורה.

אולם גם לפי ררכו הנחמד אכתי צריך להבין הענין שאמר מלאך מט"ט לפני הקב"ה בעת החורבן אני אבכה ואתה לא תבכה, למה ביקש שלא יבכה גם הקב"ה. ויתכן עפ"י העבודת ישראל (פ' מסעי) שכתב בענין ימי בין המצרים שהם ימים קדושים והכ"א יום וכ"א לילות הם מכוונים כנגד מ"ב מסעות שהלכו ישראל במדבר, והגם שהזמן גרמא בימים ההם להיות נעצב ונאנח על חורבן בית ה', עכ"ז צריך האדם לחזק את עצמו לעבור את ר' בתורה ותפלה בשמחה ובשירות ותשבחות, ומבאר הענין עפ"י משל למלך בשר ודם שיש לו כל טוב וכל מיני שמחה וגם מנגנים בתוף ומחול וכינור ועוגב, ובוראי כאשר טוב לב המלך והוא שרדי בשמחה אינו צריך אל המשודרים והמנעימים בקול שירה וזמרה כי בלאו הכי יש לו שמחת הלב, אכן כאשר פעמים בא עת עצב ויגון ממקרה רע אשר יקרה, אז נקראים המנגנים והמשודרים לפני המלך לשמח לבבו ולהצהיל פניו, וכן הנמשל ודוגמא כביכול אל קדושתו ית' רתמיר עוז וחרוה במקומו ב"ה

ומשרתיו ית' ברקיע מנעימים לו ומקלסים שמו ב"ה, אך זהו בזמן שביהמ"ק קיים, אבל מיום שחרב בית המקדש יש עצב בבתי ברא, ולכן כל מי שיראת ד' נוגע בלבבו צריך להתחזק לשמח אותו ית"ש בשירות ותשבחות ולומר לפניו אתה אבינו מלכנו מעולם וגם עכשיו ותמלוך לעולם ועד, ולהזכיר לפניו ית' התגלות כבוד מלכותו ב"ה שיהי' לעתיד שיעלו מושיעים בהר ציון ויאתיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלוכה.

ומביא שם בשם מורו הגה"ק הר"ר דוב בער זצ"ל רמז בפסוק כל רודפי' השיגוה בין המצרים, דהיינו כל מי שרודף להמליך את הבורא ב"ה יוכל להשיג יותר דוקא בימים האלה בין המצרים, עפ"י משל לשר גדול דכאשר הוא יושב בביתו אז אימתו מוטלת על הבריות ואין כל אחד ואחד יכול לבוא פנימה, משא"כ בעת שהשר עובר בשווקים ורחובות חוץ לפלטרין שלו אז הוא קרוב לכל קוראיו ויזוין שועת כל הקוראים בשמו, וכמו כן הוא במלכותא דרקיע כי בזמן המר הזה ימי בין המצרים שהשכינה כצפור נודדת מקינה, הרשות נתונה לכל אדם להתקרב ולהתדבק אל מלכו של עולם ב"ה והוא עונה להם, עכרה"ק. ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת התרשלות מעבודת ה' חלילה וגם ביום תשעה באב שהוא יום חושך למראה עין הגם שיש לבכות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מ"מ יש לשמח לב המלך ב"ה וב"ש בשמחה העתידה שבו ביום יוולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ד' במעשיו והיתה לו המלוכה כימי קדם, עכרה"ק.

ומעתה יומתקו דברי המלאך משטרו"ן לפני השי"ת אני אבכה ואתה לא תבכה, כי בראות המלאך מט"ש שחרב בית המקדש ונתבטלו הקרבנות, וידע שמעתה יהא הוא מוכרח להמית צדיק בעוה"ז באמצע חיותו על קדושת השם להקריב נשמתו קרבן לפני השי"ת במשכן הנער לכפר על עוון הדור, הלא יניע עי"ז צער ועצב גדול להקדוש ב"ה בנפול שר גדול מישראל. ולזה אמר מט"ש לפני הקב"ה אני אבכה ואתה לא תבכה כדי לשמח בזה את הבורא ית"ש בעת צער ויגון גדול הזה.

ועתה מה מאד נעמו שני מאמרי חז"ל הנ"ל, כי עולים שניהם בקנה אחד, דמה שאמרו בר"ה שקולה מית"ת צדיקים כשריפת בית אלקינו זה קאי על צדיק שמת כמות כל אדם וכבר מילא מספר שנותיו הקצובים לו מקדם, וכבר פעל בעוה"ז כל מה שהי' בכוחו, אז שקולה מיתתו כשריפת בית אלקינו, כי כמו הבית המקדש הי' מכון לשבת השכינה ואח"כ בעת החורבן נדרה השכינה מקינה ולא מצאה מנוח לכף רגלה, כן הצדיק ג"כ בחיים חיותו הוא מרכבה לשכינה וכמפורש בקרא ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ואמרו חז"ל כתוכו לא נאמר אלא בתוכם, אלו הצדיקים ויראי ד', ואח"כ בהסתלקות הצדיק אבדה השכינה הדום רגלה ומשכן כבודו, ולכן שקולים שניהם בחדא דרגא. ומה שאמרו חז"ל במדרש איכה קשה סילוקן של צדיקים וית"ר מחורבן ביהמ"ק, שם לא נאמר מיתת צדיקים (כמ"ש בר"ה) אלא סילוקן של צדיקים, והכוונה כאשר הקב"ה מסלק וחוטף את

הצדיק מן העוה"ז על קידוש השם טרם הגיע עתו להפדר מן העוה"ז ועדיין הוא באמצע עבודתו הקדושה לקרב נפשות ישראל תחת כנפי השכינה ולהשפיע עליהם תורה ועבודת ד', דהרי אילמלי האריכו ד' עקיבא וחביריו את ימיהם וכן כל הצדיקים והחסידים והישירים והתמימים שמסרו נפשם על קדושת השם, מי יכול לשער כמה אלפי נפשות נוספות היו הם מחזירים בתשובה תחת כנפי השכינה ועבודת השי"ת, ועל צדיקים האלה שחוטף ומסלק הקב"ה אותם לפני זמנם הקצוב על קדוש השם עליהם אמרו חז"ל (במד' איכה) קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית המקדש, דהלא הבית המקדש שהחריבו הרשעים עתיד השי"ת להחזיר העטרה ליושנה משובח ומפואר כמה וכמה מעלות יותר משהי' לפנים, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה כ"ג ע"א) בפסוק תחת הנחושת אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף ותחת האבנים ברזל, ותחת ר' עקיבא וחביריו מאי מביאים ועליהם הוא אומר ונקיתי דמם לא נקיתי, אמור מעתה דעל חורבן ביהמ"ק יש לנו נחמה והוא מה שבית המקדש העתיד והנצחי יחי' בנוי ומשוכלל בחדר ויופי הרבה יותר מבתי המקדש שלפנים, וגם מעלתו וקדושתו תתגדל ותתעלה הרבה יותר מלפנים, אולם על הצדיקים וקדושים שהעלו הרשעים על המוקד על יחודו ואחרותיו ית' באמצע עבודתם מאנה הנחם נפשנו, כי היא אבירה שאינה חוזרת, ואין לה תמורה ונחמה כלל, ויפה אמרו חז"ל על זה שקשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן ביהמ"ק.

ומעתה ניתנה ראש ונשובה לביאור המשך שני המאמרים בסיום הש"ס והקשר של סוף תושבע"פ בתחלתה. אמר ריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, ולפי האמור יונעם אומרו לכל צדיק וצדיק, כי כוונתו על שתי בחינות של צדיקים, אחד הוא הצדיק שהשלים שנותיו בעולם הזה וחי מספר ימיו הקצובים לו והשפיע לבני אדם תורה ועבודת ד' כפי כוחו ויכלתו, והשני הוא הצדיק שנקטף בחצי ימיו ובאמצע עבודתו הק', ולא הספיק להשלים עבודתו הק' לקרב נפשות ישראל תחת כנפי השכינה עד שפרחה נשמתו על קדושת השם חי"ד, ועל שתי בחינות הצדיקים האלה יחד אמר ר' יהושע בן לוי שלשניהם צפון רב טוב בעולם הבא ועתידים שניהם לנחול שם ש"י עולמות כמ"ש להנחיל אותי י"ש. ומביא גם סיומא דקרא ואוצרותיהם אמלא לרמו על הצדיק שיצאה נשמתו על קדוש השם ולא הספיק לגמור עבודתו הקדושה, עליו אמר הכתוב ואוצרותיהם אמלא, כלו' הגם שהצדיק איננו כי לקח אותו האלקים עכ"ז יעזור השי"ת שיתמלאו אוצרותיו של הצדיק, דהיינו עבודתו ופעולותיו, שישפיע השי"ת כח בתלמידיו שהם ימשיכו עבודתו הקדושה להוציא יקר מזולל ולהשפיע עליהם רוח טהרה וקדושה ותורה ויראת ד'.

וזהו שמביא אח"כ דברי ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, כי אחר אומרו ואוצרותיהם אמלא דר"ל שהתלמידים ימלאו החסרון ע"י שימשיכו עבודתו הקדושה על זה נותן ר"ש בן חלפתא עצה לתלמידיו איך יזכו לילך במעגלי הצדיק לזה אמר לא מצא הקב"ה כלי מחזיק

ברכה לישראל אלא השלום, שלום מורה על הכנעת היצה"ר לגמרי עד שמשלים אתו כרברי כ"ק אאמו"ר הנה"ק זצ"ל שהזכרנו, שגם היצה"ר יחפוץ לקיים מצותיו ויסייע לו בעבודת השי"ת, אך יזהר שהשלום שלו עם יצרו לא יעשה אלא ע"י כלי המחזיק ברכה, רהיניו ע"י שמחה, היפך העצבות הגורמת קללה כדכתיב בתוכחה כנ"ל. ומפרש התנא איך יכניע את היצה"ר בשמחה, לכך מייתי קרא ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, דאין עוז אלא תורה וע"י שמחת לימוד התוה"ק יזכה להכניע יצרו ויתברך בשלו"ם, שיצרו ישלים אתו ויעמוד לימינו לסעוד בעבודת השי"ת. וגם יש עצה שני' להכניע יצרו ולהשלים אתו על ידי קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, ולזה חוזר ומתחיל התנא מעניני ק"ש — מאימתי קורין את שמע בערבין, כי שתי עצות האלו תורה וקריאת שמע כוחם יפה להכניע יצרו הרע ולהשלים אתו מתוך שמחה, והעצה השלישית של הזכרת יום המיתה לא הזכיר התנא כלל, כי אינה כלי מחזיק ברכה אלא קללה רח"ל מחמת שמביאו לידי עצבות.

והנה כמו כן אותו צדיק כ"ק אאמו"ר הנה"ק זצוק"ל הי"ד אשר כל ימיו הרביץ תורה במסירת נפש והי' מקהיל קהילות ברבים והשפיע תורה וקדושה ויראת שמים וחסירות, למאות ואלפים תלמידים, וכל ימיו לחם מלחמתה של תורה להרים קרנה וכבודה, ובאמצע עבודתו הקדושה עלה הכורת על רוח אפינו אשר אמרנו בצילו נחי' ועלתה נשמתו בסערה השמימה להיות קרבן לפני ד' במשכן הנער במיטב שנותיו ובאמצע עבודתו הק', ועליו אמרו חז"ל קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן ביהמ"ק כי היא אבירה שאין לה תמורה ונחמה כלל. אמנם עכ"ז לא לשוא עמלו ולא לריק ינעו כמ"ש ואוצרותיהם אמלא, ואף אחר החורבן הנורא ואיום הזה זכה שלא פסקה עבודתו הקדושה בעזרת השי"ת, והישיבות שישד במרינתו להרביץ תורה ויר"ש חזרו ופרחו במדינה זו ובשאר מדינות, וב"ה הם מצליחים וגם עושים פרי, ותלמידיו שהשפיע עליהם תורה ועבודת השי"ת הם דבוקים בתורה ומצות ברוח ישראל סבא.

וחוב מוטל עלינו ביום הקדוש הזה יומא דהילולא רילי' שכל אחר ואחר יתבונן ברצונו וחפצו של הצדיק הגדול והקדוש הזה ולהתחזק ביתר שאת ויתר עז למלאות אוצרותיו, להוסיף אומץ בתורה ועבודת ד' כל אחר לפום מדריגתו, הבחורים יוסיפו אומץ בהתמדת הלימוד והאברכים יוסיפו אומץ בקביעות עתים לתורה.

ואנו שופכים שיח לפני כ"ק אאמו"ר זצוק"ל הי"ד שתהיינה אזניו קשובות לקול תחנוני עמו וצאן מרעיתו לעורר רחמים מרובים בעדינו לפני כסא כבודו ב"ה שישלח השי"ת רפואת הנפש ורפואת הגוף לכל אחינו בני ישראל בכל מקום שהם, ויגאלנו בנאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

בענין אין בגידין בנותן טעם

מהגאון הקדוש מוהר"ר נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע⁽¹⁾

במס' פסחים כ"א ע"ב א"ר אבוחו כל מקום שנא' לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה משמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה, ומקשה הגמ' ע"ז, והרי גיד הנשה דרחמנא אמר על כן לא יאכלו בניי את גיד הנשה ותנן שולח ארם ירך לנכרי וג"ה בתוכו וכו' קסבר ר' אבוחו כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרה, הניחא למ"ד יש בגידין בנותן טעם אלא למ"ד אין בגידין בנותן טעם מאי איכא למימר, ומשני, מאן שמעת ל' דאמר אין בגידין בנותן טעם רבי שמעון וכו' ר"ש הכי נמי דאוסר בהנאה. והקשה הכרתי ופלתי בס' ס"ה סק"ב דאכתי תקשה על ר"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקא רקסבר (חולין צ"ט ע"ב) אין בגידין בנותן טעם ולא מצינו שסובר דג"ה אסור בהנאה.

ויש לתרץ בהקדם מש"כ הכרו"פ שם להקשות על הרמב"ם דפסק כהל' מאכ"א פ"ח הלכה ו' האוכל ג"ה של נבלה חייב שתים, ובהלכה ה' כתב האוכל גיד של בהמה שמאה פטור דגיד אינו בשמאה הואיל ובשרו אסור ואיסור שמאה ליכא דאין בגידין בנ"ט, וקשה מיני' ובי' למה של נבילה חייב הא אין כאן איסור נבילה דאין בגידין בנותן טעם. ומתרץ רסבירא ל' להרמב"ם דכיון דחייב משום אוכל גיד אף רלא חזיא דהתורה אחשבי' לאכילה לכן אף לענין נבלה אחשבי', כי איך נאמר דלענין גיד הוא אכילה ולענין נבילה לא הוא אכילה הא הוא שני הפכים בנושא אחד לכן גם משום נבלה חייב דהא אחשבי' התורה שיהא קרוי אכילה לגבי גיד, אבל גיד של שמאה כיון דמשום גיד אינו חייב כלל דבשרו אסור תו ליכא אחשבי' ולכן אף משום שמא פטור דאין בגידין בנותן טעם. אמנם הקשה על זה, רלפ"ז מאי מקשה הגמ' כאן דלר"ש רס"ל אין בגידין בנותן טעם אי אפשר לומר כשהותרה נבילה הותרה נמי חלבה וגידה, הלא כיון דאחשבי' דרחמנא לאכילה, אף ראינו בנותן טעם, שפיר איכא למימר דאישתרי בכלל נבילה.

(1) לספר תהלותיו אך למותר הוא כי כבר נערץ ונקדש שמו בכל קצוי תבל, אך ראוי להביא כאן שהנהג"ק מראפשיץ זי"ע ה' בנגלה תלמידו של דודו הגאון האדיר מוה"ר משולם איגרא זצ"ל אבר"ק מיסמניץ ופרעשבורג, יחד עם הגאון בעל חות רעת והגאון ר"מ בנקט כמבואר בהקדמת שו"ת ר' משולם איגרא, ולמד אצלו ה' שנים. — ויתר פרשת גדולתו וקדושתו מבואר בארוכה בספרי כותבי תולדות צדיקים הקדמונים ואכמ"ל.

* * *

חשיבות יתירה יש בחידו"ת הללו, כי בנגלה לא נדפס עד הנה שום דבר מהנהג"ק מראפשיץ זי"ע. והועתק מכת"י הרה"צ מוה"ר יחיאל שיינבלום אבר"ק קאלבסוב הי"ד שהוא העתיקו מקונטרסים שהיו בידי משפחתו מדור דור. ונביע בזה תודתנו לירידנו הרב מו"ה חיים צבי הלבנשטאם שליט"א נכר כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד שמסר לנו העתק זה ליכות בו את הרבים. תח"ח לו, ואלף עולות יעלה שלומו.

אמנם באמת ניהא, דלר"ש על כרחק אי אפשר לומר דהותרה גיר בכלל נבילה, רהנה הפסוק שהותרה בה נבילה הוא, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, ומפסוק זה מפיך ר"ש דנותן טעם לפגם מותר, והכי נמיר לה, לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך, הראוי לגר קרוי נבילה שאין ראוי לגר אינה קרוי נבילה, והשתא אי נימא דר"ש ס"ל הך סברא דאחשבי, דמכיון דהוה אכילה לגבי גיר הוי נמי אכילה לגבי נבלה, והגיד נכלל בלאו דלא תאכלו כל נבלה, א"כ איך אפשר לומר שאינה ראוי לגר אינה קרוי נבלה הרי חזינן דגיה"נ אף שאינו ראוי לגר דעץ בעלמא הוא מ"מ הרי הוא בכלל נבלה, וחייב עליו משום לא תאכלו כל נבלה, אלא ע"כ צ"ל דלר"ש באמת ל"ל האי סברא דאחשבי רק שאין לך בו אלא חידושו ומשום גיר חייב, דעץ הוא והתורה אסדתו, אבל בכלל נבלה אינו, ככל נבלה שאינה ראוי לגר שאינה קרוי נבלה. ואתי שפיר דברי הגמ', דלר"ש א"א לתרץ דהותרה נבלה הותר נמי הגיד, דלדירי אין הגיד בכלל נבלה, ככל נבלה שאינה ראוי לגר שאינה קרוי נבלה. והתינח לר"ש, אבל ר"י בנו של ריב"ב אף דס"ל אין בגידין בנו"ט מ"מ אפשר שחייב עליו משום נבלה מטעם אחשבי, וממילא הוה ג"כ בכלל היתר הנאה של נבלה, ויוכל לסבור דגיה"נ מותר בהנאה. ומיושבת גם קו' הראשונה.

תשובה מהגאון בעל בית מאיר זצ"ל⁽¹⁾

שיל"ת מוצאי שבת קודש י"ב אלול תקנ"ז לפ"ק
מחי' חיים יכתביהו לחיים טובים ארוכים ומתקנים ה"ה אהו' הרב
המאור הגדול המפורסים חרף ובקי נ"י פ"ה ע"ה כ"ש מו' אברהם
נר"ו⁽²⁾.

חראי נפשאי כי מצאתי ראיתי בן לאותו צדיק אחי ודעי הגאון אביו זצ"ל
ממלא מקום אבותיו אוהז במדתו להיות מחושבי שמו והגות לבו תבונות זאת לא
זאת כי נפילתי אני וספרי ליהגות בו כי כל זה ששון לבי הוא. ומה שהקשה על

(1) הגאון האדיר מוהר"ר מאיר פוזנער נולד לאביו הר"ר יהודה ליב בערך בשנת
ת"צ. בשנת תקכ"ג נתמנה לאבד"ק מעזריש ומשם נבחר בשנת תקמ"ב לאבד"ד
שאטלאנר. — הספרים שנדפסו ממנו הם: ספר בית מאיר על או"ח, יו"ד, אהע"ז
(חאהע"ז) נספח לו שו"ת צלעות הבית וחלק זה נדפס עור בחייו וחידושי בית מאיר על
מס' הש"ס, וזה לא כביר נדפס לראשונה שו"ת בית מאיר בירושלים עיה"ק. — נפטר
בשאטלאנר ביום כ"ה לחודש שבט שנת תקס"ז ושם מנ"כ.
תשובה זו הועתקה מעצם כתי"ק שהמציא לנו ידירנו הרבני החסיד הנגיד המפורא
מו"ה שאול הומערער נ"י. תח"ח לו.

(2) על גבי המכתב כתוב בכת"ק של הגאון בעל בית מאיר — לק' וורזענץ. שייך
לכבוד אה' הרב המאור הגדול המפורסים מו' אברהם נר"ו אב"ד ור"מ רק' הנ"ל. — כפי

(סברת) רעתי מדברי תו³). מאן רקמותיב שפיר קמותיב ואני מודה על האמת שדבריהם היו בהעלם ממני, ואולם כעת אי בעינא אמינא דמ"מ אין דבריהם סותרים בזה רעתי ראם נשרף באונס אף בכל שטרא אינו נאמן ליטען פרעתי, כדמוכח באמת לרעתי בס' מ"א מסתימת הפוסקים כראבאר לקמן, ומה שתירצו בהכותב וי"ל דאבוי יעמיר כגון שיש ערים שנשרפה הכתובה, רצונם לומר בלא אונס אלא במתכוון, כי גם מה שכתבתי שם בספרי ואם ד"ל ששרפה בלא אונס תמהני וכו' אפי' על מעשה ב"ר, רשמתי לעצמי על הגליון, אך בתו' כתובות י"ו ע"ב ר"ה זאת אומרת לא משמע כרעתי, וא"כ י"ל כנ"ל, אכן שנוי' דחיקא לא משנינן, אלא אם אפי' דבריהם אף בזה רלא כרעתי להלכה מ"מ לע"ד הדין עמי, שהרי בגליון ספרי על הדברים והכי פסקינן בס' מ"א כתבתי נמי בל' זה, ושם נשמע מעולם דליבעי שיעירו תכף ומיר בשעה שנשרף ואלו נאמן ליטען פרעתי מהראוי ה' דליהוי דינו כבח"מ סי' ע"ט סעי' י"ב כשאמרו לו הב"ר צא תן לו דאם בא ליכתב אין כותבין לו אלא משמע דהוי כעדי קנין שאין צריך לחוש לפידעון כל זמן (שאינן) ללוה שובר ועי' בב"י ח"מ סי' ל"ט ועי' מהר"י בן לב ספר א' דף ע' עכ"ל, ורצוני לומר דמ"ש קנין דמשום דלכתיבה עומד והלוה יודע אמרינן עלי' רמ' מילתא דאם איתא דפרע איבעי לי' לאודועי לסהרי או למיכתב תברא ואיהו הוא דאפסיר אנפשי' וה"ה שטר זה דמכ"ש לכתובה עומד אחרי שהעדים יודעים שנשרף באונס, ורמזתי להתו' הנ"ל, שהרי שם כ' ואכתי יש לדקדק דכיון דרשאינן ב"ד ליכתב סתמי' לכתובה קאי כמו קנין ואמאי לא יכתבו לו אחר ואפי' שיצא מב"ר, ודבר זה ה' קשה בעיני וכו' עד שמצאתי להרב רבי ישעי' הוקשה לו קושיא זו ותירץ מסתמא לאו לכתובה קאי שהרבה בני אדם וכו' או שואלין לב"ד שיכתבו להם והלה פרעו לאלתר ואין כותבין אלא א"כ שואל להם המלוה בפני הלוה וכו' ע"ש, וזה ניחא על פסק ב"ר משא"כ שטר זה שלעיני

הנראה הוא הגאון מוהר"ר אברהם טיקטין זצ"ל בנו של הגאון המפורסם מוה"ר גדלי' טיקטין זצ"ל. — נתייתם מאביו בחייתו ילד בן ט', ונתגרל אצל גיסו הרב הגאון מו"ה מרדכי אבד"ק גרידק. — כיהן ברבנות בכמה קהלות, שווערזענץ (הוא וורזענץ הנ"ל), לונשיטץ, גלוגא, ולבסוף נתקבל לאב"ד דק"ק ברעסלויא. — חיבר הרבה ספרים ונדפס ממנו ספרי פתח הבית על סוגיות, ועמ"ס פסחים, ועוד על כמה מסכתות קטנות. — נפטר בש"ס ביום כ"ב לחודש שבת.

3) מדברי התשובה נראה שקושיית השואל ה' על מש"כ בס' בית מאיר על אהע"ז סי' ק' סעיף ו' שהביא שם רברי הבית שמואל בס"ק כ"ח דאם נשרפה הכתובה דאז ליכא למיחש שמא תמצא הכתובה (כמו בנאבדה) והבעל טוען פרעתי אינו נאמן למעון אחר מעשה בית דין. ועל זה כתב הבית מאיר שם וז"ל, ודבריו תמוהים דנשרף בעדים מה צורך למעשה ב"ר, כל שטר שנשרף באונס בערים אינו נאמן כדאי' ב"ק דף צ"ח אי דאיכא ערים רידעו מה הוה בשטרא ליכתבו לי' שטרא מעליא והכי פסקינן בחו"מ סי' מ"א, ואם ר"ל ששרפה בלא אונס תמהני אם ברעיותא גדולה כו' לא יהא נאמן אפי' על מעשה ב"ד עכ"ל. ועל זה הקשה השואל, מדברי התוס' כתובות פ"ט ע"א ר"ה הוציאה שכתבו דכשיש עדים שנשרפה הכתובה נאמן לומר פרעתי.

עדים נשרף באונס והעדים רשאים ליכתוב לו אחר, לע"ד יותר נקרא עומד לכתובה מקנין ומה"ת ישתנה דינו, לכן אמינא שדין זה באמת תלי' בהמחלוקת שבקנין גופי' כמבואר בב"י סי' ל"ט ה"ב דעת הרמב"ן בשם קצת גאונים והתו' בדבריהם בכתו' אפשר דנמי אזלי בשיטה זו, אכן לדין הסכמת הפוסקים שא"י לשעון פרעתי על עירי קנין פשיטא דה"ה על עירי שרפה באונס, ולהכי סתמו הפוסקים בסי' מ"א, ומעתה ודאי אין ראי' לדינא שהרי כתבו תו' תירוצ' על קושייתם, ואדרבה בכ"מ לא הזכירו אלא תי' השני וק"ל.

ועל אודות בקשת האלמנה מאחי בעלה ז"ל, מפני שאין קצת בידי להשיב כדבעי שמתו הדברים בפי המכ"ז. ובוזה אקצר, שגותיו לא יבצר, ואצא בשלו' מאד"ה ומנאי א"נ לנצח ודו"ש,

הק' מאיר פוזנער

בענין כל תוספי

מהגאון מוה"ר משה אבד"ק הרימוליב זצ"ל⁽¹⁾

הפרי מגדים לאו"ח בפתיחה כוללת חלק ראשון אות מ"ם כתב וז"ל והנה במצוות דרבנן שייך ב"ת כו' ואם נאמר כתוס' ר"ה י"ו ע"ב וכ"ח ע"ב בעשיית מצוה פעמים ליכא ב"ת א"ש ואם נאמר כחידושי הרשב"א ושאר פוסקים דאף כה"ג עובר על ב"ת נאמר בדרבנן ליכא ב"ת עיי"ש עכ"ל. והנה בחידושי הרשב"א אינו מבואר להדיא דבעשיית מצוה ב' פעמים איכא ב"ת, ונראה דלמד כן מדברי הרשב"א ר"ה י"ו ע"ב שהקשה קו' התוס' האך תוקעין ב"פ ולא תירץ כתירוץ התוס' דבעשיית המצוה ב"פ ליכא ב"ת דק תירץ שם כיון דתקנת ב"ד היא ליכא ב"ת, א"כ מוכח דס"ל דבעשיית המצוה ב"פ ג"כ איכא ב"ת.

ולכאורה קשיא על דבריו האך אפשר כלל לומר דבעשיית מצוה ב"פ איכא ב"ת הא מבואר בש"ס ר"ה כ"ח ע"ב וז"ל שאני הכא כיון דאלו מתרמיא לי' ציבורא אחרינא הדר מברך כולא יומא זמני' הוא ועכצ"ל דבעשיית מצוה ב"פ ליכא ב"ת וכן כתב המ"א בסי' קכ"ח על דין זה שכתב שם הש"ע כהן שנשא כפיו ואח"כ הלך לבה"כ אחר ומצא צבור שלא הניעו לברכת כהנים יכול לישא

(1) הגאון מוה"ר משה הנ"ל נולד בעיר פארהייץ לאביו הר"ר יעקב. ה' מגדולי הרבנים בדורו, ושקו"ט עם גדולי דורו. עיין מגן גבורים סי' י"ד שהביאו תשובה ממנו ומה שהשיבו אליו. גם בשו"ת ספר יהושע יש כמה תשובות אליו. ה' מחותנו של הנה"ק מבומשאטש בעל דעת קדושים. — בשנת תרכ"ו נרפס ממנו ס' אמרי משה ומרן הנה"ק מצאנו כותב עליו בהסכמתו „גדול הדור“. — הוא הסתופף בצל הרה"ק מוה"ר משה ליב מסאסוב, ובספרו הנ"ל מביא ד"ת ששמע ממנו.

ד"ז הועתק מכת"י המונח תחת יד הרב מו"ה אהרן יעקב בראנדווין נ"י, תשח"ח

כפיו פעם אחרת, וכתב שם המ"א ס"ק ח' וז"ל דליכא ב"ת בעשיית מצוה ב"פ. וא"כ איך אפשר דיסברו פוסקים דאיכא ב"ת בעשיית מצוה ב"פ. אמנם כ' בתוס' ר"ה כ"ח וז"ל כדפרישית פ"ק דף י"ו ע"ב דלא שייך ב"ת בעשיית מצוה ב"פ וברכת כהנים נמי אפילו אם מברכים כמה פעמים לציבור אחד אין זה ב"ת עכ"ל, מבואר מדבריהם שכתבו אפילו מברכים כמה פעמים לציבור אחד אין זה ב"ת מטעם דאין ב"ת בעשיית מצוה ב"פ, מדרייקי לכתוב ציבור אחד משמע דבציבור אחר בלא"ה ליכא ב"ת בלא האוי מעמא שכתבו שם, אמנם מעמא בעי מאי חילוק יש בין ציבור אחד לציבור אחר.

ונלענ"ד בביאור דבריהם לפמ"ש בספר הפלאה לכתובות דף כ"ד בפיסקא רש"י ר"ה דאיסור עשה כה תברכו וז"ל, אמנם אלולי דברי הרמ"א ז"ל הי' נראה לפע"ד להיפך כו' והוא דנלענ"ד פשוט דכמו דאיכא עשה לכהנים לברך את ישראל ה"נ איכא מ"ע לישראל להתברך מן הכהנים כו', שוב מצאתי מפורש בס' חרדים שכתב כן שהעשה נמי על ישראל להתברך מן הכהנים עכ"ל. וא"כ לפ"ז י"ל דבציבור אחר ליכא ב"ת כיון דהקהל חייב להתברך א"כ הכהן אינו רק שליח של ציבור להוציאם ידי חובתן הוי כאלו הציבור הם המברכים או דהוי כאלו מברך ביום אחר, וכן מצאתי להדיא שיש לחלק כן בדברי הריטב"א סוכה ל"א בפיסקא מאי לאו אכולהו לא אלוכל וז"ל וכענין שמצינו בכהן שעולה לדוכן שאינו מצווה אלא לברך פעם אחת כדארמין התם פ' ראוהו ב"ד דאי בעי מצלי ואי לא בעי לא מצלי לומר שאין הכהנים מצווים לברך את ישראל בעשה אלא פעם אחד ואפ"ה אי בעי הדר ומצלי אין בזה משום ב"ת וליכא למימר שעושה להוציא אחרים דליכא חיובא אישראל להתברך מצוה דכהן הוא אלא ודאי כדארמין עכ"ל, והיינו מטעם שכתב שם שאין בעשיית מצוה כ' פעמים משום ב"ת, הרי להדיא מבואר מדבריו דאי הוי מצוה לישראל להתברך, בלא הנ"ל ליכא ב"ת, אמנם התוס' ס"ל דאיכא מצוה על ישראל להתברך וכמ"ש בס' הפלאה הנ"ל א"כ בציבור אחר בלא"ה ליכא ב"ת מש"ה דקדקו וכתבו ציבור אחר. ולפ"ז לא מוכח מהש"ס דליכא ב"ת בעשיית מצוה ב"פ, ומדמתרץ הרשב"א על קו' התוס' דליכא ב"ת בעשיית המצוה ב"פ, מוכח דלא ס"ל כשיטת התוס' כן צ"ל בדעת הפר"מ, והרשב"א ג"כ ס"ל דמצוה על ישראל להתברך ולפיכך ל"ק מהא דברכת כהנים דמצי לברך ב"פ, די"ל דהיינו דוקא ציבור אחר אבל ציבור אחד באמת איכא ב"ת אם מברך שני פעמים והבן.

אמנם לפע"ד ליכא הוכחה מהרשב"א דס"ל דאיכא ב"ת בעשיית מצוה שני פעמים מדלא מתרץ כתירוצ' התוס', דהא לפי שיטת הריטב"א בסוכה דס"ל דאין מצוה על ישראל להתברך מן הכהנים א"כ בודאי מוכח מהש"ס דליכא ב"ת בעשיית מצוה ב"פ כמ"ש שם הריטב"א ואעפ"כ כתב שם אי נמי והוא הנכון דכל שהוא בתקנת חז"ל אין בו משום כל תוסף כו' יע"ש. ולפ"ז מהרשב"א נמי לא מוכח דאיכא בעשיית המצוה ב"פ כל תוסף, דכמו דס"ל להריטב"א דליכא בעשיית המצוה ב"פ ב"ת ואפ"ה תירץ דבתקנת חכמים ליכא ב"ת כן י"ל

להרשב"א, ואפשר לומר הא דלא ניהא להו בתירוצא קמא דליכא ב"ת בעשיית מצוה ב"פ משום דס"ל דזהו דוקא באינו קובע על עצמו חובה לעשות המצוה תמיד שני פעמים רק באקראי בעלמא עושה ב"פ, אבל היכא דקובע על עצמו חובה לעשות המצוה ב"פ כמו בתקיעת שופר אי לאו דתקנת חכמים היא ה"ל בל תוסיף, אבל באינו קובע על עצמו חובה אין עובר בב"ת. יהי' איך שיהי', דהא ג"כ צ"ל להרישב"א דס"ל דאינו עובר בב"ת דהוא מתקנת חכמים, א"כ מהרשב"א ג"כ אין ראי', ושאר פוסקים שכתב הפ"מ בשמם. מסתמא ג"כ ס"ל לאו בפירוש איתמר בהו"ב, דאי הוי מפורשים בשאר פוסקים דעובר בב"ת בעשיית מצוה שני פעמים לא הוי שתק המ"א בסי' קכ"ח להביאם ולכתוב עליהם הטעם דמותר לכהן לברך שני פעמים כמו שהעתקנו לעיל.

* * *

בפ' שביעי מהל' לולב ה"ז כתב הראב"ד ז"ל לא שמעתי מעולם פסול בזה לא איסור תוס' ולא איסור גרוע, וכתב שם הרב המגיד ז"ל נראה ברעת הר"א ז"ל שאין משום ב"ת אלא במין אחר כו' והסוגיא שבפ' המוציא תפילין בעירובין (דף צ"ה צ"ו) קשה לדעתו ז"ל שבביאור נראה שם שהמניח ב' תפילין בראש עובר משום ב"ת ומה בין זה לשני לולבין כו' עכ"ל, והלח"מ שם כתב וז"ל ומה שתמה על רבינו ז"ל הוא במ"ש דבמינו שייך הוספה מ"מ מ"ש איסור תוס' וגירוע אינו מיושב, דאם פיתת ודאי דמודה הראב"ד רפסול דכל ד' מינין מעכבין ומאי קאמר גירוע. ולפענ"ד נראה ליישב בפשוט דהא כ' התוס' פ' הנחנקין דף פ"ח ד"ה אי סבירא לן וז"ל, רהתם מדרבנן אסור, א"כ לא קשה מההוא דעירובין דהתם מדרבנן הוא, וכן כתב הט"ז בא"ח סי' ל"ד ליישב שם דברי הטור שהקשו עליו מההוא דעירובין. ומ"ש ולא גירוע, כוונתו דהא מבואר בפ' הנחנקין דהיכא דעבר על ב"ת עבר על בל תגרע ואינו יוצא ידי המצוה, וקאמר הראב"ד דמדאורייתא ליכא כאן ב"ת.

והנה התוס' פ' לולב הגזול (דף ל"א ע"ב) ד"ה הואיל כתבו וז"ל והא דקאמר בסנהדרין ל' אין צריך אנד האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי, היינו לענין דאין זה כל המוסיף גורע רלעולם ידי מצוה יצא עכ"ל, ויש ליישב בזה דברי המעדני מלך⁽⁴⁾ דהביא הט"ז בסי' ל"ד ס"ק ב' שכתב וז"ל וליישוב הסוגיא כתב דבסנהדרין לא בעי למימר רק שאינו געשה זקן ממרא מכח זה דהא האי לחודי' קאי אבל איסור ב"ת יש כההוא דעירובין עכ"ד, וכתב הט"ז ואינו מרגיש טעם בחילוק זה דמ"ש איסור דלא ימרה פי ב"ד מאיסור ב"ת כו' עכ"ל. ולפי דברי התוס' פ' לולב הגזול ניהא, דבאמת איכא ב"ת אבל לאו דבל תגרע ליכא וכמ"ש התוספות, ולענין זקן ממרא בעינן שיהא בכל תוסיף לאו דבל תגרע ג"כ יע"ש.

(2) גם בס' מנחת חינוך מצוה תנ"ד כתב בפשיטות דהרשב"א מורה לסברת התוס' יעוי"ש.

(3) עיין ספר הפרדס לרש"י בהל' ראש השנה סי' קע"א.

(4) בספר חמד משה על או"ח בסי' ל"ד סק"א קדמו בזה בישוב דברי המעדני מלך.

מכתב מהגה"ק מוה"ר מרדכי דוב טווערסקי זצ"ל מהארנסטייפל אל הרה"ק מוה"ר דוד מטאלנא זצ"ל

ב"ה

החיות"ש לכ"ק רי"ז הרב הק' והטהור המפורסם פאר הדור נזר
הקודש בוצינא נהורא עילאה רבא ויקרא חו"פ נ"י ע"ה אשר בית
ישראל נשענים עליו בתפילותיו הק' כש"ק מו"ר הרב ר' דוד
שליט"א רוכב שמים בעזרתו.

אחרשה"ט. הנה מה מאד רצתה נפשי לראות פני ק' אחרי ידעתי את צערם
אשר מיצא ד' את כ"ק בעון הדור, ולקח מאתם מחמד לבבם בנם היחיד ז"ל⁽¹⁾,
ידענו גם ידענו כי בשלנו היתה הרעה הזאת לכ"ק כאשר הוא בסוד קדושים על
מאמד שהתקינה מוך לנידתה, והן הנה יסורים של אהבה כמאמר חז"ל, אולם גם
זאת נודע מאמד התנא הק' ר"ע ז"ל על פטירת בנו שתבץ בעל הפקדון את
פקדונו ממנו, ובזה לדעתי תתנחם לבם ק' אשר השיבו את פקדונם כראוי לפי
זכות מעשים של בנם המנוח ז"ל, ועוד זאת יותר אשר מי שהניח בן אחדיו נאמר
בו שכיבה, ובו מוסיף לקום בקימה שיש בו הידור, הנה כי כן נקוה אשר משרוג
הנחמד הנשאר להם⁽²⁾ מבנם המנוח ז"ל, עיני ק' יחזו בשובה ונחת את חפץ לבב
קדשם, בהתגדלו על כרכי ק' בהדרכתו הקדושה, ועוד יזכו לגדל ממנו דור ישרים
מבורך. ומאתי נשלח תשורה לשרוג הנחמד מלבוש מכ"ק אאזמו"ר הכ"מ
זל"ה⁽³⁾, אשר לבושו וזכותו תגן עליו להגיעו לאותן השנים אשר היו מבורכות
למרן הק' זל"ה ברוב טובה ותורה ויראה תכה"י.

אם אמרתי אספרה לכ"ק כל התלאה אשר מצאתני אחרי אשר נלקח מאתנו
עט"ר ואבר מאתנו גבור העומד בפרץ עלינו, ובתפילתו הזכה היינו חוסים, הוא
הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות. ועוד זאת אשר נשאר חובות ונחוצים המה
לתשלומין, ורבו הוצאות וטרחא אשר עלו לי לקבץ תורשים דודתי שי' לעשות
בזה גמר ואופן בהעזבון שיהי' מקום מוצא לכסף, ומה שאנכי בונה המה סותרים,
וזה מכאוב בלבי אשר לא אוכל לקיים מילי דאבות ורצון ק' בדבר החובות,
ומחמת זה הושהתי מעט זמן יציאת המשולחים בדבר קיבוץ הצדקה אשר מאז
טרח כ"ק אאזמו"ר זי"ע בזה לחקים הצדקה על שמו לזכר עולם, כאשר ידוע

(1) הוא הה"צ מוה"ר מרדכי שנפטר באבי ימיו.

(2) הוא הה"צ מוה"ר מנחם נחום מטאלנא.

(3) הוא הרה"ק מוה"ר יעקב ישראל מטשערקאס זצ"ל, וזוה נראה שמכתב זה הוא
משנת תרל"ז, כי כותב כאן על הרה"ק מטשערקאס, הכ"מ, ויום פטירתו הי' י"ג אלול
תרל"ו.

לכ"ק ומהתם דורשים ומבקשים מהם חלקים. יעורני ד' שאוכל למלאות רצון ק' בזה, להגדיל הצדקה בשם ק' כפי כונתו הטהורה, וזכותו תגן על כל המסתופפים בצל צדקתו לעד. (הסיום חסר⁴)

מכתב מהגה"ק בעל תפארת שלמה זצ"ל מראדאמסק יע"א¹

ב"ה יום ד' פ' שלח ירא"ת לפ"ק פה ראדאמסק
רב שלום וכל טוב לכבוד ידידיי הלא המה השוחטים ובודקים הרבנים
המופלגים יראי אלקים האומנים המפורסמים השו"ב דק' פיעטרקוב
יע"א.

הן תלמידים חתן גוסי הרבני מו"ה מאיר שו"ב בא עתה להיות שו"ב בק'
פראשקע ועמד בנסיון אצל הרב דשם לנכון אשר השיב בעיניו מאוד ובקי בדיונים
ואומן בהשחזה, ואולם כי התחיל לשחוט וראה שהוציא דיאות העגלים לחוץ
ודברו על מה הוציא את הריאות ואמד מחמת שיש מקומות בדיאות העגלים אשר
בלתי אפשר להרגיש בשם בסדכות דקות כי אם למראה עין ימצא סרכות דקות,
היינו בין החיתוכים במקום שמתחילים האונות להפרד מהערונה מגבה מחמת
ששם החיתוך אינו עמוק כדי כניסת יד הבודק להרגיש בסרכה אשר שם מחור
לחור, וגם כי לפעמים הסרכה אם נמצא שם, ארוכה מעט ונתכפלה לשכוב אצל
שפת החורים, ועל זאת העליל עליו הרב כי לא בקי הוא בבדיקת פנים, ונסעתי
בעצמי לק' פראשקע ודברתי עם הרב והבטחתי לשלוח עדות מהשוחטים כי
כדבריו כן הוא דהיינו מכבוד מעלתכם וגם מהשוחטים דק' פרזיעדבורז, והנה
השוחטים דק' פרזערבורז כבר שלחו תחת ידי כתב כזאת לכן גם אתם למעני
תעשו ותתנו ליד מוכ"ז כתב כזה — והי' שלום לכם וכל טוב ונחת.

כ"ד המדבר בצדקה,

הק' שלמה הכהן אב"ד דק' ראדמסק

4) העתק ממכתב זה הגיע לנו ע"י אחד מנכדי הגה"ק מהארנסטייפל זצ"ל. תח"ח

לו.

1) אפריון נמטיי' לידידינו הדגול והנכבד הרבני החסיד הנגיד המפואר מו"ה שאול
הוטערער נ"י מאנטווערפן יע"א, שמסר לנו מכתב זה להדפיסו בקובצנו. תח"ח לו,
ושכרו כפול מן השמים.
צילום מכתב"ק להלן בעמוד נ"ד.

בענין חיוב חטאת בעשה שיש בו כרת

מהרב הגאון מוהר"ר יוסף נחמ' קארניצער זצ"ל
אבר"ק קראקא¹

ב"ה

שלות עולם וברכה בלי די לראש צדיק יס"ע כ"ק ארומ"ר גאון
ישראל וקרושו רבים ולכו לאורו כקש"ת מרן יודא גר"ו שליט"א²
אב"ד ור"מ רק"ק סאטמאר יצ"ו.

את גררי אשלמה ואבוא בזה ע"ד הח"ס שעוררתי בעת הסתופפי בצל כ"ק
ארומ"ר, והוא בתשו' חיו"ד סי' רנ"א, שהקשה שם השואל לשי' הריב"א בתוס'
חולין קמ"א דאע"ג דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ הל"ת נרחית ולא נשארה
אלא עשה, והעלה השואל דלפי"ז המל בשבת מילה שלב"ז אינו עובר בלאו דלא
תעשה כל מלאכה, דזה נדחה באמת מפני עשה דמילה, ולא עבר אלא אעשה
דשבתון לרב אשי פרק ר"א דמילה קל"ג ע"א, וא"כ איך יפרנס סוגיא דב'
תינוקות ושכח ומל של ע"ש בשבת [שם קל"ז] דכיון דליכא כרת במזיד ממילא
ליכא חטאת בשוגג, וכ' ע"ז ק"ז זצ"ל שם וז"ל, מה דפשיט ל' דאי ליכא לאו
דשבת תו ליכא כרת וחטאת, הא ממתני' ריש כריתות דליכא אלא פסח ומילה
שהם בעשה ואיכא כרת, וס"ל דאי מדלית ל' ללאו דשבת ועבר בעשה דשבתון
לא מחייב כרת, ולרעתי זה ליתא שהרי מ"ע שבנדה ושבמקדש חייבין עלי' כרת
כמבואר בהוריות ומייתי ל' רפ"ב דשבועות, אע"כ כללא דרפ"ק דכריתות הוא
שלא מצינו כרת על מצוה שאינה אלא עשה רק פסח ומילה אבל באינך כולחו
אית בהו לאוין ואז מחייב אפי' אעשין שבהם, וז"ב. עכל"ק.

ולכאורה הן הן דברי תורת כהנים בפ' ויקרא (פרשתא א' מדבורא דחובה)
מצות ה', שומע אני עשה ול"ת ת"ל אשר לא תעשנה, אוציא אני מ"ע הקלה

(1) נולד בשנת תרמ"א לאביו הרב הגאון מוה"ר עקיבא קארניצער זצ"ל אבר"ק
קראקא. — ה' תלמיד מובהק להגאון מוה"ר יהודה גרינוואלד אבר"ק סאטמאר ויש
תשובות אליו בספרו שו"ת זכרון יהודה בח"ב סי' רי"ז וסי' רמ"ט. בתחלה ה' אב"ד
ור"מ בעיר סעליש במדינת אונגארן, ובשנת תרפ"ה בא לכהן פאר כאב"ד בעיר המהוללה
קראקא יע"א, אבל לא ארכו לו שם הימים כי נפטר שם בהיותו בן נ"ב שנה ביום ב'
לחודש אייר שנת תרצ"ג ושם מנ"כ.

לפני מלחמת העולם רצו להדפיס ממנו ספר נקוב בשם „תיקוני סופר" אבל נטרפה
השעה. וכפי הנשמע מתכווננים להוציא לאור בקרוב חידושי שנשארו בכת"י.

(2) הגאון מוה"ר יהודה גרינוואלד נולד בשנת תר"ט לאביו מו"ה יהושע פאליק
מברעזאווה. ה' תלמיד הג"ר רוד שיק בעמח"ס אמרי רוד והגאון בעל כתב סופר. שימש
כאב"ד בכמה קהילות, סאבאטיש, באניהאר, שוראן, ובשנת תרנ"ח נתקבל לאב"ד בק"ק
סאטמאר. העמיר אלפי תלמידים וביניהם גדולי התורה. נרפסו ממנו שו"ת זכרון יהודה
ב"ח, שבט מיהודה ושארית יהודה עה"ת, ועוללות יהודה על תהלים, וחסרי אבות על
פרקי אבות. נפטר בסאטמאר י"ט אדר שנת תר"פ ושם מנ"כ.

וכו', אוציא אני את מ"ע שאין עליהם חיוב כרת ולא אוציא מקרבן חטאת את הפסח ומילה שיש עליהם חיוב כרת, ת"ל אשר לא תעשנה, יכול שאני מוציא אף מ"ע שבגדה, ת"ל מכל מצות ה' רבה, ומה ראית להוציא כל מ"ע ולרבות מ"ע שבגדה, מוציא אני כל מ"ע שאין בהן בל"ת ומביא את מ"ע שבגדה שיש בה בל"ת, ופירש הראב"ד שם מפני שיש בה בל"ת, פי' מפני שזה עצמו (כלו' מ"ע שבגדה) משורש ל"ת בא, והכוונה דע"כ חייב אעשה שבגדה אפי' היכי דליכא לאו, כגון אפרישה סמוך לוסת או איציאה באבר חי, עי' רש"י ותוס' הוריות ח' ע"ב ושבועות י"ח ע"ב, מפני שעיקרה ושרשה היא ל"ת דנדה, וה"נ בשבת חייב אעשה דשבתון בלחוד מפני שבשרשה יש ל"ת, וחידוש שלא הזכיר ק"ז מדברי תורת כהנים אלו.

אבל יותר אני מתפלא שלא הביא מסוגיא ערוכה במכות י"ג: דמבואר שם דח"כ לא צריכי כלל אזהרה ואפי' לקרבן, והא דפסח ומילה דלית בהו אזהרה ולא מייתי קרבן, ה"פ משום דאתקש כה"ת כולה לע"ז שנאמר בפ' שלח תורה אחת יהי' לכם וגו', ודרשינן מה עכו"ם שוא"ת לאפוקי הני דקום עשה, ופרש"י ז"ל התם, מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה אין הטעם בשביל שאין בהם אזהרה, אלא בשביל שהם מ"ע דהוקשה כה"ת כולה לענין קרבן לעכו"ם, מה עכו"ם כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן והוא עמד ועשה, אף כה"ת כולה, אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה כגון פסח ומילה אין בו קרבן, הרי מפורש דלענין חיוב קרבן ל"צ לאו כלל, ואפי' אעשה בלחוד כל שזדונו כרת חייב חטאת על שגגתו, אלא העיקר תלוי בזה שיעבור על שב ואל תעשה.

ולפי ענ"ד הכי נמי מתפרשים דברי התו"כ הנ"ל, מרבה אני מ"ע שבגדה שיש בה בל"ת, אין הכוונה מפני שיש שם גם הלאו ושורש העשה הוא בלאו, דהא לסוגיא ערוכה הנ"ל ל"צ לאו כלל לענין קרבן, אלא הכוונה, דמקרא דכל מצות ה' אשר לא תעשנה שמעינן דצריך שיעבור על שב ואל תעשה, וע"כ מרבינן עשה שבגדה מפני שיש בה בל"ת, כלומר שהעשה גופה הוא ענין שב ואל תעשה, כלו' אל תפרוש באבר חי או לא תבעול סמוך לוסת, ובזה מדויק היטב לשון התו"כ שיש בה בל"ת ולא קאמר מפני שיש שם ל"ת או שרשו ל"ת כלשון הראב"ד ז"ל, דבאמת לא נצרכה ל"ת כלל לענין קרבן. וע"כ נפלאתי על ק"ז זצ"ל שנראה מדבריו דלא מחייב חטאת אעשה רק היכי דבעיקרו עכ"פ יש עמו לאו, והול"ל בפשיטות דאעשה דשבתון חייב כיון שהוא שב ואל תעשה ולא דמי לפסח ומילה שהוא בקום ועשה. [ועיין בתוס' זבחים ק"ו. ד"ה אזהרה].

ובזה נתיישב ג"כ מה רקשיא לי' לק"ז בתורת משה (מהדו"ת דפוס ירושלים) בפ' לך בפסוק ואתה את בריתי תשמור, הא כ"מ שנאמר שמירה הוא בלאו ואין קאמר הנמ' בריש כריתות רמילה הוא מ"ע שיש בה כרת הרי מילה שנאמרה בה שמירה הוי ג"כ בלאו עכ"ל. ולפי הנ"ל לכאורה לא קשה מידי דכוונת הנמ' שם רק לומר שפסח ומילה הם בקום ועשה וחירוש הוא שחידשה תורה בהנך תרתי לענוש גם על ישב ולא עשה.

וליישב קצת [רברי הח"ס] חי' נ"ל עפ"י סוגיא ריבמות ט' ע"א ררבי גמר
 גו"ש דעלי, ונורעה החטאת אשר חטאו עלי, רבי אומר נאמר כאן עלי, ונאמר
 להלן (באחות אשתו) עלי, מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו
 חטאת אף כאן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת וכו', ורבנן האי
 סברא מנ"ל, מדאקרי ר' יהושע לבריו, תורה אחת יהי לכם וכו' הוקשה כה"ת
 לעכו"ם מה עכו"ם דבר שזדונו כרת וכו'. והקשו תוס' בד"ה מה עכו"ם, וא"ת
 ואימא מה עכו"ם שחייבין על זדונו סקילה, ותירצו דלא גמרינן אלא מה דכתיב
 בהאי קרא, והתם לא כתיב אלא כרת, וה"ט לרבנן דלא גמרי מה עכו"ם שיש בה
 לאו וכרת ולא בעי לאו, כיון דלא כתיב לאו בהיא פרשה, תדע דהא במכות י"ג
 ממעט פסח ומילה מקרבן משום רהוי בקום ועשה ולא ממעט להו משום דלית בהו
 לאו, ומיהו לרבי דנפקא לי' חטאת מגז"ש דעלי' בעי לאו וכרת כמו באחות אשה
 עכ"ל התוס', ולדבריהם דבר זה אי קרבן צריך לאו או לא, בפלוגתא דרבנן ורבי
 תליא. — ולפי"ז י"ל דהוצרך ק"ז לדבריו דבזה א"ש לכ"ע אפי' לרבי דס"ל
 בעינן לאו לקרבן מ"מ חייב אעשה דשבתון לחוד כיון דאיכא לאו בעיקרה, ומ"מ
 יפלא שלא העיר ק"ז וצ"ל מכל הנ"ל. — ובהאמור יש ליישב ג"כ קושית תוס'
 במכות י"ג ע"ב בד"ה ר' יצחק, לר' יצחק דס"ל חייבין כריתות אינן בכלל מלקות
 ארבעים, לאו בכל כריתות למה לי, ולהנ"ל י"ל דר' יצחק באמת ס"ל כרבי דבעי
 לאו לקרבן³.

ואידי דאיירי מקושית תוס' יבמות הנ"ל, חידוש הוא בעיני שקושיא זו
 בעינה הקשה בתו"כ בפ' ויקרא שם וז"ל, אי דבר שאתה לומדו בדרך אחת אתה
 לומדו בכל דרכים שיש בו, מה ע"ז מיוחדת שנאסרה לא הותרה וכו' וחייבין עלי'
 מיתת בי"ד וכו', ומתרג' לה התם שפיר דלא כמש"כ התוס' וצ"ע.
 והנני בדשתה"ק באה"ר תלמידו אה"נ הקשור בו בכל לב ונפש,
 יוסף נחמי'

פק"ק סוליש, עש"ק בא בעת"ר לפ"ק.

(3) כבר קדמו בזה בס' כוס הישועות שם במס' מכות.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות
 קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת
 רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה
 אחרת.

בענין רבי ישמעאל קרא והטה

יחזקאל הלוי גרובנער

רב בדעטרויט

בש"ס יבמות (דף ו' ע"ב) קאמר הש"ס דתנא דבי רבי ישמעאל כרבי יוסי ס"ל דהבערה ללאו יצתה ובתוס' ד"ה או אינו הקשה ת"ר 'יהודה הכהן היכא בעי לאוקמי רבי ישמעאל כרבי יוסי דאמר הבערה ללאו יצתה והא בפ"ק דשבת (דף י"ב ע"ב) אמר דרבי ישמעאל קרא והטה ואמר לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמנה אלמא דהבערה יש כרת ע"ש שהניח בקו'. (ועיין בספר כנסת חכמי ישראל סי' קס"ח סעיף ד' אם דבי ישמעאל ותנא דבי רבי ישמעאל הם תנא אחד או שהם שני תנאים, ועיין בשרי חמד בפאת השדה מערכת י' כלל ח' אות י"ב בזה, אבל מדברי תוס' כאן משמע שהם תנא אחד דאל"ה לא קשה קו' התוס' מפני שכאן הוא תנא דבי רבי ישמעאל ובשבת הוא רבי ישמעאל).

ואפשר ליישב דלכאורה קשה איך קרה לדבי ישמעאל שקרא והטה שבודאי אם קרא בשבת לאור הנר ה' נזהר מאוד ובפרט שחכמים אדמרים שלא יקרא לאור הנר שמא יטה, וכן הק' שם בתוס' ד"ה רבי נתן, הלא אפילו בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ירן צדיקים עצמם לא כ"ש.

וליישב, צריכים להבין במאי פליגי חכמים ור"י בש"ס שבת הנ"ל, דחכמים סוברים לא יקרא לאור הנר ופרש"י בשבת (דף י"א) שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת עכ"ל, נמצא דכל האיסור שאסרו חכמים לקרות לאור הנר הוא מצד הרחקה שלא יבוא לידי איסור הבערה בשבת.

והנה בש"ס יבמות (דף קי"ט ע"א) אמר ר"נ אמר רבה בר אבוח רישא דאיסור כרת חששו סיפא דאיסור לאו לא חששו, ולכן אף על פי שהאשה שהלך בעלה וצרתה למרינת הים ולא ה'י' לבעלה בנים ובאו ואמרו לה מת בעלך לא תנשא ולא תתייבם, שמא ילדה צרתה והרי היא אסורה על היבם באיסור אשת אח שלא במקום מצוה שהיא בכרת, מ"מ אם היתה לה חמות במדינת הים ולא ה'י' לבעלה אחים, מותרת להנשא לאחר, ואין חוששין שמא ילדה חמותה והיא זקוקה לו ליבם, לפי שבאיסור כרת של אשת אח חששו ובאיסור לאו של יבמה לשוק לא חששו, ואפילו לרבה דפליג שם ואמר מכרי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו, מ"מ פרש"י שם ד"ה מה לי וז"ל, הא מידי רספיקא לאו הרחקה דרבנן היא בדבר המותר דנימא לכרת עביר הרחקה ללאו לא עביר הרחקה בדבר המותר דהכא שמא איסורא דאורייתא ממש קעביר, עכ"ל. הרי מפורש יוצא מדברי רש"י דבהרחקה דעביר רבנן בדבר המותר, גם לדבא יש חילוק בין איסור כרת לאיסור לאו דלאיסור כרת עבדו הרחקה אבל לאיסור לאו לא עבדי הרחקה, וכן איתא ביבמות (דף קי"ד ע"א) שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזרו בי' רבנן, ולכן אומר אבא שאול נוחנין היינו

שיונקים מבהמה טהורה ביום טוב במקום צער לחולה שאין בו סכנה אבל בשבת אסור, מפני שבאיסור סקילה גזרו רבנן, וכעין זה כתבו התוס' בקידושין (דף י"ב ע"ב) ד"ה אם וז"ל, וי"מ אם הקלנו בשבוי' משום דליכא אלא איסור לאו דזונה, ניקל בא"א דאיכא איסור מיתה ע"ש.

ומפורש בן ברש"י זכחים (דף נ"ג ע"א) ד"ה עד חצות, סייג עשו חכמים לתורה להרחיק אדם, מעבירת כרת. ועיין בצל"ח ריש ברכות דמפרש הפלוגתא שבין רש"י והרמב"ם אם עשו הרחקה בהקטר חלבים ואיברים, דלדעת דש"י לא עשו חכמים הרחקה, והדבר צריך טעם למה לא עשו סייג בזה, ונראה דק"ש היא מצוה חמורה שהיא עיקר קבלת עול מלכות שמים לכן חששו חכמים לעשות סייג, וכן אכילת קדשים שאכילת נותר היא חיוב כרת חששו לעשות סייג, אבל הקטר חלבים ואיברים שאין בו כרת רק איסור לאו גרידא לא חששו לעשות בזה הרחקה וסייג, וכן משמע מרש"י יבמות הנ"ל דלענין הרחקה שפיר יש לחלק בין איסור כרת דעבדינן ביה הרחקה ובין איסור לאו דלא עבדינן ביה הרחקה. ובוה נחא לי לשון רש"י כאן בתחלת הדבור שכתב, ואסרום באכילה קודם זמנן כדי שלא יבוא לאכלן לאחר עמוד השחר ויתחייב כרת, דלכאורה הוא שפת יתר ברש"י, דהרי אף שלא יאכלם מ"מ הרי עובר בלאו דלא יניח ממנו עד בקר, וגם בירושלמי הוא מטעם כרת ע"י שיאכלם עיי"ש, ולפמש"כ נחא רמשום איסור לאו גרידא לא ה"י חוששין, כדרך שלא חששו בהקטר חלבים. ולפלא שלא הביא הצל"ח דברי רש"י זכחים הנ"ל שכ"ב. ועיין במל"מ פ"א מהל' יו"ט ה"ז מ"ש בשם התה"ד סי' ר"ן ובנוב"י או"ח סימן כ"א ובחת"ס יו"ד קע"ה עש"ה.

וא"כ י"ל דבוה מחולקין רבנן ור"י, דרבנן סברי דהבערה לחלק יצאת כרבי נתן ומפני כן עשאו הרחקה בדבר המותר שלא יקרא לאור הנר שמא יטה ויבעיר בשבת שהוא איסור כרת וסקילה, אבל דבי ישמעאל בן אלישע סובר הבערה ללאו יצאת כרבי יוסי, ומפני כן אמר, אני אקרא ולא אטה מפני שלאיסור לאו לא עביר הרחקה בדבר המותר לאסור לקרות בספר לאור הנר.

והנה בספר הקדוש, תפארת שלמה" לכ"ק מרן אדמו"ר מרדאמסק זצוקלה"ה על מועדים (דף כ"ט) כ' לבאר דלכאורה גם הלשון כמה גדולים דברי חכמים וכו' אינו מובן, רק דבא להורות לאדם תוקף גזירת דברי חכמים לשמירת המצוה, אשר רוח ד' דיבר בהם, כי מאחר שכן גזרה עמהם החכמה העליונה לא יתכן במציאות הבחירה האנושית להתפאר בה כי ימלט מאיסור גם בלתי גזרתם וגדרם, וכן ריב"א התאמץ לקרוא ולנסות אומן דבריהם אם כי באמת היה יכול לשמור א"ע מלהטות אבל אחר אשר כבר אמרו, הגבור לא ימלט נפשו, ואם הם אמרו וגדרו שמא יטה, בע"כ יפול ברשת אם יעמוד לנגדם, וז"ש, כמה גדולים דברי חכמים כשל תורה". וממילא מתורץ קו' התוס', כי אין זה מענין התקלה אך להורות כי דבר אלקינו יקום לעולם.

ובדרך זה פי' בספה"ק, דברי יחזקאל" בשבת ק"ו דברי חז"ל ביבמות קכ"א ע"א שאמרו, מים שאין להם סוף אשתו אסורה. וקשה הא מצינו בכ"ד

דמשום עינוגא אקילו רבנן וכאן משום חששא רחוקה דשמא יצא למרחוק ולא ראוהו החמירו בה רבנן לאוסרה, ופי' דאלמלי לא אסרו החכמים, והיו אומרים בנפל למשאל"ס אשתו מותרת, לא הי' מציאות בעולם להנשבע שיוכל להנצל, אך מפני שאמרו החכמים מים שאין להם סוף אשתו אסורה, פעלו באמירתם והביאו הכח הזה לעולם שיהי' מציאות בעולם שיוכל להנצל. ולזה דייק רבי עקיבא כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שאין להם סוף אשתו אסורה פי' דע"י שאמרו חכמים כך, פעלו באמירתם שאפשר להנצל ממים שאין להם סוף. ע"ש מש"ך יו"ד סי' קפ"ט ס"ק י"ג בשם הרשב"א במ"ה, והוא בירושלמי פרק הנזדר מן המבושל הי"ג בשם ר' אבין שפרשו עה"פ אקרא לאלקים עליון לא-ל גומר עלי, קטנה בת ג' שנים אחר שנבעלה אין בתולי' חוזרין נמנו בי"ד ועברו השנה בתוליה חוזרים, הוי לא-ל גומר עלי, ע"ש שהביא כן בשם כמה פוסקים דאף בחידושי הגוף כן, וע"ש בבאה"ט סק"ז דעיקר תלוי בקביעות ב"ד שכל מה שב"ד שלמטה עושים מסכימים עמהם למעלה, ע"ש דתופס דעה זו עיקר. (וכעין זה מפורש במ"ר ריש פרשת וארא, ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו, עמד שלמה והחכים על גזירתו של הקב"ה ואמר למה אמר הקב"ה לא ירבה לו נשים לא בשביל שלא יסור לבבו, אני ארבה ולכי לא יסור, אמרו רבותינו וכו'. ובמד"ר ויקרא י"ט ב' תני ר' שמעון ספר משנה תורה עלה ונשתטח לפני הקב"ה אמר לפניו רבש"ע, עקרני שלמה ועשאני פלסתר שכל דייתיקי ששנים ושלושה דברים בטלין הימנה כולה בשילה והרי שלמה המלך ביקש לעקור י' ממני, כתיב ולא ירבה לו נשים (דברים י"ח) והרבה לו וכו', אמר לו הקב"ה צא לך הרי שלמה בטל ומאה כיוצא בו ויו"ר ממך אינה בשילה לעולם ע"ש, (ובנוסח כעין זה תמצא בירושלמי סנהדרין ספ"ב).

וכן פירש הגר"א בשנות אליהו הירושלמי כתובות פ"ב ה"ו (וכעין זה הוא בש"ס כתובות דף כ"ג ע"א) בנתיב דמר שמואל אישתביין וכו' אמרין לשמעון בר בא איטפל בקרובתך נסיב לקדמייתא ומיתת, לתנינא ומיתת, למה בגין דמשקרין, ח"ו לא משקרין אלא מן חטאת דחנני' בן אחי ר' יהושע שעובר שנה בחו"ל, וכתבו המפרשים משום שקרובים היו לחנני' וכו', וי"ל באופן אחר דאיתא בירושלמי הנ"ל עה"פ אקרא לאלקים עליון לא-ל גומר עלי בת ג' שנים ויום אחד בתוליה אינם חוזרים ופחות מג' שנה ויום אחד בתוליה חוזרים, ואם היתה בת ג' שנה ויום אחד ואח"כ עיברו בי"ד את השנה בתוליה חוזרים, והקב"ה משנה הטבע. ולפי"ז י"ל דה"פ דבנתיב דמר שמואל היו בנות ג' שנה ויום אחד ואז בתוליהם אינם חוזרים רק שהם ראו שחנינא בן אחי ר' יהושע עיבר השנה בחו"ל והם סברו שכדין עיבר את השנה וא"כ בתולים חוזרים לכך היו אומרות טהורות אנו, אף שנבעלו אעפ"כ טהורות הן, מחמת שחשבו שהבתולים חוזרים, אבל לפי האמת שעובר שלא כדין א"כ היו בנות ג' שנה ויום אחד ובתוליהם אינם חוזרים, וז"ש בירושלמי ח"ו לא משקרין אלא מן חטאת דחנינא בן וכו' דעיבר שנה בחו"ל והם טעו בזה שסברו שעובר כדין.

ולפי התפארת שלמה הנ"ל שפי' כמה גדולים דברי חכמים, שחכמים באמירתם פעלו והביאו מציאות שכך צריך להיות שכאם יקרא לאור הנר בשבת אזי אי אפשר במציאות הבחירה שלא יטה הנר, מפני שכן הלכה שלא יקרא לאור הנר בשבת, זה נוחא רק באם ההלכה כן, דהבערה לחלק יצתה, אזי מחוייבין לעשות הרחקה מצד ההלכה כי לאיסור כרת עושים חכמים הרחקה ואם הדין כן אזי המציאות בטבע כן הוא שאי אפשר ללמוד בשבת בלא הטיי', ולכן כאשר ראה רבי ישמעאל בן אלישע שאחר כל הזהירות והזרזות בא לירי הטיי' אזי נתברר לו שהלכה כחכמים, ומפני כך כתב על פנקסו לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה, אבל מתחילה סבר דהבערה ללא יצתה ולכן אמר אני אקרא ולא אטה כי לאיסור לאו לא עשו הרחקה. ולפי הנ"ל מיושב קו' התוס' יבמות הנ"ל כי הסוגיא דיבמות הולך כפי מה שרבי ישמעאל סובר קודם שהורה לחכמים וסבר דהבערה ללא יצתה, וא"כ סובר כרבי יוסי ורו"ק.

בענין שחט בה רוב שנים

מרדכי איזראעל

ברוקלין, ניו-יארק

במס' חולין כ' (ע"ב) אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבילה וכו' אמר רבא אי קשיא לי הא קשיא לי וכי מתה עומד ומולק א"ל אביי ותיקשי לך עולת העוף דבעיא שני סימנים וכי מתה עומד ומולק ופרש"י וכי מתה עומד ומולק רהא ודאי עוף בחד סי' מתה ואמאי מעכב שני, ובתוס' שם ד"ה ותיקשי לך עולת העוף דבעיא שני סימנים כ' בין לרבנן בין לראב"ד שפריך כרפי' בקונ' עכ"ל. ונלע"ד לפרש רבדי התוס' כאן, דלכאורה לא הוסיפו כלום על פרש"י ומאי קא קשיא להו, והוא בהקדם רבדי הרשב"א כאן בסוגיין וז"ל אחר שהביא פרש"י כאן — ואינו מחזור בעיני דאע"ג דעוף סופו למות בסי' אחר השתא מיהו לאו נבילה הוא למא, ובהמה נמי אפי' נשחטו בה שנים או רוב שנים הרי היא כחי' לכל רבדי' עד שתמות וכתנאי בפרקין דלק' שחטה בה שנים או רוב שנים ה"ה כחי' לכל דבדי' עד שתמות או עד שיתיו את ראשה וכו' אלא נ"ל דה"פ ותיקשי לך עולת העוף דבעיא שני סי' דאפי' תמצא לומר דליתא לזעירי דשבירת מפרקת ורוב בשר אין עושה אותה נבילה מ"מ כל שנשברה מפרקתו ורוב בשר ורוב ב' סימנים מטמאה נבילה וכתנן הותו ראשיהן אע"פ שמפרכסין טמאים כזנב הלמא שמפרכסת וס"ל לאביי דרב אסי דאמר לקמן מאי הותו כהבדלת עולת העוף לראב"ד ש' ואפ"ה קאמרי רבנן רצריך למלוק כל ב' סימנים להיות הראש בעצמו והגוף בעצמו וכי מתה עומד ומולק לרבנן וממליקת עולת העוף לרבנן קפריך עכ"ל הרשב"א בחי'.

הנה נתבאר כאן מחי' הרשב"א שיש לפרש בסוגיין דקמקשה דוקא אליבא דרבנן, ודלא כפרש"י ותוס', וגם נתבאר מדבריו שמשמע ל' מ"ש רש"י דעוף בחד סי' מתה כוונתו דע"י חתיכת סי' א' גרידא חשיב כנבילה ממש. וזוה דבריו דלא כמ"ש מהרש"א כאן בפ"י רש"י, שכיוון לסי' א' ורוב בשר, ונסתייע שכ"כ התוס' ג"כ לקמן דבשחיטת סי' גרידא לא חשיב כמת. ועי' בחי' הר"ן וריטב"א ג"כ שהבינו בפרש"י כמ"ש הרשב"א, ועי' חי' חתם סופר שכ' דברור הוא כדבריהם ודלא כמהרש"א, ועי"ש מ"ש לתרץ קו' משחט בה שנים.

ונקדים עוד דברי התוס' בחולין פ"ד ע"א ד"ה העמדה, ועפי"ז יתבאר שי' רש"י בשמעתין, וגם דברי התוס' הסתומים, דאי' שם, כיסוי הדם אינו נוהג במוקדשים, ומוקים לה הגמ' בקדשי בדרג' הבית דשחיטה שאינה דאורי' ומקשי' וליפרקינהו וליפקי' לחולין ומתירן דבעי' העמדה והערכת. וכ' שם התוס' וק' דהא אמרינן נשחטה שנים או רוב שנים הרי היא כחי' לכל דבריה ודוחק לומר דהכא איירי בעוף דאין בו חיות כ"כ דהכשירו בסי' א' דאין סברא לחלק ותי' בשם הר' שמעי' דשחט בה שנים או רוב שנים היינו דוקא ישראל בטמאה או עכו"ם בטהורה כדאמר' בהעור והרוטב דמטמא טומאת אוכלין ולא טומאת נבילות שהרי השחיטה אינה מתרת אותם באכילה ולא חשוב כמת, משא"כ כשהשחיטה מתרת באכילה חשיב כמת גם להעמדה והערכת, עכ"ל שם. הרי שי' התוס' דשחט בה שנים ה"ה כחי', ואין חילוק בין עוף לבהמה. וזוה י"ל דרש"י חולק גם אתוס' שסובר דגבי בהמה שיש לו חיות טובא חשיב כחי' משא"כ בעוף חשיב כמת ול"ק מידי ממתני' דשחט בה שנים, ואע"ג דהתוס' חשבוה לרוחק י"ל דרש"י ותוס' בזה אזלי לשי', והוא עפימ"ש בגמ' חולין כ"א ע"א הותזו ראשיהן אע"פ שמפרכסין טמאים כזנב הלטאה שמפרכסת ואמר ר"ל מאי הותזו הותזו ממש, ופרש"י שם דבשרצים קמיירי והתוס' כ' דמתני' הוא באהלות ומיירי גבי בהמה חי' ועוף ולא בשרצים ע"כ. ושעם מחלקותן הוא דרש"י הוי קשיא לי' דא"כ ר"ל פליג אזעירי דזעירי לא מיבעיא הותזו ממש ור"ל בעי' אף סי', וגם קשיא מתני' דאהלות אזעירי, וע"כ פי' דבדייתא הוא גבי שרצים וגם ר"ל בשרצים קאי, אבל זעירי בבמה קאי ול"ק מידי. והתוס' שם בד"ה הותזו ממש כ' דזעירי חולק על ר"ל ומתני' יפרש מאי הותזו שדרה ומפרקת, כ"כ בחי' דשב"א. עכ"פ מבואר שמצינו לדעת רש"י חילוק בין הבריות, א"כ אף אנו נאמר כאן ג"כ שרש"י מחלק עוד בין בהמה לעוף בענין זה, ומשמע כן ל' רש"י שכ' דעוף ודאי מתה הוא, משמע דקאי דוקא אעוף.

ועתה נחזור על הראשונות לבאר כוונת התוס' דהנה בסוגיין א"א להם לפרש 'כפרש"י וכי מתה עומד ומולק במתה ממש מטעם חתיכת חד סי', דהם פליגי על רש"י, וכפרשב"א לא ניחא, דלא משמע כן בגמ' וכמ"ש הרשב"א בעצמו אח"כ, ע"כ הוצרכו לומר שהם מפרשים הקושיא אליבא דכו"ע, והם יפרשו כמ"ש הריטב"א בשם התוס' דמיירי בחתיכת רוב בשר עם סי' אחד ומקשה אליבא דכו"ע, וזהו כדברי מהרש"א.

והנה עפ"ד הרשב"א שהבאנו דאע"ג דחשיב נבילה כ"ז שאינו מטמא שומאת נבילה יש בו קצת חיות ושייך ב' מליקה ולא אמרי' מתה עומד ומולק וה"ה דשייך בו שחיטה כמבואר ברשב"א ר"פ אלו טריפות כמו שנבאר לקמן, יש לבאר רברי הרמב"ם בפ"ג מהל' ערכין הי"ג דשחט בה שנים או רוב שנים ומפרכסת הרי היא בכלל העמדה והערכה, ומקורו מחולין דף ל' ראיתא שם וכ"ת דבעי העמדה והערכה והתנן שחט בה שנים או רוב שנים והרי מפרכסת הרי היא כחי' לכל דבריו ע"כ. ועי"ש במל"מ דהתוס' בב"ק ע"ו וכן בחולין פ"ד א' חולקין וסוברים דדוקא בשחיטה שאינה מתרת לאכילה שייך בכלל העמדה והערכה כגון ישראל בטמאה או עכו"ם בטהורה אבל שחיטה המתרת לאכילה לא שייך בכלל העמדה והערכה עכ"ד. ויש לבאר מחלקותן דהלכו לשי', דהתוס' בחולין ל"ב ע"א ד"ה ורמינהו כ' רנקיבת הוושט הוה טריפה, ובשו"ע סי' ל"ג סעיף ג' פסק דהוה נבילה, ומקורו מדברי הרמב"ם פ"ג ה' שחיטה הי"ט ובש"ך שם סק"ר כ' דהרמב"ם נמי סובר כהתוס' דהוה רק טריפה ורק שאין שחיטה מועלת ולכך כ' דהוה נבילה ולא מטמא. והרגול מרכבה שם כ' דהעיקר כדברי התב"ש שם בס"י ל"ג סק"ה דאי' נבילה שייך נמי מחיים אלא דלטומאת נבילה בעינן מיתה ממש דבטומאת נבילה כ' וכי ימות מן הבהמה כמ"ש דש"י בחולין דף קי"ז אבל באי' אכילה לא כתיב כ"א אל תאכלו כל נבילה, ולא כתיב ב' מיתה ואיסור מטומאה לא ילפי' וס"ל לר"מ שכל שנעשה מעשה בס' כגון נקובת הוושט והוה אינה ראוי' לשחיטה נעשה נבילה מחיים ומ"מ אינו מטמא דבעי' מיתה ממש לגבי טומאה, ומ"ש הפר"ח ראי' לדברי התוס' משחט בה שנים או רוב שנים הרי הוא כחי' לכל דבריו ואמרי' בחולין אף להעמדה והערכה ולדעת הרמב"ם הוה נבילה מחיים ל"ק, דכ"ז שלא מת לגמרי ואינו מטמא חשיב קצת כחי' ונ"מ לטומאה כמ"ש התוס' וגם לענין העמדה והערכה, אבל אינו כחי' ממש שאין עליו שום אי' נבילה, עכ"ד.

ואין להקשות לדברי התב"ש א"כ כל שחיטה היכי משכחת לה, וכי מתה עומד ושוחט, דהא מכי קשחית פורתא וניקב הוושט הוי נבילה כדמקשה לזעירי, דכבר תי' הרשב"א בדיש אלו טריפות דאע"ג דהוי נבילה כל זמן שלא מת לגמרי אינו מטמא וחשוב קצת כחי' ושייך ב' שחיטה דדוקא כשמשמא ומת לגמרי לא שייך לומר ב' שחיטה, והיינו דמקשה בגמ' לזעירי וכי מתה עומד ומולק דנשברה מפרכת ורוב בשר, לדירי' מטמא ג"כ. ולפי"ז מבואר היטב טעם מחלקותן של הרמב"ם והתוס', דהרמב"ם סובר כיון רבשחיטה גופה מצינו שאע"ג דנעשה בה מעשה נבילה מ"מ כ"ז שחי' הוא לענין טומאה חשיב כחי' ה"ג לענין העמדה והערכה י"ל כן, משא"כ התוס' סוברים דלא הוה רק טריפה ופשיטא דחשיב כחי', ולריריהו לא מצינו חילוק כזה דבר שהוא כנבילה ויש בו קצת חיות רחשיב כחי', וע"כ פי' דהרי הוא כחי' רוקא כשלא הותר לאכילה, דאם הותר לאכילה תו לא חשיב כחי'.

בענין נויי סוכה

שלמה זלמן גארדאן

חבר כולל עץ חיים רבאבוב
ברוקלין, ניו-יארק

במסכת סוכה (דף י' ע"א) תנן, פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר או שפירס ע"ג הקינוף פסולה. ובגמ' שם אמר רב חסדא ל"ש אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה, ופרש"י הטעם משום דשויה סכך להגן שלא יפלו עליו הנושרין עליו הלכך מפסיל משום מסכך בדבר המקבל שומאה, אבל לנאותה שאין שם סכך עליו כשירה. ובגמ' שם (י:) אתמר נויי סוכה המופלגין ממנה ד' רב נחמן אמר כשרה ר"ח ורבה בר רב הונא אמרי פסולה. ופרש"י בד"ה פסולה, משום אהל מפסיק ואשתכח דלא גני בסוכה, עכ"ל. נראה מפרש"י שכל לנאותה אין שם סכך עליו ואין יכול לפסול הסוכה משום סכך פסול, כמו שפסול בפירס תחתיה מפני הנשר, אבל אם הוא רחוק מן הסוכה ד' טפחים נראה שהוא יושב בצל אהל אחר ולא בצל סוכה. ומשמע מדברי הב"ח בס' תרס"ז שזה הוי פסול דרבנן, ע"ש. אבל הר"ן כתב שפסול נויי סוכה המופלגין ד' יש שם סכך עליו, ופסול משום דיושב תחת צל סכך פסול ממש, (עיי"ש במ"ש גבי כמה יהא בין סוכה לסוכה), וזה הוי פסול דאורייתא. וכתב הר"ן שם שהנווין פוסלין אפילו אי הוה רק חמתה מרובה מצלתה, וגם הביא שם שיטת הרא"ה שחולק על זה וכתב דרוקא אי הוי צלתה מרובה מחמתה פוסל. ובשו"ת אבני נזר או"ח ח"ב סי' תס"ג (אות ו') כתב דזה תלוי כמה שמחולקים הד"ן עם רש"י אם הפסול של נויי סוכה הוא משום אהל או משום סכך פסול, דהר"ן לשיטתו דסובר שהפסול הוי משום סכך פסול, לכן פוסל אפילו בחמתה מרובה מצלתה, אבל הרא"ה סובר כשיטת רש"י שהפסול הוא משום אהל ואם אינו צלתה מרובה מחמתה אין עליו שם אהל. אמנם לכאורה בר"ן שם לא הזכיר פסול של אהל כלל בדברי הרא"ה.

לכן נ"ל דיכולין לומר שהרא"ה סובר ג"כ כהר"ן שהפסול של נויין משום סכך פסול, והמחלוקת ביניהם הוא בענין זה. דהנה בסוגיא דהעושה סוכתו תחת האילן יש מחלוקת אימתי פוסל האילן את הסוכה שתחתיו, דשיטת התוס' (ט:), היא, דאין האילן פוסל סוכה שתחתיו אלא כשהסוכה חמתה מרובה מצלתה, דמצטרף האילן להשלים הסוכה להיות צלתה מרובה מחמתה, אבל אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה כשר שאינו צריך לאילן. ושיטת הראב"ה והר"ן והריטב"א דאפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה אם היא תחת האילן פסול, דאילן העליון מבטל סכך התחתון, דכיון שהוא העליון, הצל בא ממנו ולא מן הסכך הכשר שתחתיו, וכיון שהסכך הכשר שתחתיו אין בו צורך, כמאן דליתא דמי, ופסול אפילו אי הוי צלתה מרובה מחמתה. ולפי שיטה זו כתב הרמ"א בס' תרכ"ו בשם המרדכי דאם יש סכך כשר על סכך פסול הסוכה כשרה, דהוה כמו

חבטן (עירבן) שמוזכר בגמ' שכשר אם הרוב הוי סכך כשר, ואע"פ שאינו מעורב ממש, אלא הכשר מונח על הפסול, כיון דכל טעם הפסול גבי אילן הוא מפני שהאילן מבטל סכך כשר שתחתיו, שאינו משמש כלום, ממילא אם סכך הכשר הוה ע"ג האילן, אז האילן אינו משמש כלום (עיין במג"א שם ס"ק ד' ובמחצית השקל). ואם כן יש להקשות לשיטה זו למה תנן פירס תחתיה מפני הנשר פסול הא שם הוה הסכך כשר סכך העליון ומבטל הסרין שתחתיו. וכן קשה גבי נוי סוכה המופלגין ד' שפסול, והא סכך כשר הוה העליון ויבטל את הנוי שתחתיו. (וא"א לתרץ שהמשנה מיירי כשהסוכה חמתה מרובה מצלתה כשיטת תשובת הגאונים או שיטת ר"ת שהביאו התוס', דהא הר"ן שהוא סובר כשיטה זו כתב בפירוש דלא כר"ת ע"ש בר"ן). והנה הפנ"י כתב בפשיטות בדעת רש"י (שלפי דעת פנ"י, רש"י סובר כראבי"ה ור"ן) שבפירס תחתיה מפני הנשר פסול משום אהל מפסיק ולא משום סכך פסול, והמעין בדברי רש"י בסוגיון שהבאתי לעיל, יראה להדיא שרש"י כתב טעם פסול גבי נשר מפני מסכך בסכך פסול (רק גבי פירס ע"ג הקינוף כתב רש"י שהפסול משום אהל, דשם אין על הסרין שם סכך). והנה גבי נוי סוכה נוכל לתרץ לדעת רש"י שכתב דהפסול שם הוא משום אהל מפסיק, אבל לשיטת הר"ן שהפסול גבי נוי סוכה הוא משום סכך פסול, גם שם קשה.

ונ"ל לתרץ דהנה מבואר לעיל (ט): דאם האילן צלתו מרובה מחמתו לא מהני אפילו כשחבטן עם סכך כשר והסכך כשר רבה עליו. והטעם כתב הר"ן שם דסכך הכשר אינו מועיל כלום דיש צל מסכך הפסול בלא סכך הכשר. לפ"ז מה שמבואר ברמ"א בס' תרכ"ו דאם יש סכך כשר על גבי סכך פסול הוה כחבטן וכשר, זה אינו רק כשסכך הפסול חממ"צ אבל אם הוה צממ"ח פסול. לפ"ז נוכל לומר דכאן גבי פירס תחתיה מפני הנשר, ונוי סוכה המופלגין ד' מיירי שהיו צלתה מרובה מחמתה, ולכן פסול אפילו כשסכך כשר למעלה. וזהו שיטת הרא"ה שסובר שצריך להיות צממ"ח, דהוא סובר שפסול נוי סוכה הוא משום סכך פסול, וקשה קושיא דלעיל, ומוכרח לתרץ שמיירי בצממ"ח. אבל שיטת הר"ן צ"ב למה פוסל אפילו חממ"צ, ונוכל לומר לשיטת הר"ן הטעם, דסכך העליון מבטל התחתון, דכל הצל בא מהעליון והתחתון אינו, "משמש כלום" (כן הוא לשון הר"ן). והנה כאן גבי פירס תחתיה מפני הנשר יש לו שימוש של סכך כמ"ש רש"י וכן הר"ן, "רשויה סכך להגן מפני הנשר", וכן גבי נוי סוכה המופלגים ד' יש לו שימוש של סכך שמייפה בהן את הסוכה (וזה שימוש של סכך לשיטת הר"ן שכתב שנוי פוסל משום סכך פסול ויש עליו שם סכך), ממילא אין שייך לומר דסכך עליון מבטל תחתון רתחתון אינו משמש כלום, דאח"כ שאינו משמש שימוש של צל, אבל משמש שימוש של סכך מצד אחר, לכן פסול אפילו כשהסרין חמתה מרובה מצלתה, והרא"ה לא יסבור סברא זו דהוא יסבור שכרי לפסול את הסוכה צריך להיות הסכך לצל, כמו בהכשר סוכה שצריך הסכך להיות לצל ממש. לפ"ז שניהם סוברים שפסול הנוי משום סכך פסול הוא, ולא משום אהל, ור"ק.

עזלת שבת בשבתו

בלק

תמות נפשי מות ישרים, ובבעל הטורים תמו"ת ג' במסורה, דין, ואירך תמות נפשי עם פלשתים (שופטים ט"ז), ואירך תמות בנוער נפשם (איוב ל"ו), ומפרש שפסוק זה קאי על בלעם שמת בימי נערותו שכן ל"ד* שנים חי כשהרגו פנחס. ובדרכו נלך לקשר המסורה, דהנה ידוע דזה לעומת זה עשה אלקים, צד הקדושה וכנגדו צד הקליפה וכמו שאמרו חכמז"ל במדרש (פ' נשא) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, בישראל לא קם אבל באומה"ע קם זה בלעם בן בעור, וכיון שבלעם הרשע חי גדול כך כך מצד הקליפה הרי עיקר התנגדותו חי נגד משה רבינו, כמוכן, ולכן רצה למצא איזה חטא על משה רבינו כדי שיתחייב מיתה עי"ז ח"ו. והנה רק חטא אחר חי יכול למצוא על משה, והיינו מה שעבר על ציווי ד' של ודברתם אל הסלע. אמנם כבר אמרו רז"ל (מנחות מ"א ע"א) רעל עשה אין מענישין, וכאן הרי עבר על עשה ודברתם אל הסלע, אך איתא בגמרא שם, דבזמן ראיכא ריתחא ענשינן, וכיון דא"ל זועם בכל יום שוב חי יכול בלעם למצוא קטרוג על משה רבינו ח"ו, אבל ידוע מה דאי' במס' ברכות (דף ז' ע"א) אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע, נמצא שלא חי אז עידן ריתחא, וממילא אין מענישין על עשה.

והנה בלעם הרשע בראותו כי כן, חשב בלבו שאין לו עצה כי אם שהוא בעצמו ימות, כדי שישוּב הקב"ה לכעוס בכל יום כדמעיקרא, ושוב יגיע עונש למי שעובר על עשה. וזהו שאמר, תמות נפשי — מות ישרים, שמוטב לי שתמות נפשי, כי זה יגרום ג"כ מות ישרים זהו משה רבינו. ועי"ז קמתמה המסורה, תמות בנוער נפשם, כלו' איך הרהיב עוז בנפשו לבקש למות בנערותו הרי עדיין לא חי כי אם בן ל"ג שנה כנ"ל, וקמסיים המסורה, תמות נפשי עם פלשתים, שכמו שמצינו אצל שמשון הגבור שאמר אז שנוח לו ליהרג כיון שע"ז מותו הפלשתים עמו, כך בלעם הרשע חי מוכן למות בנערותו כדי לגרום ח"ו מיתה למשה רבינו, אבל הקב"ה הפיר מחשבות ערומים, למען לא יאונה לצדיק כל און.

(הגאון מוהר"ר שמואל פיהרער אבד"ק קראס זצ"ל הי"ד¹)

(* ט"ס יש שם בבעה"ט כי מבואר בגמ' (סנהדרין ק"ו:) לדירי חזי לי פנקסי' דבלעם והוה כתיב ב' בר תלתין ותלת שנין בלעם חגיגא כד קטיל יתי' פנחס ליססאה.
1) מפי השמועה מאת הרב המפורסם וכו' מוהרש"א זעלשענרייך שליט"א אבד"ק משאקאווא.

מטות

כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש, ובבעה"ט לענו"ת ב' במסורה, דין, ואירך למנצח על מחלת לענות (תהלים פ"ח). ולפרש הקישור י"ל, דמבואר בירושלמי רבי בון הוה מיפר ומתענה, פי' שהי' מתיר הנדר ואח"כ הי' מקיים את הנדר לענות א"ע. והטעם בזה איתא במפרשים כי כל זמן שהי' הנדר עליו עמד היצה"ר נגדו להסיתו לעבור על נדרו של לענות נפשו, אבל תיכף כשהתיר הנדר, פסק היצה"ר מללחום נגדו כי כבר אינו מצווה ועושה, והי' ביכולתו לקיים את נדרו. — ובזה י"ל כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש, דאם עשה נדר או שבועת אסר לענות את נפשו, אז העצה היעוצה היא, למנצח, אם רוצה לנצח את יצרו שלא יתגבר עליו להכביר עליו התענית, אז על מחלת לענות, שתחילה ימחול ויתיר את נדרו ואח"כ יענה א"ע, וכעובדא דרבי בון.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

הפטרות מסעי

החומר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלא יועיל (ירמי' ב'). י"ל הכוונה שהנביא בא כאן לשבח את ישראל, ואמר, וכי הגוים משבחים ומדוממים² את אלהיהם כשבאים לידי הכרה שהמה באמת אינם אלהים ואין להם שום כח לבוא בעזרתם, הלא מקרא מלא דיבר הכתוב, והי' כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו (ישעי' ח'). אבל, ועמי המיר כבודו בלא יועיל, שעם ישראל משבחים ומפארים כבודו ית"ש אף בזמן שאינו עוזרם ח"ו, כי בין כך ובין כך גדול אהבתם אליו ית"ש.

(מרן הגה"ק מצאנו בשם דרשן א"י)

לשבת נחמו

בהפטרות. נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דברו על לב ירושלים וקראו אלי' כי מלאה צבאה כי נדצה עונה כי לקחה מיד ד' כפלים בכל חטאותי (ישעי' מ'). ומקשים המפרשים על מה עשה ד' ככה להענישם בכפלים. אמנם יתכן עפ"י הנ"א ז"ל על אוז"ל (אבות פ"ג מ"א) לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דהחילוק בין דין לחשבון הוא, דדין היינו מה שרנים את האדם על עצם עשיית העבירה, וחשבון היינו שמחשבין את הזמן שאיכר על ידי עשיית העבירה שהי'

(2) כי תיבת „הימיר“ יתכן לפרשו מלשון פאר ושבת עדה"כ את ד' האמרת (דברים כ"ז) וכמאה"כ ובכבודם תתימרו (ישעי' ס"א).

(3) כ"ק מרן מוהר"ב צ"צ זצוק"ל שמע זאת מכ"ק אביו מוהר"ש זצוק"ל בשם כ"ק מרן הגה"ק מצאנו שאמרו בשם דרשן א', ושיבת את הפירוש הזה ואמר שראוין הרברים למי שאמרן.

יכול לקיים באותו הזמן מצוה או ללמוד תורה, ומענישין אותו על זה ג"כ. (עיין ליקוטים מהגר"א הנדפס בסוף ספר שנות אליהו על המשניות).

וזהו שכוון הנביא לנחם את בני ישראל, שנתכפרו בשלימות, כי כבר נענשו הן על העבירות והן על ביטול הזמן, וזהו כי מלאה צבא"ה היינו הזמן וכמו שהביא רש"י כאן הפסוק (באיוב ז') הלא צבא לאנוש עלי ארץ, ועוד כי נרצה עונה שנתרצה להם ג"כ על עצם מעשה העון. ומשעם זה נענשו בכפלים כי חטאו בכפלים, ולכן מתחיל הנביא בלשון כפול נחמו נחמו עמי, נחמה בכפלים שנתכפר להם הן העון עצמו והן ביטול הזמן.

(הגאון מוהר"ר מאיר אריק זצ"ל אבר"ק טארנא')

עקב

והי' עקב תשמעון וגו' ושמר ד"א לך את חברית ואת החסד וגו' וברכך והרבך וגו'. ולכאורה יש כאן סתירה מיני' וכו', דסוף פרשת ואתחנן כתיב ושמרת את המצוה וגו' אשר אנכי מצוך היום לעשותם, ופירש"י היום לעשותם ולמחר לעוה"ב ליטול שכרם, ותיכף כתיב כאן שהקב"ה ישלם שכרם בעוה"ז. אמנם י"ל דאף שעל עצם עשיית המצוה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא אבל בעד השמחה של מצוה מגיע שכר בפני עצמו וכאז"ל (אבות פ"ד מ"ב) ששכר מצוה מצוה ופירש הרע"ב שכל מה שאדם מתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה ונוטל שכר על המצוה שעשה, ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה, ע"כ. ועל שמחת המצוה שפיר יש שכר גם בעוה"ז. והנה אמרו חכמו"ל אין והי' אלא לשון שמחה. וזהו והי' עקב תשמעון וגו' ושמרתם ועשיתם, היינו שתשמרו לעשות את מצות ד' בשמחה, אז שזכרם הרבה מאוד אף בעוה"ז ואהבת וברכך והרבך וגו'. (הרח"ק מוהר"ר אליעזר מדזיקוב זי"ע')

את ד' אלקיך תירא. ואיתא על זה בגמרא (בבא קמא מ"א ע"ב) שמעון העמסוני הי' דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ד"א תירא פירש וכו' אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה, עד שבא רבי עקיבא ודרש את ד"א תירא לרבות תלמודי חכמים. יש לפרש מ"ש כשם שקבלתי שכר וכו' דלמה יקבל (שכר) על הפרישה אם לא ידע מה לרבות, ואם ידע למה נמנע. ותו הק' (בתוס') דה"ל לפרוש בואהבת את וגו' ועוד במ"א. וי"ל דירע לרבות ת"ח אלא שלא רצה לגלות, שסבר שלא ישמעו לו שלכבוד עצמו דורש וכעין שאמרו כשם שמצוה וכו' כן מצוה שלא

(4) מפי השמועה מהרב המפורסם וכו' מוהרמ"א הכהן פרידמאן שליט"א מקרעניץ רב דקהל שערי חיים, ששמעו מפ"ק בשבת נחמו נחמו תרפ"ב בקרעניץ, והגיר שהגאון הנ"ל האריך עור בזה לפרש הפסוקים שלאח"ז.

(5) הועתק מספר „רמיוז תורה“, בשמו.

לומר דבר שאינו נשמע (יבמות דף ס"ה ע"ב). וז"ש כשם שקבל שכר, דזהו מצוה כמו זה, וטעם מצוה זו י"ל משום שגורם שנאה כמ"ש אל תוכח לץ פן ישנאך (משלי ט'). וא' חז"ל (כתובות ק"ה ע"ב) האי צורבא מרבנן דמרחמי ל' משום דלא מוכח להו, נמצא שבתוכחה שלא ישמעו לו גורם שנאה ואיכא איסורא דלא תשנא, ולפ"ז לא פ' מאהבה דמי שהוא אוהב ת"ח יתנה ממצוה זו ויוסיף אהבה, והשונא ת"ח כיון שבלא"ה שונא אינו מנרע כלום, משא"כ ביראה, שמא יש אוהב ואינו ידא וכשיוכיחו ביראה יהפך לשונא, אך באמת ז"א, דאף ביראה מותר להוכיח, דמי שהוא שונה הלכות יתנה אף שידא מגדול ממנו ידאו ממנו הקטנים ומי שהוא ע"ה נמור בלא"ה שונא ת"ח כדא' ד"ע כשהייתי ע"ה (אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור), לכך ד"ע דידע זה בא ולמד לרבות ת"ח, ודי בזה.

(הנה"ק בעל הפלאה וצ"ל⁶)

לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן ד' אלקיכם על פני כל הארץ. ובבעל הטורים, ומוראכ"ם ב' במסורה, דין, ואידך ומוראכם וחתכם יהי' על כל חית הארץ (בראשית ט'). וי"ל בזה עפ"ד הוזה"ק בפ' משפטים (דף קכ"ה) כל מאן דאכיל האי מיכלא (בשר בחלב) דאתחבר כחדא וכו' מסתפי מחיון בישן וכו' ויכיל לאתזקא דהא צלמא דבר נש אתעבר מני' וכו' עיי"ש. והנה תיבות ל"א יתיצ"ב בגימט' בש"ר בחל"ב (עה"כ). וזהו, לא יתיצב, כשתהיו נזחרים ונשמרים מבשר בחלב, אז איש בפניכם, שישאר הצורה וצלם אלקים על פניכם, ועיי"ז פחדכם ומוראכם יתן ד"א על פני כל הארץ, ומוסיפה המסורה, מוראכם וחתכם יהי' על כל חית השרה, שגם החיות רעות לא יוכלו לשלוט בכם ח"ו כי צלם דמות תבניתו על פניכם וכנ"ל.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלר שליט"א)

קרח

קאפ' ט"ז פסוק ג'.

כלם קדושים, כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה. ובדפח"ר הנוסחה היא כולם שמעו עשרת דברים בסיני מפי הגבורה. והנראה שהשמישו תיבת עשרת בנוסחאות שלנו שהרי לא שמעו מפי הגבורה רק אנכי ולא יהי', אבל הל' שמעו דברים אינו מדויקת אמנם לפי מ"ש דש"י בפ' יתרו עה"פ וידבר א' את כל

הדברים (כ' א') מלמד שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן א"כ מה ת"ל עוד אנכי ולא יהי' לך שחזר ופירש על כל דיבור ודיבור בפ"ע. לפ"ז נכונה נוסחת דפה"ר שהם שמעו שכולם שמעו עשרת דברים בסיוני מפי הגבורה בשעה שנאמרו בדבור אחד.

שם פסוק ח'.

ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי, התחיל לדבר עמו דברים רבים, כיון שראהו קשה עורף, אמר, עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו עמו, אדבר גם אל כולם, התחיל לזרוז בהם שמעו נא בני לוי: לפי נוסחה זו שהי' מרע"ה רואג שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו עמו, יקשה למה דבר רק לבני לוי, הי"ל לדבר אל כל ישראל.

אבל בדפה"ר הנוסחה היא אמר עד שלא ישתתפו שאר השבט ויאבדו עמו אדבר גם אל כולם לכך נאמר שמעו נא בני לוי. ולפי נוסחה זו לא חשש רק על שבט לוי לכך דבר עמהם. והתיבות התחיל לזרוז בהם ליתא שם, הגם שכן הוא במדרש תנחומא.

קאפ' י"ח פסוק ב'

וילוו, ויתחברו אליכם להזהיר גם את הזרים מלהתקרב אליהם: תיבת גם אין לה מובן, למי עוד יש להם להזהיר לבד הזרים, ואם נאמר שהכוונה היא שהכהנים ובני קהת שהוזכרו בפסוק הקודם שהם ישבו ויזהירו את הזרים מליקרב גם לעבודת בני גרשון ומררי הול"ל להזהיר את הזרים מליקרב גם אליהם.

אבל בדפה"ר הנוסחה היא נכונה וכך היא וילוו, ויתחברו אליכם להזהיר גם הם את הזרים מליקרב אליהם. והיינו שבני גרשון ומררי מצווין גם הם כמו שנצטוו הכהנים ובני קהת להזהיר את הזרים מליקרב לעבודתם, כן יתחברו עמם גם בני גרשון ומררי להזהיר הזרים שלא יקרבו אליהם, ונכון הוא. וכן היא הנוסחה ברא"ם.

חוקת

קאפ' י"ט פסוק ט'.

והניח מחוץ למחנה. לשלשה חלקים מתחלקת א' נתן כהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות ואחד נתן כחיל. זה של משמרות הי' חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העיירות וכל הצריכין להטחה, וזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה, וזה שבחיל נתון למשמרת מגזרת הכתוב שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת:

התוי"ט (פרה פ"ג משנה י"ג ד"ה ואחד) הקשה על דברי רש"י שכתב שזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה, ושם במשנה ג' משמע דמשל חיל היו מקדשין לפרה, ושכן הוא בהר"י בדברי רש"י פ"ק דיומא דף ר' שפירש שם שהיו מזין על הכ"ג ביום הכפורים ועל כהן השורף את הפרה מכל חטאות שהיו שם. וכתב רש"י מכל פרה ופרה היו נותנים קצת למשמרת מן

ולא נשתה מי באר, מי בורות ה' צ"ל אלא כך אמר משה אע"פ שיש בידנו מן הלאכול ובאר לשתות וכו'. דבר ידוע, רבור לחור ובאר לחור, רבור הם מים מכונסין ובאר הם מים גובעין, ואמרינן בנמ' (עירובין דף כ"א.) דמי בור הם לשתית בהמה ולא חזי לשתית אדם רק מים חיים של באר, ולפ"ז יקשה על דברי

רש"י איך ה' אפשר לומר לא נשתה מי בורות שאינם ראויין לשתית אדם. ובדפח"ר הנוסחה הוא מי בארות ה' לו לומר והדיוק הוא רק למה אמר מי באר בלשון יחיד ה' לו לומר בארות בלשון רבים, וע"ז קאמר שקאי על הבאר שהלכה עם ישראל.

קאפ' כ"א פסוק ה'.

ונפשנו קצה, אף זה לשון קצור נפש ומאוס: לפי מה שפירש"י בפסוק הקודם לשון קצור נפש, שהוא נופל על אדם שמורח גדול בא עליו ואין דעתו רחבה לקבלו, אין ענינו לענין מיאוס. ובדפוס הראשון הנוסחה היא ונפשנו קצה, כל לשון קץ נפש לשון מאוס הוא:

אכן בזכר' י"א עה"פ שהביא רש"י כאן ותקצר נפשי בהם וגם נפשם בחלה בי, פירש שם רש"י ותקצר נפשי בהם, מאסתים וכל לשון קוצר נפש הוא דבר צרה, או דבר מאוס, שאין הרעת סובלתו וקצר הלב והמעים מלהכיל. הרי שכלל בו שניהם, צרה ומיאוס. וכן אונקלוס שתרגם את שניהם מלשון עקא, סוכר ג"כ ששניהם לשון א' הם.

בלק

קאפ' כ"ב פסוק כ"ד.

גדר מזה וגדר מזה, סתם גדר של אבנים הוא. ופירש הרא"ם מפני שכתב אחר זה ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר בה"א היריעה וקאי על הגדר שהוזכר כאן, ופירוש קיר בכל מקום הוא כותל של אבנים עיי"ש. והרב גו"א כתב להיפך דלכן לא כתיב כאן קיר מזה וקיר מזה, דאילו כתוב קיר הייתי אומר קיר של קוצים, לכך כתיב גדר שהוא של אבנים ללמדך שהייתה לחיצה קשה. לפירוש הרא"ם יקשה שמצאנו קיר ברזל ביחזקאל ד' ומצאנו קיר עץ במלכים א' ו' קירות הבית מביתה בצלעות ארזים. ומפירושו של הרב גו"א לא נודע לנו מנל' שגדר הוא של אבנים. אבל בדפח"ר הנוסחה היא סתם גדר של אבנים הוא, כמה שנאמר וגדר אבנים נהרסה. (משלי כ"ד).

ועיין בפירוש מהר"י קרא בישעי' ה' עה"פ הסר משוכתו וה' לבער פרוץ גדרו וה' למרמס, שכתב שם וז"ל כך מקובלני מר' מנחם ברבי חלבו אחי אבא, כל מקום שאתה מוצא גדר במקרא, של אבנים הוא כמד"א וגדר אבניו נהרסה, ע"כ. וכן כתב שם רש"י משוכה הוא סייג קוצים, גדר הוא גדר אבנים. ואולי מסר ד' יוסף קרא קבלתו לרש"י, כמו שמצינו שם (ישעי' י') פסוק כ"ג) שכתב רש"י, משום ר' מנחם אמר לי ר' יוסף, הרי שר' יוסף מסר לרש"י מה שה' מקובל מפי ר' מנחם.

שם פסוק ל"ב.

כי ירט הדרך לנגדי רבותינו חכמי המשנה דרשוהו נוטריקון יראה ראתה נטתה. בשביל שהדרך לנגדי כלומר לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט, כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומיהר הדרך שהוא לכעסי ולהמרותי

ומקרא קצר הוא כמו ותכל דוד. וכתב הרא"ם, ואם כן יהי' המקרא הזה קצר משני פנים אם מפני חסרון מלת בעל, ואם מפני חסרון דרך, אחר דרך. כי בתשלומי, כי ירט בעל הדרך את הדרך לנגרי. עכ"ל. ולפ"ז אין רמיונו עולה יפה עם ותכל דוד שאינו מקצר רק תיבה אחת. אבל ברפוס הראשון הנוסחה היא, כי ירט הדרך לנגרי, לשון רטט, כלומר כי ראיתי בעל הדרך שחרר ומיהר לכעסי ולהמראתי, ומקרא קצר הוא כמו ותכל דוד שהוא ותכל נפש דוד. ולפי נוסחה זו אינו חסר רק תבת בעל, ופירושו כי ראיתי בעל הדרך (דהיינו בלעם) שחרר ומיהר לכעסי ולהמראתי, ולא שמיהר את הדרך.

פינחס

קאפ' כ"ה פסוק י"א.

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"א והרג נשיא שבט מישראל לפיכך וכו'. וברפח"ר הנוסחה פינחס בן אלעזר וגו' ולפי שהיו שבטים מבזין אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה. שהרג נשיא אחד מישראל לפיכך וכו'. אם אמנם שבגמ' (סנהדרין פב:) ג"כ הלשון כמו שהוא בנוסחתנו והרג נשיא שבט, מ"מ נוסחת רפה"ר עדיפא. דהנה בגמרא שם אמרו חמשה שמות נקראו לו וכו' ומה שמו שלומיאל בן צורישירי שמו, לפ"ז נכונה הנוסחה נשיא שבט שהי' הנשיא לשבט שמעון. אבל רש"י שפירש לקמן עה"פ נשיא בית אב לשמעוני, לאחר מחמשה בתי אבות שהיו לשבט שמעון, א"כ לא הי' נשיא שבט רק נשיא בית אב, א"כ נכונה הנוסחה שהרג נשיא אחר. ובאמת שבגמ' סוטה דף מ"ג. ג"כ הגירסא יתרוג נשיא מישראל.

קאפ' כ"ז פסוק ד'.

למה יגרע שם אבינו, אנו במקום בן עומדות, ואם אין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמנו ליבם. הלשון הזה קשה שבאו בטענה מוחלטת, „אנו במקום בן עומדות" ולא כן הוא בגמ' (ב"ב קיט:) רק שאמרו אם כבן אנו חשובין תנה לנו נחלה כבן אם לאו תתיבם אמנו, ובאמת אין זכר בפסוק לטענת תתיבם אמנו רק שאמרו תנה לנו אחוזה. ומנ"ל לחז"ל ששאלו שתתיבם אמם.

וברפח"ר הנוסחה היא למה יגרע שם אבינו וגו', אם יתנו לנו ירושתנו אנו במקום בן עומדות, ואם אין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמנו ליבם: וזהו כי י"י בא להסמך דרשתם ז"ל עה"פ הוה שאמרו למה יגרע שם אבינו מה שייכות יש בין ירושתם לשם אביהם, אבל ע"פ דרשת חז"ל ששמעו שמרע"ה הי' יושב ודורש בפי יבמין, שהקפירה התורה שלא ימחה שם המת מישראל, ועל זה באת מצות יבמין, ומצינו ג"כ ברות עה"פ להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו, וכתב שם רש"י מתוך שאשתו יוצאה ובאה בנחלה ומכנסת ומוציאה, אומרים זאת היתה אשת מחלון ושמו נזכר עלי'.

נמצא לפ"ז כל דרשת חז"ל נרמזה בפסוק זה בטענתם למה יגרע שם אבינו, אם

יתנו לנו ירושתנו אז לא ימחה שמו מתוך שהן כאין על הנחלה נזכר שמו והן במקום הבן, ואם לאו תתייבם אמנו ולא ימחה שם המת כמו שצוה התורה במצות יבמין. ולפיכך הפך רש"י מלשון הגמ' שאמרו אם ככן אנו חשובין תנה לנו נחלה ככן. ורש"י כתב אם יתנו לנו ירושתנו אנו במקום בן עומדות. לפי שרש"י סמך הדרשה עה"פ למה יגרע שם אבינו, שלא באו על תביעת ממון רק שלא יגרע שם אביהם ואם יתנו להם נחלה לא יגרע שם אביהם.

מטות

קאפ' ל"א פסוק י'.

טירתם, מקום פלטרין שלהם, שהוא לשון מושב כומרים יודעי חוקיהם, ד"א לשון מושב שריהם כמו שמתרגם סרני פלשתים טורני פלשתאי: לפי לשון ראשון שטירתם הוא מלשון פלטרין אינו מובן כלל מה הכריחו לפרשו על הכומרים, כי בכל מקום מצינו פלטרין או פלטיין של מלכים, ולמה יתפרש כאן על הכומרים. ובאמת גם בתרגום אונקלוס נראה שהוא מקום בית ע"ז שלהם שתרגם בית סגרתהון כמו עה"פ לקמן (ל"ג, נ"ב) ואבדתם את כל משכיותם ואת כל צלמי מסכותם תאבדו, שתרגם משכיותם בית סגרתהון. וכן תרגם ביוב"ע, רק שהביא ב' פירושי רש"י.

אבל בדפה"ר הנוסחה היא טירותם, מקום נוטרים שלהם, הם לשון מושב כומרים יודעי חקיהם, והוא הנכון, כי נוטרים הם הסופרים והמחוקקים והם היו אצלם הכומרים.

קאפ' ל"ב פסוק ל"ט.

ויוורש, בתרגומו ותרין שתיבת רי"ש משמשת שתי חלוקות וכו'. טעות הוא מה שעשו קיום על תיבת ריש כמו שעושיין כשכותבין אות הרי"ש, כי כאן לא שייכים קיום כי היא תיבה לעצמה. וכן הוא בדפה"ר בלא קיום.

מסעי

קאפ' ל"ה פסוק כ"ט.

בכל מושבותיכם למד שתהא סנהדרין [קטנה] נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהג בארץ ישראל. ובדפה"ר הנוסחה היא, בכל מושבותיכם למד שתהא סנהדרין נוהגת בחוצה לארץ.

וכן הוא בגמ' (מכות דף ז'), ואמרו שם עוד א"כ מה ת"ל בשעריך, בשעריך אתה מושיב ב"ד בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, ובחז"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהל' סנהדרין הל' ב'. וזהו אינו תלוי כלל אם נוהגת בא"י אם לאו, רק לענין דיני נפשות אמרו בסנהדרין (דף נב:) בזמן שיש כהן יש משפט בזמן שאין כהן אין משפט. ופירש שם רש"י בעוד שסנהדרין נוהגת בלשכת הגזית נוהגת אף בחז"ל כדאמרינן במס' מכות, ולענין דיני נפשות בלבד אמרו כן. וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מהל' סנהדרין הל' י"ד.

קאפ' ל"ו פסוק ד'.
ואפילו אם יהי' היובל לא תחזור הנחלה לשבטו. ובדפנה"ר הנוסחה היא לא
תחזור הנחלה לשבטנו. והוא נכון, כי הרברים הם דברי מטה בני יוסף, כמו
שמסיים שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה להם.

דברים

קאפ' א' פסוק י"ג.
אנשים, וכי תעלה על דעתך נשים, מה ת"ל אנשים צדיקים: חכמים, כסופים:
נכונים, מבינים דבר מתוך דבר, וכו'. מה שפירש חכמים, כסופים, הוא תמוה,
שבשום מקום לא נתפרש כן מלת חכמים. ובדפנה"ר הנוסחה היא מה ת"ל
אנשים, צדיקים, ותיקין, כסופים: נכונים, מבינים דבר מתוך דבר וכו'.
ולפ"ז פירש תיבת אנשים שיהיו צדיקים ותיקין וכסופים, ועל תיבת חכמים לא
פירש כלום שאין צריך פירוש. ועיין בספר שם אפרים להגאון ר' אפרים זלמן
מרגלית ז"ל שהגיה כן בדברי רש"י מדעתו הרחבת. וכוון לנוסחה הישנה.

קאפ' ב' פסוק ט"ו.
היתה כם, למחר ולהומם בתוך מ' שנה שלא יגרמו לבניהם עוד להתעכב במדבר.
הנה פשוט הוא שכוונת דש"י, שהיתה בזה ממדת הרחמים וע"כ כתוב יד ה'
שהוא מדת הרחמים. ולפ"ז נכון הד"ה כמו שהוא בדפנה"ר וגם יד ה' היתה כם,
למחר ולהומם בתוך ארבעים שנה, כדי שלא יגרמו לבניהם להתעכב במדבר.

ואתחנן

קאפ' ג' פסוק כ"ד.
אתה החלות להראות את עבדך, פתח להיות עומד ומתפלל וכו'. כתב בכלי יקר,
פ"א של פתח נקודה בסגול וכך פירושו החלות להראות מה הראה לו, פתח, כמי
שפותח פתח לאיזה דבר, ואח"כ פירש על מה הראה לו פתח, להיות עומד
ומתפלל. אבל הקוראים פתח הפ"א בקמץ טעות בידם כי מאי קמ"ל כי ודאי לא
סיים תפלתו קודם שפתחו, למה נקט לשון פתח הל"ל ה' עומד ומתפלל.
אבל לא יתכן לפרש כן לפי נוסחת דפנה"ר ששם הציון הוא דק אתה החלות, פתח
להיות עומד ומתפלל. וע"כ הניקוד הוא פתח בקמץ. אכן בדבריו מבואר בספרי
פ' פינחס ששם כתוב אתה החלות לפתוח פתח לעבדך וכו'.

קאפ' ו' פסוק ז'.
לבניך, אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים בנים שנאמר בנים
אתם לה' א' ואומר וכו' וכשם שהתלמידים קרוים בנים שנאמר בנים אתם לה'
א', כך הרב קרוי אב וכו'.
ובדפנה"ר הנוסחה היא וכשם שהתלמידים קרויין בנים כך הרב קרוי אב. וכן הוא
הנכון, כי למה לו להביא את הפסוק שכבר הביאו בתחלת דבריו.

עקב

קאפ' ז' פסוק ג'.

ועשתרות צאנך, מנחם פירש, אבירי בשן מבחר הצאן כמו עשתרות קרנים לשון חוזק, ואונקלוס תרגם ועדרי ענך, ורבותינו אמרו למה נקרא שמם עשתרות שמעשרות את בעליהן. ולקמן בפ' כי תבוא (כ"ח ר') כשהביא רש"י פי' רבותינו הוסיף שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים. והקשה שם הרא"ם ז"ל מה הפרש יש בין פירוש מנחם לפי' רבותינו, כיון שלשניהם הוא מלשון חוזק כעשתרות שהם סלעים עיי"ש מה שתירץ, והמהרש"א בח"א (חולין פ"ר) רחה את דבריו.

וברפח"ר הנוסחה היא, מנחם פירש אבירי בשן לשון מבחר הצאן כמו עשתרות קרנים, וא"ת ועדרי ענך, ורבותינו הקדושים דרשו למה נקרא וכו'. הרי שלא כתב כלל בפירושו של מנחם שהוא לשון חוזק. והמעיון במחברת מנחם יראה שא"א כלל להעמיס בדבריו שהוא מל' חוזק, שכן הוא לשונו עשתרות, כמו אבירי בשן מבחר הצאן. הנה לא הזכיר כלל שיהי' מלשון חוזק, וגם ראינו שהאי כמו עשתרות קרנים, הוא מה שהוסיף רש"י פירוש לפירושו, והרמיון שהביא מאבירי בשן אינו כלל מלשון חוזק, ואיך נוכל לומר שכוונתו לפרשו מלשון חוזק. ואולי י"ל בכוונתו, רהנה מצינו כמה פעמים בתנ"ך שבהמות הבשן המה המובחרים והשמינים, כמו אבירי בשן (בתהלים כ"ב) ואלים בני בשן (לקמן ל"ב) ופרות הבשן (בעמוס ר') פרים מריאי בשן (יחזקאל ל"ט) ועור. ועשתרות שנקרא ג"כ עשתרות קרנים הוא חלק מארץ הבשן כמ"ש עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרות. וכתב שם רש"י עשתרות לשון צוקין וקושי, כמו עשתרות קרנים ועשתרות זה הוא עשתרות קרנים, ע"כ. הרי שעשתרות הוא מארץ הבשן והיתה מקום צוקין ושן סלעים. ואמרו בגמרא (סוטה ל"ד) על חברון איירי רקלישא ארעא עברה דע"י ושמן קניינא. ופירש"י שכן דרך הצאן להשביח בארץ יבשה וטרישים, ע"כ. וזהו שאמרו בני נר ובני ראובן ארץ מקנה הוא, רק שהפרים ופרות שהם כבדים א"א להם לעלות לראשי הסלעים וצוקין הגבוהים ורועים בשפלה נקראים אבירי בשן והצאן שהם קלים כרגליהם עולות ורועות בראשי הסלעים ע"כ נקראו עשתרות ע"ש מקומם.

וזהו יחי' כוונת מנחם בפירושו עשתרות, כמו אבירי בשן, שכמו שבהמות המובחרים נקראים ע"ש בשן כן מבחר הצאן נקראים ע"ש עשתרות שבבשן, וע"ז הוסיף רש"י לפרשו, שכוונתו על עשתרות קרנים שהם שיני הסלעים שבבשן. ולפ"ז לא קשה כלל קושית הרא"ם, שכוונת מנחם שנקראו ע"ש מקומם, ורבותינו פירשו מלשון חוזק ועשירות.

שם פסוק כ"ג.

והמם, נקוד קמץ כולו לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד והרי הוא כמו והם אותם וכו'. הלשון והרי הוא כמו, משתמש בו רש"י כשמביא רוגמא ממ"א וכאן הול"ל בפירושו, והם אותם. אבל ברפח"ר הנוסחה היא והרי הוא כמו ויהם את מחנה

מצרים, והם אותם וכו'. ונראה שנשמר בזה מקושית הרשב"ם עיי"ש.

ראה

קאפ' י"ב פסוק ג'.

ואבדתם את שמם לבנות להם שם לגנאי, בית גלייא קורין לה בית כריא עין כל עין קוץ: ובנוסחת דפה"ר יש תוספת שנשמט מספרים שלנו ע"י הצנזורה, פיטרון קורין לו פטר חמור.

שם פסוק י'.

ועברתם את הירדן וישבתם בארץ, שתחלקה ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שבטו: לנוסחה זו יקשה וכי קודם לכיבוש וחילוק לא היו מכירים איש את שבטו, הלא חנו איש על מחנהו ואיש על דגלו. וגם הכיבוש עשו לשבטיהם כמפורש כמה פעמים בספר יהושע וספר שופטים.

אבל בדפה"ר הנוסחה היא שתחלקה ויהי כל או"א מכיר את חלקו ואת שבתו. והדיוק הוא מוישבתם בארץ, שיהי כל אחד מכיר את שבתו, שיושב בו.

תמיהות וישובים

פליאה בדברי הטורי זהב

בשו"ע אהע"ז סי' ב' סעיף ו' בהג"ה, ועל בנותיהן (של ע"ה) הוא אומר ארור שוכב עם בהמה. ובשו"ז שם סק"ג וז"ל: פירש"י שדומות לבהמה שאין להם לב להבין כי [היא] חייך ואורך ימים עכ"ל. נראה פי' לדבריו דבטע הנשים שיבטלו בעליהם מתורה בשביל שהם סוברים שמכח זה יתעסקו בסחורות ויהי להם טובות עוה"ז משא"כ אם יעסקו בתורה לא יהי להם רק עוה"ב לחוד, ובאמת אינו כן, אלא היא חייך בעה"ז ואורך ימים בעולם שכולו ארוך שהוא עוה"ב וכו' יעווי"ש. ולכאורה הורכבו כאן שני דיבורי רש"י יחד, דתיבות "כי היא חייך ואורך ימים" הם דיבור המתחיל של דברי רש"י שאחר זה, וקאי על הגמ' שם להלן, אמר רבי אלעזר עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך שנא' כי היא חייך ואורך ימים וכו'. ופלא.

ארי' ליב ריינמאן

ברוקלין

תמו' בדברי רבינו חננאל, ותמו' בדברי הבני יששכר,

ובדברי הגר"י ענגיל.

במס' שבת דף ק"ל ע"א ברבינו חננאל וז"ל, ואין הלכה כר"א ולא כריה"ג וכו' ולא כר' ינאי שאמר תפילין צריכין גוף נקי עכ"ל. ולעיל (מ"ט ע"א) כתב הוא

בעצמו בד"ה תפילין צריכין גוף נקי, קיי"ל כרבא דאמר שלא יישן בהם. ופלא.

* * *

בספה"ק בני יששכר במאמרי חורש תשרי מאמר ד' דרוש ז' אות כ"ד כתב בזה"ל, והנה הא דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול הוא דוקא בשחטא החוטא נגדו במזיד דאז הוא פגם לכבודו, משא"כ כשהחטא הוא בשוגג יכול המלך למחול, וא"כ חטאים בשוגג ובאונס מהני תשובה גם לאומה"ע ע"כ מקבלין מהם קרבנות עכ"ל. וצע"ק דמבואר ברמב"ם הל' מעה"ק פ"ג ה"ב דעכו"ם אין מקבלין מהם אלא עולות בלבד וכו' אבל אין מקבלין מהם שלמים ולא מנחות ולא חטאות ואשמות וכו' ועיי"ש בלחם משנה.

* * *

ראיתי בקובץ הכוכב (תשרי תשי"ב) סי' ז' אות ח' שכתב שם העורך הרה"ג המפורסם מו"ה יצחק שטערנהעלל שליט"א פליאה גדולה על הגאונים מהר"ש ומהר"י ענגיל ז"ל שנשתפקו באב שקבל קידושין לבתו הקטנה ממי שהוא חייבי לאוין אי יש לומר בזה אין שליח לדבר עבירה (שו"ת מהר"ש ח"ג סי' פ"א), ופלא שנעלם מהם לפי שעה גמ' מפורשת בקידושין (ס"ד ע"א) דביר האב להשיאה לממזר, וצ"ע.

ובאמת לא נעלם מהגאון ד' יוסף ענגיל גמ' הנ"ל, כי בספרו בית האוצר ח"א סי' פ"א העיר בעצמו על דבר זה, וז"ל שם, העדותי למ"ד בב"מ (דף י' ע"ב) דגם בחצר דבע"כ מותיב בה ואיננו שליח שעשאו האדם מרעתו רק התורה עושה את החצר לשליח שלא מרצון הבעל, אפ"ה שייך ב' אין שליח לדב"ע [זולת מטעמא דלאו בר חיובא] דא"כ תקשה מדוע יש כח לאב לקרש את בתו לחייבי לאוין וכמבואר בקידושין (דף י"ט ע"ב) בברייתא והלא דין הוא אם מקדשה לפסולין לא ימכרנה לפסולין [ועי' עוד קידושין ס"ד. דבירו להשיאה לממזר למ"ד קידושין תופסין בח"ל] והרי מה שיש כח לאב לקבל גט לבתו הוא בהכרח רק מאותו הטעם שיש לו כח לקרש את בתו וכמבואר בכתובות (דף מ"ז ע"א) דמה שמקבל גט לבתו נלמד כן מדבירו להשיאה ומהקישא דויצאה והיתה דאיתקיש יציאה לחו"י ע"ש, וא"כ כיון דמה שמקבל גט לבתו הוא בתורת שליחות וכו' וא"כ ע"כ דמה שמקבל קידושין לבתו הוא ג"כ רק בתורת שליחות אלא דהיא שליחות בע"כ, וא"כ למ"ד בב"מ הנ"ל דגם בשליחות כזה שייך אשלד"ע א"כ איך מקדשה לפסולין נימא אשלד"ע, וכמובן. ובאתי דק להעיר עכ"ל. — וע"ע בספרו גליוני הש"ס גיטין דף כ"א ע"א ד"ה שליחות לקבלה. ועי' בספרו חוסן יוסף סי' מ"ב וסי' דכ"ב שמתרץ הק' קושיא בטוב מעם ודעת, ואין כאן פליאה כלל.

נחום מאיר גערמאן

מניר שיעור בישיבת באבוב
ברוקלין

אשכבתא דרבי

לרגלי יומא דהילולא של כ"ק מרן איתן ארוננו מורנו ורבנו מוהר"ש מבאבוב זי"ע ביום ב' דר"ח תמוז, מצאנו לנכון לאסוף איזה פרטי דברים בקשר להסתלקותו, ולחקוק אותם בעט ברזל ועופרת לזכרון, לרוות צמאון הקוראים הנכבדים יחיו.

כנורע סבל כ"ק רבינו מוהר"ש זצוק"ל מחלת לב הרבה שנים קודם פטירתו, והי' נוסע מדי שנה בשנה למרחצאות שונות עפ"י פקורת הרופאים. בתחלה הי' נוסע איזה שנים בימי הקיץ למרחץ ראנק במדינת אונגארן, והחל משנת תרס"ב התחיל לנסוע למרחץ נאהיים הסמוכה לעיר פראנקפורט-דמיין אשר שם מצאו הרופאים מעיינות ישועה המסוגלים עבור חולי לב. בשנת תרס"ב נסע לשם אחר ט"ו באב ושהה שם עד סמוך לראש השנה. בשנת תרס"ג הי' בחג השבועות בכפר סוואסאוויץ הסמוך לקראקא ומשם נסע לנאהיים. ובשנת תרס"ד נסע נ"כ מיר אחר חג השבועות לנאהיים.

בשנת תרס"ה (שנת ההסתלקות) אירעו בו כמה מאורעות פלאות אשר הי' בהם כעין סימן והכנה לפטירתו. — בראש השנה ביום א' מחמת אריכות התפילות נמשכה סעורת היום עד שעה מאוחרת וקירש עליהם היום, ופרס מפה וקירש, שלא כרגיל, וכ"ק מרן מוהר"צ זצוק"ל סיפר אחר ההסתלקות כי מעת שראה שכ"ק אביו פרס מפה וקירש לא מצא מרגוע לנפשו⁽¹⁾.

בליל יום הכיפורים אחר התפלה, נכנס לחדרו וקרא את בנו יחידו כ"ק מרן מוהר"צ זצ"ל ולנאמן ביתו ואיש סודו הרה"ח המפורסם מוה"ר ישראל יצחק מאסס מקראקא, וסיפר להם, שבעת שהתפלל תפלת לחש של ערבית, טעה והתפלל תפלת שמונה עשרה של חול והגיע עד ברכת רפאנו, ונזכר. ונאנח ואמר להם בשכרון לב „ווען כ'וואלט האמשיג געזאגט רפאנו" — אז הייתי חושב שנזדמן לי מן השמים טעות כזה להביא לי רפואה, אבל עכשיו שנזכרתי קודם ברכת רפאנו, אימה גדולה וחשיכה נופלת עלי.

בש"ק פ' לך הי' בצאנו, ולמחרתו ביום א' פ' וירא עשה שם סעורת הודאה כי אז הרגיש הטבה גדולה וכמעט שחשב שנתרפא לגמרי.

באותה שנה (שנת תרס"ה) ראה פ"א בחלומו שהוא בעיא קראקא ועומד סמוך לביהמ"ד שמתפלל בו הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע והביהמ"ד מלא אנשים מפה אל פה העומרים צפופים באופן שלא הי' יכול ליכנס לתוכו, וקפץ דרך החלון, והמתין עד שהגיעו סמוך לקריאת התורה, וניגש אל המאור ושמש

(1) ונורע כי גם הרה"ק מוהר"ר אליעזר מדזיקוב זי"ע בשנה האחרונה לימי חייו (שנת תרכ"א) פירס מפה וקירש, ונפטר אח"כ ביום ג' לחודש מרחשון, וגם אצל שאר צדיקים יסופר שבשנה האחרונה פירסו מפה וקירשו.

וביקשו שיתן לו עליי לתורה, וענה לו, טוב, ניתן לך עליי. ולפלא כי באותה שנה ביום ב' דר"ח תמוז יומא דהילולא של הרה"ק בעל מאור ושמש הי' לו עליי לנשמתו ונפטר לעולמו. ואחר ההסתלקות אמר הרה"ק מוה"ר אלעזר הלוי מאושפצין זצ"ל הי"ד (חתנו של מרן הגה"ק מצאנז וגיסו של כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל) כי תיכף בשמעו את החלום הי' לבו נוקפו.

בסוף חודש ניסן כששב מהיאה"צ בצאנז, שוב הודגש המיחוש ר"ל ואחר חג השבועות נסע לנאהיים.

בסוף חודש סיון התגברה עליו מחלתו מיום אל יום והרגיש בעצמו כי ימיו ספורים, וכאב לו מאוד שנגזר עליו להסתלק שלא בביתו. ואמר אז בהתנצלות להמקורבים, כי תולה את הסיבה, מחמת שבשנת תרל"ז חלה את חליו דודו (אחי אמו) הגה"ק מוה"ר מאיר מדזיקוב בעל אמרי נועם זצ"ל וצוה עליו הרופא לנסוע לקארלסבאד, והרה"ק הנ"ל לא רצה בשום אופן לעזוב את ביתו, והפציר בו בניו עד בוש, ובע"כ נענה לבקשתם והסכים להם, והעלוהו נגר רצונו על מסילת הברזל לנסוע לקארלסבאד. — באמצע הדרך עברו את עיר אושפצין, עיר שכיח בה אז כאב"ד כ"ק מרן מוהר"ש זי"ע, ואמר הרה"ק מהר"ם מדזיקוב, נעמוד בעיר זה להינפש קצת, ואלכה ואתיעץ עם בן אחותי הרב מאושפצין איך דעתו נוטה בענין נסיעתי. כשמוע בניו את זה, הקדימו את אביהם, ורצו חיש מהר אל כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל והפצירו בו מאד שיסכים שיסע אביהם לקארלסבאד כי כן ציוו עליו הרופאים, ונענה מרן מוהר"ש לבקשתם והביע דעתו עמם שנחוץ לנסוע לקארלסבאד.

חסוף הי' שהרה"ק מדזיקוב נסע לשם, וזמן קצר אח"כ נפטר שם בקארלסבאד ביום ח' לחודש תמוז בהיותו בן נ"ח שנה, והובילו אותו לדזיקוב ובשעה מאוחרת מאד בפניא רמעלי שבתא בא לקבורה בעיר דזיקוב. ועל רבר זה נצטער בו אותו צדיק כ"ק מרן מוהר"ש, בחשבו שמטעם זה גם הוא מוכרח להסתלק שלא בביתו והוא ג"כ בן נ"ח שנה.

כאמור, תקפה עליו מחלתו בעוה"ר מיום ליום, עד שהגיע הלילה אור ליום ג' פרשת קרח ב' דר"ח תמוז נתבקש בישיבה של מעלה נטלו המאורות ונצחו אראלים את המצוקים ועלתה נשמתו הקדושה לגנוי מרומים בקדושה ובטהרה. נ"ח נפשי' ררב במבחר שנותיו כי לקח אותו אלקים בהיותו בן נ"ח שנה. — כל הנוכחים התפרצו מיד בקולות נוראות וגעו מאד בבכי' ובנו יחירו כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ב זצ"ל ניטל ממנו כח הריכור ונתעלף.

המקורבים בראותם כך, התאזרו כח ואומץ בעצמם, שלא ילך רגע לאיבוד ח"ו, ותיכף התחילו לרון ולטכס עצה אם יותר נכון לקבור גופו הטחור במקום שנפטר במדינת אשכנז או להשיבו אל עירו אשר כיהן בה עיר באבוב. ובתוך כך הגביה א' את החומש שכ"ק מרן מוהר"ש זי"ע הי' מעביר בו את הסדרה, וכאשר התבוננו בו ראה שרף א' נקפל, שרגילים לעשות לסיומן, ומה מאוד נשתוממו בראותם שהקיפול הי' אצל הפטרת פרשת ויחי, שכתוב שם, וישכב דוד עם

אבותיו ויקבר בעיר דוד והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה וגו'. ודנו היקש וגזירה שוה, שכמו כן מלך כ"ק מרן מוהר"ש זי"ע על ישראל ארבעים שנה, כי ראשית נשיאותו כאב"ד ה' בהיותו בן י"ח שנה בעיר בוקאווסק עוד בחי זקינו הנה"ק מצאנו זי"ע, ובשעת הסתלקותו ה' בן נ"ח שנה. ולכן יצתה ההחלטה להובילו לעירו עיר באבוב כמו אצל דהמע"ה שנקבר בעירו עיר דוד. להוציא אל הפועל החלטה זו ה' בה הרבה קשיים, כי הובלת גופו של נפטר ממדינה למדינה בימים ההם היתה נגד החוק, רק שזמן מה קודם פטירתו נתחדש אז במדינת אשכנז קרון מיוחדת עבור הובלת נפטרים, אשר בתוכו ארון של ברזל מסובב עם גלדקי קרח כדי שיהי המקום קר, ונוסף לזה היו זקוקים עפ"י החוק להשים את הנפטר בארון בתוך ארון סגור היטב, ואסור ה' מטעם הממשלה לפתוח עוד את הארון, רק הארון כמו שהוא סגור צריכין להורידו אל הקבר. ויוספר עוד בזה להלן.

כמובן נעשו תיכף כל ההכנות וההשתדלות בזה, וברוך המסבב כל הסיבות, שהקרון המיוחד הנ"ל ה' אז במחוז פראנקפורט הסמוכה ולא ה' איבוד זמן בהבאת הקרון, עכ"ז ארכה הנסיעה שני ימים, והגיע הארון לגאליציע ביום ה' לשבוע. — השמועה לא טובה מההסתלקות כבר פרשה כנפי מקורם לכל ערי גאליציע, ובכל עיר ועיר אבל גדול ליהודים ובפרט תלמידיו הרבים שכולם הרגישו אהבה פנימית והערצה אל רבינו מוהר"ש זצ"ל כי ה' להם כאב רחמן והיו מצומדים אליו בכל נימי נפשם כנודע. — וסיפר הרה"צ מוה"ר הערשלע רובין ממשלעניץ זצ"ל כי בעת נסעם להלוי ראו דרך החלון איך בונים בית, והשתוממו ע"ז איך אחר חורבן נורא כזה, צריכין עוד לבית, כי ה' בעיניהם כאילו נחרב העולם כולו.

ויהי בנסוע הארון במסע כבוד מיוחד מעיר לעיר בגאליציע המערבית עלו אל הרכבת רבנים חסידים ואנשי מעשה למאות ולאלפים ליקח חבל כהלוי. — וסיפר הרה"צ ר' נפתלי טייטלבוים מבריינעל זצ"ל (שהי' גיסו של כ"ק מרן מוהר"ש בזווג"ש) שבהגיע הארון לעיר בריינעל, עלה גם הוא אל הרכבת, ומחמת קורבתו עלה בידו לרחוק עצמו דרך החלון אל הקרון בו מונח הארון, וראה שעל גבי הארון כתוב בו מכל הצדדים שמות אנשים עם שם אמם, ואחר חיפוש רב מצא עוד מקום צר פנוי, ורשם בו גם הוא שמו ושם אמו.

ודאוי לציין כאן כי בכל משך הזמן מעת ההסתלקות עד אחר הקבורה לא טעם בנו כ"ק מרן זצוק"ל מאומה מחמת שלא ה' רשאי לברך ברכת הנהנין כי ה' אונין ופסור מן המצות, ולא ה' יכול לשלוט בעצמו ליהנות מעולם הזה בלא ברכה, והושחרו פניו הקדושים מחמת התענית.

בשעה ג' אחה"צ הגיע ארון הקודש לעיר באבוב. ושוב עמדו נגדם קשיים, כי מעיר גריבאוו הסמוכה נשלח מטעם הממשלה צו ופקודה אל השוטרים בחצר מסילות הברזל דעיר באבוב שיעמדו על המשמר ולא ירשו בשום אופן לפתוח את הארון לעשות מהרה, רק ישר מהרכבת יובילו את הארון אל המקום אשר נחצב

הקבר. אבל המתעסקים השתרלו בזה הרבה טרם שהגיע הארון לבאבוב, ודברו על לב ראש השוטרים בעיר באבוב ושמו קארפ שיעשה כל מה שביכולתו לעמוד בעזרתם שיוכלו לעשות הטהרה, ויחזיקו לו טובה עבור זה²). וכן עשה, ויתעצו בחכמה שישלח את כל השוטרים והפקודים אל תחנת הרכבת אשר בתוך העיר (כי בבאבוב, אף שהיא עיר קטנה, יש בה שתי תחנות מסילות הברזל א' בקצה העיר וא' בתוך העיר³), והוא בעצמו נשאר בתחנה אשר בקצה העיר, ובהגיע הארון לתחנה זו, הוציאו תיכף את הארון, ובמהירות גדולה הובילו את הארון אל המקום אשר הכינו לעשות הטהרה, ופתחו את הארונות ונעשתה הטהרה בלי שום מפרע, ואח"כ נשאו את הארון אל הביהמ"ד, והבכיות והיללות והזעקות נברו מאור על המשבר הגדול אשר מצאם, ומשם יצאה הלוי' אל בית החיים בהשתתפות אלפים מישראל שבאו מכל הגלילות להשתתף בהלוי', והכל נעשה במהירות, כי כבר הגיע סמוך לשקיעת החמה. — ובשעת הלוי' נתעלף כ"ק מרן זצוק"ל בשעת ההליכה, מגורל מרירות נפשו, כמה פעמים.

גופו הטחור נקבר בסביבות קברותיהן של אמו הרבנית הצדיקת מרת בילא ע"ה (בתו של הרב"ק מוה"ר אליעזר מרזיקוב זי"ע) וזוגתו הרבנית הצדיקת מרת רבקה הענא ע"ה. ושם חלקת מחוקק ספון.

בתוך ימי השבעה קרא כ"ק מרן זצוק"ל לאיש חורץ מצבות מעיר טארנא ומסר לו נוסח המצבה אשר כתב, וצוה עליו שהמצבה תהי' מוכנת טרם כלות השלשים, וכן נעשה. ואח"כ העמידו אהל על קברו, ומיום ההוא והלאה נחפך המקום לתל תלפיות תל שהכל פונים שם עם תפלות ובקשות עד היום הזה. ראוי לציין כאן על רבר פלא, שפ"א באמצע השנה נסע כ"ק מרן זצ"ל בחשאי בלוי' רק איש א' למדינת אשכנז לעיר נאהיים, והלך ישר אל הבית אשר דר בו כ"ק אביו זצ"ל בשנת תרס"ה, ונכנס לאותו החדר שהי' בו יציאת נשמה ואמר שם איזה מזמורי תהלים, ומיר חזר לביתו.

2) אנב יזכר כאן שמו לטובה, כי פעל אז הרבה בדבר, וחסידיו באבוב החזיקו לו טובה עבור זה, ובעת שהקאמענדאנט הנ"ל בא כימים, והי' קשה עליו לעבוד עוד, וזה הי' תיכף אחר מלחמת העולם הראשונה בערך בשנת תר"פ, והי' אז כ"ק מרן זצוק"ל איזה זמן בעיר מישלעניץ, בא הפקיד הנ"ל למישלעניץ, ותבע שכרו, והבטיח לו כ"ק מרן זצ"ל שיכתוב עבורו מכתב המלצה לאנ"ש, שיתמכו בו כפי צרכו. כי אמר שאינו רוצה שיהי' לו איזה תביעה אליו בעולם הבא, וכך כתב לו בסוף המכתב: וניתב לי' שכרי' כהאי עלמא כי דחי דלא תיהוי לי' תביעה ומו"מ עם ישראל בעלמא דאתי. — והבטיח לו שבכל עת שילך עם מכתב זה לאנ"ש יעניקו לו בתשואות חן, וכן הי', ומזמן לזמן הי' נוסע לעיירות שונות אשר היו בהם, כאבאווער שטיכלעך" עם המכתב הנ"ל, ובכל מקום בואו הצליח ויצא עם תרקיבי דרינרי, כמובן.

3) אנב ראוי לציין כי עפ"י עצת כ"ק ארמו"ר הראשון מוהר"ש זצ"ל נבנית התחנה הזאת, כי יהודי א' מתושבי באבוב בא לפניו והתנצל א"ע שיש לו מעות שחייב לעשות בו צרכי רבים, ואינו יודע מה לעשות בהם, ויעץ לו כ"ק מרן מוהר"ש כי כאשר התחנה רחוקה מן העיר כמה ק"מ, והיא שירחא דציבורא לטרוח בכל פעם אל מחוץ לעיר לכן נכון לבנות עוד תחנה א' בתוך העיר. וכן נעשה.

במשך ימי מלחמת העולם השני' נהרסה המצבה ממקומה, ואחר המלחמה שבו איזה אנשים לבאבוב וראו את המצבה בתחתית ההר (כי הביה"ח בבאבוב הוא בגובה ההר) והעלותו למעלה על מקומה, אבל אחר איזה זמן שוב הרסוהו הערלים, ושוב לא מצאוה. ובשנת תשל"ה נסע כ"ק אדמו"ר שליט"א לעיר באבוב והועמדה שם מצבה חדשה, והנוסח הוא קצת כפי מה שנשאר בזכרון, ובשנה שלאחריה בקיץ שנת תשל"ו נבנה שם אהל מחדש (בהשתרלות ידידנו הנגיד הנכבד מו"ה יחיאל קורץ נ"י). וזהו נוסח המצבה:

כתר תורה

פ"נ

כבוד קדושת אדונו מורנו ורבנו

עטרת ראשנו

הרב הגאון הקדוש ארי שבחבורה

אספקלריא המאירה מנורה המהורה

שר התורה המפורסם בכל קצוי ארץ

רשכבה"ג

עבר ד' במסירת נפש

והרביץ תורה בישראל

ועסק בכל כוחו בתורה ועבודה

וגמילות חסדים בבחינה נפלאה

כקש"ת מרן שלמה הלברשטאם זצלה"ה

בן הרב הצדיק

מהו"ר מאיר נתן זצ"ל

בנו של הגה"ק איש אלקים נורא

מרן חיים אבד"ק צאנז

בעל רברי חיים זצ"ל

מגזע קדושים

הג' מהרש"ל והג' חכם צבי

והגה"ק מרן נפתלי צבי

אבד"ק ראפשיץ זצ"ל

שימש בכתר הרבנות ארבעים שנה

בק"ק בוקאווסק אושפיצין ווישיניצא באבוב

נפטר בשם טוב ב' דר"ח תמוז

שנת תרס"ה לפ"ק

ת נ צ ב ה

מכתבים אל המערכת

בס"ד.

ראיתי בחוברת כרם שלמה (אייר תשל"ח באכוב) בעמוד כ"א בתשובת הרה"ג ר' אליעזר חיים רייטש וצ"ל שכתב וז"ל הקשה לי אחד מ"ט מי שיש לו ב' או ג' מזוזות לקבוע אינו מברך לקבוע מזוזות כמו שמברכין על טבילת כלים לטבול. והשבתי רחוק"ל לא רצו לתקן ברכה לקבוע מזוזות כדי שלא נטעה כס"ד הנמרא מנחות ל"ד ע"א רצריך ב' מזוזות מימין ומשמאל משא"כ בכלים לא שייך טעות כזה, עכ"ל. והיות שרשמתי זה יותר מכ"ה שנים בענין זה, שלא עפ"י סדר, אמרתי כעת להעלותו בכתב, ושיהי' מוכן בשולחן ערוך.

עיין בשו"ת לבושי מדרכי (תרצ"ו) סימן רנ"ר שכתב לחלק רמזוזה הוא רק שם מושאל ונקרא על מעשה הקביעות, ולא שייך ב' לשון רבים, וכלים הם משמות הכללי עיין היטב בדבריו. ועוד וז"ל רבא הברכה לרמז דאין קובעין שתי מזוזות על ב' מזוזות וכו' עכ"ל. ודע דראיתי בערוך השולחן יור"ד סימן ק"כ סכ"ב וז"ל ורבנו הב"י בס"ג כתב יברך על טבילת כלי ואם הם שנים או יותר מברך על טבילת כלים, עכ"ל, ובאמת אין קפידא בזה כמ"ש גדולי האחרונים והמנהג הפשוט אצלנו לברך גם על כלי אחת על טבילת כלים עכ"ל. והנה יש ספר יקר המציאות ונדפס שוב לאחרונה (תשל"ג) בשם מזוזות מלכים ובסימן י"א בהלכה למשה אות ל' כתב, ומברך לקבוע מזוזה ולא לקבוע מזוזות, ובשולם ואמת שם כתב זה נשמע מסתימת הפוסקים שלא נחתו לחלק בזה כמו בכלי שמברך על טבילת כלי ואם הם שנים או יותר מברך על טבילת כלים. נשמע דבכל אופן מברך לקבוע מזוזה, ומדוע לא מברך בלשון רבים כמו בכלים, ונתן תירוץ בהרה"ג הנ"ל שלא יטעו דבעי ב' מזוזות, וכתב ועיין מהרש"ג יור"ד רס"י מ"ט ותל תלפיות שנת תרפ"ג אות ח', עכ"ל. ואין הספרים תח"י לעי"ש. והוסיף עוד וכתב דבכלים אפשר להטביל כמה ביחד וא"כ אפי' מטבילין זא"ז מברך כלים, אבל במזוזה מהנמנע לקבוע ב' מזוזות בשני פתחים כאחת, לכן אינו שייך לברך אלא בלשון יחיד, הלכה למשה סימן רפ"ב. וציין עוד ויצבר יוסף סי' ט' אות ב' (ואינו תח"י). ובספר טבילת כלים לירידי הרה"ג ר' צבי כהן עמוד ק"ע ציין לעור ספרים והם כוכבי יצחק ח"א סימן ו' אות ו' (ש"ס וצ"ל סימן י') וכן ציין להגרמ"א פארשלאנעד בהסכמה לספר יסודי ישורון ח"ו (ש"ס וצ"ל ח"ד) ועי"ש דנתן ב' תירוצים, א' עפ"י קבלה וא' עפ"י נגלה כי בכלים הכל לפניו ואפשר לטבול ביחד וכשמברך על כלי נראה שלא מברך כ"א על כלי אחת ובמזוזה כל מזוזה קובע לעצמו עיין היטב בדבריו, ובס' אז נדברו ח"ג סימן ס"א, ובספר משמרת חיים והוא שם בעמוד צ"ד וז"ל, מזוזה היא מצוה בפ"ע וכשקובע הרכה הוא עושה הרכה מצוות של מזוזה אחת ולכן מברכים לקבוע מזוזה אבל בטבילת כלים המצוה באה מחמת האיסור על הנברא להשתמש בכלים הללו ויש עליו לטבול כלים הנלקחים מעכו"ם וכשטובל הרכה כלים הוא מקיים מצוה אחת של טבילת הרכה כלים ולכן מברך על טבילת כלים כיון דהמצוה על כלים הרכה וכשהוא טובל דק כלי אחת הוא מברך על טבילת כלי כיון דהמצוה היא על כלי אחד עכ"ל. ועיין יסודי ישורון ח"א עמוד י"ז. ועיין ברכת הבית שער נ"ט אם הפסיק בין קביעת מזוזות אין מברך ול"ד להפסקה בין תפילין ש"י לש"ר עי"ש בשערי ברכה ובשערי בינה אות א'. ובענין הפסקה בבדיקת חמץ עי' בשו"ע סי' תל"ב ס"א.

הרב אפרים גרינבלאט

(בעמ"ח שו"ת רבבות אפרים)

מעמפים, טענעס

ס"ד. כ"ד לחודש סיון תשל"ח.

כבוד המערכת, כרם שלמה.

ראשון, רציתי להעיר עמש"כ ש"ב הרב יהושע רובין שליט"א הנרפס בקונטרס ד' בדברי הפ"ז יו"ד סי' צ"ח סק"ב כשם הדרישה שאסור למעום בשר חי, והעיר דהא אפי' לאכול בשר חי שהורח ולא נמלח מותר, יפה הקשה, אך כבר קדם אותו בחכמת שלמה (להגאון ר' שלמה קלוגער ז"ל) בסי' צ"ח, יעו"ש מה שתידין.

עוד רצוני להעיר, ע"ד כ"ק אא"ז זצ"ל בשו"ת דברי חיים ח"א או"ח סי' ל"א שכתב וז"ל, ואך באמת חלקו על הריב"א ז"ל ובפרט הרמב"ם ז"ל כ' בהרי"א דעשה ול"ת דוחה העשה, אלמא דלא כהריב"א וכו' ולפע"ד אישתמיטת' דברי הר"מ הללו מהגאון נו"ב בסופו עכ"ל. ויש לציין דאפשר דלא אישתמיטת' דברי הרמב"ם מהגאון נו"ב, כי אולי ה' לו להגאון נו"ב גירסא אחרת בדברי הרמב"ם (בהל' שחיטה פי"ג הי"ט) כמו שנרפס לפנינו בקצת דפוסים, ולא עשה דוחה עשה, ומפני גימגום הגירסאות השמיט ירו מלהביא רא' מדברי הרמב"ם אלו.

בן ציון יהודא ליב שווערסקי

(נכר כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד)

באלשימאר

ב"ה. ב' שלח כ"א סיון ה'תשל"ח לפ"ג.

א"כ חברי המערכת, כרם שלמה" הי"ו כ"א בשמו יבורך.

הן עתה הגיעני קונטרס ג' (שבט תשל"ח) ומצאתי בו מעניינא דיומא קושי' עצומה על פרשתנו מהרב ר' נחום מאיר גערמאן הי"ו על הישועות מלכו, ומחמת חומר הקושיא עיינתי קצת בזה וב"ה מצאתי תירוץ נכון כאשר אבאר בס"ד. דהנה לכא' קשה באמת על התרג"י כי איך אפשר שהי' מתכוין לש"ש למ"ד תולש והלא שפיר קאמר הישועות מלכו דא"א לתרווייהו בהדרי, אך יוכן בהקדם דברי הפנים יפות בפ' שלח שכתב, דהא דכתיב וימצאו איש מקושש שאמדו חז"ל שמצאוהו מקושש והתרו בו ועדיין הי' מקושש, צריך להבין לענין מה כתבה התורה שכבר התחיל להיות מקושש קודם ההתראה וכו' ותירץ דלמ"ד קוצר הי', כיון דקיי"ל דבעינן שיקצור שיעור, א"כ י"ל דמיירי שהתרו בו לאחר שהתחיל לקצור קודם שנמר השיעור ואחר התראה גמר שיעור המלאכה לכן חייב, ע"כ. ולפ"ז יתיישב בפשטות התרג"י דלכך הי' מקושש "עצים" שהאחת תלש לפני התראה ואחת אחריו*). אך לפ"ז לכאורה מוסתר דברי הישוע"מ, ונראה לתרץ דאי' בחזורק צו: כמתנייתא תנא תולש הי', והוא בספרי פר' זו וז"ל: וימצאו איש מקושש עצים — תולש מן הקרקע, אתה אומר תולש מן הקרקע או איש עצמו שמו מקושש, ת"ל ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים — תולש מן הקרקע, ופי' בתולדות אדם ד"ה או איש עצמו שמו מקושש — עצים, ומלאכה אחרת היתה ת"ל ויקריבו אותו המוצאים אותו, מורה מלת אותו השני' שמקושש עצים שם המלאכה הוא, יוצא מזה דלמ"ד תולש הי' ראייתו ממלת המוצאים אותו, ולהלן בספרי וז"ל: ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש, עוד למה נאמר והלא כבר וימצאו איש מקושש עצים ומה ת"ל אותו מגיד שהתרו בו, ובתולדות אדם ד"ה עוד למה נאמר, דמאמר ויקריבו אותו המוצאים אותו

(*) אכתי יש להעיר בזה שהרי כתיב ב' פעמים עצים בלשון רבים, וימצאו איש מקושש עצים, המוצאים אותו מקושש עצים, ולמה צריך ב' קודם התראה וב' אחר התראה. — ובעיקר התמי' על התרגום יונתן י"ל, כי בתרגום יונתן כתיב ואתליש קיסין, ויתכן דהי' קיסמין דקין מאד, וכמו שתרגם יונתן עה"פ ויבקע עצי עולה — קיסין דקיתא, ואולי משעם זה הוצרך יותר מאחד, דלא הי' באחד שיעור תלישה.

ילפינן בפ' היו בורקין רף מ"א, אלא שמייתור המוצאים אותו ילפינן התראה כו'. היוצא לנו מזה רלמ"ר תולש חי' רילף מהמוצאים אותו אין עוד מקום ללמוד ממנו התראה כרילף בספרי, וא"כ א"ש הישוע"מ שכתב רלמ"ר תולש חי', ע"כ לא כיוון לש"ש רלמה צריך עצים הרבה וליכא למימר משום התראה כתי' הפנ"י דהרי הוכחנו דלירי' אין מקום לילף התראה, אך לא יקשה מזה על התרג"י, ראי' שם, "קם חר משבטא ריוסף" הרי רקיימא לי' שהי' צלפחד וילף גז"ש במרבר במרבר רחזורק צו: וא"כ לא צריך ללמוד מקרא שלא חי' שמו מקושש ואייתר קדא להתראה, וגם על הפנ"י לק"מ לפי מה שהוא מפרש ברברי הספרי עיי"ש (ובאמת פירושו רחוק קצת יעוי"ש).
הכ"ר מוקירכם ומעריצכם הבא עה"ה בברכת התורה,

יוסף פסעפרקארן
ירושלים

כ"ה.

אל כבוד המערכת כרם שלמה, שלומכון יסגא לחרא.

בקונטרס השביעי (עמור מ"א) הבאתם מאמר על פיוט האקרמות והיציב פתגם מאת א. מ. ה. — והביא שם מה שמצא בספר הפיוטים והפיוטנים להרוו"ה שהי' עוד חרוז בהיציב פתגם שנחסר במחזוריים שלנו, ומתוך הרברים, "נורע" לו פירוש החרוז האחרון. דאיתי להעיר כי במחזור ויטרי צר 158 כתב וז"ל, כיו"ט שנהגו לומר תרגום של הפטרה אומר המפטיר ג' פסוקים ואחר יאמר המתרגם, "רשויות" ואלו הן. ומביא שם י"ב פיוטים שהם רשויות להתרגם והיציב פתגם הוא השמיני שם. ואלו הם שמזכיר בהם שהוא מתורגם ע"פ יונתן בן עוזיאל:

א'. (אות קס"ז) המתחיל איסב רשות, מסיים בו, כמא רפריש יונתן בן עוזיאל וכו' הוה פריש.

ב'. (אות קס"ח) המתחיל נצחן קריבא, כתוב בו כתרנום יונתן בן עוזיאל, והאריך שם בכל הענין כראיתא בנמ' רמגילה רף ג' ומרבה בשבחיו.
ז'. (אות קע"א) המתחיל ארו שותא, מסיים בו יהונתן גבר סוכלתן עלי משכבי' יהא שלמא.

ח'. (אות קע"ד) הוא היציב פתגם, ושם ישנו החרוז שנחסר במחזוריים. ובשנוי לשון קצת ממה שהביא מרוו"ה, וכן הוא: כקאימנא ותרנימנא במילוי רבחר ספרין. יהונתן גבר ענוותן בכך לי' ינמטי אפרין.

וכן באות קע"ה וקע"ו וקע"ז וקע"ט בכולן מפורש יוצא שמתרגם ע"פ יונתן בן עוזיאל. וא"כ הרבר פשוט בתכלית הפשטות שהיציב פתגם הוא רשות למתורגמן, ויהונתן גבר ענוותן הוא יונתן בן עוזיאל. והכותב א. מ. ה. קימחא סחינא קשחין.

בשלום וישע רב,

החפץ בעילום שמו

שגיאות מי יבין

לצערנו נפלו טעויות באיזה מקומות, והקוראים הנכבדים מתבקשים לתקנם.

בקובץ א' עמוד כ"ט שורה ו' מלמטה, יותא — צ"ל יותר	
ר' עמור י"ר שורה ח' מלמטה, שעצניהן — צ"ל שעיניהן	"
ר' עמור כ' שורה ט' מלמעלה, בשבת — צ"ל בשעת	"
ר' עמור ל"ג שורה ר' מלמטה, אל כתיב — צ"ל את כתיב	"
ר' עמור ל"ר שורה י"ז מלמעלה, ריחים — צ"ל בריחים	"
ר' עמור ל"ט שורה י"ז מלמעלה, ומותרין — צ"ל רמותרין	"
ה' עמור מ"ב שורה ז' מלמעלה, כ"ו לחורש — צ"ל כ"ה לחורש	"
ו' עמור כ' שורה ג' מלמטה, יוח"כ הרע"ה — צ"ל ר"ה תרע"ו	"
ו' עמור כ"ט שורה ראשונה, ה"כ — צ"ל ה"ב	"
ו' עמור כ"ט שורה ב' מלמעלה, ונתן — צ"ל ינתן	"
ו' עמור כ"ט שורה ר' מלמטה, כל — צ"ל כלל	"
ו' עמור מ' שורה ח' מלמעלה, והי' עט"ך — צ"ל והי' אומנו"ת עט"ך	"
ז' עמור ט' שורה ח' מלמעלה, במצפון לשאול — צ"ל כמצפון לדרום	"

* * *

בכרם שלמה קונטרס ה' עמור ח"י נרפסה קושיא בשם הגה"צ מפלאנטש זצ"ל אשר רגיל הי' תלמידו הרה"ח המפורסם ר' רור קאהן ע"ה להגיד בשמו. ובקונטרס ז' עמור ח"י העיר הרב המפורסם וכו' אבר"ק סענפעטער שליט"א, שקו' זו עמרו בה כבר הגאון ר' אברהם טיקטין והגאון ר' שלמה קוועטש עיי"ש. — ועתה אנה אלקים לירינו ספר, "תורה ומצות" על תרי"ג מצות להרה"ג מו"ה ישראל ראוויר, תלמיד מובהק להגה"צ מפלאנטש ובראש הספר הרפים קונטרס קטן בשם "לקח טוב" והביא שם קו' הנ"ל, וכתב עלה, "קושיא נפלאה ששמעתי" ואח"כ כתב ששמע מפי הגה"צ מפלאנטש תירוץ על קושיא הנ"ל. ולפי"ז נראה שגם הגה"צ מפלאנטש לא הקשה קו' זו מעצמו. וטעות לעולם חוזר. — וכיון שנסתכל הרבה שנזכר שמו על קו' זו, מצאנו לנכון להעתיק כאן מה שתירץ, וז"ל שם: רע"כ ר"ע ס"ל ביעור חמץ בשריפה גם לפי האמת וס"ל לגמרי כר' יהודה רדריש ג' קראי לאיסור אכילת חמץ, ראי הי' ס"ל לר"ע דליכא אלא ב' קראי לאיסור אכילה מנ"ל דתשבתו הוי בעיו"ט דילמא הוי כמשמעו ביו"ט ומותר לתשבתו בכ"ד, מה תאמר הא אי תשבתו הוי ביו"ט שוב האיסור אכילה ב' קאי לאח"ז ושוב דמי לנותר והוי בשריפה והא הבערה אסור ביו"ט אלא מוכח דתשבתו הוי בעיו"ט, זה לא הוי הוכחה כלל, דהא אי אמרינן דתשבתו הוי בעיו"ט שוב ע"כ צ"ל דגם קרא ב' דאוסר אכילת חמץ קאי בעיו"ט ושוב ניהא ספי לומר כמשמעו דתשבתו הוי ביו"ט ומ"מ אכתי זה גופא תהי' הוכחה דע"כ

120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

תמונת בתי"ק הגאון מוה"ר פנחס הלוי הורוויץ זצ"ל בעל ההספדה והמקנה — נדפס לציל עמוד ל"ה.

כסא דברכתא

נשדר אל מול פני הקודש
 עטרת תפארת ראשנו
 כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א
 ליום כלולת אפריון בנו יקירו כש"ת
 הרב מוה"ר בן ציון ארי' ליבוש שליט"א
 עב"ג מנב"ת
 מרת רוזא ריקל תחי'
 בת הרבני החסיד הנכבד המפורסם צנא מלא ספרא כש"ת
 מוה"ר משה צבי וואקסמאן שליט"א
 ביום כ"א סיון האי שתא

ויהא רעוא שיהא לגדא ולמזלא טבא ויהי נועם ד' אלקינו עליהם להניח
 ברכה אל תוך בתיהם ויוכה כ"ק רבינו שליט"א לראות מהם דורות ישרים
 לשם ולתפארת ולתהלה.

מאחלים

ביהמ"ד קהל שערי ציון דבאבוב בארא פארק	ביהמ"ד בית משה אהרן דחסירי באבוב בני ברק
ביהמ"ד בית יהושע קרית באבוב	ביהמ"ד כרם שלמה דחסירי באבוב זכרון מאיר
ביהמ"ד כרם שלמה דחסירי באבוב ירושלים עיה"ק	ביהמ"ד זכרון נפתלי דחסירי באבוב לונדון
ביהמ"ד דחסירי באבוב אנטווערפן	
ביהמ"ד בית דוד דחסירי באבוב מאנטרעאל	
ביהמ"ד דחסירי באבוב וויליאמסבורג	

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם לאנגזאם נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להאברך היקר ר' אפרים אביגדור הלוי בארנשטיין נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אשר זעליג גאלדמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' דוד וויינבערגער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' חיים אלישע טייטלבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יהושע בארנער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישכר דוב הכהן ווייס נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישראל יחיאל שטרם נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' מאיר בעק נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מענדל גרשון גרינזואלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי ברוך גיפס נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי יעקב בר"מ עליאם נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה נחום הכהן מייער נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שלמה דוב שעכטער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלמה רפאל הכהן בארנפריינד נ"י להולדת הבן
יוזבו לגדלם לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רב נחת והרחבה לאויט"א.

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם בארבער נ"י מטאראנטא להולדת הנכדות תאומות
להאברך היקר ר' אהרן קיוואק נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה יהושע העשיל העללער נ"י מבני ברק להולדת הנכדות
להאברך היקר ר' יהושע פירער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב אפרים פישל ווישליצקי נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב מאיר הלוי שלעפעריג נ"י להולדת הבת
להרב מו"ה מרדכי בערנשטיין נ"י ר"מ בישיבת קדושת ציון בקרית באבוב
להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה שמואל פאסטען נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' נפתלי עהרנרייך נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי ברוך נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי ארי' בייגל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה לאם נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמואל קארף נ"י להולדת הבת
יוזבו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.
המערכת

ברכת מזל טוב

להרב המפורסם וכו' מוה"ר חיים מייזליש שליט"א אבד"ק סארוואש לנישואי נכדו

להרב מו"ה יצחק גראסס שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאכוב לנישואי נכרתו

להנה"ח מו"ה יצחק זאב הכהן ראזענגארטען נ"י לנישואי בנו

להנה"ח מו"ה כתריל געללער נ"י מטאראנמא לנישואי בנו

להנה"ח מו"ה מאיר יעקב הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק לנישואי בתו

להנה"ח מו"ה מרדכי אליעזר דעמביצער נ"י לנישואי נכרתו

להרב מו"ה משה דוד שטיינזאראצעל שליט"א רב דקהל בית אפרים ור"מ דמתיבתא עץ חיים דבאכוב לנישואי בתו

להנה"ח מו"ה משה דוד מאנדלבוים נ"י לנישואי בתו

להרב מו"ה פסח קופיעץ שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאכוב לנישואי בתו

להנה"ח מו"ה רמאל אלי דעמביצער נ"י לנישואי בתו

להרב המפורסם וכו' מוה"ר שלמה זלמן האראוויץ שליט"א אבד"ק פאטיק לנישואי נכדו

להאברך היקר ר' אברהם שבתי עבקר ציטראנענכויס נ"י מאנטווערפען לנישואיו

להאברך היקר ר' בצלאל הורוויץ נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' יהודה קאפציעל נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' יהודה ליכטנשטיין נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר בנש"ק ר' ישכר דוב וויינבערגער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' ישראל אברהם ניימאן נ"י ממאנטרעאל תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' ישראל העניג נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' משה יחזקאל הלוי שולמאן נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' נתן יונה ווימער נ"י מקרית באכוב תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' שמואל פרוינד נ"י מבני ברק תלמיד ישיבתנו בקרית באכוב לנישואיו

להאברך היקר ר' שמואל זאב רייסער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

יעזור הש"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך התורה והמסורה

מתוך עושר ואושר והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה יהודה דיינער נ"י לאירוסו בתו
להרב מו"ה יוסף משה מייזליש שליט"א אבר"ק ווייצען — וויליאמסבורג
לאירוסו בנו הב' הח' שלמה ישראל נ"י
להנה"ח מו"ה משה קינרייך נ"י מטאראנטא לאירוסו בנו
להנה"ח מו"ה מרדכי אהלין נ"י לאירוסו נכרתו
בורא עולם בקנין השלם זה הכנין עד ער
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארצות הברית = 10 דאלער לשנה

בארץ ישראל = 150 פונט לשנה

בקאנאדע = 12 דאלער לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

כבעלגיע = 500 פראנק לשנה

בשאר ארצות מעבר לים = בדואר רגיל 12 דאלער לשנה ובדואר אויר 20

דאלער לשנה

המחירים הללו הוקבעו כפי הוצאותנו אנו

המערכת

From:

KEREM SHLOMO

B.Y.B.Z. of Bobov

1533 - 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

====

Non-Profit
Organization
U.S. POSTAGE
PAID
PERMIT No. 6579
BROOKLYN, N.Y.

ADDRESS CORRECTION REQUESTED

FORWARDING & RETURN POSTAGE GUARANTEED

קובץ

נדרם שלמה

ע"ש ב"ק מרן הנה"ק ארמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

כ"ח מנחש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ות קורש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
וההבדלה מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

ברוקלין, ניו יארק

מ"א אלול תשל"ח

יוצא לאור ע"י תלמידי כ"ק
מרן ארמו"ר מבאבוב שליט"א

1533 48th Street

Brooklyn, New York

Tel. 871-6623

מפתח

ד . . . . . המערכת

מזרח אמרי קודש

ו . . . . . כ"ק מרן ארמונ"ר שליט"א

מזרח זמרון לראשונים

ז . . . . . הנאמן מהר"ם ברכי זצ"ל

ח . . . . . הנאמן מוה"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל

יא . . . . . הנאמן מוה"ר נחום פריבוש זצ"ל

מזרח אגרות קודש

יג . . . . . מזרח אגרות קודש זצ"ל

יד . . . . . מזרח אגרות קודש זצ"ל

מזרח זמרון לאחרונים

טו . . . . . הגה"צ מספרדאפוקב זצ"ל

טז . . . . . הגה"ר יוסף חרש זצ"ל

מזרח פלפול וחלכה

יח . . . . . הרב חיים יהודא כהן נ"י

כב . . . . . הרב שמואל רובינשטיין נ"י

קולות שבת בשבתו

כג . . . . . המערכת

כה . . . . . הר"ר מנחם בראכפער שליט"א

ל . . . . . מזרח אגרות קודש זצ"ל

לב . . . . . מזרח אגרות קודש זצ"ל

כל הזכויות שמורות למערכת

Copyright © 1978

by Cong. Shaare Zion

ברכת תורה

לידידינו האחים הנגידים הנכבדים
מו"ה ארי' נ"י ומו"ה פנחס צבי נ"י
ציטראנענבוים
אשר נרבה לבם אותם לסייע בדבר מצוה
לתרום סכום חשוב מאד להרפסת קובץ הנוכחי

לעילוי נשמת אביהם הרה"ח הישיש
מו"ה מרדכי אליעזר בן מו"ה ארי' ע"ה
מגארליץ -

נפטר ח"י תשרי תשל"ג לפ"ק

ואמם החשובה מרת אסתר בת מו"ה אליעזר וואלאך ע"ה
נהרגה עקה"ש ז' אלול תש"ב לפ"ק
תנצב"ה

ישלם ר' פעלם ותהי משכורתם שלמה מעם ר' אלקי ישראל
להתברך בכל מילי דמיטב ולשבוע רב נחת מכל יוצ"ח
ולהתענג על רוב שלום כל הימים.

המערכת

פתח דבר

ררש ראב"ע לפני חכמים בכרם ביבנה, וכי כרם
הי' שם, אלא אלו תלמידי חכמים שהיו עשויין
שורות שורות בכרם.

(ירושלמי ברכות פ"ד סוף ה"א)

בעמדינו על אסקופת תום השנה, ואנו מביטים בסקירה כללית על
העבר, מודים אנחנו להשי"ת בכל לשון של שבח ותהלה על שהגיענו עד
הלום, שכבר זכינו לראות בהופעת תשעה קונטרסים מהודרים מקובצנו
„כרם שלמה". כרם חמד שתלנו, וב"ה שגשג ונתן פרי, אשר כל רואיהן
יעידון וינידון דברי שבח עד בלי די, כי הוא כלול בהדרו, אמרי קודש כ"ק
מין ארמו"ר שליט"א, תשובות וחידושים יקרי הערך בכל מקצועות
התורה מארזי הלבנון אירי התורה, אגרות קודש מצריקי עולם, אשר עין
לא שזפתם, וחידושים בפלפול ובהלכה מחכמי דורנו שליט"א, והערות
מאירות עינים בדברי דש"י עה"ת, ועוד. וב"ה שהקובץ הזה יצא לו
מוניטין בעולם אצל אוהבי תורה וחסידות רבנים וראשי ישיבה לומדי תורה
ותלמידי ישיבות מכל החוגים אשר יודעים להוקיר ולהחשיב ערך קובץ
כזה, ונתקבל אצלם בהערצה מיוחדת. ובעיקר הביע כ"ק מין ארמו"ר
שליט"א שביעת רצונו והאציל עלינו ברכתו שנראה פרי טוב בעמלינו
להרחיב גבולי התורה והחסידות אכי"ר.

וחוץ מה שהננו נותנים הודאה על העבר, מוטל עלינו להתפלל על
העתיד, שיעזור ד' שנוכל להמשיך הלאה את מפעלינו הנשגב ביתר שאת
וביתר עז להנריל ולשפרר את הקובץ בתוכנו ובגודלו, ושלא יצא רבר
שאינו מתוקן ח"ו מתחת ידינו. ויש לנו השקפה לטובה על העתיד שיופיע
הקובץ ברצ"ה בזמנו ומועדו לשביעת רצון הקוראים הנכבדים שיחיו.

ברצוננו להודיע כאן לקוראינו יחיו כי בדעתנו להוסיף עוד מדור א'
בשנה הבעל"ט אשר ירוכזו בו חידושים ופלפולים וכו' מאברכים ובחורים
מצויינים מתלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאבוב בנאליציע אשר נהרגו על
קדו"ש בשנות מלחמת העולם. רובם לא נשאר שום זכר מהם, כי נהרגו
יחד עם משפחותיהם וילדיהם הי"ד, וחוב קדוש מוטל עלינו להעלות
זכרונם, הנאהבים והנעימים אשר בחייהם ובמותם לא נפרדו. ובכן ישמש
מדור זה כספר זכרון לשמם ולנשמתם ושיחי' שפתותיהם דובבות כו'. ת"ל
שעלה בירינו בעמל רב לאסוף חומר למדור זה לערך ממאה תלמידים
מצויינים, — ונחזיק טובה מרובה למי שימציא לנו חומר נוסף המתאים
למדור זה, ולמצוה גדולה יחשב, כמובן.

נביע בזה תורתנו אל קוראינו היקרים שליט"א ששלחו דמי החתימה בשלימות עבור שנת תשל"ח, שבעזרתם עלה בירינו להרפים הקונטרסים. ותורה מיוחדת לאותם שהוסיפו מעצמם ברוח נדיבה יותר מדמי החתימה, כי הבינו גורל הנחיצות, יתברכו כולם ממעון הברכות. — אמנם דא עקא, כי ישנם קצת שלא שלחו דמי החתימה עד הנה, וכדי בזיון וקצף, לכן החלטנו שלא נשלח להם עוד את הקונטרסים שיופיעו אי"ה בשנה הבאה, עד שישלמו גם עבור שנת תשל"ח, בלי שום יוצא מהכלל.

דמי החתימה עבור שנת תשל"ט הבעל"ט פה באדנות הברית הוא עשרה דאלער כמו בשנה שעברה, וכל הקוראים מתבקשים להיות מן הזרזין המקדימין לשלם דמי חתימתם.

ובגמר דברינו ראוי להזכיר את כבוד ידידנו הרגול והמפואר איש חמדות הרבני החסיד המפורסם שוע ונדיב כש"ת מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפען אשר עומד הכן לימיננו בכל לבו ונפשו ומאודו, יהי שמו מבורך.

ואנו תפלה שהשי"ת יהי בעזרתנו שנוכל לסייע בהדמת קרן התורה ובהתעוררות קנאת סופרים, ויקויים הפסוק ומלאה הארץ דעה את ד'.

המערכת

כל העולם כולו אינו שוה לדבר אחד של תורה.

(ירושלמי פאה פ"א)

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת כי תבא

במדרש (הובא בילקוט) ושמחת בכל הטוב, אין טוב אלא תורה דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם, לפיכך משה מזוהר את ישראל עשר תעשר. והוא מדרש פליאה. והנראה בזה עפ"י דברי הבית שמואל אחרון (בפ' שמות) שכ' לפרש כוונת הנמרא במס' שבת (דף ל"א ע"א) מעשה בנכרי א' שבא לפני שמאי א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, בא לפני הלל גיירי אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביר זו היא כל התורה כולה וכו'. ופי' המהרש"א שיקיים ואהבת לרעך כמוך ובוה מקיים כל התורה. וכ' הבש"א לבאר עפ"ימש"כ חכמי המוסר דכל אדם צריך לקיים כל תרי"ג מצות ואם אין מקיימן צריך לבוא בגלגול עוד הפעם, והנה ישנם כמה מצוות שאין כל אדם יכול לקיימן כגון מצות יבום וחליצה וא"כ איך יוכל להינצל שלא יצטרך לבוא בגלגול עוד הפעם, אך כשמקיים מצות ואהבת לרעך כמוך אז כל ישראל נחשבים כגוף אחד, אז יוצא ידי חובת המצוה כמה שחבירו מקיימה. ועפ"י י"ל דהגר הזה רצה להתגייר רק באופן שיקנה שלימות בפעם אחת שלא יצטרך שוב להתגלגל, ורגל הוא לשון פעם כמאה"כ זה שלש רגלים, וזהו אמרו גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל א', כלו' שאוכל לקיים בפעם הזאת הכל ולא אצטרך לבוא עוד בגלגול, וע"ז השיב לו הלל עצה ההוגנת לו, דעלך סני לחברך לא תעביר, שתקיים ואהבת לרעך כמוך, זו היא כל התורה כולה, שע"י עשיית אחרים תצא ידי חובתך גם אתה, ודפח"ח.

ועפ"י יתבאר גם דברי רש"י בפרשתן עה"פ עשיתי ככל אשר צויתני, שמחתי ושימחתי בו. דלכאורה יוקשה איך יוכל האדם לומר עשיתי ככל אשר צויתני, הלא אין מציאות כזה שאדם אחד יקיים כל מצות התורה, על זה פירש"י שמחתי ושימחתי בו, שקיים מצות ואהבת לרעך כמוך, לגמול חסד עמהם, כאומרו וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה, וע"ז נחשב כגוף אחד עם כאו"א מישראל, ושפיר יוצדק אומרו עשיתי ככל אשר צויתני.

ובדבר האמור יובן היטב מאמר המדרש הנ"ל, ושמחת בכל הטוב, אין טוב אלא תורה לפיכך משה מזוהר את ישראל עשר תעשר, הכוונה דגם כאן ה' קשה לרז"ל איך יוצדק אמרו ושמחת בכ"ל הטוב, דהיינו בכל התורה כולה, הרי לא יצוייר לאדם אחד לקיים כל התורה, וע"ז אמרו, לפיכך משה מזוהר את ישראל עשר תעשר וע"י נתינת מעשרות ללוי לגר ליתום ולא למנה יקשר עצמו עם כל א' מישראל, ובוה יוכל לקיים כל התורה, כי במצות ואהבת לרעך כמוך נכלל כל התורה כולה.

בענין ר"ה שחל להיות בשבת

מהגאון מוהר"ר מאיר ברבי זצ"ל אבד"ק פרעשבורג⁽¹⁾

במס' ראש השנה (רף כ"ט ע"ב) במתני', יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, ופריך בגמ' מנה"מ אמר ר' לוי כו' כתוב אחר ואמר שבתון זכרון תרועה וכתוב אחר ואמר יום תרועה יהי' לכם הא כיצד כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביו"ט שחל להיות בחול, אמר רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן ועוד הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי. ובתוס' שם בד"ה הא לאו מלאכה היא, הקשו אררבה הואיל ולא מלאכה היא ולא ממעטינן לה מלא תעשה כל מלאכה להכי איצטריך קרא למעוטי, ותרצו ברוחק. וכדי לתרץ קו' התוס' ולהסביר המשך ב' הקושיות בגמ', נקדים דברי הירושלמי במכלתין, שהקשה ג"כ קו' הגמ', מעתה אף במקדש לא ידחה, ומשני תנא באחד לחודש, כלו' במקדש יודעין מתי הוא באחר לחדש ולכן שפיר תוקעין שם אפי' בשבת, ומקשה בירושלמי, מעתה אפי' במקום שהן יודעין שהוא באחד לחודש ידחה, פי' אפי' בירושלים נמי, שהרי גם שם יודעין שקבעו ב"ד את החודש היום, עיי"ש שדרש דרשה אחריתא. ובמדרש רבה פ' אמור (פרשה כ"ט) איתא ג"כ כתירוץ הירושלמי, א"ר שמעון בן יוחאי ידחה במקדש שהן יודעין זמנו של חודש ואל ידחה בגבולין שאין יודעין בזמנו של חודש. וביפה תואר שם הביא קו' הירושלמי הנ"ל, דא"כ בכל מקום שהם יודעין שהוא בא' לחודש ידחה, והיינו בירושלים, ומתוך היפה תואר, דאין חפי' בפסוק באחד לחודש, במקום שיודעין את החודש, אלא במקום שמקדשין את החודש, וזהו דוקא במקדש⁽²⁾. ובזה נבוא להבין המשך ב' קושיות הגמרא, דבאמת המקשן שהקשה בגמרא במקדש היכי תקעינן, ידע דאיכא לתירוצא דכתיב באחד לחודש כתירוץ הירושלמי והמדרש, אך רעל זה איכא למיפדך קו' חב' של הירושלמי דאפי' בירושלים נמי לידחי, ולכן שפיר קפריך בדרך ממ"נ. — אמנם באמת הרי היפ"ת שפיר תירץ דאיכא למידרש הפסוק מקום שמקדשין את החודש, וגם יש הוכחה לדבריו למידרש הכי, דאל"כ למה לי דכתב רחמנא זכרון תרועה להורות דבגבולין אין תוקעין, הא גבולין ממילא איתמעט מאחר שאין יודעין שהיום ראש השנה, ואז בודאי אין דוחה את השבת דכתיב לא תעשה כל מלאכה, ובשלמא אי אמרת כתירוץ היפ"ת דהפסוק קאי על מקום שמקדשין את החודש, אתי שפיר דבא זכרון תרועה למעוטי ירושלים דאף שיודעין שם וודאי שהיום ראש השנה

(1) דאח אודותו בקונטרס ד' עמוד ז'. — ד"ז הועתק מכת"י תלמיד אחד.

(2) לא מצאנו לע"ע תי' זה ביפ"ת שם בפ' אמור, רק כתב דגזור אפי' במקומות ידעין מכיון רפעמים אפשר רלא ידעין, ומ"מ במקדש דוראי ידעין לא גזור, עיי"ש.

אפ"ה אין תוקעין בו, אבל אי דרשינן מקום שיודעין בו שהוא באחד לחורש, קשה קו' הנ"ל, אלא ודאי דרדשינן מקום שמקדשין בו את החורש וכדברי היפ"ת, וא"כ מאי פריך הגמ' במקדש היכי תקעין. — ועל זה פריך הגמ' תיכף אח"ו, ועוד הא לאו מלאכה היא, וא"כ שפיר איכא למימר דזכרון תרועה בא למעט גבולין, דגבולין לא איתמעט ממילא מלא תעשה כל מלאכה דהא תקיעת שופר לאו מלאכה היא, ואיצטריך זכרון תרועה למעט גבולין, וא"כ עדיין נוכל למידרש באחד לחורש, מקום שיודעין בו את החורש, ושפיר קשה קו' הגמ' בממ"נ, או במקדש נמי לא לירחי או בירושלים נמי לירחי, וכנ"ל, ועל זה מתרץ הגמ' אלא אמר רבא מדאורייתא מישראל שרי ורבנן הוא דגזור ב' וכו', וממילא ל"ק קו' התוס', ודו"ק היטב.

דרוש לראש השנה מהגאון מוה"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל⁽¹⁾

בעה"י מה שחידשתי לראש השנה תקע"ה לפ"ק.

ברמב"ם פ"ד מהל' תשובה הלכה א' כתב כ"ד רברים מעכבין את התשובה כו' והאומר אחטא ואשוב, ובכלל זה האומר אחטא ויה"כ מכפר כו' עכ"ל. וכל זה [היא] ברייתא הביאה הרי"ף סוף יומא יעוש"ה, והקשה הלח"מ דביומא דף פ"ה ע"ב במשנה קתני האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב כו', ומפרש שם הש"ס דף פ"ז ע"א דנקטה המשנה תרי זימני אחטא ואשוב כדר' הונא דכיון ששנה אדם בעבירה נעשית לו כהיתר ולכך אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ומשמע דאומר אחטא ואשוב חדא זימנא מספיקין בידו, ומדוע נקט הרמב"ם רק חדא זימנא אחטא ואשוב, ומה שתירץ הלח"מ כיון דבברייתא דמייתי הרי"ף, אשר ממנה לוקחו דברי הרמב"ם, קתני רק חדא זימנא אחטא ואשוב, למד רבינו דלא פליגי משנה וברייתא, דברייתא קאמרה דאין הקב"ה מספיק לו לעשות תשובה מפני גודל חטאו, אבל לפעמים יקרה שיעשה תשובה ותעלה לו, וכמ"ש הרמב"ם בסוף פרק זה בהלכה וי"ו יעוש"ה, אבל במשנה דמיירי באומר תרי זימני והוא יותר דע שלא יבוא לעשות תשובה מפני שנעשית לו כהיתר, מלבד שאין

(1) נולד לאביו מו"ה יואל ראנשבורג מק"ק פראג. ה' תלמיד של הגאון נוב"י והגאון בעל אור חרש, ורבו המובהק ה' הגאון מוה"ר ליב פישלס זצ"ל. ה' מבי דינא רבא דק"ק פראג, והעמיד תלמידים רבים. נרפס ממנו ס' הורה גבר עמ"ס הוריות, מעשה ר"ב הגהות על הש"ס שנרפס אח"כ בש"ס ווילנא, וס' פתחי נדה (חכמת בצלאל) עמ"ס נדה. — בהקדמת ספרו הורה גבר כותב שחיבר ס' עמק סוכות עמ"ס סוכה, טהרת חולין עמ"ס חולין, שדה צופים — מפתחות על מפרשי הש"ס הראשונים. ועוד נשאר הרבה בכת"י על כמה מסכתות הש"ס.

הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי חטאו, זולת זה הוא בעצמו לא יקרה לו בשום צד לעשותה, והזכיר הרמב"ם פעם אחד כדבריו הברייתא כו' עכ"ל. — לענ"ד הנדיל המרורה, לדבריו תיקשי ביותר אמאי לא זכר הרמב"ם רבוי המשנה באומר פעמיים אחטא ואשוב דליכא תרופה כלל כרי להזהיר האדם על כך, וצ"ג.

ונלע"ד ליישב, אחרי שאדקרק עוד בלשון הרמב"ם הנ"ל, רקאמר האומר אחטא ואשוב, ובכלל זה האומר אחטא ויוה"כ מכפר, ובמתני' לא כללינהו באחת, רק קתני כל חדא בפני עצמו, ותו דהמשנה אומרת לגבי אחטא ואשוב אין מספיקין בידו, ולגבי אחטא ויו"כ מכפר אומרת המשנה אין יו"כ מכפר, ולא קאמרהו אין מספיקין כו', ומשמע דאין זה ענין אחד, ואלו הרמב"ם כללינהו בחדא, ואמר ובכלל זה אחטא ויו"כ מכפר, משמע דהכל חד, והן אמת דהרמב"ם בפ' המשנה נזהר מזה, באמרו דאחטא ויו"כ מכפר, אין יו"כ מכפר, כמו אמרם, אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ולפיכך לא יעזרתו השם שיעשה בצום כפור מה שראוי לו לעשות כרי שיתכפרו לו עוונותיו באותו היום כו' עכ"ל, הרי דמפרש רבינו דענין שניהם אחד הוא, אבל קשיא לי לדבריו, דא"כ מדוע לא כללינהו גם תנא דמתני' בחדא כמו שכלל הרמב"ם ז"ל ולא ניתי למיטעי לחושבן לתרי ענינים, עוד קשיא לי מדוע לא קחשבה הברייתא דמיתא דרי"ף, להא דאחטא ויו"כ מכפר, וכל זה צ"ע.

וליישב כל זה אקדים מה שראיתי להאלנזי בספרו אהבת עולם דף נ"ח ע"ב כתב ליישב קו' הלח"מ הנ"ל להרמב"ם, עפ"י הש"ס דסוטה דף כ"ב ע"א ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב, א"ר יצחק אלו ששונים הלכות, ופרך פשיטא (ופרש"י פשיטא דהא ליכא למירדש לקרא זה בענין אחד), ומשני מהו דתימא שונים בחטא וכד' הונא כו' כיון ששנה אדם בעבירה נעשית לו כחיתר, קא משמע לן, וסובר רבינו דהאי קמ"ל בעי למימר, קמ"ל דאין האמת כד' הונא, אלא סובר ד' יצחק דאין חילוק בין פעמים ושלש לפעם אחת, דאי אמרת דסבר כד' הונא בעלמא, ומאי רקאמר קמ"ל חיינו שאין פ' הכתוב ועם שונים אל תתערב ששונים בחטא, אלא שונים הלכות, תיקשי הוא גופי', מדוע לא יפרש הקרא כד' הונא ששונים בחטא, ומנ"ל למימר שונים הלכות (ולתלות בוקי סריקי בתנאים), א"ו פליג ר' יצחק על ד"ה, ופסק רבינו כד' יצחק כו' עכ"ל יעוש"ה. ואם כי דברי טעם דיבר, עכ"ז דבריו תחילתן מתוקים וסופן מרים, כי לדבריו יקשה לר' יצחק א"כ איך נקטה המשנה פעמיים אחטא ואשוב אם לא נימא כד' הונא, והוצרך הנאון לירחק דלאו דוקא הוא לרב יצחק, וזה דוחק עצום עד מאוד, להרחיק המשנה כולי האי לר' יצחק.

ואני אומר דאף המשנה מקום אתי ליישבה לפי דבריו עפ"י דרכו, והוא שראיתי במדרש רבה פ' בראשית פרשה ב', והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהן של רשעים, ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהן חפץ, אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי

טוב הוי במעשיהן של הצדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים עכ"ל. וכבר צווחו ודרשו בו כל הדרשנים בהכנת המדרש הזה, והנראה אמת נכון וברור הוא מ"ש היפה תואר דיש להסתפק אם צדיק גמור שלא חטא מעולם עדיף או מי שחטא ונעשה בעל תשובה עדיף, וז"ש המדרש איני יודע באיזה מהם חפץ, אם במעשה הצדיקים, ד"ל שלא חטאו מעולם, או במעשה הרשעים ר"ל שחטאו וחזרו בתשובה, ומכריע המדרש דצדיק גמור שלא חטא מעולם עדיף, והיינו האור כי טוב. וכן מצאתי להאלגזי הנ"ל בדף ס' ע"ב בשם זקנו הגאון דרך בסגנון הזה, והחליט דפליגי ד' אבותו ור' חייא בר' אבא במדרש שם בפלוגתא זו אם בעל תשובה או צדיק גמור עדיף, ויעו"ש שהטעים הענין ביותר לומר דאף למ"ד בעל תשובה עדיף היינו אם חטא במקרה ואח"כ חזר בתשובה, אמנם מי שרוצה לחטוא כדי לשוב אח"כ נלחיות בעל תשובה, בזה מודו כ"ע דאין מספיקין בידו לעשות תשובה, ומעמים זה בקרא אל יקנא לבך בחטאים (ולא אמר בחוטאים), ד"ל אע"פ שבעלי תשובה יש להם שכר הרבה, מכל מקום אל יקנא לבך לעשות חטאים כדי לשוב אח"כ, כי אם ביראת ה' כל היום, פ' שלעולם טוב יותר שלא תחטא כלל יעו"ש באורך. ולא לחלוק עליו באתי ח"ו, אלא שאומר אני שהדבר שקול, ראולי י"ל דדוקא למ"ד צדיק גמור עדיף מבעל תשובה, אז אם חוטא האדם כדי לשוב ועובר על אל תאמין בעצמך כו', אז י"ל דאין מספיקין בידו לעשות תשובה, כי יותר ה' טוב לו שלא לחטוא ולירד בגדר הסכנה, דשמא יפנה ולא ישוב, אבל למ"ד בעל תשובה עדיף מצדיק גמור, אף אם לא טוב עושה לחטוא לכתחלה כדי לשוב ולקיים מצות התשובה, מ"מ לא יוצרק שיח' עונשו חמור כל כך שלא יספיקו בידו לעשות תשובה, ודי עונשו שלא יסייעוהו, אבל לא יעכבוהו אם ירצה לשוב מצד עצמו.

ויצא לנו מזה דיש למצוא ב' דרכים באומר אחטא ואשוב, האחד הוא שחוטא במתכוין מצד מזג ודוע לבבו הדע המחטיוא ויודע רשעו, אלא שאומר אחטא להנאת החטא, אבל אשוב אח"כ, ובזה ליכא שום צד ספק דבוודאי אין מספיקין בידו לעשות תשובה, והשני, שחוטא במתכוון, אך לא לתאוות יצרו והנאתו, רק כוונתו לטובה, לקיים מצות עשה של התשובה ולחיות במדריגה של בעלי התשובה, ובגדון הזה יש להסתפק, ותליא בשני דיעות הנ"ל שביארנו, ראף אם לא טוב עושה, אם יהי' עכ"פ בגדר אין מספיקין כו'.

והנה הבריייתא שהביאו הרי"ף ורמב"ם הנ"ל החושבת כ"ד דברים המעכבין התשובה, האומרת דק חדא זימנא אחטא ואשוב, נראה דעתה רבעל תשובה עדיף מצדיק גמור, וא"כ אם כוונתו בחטאו רק לכבוש יצרו ולעשות תשובה באותה עבירה ובאותו מקום, אין זה בכלל אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ולכך חשבה הבריייתא רק חד זימנא האומר אחטא ואשוב, והיינו מי שכונתו לרעה ולהנאת החטא, וסמך עצמו שישוב, אז אין מספיקין בידו.

ולפ"ז מתורץ מה שהקשיתי דלא קחשיב הבריייתא נמי אחטא וי"כ מכפר ויהי' כ"ה דברים, דז"א דזהו בכלל אחטא ואשוב דחשבה הבריייתא וכמ"ש הרמב"ם ובכלל זה האומר אחטא וי"כ מכפר, ולכך א"צ הבריייתא לפרשו, כיון

דנקטה רק חרא זימנא אחטא ואשוב, והוי זה בכללם, אבל המשנה דנקטה תרי זימני אחטא ואשוב סוברת צדיק גמור שלא חטא כלל עדיף, ולכך אף אם כוונת החוטא רק כדי לשוב אפ"ה אין מספיקין בידו כו', וזה דנקטה המשנה פעמיים להורות דבשום אופן לא יספיקו בידו מעשה התשובה, ולכך לא יכלה המשנה לומר ובכלל זה אחטא וי"כ מכפר, דז"א, דאינו בכלל שניהם, רק בכלל אחד מהם, ולפיכך כיון דנקטה המשנה שניהם, הוצרכה לפרש נמי אחטא וי"כ מכפר בפני עצמו, באופן שאף לר' יצחק כסוגיא דסוטה הנ"ל מדוקדק כפל הלשון דנקטה המשנה אחטא ואשוב תרי זימני, וכאמור להכריע כנ"ל.

ומעתה מבואר דפליגי המשנה והברייתא, אם בעל תשובה עדיף, או צדיק גמור שלא חטא כלל, והרמב"ם פ"ו מהל' תשובה הלכה ד' הכריע להדיא דמעלת בעל תשובה עדיף יותר מצדיק גמור שלא חטא מעולם, וזה כהברייתא הנ"ל, וא"כ אם כוונת החוטא רק לקיים מצות התשובה, אינו בכלל אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ולכך חשב הרמב"ם רק חרא זימנא האומר אחטא ואשוב, דהיינו החוטא לשם תאות יצרו והנאת החטא, כי רק בזה אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ושפיר כלל ואמר, ובכלל זה האומר אחטא וי"כ מכפר, וכמבואר. כנלענ"ד ליישב בזה, ואם שניתי אתי תלון משוגתי, והמקום יכפר בעדי. עברו, בצלאל ר"ב.

בענין שתיית דבר מר ביוה"כ

הגאון מוה"ר נחום טריביטש זצ"ל אבר"ק ניקלשבורג¹

ב"ה. היום יום א' א' דמליחות שנת תקצ"א לפ"ק פה נ"ש.
יתברך משמי מעונה, בכרכת השנה, החיים והשלום יחדיו נמצמדים
לכבוד הרב המאה"ג המופלג אדיר התורה קולע אל השערה כש"ת
מה"ו איצק נ"י אבר"ק דק"ק מאָאר וכאל"ש.

מכתבו קבלתי, וד' הטוב ישמרכם מכל רע ויסיר כל חולי וכל נגע מאתכם
ומעל כל ישראל עמו, תחל שנה וברכותי. — אודות שאלתו בשתיית הקממלין
טהעק אשר ישפטו הדופאים, כדת מה לעשות ביוה"כ, הן אמת שיטת הראב"י
המתיר בח"ש מהמשקין שאינם ראויים לשתי', ואעפ"י שאין ראוי לעשות כן
לכתחלה לאדם כריא ואפי' לדעת הראב"י, הי' נראה באמת ככה"ג מותר לכתחלה
אם הוא דבר שאין ראוי' לשתי' בפחות מכשיעור, ואף שהרב ט"ז הכין דברי
ראב"י דמוקי בעפר וכדומה אבל [בעשבים המרים] מודה הראב"י דפטור אבל
אסור כמו כל פטורי דשבת, צע"ג ולא משמע כן במרכיב בפ"ב דתענית שהרי

(1) נולד לאביו ר' זעליג טריביטש ש"ץ רק"ק אלט-נייע שוהל בעיר פראג. הי' תלמיד מובהק להגאון מוה"ר יעקב גינצבורג רומ"ץ בפראג ומח"ס זרע יעקב. — הי' מחכמי פראג והירצה שם שיעורים להרבה תלמידים. — בשנת תקפ"ו נתקבל לאבר"ק פרוסטיץ,

באמת ס"ל רוקא בשבת פטירי רתנן פטור אבל אסור אבל בכ"מ פטור ומותר, ומה רקשיא לי' מהך דאמר בגמ' נבי חומץ אימר דאמרי בדיעבר, לענ"ר משם יש ראוי' רהאיך טעו כלל ברבריו רהותר לכתחלה, אמנם היו סוברים כיון דאמר אין הלכה כרבי ממילא הלכה כחכמים דפטרי ונבי יוה"כ כל פטורי פטור ומותר, והוא השיב להם לזה אמרתי לכם אין הלכה כרבי ולא אמרתי הלכה כחכמים אלא רוקא לענין חיובא אבל לכתחילה ווראי [אין] הלכה כחכמים, אבל ברברים שאין בהם מחלוקת שפיר אמרינן דפטור ומותר. שוב מצאתי מקצת רברים בפר"ח.

ועוד יש להשיב על דברי הטו"ז ואין להאריך דרתי פשוטן של דברי ראב"י הוא בכל הרברים, הנם שבעל שא"ר רוצה לשרות נרנא בענין שלא כר"ה ביוה"כ, כבר הערתי עליו בספרי שלום ירושלים שהוא נגד דעת הרמב"ם והתוס' והריטב"א, וראיותיו אינם מוכרחים, אמנם דברים שאינם ראויין גרועים משלא כר"ה"נ, ואפשר דגם הראב"י מודה בעירב דבר מר כמו בטעקע הנזכר רבעיני' ראוי' לשתיי' דאסור, והוא מתיר רווקא ברברים שאינן ראויין מצד עצמן דליכא מקום לגזור כלל אבל בעירב ריש לגזור מודה הראב"י. ובר מן דין דעת הראב"י יחיראי ולית רחש להקל בזה, ואף דהטור מביאו בלי חולק, לענ"ד צע"נ דהא כ' הטור בקיצור פסקי הרא"ש סי' י"א וז"ל וכל הני אוכלין שאינן ראויין (במשקין) [ומשקין] וחומץ וציר ומוריים רוקא לפוטרו מכרת אבל איסורא איכא אפי' בכ"ש, הרי רלא חש לסברת ראב"י כלל, ואיך כ' כאן בפשיטות דברי ראב"י.

ע"כ כפי' דבריו נ' די"ל עוד ברבריו, דמיר ה"ל להביא דברי ראב"י בהא רכתב אכל אוכלין שאינם ראויין לאכילה כו', אלא משום דקמ"ל הכא רווקא לענין כרת בעי' שיעור אבל איסור תורה איכא בח"ש, וכ' הב"י דכוונת דבריו לענין חולה דמאכילין הקל תחילה, לזה הביא דברי ראב"י דאם אפשר לו בח"ש מרברים שאינן ראויין לשתיי' יתן לו משום דאז לכל הפחות לשי' הראב"י לא עבר איסור כלל, וא"כ לרינא גם דעת הטור לפסוק דלא כראב"י, ובזה סרה קו' הב"ח מעל הטור, וא"כ כה"ג בנידון שלכם דהכל בריאים הם תל"י כה יוסף ר', וא"כ אין לסמוך כלל על שיטת ראב"י. ואף אם יתן בו דבר מר דהוי שלא כר"ה"נ ופחות מכשיעור דהוא תרתי דרבנן נ"כ לא מצינו לסמוך ע"ז, דהא גם דברים שאינם ראויין נ"כ ליתא כאן איסור תורה ואעפ"כ ח"ש אסור. ומה שהתיר הנאון מהר"ם זצ"ל לאשתו, משום שהיא היתה כבר עלולה למיחוש שלה, אבל ב"א הכריאים רק שיראים, שומר מצוה לא ידע דבר רע.

וואת יש מקום להתיר לשום בתוך הפה לרחוץ פיו ולעקום צוארו שלא יכלע

ומשם בא לכהן פאר בעיר ניקלשבורג בשנת תקצ"א. — חיבר ספר הקובץ על הרמב"ם ושלום ירושלים על ירושלמי סדר מועד. — נפטר בשנת תר"ד.

ד"ר הועתק מעצם כת"ק המונה ברשותו של ידידנו הרבני הנגיד החסיד המפורסם מו"ה שאול הוטנערער ז"ל מאנטווערפן יע"א. וזכה לו אלקי לטובה.

ראוי להעיר, כי הרבה דברים מתשובה זו, כתבם הגאון הנ"ל בספרו הקובץ על הרמב"ם, בפרק ב' מהל' שביית עשור הלכה ה' עיי"ש, עכ"ז יש בתשובה זו הרבה חדשות כאשר יראה המעיין.

ולהפליט, וג"ז יועיל, כאשר הנגר פה רופא מומחה א'. וגם ראיתי בס' דרך חיים שטוב ללעום לאַרבער אליבא ריקנא בכל בוקר, וגם זה יש מקום להתיר בשעת הרהק, ועיין בס' אלי' רבה סי' תקס"ו, וגם בכל בוקר כשיקום יריח חומץ עם מי וורדים.

והנה יש לי פלפול ארוך בענין תרתי ררבנן אי מתירין לחולה שאין בו סכנה אליבא דכ"ע. ועיין בשו"ת הלכות קטנות סי' רפ"ב ורפ"ג, על כן נראה לענ"ד דהרין עם הרבנים האוסרים, ואעפ"כ אני איני אומר קבלו דעתי, ולכם משפט הוראה, איש איש לפי דאות עיניו וכפי אנשי קהלתו איש איש לפי טבעו ומהותו החזק הוא הרפה.

וד' הטוב יתן לכם כל טוב מלה וישמרכם מכל רע ויקבל תפילותינו ברחמים ויסיר כל המעכבים ומטרידים מעבודת ד' למען נוכל לעבדו בלבב שלם, הק' נחום טריביטש ח"פ ק"ק נ"ש המפוארה יע"א

מכתב מהרה"ק

מוה"ר יהושע רוקח אבד"ק בעלזא זצ"ל
אל הרה"ק מוה"ר ברוך הלברשטאם אבד"ק גארליץ זצ"ל

בעה"י. יום ה' לסדר ואלה גו' תשים לפניכם תר"ן לפ"ק בעלזא
רב ברכה ושלו' לאהובי מחו' ה"ה הרב הצדיק המפורסם חסידא
ופדישא ב"ק כש"ת מ' ברוך שליט"א האבד"ק גארליץ יע"א נרו
יאיר כאור הבוקר.

אחרש"ה ע"ד הט"ג אשר שלחתי לכ"ק לבקשו אשר יתעכב שמה איזה
ימים באתי להתנצל עצמי לפניו. יאמין לי כי מאד קשה לפני להטריח איש כמותו
י"ב אולם הלא ידוע לו כי הדבר נוגע לכללות ישראל ומה נוכל לעשות, אנחנו
נעשה כל מה שביכולתנו והשי"ת יהי' אתנו להיות לעזר לנו ולכ"י ולד' הישועה.
וע"ד אשר לא שלחתי ט"ג לאחיו מחו' הרב הצדיק מצאנו שליט"א' כפי אשר
כתב כ"ק, כי אמרתי אשר הוא חושב שיהי' אריענץ, ע"כ רצה שיהי' גם הה"צ
שליט"א שם, ולאשר ידעתי שלא יהי' אריענץ, ע"כ למה להטריח אותו. יותר אין
חרשות,

דברי ידירו אותכו רוש"ת מצפה לשמוע ב"ט,

הק' יהושע מבעלזא

אודיעהו בע"ה נכדו ארי' שיחי' ח"ג שיחי' מתמיד בלמוד ונושא חן בעיני כל.
הנ"ל

(1) הוא הרה"ק מוה"ר אהרן הלברשטאם זצ"ל אבד"ק צאנז והקריוו.

מכתב מהרה"ק מזה"ר שלום אליעזר הלברשטאם מראצפערט זצ"ל הי"ד⁽¹⁾

ב"ה. ב' את הברכה [בארדיוב].

ידידי החסיד הנגיד ר' עוזר נ"י⁽²⁾.

מכתבו קבלתי, ובחורש אלול אין קפידא להיות ולעשות החתונה אחר מלאת
הלבנה⁽³⁾ — ע"כ יעשה החתונה בש"מ ולמז"ט עם כ"ט, ידירו הרוש"ת המצפה
לבשו"ט עם רוב טוב,

הק' שלום אליעזר הלברשטאם
בהרה"ק מצאנו זצלה"ה

(1) נולד בשנת תרכ"א לאביו הנה"ק מצאנו זי"ע. בשנת תרל"ז נשא אשה את
הרבנית הצריקת מרת שרה מרים ע"ה הי"ר בת הנה"ק מוהרמ"ר מהארנסטייפל זצ"ל.
בשנת תרנ"ט נתיישב במדינת אונגארן בעיר ראצפערט. דכים הסתופפו בצלו ונהנו ממנו
עצה ותושי'. בתו הרבנית הצריקת מרת חי' פראדיל ע"ה היתה זונתו של כ"ק מרן
ארמו"ר מוהרב"צ זצוק"ל. — ביום ט"ז סיון שנת תש"ר נשרף עקה"ש באושוויץ. הי"ר.
(2) הוא הרבני הנכבד מו"ה עוזר פריעד מעיר קליינווארדיין יע"א. ואפריון נמטי
לבנו הרב יצחק פריעד שליט"א מוואשינגטאן-היימס שהרשה לנו להרפס מכתב זה
בקובצנו.

(3) עיין עוד בזה בשרה חמר מערכת חתן וכלה אות כ"א, ובדרכי תשובה על יו"ר סי'
קע"ט סקי"ח הביא בשם הנה"ק בעל בני יששכר שבעת שכיחן כאב"ר במונקאטש היו
עושין נישואין בחורש אלול גם בעת חיסור הלבנה כי חורש אלול הוא התעוררות ימי
רחמים ורצון לטובה ולברכה לישראל. — כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א הגיד פ"א בשם כ"ק
אביו זצוק"ל שרבינו תם השיא את בתו ביום כ"ב לחורש. (לע"ע לא מצאנו מקור לזה,
והקוראים מתבקשים להודיע אל המערכת אם ימצאו המקור).

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות
קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת
המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

שאלה אל הגאון מוה"ר יוסף ראזין זצ"ל מראגאטשאוו

מהגה"צ מוה"ר אברהם שלום הלברשטאם זצ"ל אבד"ק
סטראפקוב יע"א

נסתפקתי מה שאיתא ביום הכפורים שמותר לחולה לאכול, אם הוא דוקא בחולה שיש בו סכנה או אפילו חולה שאין בו סכנה נמי, ובמשנה ביוה"כ לא נזכר רק סתם חולה, והרמב"ם ז"ל כתב ז"ל, חולה שיש בו סכנה ששאל לאכול וכו', וכן איתא במ"ז סימן תרי"ח שמתני' מיירי דוקא בחולה שיש בו סכנה, ובאמת קשה לי מנא להו הא, הא במשנה ביוה"כ לא נזכר רק סתם חולה ואי מיירי דוקא במקום סכנה למה צריך לכל הדברים למשל נשתנה פניו או שיאמר צריך אני והלא אין לך רבר שעומד בפני פקוח נפש, ובאמת הטור מחולק על הרמב"ם וכתב חולה סתם כמו שכתב שם הב"ח בהלכות יוה"כ סימן תרי"ח וצע"ג לפענ"ר.

כה דברי המצפה לתשובתו במוקדם האפשרי.

הק' אברהם שלום בן חנה רחל לרפואה
הלברשטאם

בן הרב הגאון הקדוש משינאווע
ונכד הרב הגאון הקדוש מצאנז יצ"ו

תיקון עירובין בעיר שטראסבורג⁽¹⁾

הרב הגאון מוה"ר יוסף הירש זצ"ל אבד"ק טארנא⁽²⁾

ב"ה.

לכבוד ידידי ה"ה הרב הגדול המפורסם החסיד מאד נעלה וכו'
מוה"ר דוד הארזוויטץ שליט"א אבד"ק שטראסבארג יע"א.
בדבר שאלתו אודות תיקון עירובין בעיר הנ"ל, אשר כת"ה רוצה לתקן
עירוב, ולצרף הנהר ההולך סביב העיר במקום מחיצות, ונפשו אותה לדעת חו"ד
העני' אם יאות למעכד הכי. א' — אם יש לצרף הנהר במקום מחיצות, ב' — כיון

(1) אודות תקון עירובין דק"ק הנ"ל כבר הדפיס הנאב"ד רש"ם (השוואל כאן) תשובות בקובץ „עולת חורש" שיצא לאור בפאריז, בחוברת תשרי-חשוון תש"י ס' כ', ובחוברת תשרי תש"א ס' ל"ג. ובס' ל"ג אות ח' העתיק שם סניף א' להתיר מה שכ' לו הרב הגאון מוה"ר יוסף הירש בתשובתו הנוכחית.

(2) נולד בקראקא לאביו הר' זאב צבי הירש הי"ד. איזה שנים לפני המלחמה נתמנה לרומו"ץ בעיר קראקא יע"א. בשנת תרפ"ר הוציא לאור ספר דברי ישכר מוקדו הנ"ר

דאיכא הרבה גשרים לצורך עוברים ושבים י"ל ראיתי רבים ומבטלי מחיצה. תשובה. הגם כי אין אתי ספרים לעיין בהם, וגם ענין זה סובל אריכות ואין הפנאי מסכים לזה, אבל כיון רבוה"ז ממש נשתכחה תורת עירוב מישראל, אין דורש ואין מבקש להשתדל לעשות עירוב, רק רוב בני אדם מטלמלים בלי עירוב, וכדי להסיר המכשילה הזאת מישראל החוב קדוש מוטל על כל מי שיראה ה' נוגע בלבו לתקן עירוב כדי שיהי' ביכולת לטלטל בהיתר בתוך העירוב. ולא לחנם אמרו חז"ל בשעה שתיקן שלמה עירובין יצאה בת קול אם חכם לבך ישמח לבי גם אני עי"ש בתוס', בגלל זה פניתי מכל עסקי ולקחתי עמי בירי, לכתוב כוח רהיטורא, כאמרם ז"ל, בעירובין הולכין אחר המיקל. מה שעלה בזכרוני והשי"ת יצילני משגיאות.

הנה אם יש לצרף נהר לעמוד במקום מחיצות, אם כי הטו"ז באו"ח אוסר מחשש שמא יקרוש הנהר בימות הגשמים ויבטלו המחיצות, אבל כמעט כל הפוסקים חלקו על הטו"ז ורעתם רלכל הפחות בעת שלא נקדש הנהר, מותר לטלטל. וכן יש הרבה מאחרונים דאפי' בשעת הקרישה מותר לטלטל, ה"ה האבן העוזר והשבות יעקב ובשו"ת חיי ארי' מהג' אבדק"ק קראקא אשר תיקן שם עירוב ע"י הנהר ווייקסל, העלה ראף בעת הקרישה מותר לטלטל משום דאין רבים בוקעים בו, שיראים פן יחליקו, והסכימו לפסקו גרולים חקרי לב שהביאו תשובה בספר הנ"ל, ה"ה החרושי הרי"ם ובעל נפש חי' ועור ועור. ובפרט אם יש מקום גבוה י' שפחים חוץ ממים כנהרות שלנו, ככה"ג לכ"ע אפי' בשעת הקרישה מותר לטלטל, כיון דנשארה מחיצה חוץ ממים. אמנם בנוגע לענין גשרים, רעת הנב"י (במהדו"ת חאו"ח) ס' מ"ב דהגשר מבטל המחיצה ומצריך צורת הפתח על הגשר, וכן רעת החכם צבי, ובעיר הנ"ל אין צוה"פ על הגשר, ואפי' באמצע הגשר אין ג"כ צוה"פ. אבל המעיין בח"ס ס' פ"ט יראה דמתיר בגשרים שלנו וז"ל שם, הם לא דברו אלא בגשרים הנמוכים כדרך שעושים על המים עמוקות והם נמוכים כמו רחוב העיר הנהו הוא רמבטלי מחיצת החרין, אבל האי גשר דלשם שאמצעיתה עומדת על כמה עמורים גבוהה מאד ותחלת עלייתה הוא משפע והולכת וגם יש בשיפועה ללקט י' מתוך ד' והגשר בעצמה הוא גבוה י' ורחבה יותר מר' וכו' וא"נ לא יהיה ברגלי הגשר מתלקט י' מתוך ד' וכו' ומ"מ זכינו לדין דגשר שלנו שהיא רה"י גמור לא אתי רבים ומבטלי מחיצה וכו' ע"כ עי"ש. ובגשרים שלנו כמעט כולם המה מתלקטים י' מתוך ד', וכן אם נחשוב עובי הגשר בעצמה הוא ג"כ גבוה י', ובפרט אם נצרף מקום השיפוע כוראי הוא גבוה י', ובפרט לענין שיעור י' בעירוב הולכין אחר המיקל דהגורל הוא 2 צ"מ,

ישכר דוב בראנדעס מראראמסק ועיטרו בהערות והוספות. אחרי המלחמה כיהן כרבנות בעיר טארנא, ועסק שם הרבה בהיתר עגונות. כשנתיישב פה בניו יארק נתקשר מאוד להבחל"ח אל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. — נדפס ממנו ספר דברי יוסף, ארץ צבי, והגהות על ס' שבחי כהן. נפטר ר"ח שבט שנת תשכ"ו לפ"ק. תורתנו נתונה לבנו הב' המופלג כמר יהודה צבי נ"י על שמסר לנו תשובה זו להדפיסה בקובצנו. תח"ל, ויתברך ממעון הברכות.

כאשר ביארתי זה בתשובה ע"פ דברי הרמ"ע מפאנו ס' ג' עיי"ש שמשער אורח אמה דהוא ו' טפחים על 48 צ"מ, וכן דעת הדעת תורה יו"ד שכ' שהוא בעצמו מדר אצבע וראה שהוא בת 2 צ"מ. רק שעומד נגדינו דעת הרמב"ם לענין דוחב סיט, דנראה מדבריו שס"ל דגודל הוא צאלל, ובעירוב דהולכין אחר המיקל בודאי משערין בשיעור היותר קטן דהוא 80 צ"מ ובכה"ג לא אתי רבים ומבטלי מחיצה, וכן דעת המהר"י הלוי כהח"ס ובנוב"י הטעם משום פרצה או דאתי רבים וכו'. ועוד יש טעם להתיר אפי' בגשרים ולא אתי רבים וכו', רהנה מקור הדבר דבגשר אתי רבים ומבטלי מחיצה הוא בתוס' עירובין כ"ב שהקשו וז"ל ותימה ארץ ישראל תעשה רה"י שהרים וגבעות מקיפין אותה וי"ל דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה ואתי רבים וכו' עיי"ש, ונראה מדבריהם דאם המחיצה נעשית בידי אדם לא איכפת מה שבוקעין בו רבים, הגם דהמג"א ס' שם"ג סק"ל כ' וז"ל וצ"ל רמייירי במקום שאין הספינות עוברות שם לנמל וכו', אע"ג דנמל נעשה בידי אדם ובכה"ג ל"א אתי רבים ומבטלי מחיצה, כבר הקשה כן ודחה דבריו בשאלת יעב"ץ ס' ז', והנה מקום המתלקט ועובי הגשר וכן היסודות בשפת הנהר נעשין בידי אדם, ובכה"ג לא אתי רבים ומבטלי מחיצה, ומש"כ המג"א שם וז"ל וצ"ל דהכא מיירי במקום שאין הספינות עוברות שם לנמל דשם הוי הים מחיצה וה"ה שאר נהרות שאין הספינות עוברות שם הן עצמם מחיצה, וכ"ה בגמ' ותוס' שם דהים בעצמו הוא מחיצה עיי"ש, כבר דחה דבריו בשאלת יעב"ץ שם רהים לא מיקרי מחיצה רק החומה עיי"ש שמביא ראיות לדבריו, וזה ברור בעזה"י.

וע' באורחות חיים כהל' עירובין שמביא בשם תשובה מאהבה שכל הפוסקים לא ס"ל כהתוס' בזה דרבים מבטלי מחיצה, ואפי' להתוס' אם יש ג' מחיצות ובמחיצה ד' בקעו בו רבים לא מבטלי מחיצה לשיטת הסוברים דג' מחיצות הוא מדאורייתא עיי"ש. ובעיר הנ"ל דהוא מוקף נהר בכל העיד דעומד במקום ד' מחיצות ואפי' אם נאמר דמקום הגשרים הוא כמו פרצות עכ"פ כיון דאין הפרצות עומדות זו כנגד זו, דלא הוי אלא מדרבנן כמש"כ הפוסקים, א"כ בכה"ג לא מזיק מה שבוקעים בו רבים, וז"ב. ובפרט בכה"ג שכתבתי יש לצרף לזה דעת המג"א שכ' וז"ל ואפשר דלא מיקרי אתי רבים ומבטלי מחיצה בפחות מס' ריבוא עיי"ש, ועי' בהג' אשרי רפ"ב דעירובין שכ' וז"ל כל היכי דאיכא כ' מחיצות אפי' רחב ט"ז אמה ובקעו ס' ריבוא לא אמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצה עיי"ש, וראיתי באחרונים שמביאים ראי' דגשר לא מזיק מדבריו ההלכות גדולות שכ' וז"ל ואי אית לי למתא שורא אי נמי הדרין לה נהרותא זה הוא עירובה וכו', ומסתם ולא מחלק בין אי אית לי נשר או לא, ע"כ דגשר אינו מזיק, הגם דיש לדחות ראי' זו, אמנם לפמש"כ בלי ראי' זו יש להתיר.

ועוד יש קצת סניף להתיר דהנה דעת השואל בשו"ת בית שלמה ס' מ"ב, דבכרמלית מהני כ' פסין הגם דבפרצה יותר מ' ל"מ כ' פסין רק צריך צה"פ הוא דוקא ברה"ר ורה"ר שלנו כרמלית הוא, הגם דהבית שלמה דחה דבריו דלא מהני ב' פסין אפי' בכרמלית עכ"פ סניף להתיר מיהו איכא, דגודע דעת הרמ"א דרה"ר

שלנו דין חצר יש לו אם היא מעורבת וסני בב' פסין וסתם גשרים שלנו בולטים בשני הצדדים בליטה כ"ש דהמה במקום ב' פסין רמתיר בחצר, הגם דבפרצה יותר מי' ל"מ, אמנם כאן ריש בלא"ה כמה צדדים להתיר כמ"ש, בכה"ג י"ל ראפילו לדברי הב"ש שרחה רעת השואל ראפילו ברה"ר שלנו ל"מ ב' פסין, אבל בנ"ד מהני ב' פסין, כיון רבלא"ה יש כמה צדדים ריש לו דין רה"י.

וחנה כ"ת רצה לתקן הגשרים בזה האופן, שיקשור בצד אחר חוט ארוך, וכיון שראוי לעשות החוט ולקשור בצד השני ויהי' צוה"פ, מהני כמו דלתות הראויות לנעול, הגם כי ריכר נכונה, אבל בעיקר הדין ז"א, דכ"כ בשו"ת ברית אברהם דרוקא דלתות מהני ראויות לנעול ולא בצוה"פ עיי"ש, והעיקר הוא כמש"כ, ריש להתיר לשלטל בתוך העירוב בעידו, ובתנאי שישאל עור לארס גרול בהוראה, יען שהוא לצורך הרבים והוא קבוע לרורות, ואם כת"ה עם צירוף עור גרול יתירו, גם אני מצטרף להתיר, ונמשי' וכו'.

ובדבר שאלתו אם נפחת הריאה מחוץ הוא מצד הדין, הנה איתא ברמ"א ס' ל"ט רנהגו לנפוח הריאה ויש מקומות שאין נופחין אם אין בו ריעותא וכן עיקר ע"כ, ורעת הב"ח הוא אם לא נפחו הריאה כל בעל נפש יחמיר לעצמו עיי"ש, והתב"ש כ' אם לא נפחו הריאה במקום שנהגו לנפוח רינו כנאברה הריאה במזיר ע"ש. א"כ רע עלי המעשה שראיתי בכמה מקומות שאין נופחין הריאה בצרפת, ואנו בני פולין ואונגארין וכרומה אוכלין מבשרן, וכיון ראנו ממקומות שנהגו לנפוח, א"כ נותנין חומרי ממקום שיצא משם, ועור רזה גורם שאין עושין לגמרי בדיקת חוץ, כאשר ראיתי בעצמי, וזה אסור מצד הרין כמש"כ בשמ"ח רגורו בחרם שלא לסמוך על בדיקת פנים לחוד עיי"ש, ואני כשבאתי לעיר פאריש, ובקרתי בפעם הראשון הבית המטבחים רשם, וראיתי שאין מנפחים צוחתי ככרוכיא, ות"ל בשלתי מנהג הרע הזה, ומני אז מנפחים כל הריאות, ורי בזה.

וקצרתי במקום שיכול להאריך, ובה הנני ידידו הרובש"ת בלונ"ה, והמצפה להרמת קרן התורה,

יוסף הירש

אבר"ק טארנא

כעת בועד הרבנים בצרפת

בענין קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר

חיים יהודא כהן

ראש הכולל

כרם שלמה דבאבוב

ירושלים עיה"ק

במס' סוכה (ט' ע"ב) תור"ה הא, פירשו להא רקאמר בנמ' הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר, רהוא רוקא בגוונא שאין צילתה מדובה אלא מחמת הפסול, והרא"ש בס' י"ד מביא רברי התוס', וכן מביא רעת אבי העזרי בשם

דיב"א דפליג אתוס' וס"ל דסכך פסול פוסל סכך הכשר שכנגדו, וכן הר"ן פליג
אשיטת התוס' ושיטת דש"י בזה, מפשטות דברי הרא"ש שם משמע שרש"י ס"ל
כדעת התוס', וכ"כ הטור דס"י תרכ"ו להדיא, וההנה"מ ומביאו ב"י שם סוד"ה
ואם, כתב שאע"פ שמדברי דש"י משמע שס"ל כשיטת התוס' מ"מ אח"כ חזר
בו וס"ל כשיטת הריב"א. וכ"כ האחרונים עי' ב"ח שם. והקרבן נתנאל אות ק'
כתב דמדברי דש"י (ט); ד"ה הא קא וד"ה הא קמצטרף משמע שס"ל כשיטת
התוס', ומדברי דש"י י' ע"א ד"ה מ"ד משמע כשיטת הריב"א (והם יישבו לדברי
דש"י ט' ע"ב שלא יסתור לדבריו י' ע"א). ומדברי המהרש"א ט' ע"ב בתוד"ה
הא קא, כמה שמבאר לדברי ד"ה נמי יוצא דרש"י לא פי' כפי' התוס' שפירשו
באופן הג' שבגמ' בתחתונה כשירה והעליונה פסולה דתחתונה צילתה מדובה
מחמת העליונה, אלא פירש כפשוטו דתחתונה צילתה מדובה מעצמה ואעפ"כ
אילו היתה העליונה למעלה מכ' היתה פוסלת לתחתונה הרי מבואר דרש"י
כהריב"א ס"ל. ומ"מ יפלא דהרי התוס' הנ"ל העתיקו לדברי דש"י אלו, ולא
העירו מדי שרש"י פליג בזה אדבריהם הקודמים.

ולכן נראה שברברי דש"י אלו יש מקום להרחיק ולפרשו כפי' התוס' נמי
ומש"ב, "סבר כמאן דלית' הוא" כוונתו, דסבר דהעליון הוי כמו שאינו לגבי
לפסול לתחתון, ואין מכאן סתירה לדברי דש"י הקודמים, ומש"כ ההג"מ שרש"י
אח"כ חזר בו כוונתו אדברי דש"י י' ע"א בד"ה תחתונה שכתב, "האי עליונה
למעלה מעשרים אף תחתונה פסולה משום דמצטרף ס"פ בהרי כשר וכו'".
ומוכרח מינ' דהגם שתחתונה צילתה מדובה מעצמה מ"מ אי עליונה היא למעלה
מכ' היתה פוסלת לתחתונה, דא"א לומר דרש"י פירש הגמ' כמו שכ' התוס'
דאיירינן דתחתונה צילתה מדובה ע"י העליונה, דא"כ מה זה שסיים ובלבד שלא
יהא צלתה מדובה מחמתה דתפסיל תחתונה משום סוכה תחת סוכה הא לפי'
התוס' נמצא דכהאי גוונא שתייהם כשירות והוא קמייתא דר' ידמ'. ולפי שיטת
דש"י הכא שהוא כשיטת הריב"א, ולדעתו דס"ל הסכך שהוא למעלה מכ' סכך
פסול הוא, נמצא דבאופן הכ' דפעמים ששיתיהן פסולות תפסיל תחתונה גם לולא
הפסול דסוכה תחת סוכה דפסולה משום דקמצטרף ס"פ בהרי ס"כ ואולם באופן
הר' שעליונה כשירה ותחתונה פסולה, פירש"י דתחתונה פסולה משום סת"ס
ובד"ה וקיימא פירש דעליונה בתוך כ' לגגה של תחתונה משמע דאף כשעליונה
למעלה מכ' לארץ אעפ"כ פסול התחתונה הוא משום סת"ס, וזה צ"ע דלפמש"כ
יש בזה פסול דקמצטרף ס"פ וכו' נמי, ובאמת י"ל בפשיטות דרש"י נקיט פסול
דסת"ס דבכל ענין ישנו, משא"כ פסול דקמצטרף וכו' לא הוי כ"א בהעליונה
למעלה מכ' לארץ. [ומלבד זה י"ל דעדיף לי' למינקט פסול דסת"ס אף כשעליונה
למעלה מכ' לארץ, משום דמחמת סת"ס פסולה בכל ענין משא"כ משום קא
מצטרף וכו' יש אופן שכשירה באם יש בכשר כשעור אף אם ינטל הסכך שכנגד
הפסול עי' ברא"ש סי"ד ובשפת אמת ובמ"ב סי' תרכ"ו סק"י ואכ"מ להאריך].
ואולם י"ל דרך אחרת דבאמת דברי דש"י מדויקים, ובכל גוונא גם
כשעליונה למעלה מכ' לארץ לא מיפסלה תחתונה כ"א משום סת"ס ולא משום

קא מצטרף וכו', די"ל דער כאן ס"ל לרש"י דסכך שלמעלה מכ' סכך פסול הוא רק כשהאי סכך לא מכשיר סוכה העליונה וכגון שהוא למעלה מכ' לעליונה נמי, או כשהמתה מדובה, אבל בגווי שמכשיר לסוכה העליונה לאו שם סכך פסול עליו לגבי תחתונה נמי, ובזה יורה רש"י לתוס' דאף שהוא למעלה מכ' לאו סכך פסול הוא, ואעפ"כ פירש באופן הא' דר' ירמ' דבעינן שעליונה תהא בתוך כ' לארץ, משום דאעפ"כ דס"פ לא הוי מ"מ לא מצטרף להכשיר לתחתונה כי אם שהוא בתוך כ' לארץ, ועי' במש"כ להלן בזה.

ומסתמות פירש"י במתני' י' ע"א ובגמ' שם דפירש דפסול דפירס סדין, הוא משום מקבל טומאה, והוא מפרש הא דאיתא במתני' „מפני החמה והנשר" כפשוטו ולא כפי' התוס' נמצא דהוי סוכה המסוככת כהלכתה ואעפ"כ הסדין פוסלתה, מוכח נמי דרש"י חזר בו וס"ל כשיטת הריב"א, ומ"מ יש לרחות דכאן איירינן שהסדין צילתה מרובה מחמתה, ובזה י"ל דגם התוס' מודו דפוסל לסוכה, עי' במהרש"א אתור"ה פירס.

והנה התוס' ט' ע"ב מביאין שני הוכחות לשיטתם, הא' מהא דמקרה, והב' מהא דהוצין, וההוכחה הא' כבר יישבו הקר"נ אות ד' והגר"א בס' תרכ"ו ס"א שלא יקשה להריב"א, וההוכחה הב' יישב הרא"ש שם דס"ל דסכך שלמעלה מכ' לא הוי סכך פסול וכדעת ר"ת. והנה הרז"ה בהמאור תמה כאן על הרי"ף מה שלא הזכיר להא דר' ירמ', וכבר תמה זה ביתר ביאור לעיל בריש פרקין, והוא גרים בגמ' כג' ר"ת ופירש כפידושו, ומתמה דה' לו להרי"ף להביא הא דר' ירמ' לאשמועינן דסכך שלמעלה מכ' אינו סכך פסול. ויישב הרמב"ן במלחמות שם לדעת הרי"ף, דאין צורך להשמיענו זה דכבר ידעינן כן מהא דהוצין וכן מהא דרשנינו בעירובין דמקצת סכך בתוך כ' ומקצתו למעלה מכ' כשרה. ונמצא לסיכום דיש לפנינו ב' דרכים ליישב הסוגיות, די"ל דסכך שלמעלה מכ' אינו ס"פ והוא דעת ר"ת כאן בתוס', והרעה השני' בתוס' עירובין ג' ע"א ד"ה אי, והוא דעת הרז"ה והרמב"ן (והר"ן) בהרי"ף, אך באם נסבור דסכך שלמעלה מכ' הוא ס"פ, והוא דעת התוס' כאן ולעיל ר' ע"א ד"ה והוצין והרעה הא' בתוס' עירובין שם, בהכרח לומר כדעת התוס' כאן דלא מצטרף ס"פ בחרי כשר לפוסלו כשהכשר יש לו סכך להצל לבר, דאל"כ קשיא הא דהוצין, ודמקצת סכך, כנ"ל. וא"כ נמצא שרש"י (אחרי שחזר בו) דאית לי' הן דסכך שהוא למעלה מכ' ס"פ הוא, והן דאמרינן דמצטרף ס"פ לכשר לפוסלו וכשיטת הריב"א, קשיא על' הא דהוצין והא דמקצת סכך, וכ' הר"ן דלשיטת רש"י יש לחלק בין חד סככה ששם לא הוי הסכך שלמעלה מכ' ס"פ, שלא ניתן שיעור כ"א לחלל הסוכה, עי' עירובין ג' ע"ב, אבל בתרי סככי הוי הסכך שלמעלה מכ' ס"פ ופוסל לסכך כשר שכנגדו, ולא כתב הר"ן השיעור שיפריד בין ב' הסככין כרי שלא יחשב לסככה אחת, ויתכן דזה נמי תלוי בג' הדיעות הנזכרים בגמ' בדף י' ע"א לגבי סת"ם, וכן משמע שם ברש"י ד"ה וכמה, דברלא הוי הני שיעורא חשיב כחד סככה.

ובאמת מדברי הרמב"ן (ודברי הר"ן שם המה העתקת דבריו) נמי מתבאר חילוק בין ב' סככין לסכך אחד לענין אחר, דכתב „ומצטרפין נמי להכשר הואיל

וסכך אחד הוא", מבואר דרוקא כשהוא סכך אחד ס"ל דמצטרף נמי, וכן מדויק מדבריו שאח"כ שכתב, "ופעמים שמצטרף להכשר", משמע דוקא לפעמים, והוא רק כשהוא סכך אחד. ונמצא דכשהוא סכך א' מורה רש"י שאף סכך שהוא למעלה מכ' לאו ס"פ הוא, והרמב"ן ס"ל דבזה מצטרף נמי להכשיר וכדעת הב' בתוס' עירובין שם, וי"ל שרש"י נמי מורה בזה, אבל כדחוי ב' סככין לדעת רש"י הוי בזה הסכך שלמעלה מכ' ס"פ, ולשיטת הרמב"ן ס"פ לא הוי, אבל מ"מ לא מצטרפי להכשיר. ולפי כל הנ"ל י"ל שזהו באמת תמיתה הרז"ה אהר"ף, דאע"פ שכבר השמיענו הרי"ף האי דינא בהוצין, ובמקצת סכך, מ"מ עדיין לא שמענו דסכך שלמעלה מכ' לא הוי ס"פ כ"א בסככה אחת אבל בב' סככות לא שמענו, ושפיר יש לחלק ביניהם וכדחזינן שהרמב"ן עצמו מחלק ביניהם.

והנה בתוס' מובא גירסת ר"ת ופירושו בסוגיא דלא כרש"י, ובפשטות מדלא ביארו התוס' להדיא מוכח דגם ר"ת ס"ל כמו שכתבו מקודם דאם צילתה של סוכה מרובה אין ס"פ פוסלו, וא"כ כע"כ צריך לפרש באופן הג' דר' ירמ' דתחתונה צלתה מרובה ע"י העליונה, דאל"כ מה צריך ר' ירמ' להשמיענו דסכך שהוא למעלה מכ' לא חשיב ס"פ, אפי' הוא ס"פ אינו פוסל לתחתונה, וא"כ יוצא דלפי ר"ת ולגירסתו דאף שעליונה למעלה מכ' נמי תחתונה כשירה בצירוף סכך העליונה, נמצא דס"ל דאף בב' סככין מצטרף סכך שלמעלה מכ', וכן מבואר במהרש"א.

ובטור ס' תרכ"ח ואחריו המחבר, פסקו כשיטת הרמב"ן הממוצעת דסכך שלמעלה מכ' אף בב' סככין לא הוי ס"פ (אף לדעת הב' דבס' תרכ"ו שכתב הביה"ל שם שכוותי' פסק השו"ע) ומ"מ לא מצטרף להכשיר (ובסככה אחת כבר פסקו הט"ו וזמג"א בס' תרל"ג סק"ב כהר"ן שם דמצטרף סכך שלמעלה מכ' להכשיר) וכתב הב"י עלה שהוא פשוט ומקורו מהא דאמרינן כגמ' באופן הא' דר' ירמ', וקיימא עליונה בתוך כ', ופירש"י בתוך כ' לארץ, מוכח להדיא דלא מצטרף סכך עליונה להכשיר תחתונה כ"א כשעומד בתוך כ' לארץ, וכפי שנתבאר לעיל נמצא דר"ת פליג בזה וס"ל דאף בב' סככין מצטרף הסכך שלמעלה מכ' להכשיר, והוכחת הב"י מהגמ' יש ליישב דר"ת לא יפרש כרש"י אלא יפרש דהא דקאמר כגמ' וקיימא עליונה בתוך כ', הכוונה בתוך כ' מגגה של תחתונה, ואדרבה הכי א"ש טפי דהא דאמרינן וקיימא עליונה בתוך כ' או למעלה מכ' שבכל הסוגיא יתפרש פירוש אחד, ולא כרש"י שחילק בפירושה, וכאופנים הא' והג' פירש מכ' לארץ, וכאופנים הב' והד' מכ' לגג התחתונה. ומ"מ על אף שלא קשיא אטור והמחבר, ש"ל שהם נקטו לעיקר כדעת הרמב"ן והר"ן שהיא השיטה הממוצעת, מ"מ פלא הוא שהב"י נקט לדין זה בפשיטות ולא זכר דעת ר"ת שמתיר לצרף אף בב' סככות.

ואמנם כל הני דברים שכתבנו בדעת ר"ת הם אליבא מה שהנחנו בתחילה דר"ת מורה לדעת התוס' דלא אמרינן קמצטרף ס"פ בהרי כשר כגוונא שהכשר צילתו מרובה בלא הפסול וכהמהרש"א, אולם הגר"א בס' תרכ"ו ס"א פליג אמהרש"א וכתב שר"ת ס"ל כהריב"א, וא"כ ודאי יפרש באופן הג' דר' ירמ'

כפשוטו רתחתונה צלתה מרובה מחמתה, מעצמה בלי צירוף סכך העליונה, וחירושו ר' ירמ' הוא שאין סכך שלמעלה מכ' כס"פ שפוסל לסכך כשר שכננרו, וא"כ לא נשמע לן כלל לרעת ר"ת רס"ל ראף בב' סככין מצטרף סכך שלמעלה מכ', וכן משמע מפשטות דברי הרמב"א שנים לר"ת לא מצטרף, וא"כ אתי שפיר טפי פסק הטור והמחבר, ונס מוכן הא רחב"י לא הזכיר כלל לשיטת ר"ת, רכפי שנתבאר נס ר"ת ס"ל כהרמב"ן והר"ן.

בענין פיוס בין אדם לחבירו

שמואל אריה רובינשטיין

בראנקס, ניו-יארק

איתא במס' יומא פ"ז אמר ר' יצחק כל המקניט את חבירו אפילו ברברים צריך לפייסו שני' (משלי ו) לך התרפס ורחב רעיוך, הרבה עליו רעים לבקש ממנו מחילה. אמר רב חסדא וצריך לפייסו בג' שורות של ג' בני אדם. אמר רבי יוסי בר' חנינא כל המבקש ממו מחבירו אל יבקש ממנו יותר מג' פעמים וכו'. ויש לעיין בכוונת ר' יצחק ורב חסדא אם רצו לומר שגם בפעם הראשון שמבקש מחילה יקח ג' אנשים וכמו שנראה באמת מפשטות לשון רש"י, או אפשר שתקנת ג' אנשים הוא רק אחד שביקש בעצמו ולא מחל.

חקירה זאת יש לפשוט מדברי הרמב"ם פ"ב ה"ט מהל' תשובה שכתב וז"ל „אפילו לא הקניט את חבירו אלא ברברים צריך לפייסו ולפנע בו ער שימחול לו, לא רצה למחול לו מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעיו ופוגעין בו ומבקשין ממנו, לא נתרצה להן מביא שני' ושלישית, לא רצה מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא” עכ"ל. הרי כתב בפירוש שקורם צריך לפייס בעצמו ואם לא מחל אז מביא ג' אנשים. אלא שעדיין נשאר לנו לבאר למה לא פי' כפשוטו שתיכף יביא ג' בני אדם וכנראה מפירוש רש"י. זאת ועוד אחרת, כמה פעמים צריך לבקש בעצמו ער שיכול להביא ג' בני אדם.

ספיקות אלו נוכל לפשוט מלשון הרמב"ם פ"ה הל' י' מהל' חובל ומזיק וז"ל „ואסור לנחבל לחיות אכזר ולא ימחול אין זו דרך ישראל אלא כיון שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם ראשונה ושני' וירע שהוא שב מחטאו וניחם על רעתו ימחול לו וכל הממחר למחול הרי הוא משובח ורוח חכמים נוחה הימנו” עכ"ל. מקור דברי הרמב"ם אלו הוא משנה פ"ח מ"ז רבב"ק וירושלמי שם בחל' ז' וכנרסת רב האי גאון בירושלמי, שצריכין לבקש ב' פעמים ואח"כ שורה של ג' בג"א. וסובר הרמב"ם שב' סוגיות אלו עולין בקנה אחד, מפ' החובל לומדים שצריך הוא לפייס ב' פעמים, ושוב לוקח ג' בני אדם ג' פעמים, וכמו דאיתא ביומא פ"ז. ושעם שהוא בעצמו יבקש ב' פעמים שאז נראה שכבר הוא נכנע וניחם על רעתו וראוי לו לנחבל או למוקנט למחול, אבל אם עדיין אינו מוחל אחר ב' פעמים אינו בגדר אכזר רק שאין רוח חכמים נוחה הימנו. שוב מחרש

הרמב"ם כשלוקח חבורה מג' בני אדם יבקשו הם עבורו ולא החוטא בפניהם, שהיות שהחוטא כבר נכנע אינו מועיל אם יתוודה הוא. וכן פירש רש"י ברעת ר' יצחק ולא כשיטת הירושלמי שהחוטא מתוודה בפני השלשה. ואם עריין אינו רוצה למחול יקח ג' אנשים אחרים ושוב עוד ג' אחרים, ואם אינו מוחל ג' פעמים לג' חבורות נקרא אכזר וחוטא, והחטא שלא נמחל תלוי בראשו.

נמצא לפי דעת הרמב"ם צריך לבקש ה' פעמים, וזה לכ' סותר דברי ר' יוסי בן חנינא שאל יבקש משו יותר מג' פעמים, לכן מפרש הרמב"ם שג' מימרות אלו עולין כאחד, קודם משמיע לנו ר' יצחק שחוץ ממה שהוא מפייס בעצמו צריך רעים, ומוסיף רב חסדא שיקח ג' חבורות, ומפרש ר' יוסי בן חנינא שיותר מזה לא יבקש היות שכבר הוא אכזרי ואין להחוטא שוב חטא, רק החטא על מי שאינו רוצה למחול.

עולת שבת בשבתו

שופטים

אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. וברמב"ם במנין המצות (מל"ת נ"ח) מנאה בסדר המצות שהיא אזהרה מלירא מהאויבים בעת המלחמה. והראב"ד בהשגותיו כ' וז"ל, א"א, הבטחה היא ואינה אזהרה (וכן השיג עליו הרמב"ן). ובתשובות הגאון מהר"י קארו שם כתב וז"ל, רבינו מפרש קרא כפשט' שהיא אזהרה ואדרבה על הראב"ד יש לתמוה למה הוציא הפסוק מפשטו כדי להשיג על רבינו עכ"ל. ובספה"ק תולדות יעקב יוסף בפרשתו כתב לתרץ דמוכרח הוא להוציא הקרא מפשטו דלא שייך לצוות שלא לירא מאחד דהמורא עולה על ראשו מאליו ואין להזהיר עליו כלל ולכן כ' הראב"ד שאינו רק הבטחה, אך כתב דלפי"ו תיקשי להרמב"ם איך מנאו למצות.

אמנם י"ל דהרמב"ם לשיטתו אזיל שכתב בספר המצות במצות אהבת ד' וז"ל, מצות ג' היא שצונו באהבתו יתעלה, וזה שנחשוב ונתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנשיגהו ונחנה בהשגתו בתכלית ההנאה, וזאת היא האהבה המחוייבת, ולשון ספרי לפי שנא' ואהבת את ד' אלקיך איני יודע כיצד אהב את המקום ת"ל והיו הרברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והי' העולם עכ"ל. הרי שגם במצות אהבת ד' חוקשה לו להרמב"ם קו' זו, ותירץ שע"י שקידת התורה תבא האהבה. וכמו כן י"ל כאן בציטוי לאנשי המלחמה שלא לירא ושלא לערוץ, דמבואר בזה"ק פ' בשלח (נ"ו ע"א) עה"פ על כן יאמר בספר מלחמות ד' וגו', דכל חילין וגבורין דעבדי קוב"ה בההוא ספר תליין ומתמן נפקין. וכן הוא בגמ' (מכות י' ע"א) אריב"ל מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עומקים בתורה. הרי דבעת שבנ"י עומקים בתורה אין להם ליפחד

בצאתם למלחמה על אויביהם, ולפי"ז שפיר מנאה הרמב"ם למצות ל"ת, דהאזתרה היא שיהיו כולם אדוקים בתורה ואי לא ידאו ולא יערצו מפני אויביהם. (כ"ק מרן אדומו"ר שליט"א)

תצא

לא יהי' לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה וגו' אבן שלמה וצדק יהי' לך. וי"ל בזה דהנה נודע כי בלב יש ב' חללים חלל הימין הוא משכן ליצר טוב וחלל השמאל הוא משכן ליצה"ר, ואיתא במדרש רבה פ' בחקתי (פ' ל"ח) אמר הקב"ה תורה קרוי אבן ויצה"ר קרוי אבן, תורה קרוי אבן שנא' את לוחת האבן והתורה והמצוה, יצה"ר קרוי אבן דכתיב והסירותי את לב האבן מבשרכם, תורה אבן ויצה"ר אבן האבן תשמור את האבן עכ"ל. וזשה"כ לא יהי' לך בכיסך ר"ל בכיס הלב שלך, לא יהי' אב"ן ואב"ן ר"ל היצה"ר שנקרא אבן וכן התורה שנקראת אבן, שלא תאחז בשניהם יחדיו ותאמר שאתה רוצה לעסוק בתורה ובמצות וגם לשמוע ליצה"ר להנות גם מתענוגי העוה"ז, ואף אם תאמר שבאמת אתה יורע שהעיקר הוא העוה"ב ועיקר עבודת האדם צריך להיות במעש"ט לזכות לעוה"ב אך מ"מ גם העולם הזה הוא עולם וצריכין להתעסק ולהתענג גם בעניני עוה"ז, וז"ש גדולה וקטנה, שתאמר שהעוה"ב הוא גדולה והעוה"ז הוא קטנה אבל עכ"פ עולם הוא, לזה אמר דלא כן הוא, רק אבן שלמה וצדק יהי' לך, היינו שכל עסקך יהי' לזכות לעוה"ב, כי תכלית עבודת האדם הוא שיהפך החומר לצורה, וגם היצה"ר שבחלל השמאל יתהפך ג"כ לטוב, וכמ"ש באברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך ואמרו בירושלמי (שילחי ברכות) שאברהם אבינו עשה יצר הרע טוב, וזהו אבן שלמה וצדק יהי' לך, שגם חלל השמאל יתהפך לטוב. (כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע¹)

תבא

והקמות לך אבנים גדולות. ובבעה"ט הביא והקמו"ת ב' במסורה, דין, ואידך והקמות את המשכן (שמות כ"ו). וי"ל בזה עפ"י דברי חכמז"ל (סוכה ג"ב). כל הגרול מחבירו יצרו גדול הימנו. והנה הצדיק העובד את ד' תמיד הוא בבחי' משכן עדה"כ ושכנתי בתוכם. וז"ש המסורה, והקמות את המשכן, כשתגיע למדרגה גדולה להיות בבחי' משכן ד', אז והקמות לך אבנים גדולות, שיגדל היצה"ר הנקרא אבן כאו"ל שם. (כ"ק מרן אדומו"ר שליט"א)

במדרש, וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת, זהו מיתת צדיקים². וי"ל בזה עפ"י ד' חכמז"ל (סוטה ל"א ע"א) עה"פ בכל צרתם לא צר (ישעי' ס"ג)

(1) אמרי יוסף פ' בשלח בשמו.

(2) מאמר זה הובא בהרבה ספרים ולא ידענו מקומו איו, וכבר נלאו קמאי לחפש את המקור ולא מצאו. עיין בס' שמחת החג על הנש"פ דף ו' ע"ב (מדפה"ס) בשם ס' עולת חודש מהגאון מהר"א פלעקלים ובשם שו"ת ארץ צבי, שיצאו לחפש חנם.

רמשמע הכי ומשמע הכי, כלו' בלמ"ר אל"ף ובלמ"ר וא"ו. ולכאורה אם הקרי הוא בכל צרתם לו צר כמשמעות הקרא שהקב"ה משתתף בצערן של ישראל, א"כ מדוע כתיב לא. אמנם י"ל, רקאי על זמן שמסתלק צדיק מן העולם, שאז בני ישראל שרויים בצער על העדר הצדיק, אבל לעומת זה בשמים יש שמחה גדולה כידוע, וכדאי' בגמ' (מו"ק כ"ה ע"ב) שהקב"ה שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק. וזהו בכל צרתם לא צר, כלו' שלפעמים אין הקב"ה משתתף בצערן של ישראל, והיינו בזמן מיתת צדיקים, שאז אדרבה שמחה הוא בשמים.

וזה י"ל בכוונת המדרש הנ"ל, וכל מכה אשר ל"א כתו"ב בספר התורה הזאת, זה מיתת צדיקים, הכוונה, איזה מכה היא, אשר נכתב בעבודה לא בפסוק בכל צרתם ל"א צר, על איזה צרה קאי, על זה אמרו, זהו מיתת צדיקים, כי אז בכל צרתם לא צר וכנ"ל.

(הגאון מוה"ר שמואל פיהרער זצ"ל הי"ד אבר"ק קראס³)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס, "יוסף הלל" להרב ר' מנחם בראכפעלד שליט"א)

שופטים

קאפ' י"ז פסוק ו'.

שנים עדים או שלשה, אם מתקיימת עדות כשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיוזמו כולן. הרא"ם מרייק ממה שכתב רש"י ואין נעשין זוממין בו"ו, ולא כתב שאין בשי"ן, שאין זה ביאור למ"ש שהוא עדות אחת, רק שעדות אחת היינו לענין נתבטלה עדותו בנמצא א' מהן קרוב או פסול, ואין נעשין זוממין, פירושו וגם אין נעשין זוממים לעונש דין הזמה עד שיוזמו כולן.

אבל בנוסחת רפה"ר הרבר מבואר ברבדרי רש"י, שכן הוא שם. על פי שנים או שלשה עדים, אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב שלשה. אלא להקיש שלשה לשנים מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת. ד"א מה שנים הן עדות אחת שאין נעשין זוממין עד שיוזמו שניהם אף שלשה כן. וכן עד שיוזמו כלן. הרי ראה שאין נעשין זוממין הבא בשם ד"א, וכמ"ש הרא"ם.

ומה שטען הרא"ם על הרמב"ן הוא רק מפני שהיתה נוסחתו ברמב"ן, וכן אם נמצא אבל נוסחת ספרים שלנו ברמב"ן הוא, "ואם כן", ולפ"ז הרמב"ן מפרש כוונת רש"י, ולא שבא להוסיף על דבריו.

(3) מפי השמועה מהרה"ח מו"ה יהושע זאב זאפערן שליט"א בשם רבו מובהק הגאון הנ"ל, אשר אמרו בעת הספידו את הרה"ק מוה"ר מענדילי אבר"ק פריסטיק זצ"ל.

קאפ' י"ח פסוק כ"א.

וכי תאמר בלכבך, עתידים אתם לומר כשיבא חנני' בן עזור ומתנבא הנה כלי בית ה' מושבים מבבלה עתה מהרה, וירמי' עומד וצווח על העמורים ועל הים ועל יתר הכלים שלא גלו עם יכני', בבבלה יובאו עם גלות צדקי': בירמי' (כ"ז ט"ז) בפסוק הנה כלי בית ה' מושבים מבבלה עתה מהרה שם לא נזכר חנני' בן עזור רק כתיב אל תשמעו אל דברי נביאיכם הנבאים לכם, משמע שכמה נביאים נבאו להם כן, ובקאפ' כ"ח בנבואת חנני' בן עזור כתוב, בעוד שנתים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית ה' ונו', ולא אמר עתה מהרה.

וברפח"ר הנוסחה היא כשיבוא חנני' בן עזור ומתנבא הנה כלי בית ה' מושבים מבבלה בעוד שנתים, וירמי' עומד וצווח אל העמורים ואל הים ואל יתר הכלים שלא גלו עם יכני' בבבלה יובאו שם, ושם יהיו עד יום פקדי אותם. הרי שאף שלא העתיק הפסוק כלשונו מ"מ הראה לנבואת חנני' בן עזור.

שם פסוק כ"ב.

אלא אם כן מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור כגון אלי' בחר הכרמל. וברפח"ר הנוסחה אלא אם כן מומחה הוא לך עצמו, וצדיק גמור המוחזק בנביאות כגון וכו'.

הנה מה שהוסיף המוחזק בנביאות, כן אמרו בגמ' (סנהדרין פט:) היכא דמוחזק שאני דאלת"ה אברהם בחר המורי' היכי שמע לי' יצחק, אליהו בחר הכרמל היכי סמכו עלי' ועברי שחויי חוץ, אלא היכי דמוחזק שאני. ופרש"י היכי דהוחזק שהוא צדיק ונביא אמת. משמע דבעינן שיהי' מוחזק בנביאות, אבל המעיין ביבמות דף צ: יראה דהיכי דהוא למגדר מילתא לעשות גדר ותקנה אפי' אינו נביא יכול לעקור דבר מן התורה, ועיי"ש בתוס' ד"ה ולגמר. ות"ה דהרשה שהביא רש"י כאן בסיום דבריו עת"פ אליו תשמעון הכתוב לעיל היא דרשת חז"ל שם ביבמות. ובסנהדרין דבעינן מוחזק בנביאות הוא, אף שאינו למגדר מילתא, כמו אברהם בחר המורי'.

קאפ' י"ט פסוק ה'.

ונדחה ידו, כשבא להפיל הגרזן על העץ, ותרגמו ונתמריג ידו' לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרזן על העץ.

דברי רש"י אלו אין להם הכנה שהתחיל להפיל הגרזן על העץ, וכשמפרשו מלשון ונשמטה ידו שינה לשונו להפיל מכת הגרזן על העץ. וכל לשון זה להפיל מכת הגרזן על העץ נראה כמיותר.

אבל ברפח"ר ישנה נוסחה נכונה וישרה וכן היא ונדחה ידו בגרזן, כשבא להפיל מכת הגרזן על העץ, ותרגמו ונתמריג ידו' לשון השמטה, ונשמטה ידו. וגם בריבז המתחיל שהוסיף תיבת בגרזן, נכון הוא.

שם פסוק י"א.

וכי יהי' איש שונא לרעהו, ע"י שנאתו הוא בא לידי וארב לו וכו' לכך נאמר וכי

יהי איש שונא לרעהו וגו' שהי' לו לכתוב וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו
נפש:

לפי נוסחה זו יקשה דהרי ילפינן מוארב לו כל קבוע כמחצה על מחצה
(כתובות טו.) ור' שמעון יליף מני' וארב לו עד שיתכוין לו אבל נתכוין לזה והרג
את זה פטור עיי"ש, והיאך כתב רש"י שהל"ל וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו
נפש, הא האי „לו" איצטריך לדרשא. אבל בדפח"ר הנוסחה היא שהי' לו לכתוב
וכי יקום איש על רעהו וארב לו והכהו נפש:

תצא

קאפ' כ"ג פסוק ב' נ' ד'.

זכרות שפכה, שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע אלא שופך ושותת ואינו
מוליד: (ג) לא יבא ממזר בקהל ה', לא ישא ישראלית: (ד) לא יבא עמוני, לא ישא
ישראלית: מה שחזר רש"י ופירש גבי עמוני שלא יבא בקהל פירושו שלא ישא
ישראלית, אע"ג דכבר פירשו כן גבי ממזר, כתב ע"ז הגו"א דגבי עמוני נוכל
לפרש שלא יקבלו אותו להתגייר לגמרי משא"כ בממזר דישראל הוא. לכך הוצרך
רש"י לפרש דגם גבי עמוני פירושו הוא שלא ישא ישראלית אבל הקשו למה נסד
לפרש כן עד פסוק ג' גבי ממזר ולא פירשו גבי פצוע דכא בפסוק ב' (עיי' בדברי
דור להט"ז).

אבל בנוסחת דפח"ר הוא, זכרות שפכה שנכרת הגיד ושוב אינו יורה כחיץ
קילוח הזרע, אלא שופך ושותת ואינו מוליד. לא יבא בקהל, לא ישא ישראלית:
לא יבא עמוני לא ישא ישראלית.

ומנוסחה זו נראה, דמ"ש רש"י לא יבא בקהל, לא ישא ישראלית, באמת
קאי על פצוע דכא, רק מפני סדר המקראות הוסיפו אח"כ המדפיסים תיבת ממזר.
אבל באמת רש"י הציב דבריו על פסוק ב'.

שם פסוק ה'.

על דבר, על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם: תיבת אתכם אין לו מובן, כי לא
יעצו לישראל, רק שהם טכסו עצה להחטיא את ישראל, וגם היאך נרמז בפסוק
שמוסב על העצה.

ובדפח"ר הנוסחה הוא על דבר, על העצה שיעצו להחטיאכם (בקהל)
כדכתיב בדבר בלעם. והיינו ממה שמצינו בפסוק (במדבר ל"א ט"ז) הן הנה היו
לכני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה', שהעצה קרוי' דבר בלעם. ולכן דרשו
דהאי על דבר היינו העצה. ועיי' בספרי בהנחות הגר"א (אות ר"ג).

שם פסוק י"ח.

ואונקלוס תרגם לא תהא אתתא מבנת ישראל לגבר עבדא שאף זו מופקרת
לבעילת זנות היא, מאחר שאין קידושין תופסין לו בה שהרי הוקשו לחמור
שנאמר שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מבני ישראל
אתתא אמתא שאף הוא נעשה קרש על ידה שכל בעילותיו בעילת זנות שאין

קידושין תופסין לו בה: ונוסחת דפה"ר מדויקת יותר דברישא בבת ישראל לעבד כתב שאין קידושין תופסין לו בה שהרי היא בת קידושין רק שאין קידושין תופסין לו להעבד בה. אבל בסיפא בשפחה כתב שאין קידושין תופסין בה היינו לא לו ולא לאחרים שהרי אינה בת קידושין.

שם פסוק כ"ב-כ"ד.

לא תאחר לשלמו, שלשה רגלים, ולמרוהו רבותינו מן המקרא: (כד) מוצא שפתיך תשמור, ליתן עשה על ל"ת:

הרא"ם פי' כוונת רש"י עפ"י הגמ' בר"ה דף ו' מוצא שפתיך זו מצות עשה, תשמור זו מצות ל"ת, עיי"ש. והקשה עליו בעל צרה לדרך וז"ל, ואני שמעתי ולא אבין למה לא קאמר רש"י להיפך ליתן ל"ת על עשה שהרי מוצא שפתיך שהוא העשה נכתב תחלה וכו', וע"כ פירש שאין כוונת רש"י על הדרשה הנ"ל, רק שרש"י כתב שהאי מוצא שפתיך תשמור הוא עשה על הלאו דלא תאחר לשלמו עיי"ש.

וכן מוכח מנוסחת דפה"ר כדבריו, רהנה שם בגמ' דרשו ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך. והא לך נוסחת דפה"ר לא תאחר לשלמו, אין איחור לנדר פחות משלשה רגלים, ולמדו רבותינו מן המקרא הזה מוצא שפתיך תשמור ועשית, ליתן עשה אחר ל"ת. ובאם ה' כוונת רש"י על הגמ' דר"ה, למה הוסיף תיבת ועשית שנדרש שם לדרשה אחרת.

קאפ' כ"ד פסוק א'.

כי מצא בה ערות דבר, מצוה עליו לגרשה שלא תמצא חן בעיניו. ובדפה"ר הנוסחה היא, כי מצא בה ערות דבר וגו' מצוה עליו, שאם לא, תמצא חן בעיניו. תיבת וגו' שנתוסף בדפה"ר מוכרח הוא, רהמצוה הוא וכתב לה ספר כריתות, וכן הוא בגמ' (גיטין דף צ:): זו מצוה מה"ת לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות וגו' ושלחה מביתו. ומה שכתוב, שאם לא, תמצא חן בעיניו, הוא ע"פ מה שבאר הדב גו"א, היינו שמצוה לגרשה מיד, שלא תשתנה דעתו ותמצא חן בעיניו לפיכך יגרשנה מיד.

ועוד נתוסף בדפה"ר לאיש אחר, שיגרשנה ולא ישאנה.

תבא

קאפ' כ"ו פסוק י"ד.

ולא בערתי ממנו בטמא, בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. בדפה"ר יש כאן הוספה. והטמא פורחו והדמים מעלה לירושלים ואוכלן בתורת מעשר.

וראיתי להעיר פה מ"ש בשפ"ח באות כ' בין שאני טמא והוא טהור ר"ל התרומה וכו', שהוא שיבוש שהמדובר כאן הוא במעשר שני ולא בתרומה, אדרבא בתרומה אינו לוקה, עיין ביבמות דף ע"ד.

קאפ' כ"ח פסוק כ"ז.

בשחין מצרים רע ה' מאד לח מבפנים ויבש מבחוץ כדאיתא בבכורות (דף מ"א).
וברפח"ר הגירסא היא שחין מצרים שחין רע ה' מאד לח מבחוץ ויבש מבפנים
(כדכתיב) [כדאיתא] בבכורות.

ובאמת כן הוא שם בבכורות, רמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ, ופירש"י
רמצרים היינו האי רקללות ועיי"ש בתוס' ומהרש"א. וכן בכ"ק דף פ: שחין
שהביא הקב"ה על המצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים שנאמר ויהי שחין אבעבועות
פורח, ופירש"י בפריחתו רהיינו מבחוץ הוא מבעבע רהיינו לח מכלל רבפנים הוי
יבש. וכן היא הנוסחא בהרא"ם.

שם פסוק ס"ד.

ועבדת שם אלהים אחרים כתרגומו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלה מס
וגלגליות לכומרי ע"א.

תרגום אונקלוס שתרגם ותפלה תמן לעממאי פלחי טעותא, אינו עולה עם מה
שפירש"י שיאמר עליו כתרגומו, ובתרגום יונתן בן עוזיאל יש להעמיס פירש"י,
וצ"ל לפ"ו שהיתה לפני רש"י נוסחה אחרת בהתרגום. אבל ברפח"ר תיבת
כתרגומו ליתא, וכך היא הנוסחה, ועבדת שם אלהים, לא עבודת אלהות אלא
שהוא מעלה מס וגלגלת לכומרי עבודה זרה.

קאפ' כ"ט פסוק ו'.

ותבאו אל המקום הזה, עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תבעטו
במקום ואל ירום לבבכם ושמרתם את דברי הברית הזאת. וברפח"ר הנוסחה היא
עתה אם אתם רואים את עצמכם בגדולה וכבוד אל ירום לבבכם ואל תבעטו
במקום ושמרתם וכו'.

הסדר הזה הוא הנכון וכמש"כ (לעיל ח"י"ג) וכל אשר לך ירבה ורם לבבך
ושכחת את ה' א' וגו'. ובפרט שאין המשך מן ואל ירום לבבכם לושמרתם, רק
שהוא נמשך לאל תבעטו במקום ושמרתם את, רברי הברית הזאת.

נצבים

קאפ' כ"ט פסוק ט'

אתם נצבים, מלמד שכינסם משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית. הדיוק
שכנסם ביום מותו הוא מתיבת היום, ע"כ נכון הוא הר"ה כמו שהוא ברפח"ר
אתם נצבים היום, מלמד וכו'.

שם פסוק י"ב.

למען הקים אותך היום לו לעם, כל כך הוא נכנס לטרוח למען קיים אותך לפניו
לעם: והוא יהי' לך לא', לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך וכו'.

מה שעשו נקודות הפסק, אחר לפניו לעם, „והוא יהי' לך“ עשו ריבור
המתחיל, אין לו פירוש, כי מה שרש"י ממשיך לפי שדבר לך לא קאי על והוא יהי',

רק על המשך הפסוק כאשר רבר לך וכאשר נשבע לאבותיך. וברפה"ר הכל בריבור אחר נאמר וכן הוא הנוסחה, למען הקים אותך, כל כך נכנס לטרוח למען הקים אותך לפניו לעם והוא יהי' לך לא' לפי שדבר ונשבע לאבותיך וכו'.

וגם מה שנשמט ברפה"ר תיבת לך הנאמר בפסוק כאשר רבר לך, וכאשר חובא בנוסחאות שלנו, הוא בריוק גמור, לפי כללא דכיל לן רש"י בכ"מ (עיין בראשית כ"ח ט"ו) שכל לי ולך ולו ולהם הסמוכים אצל ריבור משמשים לשון על, א"כ אין פירוש הפסוק כאשר רבר לך שלהם רבר, רק שרבר עליהם לאבותיהם, ע"כ נכון הוא הנוסח לפי שדבר ונשבע לאבותיך.

שיחה יקרה

מכ"ק מרן אדמו"ר מוהרב"צ זצוק"ל הי"ד ⁽¹⁾

הנה בימים ההם בזמן הזה, אשר אימה גדולה וחשיכה נופלת על האדם, על התשואות ועל המלחמות, אשר עור מעט הי' ח"ו מלחמה גדולה, שפכתי שיח בפני אנ"ש אשר סבבנו אשר בעוה"ר לעת כזאת חילא לית בן לרצוין, ואין תפלותינו שגורה בפניו לידע על מה להתפלל, כי אם להרבות בתפלה ותחנונים, אשר הרשע ערום ומפורסם ברשעתו ימ"ש יהי' לו מפלה גדולה. הלא כנראה עפ"י דרך הטבע, יצויר זאת דייקא באם יערכו אתם מלחמה בכח גדול וביד חזקה, אזי בצפיתנו צפינו בזכות תפלת רבים לכלה כל צר ואויב ומססין מעלינו, אבל איך נצייר זאת במחשבתנו ח"ו אף רגע אחת לחשוב מחשבות כאלה ממלחמות, הלא כתנור עורנו נכמרו, בהעלות זאת על לב, מה יורעים אותם הצעירים אשר אינם זוכרים ימי קדם, אבל מזקנים אתבונן הזוכרים ימות עולם, ויורעים היטב פירושה של מלחמה, ובפרט לעת כזאת אשר בתחבולות יעשו מלחמה, ר' ישמרנו, ואם להפך ולומר שטוב לנו שיצליח הרשע עריך וידבר עמים תחתיו, הלא גם זה לא טוב לנו

(1) שיחה יקרה זו נאמרה מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד זה ארבעים שנה בחיותו בקרענין בקיץ שנת תרצ"ח. שאז כבר כבש בחזקה הרשע המפורסם ימ"ש את מדינת עסטרייך, ונטה ידו על מדינת טשעכאסלאוואקיע, ונתחדשו אז בעוה"ר מיום ליום גזירות רעות ונגישות שונות ורציחות על היהודים בכל מקומות ממשלתו, ושיחת אחינו בני"י הי' אז רבר יום ביומו, אורות המצב שהשתרר אז, והסכנה המרחפת על מדינת פולין, והמדובר הי' אם יותר נכון שהמדינות האדירות יערכו מלחמה אתו, בחשבם שע"ז יהי' לו מפלה, או יותר טוב להכניע לפניו כמו שעשו.

שיחה זו נרשמה בשעתה ע"י ה' החריף ירא ושלם כמר ראובן איינהארן הי"ד מקראקא, ממובחד תלמידי באבוב, אשר ידיו רב לו במלאכת הכתיבה ולשונו עט סופר מהיר, כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים. — תורתנו נתונה לירידנו הנה"ח מוה"ש שמואל הכהן ראזענגארטען נ"י שהמציא לנו כת"י זה.

שיתקיים מאמר חז"ל כל המיצר לישראל נעשה ראש, כי באמת אין זה טובה, אשר המיצר לישראל יהי מתנשא לכל לראש. ינעתי בקראי נחר גרוננו, גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי, ואמרתני אני אל לבי אתפלל כדת כראוי וכנכון שיתן ד' לנו לב מבין להבין ולהשכיל איך לסדר התפלות ובקשות לחיותנו לטוב לנו כהיום הזה. והרהרתי שאולי זה יהי פ' בנוסח הזמירות למוצש"ק חזק ימלא משאלותינו אמיץ יעשה בקשתינו, ולכאורה נראה ככפל הלשון, אך עם האמור ניהא, כידוע בשם הר"ר אלימלך זצ"ל שפי' הפסוק רצון יראוי יעשה, שהשי"ת עושה את הרצון של יראוי, שידעו איך לסדר בקשתם, וכן יסד בתפלתו הרה"ק הנ"ל, ואם אין לנו ושל כל לכוין, אתה תלמרנו אשר נדע באמת כוונת רצונך הטוב, וזה גם כן כוונתם ביסודם הזמירות ככפל הלשון חזק ימלא משאלותינו, אבל מה יהי המשאלות, הלא אין אנו יודעים איך לחלות ולחנן, ע"ז אמרו, אמיץ יעשה בקשתנו, שהוא יעשה את הבקשות, ויהי עם פינו בעת הטיפנו, כמ"ש הבינים מה שידברו ירעם איך יפארו, כי בעוה"ר נחלש כח שכלנו בדור שפל כזה, אולי יחוס עם עני ואביון "אָרים" בדעת "אָרים" ביראה, ואין לסור מלבינו ח"ו אפי' רגע אחר מצב הישראלי בכל מקום שהם, הלא רמוע תדמע עיני על שבר בת עמי, ארץ אל תכסי את רמם הנשפך כמים הנגרים ארצה, עורו נא התעוררו נא, השתדלו להרבות תחנה ובקשה, כי בצרה גדולה אנחנו, אשר לא היתה כזאת לעם ישראל מאז היתה לגוי, כי בנוסח הפיוטים, בעת אשר ה' הגירושים, גירוש שפני' וכדומה, הלא היו מקומות אחרים אשר השתדלו להטיב להאובדים והנרחים ממקומותם, וגם על זה דאבה נפשנו וחשכו עינינו, כמאמרינו שם, זה יניחנו זה יקחנו⁽²⁾ בכף הקלע, וזרקו עמנו ושחקו על משבתינו, ועתה באשמתינו רח"ל אין יוצא ואין בא, זה לא יניחנו וזה לא יקחנו, וכל העמים תקעו כף לשרש אחרינו ח"ו, ומעט מעט לכלות אותנו מעל פני ארמה, הלא למשמע אוזן דאבה נפשנו, עד מתי לא תרחם ציון ותבנה חומות ירושלים יפצחו וירננו ויכירו וידעו הכל כי חסדך ד' מלאה הארץ, ואתה חפץ חסד ומרבה להטיב, אך בקשתינו שיהיו החסדים, חסדים מגולים, ולא חסדים מכוסים, אשר עין בעין נראה כוחך יגדל נא קדוש, כי אנחנו אלה פה היום קטני דעת ופחותי ערך, ואם תעשה עמנו באתכסיא אנחנו לא נדע מה נעשה עמנו, לכן צדקה וחסד עשה עמנו בהגלותך מלכנו לעין כל שכנגד להווער. והרהרתי פ"א שזה פ' הפסוק (תהלים פ"ה) העולם תאנף בנו תמשוך אפך לדור ודור, חלילה, ה' לא תהי', הלא אתה תשוב ותחיינו ועבדיך ישמחו בך, שהסוף יהי שיחיינו ר' מיומים, ונגילה ונשמחה בישועתו, וע"ז תפלתנו, הראנו ד' חסדך, שנזכה לראות עין בעין את חסדי ד' המרובים, ונזכה ונחי' ונראה ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא.

(2) ביוצר לשבת ראשון אחר הפסח בפיוט המתחיל שבי' עני' בארץ נכרי' וכו', יעור"ש.

חותמין בברכה

כצאת השנה מקדימין אנו את פני

כבוד קדושת עמ"ר מרן אדמו"ר שליט"א

בברכותינו הנאמנות

ברכת כתיבה וחתימה טובה לאלתר לחיים טובים ולשלום

בבריות גופא ונהורא מעליא ובחיזוק ואימוץ כח להשפיע עלינו כל מיני
השפעות טובות כשאיפת נפשו הטהורה.

ונזכה כולנו יחד במהרה לקבל את פני משיח צדקנו
תחת דגלו של כ"ק רבינו שליט"א, אכ"ר.

ופה מקום אתנו לאחל ולברך לכל אנ"ש וידידינו החותמים הנכבדים שיחיו
שנה טובה ומאושרת.

תכלה שנה וקללותי' — תחל שנה וברכותי'.

כעתירת וברכת,
המערכת

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם גאלדפינגער נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה אברהם לאנגער נ"י מטאראנטא להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' אברהם לייב שיינבוים נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אהרן הלוי אלבוים נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה אלימלך טארן נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' אליעזר גיליק נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה דוד גאלדזאמט נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' חיים אלעזר שטערנהעלל נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יוסף הלוי גראדזינסקי נ"י מלונדון להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יוסף שלמה איצקאוויטש נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ישראל יוסף זיידמאן נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה לייב אטלאס נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' מרדכי זאב שטערנהעלל נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' נחמן יצחק חיים נייגער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ראובן פריץ קויפמאן נ"י להולדת הבנים תאומים
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך רב נחת והרחבה לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אשר זאב הלוי מייזעלס נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' חיים דוב הכהן בארנפריינד נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' חיים צבי גרינשטיין נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה ירמ' זאב וואקסמאן נ"י להולדת הנכדה
 להאברך היקר ר' נפתלי צבי זאפערן נ"י מלונדון להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שלום יעקב גרינשטיין נ"י להולדת הבת
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה צבי מאיר וויינבערג נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה זאב קוריץ נ"י מראשון לציון לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מרדכי ב"ץ נ"י מקרית באבוב לנישואי בתו תחי'
להאברך היקר ר' יחזקאל יהודה העסקל נ"י מקרית באבוב תלמיד ישיבתנו
לנישואיו

להאברך היקר ר' משה פערלמוטער נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
לנישואיו

יעזור השי"ת שיזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אבא לערנער נ"י מאנטווערפן לאירוסי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יעקב ראובן נייפעלד נ"י ממאנטרעאל לאירוסי בנו הב' הח' דוב
זושא נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה מנחם מענדל לעבען נ"י לאירוסי בתו תחי'.
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

Printed in the U.S.A. by
Simcha Graphic Associates
4914 13th Avenue, Brooklyn, N.Y. 11219, (212) 854-4830

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

10 דאלער לשנה = דמי החתימה

150 פונט לשנה = דמי החתימה

12 דאלער לשנה = דמי החתימה

10 פונט לשנה = דמי החתימה

500 פראנק לשנה = דמי החתימה

20 דאלער לשנה וברואר אויר 20 = דמי החתימה

לשנה

המחירים הללו הוקבעו כפי הוצאותנו אנו

המערכת

From:

KEREM SHLOMO

B.Y.B.Z. of Bobov

1533 - 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

=====

ADDRESS CORRECTION REQUESTED

FORWARDING & RETURN POSTAGE GUARANTEED